

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gülcan KAŞKA

HELLENİSTİK APOIKIA'DAN ROMA COLONIA'SINA: ANTIOCHEIA AD PISIDIAM
ÖRNEĞİNDE BİR KOLONİ KENTİNİN YERLEŞİM VE İDARİ TARİHİ

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gülcan KAŞKA

HELLENİSTİK APOIKIA'DAN ROMA COLONIA'SINA: ANTIOCHEIA AD PISIDIAM
ÖRNEĞİNDE BİR KOLONİ KENTİNİN YERLEŞİM VE İDARİ TARİHİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Burak TAKMER

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2017

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gülcan KAŞKA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Bilge HÜRMÜZLÜ KORTHOLT (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr Burak TAKMER (İmza)

Üye : Doç. Dr. Erhan ÖZTEPE (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ebru AKDOĞU ARCA (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gökhan TİRYAKİ (İmza)

Tez Başlığı: Hellenistik Apoikia'dan Roma Colonia'sına: Antiocheia ad Pisidiam Örneğinde
Bir Koloni Kentinin Yerleşim ve İdari Tarihi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 05/04/2017

Mezuniyet Tarihi :04/05/2017

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Tez Başlığı: Hellenistik Apoikia’dan Roma Colonia’sına: Antiocheia ad Pisidiam Örneğinde Bir Koloni Kentinin Yerleşim ve İdari Tarihi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Gülcan KAŞKA

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	viii
HARİTALAR LİSTESİ	ix
RESİMLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
ZUSAMMENFASSUNG.....	xvii
ÖNSÖZ	xxiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YUNAN ve ROMA KOLONİLERİ

1.1 Yunan Dünyasında <i>Apoikia</i> ve <i>Katoikia</i>	5
1.1.1 <i>Apoikia</i>	5
1.1.2 <i>Katoikia</i>	9
1.1.3 Seleukos Kolonileri.....	10
1.2 Roma <i>Colonia</i> 'sı.....	13
1.2.1 <i>Ius Italicum</i>	22

İKİNCİ BÖLÜM

ÖNCE SELEUKOSLAR, ARDINDAN ROMA KOLONİSİ OLARAK ANTIOKHEIA

2.1 Seleukoslar Kolonisi.....	31
2.2 Roma Kolonisi	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENT DEMOGRAFİSİ ve KOLONİSTLER

3.1 <i>Ap- Katoikountes</i>	46
3.1.1 Magnesialılar.....	47
3.2 <i>Coloni</i>	48
3.2.1 Kolonistlerin Kökenleri	50
3.3 <i>Colonia</i> Öncesi Yerel Aileler	55

3.3.1	Calpurnii	56
3.3.2	Claudii	56
3.3.3	Flavii	57
3.3.4	Ulpii	59
3.4	İtaliklerle Yerel Halkın Entegrasyonu	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR KOLONİNİN İDARESİ VE KURUMLARI

4.1	<i>Lex Coloniae Genetivae Iuliae – Lex Municipii Salpensani – Lex Municipii Malacitani</i> Işığında	66
4.1.1	<i>Lex Coloniae Iulia Genetivae Iuliae</i>	66
4.1.2	<i>Lex Municipii Salpensani</i>	83
4.1.3	<i>Lex Municipii Malacitani</i>	88
4.2	Antiokheia Örneği: Koloni Tüzüğü'nün Kurum ve Memuriyetleri	97
4.2.1	Meclisler	97
4.2.1.1	<i>Ordo</i>	97
4.2.1.2	<i>Populus</i>	101
4.2.2	İdari Memurlar	101
4.2.2.1	<i>Duumvir</i>	101
4.2.2.2	<i>Aedilis</i>	105
4.2.2.3	<i>Praefectus</i>	109
4.2.2.4	<i>Scriba quaestori</i>	110
4.2.3	Mali Memurlar	110
4.2.3.1	<i>Quaestor</i>	110
4.2.3.2	<i>Duumvir quinquennalis</i>	111
4.2.3.3	<i>Curator arcae sancturii</i>	111
4.2.4	Dini Memuriyetler	112
4.2.4.1	<i>Pontifices</i>	112
4.2.4.2	<i>Augures</i>	113

4.2.4.3	<i>Flamines</i>	114
4.2.4.4	<i>Sacerdos</i>	115
4.3	Koloni Tüzüğünde Olmayan Memuriyetler.....	116
4.3.1	İdari Memurlar	116
4.3.1.1	<i>Grammeteus</i>	116
4.3.1.2	<i>Gymnasiarkhes</i>	117
4.3.1.3	<i>Strategos</i>	118
4.3.1.4	<i>Epistates</i>	118
4.3.1.5	<i>Agoranomos</i>	118
4.3.1.6	Λογιστῆς Σειτηρεσίου	119
4.3.2	Dini Memuriyetler	119
4.3.2.1	<i>Hiereus</i>	119
4.3.2.2	<i>Protanaklites</i>	119
4.3.3	Festivallerle İgili Memurlar	119
4.3.3.1	<i>Agonothetes</i>	119
4.3.3.2	<i>Brabeutes</i>	120
4.3.3.3	<i>Ksystarkhes</i>	121
4.3.4	Güvenlikle İlgili Memurlar	121
4.3.4.1	<i>Paraphylaks</i>	121
4.3.4.2	<i>Eirenarkhes</i>	122
4.3.4.3	<i>Hekatontarkhos</i>	122
4.3.4.4	<i>Beneficarius</i>	123
4.3.5	Diğer	123
4.3.5.1	<i>Arkhiatros</i>	123
4.4	Pisidia Eyalet'nin Kuruluşundan (MS. 308/311) Sonraki Memuriyetler	123
4.4.1	<i>Arkhiepiskopos</i>	123
4.4.2	<i>Anagnostes</i> (αναγνώστης).....	124
4.4.3	<i>Diakonos</i>	124

4.4.4	<i>Episkopos</i>	125
4.4.5	<i>Epistates</i>	126
4.4.6	<i>Pater Civitatis</i> (πατήρ πόλεως)	126
4.4.7	<i>Presbyteros</i>	126
4.4.8	<i>Praepositus</i>	126

BEŞİNCİ BÖLÜM

SOSYAL YAPI

5.1	Kent Yazıtlarında Eyalet Valileri ve <i>Procurator</i> 'ları	127
5.1.1	Galatia (et Cappadokia) Eyaleti Valileri	127
5.1.2	<i>Praesides Provinciae Pisidiae</i>	129
5.1.3	<i>Procuratores</i>	131
5.1.4	Diğer Eyaletlerin Valileri	131
5.2	Onursal <i>Duumvir</i> 'likler	132
5.3	<i>Patroni Coloniae</i>	140
5.4	Kent Eşrafı ve Kolonistler	145
5.4.1	<i>Senatorii</i>	146
5.4.1.1	Anicii	146
5.4.1.2	Albucii	148
5.4.1.3	Calpurnii	148
5.4.1.4	Caristanii	149
5.4.1.5	Flavonii	150
5.4.1.6	Iulii	153
5.4.1.7	Novii	154
5.4.1.8	Sergii	155
5.4.2	<i>Equestri</i>	156
5.4.2.1	Anicii	156
5.4.2.2	Calpurnii	160

5.4.2.3	Caristanii.....	160
5.4.2.4	Dottii.....	161
5.4.2.5	Flavonii.....	161
5.4.2.6	Octavii	163
5.4.2.7	Numisius.....	164
5.4.2.8	Septimii.....	164
5.4.2.9	Volumnii.....	164
5.4.3	<i>Honestiores</i>	166
5.4.3.1	Albucii	166
5.4.3.2	Calpurnii	166
5.4.3.3	Crepereii	167
5.4.3.4	Gellii	168
5.4.3.5	Iulii	168
5.4.3.6	Oppii	170
5.4.3.7	Valerii	170
5.4.4	<i>Athletai</i>	175
5.4.4.1	M. Virius Marcianus.....	175
5.4.4.2	Ti. Claudius Marcianus	175
5.4.4.3	Terentius Ulpus Marcellus	175
5.4.4.4	L. Plotius Marcianus.....	176
5.4.4.5	Cn. Dottius Magnus.....	176
5.4.4.6	Iulius Cordius Theodoros	176
5.4.4.7	L. Papius Flavianus Victorinus Zotikos	177
5.4.4.8	L. Iulius Domnus	177
5.4.4.9	Calpurnius Magius Eutykhes.....	177
5.4.4.10	Agosios Kyrillos	178
5.4.5	<i>Sophistai</i>	178
5.4.5.1	C. Calpurnius Collega Makedon	178

5.4.5.2	Titus Claudius Paullinus.....	180
5.4.5.3	Marcellus	180
5.4.5.4	Euripides.....	180
5.4.6	<i>Tenuiores</i>	181
5.4.6.1	Meslek Sahipleri.....	181
5.4.6.2	Diğerleri.....	182

ALTINCI BÖLÜM

KENT KÜLTÜRLERİ ve KOLONİSTLER

6.1	Yerel Kültler	188
6.2	Kolonistlerce Getirilen Kültler	197

YEDİNCİ BÖLÜM

COLONIA VE KENT PLANLAMASI

7.1	<i>Vicus</i> Düzenlemesi.....	200
7.2	Kent Planlaması.....	204

SEKİZİNCİ BÖLÜM

COLONIA ve VIA SEBASTE

8.1	<i>Colonia</i> ve <i>Via Sebaste</i> Ağı.....	212
-----	---	-----

DOKUZUNCU

COLONIA’NIN HOMONOIA ANTLAŞMALARI

9.1	Tiberiopolis Pappa ile <i>Homonoia</i>	216
9.2	Colonia Iulia Felix Gemina Lystra ile <i>Homonoia</i>	216
9.3	Tavium ile <i>Homonoia</i>	217
9.4	Claudioseleucia ile <i>Homonoia</i>	218

ONUNCU BÖLÜM
COLONIA'DAN METROPOLIS'LİĞE

10.1	Antiokheia: Provincia Pisidia'nın <i>Metropolis</i> 'i.....	220
10.2	Antiokheia'da Hristiyanlık	226
SONUÇ.....		237
KAYNAKÇA KISALTMALARI.....		242
KAYNAKÇA.....		246
Ek 1 – Testomonia		286
Ek 2 – Nümizmatik Testomonia		311
Ek 3 – Tablo		315
Ek 4 - Indices.....		322
Ek – 5 Concordans.....		347
ÖZGEÇMİŞ		360

TABLO LİSTESİ

Tablo 7.1 Her Bir <i>Regio</i> 'daki <i>Vicus</i> , <i>Domus</i> ve <i>Insula</i> Sayılarını Gösteren Tablo.....	204
--	-----

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1 Syria'yı Ege Kıyılarına Bağlayan Güzergâhlar Üzerindeki Seleukos Kolonileri ...	33
Harita 8.1 Via Sebaste Güzergahı ve Miltaşları	216
Harita 10.1 <i>Dioecesis Asiana, Pontica et Orientis</i>	222
Harita 10.2 <i>Dioecesis Asiana</i> ve Eyaletleri	222
Harita 10.3 <i>Dioecesis Pontica</i> ve Eyaletleri	223
Harita 10.4 <i>Dioecesis Orientis</i> ve Eyaletleri	223

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1 Yüzüncüyıl Kutlaması İçin Basılan Kent Sikkesi	42
Resim 7.1 Roma'daki 14 <i>Regiones</i>	202
Resim 7.2 Kent Planı	211
Resim 7.3 Kentin Üç Boyutlu Modeli	212

KISALTMALAR LİSTESİ

aş.	Aşağıda
bk.	Bakınız
böl.	Bölüm
ca.	<i>Circa</i> (yaklaşık olarak)
dn.	Dipnot
ed.	Editör
et. al.	<i>et alii</i> (ve diğerleri)
fasc.	<i>Fasciculus</i> (fasikül)
frag.	Fragman
MÖ.	İsa'dan önce
MS.	İsa'dan sonra
km	Kilometre
κτλ.	καὶ τὸ λοιπόν (ve devamı)
krş.	Karşılaştır
loc. cit.	<i>Locus citatus</i> (atıftaki yer)
no.	Numara
örn.	Örneğin
öz.	Özellikle
pass.	<i>Passim</i> (farklı birçok yerde)
prg.	Paragraf
s.	Sayfa
str.	Satır
suppl.	Supplementum
s. v.	<i>Sub voce</i> (maddesi altında)
vol.	<i>Volumen</i>
yk.	Yukarıda

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Hellenistik *apoikia*'dan Roma kolonisine, buradan da MS. 4. yüzyılın başında eyalet *metropolis*'liğine evrilen bir kentin geçirdiği siyasi aşamaları antik kaynaklar, epigrafik, arkeolojik ve nümizmatik veriler ışığında irdeleyerek ortaya koymaktır.

Antiokheia, ismini Seleukoslar Hanedanlığı'nın üyelerinden alan kentlerden biri olarak MÖ. 3. yüzyılda Seleukoslar'ın Anadolu'daki faaliyetleri kapsamında kurulmuş olmalıdır. Her halükarda Seleukoslar'ın Anadolu'da aralarında Antiokheia'nın da bulunduğu kolonilerinin Galat akınlarına karşı tampon görevi üstlenmenin yanı sıra Ege dünyası ile Syria arasındaki kara güzergâhının kontrolü için stratejik bir işlev taşıdıkları da söylenebilir. Strabon'un kente Magnesia ad Maeandrum'dan getirilen kolonistlerin yerleştirildiği aktarımı Magnesia ad Maeandrum'da bulunan ve yurttaşları arasında Magnesialıların da bulunduğu Antiochia Persidis kentinin meclis kararı aracılığıyla da desteklenmektedir. Antiokhos III Megas'ın emriyle Zeuksis tarafından Lydia ve Phrygia Bölgesi'ne yerleştirilen yaklaşık 2000 civarında Yahudi ailesinin bir kısmı Antiokheia'ya yerleşmiş olmalıdır. Antiokheia'da bulunmuş bir yazıt üzerinde Yahudi inancını temsil eden menorah figürünün yanında *Acta apostolorum* adlı kaynağın Yahudi nüfusundan ve bunların ibadet yeri *synagog*'dan bahsetmesi kentteki Yahudi varlığının açık göstergeleridir.

Antiokhos I Soter veya Antiokhos II Theos tarafından kurulmuş olmasına rağmen Antiokheia'da Helenistik Dönem'e ait bir yazıtın bulunamamış olması kentin bu dönem tarihinin büyük oranda karanlık kalmasına sebep olmaktadır. Yine de başka veriler aracılığıyla Antiokheia'nın Magnesia kenti tarafından Artemis Leukophryene onuruna ilki en geç MÖ. 207/6 yılında düzenlenen uluslararası katılımlı festivale meclis kararıyla davet edilen kentlerden biri olduğu söylenebilir. Bu meclis kararı aynı zamanda ana kent ile koloni arasındaki sıkı ilişkilerin MÖ. 2. yüzyıl içlerine kadar sürdüğü yönünde resmi bir kanıt sunmaktadır. Bunun dışında kent yakınında bulunan Men Askaenos tapınağı da kesinlikle MÖ. 2. yüzyıla kadar geri gitmektedir. Zira Men kutsal alanındaki iki tapınağın planlarıyla Magnesia ad Maeandrum'daki Artemis Leukophryene ve Zeus Sosipolis tapınaklarının planları arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bu durum Magnesia'nın kent üzerinde siyasi etkinin yanında kültürel bir etkiye de sahip olduğunun kanıtıdır. Men tapınağı Kappadokia'da Komana'da Ma, Morimene Bölgesi'ndeki Venasa'da Zeus; Pontos'ta Komana'da Ma, Zela'da Pers tanrıçası Anaitis ve Kabeira'da Men; Phrygia'da

Pessinus'ta Ana tanrıça tapınaklarıyla benzer bir örgütlenme biçimine sahiptir ve rahibin denetimindeki geniş tapınak arazisi çok sayıda kutsal köle tarafından işlenmektedir.

Antiokheia'da Seleukoslar hâkimiyeti Apameia Antlaşması'nın ardından son bulmuştur. Bu antlaşmayla Roma tarafından kent *civitas libera* ilan edilmiştir. Antiokheia'nın özerklik statüsü Marcus Antonius tarafından Galatia Kralı ilan edilen Amyntas'a bırakıldığı MÖ. 39 yılında son bulmuştur. Actium Savaşı'nın ardından Octavianus da Amyntas'ın krallığını tanımıştır. Amyntas'ın MÖ. 25 yılında Homanadeis'e karşı giriştiği savaşta öldürülmesi üzerine onun egemenliği altındaki topraklara daha önce Asia Eyaleti'ne ait olan Batı Pamphylia'nın da eklediği coğrafyada Galatia Eyaleti kurulmuştur. Yeni kurulan eyaletin ilk 30 yılı Pisidialıların, özellikle de Homonadeis kavminin pasifize edilmesine yönelik çabalarla oldukça zorlu geçmiştir. Bu amaç doğrultusunda Augustus tarafından Pisidia ve Lykoania'da askeri koloniler (*coloniae militum/ἀποικίαι στρατιωτῶν*) kurulmuş (Antiokheia, Olbasa, Komama, Kremna, Parlais, Ikonion ve Lystra) ve MÖ. 6 yılında tamamlanan Via Sebaste ile bunlar hem birbirlerine hem de Pamphylia limanlarına bağlanmıştır. Bu güzergâhta bulunmuş olup üzerlerinde mesafe bildiriminin korunduğu 9 mil taşında *caput viae* olarak verilmesinden de anlaşıldığı üzere Antiokheia bu kolonilerin merkezi olarak Colonia Caesarea adıyla Roma kolonisi yapılmıştır. Nümizmatik verilerin belgelediği üzere bu durum Amyntas'ın ölümünün hemen ardından, MÖ. 25 yılında gerçekleşmiş, koloniye ayrıca *Ius Italicum* hakkı bahsedilmiştir. Koloni kuruluşunun gerekçeleri: 1) tezkeresini almış veteranların yerleştirilebileceği uygun arazi bulmak; 2) daimi lejyonun bulunmadığı eyalette bölgenin isyankâr kabilelerinin kontrol altına alınması gerekliliği ve 3) söz konusu kabilelere karşı kazanılacak zaferin ardından bunların Roma idaresiyle uzlaştırılması amacıyla Helenleşme sürecinin bile oldukça zayıf kaldığı bu bölgeye Roma akültürasyonunun taşınması şeklinde özetlenebilir. Bu amaçlar doğrultusunda kente Homanadeis ile mücadele sırasında bölgede konuşlanmış olması gereken *Legio V Gallica* (daha sonra Macedonica olarak adlandırılacak) ve *Legio VII*'den (daha sonra yine Macedonica olarak adlandırılacak) emekli askerler (*veterani*) yerleştirilmiştir. Veteranların ve onların soyundan gelenlerin isimleri bunların Latium, Etruria, Galia Cisalpina ve Gallia Narbonensis'ten askere alındıklarını ve bunlardan Antonius için çarpışmış olan bazılarının Anadolu'da oturan *negotiatores* ya da Anadolu kökenli *peregrini* arasından celp edildiklerini düşündürmektedir. Roma kolonisine evrilmeden önce Frig, Pisid, Yunan, Makedon kökenlilerle Yahudilerden oluşan kent demografisi Augustus tarafından Roma kolonisi yapılmasının ardından İtalic kökenli

kolonistlerin yerleştirilmesiyle bir kez daha değişmiştir. Bu kozmopolit yapı hakkında bilgi veren yazıtlar kentteki farklı etnik unsurlar arasındaki kaynaşmayı da belgelemektedir.

Roma kolonisi ilan edilmesinin ardından kentin idari yapısında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Roma örneği göz önüne alınarak kent merkezi yedi tepe üzerine inşa edilmiş; ayrıca Augustus'un MÖ. 7 yılında yaptığı düzenlemeyle kent teritoryumunun 14 *regiones* ve 265 *vicus*'a (Konstantinos zamanındaysa 308'e çıkmıştır) bölündüğü Roma'da olduğu gibi idari alt birimler olarak *vicus*'lara taksim edilmiştir. Bu nedenle Antiokheia'da Roma'dan bilinen *vicus*'larla aynı ismi taşıyan 7 *vici* adının biliniyor olması rastlantı değildir: *Vicus Aedilicus*; *Vicus C(G)ermalus*; *Vicus Patricius*; *Vicus Salutaris*; *Vicus Tuscus*; *Vicus Velabrus* ve *Vicus Venerius*. Koloni, *vicus*'ların dışında sayısı belli olmayan miktarda *tribus*'a da bölünmüştür. Bunlardan şimdiye kadar sadece Romana *tribus*'u belgelenmiştir. Bu veri *vicus*'ların Yunan *polis*'lerindeki *pyle*'lerin karşılığı olmayıp, bunun yerine semtleri temsil ettiklerini göstermektedir. Koloninin bütün yurttaşları *Sergia tribus*'una kayıtlı olduklarına göre Antiokheia'daki *tribus* örgütlenmesini, Malaca'daki *curiae*'la özdeş olacak şekilde bir tür seçim bölgesi olarak kabul etmek yerinde olacaktır. Kent Septimius Severus Dönemi'nde *Socia Romanorum* unvanı almıştır. Bu unvan kent sikkeleri üzerinde SR kısaltmasıyla kendini göstermektedir

Koloni yapılma süreci kent tüzüğünün, dolayısıyla kent kurumlarının da topyekûn değişmesine neden olmuştur. Koloninin tüzüğü hakkında bir kaynak ele geçmemiş olmakla birlikte, kent kurumları ve memuriyetleri hakkında epigrafik belgelerden elde edilen veriler bunun *Lex Coloniae Genetivae Iuliae*'da ortaya konan idari yapıyla tamamen benzeştiğini göstermektedir. Buna göre kolonide *bule* ve *demos*'un yerini *ordo decurio* ve *populus* almış; idari memurlar olarak *duumviri*, *aedilis* ve *praefectus* ile başat konumdaki bu memurların yardımcıları olarak *scriba* (yazman) ast makamı (*scriba quaestori*) oluşturulmuştur. Mali memurlar olarak da *quaestor* ve *duumviri quinquennales* ile Antiokheia tüzüğünün en özgün yanlarından biri olarak koloni yapılmasının ardından onun denetimine geçen Men Askaenos tapınağının hazinesinden sorumlu *curator arcae sancturii* makamları bulunmaktadır. Dini makamlar da yine Roma'dan devralınmıştır: *augures*, *pontifices*; *flamines* ve *sacerdotes*. MS 3. yüzyıldan itibaren koloni tüzüğünde yer almayan, bununla birlikte Yunan Dünyası'nın önemli makamları olan *grammateus*, *gymnasiarkhes*, *strategos*, *epistates*, *agoranomos* idari memuriyetleri; *agonothetes*, *brabeutes* ve *ksystarkhes* gibi festival makamları oluşturulmuştur. MS. 3. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan Got akınları, bölgede yeniden canlanan haydutluk sorunu sonucunda *paraphylaks*, *eirenarkhes*, *hekatontarkhos* ve *beneficarius* gibi güvenlikle ilgili yeni memuriyetlerin ortaya çıktığı,

ayrıca bu müşkül dönemde kentin hububat kıtlığına düşmemesi ve karaborsacılığı engelleyerek fiyatın istikrarının sağlanması için λογιστῆς σειτηρεσίου memuriyetinin getirildiği görülmektedir. Yine bu dönemde yerel kültler için yeni rahiplik makamları meydana getirilmiş veya koloni öncesi var olanlar yeniden canlandırılmıştır. Bunlar arasında Asklepios, Dionysios, Patrios Theos Men ve Demeter rahiplikleri bilinmektedir. Bütün bu veriler kolonide Romalı olmayan etkilerin varlığına bir kanıttır. Başka bir ifadeyle *venetiones* ve gladyatör oyunları daha ziyade koloni sakinlerine hitap ediyorken, ξυστάρχης denetiminde düzenlenen οἱ ἐν κολωνείᾳ ἀγῶνες daha çok *incolae* ve *attributi*'ye hitap ediyordu. Yine geç dönemde oluşturulan *gymnasiarkhes* ve *ksystarkhes* memuriyetleri de bunlarla ilişkilidir.

Kolonistlerin yaşadıkları topografyanın son derece bereketli olması (super abundanti messe) ve Strabon'un bahsettiği κοινὴ ὁδός'un hemen güneyinde konumlanması yurttaşlarının zenginleşmesini, dolayısıyla çok sayıda *senator* (bk. Caristanii, Anicii, Calpurnii, Iulii, Flavii, Gellii, Sergii, Paulii, Novii, Priscii) ve görece daha az olsa da atlı sınıfına mensup (bk. Anicii, Crepereii) insanlar yetiştirebilmesini olanaklı kılmıştır. Yine de Koloninin yurttaşları arasında Sergii ailesinin imparatorluğun Doğu kesiminden *senatus* sınıfına alınan ilk aileler arasında bulunması ve bunu Vespasianus Dönemi'nde Anicii, Craistanii ve Iulii ailelerinin takip etmesi, koloni sakinlerinin Italik kökenli olmasından ziyade Galatia eyaleti valilerinin koloni için takındıkları olumlu tutumun (bk. *patroni coloniae* olarak onurlandırılan Galatia valileri) ve daha da önemlisi imparator aileleri ve bunların dostlarıyla kurulan yakın ilişkilerin sonucudur. Kentin en önemli meydanına Tiberia Platea adının verilmesi, benzer şekilde Tiberius'un kardeşi Drusus'a, dostları P. Sulpicius Quirinius ve M. Servilius'a; Tiberius'un Agrippina Minor'u eş olarak verdiği Cn. Domitius Ahenobarbus'a ve Tiberius'un yeğeni ve evlatlığı Germanicus Caesar'ın damadı L. Cornelius Felix'e kentin onursal *duumvir*'liği takdim edilmesi Tiberius'un MÖ. 20 yılında çıktığı Doğu seferinde Antiokheia ile özel bir ilişki kurduğunu düşündürmektedir. Ayrıca *senator* Iulius Paulus'un kızına verdiği Agrippina adı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Bunun dışında Caristanii ailesinin Claudius'a bir köle sattığı bilinmektedir. Sonuç olarak Caristanii, Iulii ve Anicii ailelerinin hanedan üyeleriyle yakın ilişki kurdukları anlaşılmaktadır.

Antiokheia'nın koloni öncesi yerleşimcilerinin ne kadarına koloni yurttaşlığı verildiğini belirlemek mümkün değildir. Bununla birlikte Pergamon, Ankyra, Ephesos, Attaleia vb. kentlerle ilişkileri yansıtan yerel gelenekler ve kültler varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yine de Roma kolonizasyonu süreciyle Latince en azından idari

terminolojide, özellikle de imparator ve eyalet valileriyle için yapılan ithaflarla kent elitlerinin onurlandırıldıkları yazıtlarda kullanılmaya uzun süre devam etmiştir. Claudius II zamanına kadar devam eden sikke baskılarında da lejantlar Latince'dir. Buna karşın MS. 295 yılından önceye tarihlenmeyen *decurio* protokollarının ise Yunanca kaleme alınmıştır. Mezar ve özellikle de Men için yapılmış adaklarla özel şahıslar için akrabaları, bağlaşıkları ve hizmetkârları tarafından dikilen yazıtlarda Latince'nin Yunancaya göre oranı son derece düşüktür. Sağır ve Kumdanlı'da bulunan ve nerdeyse tamamı Yunanca kaleme alınmış ve hepsi MS. 3 yüzyılda tarihlendirilen ve dini içerikli Ksenoi Tekmoreioi adlı bir grup tarafından yapılan para bağışlarına ilişkin yazıtların tamamı da Yunancadır.

Antiokheia'nın yukarıda da belirtildiği üzere MS. 3. yüzyılın ikinci yarısından itibaren zayıflamaya başlayan koloni hüviyeti, MS. 308–311 yılları arasında Pisidia Eyaleti'nin kurulması ve Antiokheia'nın yeni eyaletin *metropolis*'i yapılmasıyla son bulmuştur. Kendi başına ayrı bir eyalete dönüştürülen Pisidia'nın *metropolis*'i yapıldığı Diocletianus ve Constantinus zamanında Antiokheia'da birçok yapı tamirat görmüştür. İdari yapıdaki bu değişimin sonucu olarak erken dönem kolonisinin büyük bir önem ve refaha ulaştığı söylenebilir. Büyük bir kısmı koloni territoryumunda yaşamış olması gereken *Ksenoi Tekmoreioi* üyelerinin yaptıkları görece yüksek bağışların ve oldukça geç bir döneme kadar sikke basmaya devam edebilmesinin de gösterdiği gibi kent refah seviyesini Geç Dönem'e kadar korumuştur. İdari yapıdaki bu değişikliğin önemli sonuçlarından biri de koloni tüzüğünün kaldırılarak kent kurumlarının yeniden yapılandırılması olmuştur. Buna göre epigrafik belgeler kentin kilise bünyesinde örgütlenen organları olarak *arkhiepiskopos*, *episkopos*, *anagnostes*, *diakonos*, *epistates*, *pater poleos* (*pater civitatis*), *presbyteros* ve *praepositus* makamlarını belgelemektedir.

MS. 6. yüzyılda ticari güzergâhların değişmesine bağlı olarak kent önemini yitirmeye başlamıştır. Bununla birlikte İmparator Iustinianus Dönemi'nde Pisidia Eyaletinin piskoposluk merkezi olma özelliğini halen sürdürmüştür. MS. 713 yılında Araplar, Abas adlı bir generalin komutası altında Roma imparatorluğuna karşı sefere çıkmışlar, Pisidia Antiokheia'sını almışlar ve pek çok esir ele geçirmişlerdir. Bu yıkıma rağmen Antiokheia'nın tarihi MS. 13. yüzyıla kadar takip edilebilmektedir. Kent *Notitia episcopatum*'da en son 1259-1282 yılları arasında gözüktür. İbni Batuta'nın MS. 14 yüzyılın 2 çeyreğinde kaleme aldığı seyahat notlarında Antiokheia anılmamaktadır. Dolayısıyla kentin varlığı 13 yüzyılın ikinci yarısında son bulmuş gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seleukos Kolonileri, Koloni Tüzüğü, *Lex Coloniae Genetivae Iuliae*, *Via Sebaste*, *vicus*, *metropolis Provinciae Pisidiae*.

ZUSAMMENFASSUNG

VON DER HELLENISTISCHEN APOIKIA ZUR RÖMISCHEN KOLONIE. DIE SIEDLUNGS- UND VERWALTUNGSGESCHICHTE EINER KOLONIESTADT AM BEISPIEL ANTOCHIA AD PISIDIAM

Das Ziel dieser Arbeit ist die politische Entwicklung einer Stadt, die von der hellenistischen apoikia zur römischen Kolonie und dann im 4. Jahrhundert n. Chr. zur Metropolis einer Provinz entwickelt ist, durch die antiken Quellen, epigraphischen, archäologischen und numismatischen Belegen zu untersuchen und vorzulegen.

Antiocheia soll als eine Stadt, die nach den Mitgliedern der seleukidschen Dynastie benannt worden ist, im 3. Jahrhundert v. Chr. durch die Aktivitäten der Seleukiden in Anatolien gegründet worden sein. Auf jeden Fall kann gesagt werden, dass die Kolonien, unter denen auch Antiocheia, gegen die galatischen Züge als Bollwerk aber auch zur Kontrolle der Wege zwischen der ägäischen Welt und Syrien eine strategische Funktion gehabt haben. Die Überlieferung von Strabon, dass in die Stadt Kolonisten aus Magnesia ad Maeandrum gebracht sind, ist durch einen in Magnesia ad Maeandrum gefundenen Beschluss des Rates der Stadt Antiochia Persidis, unter ihrer Bürger auch Magnesier lebten, bewiesen. Von den durch einen Befehl von Antiochos III Megas unter Zeuksis in Lydia und Phrygia gesiedelten 2000 jüdischen Familien sind wohl einige nach Antiocheia gekommen. Auf einer in Antiocheia ans Tageslicht gekommenen Inschrift ist eine Menora zu sehen, die ein Symbol des jüdischen Glaubens ist. Außerdem wird in der Quelle namens *Acta apostolorum* die jüdische Bevölkerung und eine Synagoge erwähnt. Beide Belege zeigen eindeutig die Existenz der Juden in der Stadt.

Obwohl die Stadt von Antiochos I Soter oder Antiochos II Theos gegründet worden ist, gibt es in Antiocheia keine Inschrift aus der hellenistischen Zeit. Daher bleibt die einschlägige Geschichte der Stadt weitgehend im Dunkel. Jedoch kann durch andere Belege gesagt werden, dass Antiocheia unter den Städten ist, die zum für Artemis Leukophryene organisierte Fest (das erste spätestens im Jahr 207/6) mit dem Beschluss des Rates von Magnesia eingeladen ist. Dieser Beleg beweist, dass die engen Beziehungen zwischen der Metropolis und der Kolonie bis 2. Jahrhundert v. Chr. gedauert hat. Außerdem geht die Geschichte des in der Nähe von Antiocheia befindlichen Men Askaenos Heiligtums ganz sicher bis 2. Jahrhundert v. Chr. zurück. Denn es gibt zwischen den Plänen der Tempel im Men Heiligtum und den Tempel Artemis Leukophryene und Zeus Sosipolis in Magnesia ad Meandrum eine sehr große Ähnlichkeit. Das zeigt, dass Magnesia auf die Stadt außer

politischem auch kulturellem Einfluss geübt hat. Men Tempel hat mit dem Ma Tempel in Komama (Kappadokien), mit dem Zeus Tempel in Venesa (Morimene Gebiet), mit dem Ma Tempel in Komama (Pontos), in Zela mit dem Tempel der persischen Göttin Anaitis und in Kabeira mit dem Men Tempel; in Pessinus (Phrygien) mit dem Tempel der Muttergottheit eine ähnliche Organisation. Und das weite Gebiet des Men Tempels in Antiocheia, das im Aufsicht eines Priesters stand, wurde von vielen heiligen Sklaven bearbeitet.

Die seleukidsche Hegemonia in Antiocheia hat mit dem Apameia Abkommen ihr Ende gefunden. Durch dieses Abkommen wurde die Stadt von Roma zur *civitas libera* erklärt. Die Autonomie von Antiocheia wurde beendet, als die Stadt im Jahr 39 v. Chr. von Antonius zum König erklärten Amyntas überlassen wurde. Nach dem Actium Krieg hat auch Octavianus Amyntas als König erkannt. Als Amyntas im Jahr 25 v. Chr. im Kampf gegen die Homanadeis starb, wurde in seinem Gebiet die Provinz Galatia gegründet und zu dieser Provinz West Pamphylien hinzugefügt, das damals zur Provinz Asien gehörte. Die ersten 30 Jahre der neuen Provinz waren wegen der Bemühungen, die die Pazifizierung der Pisidiern und Homanadeis zum Ziel hatten, ziemlich schwierig. Zur Verwirklichung dieses Ziels wurde von Augustus in Pisidien und Lykaonien militärische Kolonien (*coloniae militum/ἀποικίαι στρατιωτῶν*) gegründet; Antiocheia, Olbasa, Komama, Kremna, Parlais, Ikonion und Lystra. Die im Jahr 6 v. Chr. fertiggestellte Via Sebaste verband diese Kolonien miteinander und mit den Häfen von Pamphylien. Auf an diesem Weg gefundenen 9 Meilensteinen sind Entfernungsangaben erhalten. Da auf diesen Meilensteinen als *caput viae* Antiocheia erscheint, wird es klar, dass Antiocheia mit dem Namen Colonia Caesarea römische Kolonie gemacht und das Zentrum dieser Kolonien wurde. Die numismatischen Funde belegen, dass dieser Vorgang gleich nach dem Tod von Amyntas im Jahr 25 geschehen ist. Ansonsten wurde der Kolonie das *ius Italicum* verliehen. Die Ursachen zur Gründung der Kolonie kann zusammengefasst werden; 1) um einen geeigneten Platz für die Veteranen zu finden, 2) um in einer Provinz ohne eine stationierte Legion die aufständischen Stämme zu kontrollieren, 3) um nach dem Sieg über diesen Stämme diese mit der römischen Regierung zu versöhnen und in ein Gebiet, wo sogar die Hellenisierung ziemlich schwach war, römische Akkulturation zu bringen. Für diesen Zweck wurde in der Stadt für den Kampf gegen Homanadeis die Veteranen von *Legio V Gallica* (nacher wurde als Macedonica benannt) und von *Legio VII* (nacher wurde ebenfalls als Macedonica benannt) gesiedelt. Die Namen der Veteranen und ihrer Nachkommen verraten, dass sie aus Latium, Etrurien, Gallia Cisalpina und Gallia Narbonensis rekrutiert wurden. Einige davon, die für Antonius gekämpft haben, könnten *negotiatores*, die ihren Wohnsitz in Anatolien

haben oder anatolisch stämmige *peregrini* gewesen sein. Die Demographie der Stadt, die bevor römische Kolonie wurde, aus phrygisch, pisidisch, griechisch, makedonisch und jüdisch stämmigen Siedlern besteht, wurde, nach dem die Stadt von Augustus römische Kolonie gemacht ist, durch die italisch stämmigen Kolonisten nochmal geändert. Die Inschriften belegen dieses kosmopolitische Gebilde und die Verschmelzung der verschiedenen ethnischen Komponente. Nachdem die Stadt zur römischen Kolonie erklärt wurde, hat es sich in der Verwaltung der Stadt wichtige Änderungen gegeben. Als Beispiel diente Rom und die Stadt wurde auf sieben Hügel errichtet. Außerdem wurde das Territorium der Stadt durch eine Anordnung von Augustus im Jahr 7 v. Chr. in 14 Regionen und in 265 *vici* (in der Zeit von Constantinus wurde die Zahl der *vici* 308) geteilt. Wie in Rom waren Untereinheiten der Verwaltung der *vici*. Daher ist es wohl kein Zufall, dass es in Antiocheia 7 *vici* die gleichen Namen wie in Rom haben: Vicus Aedilicus; Vicus C(G)ermalus; Vicus Patricius; Vicus Salutaris; Vicus Tuscus; Vicus Velabrus und Vicus Venerius. Die Kolonie wurde außer *vici* auch in *tribus* geteilt, deren Zahl nicht bekannt ist. Von diesen ist nur der *tribus* Romana belegt. Das zeigt, dass *vici*, nicht der *pyle* in den griechischen Polis entspricht, sondern die Stadtviertel vertritt. Da alle Bürger der Kolonie in der Sergia Tribus eingetragen sind, ist die Organisation der Tribus in Antiocheia entsprechend den *curiae* in Malaca als eine Art von Wahlbezirk zu denken. Die Stadt erhielt in der Zeit von Septimius Severus den Titel *Socia Romanorum*. Dieser Titel ist auf den Münzen der Stadt in der abgekürzten Form als *SR* zu sehen.

Der Prozess der Kolonisierung hat die komplette Veränderung der Verfassung und der Institutionen zur Folge. Obschon keine Quelle über die Verfassung der Kolonie entdeckt wurde, zeigen die epigraphischen Funde, durch die wir über die Institutionen und das Beamtentum erfahren, dass die vollkommen identisch mit der in Lex Coloniae Genetivae Iuliae beschriebenen Verfassung war. Mit Hilfe dieser Informationen wird klar, dass in der Kolonie *ordo decurio* und *populus, bule* und *demos* ersetzt. Die Verwaltungsbeamten waren *duumviri*, *aedilis* und *praefectus*. Als Mitarbeiter dieser Beamten wurden *scriba*, und als deren Untergebene *scriba quaestori* geschaffen. Als Finanzbeamten gab es *quaestor* und *duumviri quinquennales*. Nachdem die Stadt Kolonie gemacht wurde, ist der Men Askaenos Tempel unter die Aufsicht der Kolonie gekommen und für den Schatz des Tempels trug *curator arcae sancturii* die Verantwortung. Das ist eine Besonderheit der Verfassung von Antiocheia. Religiöses Beamtentum wurde auch von Rom übernommen: *augures*, *pontifices*; *flamines* und *sacerdotes* und *quindecimviri sacris faciundis*. Für *Liberti* gab es *seviratus*. Ab dem 3. Jahrhundert n. Chr. sehen wir als Verwaltungsbeamten *grammateus*,

gymnasiarkhes, *strategos*, *epistates*, *agoranomos*; und für die Organisation der Feste *agonothetes*, *brabeutes* ve *ksystarkhes*. Diese Beamten existierten in der Verfassung der Kolonie nicht waren aber in der griechischen Welt wichtig. Als Folge der gotischen Überfälle und erneut auftretende Räuberei wurden ab der zweiten Hälfte des 3. Jahrhundert n. Chr. neue Beamten *paraphylaks*, *eirenarkhes*, *hekatontarkhos* ve *beneficarius* geschaffen, die für die Sicherheit verantwortlich waren. In der gleichen Zeit wurde, um die Getreideknappheit und die Schwarzmarkt zu verhindern und um die Preise stabilisieren *λογιστῆς σειτηρεσίου* geschaffen. Wieder in der gleichen Zeit wurde für die lokalen Kulte neue Priesterstellen geschaffen und die alten wurden belebt. Unter diesen sind Asklepios, Dionysos, Patrios Theos Men und Demeter Priester bekannt. Alle diese Belege zeigen ganz eindeutig, dass es in der Kolonie Einflüsse existierten, die nicht römisch waren. Anders gesagt, *venetiones* und Gladiatorenkämpfe sprachen vielmehr die Kolonisten an, aber unter Aufsicht der *ὑποστάρχης* organisierten *οἱ ἐν κολωνείᾳ ἀγῶνες* sprachen die *incolae* und *attributi* an. Die in der späteren Zeit geschaffenen Beamtenstellen, *gymnasiarkhes* und *ksystarkhes* beziehen sich auf diesen.

Die Ortschaften, wo die Kolonisten lebten, waren äußerst fruchtbar (*super abundandi messe*) und lagen, wie Strabon erzählt, gleich südlich von *κοινὴ ὁδός*. Das hat zur Folge, dass die Bewohner reich wurden und die Stadt viele Senatoren (z.B. Caristanii, Anicii, Calpurnii, Iulii, Flavii, Gellii, Sergii, Paulii, Novii, Priscii) und relativ viele Reiterklassenangehörige hervorgebracht hat. Die Zunahme der Stadteinwohner in der frühen Zeit hängt nicht davon ab, weil die Bewohner italisch stämmig waren, sondern davon ab, weil die Gouverneure der Provinz Galatia eine wohlwollende Haltung gegenüber der Kolonie hatten (s. die als *patroni coloniae* geehrten Gouverneure der Galatia). Außerdem gab es sehr gute Beziehungen zwischen der Kolonie und Kaiserfamilien und auch deren Freunde. Wenn tatsächlich Tiberia Platea in der Zeit von Tiberius errichtet ist, zeigt das die enge Beziehung mit ihm. In ähnlicher Weise wurden Drusus (der Bruder von Tiberius) und seine Freunde P. Sulpicius und M. Servilius als C. Cariatanius Fronto Caesianus Iulius *praefectus* war; Cn. Domitius Ahenobarbus, wem Tiberius Agrippina Minor als Ehefrau gab, als P. Anicius Maximus *praefectus* war, Ehrenduumvir der Stadt. Außerdem kann man den Namen Agrippina, den der Senator Iulius Paulus seiner Tochter gab, in diesem Zusammenhang sehen. Es ist auch bekannt, dass Caristanii Familie Claudius einen Sklaven verkauft hat. Zusammengefasst wird es klar, dass die Familien Caristanii, Iulii und Anicii mit den Angehörigen der Kaiserfamilie gute Beziehungen pflegten.

Es ist nicht bekannt, an wie vielen einheimischen Bewohner der Stadt die Bürgerschaft der Kolonie verliehen wurde. Lokale Sitten und Kulte, die die Beziehungen der Stadt mit Pergamon, Ankyra, Ephesos, Attaleia usw. zeigen, existierten weiter. Latein wurde in der Kolonie als Verwaltungssprache lange Zeit benutzt. Besonders ist die Sprache der Ehreninschriften für die Kaiser, die Provinzgouverneure und für die Eliten der Stadt lateinisch. In der Münzprägung, die bis zur Claudius II Zeit gedauert hat, sind Legenden in der lateinischen Sprache. Trotzdem sind die Protokolle der Dekurionen, die nicht vor 295 n. Chr. datiert werden in der griechischen Sprache geschrieben. Fast alle Grabinschriften, Votivinschriften für Men und die für die Privatpersonen von den Angehörigen errichteten Inschriften sind griechisch. Griechisch sind auch fast alle Inschriften die in Sağır und Kumdanlı gefunden sind. Alle diese Inschriften sind ins 3. Jahrhundert n. Chr. datiert und berichten von einer religiösen Gruppe namens *Ksenoi Tekmoreioi* gemachten Geldspenden.

Wie oben erwähnt, Antiocheia verliert seit der zweiten Hälfte des 3. Jahrhundert n. Chr. allmählich seine koloniale Identität und nachdem die Provinz Pisidia (zwischen 308 und 311 n. Chr.) gegründet und Antiocheia die Metropolis der neuen Provinz wurde, hat die Stadt ihre koloniale Identität vollständig eingebüßt. In der Zeit von Diokletian und Konstantin wurde Antiocheia die Metropolis der selbständig gemachten Provinz Pisidia und viele Gebäude wurden repariert. Es kann gesagt werden, dass durch die Veränderung in der Verwaltung die frühe Kolonie eine große Bedeutung bekam und einen großen Wohlstand erreichte. Die relativ großen Geldspenden der *Ksenoi Tekmoreioi*, deren Mitglieder wohl in großer Zahl im Territorium der Kolonie lebten und bis in die ziemlich späte Zeit gedauerte Münzprägung zeigen, dass die Stadt ihren Wohlstand sehr lange erhalten hat. Das wichtigste Resultat der Verwaltungsänderung ist, dass die Verordnung der Kolonie außer Kraft gesetzt wurde und die Institutionen der Stadt neu gestaltet wurden. Die epigraphischen Belege zeigen die um der Kirche organisierten Institutionen der Stadt; *arkhiepiskopos*, *episkopos*, *anagnostes*, *diakonos*, *epistates*, *pater poleos* (pater civitatis), *presbyteros* ve *praepositus*.

Mit der Verlegung der Handelsrouten verlor die Stadt ihre Bedeutung. Dennoch blieb sie in der Zeit von Iustinianus der Bischofsitz von Pisidien. Im Jahr 713 n. Chr. griffen die Araber unter Führung vom General Abas gegen das römische Reich. Dabei wurde Antiocheia erobert und es wurde viele Gefangenen gemacht. Trotz dieser Zerstörung kann man die Geschichte von Antiocheia bis ins 13. Jahrhundert n. Chr. verfolgen. Die Stadt wird zuletzt in Notitia episcopatum zwischen 1259 und 1282 erwähnt. Der Name von Antiocheia ist im zweiten Viertel des 14. Jahrhunderts n. Chr. geschriebenen Reiseberichten von Ibni Batuta

nicht mehr zu sehen. Daher ist wohl anzunehmen, dass die Stadt in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts n. Chr. nicht mehr existierte.

Schlüsselwörter: Seleukidische Kolonien, Verfassung der Kolonie, *Lex Coloniae Genetivae Iuliae*, Via Sebaste, *vicus*, *metropolis Provinciae Pisidiae*.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Pisidia'daki Antiokheia kentinin Hellenistik Dönem'den başlayarak Roma ve Hristiyanlık Dönemi'ne uzanan serüveni anlatılmıştır. 2012 yılında yazmaya başladığım bu çalışma uzun bir hazırlık döneminin sonucunda yazıtlar, antik kaynaklar, nüsmatik veriler ve Roma koloni yasaları vasıtasıyla elde edilmiş bilgileri içermektedir.

Bu çalışmanın hazırlanması esnasında yol göstericiliğiyle her daim bana bir rehber olan tez konumun fikir babası danışmanım Yrd. Doç. Dr. Burak TAKMER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Doktora sürecinde yapılan tez izleme komitelerinde fikirleriyle beni yönlendiren değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Ebru AKDOĞU ARCA ve Yrd. Doç Dr. Gökhan TİRYAKİ'ye teze yaptıkları katkılardan dolayı teşekkür ederim. Doktora savunmamda beni fikirleriyle yönlendiren değerli hocalarım Prof. Dr. Bilge HÜRMÜZLÜ KORTHOLT ve Doç. Dr. Erhan ÖZTEPE'ye teşekkürlerimi sunarım.

Doktora eğitim hayatım boyunca sürekli fikir alışverişinde bulunduğum ve Oxford Üniversitesi'nde yaptığı taramalarıyla tezime katkıda bulunan değerli arkadaşım Yrd. Doç Dr. Elif AKGÜN KAYA'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu tez süreci boyunca desteğini hep yanımda hissettiğim arkeolog Remziye BOYRAZ SEYHAN'a ve Almanya Münster'de yaptığı taramalarıyla tezime katkıda bulunan arkeolog Dilek ÇOBANOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Doktora süresince fikirleriyle tezime yön veren eşim Doç. Dr. Mehmet KAŞKA'ya ve tüm eğitim hayatım boyunca bugünlere gelmemi sağlayan başta annem ve babam olmak üzere sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez Akdeniz Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Kütüphanesi, Münster Westfälische Wilhems Üniversitesi Kütüphane'si (10 ay), Koç Üniversitesi & İnan Suna KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) kütüphanelerinden yararlanarak oluşturulmuştur.

Bu tez çalışması TÜBİTAK 2214A – Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı ve Koç Üniversitesi & İnan Suna KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED)'in desteğiyle tamamlanmıştır. Her iki kuruma da bu çalışmama yaptığı katkılardan ve Türkiye'de yapılan bilimsel faaliyetlere verdikleri desteklerden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Gülcan KAŞKA

Antalya, 2017

GİRİŞ

Kent ilk olarak İzmir’de papaz olarak çalışan Francis Vyvyan Jago Arundell tarafından 1834 yılında lokalize edilmiştir¹. Ardından Hamilton tarafından ziyaret edilmiştir. Hamilton, Yalvaç’ta koloninin adını içeren “*ANTIOCHIA CAESAREA*” şeklinde Latince bir yazıt bulmuş ve kent ile ilgili bilgiler vermiştir². Bölgedeki yazıtları inceleyen bir başka isim de 1884–1885 yıllarında bölgeye ziyaretlerde bulunan R. S. Sterrett’dir. Sterrett toplamış olduğu yazıtları iki ayrı kitapta yayımlamıştır³.

1912’de W. M. Calder, *Journal of Roman Studies*’te yayınlanan makalesinde 43 yazıt tanıtmaktadır⁴. Aynı yıl M. M. Hardie Antiokeia’da yer alan Men Askaenos kültüyle ilgili bir yayın yapmıştır⁵.

1913 yılında G. L. Cheesman, Caristianus ailesiyle ilgili olarak ele geçen yazıtları irdelemiştir⁶. Aynı yılda J. G. C. Anderson Men tapınımla ilgili bir makale yazmıştır⁷. Yine bu yılda Dessau kent ile ilgili bir makale kaleme almıştır⁸.

Pisidia Bölgesinin en önemli araştırmacılarından biri olan W. M. Ramsay 1880 ve 1920 yılları arasında Antiokeia’ya sık sık ziyaretlerde bulunmuştur. Ramsay geniş çaplı yazıt araştırması ve kazı çalışması yapmış, 50 yıllık bir periyotta kentin ve bölgenin arkeolojik birikimine önemli katkılar sağlamıştır. Kentle ilgili birçok bilimsel çalışma yapmıştır. İlk olarak 1905⁹ yılında yayınladığı makalenin ardından 1906¹⁰ yılında bir makale daha yayımlamıştır. 1912 yılında *Tekmoreoi*’la ilgili bir makale yazmıştır¹¹. 1916 yılında Augustus Çağı Antiokeia’sına değinen bir çalışmayı daha bilim dünyasına kazandırmıştır¹². 1918 yılı çalışmasında Antiokeia’daki kutsal alandaki adak yazıtlarına değinmiştir¹³. 1924 ise yılında

¹ Arrundell 1834.

² Hamilton 1842, 474.

³ Sterrett 1888a, 120–164; Sterrett 1888b, 218–278.

⁴ Calder 1912, 79–109.

⁵ Hardie 1912, 111–150.

⁶ Chessman 1913, 253–266.

⁷ Anderson 1913, 267–300.

⁸ Dessau 1913, 301–309.

⁹ Ramsay 1905, 417–429.

¹⁰ Ramsay 1906, 305–377.

¹¹ Ramsay 1912, 151–170.

¹² Ramsay 1916, 83–134.

¹³ Ramsay 1918, 107–145.

kentten ele geçen bazı yazıtları yayımlamıştır¹⁴. 1927 yılında A. v. Premierstein ile birlikte *Monumentum Antiochenum* yazıtını ele almışlardır¹⁵.

Kentin yazıtlarıyla ilgilenen bir diğer önemli isim D.M. Robinson'dur. Pisidia Antiokheia'sında İmparator Domitianus dönemine tarihlenen ve kentte yaşanan kıtlıktan dolayı Galatia Eyaleti valisi L. Antistius Rusticus tarafından hububat fiyatlarının belirlendiği bir kararnameyi yayımlamıştır¹⁶. 1926 yılında *Monumentum Antiochenum* yazıtını bilim camiasına kazandırmıştır¹⁷.

1928 yılında Cl. W. Keyes, Publius Flavonius Paulinus adının geçtiği bir yazıtı incelemiştir¹⁸.

Barbara Levick 1958 yılındaki makalesinde kentteki iki aileyi tanıtan bir yayın yapmıştır¹⁹. Aynı yıl kentte ele geçen onurlandırma yazıtlarını incelemiştir²⁰. 1965²¹ yılında iki yazıtı daha bilim dünyasına tanıtmış ardından 1967²² yılında yayımlanmamış yazıtlar üzerinde çalışmıştır. 1967²³ yılında güney Anadolu'daki kentlerin kolonileşme sürecini anlatan bir kitap kaleme almıştır. Bu kitapta Pisidia Antiokheia'sına da geniş oranda yer vermiştir. 1970 yılında Men Askaenos'a adanan yazıtlar üzerinde yoğunlaşmıştır²⁴.

Men Kültüyle ilgili en geniş korpus çalışması yapan E.N. Lane'dir. Bu konuyla ilgili olarak 1964'deki²⁵ yayının dışında 1971²⁶ (vol. I), 1975²⁷ (vol. II), 1976²⁸ (vol. III), 1978 (vol. IV) olmak üzere 4 ciltlik bir yayın yapmıştır.

Halfmann 1978 yılında yayınladığı kitabında MS. 2. yüzyılın sonuna doğru doğudaki *senator*'ların kariyerlerini ele almıştır²⁹. Bu kitabında Antiokheia'daki *senator*'lere de yer vermiştir.

¹⁴ Ramsay 1924, 172–205.

¹⁵ Ramsay – Premierstein 1927, 434–436.

¹⁶ Robinson 1924, 5–20.

¹⁷ Robinson 1926b, 1–54.

¹⁸ Keyes 1928, 179–181.

¹⁹ Levick 1958a, 74–78.

²⁰ Levick 1958b, 219–222.

²¹ Levick 1965, 53–62.

²² Levick 1967a, 101–121.

²³ Levick 1967b.

²⁴ Levick 1970a, 37–50.

²⁵ Lane 1964, 5–49.

²⁶ Lane 1971.

²⁷ Lane 1975.

²⁸ Lane 1976.

C. P. Jones 1982 'de Antiokheia'daki bir yazıtta retor, filozof C. Calpurnius Collega Makedon'u araştırmıştır³⁰.

1988'de H.D. Saffrey, kentin sakinlerinden Valeria Paula'nın babası C. Valerius Niger'in onurlandırıldığı bir yazıtı incelemiştir.³¹

1998 yılında M. Christol ve Thomas Drew-Bear yayınladıkları makalede kentteki emekli askerler hakkında bilgi vermişlerdir³². 1999 yılında bu ikili Pisidia Eyaleti'nde 311–313 yılında valilik yapmış olan M. Valerius Diogenes'e ait yazıtları kaleme almışlardır³³. 2002'de yapılan uluslararası Pisidia Antiokheia kongresinde Sergius Paullius'lara değinmişlerdir³⁴. Aynı yıl Anatolia Antiqua Dergisi'nde çıkan makalede kent içindeki *duumvir*'leri ele almışlardır³⁵. 2004'de Caracalla'nın doktoru L. Gellius Maximus hakkında bilgi veren bir yayın yapmışlardır³⁶. 2001 yılında bu ikiliyle birlikte Mehmet Taşlıalan İmparator Claudius'un askeri C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius ve imparatorluk kültürüyle ilgili bir yayını kaleme almışlardır³⁷.

Drew-Bear 1994 yılında kentte daha önce bulunmuş bir yazıtı yeniden incelemiştir³⁸. 1998 yılında Antiokheia'dan ele geçmiş birkaç yazıtı tanıtmıştır³⁹. 1999 yılında ise kentin tiyatrosunun oturma sıraları üzerinde bulunan yazıtları araştırdığı makalesini yayınlamıştır⁴⁰. Drew-Bear, Labarre ile birlikte 2002 yılında bir makale yazmıştır.⁴¹

Taşlıalan, G. Labarre ile Tanrı Men kültürüyle ilgili bir yayın yapmışlardır⁴². 2002'de E. Collas-Heddeland, çift dilli bir yazıt yayınlamıştır⁴³. Aynı yıl Ünal Demirer'in kentle ilgili kısa bilgi veren bir kitapçığı yayınlanmıştır⁴⁴.

²⁹ Halfman 1979.

³⁰ Jones 1982, 264–271.

³¹ Saffrey 1988, 67–69.

³² Christol – Drew-Bear 1998b, 303–332.

³³ Christol – Drew-Bear 1999, 39–71.

³⁴ Christol – Drew-Bear 2002a, 178–191.

³⁵ Christol – Drew-Bear 2002b, 277–289.

³⁶ Christol – Drew-Bear 2004, 85–118.

³⁷ Christol – Drew-Bear – Taşlıalan 2001, 1–20.

³⁸ Drew-Bear 1994, 13–17.

³⁹ Drew-Bear 1998, 361–366.

⁴⁰ Drew-Bear 1999, 209–214.

⁴¹ Drew-Bear – Labarre 2002, 71–92.

⁴² Labarre – Taşlıalan 2002, 257–312.

⁴³ Collas-Heddeland 2002, 169–175.

⁴⁴ Demirer 2002.

2001 yılında Merkelbach ve Stauber antik yerleşimden ele geçmiş epigramları çalışmışlardır⁴⁵.

2002’de yapılan kongrede V. Blondeau, Neroutia Matrona ve kocası Quintus Kallineikos’un mezar yazıtını tanıtmıştır⁴⁶. M. D. Campanile kentteki *decurio*’larla ilgili araştırmasını bilim dünyasına tanıtmıştır⁴⁷.

1998 yılında S. Mitchell ile M. Waelkens Pisidia Antiokheia’sı hakkında monografik bir eser yayınlamıştır⁴⁸. Bu eserde çok geniş olmamakla birlikte kentin yazıtlarına değinilmiştir.

2006 yılında Olli Salomies Antiokheia’daki Roma isimleri⁴⁹ üzerine bir çalışma yapmıştır.

2006 yılında Byrne ve Labarre tarafından kentin yazıtlarının toplandığı bir korpus çalışması yayınlanmıştır. Ancak kentin tüm yazıtları göz önüne alındığında sadece 250 yazıtın derlendiği bu çalışmanın ne denli yetersiz olduğu açıkça ortadadır⁵⁰.

2008 yılından itibaren kent kazılarını gerçekleştiren Mehmet Özhanlı tarafından 2013 yılında “Pisidia Antiokheia Özelinde Roma Dönemi Kent Planlaması”⁵¹ ve “Pisidia Antiokheia’ında Çocuk emziren paganist kadınların Meryem’e Evrilmesi”⁵² adlı iki makale yayınlanmıştır.

M. Christol 2013 yılında Valerius Diogenes Dönemi ilgili bir çalışmasını bilim dünyasına kazandırmıştır⁵³.

2014 yılında M. Oktan, G. Şaroğlu, 2011 yılında kentteki arkeolojik kazılar sırasında gün ışığına çıkarılan Pisidia Eyaleti Valisi Valerius Diogenes’in İmparator Constantinus’u onurlandığı bir yazıtı yayınlamışlardır⁵⁴.

⁴⁵ Merkelbach – Stauber 2001, 403–412.

⁴⁶ Blondeau 2002, 221–241.

⁴⁷ Campanile 2002, 213–219.

⁴⁸ Mitchell – Waelkens 1998.

⁴⁹ Salomies 2006, 91–107

⁵⁰ IAntiokheia.

⁵¹ Özhanlı 2013a, 155-175.

⁵² Özhanlı 2013b, 85-93

⁵³ Christol 2013, 279–287.

⁵⁴ Oktan – Şaroğlu 2014, 209–220

BİRİNCİ BÖLÜM

YUNAN VE ROMA KOLONİLERİ

1.1 Yunan Dünyasında *Apoikia* ve *Katoikia*

1.1.1 *Apoikia*

Eski Yunancada ἡ ἀποικία ifadesi evinden, yurdundan ayrılma anlamı taşımaktadır. Yunanlar MÖ. 8. yüzyılda çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı kendi anayurtlarından ayrılarak ilk olarak Ege ve Akdeniz sahillerinde *apoikia* kurmuşlardır. Bu *apoikia*'ların kuruluşunda pek çok neden bulunmakla birlikte en önemli neden olarak tarım görünmektedir. Herodotos bu konuyla ilgili bazı bilgiler aktarmaktadır. Thera kentinde yedi yıl boyunca yaşanan kıtlığın ardından adadaki kentte yaşayan her ailenin iki oğlundan biri kurayla seçilerek Kyrene topraklarına gönderilmiş; böylece kent Theralılar tarafından Kyrene toprakları kolonize edilmiştir⁵⁵. Benzer bir uygulama Lydia'da görülmüştür. Manes oğlu Atys zamanında Lydia'da çok büyük bir kıtlık yaşanmaya başlamıştır. Kıtlık 18 yıl boyunca devam etmiş ve bundan sonra azalacağı yerde büsbütün artınca Lydia Kralı önlem olsun diye halkı iki eşit kısma bölmüş ve aralarında kura çekirmiştir⁵⁶. Kura yöntemiyle kolonizasyon faaliyeti için gidecek olanlar belirlenmiştir. Bu durum bir koloninin kuruluş aşamasında kura yönteminin geleneksel bir uygulama olduğunu göstermektedir. Tüm bu örnekler *metropolis*'lerin nüfus karşısında *metropolis*'lerin nüfus fazlasını deniz yoluyla kurduğu kolonilere gönderdiğini göstermektedir. Bu ekonomik nedenlerin yanı sıra politik nedenler de bir *apoikia*'nın kurulmasında etkin rol oynayabiliyordu⁵⁷.

Apoikia'lar genellikle ticaret için deniz kenarına kuruluyordu. Ancak iç bölgelere kurulan *apoikia*'lar da mevcuttu. Kent surlarla kuşatıldıktan sonra sahip olduğu toprak parçası eşit parçalara ayrılıyor ve kolonistler arasında paylaştırılıyordu. *Polis* özelliği gösteren bu

⁵⁵ Hdt. 4,150–55.

⁵⁶ Hdt. 1,94,5.

⁵⁷ Hdt. 5,42. Sparta'da kral Anaksandridas öldüğünde, Lakadaimon'lular geleneklerinden ayrılmayarak kralın büyük oğlu Kleomenes'i tahta geçirmişlerdir. Bundan dolayı gururu incinen Dorieus, Kleomenes'in boyunduruğu altına girmeyi gururuna yediremeyerek yanına yol arkadaşlarını alarak Sparta'lılarla birlikte koloni kurmaya gitmiştir. Fakat Dorieus yerleşeceği ülke hakkında ne Delphoi orakline danışmış ne de bu gibi hallerde gerekli olan töreleri uygulamıştır. Öfkesine kapılarak gemilerini Libya'ya sevk etmiştir. Libya'nın en güzel yeri olan Kinyps'de, aynı adı taşıyan ırmağın kenarında yurt tutmuştur. Ama Libya kabilelerinden olan Mag'lar ve Kartaca'lılar onları burada barındırmayınca iki yıl sonra Peleponnesos'a geri dönmek zorunda kalmıştır.

kentler anakenti karşısında özgürdü, fakat *metropolis*'le *apoikia*'sı arasında dini bağlar bulunmaktaydı⁵⁸.

Apoikia'lar kurulurken genellikle sistemli bir şekilde hareket edilmiştir. *Polis*'ler koloni kurmaya karar verdikleri zaman öncelikle Delphoi kâhinine danışır⁵⁹ ve aldıkları kehanet doğrultusunda kolonizasyon faaliyetlerine girişerek daha önceden bilinmeyen bölgelerde kolonilerini kurarlardı.⁶⁰ Delphoi kehanet merkezi olarak ön plana çıkmasının yanı sıra *metropolis* ile *apoikia*'sı arasında cerayan eden olaylarda arabulucu pozisyon üstlenmiştir. Örnek olarak Thurion halkı ikiye bölündüğünde Delphoi'ye gitmişler ve ondan öğüt almışlardır⁶¹. Epidamnos *metropolis*'i Korkyra'dan yardım istediğinde yine Delphoi'a delege göndermiştir⁶².

Koloninin kurucusu *oikistes* olarak adlandırıyorlardı⁶³. İlk kolonizasyon faaliyetlerine bakıldığında *oikistes*'ler bazen anakentin seçkin aileleri ya da saraydan gelen üyeleri arasından bazen de *metropolis*'le politik ilişkilerin sürdürülebilmesi için *tyran* çocuklarının arasından seçilmişlerdir. Örneğin Korinthos Kypselos ve Periandros zamanında yoğun kolonizasyon faaliyetlerine giriştikleri sırada Ambrakia⁶⁴, Anaktorion ve Leukas'ın kurucusu Kypselos'un oğulları, Potidaia'nın kurucusu ise Periandros oğlu Euagoras⁶⁵ olmuştur. Koloniyi kuran *oikistes* ölümünün ardından cesedi kentin merkezinde yakılarak ἥρως (Heros)

⁵⁸ Mansel 1984, 160.

⁵⁹ Hdt. 5,42.

⁶⁰ Hdt. 4,150–151.

⁶¹ Diod. 12,35,2.

⁶² Thuk. 1,25–27. Epidamnos'lular Korkyra'dan hiçbir yardım alamayınca şehrin kurucuları olan Korinthos'lulardan yardım istemişlerdir. Korinthoslular, Epidamnos'un kuşatıldığını haber alınca bir sefer hazırlığında bulunarak Epidamnos'a bir koloninin sevkedileceğini ve yola çıkacak olanların eşit haklardan yararlanacaklarını ilan etmişlerdir.

⁶³ Epidamnos Korkyra'lı kolonistler tarafından kurulmuştur. koloninin kurucusu Korinthos ırkından Herakles soyundan gelen ve antik geleneklere göre ana kentten çağırılmış olan Eratokleides oğlu Phalios'tur. Thuk. 1,25.

⁶⁴ Pseudo-Skymnos Ambrakia'nın Kypselos'un oğlu Gorgos tarafından kurulduğunu aktarmaktadır: Ps.-Skym. *Nic. reg.* 453–455: Μετὰ τοὺς Μολοττοὺς δ' Ἀμβρακία Κορινθίων ἀποικός ἐστιν· ὅκισεν δ' ὁ Κυψέλου αὐτὴν πρότερον παῖς Γόργος; krş. Strab. 10,2,8: Κορίνθιοι δὲ πεμφθέντες ὑπὸ Κυψέλου καὶ Γόργου ταύτην τε κατέσχον τὴν ἀκτὴν καὶ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου προήλθον, καὶ ἡ τε Ἀμβρακία συνωκίσθη. Nikolaos Damaskenos, Leukas ve Anaktorion'un kurucuları olarak Kypselos'un diğer oğulları Pylades ve Ekhiades'i gösterir: Nik. *frag.* 58,7: ἔπεμψε δὲ εἰς τε Λευκάδα καὶ Ἀνακτόριον, οἰκιστὰς αὐτῶν Πυλάδην καὶ Ἐχιάδην τάξας, παῖδας αὐτοῦ νόθους.

⁶⁵ Nik. *frag.* 60,1: Ὅτι Περιάνδρῳ τῷ τυράννῳ Κορινθίων γηραιῷ ἤδη ὄντι πάντες οἱ υἱεῖς ἐτελεύτησαν, ὧν Εὐαγόρας μὲν ἀποικίαν εἰς Ποτίδαιαν ἐξαγαγόν...

olarak tapınım görüyor, her yıl düzenlenen kutsal törenlerde ona tapılıyor, atletik oyunlarla hatırası canlandırılıyor ve koloni sakinleri için halkın sembolü haline geliyordu⁶⁶.

Koloniler kurulduğunda ilk önce surlarla çevreleniyordu. Kentin arazi yapısı göz önünde bulundurularak kutsal alan ve tarım için topraklar ayrılıyordu. Ana kentin *Prytaneion*'dan getirilen kutsal ateş koloninin kutsal ocağında yakılarak anakent ile kolonisi arasındaki bağlantı sürdürülmeye çalışılıyordu.

Metropolis'ten kolonilere gönderilecek nüfus saptanırken belirli uygulamalar göze çarpmaktadır. Öncelikle gönüllü ya da çeşitli sebeplerden dolayı zorla gönderilmesine karar verilmiş ailelerden birer kişi seçilmekteydi. Gönderilen bu bireylerin zor koşullara dayanıklı olmasına ve yanlarında bir yıl onları idare edebilecek kadar erzağın bulunmasına dikkat ediliyordu. Bununla beraber gönderilen ilk kolonist gurubun birkaç yüz kişiden fazla olmasına özen gösteriliyordu⁶⁷.

Kolonilerin kuruluş aşamalarına ilişkin elimize geçmiş belgelerden üç tanesi önemlidir. Bunlar Kyrene, Naupaktos ve Brea'nın kuruluş kararnamesidir. Brea kuruluş kararnamesinde Brea'ya yerleşenlere, rahipler için ayrılan bir takım topraklar dışında geriye kalan topraklar verilmişti ve "Her bir kabileden bir kişi olmak üzere on adam toprak paylaştırıcısı seçilecek ve bu seçilenler toprakları bölüştüreceklerdir"⁶⁸. Toprak paylaştırıcısı (*geonomos*), toprakların sınırlarını çizen toprak ölçücünden farklı olarak, toprakları bölüştürüyordu. Ancak bu deliller ancak bir koloninin kurulma kararlarının bir kısmını içermektedir. Bir başka yazıt yine koloninin kuruluşuyla ilgilidir. Ancak çok fazla bilgi edinememekteyiz⁶⁹. Atinalıların Adriatik Denizi'ne gönderdiği koloniye ilişkin yazıt *oikistes* tarafından devralınan techizatlara ilişkindir⁷⁰. Bu yazıtlardan elde edilen bilgiler onların tarih ve tarihsel koşullarıyla ilgili olarak dikkate alınabilir. Brea ve Naupaktos yerleşimi MÖ. 5. yüzyıla; Kyrene ise MÖ. 4. yüzyıla aittir. Kyrene'nin kuruluş koşulları iyi bilinmektedir. Thera'daki nüfüsü azaltmak için kıtlık zamanında Kyrene'ye koloniler gönderilmiştir⁷¹.

Metropolis ve kolonisiyle ilgili akla gelen diğer bir soru ise vatandaşlık haklarıdır. Bu konuyla ilgili epigrafik belgelerin bazıları Hellenistik döneme aittir, bu amaç doğrultusunda kronolojik sınırlar içinde önemli bilgiler sağlayan üç tane yazıt vardır. En önemlisi Olbia'yla

⁶⁶ Parke – Wormell 1956, 49.

⁶⁷ Aktüre 2003 222, dn. 268.

⁶⁸ Tod 1969, 131; IG¹ 46.

⁶⁹ IG I² 46.

⁷⁰ Tod 1969, 200.

⁷¹ Hdt. 4,151.

ilgilidir.⁷² Çift taraflı vatandaşlık hakları hususunda sınıf konumu, anakent ve koloninin vatandaşları tarafından karşılıklı olarak yararlanılan imtiyazlarla ilgilidir⁷³.

Yazıtın içeriğinde Olbia vatandaşları ve Miletos'lular arasındaki geleneksel düzenlemeler (str. 1–2: τάδε πάτρια Ὀλβιοπολίταις καὶ Μιλησί[ι]οις) yer alır. Buna göre tıpkı, Olbia vatandaşları gibi Miletos'lular da aynı sunak üzerinde Olbia kentinde kurban kesmek ve aynı koşullar altında aynı resmi kültlere katılma hakkına sahipti (str. 2–6: τὸμ Μιλήσιον ἐν Ὀλβίῃ πόλει ὡς Ὀλβιοπολίτην θύειν ἐπὶ τῶν αὐτῶμ βωμῶν καὶ εἰς τὰ | ἱερὰ τὰ αὐτὰ φοιτᾶν τὰ | δημόσια κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ Ὀλβιοπολίτας). Miletos'lular eskiden olduğu gibi yine vergiden muaf olacaklar, ama bir memuriyet üstlenmek isterlerse, önce danışma meclisine başvurup sicillere kaydolacaklar ve diğer vatandaşlar gibi vergiye tabii tutulacaklardı (str. 6–11: ἵναι δὲ καὶ ἀτελείας Μιλησίοις καθάσσα καὶ πρότερον ἦσαν· ἐὰν δὲ θέλῃ | τιμουχιῶμ μετέχειν, ἐπὶ βουλὴν ἐπίτω | καὶ ἀπογραφεῖς μετεχέτω καὶ ἔστω | ἐντελής, καθότι καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται | εἰσίν). Ayrıca Miletos'lular oyunlarda ön sırada oturma ve ismen ilan edilme, bunun dışında τριακάδες⁷⁴ festivalinde Miletos'ta yaptıkları gibi beddua etme haklarına sahip olacaklardı (str. 11–14: εἶναι δὲ καὶ προεδρίαγ καὶ εἰσκη|ρύσσεσθαι εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ ἐπα|ρᾶσθαι ταῖς τριακάσιγ, καθάσσα καὶ | ἐμ Μιλήτῳ ἐπαρῶνται). Miletoslular için yasal bir sözleşmeden kaynaklanan bir durum varsa, olay beş gün içinde resmi mahkemede çözüme kavuşturulmalıydı (str. 14–17: ἐὰν δέ τι συμβόλαιον ἦ τῷ Μιλησίῳ ἐν Ὀλβίᾳ, ἰσχύτω δίκηγ καὶ ὑπεχέτω ἐμ πένθ' ἡμέραις ἐπὶ | τοῦ δημοτικοῦ δικαστηρίου). Söz konusu bu uygulamalar aynı koşullar altında, Miletos'taki Olbialılar, için de geçerli olacaktı (str. 22–24: τὰ ἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν | τρόπον Ὀλβιοπολίταις ἐμ Μιλήτῳ ὑπάρ|χειγ καθότι καὶ Μιλησίοις ἐν Ὀλβίῃ πόλει). Bununla birlikte Olbia'daki Miletos'luların dini statülerle ilgili düzenlemeleri dikkate değerdir. Benzer düzenlemeler Naupaktos'un kuruluş kararnamesinde de yer alır.

⁷² SIG 286.

⁷³ Olbia MÖ. 645'te Miletos'tan gelenler tarafından kurulmuştur. Buradan elde edilen yazıt, tarihi nedenler ve epigrafik birleştirmelerden dolayı ilk editor tarafından MÖ. 323'ten öncesine tarihlendirilendirilmiştir. Bu yazıtın tarihlendirilmesi üzerine bir girişimi de eldeki verileri kullanarak Zhebeliov yapmıştır. 331'de Olbia, İskenderin generali Zopyrion'un saldırısını püskürttü, kuşatma boyunca metiokhoslar için vatandaşlık haklarını genişleten ve borçların iptalini kapsayan devrimci önlemler aldı. *Metropolis*'in demokrasiye geri dönmesi, bağımsızlığını kazanması, koloninin vatandaşlık haklarını genişletmesi ve tüm borçların iptaliyle birden ortaya çıkan durumu anlatan belgelerden dolayı Zhebeliov yazıtı 330 yılına tarihler. Bk. Graham 1964, 99; yazıt için ayrıca bk. Kaweru – Rehm 1914, 290.

⁷⁴ Harpokration ve Polluks bunun vefattan sonraki otuzuncu günde ölünün hatırası için düzenlenen merasim olduğunu aktarırlar: Harpok. *lex. s. v.* Τριακάς· τοῖς τετελευτηκόσιν ἤγετο ἡ τριακοστὴ ἡμέρα διὰ θανάτου, καὶ ἐλέγετο τριακάς; krş. Poll. *onom.* 1,66: ἰδίως δὲ παρ' Ἀθηναίοις καλοῦνται τριακάδες ἐπὶ τῶν τετελευτηκότων.

Kolonistlerin kültlere katılma hakkı açıkça sınırlandırılmıştır. Kentin resmi kültlerine sadece Miletosluların kabul edildiğini anlayabiliriz⁷⁵.

1.1.2 *Katoikia*

Aleksandros ve ardıllarının Hellenizmi yaymada kullandıkları politikalarından bir olan *katoikia*, *kome* ve *polis* arasında yer alan, *municipial* bir kentin tüm kurumlarına sahip olan ancak *polis*'in ayrıcalıklarından yararlanamayan kırsal bir karakter taşıyan yerleşim birimidir⁷⁶. Terimin kökeni ile ilgili değişik yaklaşımlar bulunmaktadır. Radet ve Schulten *katoikia* sözcüğünün MÖ. 2. yüzyılda Ptolemaios'ların egemen olduğu Mısır'da Yunan ve Makedon askeri yerleşimlerini yerli *kleroukhos*'lardan ayırt etmek için kullanıldığını öne sürmüştür⁷⁷. Ayrıca görüşlerini Magnesia ve Smyrna arasında yapılan antlaşmayla da desteklemişlerdir. Bu antlaşma MÖ.244/5 yılında yapılmıştır ve Magnesia ad Sipylum yakınlarında ikamet edenlere Smyrna vatandaşlığı verilmiştir⁷⁸.

Katoikia kavramı, κατοικεῖν fiilinden türetilmiş olup en basit anlamıyla yerleşme, ikamet etmek anlamına gelmektedir. Bunlar üzerinde oturan halklar ise *katoikoi* (κάτοικοι) veya κατοικοῦντες olarak adlandırılmaktaydı. Kendilerine verilen toprağı ekip biçen *katoikia* sakinleri bazen en yakın kentin vatandaşlığına kabul edilebiliyorlardı. *Katoikia*'ların varlığı çoğunlukla Seleukos ve Ptolemaios Dönemleri'nde bilinmesine rağmen bazı *katoikia*'ların Aleksandros Dönemi'nde kurulduğu bilinmektedir⁷⁹. *Katoikia* olarak adlandırılan, özellikle de Seleukoslar tarafından kurulan bu askeri yerleşimler Galat, Attalos ve Ptolemaios tehdidine karşı kurulmuş⁸⁰ doğal bir bariyerdir. Ancak her *katoikia* askeri bir yerleşim değildir. Bu yerleşimlerin askeri olmalarının nedeni egemen güçlerin kendi güvenliğini sağlamak adına stratejik olarak önemli yerlere sahip olma düşüncesi idi. Böylelikle hem bu bölgeleri hükmediyorlar hem de kendi güvenliklerini sağlıyorlardı. Bazen *synoikismos*'larla bu yerleşimleri daha büyük bir merkez haline getirmişlerdir⁸¹. Bu askeri yerleşimler Seleukos Phalanks'ları için iş gücü sağlamıştır. Seleukoslar tıpkı Aleksandros gibi yerleşimlerini kurarken ordudaki askerlerini kullanmışlardır. Bunlar bir yandan toprağı işlerken diğer

⁷⁵ Graham 1964, 101.

⁷⁶ Bar-Kochva 1976, 23; Schuler 1996, 33.

⁷⁷ Bar-Kochva 1976, 22 dn. 10.

⁷⁸ Malay 1993, 13.

⁷⁹ Oertel 1921, col. 3 s. v. *Katoikoi*; Akalın 2006, 67.

⁸⁰ Oertel, 1921, col. 3 s. v. *Katoikoi*.

⁸¹ Akalın 2006, 66.

yandan garnizon olarak görev yapmışlardır⁸². Tüm imparatorluğa dağılmış olan bu askeri kolonilerin örneklerinin pek çoğu Asia Minor'dan gelmektedir⁸³. Bu yerleşimler Phrygia ve Lydia Bölgeleri boyunca dağılmışlardır.

1.1.3 Seleukos Kolonileri

İskender'in kurmuş olduğu imparatorluğun ardılları tarafından parçalanmasından sonra ortaya çıkan krallıklardan biri de Seleukos Krallığı'ydı. Krallığın kurucusu Seleukos I Nikator MÖ.301 yılında Lysimakhos'la beraber Ipsos'ta eski dostları Antigonos'u yendikten sonra kendileri için büyük bir tehlikeyi ortadan kaldırmışlardı. Ancak kısa bir süre sonra Ipsos savaşının iki genaralının orduları MÖ.281 yılında Kurupedion ovasında karşı karşıya gelmişlerdi. Bu savaştan galip çıkan Seleukos Ege'den Hindistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyanın hâkimi olmuştu. Bundan sonra Seleukos bu geniş coğrafyayı kontrol altında tutabilmek için stratejik noktalara koloniler kurmuştur. Appianus'un verdiği bilgiye göre Seleukos I Nikator babasına izafeten kurduğu kolonilerden 16 tanesine Antiokheia ismini vermiştir⁸⁴. Diğerleri Seleukeia (9), Laodikeia (5), Apameia (3) ve Stratonikeia (1) adını taşımaktadır. Seleukos'tan tahta geçen diğer ardılları da koloniler kurmaya devam etmiştir. Seleukoslar egemen oldukları topraklarda, sivil, askeri ve sivil ve askeri vatandaşların bir arada yaşadığı koloni olmak üzere üç tip koloni kurmuşlardır. Askeri tip kolonilerde, ordudan emekliye ayrılan askerlerini hizmetlerinin karşılığında ekip biçmesi için *kleros* denilen arazi veriliyordu. Ancak bu araziler krallığa aitti. Miras olarak bırakılabilen *kleros*'ları işleten kimseler gerektiği durumlarda orduya hizmet etmek durumundaydı⁸⁵. İkinci tip koloniler ise *apoikia* olarak adlandırılan sivil kolonilerdi. Üçüncü tip koloniler ise hem sivil hem de askeri vatandaşları bünyesinde toplayan kolonilerdi⁸⁶.

Seleukos kolonilerden biri olan Dura-Europus Seleukos I Nikator tarafından kurulmuştur. Aşağı ve Yukarı Mesopotamia arasında ticari ve askeri açıdan önemli ve verimli topraklara sahip kent, Euphrates Nehri'nin üzerinde yer alan kayalık bir platonun üzerinde yer almaktadır ve iki dağ geçidi tarafından çevrilmiştir⁸⁷ Syria'daki Apameia'ya da Dura – Europos'a benzer bir profil çizmektedir. Orontes Nehri'nin üzerinde müstahkem bir mevkiye

⁸² Cohen 1978, 5.

⁸³ Cohen 1991, 42.

⁸⁴ App. Syr. 295, πόλεις δὲ ὅκισεν ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἑκκαίδεκα μὲν Ἀντιοχείας ἐπὶ τῷ πατρὶ.

⁸⁵ Tarn – Graffith 1952, 146.

⁸⁶ Kaya 2000, 130.

⁸⁷ Rostovtzeff 1941, 484.

bulunan bu şehir, Seleukos askerlerinin konuşlanacağı verimli ovalara ve otlaklara sahipti⁸⁸. Bunun dışında Seleukoslar genellikle kolonilerini tapınak kenarına kurmayı tercih etmişlerdir. Bunların etrafındaki toprakları kamulaştırarak faydalanmışlardır. Ancak bununla birlikte tapınak topraklarının Seleukoslar tarafından gasp edildiğine dair herhangi bir delil mevcut değildir⁸⁹. Seleukoslar tapınaklara saygı duymuşlardır. Seleukos I Nysa'daki Pluto tapınağına ayrıcalıklar sunmuş aynı şekilde haleflerinden olan Antiokhos III de Amyzon'daki tapınağa birtakım ayrıcalıklar bahşetmiştir⁹⁰.

Anadolu'da kurulan Seleukos kolonilerine gelince onların kurulduğu yerin seçilmesinde de aynı faktörler rol oynamıştır. Batı Anadolu'da Seleukoslar, Laodikeia, Apameia ve Antiokheia gibi kentleri verimli, stratejik olarak da önemli noktalar üzerine inşa etmişlerdir. Seleukoslar'ın Maindros Nehri boyunca kurdukları bu koloniler sayesinde önemli yolları denetleme olanağına sahip olmuşlardır Bu şekilde Batı Anadolu'dan Syria ve Mesopotamia'ya kendi egemenliklerinin uzandığı topraklar boyunca hem sınırlarını korumuş hem de ticareti kontrol etmişlerdir. Ayrıca Seleukoslar diğer kolonilerini kurarken anayolu, Akdeniz ve güneybatı Ege kıyılarına bağlayan tali yolları kontrol edecek şekilde konumlandırmışlardır⁹¹. Seleukoslar'ın koloni politikaları incelendiğinde yukarıda sıralandığı gibi stratejik açıdan önemli, müstahkem mevkilere sahip ve verimli arazilerin ön planda tutulduğu gözlenmektedir⁹².

⁸⁸ Strab.16,2,10: 'Η δ' Ἀπάμεια καὶ πόλιν ἔχει τὸ πλεόν εὐερκῇ· λόφος γάρ ἐστιν ἐν πεδίῳ κοίλῳ τετειχισμένος καλῶς, ὃν ποιεῖ χερρονησίζοντα ὁ Ὀρόντης καὶ λίμνη περικει μένη μεγάλη καὶ ἔλη πλατεά λειμῶνάς τε βουβότους καὶ ἵπποβότους διαχκομένους ὑπερβάλλοντας τὸ μέγεθος· ἥ τε δὴ πόλις οὕτως ἀσφαλῶς κεῖται (καὶ δὴ καὶ Χερρόνησος ἐκλήθη διὰ τὸ συμβεβηκός) καὶ χώρας εὐπορεῖ παμπόλλης εὐδαίμονος, δι' ἧς ὁ Ὀρόντης ῥεῖ·

⁸⁹ Magie 1950, 140; Broughton 1951, 242, Cohen 1978, 21.

⁹⁰ IGR III 678.

⁹¹ Kaya 2000, 130–131; Magie 1950, 789–92.

⁹² Strab. 12,2,7: τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἀφυῇ πρὸς συν οἰκισμὸν ἔχει πόλεως· ἀνδρός τε γάρ ἐστι καὶ ἀνὼ χυρος διὰ τὴν ὀλιγορίαν τῶν ἡγεμόνων καὶ ἀτείχιστος, τάχα δὲ καὶ ἐπίτηδες, ἵνα μὴ ὡς ἐρύματι πεποιθότες τῷ τείχει σφόδρα ληστεύοιεν πεδίον οἰκοῦντες λόφους ὑπερδεξίους ἔχον καὶ ἐμβλεῖς. καὶ τὰ κύκλῳ δὲ χωρία ἔχει τελέως ἄφορα καὶ ἀγεώργητα καίπερ ὄντα πεδινά, ἀλλ' ἔστιν ἀμμόδη καὶ ὑπόπετρα. Strabon bir kentin nereye kurulmaması gerektiği ile bizlere bilgi sunmaktadır. Mazaka'yı tanımlarken susuz, müstahkem mevkileri ve duvarları olmayan bir kent diye bahsetmektedir. Ayrıca kentin konumunun yerleşim için uygun olmadığını da dile getirmektedir. Ancak bununla birlikte kereste, taş ve gıda sağladığı için Mazaka iskân görmüştür.

Bir Seleukos yerleşiminin belirli karakteristik özelliklerinden biri nüfusunun oldukça heterojen bir yapıya sahip olmasıdır⁹³. Ayrıca Yahudi nüfusu pek çok Seleukos yerleşiminde görülmektedir⁹⁴. Seleukoslar yeni yerleşim kurmamışlar daha çok eski yerleşimlerin yakınına kolonilerini kurmuşlardır. Bunların *polis* statüsünü koruyarak başka bir kentten nüfus transfer etmişlerdir⁹⁵. Seleukos Nikator Seleukeia ad Kalykadnum'u kurduğunda Holmi yakınında yerleşikleri yeni kurduğu kente göndermiştir. Aynı uygulama Antiokhos Soter Apameia'yı kurduğunda uygulanmıştır. Celaenae'in yerleşikleri yeni kente gönderilmiştir. Ayrıca Seleukos kolonilerinden bazılarını tapınak yakınlarına kurmuşlardır⁹⁶.

Bir koloni inşa edilirken etrafı surlarla çevrilmekteydi. Bunların inşası için gerekli olan iş gücü kolonistler tarafından sağlanıyordu. Bu kolonistler yeni kurulan koloniye geldiklerinde kendileriyle hizmetçi ve kölelerini getirebiliyordu. Phrygia ve Lydia bölgesine yerleştirilen Yahudi ailelerin beraberinde *θεράποντες* adlı hizmetkârlarını getirdikleri bilinmektedir⁹⁷.

Seleukoslar'ın Anadolu'da kurdukları kolonilerden bir Pisidia Bölgesi'nde Galat tehlikesine karşı kurulmuş Antiokheia'dır. Galatlar MÖ. 278–277 yıllarında Anadolu'ya üç kavim⁹⁸ halinde Anadolu'ya ayak basmış ve Bithynia Kralı Nikomedes'in kardeşi Zipoites karşı vermiş olduğu mücadelede paralı asker olarak kullanılmışlardır. Nikomedes, Seleukos kralı Antiokhos I ile karşı karşıya gelmemek için Galatlardan oluşan tampon bir bölge meydana getirerek onları Phrygia'ya yerleştirmiştir⁹⁹. Nitekim Antiokheia da Seleukoslar tarafından Galat tehlikesine karşı kurulmuş kentlerden biridir. Kente *Magnesia am Meanadrum*'da kolonistler getirtmiştir. Bu bilinenlere rağmen kentte Seleukos Dönemi'ni

⁹³ Iosephus Seleukeia kent ahalisinin Yunan, Makedon ve Syria'lılardan oluştuğunu söylemektedir. *Ios. ant. Iud.* 18,372,3 ὅχοντο εἰς Σελεύκειαν τῶν ἐκεῖνη πόλιν ἀξιολογωτάτην Σελεύκου κτίσαντος αὐτὴν τοῦ Νικάτορος. οἰκοῦσιν δ' αὐτὴν πολλοὶ μὲν Μακεδόνων, πλεῖστοι δὲ Ἕλληνας, ἔστιν δὲ καὶ Σύρων οὐκ ὀλίγον τὸ ἐμπολιτευόμενον.

⁹⁴ *Ios. ant. Iud* 12,119,2: καὶ γὰρ Σέλευκος ὁ Νικάτωρ ἐν αἷς ἔκτισεν πόλεις ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ κάτω Συρίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει Ἀντιοχείᾳ πολιτείας αὐτοῦς ἡξίωσεν καὶ τοῖς ἐνοικισθεῖσιν ἰσοτίμους ἀπέφηνεν Μακεδόσιν καὶ Ἕλλησιν, ὥς τὴν πολὶν τεῖαν ταύτην ἔτι καὶ νῦν διαμένειν· τεκμήριον δὲ τοῦτο τοὺς Ἰουδαίους μὴ βουλομένους ἄλλοφύλῳ ἐλαίῳ χρῆσθαι λαμβάνειν ὥρις μένον τι παρὰ τῶν γυμνασιάρχων εἰς ἐλαίου τιμὴν ἀργύριον ἐκέλευσεν.

⁹⁵ Cohen 1978, 38.

⁹⁶ Cohen 1978, 21.

⁹⁷ Cohen 1978, 24.

⁹⁸ Bu kavimler Tolistobog, Trokmi, Tektosag'lardı. *Pol.* 21.37; *Strab.* 12,5,1,c. 567; 4,1,13; *Steph. Byz.* 627,18; *App. Syr.* 164,5.

⁹⁹ Arslan 2000, 76.

aydınlatacak herhangi deli elimizde yoktur. Ancak Roma Dönemi'nde ele geçen yazıtlar kentte Yunan dünyasına ait bazı memuriyetlerin varlığını bize göstermektedir. Bu memuriyetler, *strategos* (στρατηγός), *agoronomos* (ἀγορονόμος), *agonothetes* (ἀγωνοθέτης), *gymnasiarkhes* (γυμνασιάρχης), *hieros* (ιερός), *arkhiereus* (ἀρχιερεύς), *iatros* (ιατρός), *arkhiatros* (ἀρχιατρός), *paraphylaks*, (παραφύλαξ), *erinearkhes* 'tir. Bu memuriyetler dışında kent yazıtlarında bir kentin karar mekanizması olan *boule* ve *demos* gibi kurumlarında adı geçmektedir.

Bu Yahudi nüfusunun varlığının bilindiği kentlerden biri olan Pisidia Antiokheia, Seleukoslar tarafından MÖ. 3. yüzyılda Phrygia-Pisidia sınırında Galat tehlikesi yüzünden kurulmuştur.

1.2 Roma Colonia'sı

Roma imparatorluğu ele geçirdiği topraklarda kendi hegemonyasını sağlamlaştırmak için bir dizi ayrıcalıklı konuma sahip yerleşim kurmuş ya da var olan bu yerleşimleri daha imtiyazlı bir statüye yükseltmiştir. Bu statüye yerleşimlerden biri de *colonia*'dır. Ancak *colonia* statüsünün daha iyi anlaşılması açısından diğer yerleşim birimlerinin açıklanması yararlı olacaktır.

Oppidum: Bu tür yerleşim statüleri arasında ilk olarak *oppidum* görülmektedir. Başlangıçta sadece askeri fonsiyona sahip, ancak politik fonksiyonlardan yoksun olan bu yerleşimler dışarıdan gelip yerleşenler ve kalelerin etrafında konuşlandırılan sivil yerleşimler nedeniyle askeri özelliklerini zamanla kaybetmişlerdir. Başlangıçta bir otonomiye sahip¹⁰⁰ olmayan *oppidum*'lar bu nedenlerden dolayı yapısal ve yönetsel olarak giderek şehre benzemeye başlamışlar ve bunun sonucunda gerekli önemi kazanmışlarsa Roma *municipia*'sına yükseltilerek otonom bir yapıya kavuşturulmuşlardır.

Praefectura: Bunlar düşük statüye sahip Roma yerleşim birimleriydi. Belediye meclisine, *ordo decurionum*'a ve bir anayasaya sahip olmakla birlikte, oy kullanma (*ius suffragii*) hakları ve mahkemeleri bulunmamaktaydı. Esas olarak İtalya'da yerel bir mahkeme işlevi gören *praefectura* çoğunlukla bir *municipium* büyüklüğüne sahip bir yerleşimdi. Bu yerleşimde *praetor*'un vekili olarak *praefectus iure dicundo* karar vermekteydi. *Praefectura*'nın sayısı ve önemi *colonia* ve *municipia*'ya nazaran daha az olsa bile bunlar varlıklarını MS. 2. ve 3. yüzyıllarda devam ettirmişlerdir¹⁰¹.

¹⁰⁰ Kornemann 1939 RE XVIII, col. 710 s.v. Oppidum; Abbott – Johnson 1926, 110; Langhammer 1973, 2.

¹⁰¹ Paul. Sent. 4,6,2.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde koloni kurulurken eğer *ager publicus* yeterli büyüklükte değilse bu durumda eksik kalan toprakları tamamlamak için civar beldelerden araziler satın alınır ya da istimlâk edilirdi. Böylece bu beldeden alınan arazi kendine ait ancak koloninin yargısı altında bir *praefectura* haline gelirdi¹⁰². *Praefectura*'nın altında sınıflandırılabilir yerleşimler de bulunmaktadır. Bunlara *fora*, *vici*, *conciliabula* örnek gösterilebilir. Bu yerleşim birimleri hukuksal olarak kendini yönetme açısından en düşük kategoriye sahip olmakla birlikte bunlar arasına *castella territoriave* eklenebilir¹⁰³

Forum'lar hukuksal olarak tam bir Roma kenti olmadığı gibi pazar yerine sahip yerleşimlerdir. Yani bu yerleşimler tam otonom bir yapıya sahip olmamakla beraber *aedes publicae* oldukları için *magistratus* ve *ordo decurionum*'a sahip kendi yönetimleri bulunmaktaydı. Ancak çok büyük olasılıkla yargı yetkisi ve diğer devletsel yetkilere sahip değillerdi. Gerçek bir kentin sahip olduğu bu haklar¹⁰⁴ Cumhuriyet Dönemi'nin sonunda Roma'nın egemenliği altındaki yerlerde birçok *municipium* kurması sonucunda bu *forum*'lara verildi. Başka bir deyişle bunlar *municipium* statüsü aldılar¹⁰⁵.

Roma yerleşim birimlerden bir diğeri *vicus*'tur. Bu yerleşimler *municipium*, *colonia* ve *praefectura*'da bulunan yerleşimlerdir¹⁰⁶.

Conciliabulum ise devlete ait, *magistratus* ve *ordo decurionum*'a¹⁰⁷ sahip bir yerleşim birimi olup kendine ait territoryu bulunmaktaydı. Ancak bununla birlikte bu beldedeki *magistratus*'ların egemenlik ve yargı hakkı yoktu. Bu görev Roma memurunun vekili bir *praefectus* tarafından yerine getirilmekteydi. Bu beldeler kendine ait yönetimi bulunan yerleşimler arasında en alt kategoride yer almaktaydı

Forum, *vicus*, *conciliabulum* tam şehir haklarına sahip olabilirlerdi. Ancak bu durum kendilerine verilecek bir takım ayrıcalıklar sayesinde sağlanabilirdi. Böyle bir yerleşimin tam şehir hakkına sahip olabilmesi hukuksal olarak onlardan daha üst kategoride bulunan *municipium* ve *colonia* statüsüne yükseltilmesiyle¹⁰⁸ veya bir beldenin bölgesine dâhil edilebilmesiyle gerçekleşiyordu¹⁰⁹

¹⁰² Kornemann 1900, RE IV, col. 576 vd. s. v. *Colonia*; Langhammer 1973, 3.

¹⁰³ Schulten 1912, RE VII, col. 62, s.v. *Forum*; Abbott – Johnson 1926, 10vd.; Langhammer 1973, 3.

¹⁰⁴ Schulten 1912, RE VII, col. 63, s.v. *Forum*.

¹⁰⁵ Langhammer 1973, 4.

¹⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. *colonia* ve kent planlaması.

¹⁰⁷ Lex. Iul. Mun. str.83; 108; 126.

¹⁰⁸ Grom. 1,19

¹⁰⁹ Grom 1,55,17.

Lex Rubria'da en son karşılaşılan yerleşim türü olarak *castellum territorium* ve görülmektedir. Bunlar hukuksal açıdan bağımlı bir belde olup¹¹⁰ kendilerine ait tahkim edilmiş arazileri bulunan yerleşimlerdir. Bağımsız yargıya sahip değildirler. Bununla birlikte *quasimunicipial* bir işleyiş ve yönetime sahiplerdir. *Magistratus*'lar tarafından yönetilen bu beldeler *seniores castelli* ve *ordo decurionum*'a sahip bulunmaktaydı. Yani *res publica*'sı hakkında kendileri karar vermekteydi.

Bir diğer Roma yerleşim yeri olan *Canabae*, *Castellum* territoryu grubuna dâhil, özellikle Tuna nehri boyunca konuşlandırılmış olan lejyon kampları¹¹¹ yakınında kurulmuş yerleşim birimleridir. Esas olarak hancı, tüccar vs. kişilerden oluşan bu yerleşimler kısa süre içinde çeşitli sebeplerden ötürü vatan toprağına dönemeyen askerlerin buraya yerleşmesiyle canlılık kazanmışlardır. *Canabae* şehir statüsüne sahip olmasa da kendine ait arazisi bulunmaktaydı. Bu yerleşimler iki *magistratus* (bazen *aediles*) veya *curatores* tarafından yönetiliyordu ve *ordo decurionum*¹¹² meclisine sahiplerdi. Zaman içerisinde bu yerler canlanan ticaret, yoğun göç ve olasılıkla da askeri önemlerinden dolayı *municipium* veya *colonia* seviyesine yükseltildiler¹¹³.

Hukuksal olarak *collegium*'a (birlik) fiilen ise şehre benzeyen diğer bir yerleşim birimi ise *conventus*'tur¹¹⁴ Bu beldeler genellikle eyaletlerde özellikle de doğu eyaletlerinde yunan şehirlerinin yanında konumlandırılmışlardır. Yani bu yerleşimler Roma yerleşimlerinin olmadığı yerlerde kurulmuştur. Burada yaşayan insanlar tıpkı *cives Romani* gibi beldelerin yargısından bağımsız¹¹⁵ olup vatandaşlık haklarından yararlanıyorlardı. Bunlar bir nevi Roma kentinin yerine geçen yerleşimlerdi. Bunlar sahip oldukları ayrıcalıklar sayesinde *peregrini* şehirlerde önemli bir rol oynuyorlardı. Roma yerleşimlerinin ana çekirdeğini oluşturan bu tür yerleşimler eğer gerekli koşulları yerine getirmişse *municipium* statüsü alabiliyordu.

Roma yerleşimleri içinde statü bakımından iki yerleşim birimi ön plana çıkmaktadır. Bunlardan biri *municipium*, diğeri ise *colonia*'dır. Başlangıçta *municipium* Roma'nın

¹¹⁰ Kubitschek 1899, RE III, col. 1756 vd. s.v. *Castellum*; Isid. *Orig.* 15, 2, 11; *Vici et castella et pagi hi sunt qui nulla dignitate civitatis ornantur, sed vulgari hominum conventu incoluntur, et propter parvitatem sui maioribus civitatibus adtribuuntur.*; Abbott – Johnson 1926, 12 vd.; Langhammer 1973, 5.

¹¹¹ Tac. *hist.* 4,22.

¹¹² CIL III 4298, 6182, 6183.

¹¹³ Schulten 1899, RE III col. 1451 vd. s.v. *Canabae*; Abbott – Johnson, 1926, 13; Langhammer 1973, 6.

¹¹⁴ Kornemann 1900, RE IV col. 1173 vdd. s.v. *conventus*; Abbott – Johnson 1926, 13; Langhammer 1973, 6.

¹¹⁵ Kornemann 1900, RE IV, col. 1200, s.v. *Conventus*.

egemenliği altındaki topraklarda kendi varlığını sürdürebilmek için uyguladığı yayılma politikasının bir ürünü olan *colonia*'dan¹¹⁶ daha bağımsız bir yapıya sahipti.

Romalılar tarihsel süreç içerisinde egemenliklerini diğer bölgelere yaymaya başladıklarında hâkim oldukları topraklar üzerindeki topluluklar bağımsızlıklarını kaybetmeye başlamıştır. Roma bazen ele geçirdikleri bu toplumların bağımsızlıklarını ortadan kaldırarak *cives Romani* olarak Roma Devleti bünyesine katmış bazen de savaş yasaları izin vermesine rağmen bu toplulukları tamamen ortadan kaldırmamış onların hukuksal varlıklarını koruyarak bağımsızlıklarına büyük ölçüde izin vermiştir. Bu şekilde oluşturulmuş beldeler kendi yasalarını Roma yasalarından veya Roma *magistratus*'larının *leges datae*'nin almışlardır. Böylece bu *municipium*'un *municeps*'leri (vatandaş) oturma hakkı (*domus, origo*) dışında *civitas Romana*'ya da sahip olmuşlardır¹¹⁷. Roma'nın kurmuş olduğu *municipium*'ların Roma Devleti içinde oynadığı rol, daima Roma'nın bizzat kendisinin onlara hangi hakları ve görevleri vermiş olmasına bağlıydı¹¹⁸. Yani Roma devlet birliğine alınan her *municipium*'a tanınan şehir hakkı her bir belde için ayrı düzenlenmiş ve tamamen Roma'dan bağımsız bir hukuksal konuma sahip olmayan bir yapıya kavuşturulmuşlardır. Bunlar kendi yerel yönetimlerini ve *suis moribus legibusque uti*¹¹⁹ ehliyetlerini muhafaza etmişlerdir. Bu durum *coloniae* ve diğer beldelerin sahip olmadığı bir durumdu. Bunlar zaman içinde ya *civitates cum suffragio* (oy hakkına sahip) ya da sınırlı hukuksal konuma sahip *civitates sine suffragio* (oy hakkına sahip olmayan) vatandaş beldeleri olarak Roma vatandaş birliğine alınmışlardır¹²⁰. Roma yayılma politikasını sürdürdüğü süreç boyunca egemenliği altına aldığı topluluklarla entegrasyonunu sağlamak zorunda olduğu için küçük şehirleri *deditio* (kapütülasyon) yoluyla egemenliği altına alıyordu. Bu şehirler *civitas sine suffragio* statüsüne sahip olduğundan dolayı Roma'da politik bir etkisi bulunmamaktaydı. Her şeyden önce bu beldeler *ius suffragii* ve *ius honorum*¹²¹ *dignitatum* hakkından mahrum bırakılmışlardı. Bu beldelerin *conubium* (evlenme hakkı) veya *commercium*'ları (ticaret) Roma'nın kendilerine bahsettiği şehir

¹¹⁶ Korneman 1900, RE IV col. 566 s.v. *Coloniae*; Abbott – Johnson 1926, 13 vd.

¹¹⁷ Langhammer 1973, 8 dn. 39.

¹¹⁸ Langhammer 1973, 8.

¹¹⁹ Gell. NA. 6,13,4,6; De cuius opinionis tam promiscuae erroribus diuusHadrianus in oratione, quam de Italicisibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime disseruit mirarique se ostendit, quod et ipsi Italicenses et quaedam item alia municipia antiqua, in quibus Vticens nominat, cum suis moribus legibusque uti possent, in ius coloniarum mutari gestiuerint. Nörr 1965, RE Suppl. X col. 441, s.v. *Origo*; Langhammer 1973, 9.

¹²⁰ Langhammer 1973, 9.

¹²¹ *ius honorum* magistratus'ların pasif seçim hakkını içermektedir.

haklarıyla ilgili bir durumdur. Tüm bunlarla beraber hepsi askerlik hizmetini yerine getirmek zorundaydı. *Civitates sine suffragio* zaman içinde hukuksal olarak değişiklik göstermiş bunun sonucunda ya kendilerini yönetme yargı ve yetkisi verilmiş ya da kendi kendilerini yönetme yetkisi sınırlandırılmıştır¹²². Ancak ilerleyen süreçlerde Roma'nın içinde bulunduğu siyasi durumlardan dolayı Italik *socii*'nin (müttefik), *res publica Romana* vatandaşlığına alınmaları MÖ. 109 yılında *Lex Mamilia* yasasıyla verilen *civitates sine suffragio* sayesinde olmuştur. Bununla birlikte MÖ. 90 yılında yürürlüğe giren *Lex Iulia* ve *Lex Plautia* ile bütün Italiklere, MÖ 49 yılında Transapadana'nın bütün beldelerine, MÖ. 42'de ise Gallia Cissalpina'nın bütün şehirlerine *civitas cum suffragio* hakkı bahşedilmiştir. Bu yasalarla sağlanan ayrıcalıklar sayesinde bütün İtalya'da tek tip belediye kanunu göze çarpmaktadır. Böylece İtalya beldelerinin vatandaşı Roma kentinin vatandaşı olmuştur. Caesar'dan itibaren dış beldelerde Roma şehir hukuku yaygın hale getirilmiştir¹²³. Böylelikle hukuki olarak *peregrini* statüsüne sahip beldeler *municipium* seviyesine yükseltilmiş *civitas stipendiaria resp. tributaria* olma durumu sona erdirilmiştir. Ancak ilerleyen süreçler içerisinde Roma'da iç savaşın sonucunda cereyan eden nedenler dolayısıyla yeni bir tip şehir hukuku ortaya çıkmıştır. *Colonia* adı verilen bu yeni yerleşim birimi imparatorlar tarafından kendilerine verilen ayrıcalıklar sayesinde *municipium*'lardan daha imtiyazlı bir konuma yükselmiş¹²⁴ ve bu nedenle de *municipium*'lar *colonia* statüsüne yükselebilmek için imparatora ricacı olmuşlardır. Bu ricalar çoğu kez imparatorlar tarafından yerine getirilmiştir. Zaman içinde *municipium* statüsünün boş bir lütuf göstergesi olarak Latin ve *peregrini* beldelerine verilmesi bu kavramın Romalı olmaktan gurur duyan Romalıların nezdinde önemini yitirmesine neden olmuştur. *Municipium*'ların önemine yitirmesine *colonia* beldesinin ortaya çıkması neden olmuştur. Özellikle *colonia civium Romanorum* koloniler içinde ayrı bir öneme sahipti. İç savaşın sonucunda artan lejyon sayısı bu kolonilerin kuruluşunda oldukça etkili olmuştur, ordudan emekliye ayrılan askerler buralara yerleştirilmişlerdir. Bu koloniler özellikle kuruldukları bölgenin merkez noktasında ve imparatorluğun önemli bölgelerinde kurulmuşlardır. Askeri öneminin yanı sıra politik, askeri, ticari ve manevi öneme de sahipti¹²⁵. Caesar Dönemi'nde

¹²² Langhammer 1973, 9.

¹²³ Caesar Dönemi'nde kadar eyaletlerde kurulma tercih edilen yerleşim birimi *colonia*'dır.

¹²⁴ Langhammer 1973, 10, dn. 54.

¹²⁵ Gell. NA. 13,6,9; Quae tamen condicio, cum sit magis obnoxia et minus libera, potior tamen et praestabilior existimatur propter amplitudinem maiesta-temque populi Romani, cuius istae coloniae quasi effigies parvae simulacraque esse quaedam videntur, et simul quia obscura oblitterataque sunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignotitiam non queunt.

colonia ve *municipium*'un yapısında aynılaşma görülmektedir¹²⁶. İmparatorluğun doğu kısmında yer alan Yunan kentleri *municipium*'a sahip olmak için gerekli koşulları yerine getirmiş olmalarına rağmen bu kentler bu statüye yükseltilmemiş ve bu kentlerde koloniler kurulmuştur. Olasılıkla bu kentler *municipium* olmayı önemsememişlerdir. Zira kendi kent yönetimleri oldukça gelişmiş olup kentin bütün ihtiyaçlarına karşılık veriyordu ve kendi geleneklerini terk ederek Roma düşüncelerini benimsemek onlar için ödüllendirmeden ziyade çok uygunsuz bir davranıştı. Bunun dışında zaten kentlerin eşraf tabakalarına mensup bireyleri Roma vatandaşlık hakkına sahipti ya da bu hakkı çeşitli hizmetleri (*leiturgia*) yerine getirerek elde etme olasılıkları her zaman mevcuttu. Bu nedenle kentlerinin *municipium* statüsüne yükseltilmesi onlar için zorunlu bir ihtiyaç değildi ve bu yüzden de buna ilgisiz kalmışlardır¹²⁷.

Bir kenti *municipium* statüsüne kavuşabilmesi için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar şöyle sıralanabilir. (bu koşullar aynı şekilde *colonia* içinde geçerlidir)

Söz konusu kentin geniş topraklara sahip büyük bir şehir olması ve bununla birlikte ticari önemi olması gerekmektedir. Özellikle eşraf tabakanın ekonomik durumu öyle iyi olmalıydı ki bu şahıslara *honores* ve *munera* gibi hizmetleri üstlenebilmeliydi.

B söz konusu bu şehir hatırı sayılır derecede Roma veya Latin haklarına sahip vatandaşa sahipse ve bu vatandaşlar kentin yasalarının Roma yasalarına dönüştürülmesinde büyük zorluklarla karşılaşılmadan yapılacağına dair teminat vermişse

c) Roma *municipium*'un unsurları olan *ordo decurionum* veya kent *magistratus*'ları çoktan beri vardıysa ve üstlenilmişse

d) Söz konusu belde *municipium* olma isteğini dile getirmişse

e) söz konusu belde Roma için büyük hizmetlerde bulunmuşsa¹²⁸.

Bu şartları yerine beldeler imparatorun izniyle *municipium* birliğine alınabiliyordu. Zaman içerisinde *municipium* statüsü *colonia* yükselmeden önceki aşama haline gelmiştir. Birçok belde özellikle Hadrianus ve Septimius Severus Dönemi'nde *municipium* statüsüne yükseltilmiştir.

Yukarıda sayılan Roma beldeleri dışında imparatorluk döneminde en önemli yerleşim birimi olarak *colonia* ön plana çıkmaktadır. Latince *colere*; toprak parçasını işlemek, sınırları belli bir mekânda yaşamak, ikamet etmek anlamına gelmektedir. Nitekim bu fiilden türeyen

¹²⁶ Vittinghoff 1952, 35; Langhammer 1973, 11.

¹²⁷ Langhammer 1973, 11.

¹²⁸ Langhammer 1973, 12.

colonia sözcüğü yine Latince köklü bir terim olan *colonus*'un kendi (çiftçi) eliyle işlediği toprak parçasına ve o toprağı ekip biçme hakkına sahip insanların tümüne vurgu yapmaktadır. Romalılar ele geçirdiği topraklarda *coloniae* kurarken orada yaşayan insanlar üzerinde bir denetim mekanizması kurmak asıl hedef noktalarını oluşturuyordu. Yani böyle bir durumda Romalılar yerleştikleri toprakların *patronus*'u oluyordu. Roma tarihindeki koloni hareketleri Cumhuriyet Dönemi'nde başlamış ve İmparatorluk Dönemi'de devam etmiştir. Romalıların kolonileşme hareketlerine bakıldığında kurulan kolonilerin siyasi gelişmelerle bağlantılı olduğunu görülmektedir. Roma, *Latini Coloniarii*'yi askeri ve stratejik nedenlerden dolayı kurmuştur. Romalılar, nehir geçitlerine, ülkenin ticaret yoluna, su kaynaklarının kullanımına Roma'ya açılan yollara sahip olmaya çalışırken düşman baskınlarını yok etmeyi amaçlamışlardır. Yerleşimler alanlarının seçiminde en belirleyici unsurlar nehir kaynakları ve havzalarıydı. Bu koloniler tam bir otonomiye, *commercium* ve *conubium* hakkına sahiptilerdi.¹²⁹

Roma, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı MÖ. 335 yılında *coloniae civium Romanorum*'u (vatandaş kolonileri) kurmaya başlamıştır. Roma İmparatorluğu özellikle liman bölgelerinde ele geçirilmiş toprakların işlenmesi yani çıkarlarını savunmak amacıyla bu tarz yerleşim birimlerini organize etmiştir. Bunlar Roma'dan bağımsız kentler değillerdi. Roma tarafından kendilerine sınırlı bir özyönetim hakkı bahsedilmiş olmalarına rağmen¹³⁰ vatandaşları bir Roma *tribus*'una kaydediliyordu. Yeterince büyük ve yüksek düzeyde kendi kendini yönetme hakkına sahip koloniler MÖ. 2 yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır.

Vatandaş kolonilerinin kurulmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlar içinde en önemli faktör askeri neden olarak görünse de ait olduğu sosyal sınıftan alt sınıfa düşen *proletarii* (alt sınıf) haline gelen çiftçiler ve kendilerine miras kalmayan çiftçi çocukları için de kurulmuşlardır. Özellikle Gracchus'lar Dönemi'nde kurulan koloniler bu sebepten ötürü kurulmuşlardır¹³¹. MÖ. 100 yılında yürürlüğe giren *Lex Appuleia* yasası ile yeni bir koloni tipi hayata geçirilmiştir. Bu kolonilerin kurulmasındaki amaç askerlerin geçimini sağlayabilmesidir. Bu amaçla oluşturulmuş olan *colonia militaris*¹³² İtalya'da yok denecek

¹²⁹ Langhammer 1973, 17.

¹³⁰ Vittinghoff 1952, 22; Langhammer 1973, 13.

¹³¹ MÖ. 133 ten önce sadece bir *exercitus centuriatus* mensubu koloni vatandaşı olabilirdi, yani *capite censi* ve *libertini* için böyle bir şey geçerli değildi. Gracchusların yasa başvurularında *capite censi*'ye varlıklarını sürdürebilmeleri için bu hakkın verilmesi, bir koloni vatandaşı olmaları amaçlanmıştır.

¹³² Vell. Pat. 1,15,5; De Dertona ambigitur, Narbo autem Martius in Gallia, Porcio Marcioque consulibus, abhinc annos circiter CLIII, deducta colonia est. Post tres et uiginti annos, in Bagiennis Eporedia, Mario

kadar *ager publicus* olduğu için eyaletlerde kurulmaya başlandı. Eyaletlerin kolonizasyonu fikri Caesar zamanında çok fazla kullanılmamakla birlikte Augustus çağında bir hükümet politikası halini almıştır ve hükümdarlığının erken yıllarında eyaletlerde büyük oranda koloniler kurmuştur. Genç İmparator kolonileri kurduğunda ordusu iç savaştan yeni çıkmış ve mevcudu 52 lejyonu bulmuştu. Augustus imparatorluk sınırlarını korumak, askerlerini beslemek ve çatışmalardan uzak tutmak için bir yol bulma zorundaydı. Onun çağında Romalılar'ın büyük bir çoğunluğu hala Italia'da ikamet etmekteydi. Üstelik bunlar yaklaşık bir asırdır devlete hiç vergi vermiyorlardı¹³³ ve Roma vatandaşı olarak kendilerini dünyanın efendileri olarak görüyorlardı. Öte yandan *veteranus*'lar Roma vatandaşı olarak belirlenmiş bir ücretle lejyonlarda hizmet ediyorlardı. Augustus'un onlara bazı ayrıcalıklar vermeden Italia'dan göndermesi terhis edilmiş ordular için bir dezavantaj, kendisi açısından ise akıl almayacak bir davranış olurdu. Bu yüzden eyaletlerde kurduğu kolonilerden bazılarına birtakım ayrıcalıklar bahşederek *veteranus*'larını buralara yerleştirdi. *Veteranus*'lar artık sadece eyalet topraklarını korumanın değil; aynı zamanda imparatorluğun kültürel olarak genişleme politikasının da aracıydılar. Augustus'un kurmuş olduğu kolonilerde ise bunların lejyon kimliği ön plana çıkmaktadır. *Res Gestae Divi Augusti*'te yaklaşık 300 000 askere ya toprak ya da nakit para verildiği, ayrıca Italia'da 28, 10'dan fazla eyalette ise birçok koloni kurulduğu kaydedilir. Aynı eserde Africa, Sicilia, Macedonia Aşağı ve yukarı Hispania, Achaia, Pisidia, Asia, Syria ve Gallia Narbonensis'te kolonilere askerlerini gönderdiğinden bahseder¹³⁴. Augustus'un koloni politikasının bir sonucu da Caesar ve Antonius'un aksine onun *Imperium Romanum*'u genişletme ihtiyacının son bulması olmuştur.¹³⁵

Roma İmparatorlarının kolonizasyon politikaları incelendiğinde Erken İmparatorluk Dönemi'nde çok fazla koloni kurulmaması kayda değerdir. Augustus'un hükümdarlığının erken yıllarında onun politik hedeflerinden dolayı büyük bir koloni dalgasının olduğu bilinmektedir. Augustus, MS. 6 yılında her bir *veteranus*'a 300 *denarii*'yi finanse edebilmek için *aerarium militare* 'yi kurmuştur¹³⁶. Augustus çağında eyaletlerdeki topraklara yerleştirme,

sextum Valerioque Flacco consulibus. Neque facile memoriae mandauerim quae, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

¹³³ Eck 2008, 26.

¹³⁴ *R. gest. Div. Aug.* 28: Colonias in Africa Sicilia Macedonia utraque Hispania, Achaia, Asia, Syria, Gallia Narbonensi, Pisidia militum deduxi (=Ἀποικίας ἐν Λιβύῃ Σικελία Μακεδονία ἐν ἑκατέρα (sic) τῇ Ἰσπανίᾳ Ἀχαΐαι Ἀσίαι Συρία (sic) Γαλατίαι τῇ περὶ Νάρβωνα Πισιδίαι στρατιωτῶν κατήγαγον).

¹³⁵ Eck 2008, 27.

¹³⁶ *R. gest. Div. Aug.* 17: Et M. Lepido et L. Arruntio cos. in aerarium militare, quod ex consilio meo 37 constitutum est; Suet. *Aug.* 49; Watkins 1983, 322 dn. 8.

askerler tarafından imparatorluğun tercih edilmeyen topraklarına sürgün edilme düşüncesini beraberinde getirmiştir¹³⁷.

Kolonileştirme hareketi Traianus'tan sonra durmuştur. Gittikçe azalan Roma'nın kolonileri yakın çevredeki toprakları denetleme açısından büyük önem arzeder. Bir koloninin kuruluşu askeri işgal alanın bittiğini göstermesi ve sivil bir otoriteyi belirginleştirmesi açısından dikkat çekicidir. Terhis edilen askerler bulundukları bölgede ileri karakol görevi de yapmaktaydılar. Aslında bu durum civarda yaşayan halkların tüm dirençlerini kırma, Roma hegemonyasını kurma yolunda atılan adımlar anlamına gelmektedir.

Roma sadece uzak bölgelerdeki verimli ve stratejik alanlara değil ayrıca da müstahkem mevkiilerin yakınına da koloni kurmuştur. Bu mevkiilerin civarındaki topraklar kolonistlere aitti ve garnizonlar tarafından ihtiyaç duyulan besinleri temin etmek için kullanılıyordu. Bölgenin işgali sonucunda yerel halka ait topraklara müsadere yoluyla el konmasıyla elde edilen bu araziler lejyonun mülküydü (*pratum*) ve onun egemenlik sahasını (*territorium*) oluşturuyordu. Tıpkı kalelerin uygun kasabalara dönüştürülmesi gibi terk edilmiş bu topraklar koloniye dönüştürülerek askerler tarafından paylaşılmıştır. Diğer bir deyişle lejyon arazisi yerli halktan istimlâk ediliyor ve askerler arasında paylaştırılıyordu¹³⁸. Yani imparatorluk çağında garnizon görevi yapan koloniler Roma'nın kontrol mekanizmasını uzak alanlara taşıyordu. Eyaletlere veya müstahkem mevkilere yerleştirilen bu kolonistler Romanizasyon politikası çerçevesinde, Roma imparatorluğunun geniş bir alanda yaşayan halkları Romalılaştırmak için kullandığı bilinçli bir politikanın aracı oluyorlardı. Kolonizasyon hareketi, Romanizasyon politikasının saç ayaklarından biri olup eyaletlerdeki insanlara hizmet etmenin yanı sıra kentsel uygarlığın Roma markası olması büyüyle yerlileri etkilemek ve onları daha üst bir yaşama adapte etmek için Roma kültürünün vitrini gibi tasarlanmıştır. MS. 2. yüzyılda yaşamış Gellius kolonilerin Roma'nın küçük taklidi ve görüntüsü olduğunu yazmıştır¹³⁹.

Roma kolonizasyon politikalarını geniş ölçüde egemen olduğu topraklarda uygulamıştır. Bu amaçla da Anadolu'nun pek çok köşesinde koloniler kurmuştur. Bunlardan bir tanesi olan Antiokheia'nın koloni olarak seçilmesinde bazı faktörler etkili olmuştur. Bu faktörler şöyle sıralanabilir

1. İlk olarak iç savaşın son bulmasından sonra artan veteran askerlere uygun arazi bulma gerekliliği Antiokheia ve diğer Pisidia kolonilerinin kuruluşunda etkili bir neden

¹³⁷ Tac. ann. 1,17.

¹³⁸ *Deductio* ve *assignatio agrorum*.

¹³⁹ Gellius. n. Att. 16,13,9.

olmuştur. Eğer bunların bir kısmı Actium Savaşı'ndan önce görev alıp daha sonra Balkanlara transfer edilmişse bu durumda Tauros silsilesinin batı ucu onlar için hiç de yabancı sayılmayacak vatan parçasıydı Dolayısıyla da Men Askanios'un Antiokheia yakınındaki arazileri bu amaca hizmet etmek için hazır bulunmaktaydı.

2. Galatia Eyaleti'nde düzenli bir askeri birliğin bulunmaması ve bu bölgedeki isyankâr kabilelerin kontrol altına alınması gerekliliğinden dolayı buraya *veteranus*'lar transfer edilmiştir. İsyankâr kabilelerin kontrol altına alınabilmesi *Via Sebaste* boyunca yerleştirilmiş birliklerin ana karargâh merkezi seferin yönetildiği Antiokheia olmalıydılar. Zira savaşın generali Quirinius'un Antiokheia'da onursal *duumvir*'lik yapması ve kentin kolonisti C. Caristianus Caesennius Iulius Fronto'nun hem eyalet valisi Publius Quirinius'un hem de *legatus*'u¹⁴⁰ M. Servilius'un *praefectus*'u olarak hizmet etmesi Homonadeis kavmine yapılan seferin Antiokheia'da idare edildiğini göstermektedir.

3. Dağlı Homonadeis'e karşı yapılan seferin zaferle sonuçlandırılmasının ardından Taurus kavimlerinin Roma idaresiyle uzlaştırılması gerekiyordu. Dolayısıyla kolonileştirmenin bir gerekçesi de uygarlığı (Romalılaşmayı) Hellenleşmenin oldukça zayıf kaldığı bu bölgeye taşımaktı.

Yukarıda sıralanan maddeler dışında kentin uzandığı arazi gibi verimli topraklara sahipti. Yazıtlarlarda geçen *superabundanti messe*¹⁴⁰ ifadesi bu durumu kanıtlar niteliktedir. Civar kentlerden biri olan Apollonia ve Antiokheia elma¹⁴¹ yetiştiriciliğine uygun olmasının yanı sıra bölgede yer alan meralar havyan yetiştiriciliği için önemlidir.

1.2.1 *Ius Italicum*

İlk olarak imparatorluk döneminde ortaya çıkan bu terim siyasi olarak organize olmuş topluluklara ve özellikle eyaletlerdeki Roma beldelerine verilmiş somut bir ayrıcalık olarak tanımlanmıştır. Bu hakkı elde eden yerleşimciler tıpkı diğer vatandaşları gibi Roma kanunundaki aynı hak ve ayrıcalıklara sahipti¹⁴². Bu hakka sahip kişiler kendi toplulukları içinde yüksek mevkileri elinde tutmuşlardır. Bu hakkın verilmesindeki temel etmenlerden biri Romalılaştırmayı sürdürebilmektir¹⁴³. Bu zekice oluşturulmuş sistem Roma egemenliğinin stabilize olmasının da aracıydı. *Ius Italicum*, aynı zamanda *peregrini* dış dünyayı sınıflarına uygun olarak Roma egemenliğinin merkezine (İtalya) entegre eden, Cumhuriyet Döneminde

¹⁴⁰ Sterrett 1888a, 278 no. 397; Ramsay 1924, 178 no. 5; ayrıca bk. Robert 1965, 89–90; Levick 1967b, 96 vdd.

¹⁴¹ Athen. *deipn.* 3,20,15–17. τὰ δὲ Μορδιανὰ καλούμενα γίνεταί μὲν κάλλιστα ἐν Ἀπολλωνίᾳ τῇ Μορδίῳ λεγομένη, ἀναλογεῖ δὲ τοῖς ὀρβυκλάτοις. Apollonia'daki elma yetiştiriciliği için bk. Broughton 1975, 612.

¹⁴² Watkins 1983, 319–320.

¹⁴³ Bunson 2002, 280.

var olan ve İmparatorluk Döneminde varlığı devam eden, ancak eklemeler yapılan veya *civitates liberae* ve *civitates foederatae* arasındaki farkı ortadan kaldırmak gibi değişiklikler yapan yeni bir araçtı.¹⁴⁴ Genel olarak vergiden muafiyeti olan *solum Italicum* (veya *ager Italicus*) modeline göre oluşturulmuş ve İmparatorluk Dönemi vergi hukuku uygulaması olan *Ius Italicum*'un ortaya çıkışı iç savaş dönemi sonrasına denk düşmektedir. *Ius Italicum*'a değinen ilk antik kaynak Plinius'un *Naturalis Historia*'sıdır. *Ius italicum* hakkının verildiği kent ya da topluluklarının mülkiyetlerinin vergilendirilmesi istisnasız İtalya'daki vergilendirme kurallarına tabi olduğunu göstermektedir. Yani eyaletlerdeki *Ius Italicum* ayrıcalığına sahip *ager peregrinus* vergiden muaftı, çünkü bu ayrıcalık aynı biçimde İtalya'daki *ager peregrinus* için geçerliydi. Kaynaklarda yeterli belgelenmediği için *Ius Italicum* ayrıcalığının buna sahip olan insan gruplarının dışarıdaki eyalet mülkiyetleri içinde geçerli olup olmadığı veya sadece doğdukları yerleşim yeri için mi geçerli olup olmadığı belli değildir¹⁴⁵

Ius Italicum, Roma vatandaşlık hakkının Caesar'dan itibaren bütün yarımadayı kapsamamasının ardından Augustus yönetiminde Italia sınırlarının kesinleşmesiyle territorial bir anlam kazanmıştır¹⁴⁶. *Ius Italicum* olarak tanımlanan ayrıcalık özel bir hak olduğu için imparatorlar tarafından imparatorluğa tabii olan toplulukların hukuksal ilişkilerini düzenlemek için verilmiştir. Bu ayrıcalık kolonin kurulması sırasında verildiği gibi koloni sıfatının kente verilmesi sırasında veya daha geç bir dönemde verilebiliyordu. Bunlardan sonuncusu ender karşılaşılan bir durum olsa da Heliopolis¹⁴⁷, Kartaca, Utica ve Leptis Magna¹⁴⁸ örneğinde görülmüştür. *Ius Italicum*'un imparatorluğun belirli kategoriye sahip olan şehirlerle (örneğin halk kolonileri) bağlantılı olmadığını yeni başkent Kostantinopolis'e verilmesi göstermektedir¹⁴⁹.

Bu hakla ilgili bilgiler antik çağdan günümüze kalmış Digesta'ta da¹⁵⁰, Yaşlı Plinius'un, *Naturalis Historia*'sında¹⁵¹ ve Sextus Iulius Frontinus'un eserinde karşımıza çıkmaktadır.

¹⁴⁴ Zack 2014a, krş. Zack, 2014b, 131–180.

¹⁴⁵ Zack 2014a , 301 dn. 164.

¹⁴⁶ Krş. Momsen, 1952-1953, 627

¹⁴⁷ Dig. 1,1,2.

¹⁴⁸ Dig. 1,8,11.

¹⁴⁹ Premerstein 1918, RE X col. s.v. Ius Italicum 1241.

¹⁵⁰ Dig. 50, 15, 1; 6,7.

¹⁵¹ Plin. nat. hist. 3. 139–140.

Iustinianus Dig. 50,15,1–11.(Pr.) Sciendum est esse quasdam colonias iuris Italici, raeto in Syria Phoenice splendidissima Tyrriorum colonia, unde mihi origo est, nobilis regionibus, serie saeculorum antiquissima, armipotens, foederis quod cum Romanis percussit tenacissima: huic enim diuus Seuerus et imperator noster ob egregiam in rem publicam imperiumque Romanum insignem fidem ius Italicum dedit: (1) Sed et Berytensis colonia in eadem prouincia Augusti beneficiis gratiosa et (ut diuus Hadrianus in quadam raetor ait) Augustana colonia, quae ius Italicum habet. (2) Est et Heliupolitana, quae a diuo Seuero per belli ciuilis occasionem Italicae coloniae rem publicam accepit. (3) Est et Laodicena colonia in Syria Coele, cui diuus Seuerus ius Italicum ob belli ciuilis merita concessit. Ptolem<ae>ensium enim colonia, quae inter Phoenicen et Palaestinam sita est, nihil praeter nomen coloniae habet. (4) Sed et Emisenae ciuitati Phoenices imperator noster ius coloniae dedit iurisque Italici eam fecit. (5) Est et Palmyrena civitas in raetorl Phoenice prope barbaras gentes et raetor raetor. (6) In Palaestina duae fuerunt coloniae, Caesariensis et Aelia Capitolina, sed raetor ius Italicum habet. (7) Divus quoque Severus in Sebastenam civitatem coloniam deduxit. (8) In Dacia quoque Zernensium colonia a divo Traiano deducta iuris Italici est. (9) Zarmizegetusa quoque eiusdem iuris est : item Napocensis colonia et Apulensis et Patavissensium vicus, qui a divo Severo ius coloniae impetravit. (10) Est et in Bithynia Apamena et in Ponto Sinopensis. (11) Est et in Cilicia Selinus et Traianopolis.

(Pr.) Örneğin Fenike Syria'sında, Tyre'lilerin benim kökenimin de dayandığı, pek, çok eski, savaşçı ve Romalılarla yaptığı anlaşmalara riayette en sadık, görkemli kolonisi gibi ius Italicum hakkına sahip kolonilerin varlığı hatırlanmalıdır. Roma hükümetiyle ilişkilerinde her daim sergilemiş olduğu sıra dışı ve göz alıcı sadakatten ötürü Tanrısar Severus'la bizzat bizim İmparator'umuz buraya bir Italia kenti olma ayrıcalığı tanımıştır. (1) Aynı eyaletteki Berytus kolonisi Augustus'un ihsanıyla ve Tanrısar Hadrianus'un da bir konuşmasında dile getirdiği gibi, Colonia Augustana unvanını taşır ve yine ius Italicum'a tabidir. (2) Heliopolis kenti de İç Savaş sırasında gösterdiği yararlılıktan dolayı Tanrısar Severus'tan Colonia Italica unvanını almıştır. (3) Syria Coele'de de yine İç Savaş'taki yararlılığından ötürü Tanrısar Severus'un ius Italicum hakkı tanıdığı Laodikeia kolonisi bulunmaktadır. Phoinike ve Palaestina arasında konumlanan Ptolomais koloni unvanından başka hiçbir hakka sahip değildir. (4) İmparatorumuz Phoinike kenti olan Emessa'ya ius Italicum hakkına sahip koloni unvanı vermiştir. (5) Phoinike eyaletinde yer alan Palmyra ile komşu halk ve kabileler de aynı haktan yararlanmaktadırlar. (6) Palaestina'da Kaisareia ve Aelia Capitolina kolonileri vardır, ama bunların ikisi de ius Italicum imtiyazına sahip değildir. (7) Tanrısar Severus Sebastena kentine koloni unvanı bahşetmiştir. (8) Tanrısar Traianus tarafından Dacia'da

Zerna kentine ius Italicum hakkı verilmiştir. (9) Zarmizegethusa kenti, ayrıca Napoca, Apulia ve Patavium kasabaları Tanrisal Severus tarafından bahşedilen aynı haktan yararlanmaktadırlar. (10) Bithynia'da Apameia, Pontus'ta ise Sinope kolonileri bulunmaktadır. (11) Selinus ve Traianopolis kolonileri de Cilicia'dadır.

Plin. nat. hist.

3. 139–140: ius Italicum habent <ex> eo raetor Alutae, Flanates, a quibus sinus raetor, Lopsi, Varvarini immunesque Asseriates, et ex insulis Fertinates, Curictae.

Illyricum'daki aynı conventus'ta (Scardona conventus'u) ius Italicum hakkında yararlanan Alutae, körfeze adını veren Flanates, Lopsi ve Varvarini soyları, ayrıca tributum'dan muaf olan Asseriates soyları bulunmaktadır.

Frontinus Lib. II.

35. Prima enim condicio possidendi haec est ac per Italiam ubi nullus ager est tributarius, sed aut colonicus, aut muncipalis, aut alicuius castelli, aut conciliabuli aut saltus privati. At si ad provincias respiciamus, habent agros colonicos eiusdem iuris, habent et colonicos qui sunt immunes, habent et colonicos stipendiarios ; habent autem provinciae et municipales agros aut civitatum peregrinarum.

Çünkü Italia civarındaki hiçbir toprağın vergiye tabii olmaması ilk şarttı. Ama colonicus'lara ait muncipalis'lere ait ya da herhangi bir kaleye ait ya da conciliabulum'a ait ya da özel ormanlık araziler bunun dışındadır. Fakat eyaletleri inceleyecek olursak ius Italicum hakkına sahip, immunis colonicus (vergiden muaf), colonicus stipendarius (vergi veren) coloniler vardır. Öte yandan eyaletler hem municipales hem de yabancı yurttas topluluklarının topraklarına sahiptirler.

Frontinus, *Ius Italicum'a* değinirken ilk vurguladığı nokta İtalya'daki toprakların vergiye tabii tutulmamasıdır. İtalya'da III. Makedonia Savaşı'na yakın bir tarihte vergi tahsilatı ertelenirken, yarımada MÖ. 167 yılından itibaren vergiden muaf tutulmuştur.¹⁵² *Populus Romanus'un* bu vergi muafiyeti, Plutarkhos'un, L. Aemilius Paullus Macedonicus'un biyografisinde aktardığına göre sadece Aulus Hirtius ve Caius Vibius Pansa Caetronianus'un konsül olduğu döneme kadar MÖ. 43 kadar sürmüştür. Bundan sonra vergilendirme iç savaşın neden olduğu ekonomik kriz nedeniyle izleyen süreçte tekrar uygulamaya konmuştur.¹⁵³ Cumhuriyet Dönemi'nde bahşedilen bu vergi muafiyetine Cicero, Flaccus için yaptığı

¹⁵² Plin. nat. hist. 33,56. Romalılar gerekli durumlarda servetleri üzerinden % 1 lik servet vergisine tabi tutuluyordu. Ancak bu vergi türü sürekli olarak vatandaşlardan alınan bir vergi türü değildi. Bu vergi türüne en son III Makedonia (MÖ. 168) Savaşı sırasında başvurulmuştur.

¹⁵³ Plut. Aem. 38 (*populus Romanum'un tributum'dan muafiyeti* sadece Hirtius ve Pansa'nın konsül olduğu MÖ. 43 yılına kadar sürdü); MÖ. 42 yılından sonra triumviri'nin vergi artırımına ilişkin krş. Zack 2014a, 294.

konuşmada dolaylı olarak değinmiştir:¹⁵⁴ “*Nasıl? Apollonia vatandaşları olanakları olduğunda olayı Flaccus’a bildirmediler mi; durum Orbis tarafından görüşülmedi ve Globulus’a sevk edilmedi mi? Benim konsül olduğum dönemde Apollonis’ten gelen elçiler tamamen Decianus’un hukuksuz davranışları ile ilgili şikayetlerle senatus’a başvurmadılar mı? Ancak sen bu arazileri Census’ta bildirdin. Bu araziler sana ait değildi ve zor kullanarak senin malın oldular. Apollonis vatandaşları gerçekleri söylediler, Bergamalılar ve her şeyi eski duruma getirme yetkisi olan memurlarımız kayda geçirmeyi ret ettiler, kısacası senin bu arazilerde hiç bir hakkın olmadığını düşünüyorum. Ne (res) ne de mülkiyetinde ben esas olarak sadece şunu soruyorum, bu arazilerin Census kayıtlarına geçirilmesi hukuksal mıydı, ius civile yetkisi altında mıydılar, mancipio’ya tabi tutulabiliyor muydular, aerarium da veya Censor’da kaydedilebiliyorlar mıydılar. Ve son olarak: sen bu arazileri hangi Tribus’ta kayıt ettirdin? Sen acil bir durum ortaya çıktığında bu arazileri hem Apollonis’ten hem de Roma’da vergilendirileceğini biliyordun. Ancak sen kibirliydin, sen büyük arazilerin senin üzerine kayıtlı görünmesini istiyordun –bunlar ki plebs Romana’ya dağıtılamayacak ager idiler”.*

Italia dışında eyaletlerde mülkü bulunan bir Roma vatandaşı. Cumhuriyet Dönemi’nde buradaki mülkünü (*ager peregrinus*) vergiye tabii mülkü olarak Roma’daki Censor’a açıklıyordu. Ancak böyle bir mülk *ager Romanus* olmadığı için vatandaş mülkiyeti olarak *tribus*’a kaydedilmiyordu ama bununla birlikte vergilendirilmesi gereken mülk statüsüne giriyordu. Bu durumda Roma *census*’unda mülkiyetin vergilendirilmesi onun hukuksal durumuyla ilişkili değildi. Roma *census*’unda mülkiyetin hukuksal durumu sadece *ager Romanus*’un *tribus*’ta nasıl kayıtlı olduğu önem arz ediyordu¹⁵⁵. L. Aemilius Paullus’un MÖ 168 yılında *Pydna Savaşı*’nda Perseus’u yenilgiye uğratmasının ardından Roma vatandaşları vergiden muaf tutulmuştur. Dolayısıyla bundan sonra Roma *Census*’unda bir Roma vatandaşı tarafından bildirilen eyalet mülkü de Roma’nın gözündeki vergiden muaftı. Ancak. Roma’da kriz zamanlarında mülkiyetten tekrar vergi alınması prensip olarak mümkündü. Cumhuriyet

¹⁵⁴ Cic. *Flac.* 79: Quid? Haec Apollonidenses occasionem nacti ad Flaccum <non> detulerunt, apud Orbium acta non sunt, ad Globulum delata non sunt? Ad senatum nostrum me consule nonne legati Apollonidenses omnia postulata de iniuriis unius Deciani detulerunt? At haec praedia in censum dedicavisti. Mitto quod aliena, mitto quod possessa per vim, mitto quod convicta ab Apollonidensibus, mitto quod a Pergamenis repudiata, mitto etiam quod a nostris magistratibus in integrum restituta, mitto quod nullo iure neque re neque possessione tua; 80. Illud quaero sintne ista praedia censui censendo, habeant ius civile, sint necne sint mancipi, subsignari apud aerarium aut apud censorem possint. In qua tribu denique ista praedia censuisti? Commisisti, si tempus aliquod gravius accidisset, ut ex isdem praediis et Apollonide et Romae imperatum esset tributum. Verum esto, gloriosus fuisti, voluisti magnum agri modum censeri, et eius agri qui dividi plebi Romanae non potest.

¹⁵⁵ Zack 2014a, 296.

Döneminde ortaya çıkan bu vergi muafiyeti, mülk nerede ve hangi statüye sahip olursa olsun sadece Roma vatandaşları ve onların mülkiyeti için geçerliydi¹⁵⁶. Buna karşın İmparatorluk Dönemindeki vergi muafiyeti, mülkiyet hangi hukuksal statüde olursa olsun sadece İtalya'daki bir mülk için geçerliydi

Eyaletlerde Roma vatandaşı olmayan toplumlar için durum farklıydı. Eyalet toprakları *Ager publicus* olarak devletin satılamaz parçasıydı ve onların yönetimi Roma tarafından atanan valilere bırakılmıştı. Eyaletler ödedikleri vergi türüne göre *Provinciale stipendaria* ve *Provinciale vectigales*¹⁵⁷ olmak üzere ikiye ayrılıyordu. Vergiler, vergi mültezimleri veya yerel otoriteler aracılığıyla toplanıyordu ve eyaletlerde vergiden muaf olma durumu ancak kentlere tanınan ayrıcalıklar sayesinde gerçekleşebiliyordu. Bu ayrıcalıkların gerçekleşmesinin en önemli nedenlerden biri zaman zaman Roma'da yaşanan siyasi çekişmeler ve bunun sonucunda cereyan eden olaylardır. Nitekim Caesar ve Augustus Dönemi'nde vuku bulan siyasi çekişmelerden dolayı hem lejyon hem de nüfus sayısı fazlalaşınca, Roma, hegemonyasını daha sağlamlaştırmak için eyaletlerde koloniler kurmaya başlamıştır. Ancak eyaletlerde kolonilerin kurulma fikri Caesar zamanında çok fazla kullanılmamakla birlikte Augustus çağında bir hükümet politikası halini almıştır. Bunun nedeni ise Caesar'ın öldürülmesinden sonra çift başlı bir yönetimin Roma'ya getirdiği siyasi istikrarsızlıktır. Octavianus ve Marcus Antonius'un birbirleriyle olan mücadelesi Roma için zorlu yılların habercisi olmuştur. Savaştan mutlak galip olarak çıkan Augustus yönetimi altındaki imparatorluğun sınırlarını korumak, askerlerini beslemek ve çatışmalardan uzak tutmak için bir yol bulma zorundaydı. Zaten iç savaştan dolayı ordu mevcudu 52 lejyonu bulmuştu. Onun çağında Romalılar'ın büyük bir çoğunluğu hala Italia'da ikamet etmekteydi. Üstelik bunlar yaklaşık bir asırdır devlete hiç vergi vermiyorlardı¹⁵⁸ ve Roma vatandaşı olarak kendilerini dünyanın efendileri olarak görüyorlardı. Öte yandan *veteranus*'lar Roma vatandaşı olarak belirlenmiş bir ücretle lejyonda hizmet ediyorlardı. Augustus'un onlara bazı ayrıcalıklar vermeden Italia'dan göndermesi terhis edilmiş ordular için bir dezavantaj, kendisi açısından ise akıl almayacak bir davranış olurdu. Bu yüzden eyaletlerde kurduğu kolonilerden bazılarına *ius italicum* hakkını vererek söz konusu *veteranus*'larını buralara yerleştirdi. *Veteranus*'lar artık sadece imparatorluk topraklarını korumanın değil; aynı zamanda

¹⁵⁶ Zack 2014a, 296.

¹⁵⁷ Şayet Eyalet halkı direnç göstermeden Roma Devleti'nin egemenliğine girmişse bu durumda bu halktan stipendium denilen sabit oranda vergi tahsil edilirdi. Bu halklara populi stipendiari adı verilirdi. Ancak ülke savaş sonunda teslim olmaya mecbur kalmışsa ülke topraklarında egemenliğini kuran Roma araziye yerli halkına belirli bir ücret karşılığında kiraya verirdi. Bu halka da Populi Vectigales denirdi. bk. Somer 2003, 702.

¹⁵⁸ Eck 2008, 26.

imparatorluğun kültürel olarak genişleme politikasının da aracıydılar. Caesar'ın kurmuş olduğu koloniler incelendiğinde bunlara *ius Italicum* hakkı bahşedilmediği, onun yerine daha çok vergi muafiyeti ayrıcalığı verildiği göze çarpmaktadır. Augustus'un kurmuş olduğu kolonilerde ise bunların lejyon kimliği ön plana çıkmaktadır. *Res Gestae Divi Augusti*'te yaklaşık 300 000 askere ya toprak ya da nakit para verildiği, ayrıca Italia'da 28, 10'dan fazla eyalette ise bir çok koloni kurulduğu kaydedilir. Aynı eserde Africa, Sicilia, Macedonia Aşağı ve yukarı Hispania, Achaea, Pisidia, Asia, Syria ve Gallia Narbonensis'te kolonilere askerlerini gönderdiğinden bahseder¹⁵⁹. Augustus'un kurduğu koloniler arasında aşağıda adı geçenlerin *ius Italicum* hakkına sahip olduğu bilinmektedir. Bunlar Arasusio, Baeterrae, Barcino, Caesaraugusta, Cartenna, Corduba, Forum Iuli, Gunugu, Narbo, Patrae, Ruzasus¹⁶⁰, Rusgunia¹⁶¹, Salda¹⁶², Thermae Himeraeae, Thuburbo Minus, Thuburnica, Tupusuctu Uthina ve Antiochia ad Pisidiam'dır¹⁶³. Bunların neredeyse tümü iç savaştan sonra emekliye ayrılmış veteranlardan oluşturulmuş kolonilerdi. Augustus'un koloni politikasının bir sonucu da Caesar ve Antonius'un aksine onun *Imperium Romanum*'u genişletme ihtiyacının son bulması olmuştur.¹⁶⁴

Digesta'da Caesar ve Augustus tarafından kurulmuş olabilecek Italik haklara sahip birkaç koloni sayılmıştır. Bunlar Berytus¹⁶⁵, Apameia, Sinope, Philippi, Aleksandria Troas, Dyrrhakhion, Pax Iulia Emerita, Valentia, Ilici, Lugdunum, Vienna, Kassandreia, Dion, Parion, Antiochia ad Pisidiam¹⁶⁶, Carthago'dur¹⁶⁷. Plinius, Accitana ve Libisosa'yı bu koloniler arasına eklemektedir¹⁶⁸.

Augustus kolonizasyon faaliyetleri sonucunda eyaletlerde kurulan kolonileri üç başlık altında toplamak mümkündür.

***Colonia cum iure Italico*:** Bu tür koloniler Italia'daki kolonilerle aynı haklara sahiptir. Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Roma vatandaş kolonilerinin tümü ve de Augustus'un askeri kolonilerinin pek çoğu bu gruba dâhildir. *Colonia cum iure Italico* hakkını alan

¹⁵⁹ Bk. yk. dn. 134.

¹⁶⁰ Plin. nat. hist. 5,20.

¹⁶¹ Plin. nat. hist. 5,20.

¹⁶² Plin. nat. hist. 5,20.

¹⁶³ Dig. 50,15,8,10: In Pisidia eiusdem iuris est colonia Antiochensium.

¹⁶⁴ Eck 2008, 27.

¹⁶⁵ Dig. 50,15,8,3-4.

¹⁶⁶ Dig. 50,15,8,10.

¹⁶⁷ Carthago ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Caesar tarafından kurulan kent Augustus döneminde yeniden organize edilmiş ve son olarak Septimius Severus Dönemi'nde *ius Italicum* hakkını almıştır.

¹⁶⁸ Plin. nat. hist. 3,25,2.

koloniler, muhtemelen kendi kendini yönetme bakımından ve mali konularda, daha düşük statüdeki eyaletlerden ve bu hakka sahip olmayan diğer kolonilerden üstün durumdaydılar. Bu koloniler üzerinde ikamet eden vatandaşlar Roma hukukundaki Roma vatandaşlarına tanınan haklara sahipti.

Colonia immunis: Vergiden muaf edilmiş kolonidir. Bu kolonilere örnek Palestine'deki Caesarea¹⁶⁹, Carthago ve Baetica'daki birkaç koloni gösterilebilir.

Colonia stipendaria: Vergiye tabii kolonidir. Bunlar gerçek anlamda koloni olmaktan ziyade bir lütuf göstergesi, ama içi boş bir unvan niteliği taşımaktadır. Buna örnek olarak Phoinike ve Palaistina arasında yer alan Ptolemais¹⁷⁰ örnek gösterilebilir

Roma hukukuna göre Italia arazisi *res Mancipi*'ydi¹⁷¹ ve yasaya göre arazilerden vergi alınmaktaydı. Ancak toprak kişiye aitse (*dominium ex iure Quiritium*)¹⁷² tamamen vergiden muaf tutulurken arazinin beldeye ait olması durumunda ise kişi devlete vergi vermek durumundaydı. *Ius Italicum*'a sahip kolonilerinin vatandaşları *dominium ex iure Quiritium*'dan ötürü sahip oldukları toprağı *mancipatio*¹⁷³ (satma), *in iure cessio*¹⁷⁴ (devretme) ve *usucapio* (kullanma) hakkına sahiplerdi¹⁷⁵. Bunun dışında eyaletlerde bu hakkı elde etmiş kentler, *tributum capitis* denilen kafa vergisinden de muaftılar¹⁷⁶.

Ius Italicum'a tabii kentler, Italia'da bulunan kentlerle aynı seviyeye getirildiklerinden valinin denetiminden bağımsız olarak kendi kendini yönetme hakkına sahiplerdi¹⁷⁷. Bu duruma örnek olarak Bithynia'daki bu hakka sahip koloni Apamea gösterilebilir. Traianus Dönemi'nde Bithynia-Pontus Eyalet valiliği yapan Genç Plinius kentin hesaplarına bakmak istemiş ancak ona karşı çıkılmıştır¹⁷⁸. İmparator Traianus meselenin hukuksal dayanağını

¹⁶⁹ Tributum Capitis'ten muaf edilmiş daha sonra Flavius'lar döneminde bazı ayrıcalıklar almıştır. Detaylı bilgi için bk. Millar 1999, 10.

¹⁷⁰ Claudius tarafından coloni unvanı verilmiştir. bk. Millar 1999, 103; Dig. 50, 15, 1, 3. Ptolem^{ae}ensium enim colonia, quae inter Phoenicen et Palaestinam sita est, nihil praeter nomen coloniae habet.

¹⁷¹ Eski Roma'da toplumsal ve ekonomik bakımdan önemli olan mallar grubuna *res Mancipi* deniyordu. Bu mallar arasında Italia'daki araziler, binalar, köleler, yük hayvanları girmekteydi.

¹⁷² *dominium ex iure Quiritium*, Özel mülkiyet hakkı, detaylı bilgi için bk. Berger 1953, 442.

¹⁷³ Reşit olan beş Roma vatandaşının huzurunda malı satan ve malı satın alanla birlikte bir de terazi tutan bir kişinin de dahil olmasıyla toplam sekiz kişinin katılımıyla yapılan devir teslim biçimi.

¹⁷⁴ Özel mülkiyet hukuna göre malı almak isteyen bir kişi *magistratus*'un huzurunda mala dokunarak malın bana ait olduğunu iddia ediyorum der, malı devredecek kişinin susması ya da onayıyla işlemin gerçekleşmesi

¹⁷⁵ Ancak *mancipatio* ve *usupacio* Diocletianus zamanında kısmen yürürlükte kalmıştır.

¹⁷⁶ Broughton 1975, 708.

¹⁷⁷ Sherwin-White 1996, 320; Macro 1980, 675; Premierstein 1918, RE X col. 1248.

¹⁷⁸ Plin. *epist.* 10,47,1.

inceletmeden Plinius'un şehir hesaplarına bakabileceğini söylemiştir. Buradan kentin kendi kendini yönetmedeki özel yeri anlaşılmaktadır.

Ius Italicum'a sahip kentlerin üzerinde rastlanan *Marsyas* motifi bazı bilim insanları tarafından özgürlüğün temsili olarak görünmüş¹⁷⁹ o yüzden bu betimlemeye sahip kolonilerin *ius Italicum* hakkı almış olduğu düşünülmüştür¹⁸⁰. Ancak *Marsyas* ve *ius Italicum* arasındaki ilişki açık ve kesin değildir¹⁸¹.

Plinius Italik hakka sahip kentlerin yargı işleyişi ile ilgili bizlere bazı bilgiler sunmaktadır¹⁸². Yönetimsel açıdan bu hakka sahip kentler vali denetimden muaf olmakla birlikte vatandaşlık hakkı almış birinin yargılanmasında karar verme organı eyalet valisiydi. Söz konusu kişi bir Italikse bu durumda kişinin davası ancak Roma'da yapılabilirdi. Eğer bir Italik ile vatandaşlık hakkı almış biri arasında davalık bir durum varsa bu durumda yargılamanın yapılacağı yer yine Roma'ydı.

Son olarak ise bu hakka sahip kentler askeri işgalden yoksun olmakla birlikte *cohors* veya *auxilium* denilen yardımcı birlikler bulundurabiliyordu. *Ius Italicum* hakkı alan Lugdunum'da Septimius Severus dönemine kadar *cohors urbana*'nın kaldığı bilinmektedir.

Ius Italicum hakkının getirmiş olduğu imtiyazlar Caracalla tarafından ilan edilen *Constitutio Antoniniana*'yla son bulmuştur.

¹⁷⁹ Katsari – Mitchell 2008, 231; Small 1982, 92; Veyne 1961, 87–97 vd.

¹⁸⁰ Millar 1990, 15; Paoli 1938, 96–130; Krzyzanowska 1970, 119.

¹⁸¹ Luzzatto 1950, 79–100; De Martino 1965, 676–688; Watkins 1979, 59–99; Watkins 1982–1983, 319–336; Malavolta 1985, 2333–2339, Bleicken 1974, 379–391; Sartre 2001, 136 vd.

¹⁸² Plin. nat. hist. 3,25,; Plinius, *ius italicum* hakkına sahip Acci ve Libisosa kolonilerinin mahkemelerinin görüldüğü conventus merkezi olarak Carthago'yu zikretmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖNCE SELEUKOSLAR, ARDINDAN ROMA KOLONİSİ OLARAK ANTIOKHEIA

2.1 Seleukoslar Kolonisi

Kentin territoryumu Sultan Dağı'ndan Eğirdir Gölü'nün doğu kıyılarına, Gelendost'un güneyine kadar uzanır. Ayrıca Hoyran Gölü'nün kuzey ucundan başka bir deyişle Eleksu Nehri'nden ya da Hoyran ovasının batı sınırlarından Neapolis Tetrapolis'i arazine kadar uzanmaktadır. Böylece territoryum yaklaşık 1400 km²'lik bir alanı kapsamaktadır¹⁸³. Ayrıca kentin kuzeyinde Anthius Nehri akmaktadır.

Antik yerleşimin içinde bulunduğu Pisidia Bölgesi'nin yerleşim tarihi paleolitik döneme kadar uzanmaktadır. Kent çevresinde yapılan araştırmalarda pekçok höyük bulunmaktadır. Bu yerleşimler bölgenin yerleşim tarihini ilk Tunç Çağı'na kadar geri götürmektedir. Kent ve territoryumunda Hitit öncesi veya Hitit Dönemi'ne ait kalıntılar henüz bulunamamıştır¹⁸⁴.

Pers Dönemi'nde kentin durumu ile ilgili herhangi bir kanıt elimizde mevcut değildir. Ancak bu dönemde kentin topraklarının içinde bulunduğu Pisidia Bölgesi, Milyas Bölgesi'nin sınırları içerisinde bulunuyordu ve burası birinci satraplık teşkilatının içinde Pers hazinesine 400 gümüş *talanton* ödemekteydi¹⁸⁵. Kentin içinde bulunduğu Pisidia Bölgesi Ksenophon'un Anabasis adlı eserinde ilk kez Pisidia adıyla karşımıza çıkmaktadır. Ksenophon, Kyros'un Phrygia'ya yağma akınları düzenleyen Pisidialıları cezalandırmak için sefer düzenleyeceğini aktarmaktadır¹⁸⁶. Bu durum bölgede mutlak bir hâkimiyetin olmadığını göstermektedir

Büyük İskender'in ardından bölge tam olarak egemenlik altına alınamamıştır. Büyük İskender MÖ. 333 yılında sefere çıktığında Pamphyly ve Pisidia'nın batı kesimine satrap olarak Nearkhos'u atamıştır¹⁸⁷. İskender'in aniden hayata gözlerini yummasıyla diadokhlar arasında çıkan taht kavgasında Pisidia'lılar, Perdikkas'ın kardeşi Alketas'a karşı yapmış

¹⁸³ Levick 1968a, 55.

¹⁸⁴ Demirel 2004, 2.

¹⁸⁵ Hdt. 3,90: Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων καὶ Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ Μιλυέων καὶ Παμφύλων (εἷς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος οὗτος φόρος) προσήιε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου· οὗτος μὲν δὴ πρῶτός οἱ νομὸς κατεστήκεε.

¹⁸⁶ Ksen. an. 1,1,11: ὡς ἐς Πισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πράγματα παρεχόντων τῶν Πισιδῶν τῇ ἐαυτοῦ χώρᾳ.

¹⁸⁷ Arr. an. 3,6,6: Νεάρχον δὲ σατραπεύειν Λυκίας καὶ τῆς ἐχομένης Λυκίας χώρας ἔστε ἐπὶ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος.

olduğu mücadelede Antigonos Monophthalmos'un yanında yer almışlardır. Daha sonra Alketas Pisidia'daki Termessos şehrine kaçmıştır ve burada Antigonos tarafından kuşatma altına alınmıştır. Sonunda kentin yaşlıları tarafından Alketas Antigonos'a teslim edilmiştir. Antigonos'un MÖ. 301 yılında Ipsos savaşında Lysimakhos ve Seleukos komutası altındaki orduya yenilip öldürülmesinin ardından Lykia, Pamphylia ve Pisidia'nın birkaç kenti dışında Toroslar'a kadar Küçük Asya'nın büyük kısmı Lysimakhos'un idaresine girmiştir. Ancak bölgedeki Lysimakhos egemenliği uzun sürmemiştir. MÖ. 281 yılında yapılan Kurupedion Savaşı'yla Lysimakhos hâkimiyeti son bulmuş; Asia'nın büyük bir kısmı Seleukoslar hâkimiyetine geçmiştir. Bu sırada Bithynia kralı Nikomedes de Seleukoslar kralı Antiokhos I Soter ile karşı karşıya gelmemek için Galatlardan oluşan tampon bir bölge meydana getirmiş, ayrıca kardeşi Zipoites'e karşı vermiş olduğu mücadelede Galatları paralı asker olarak kullanmış, daha sonra bölgede egemenliğini pekiştirince de onları Phrygia'ya yerleştirmiştir¹⁸⁸. Ne varki yağmacı Galatların bölgede yarattığı dayanılmaz terör ortamına son vermek için Antiokhos I Soter (MÖ. 281–261) tedbir almak zorunda kalmış ve ca. MÖ. 270 dolaylarında Toroslar'da filleriyle birlikte Galat süvari birliğini bozguna uğratmıştır.¹⁸⁹ Bunun ardından Seleukoslar bir yandan Anadolu'daki topraklarını özellikle Galat akınlarına karşı koruyabilmek, öte yandan da Syria'yı Ege kıyılarını bağlayan güzergâhların¹⁹⁰ güvenliğini sağlayabilmek için bu güzergâhlar üzerinde yer alan ve isimlerini hanedanlığın üyelerinden alan koloni kentleri kurmuşlardır.

Ephesos'tan başlayan bu güzergâh üzerinde Maiandros Nehri boyunca Seleukeia-Tralleis,¹⁹¹ Nysa-Athymbra,¹⁹² Antiochia ad Maeandrum-Pythopolis¹⁹³ ve Laodicea ad Lycum-Rhoas¹⁹⁴ kolonileri bulunmaktadır. Maindros'un güneyinde Karia'da Antiokheia-

¹⁸⁸ Arslan 2000, 60–61.

¹⁸⁹ Magie 1950, 731 d n. 12; Mitchell 1993, 18 dn. 66; Strobel 1994b, 74; Strobel 1996, 257–260.

¹⁹⁰ Güzergâhlar hakkında bk. Cohen 1978, 14–19; Levick 1967, 7–20; krş. Magie 1950, 39–42 ve 265–277.

¹⁹¹ Plin. *nat. hist.* 5,108; olasılıkla Antiokhos I Soter tarafından kurulmuştur: krş. Cohen 1978, 16 dn. 51.

¹⁹² Strab. 14,1,43–46; olasılıkla Antiokhos I Soter tarafından kurulmuştur: krş. Cohen 1978, loc. cit.

¹⁹³ Strab. 13,4,15; olasılıkla Antiokhos I Soter tarafından kurulmuştur: krş. Cohen 1978, loc. cit.

¹⁹⁴ MÖ. 3. yüzyılın ikinci çeyreğinde Antiokhos II Theos tarafından kurulmuş ve kız kardeşine izafeten adlandırılmıştır. (Steph. Byz. s. v. Ἀντιόχεια· κτίζει [τρεις πόλεις] ἀπὸ μὲν τῆς ἀδελφῆς Λαοδίκης Λαοδίκειαν, ἀπὸ δὲ τῆς γυναικὸς Νύσης Νύσαν, ἀπὸ δὲ τῆς μητρὸς Ἀντιοχίδος Ἀντιόχειαν...); Stephanos Byzantios, Laodikeia maddesi altındaysa kentin kuruluşunu bu sefer Antiokhos I Soter'e atfetmektedir. (Steph. Byz. s. v. Λαοδίκεια· ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα Λυδίας, Ἀντιόχου κτίσμα τοῦ παιδὸς τῆς Στρατονίκης· τῇ γὰρ γυναικὶ αὐτοῦ ὄνομα Λαοδίκη); ayrıca bk. Magie 1950, 986 dn. 23; Cohen 1978, 15 dn. 55; Mitchell – Waelkens 5; 15 dn. 15.

Alabanda¹⁹⁵ ve Stratonikeia¹⁹⁶ yer almaktadır. Bu güzergâh Laodikeia'da Sardeis'ten gelen hatla buluşmaktadır.

Harita 2.1 Syria'yı Ege Kıyılarına Bağlayan Güzergâhlar Üzerindeki Seleukos Kolonileri

Kaynak: Cohen 1978, Map of Hellenistic Asia'dan.

Bu hat üzerindeyse Thyateira,¹⁹⁷ Akrasos,¹⁹⁸ Doidye,¹⁹⁹ Kobedyle²⁰⁰ ve Hyrkanis²⁰¹ yerleşimlerinde Makedon kolonistlerin varlığı bilinmektedir.²⁰² Sardeis üzerinden ilerleyen bu güzergâh Hierapolis'ten²⁰³ geçerek Laodikeia'ya ulaşmaktadır. Antiokhos III Megas

¹⁹⁵ Steph. Byz. s. v. Ἀλάβανδα; olasılıkla isim değişikliği Antiokos III tarafından yapılmıştır; Magie 1950, 993–994; Cohen 1978, 16 dn. 52; L. Robert (1973, 435–466) isim değişikliğinin Antiokhos II Theos zamanında gerçekleştiğini düşünmektedir.

¹⁹⁶ Strab. 14,2,25; olasılıkla Antiokhos I Soter tarafından kurulmuştur; Cohen 1978, 16 dn. 52; Robert – Robert 1955, 553–568.

¹⁹⁷ OGIS 211 (Seleukos I Nikator): Βασιλεῖ Σελεύκῳ | τῶν ἐν Θυατείροις | Μακεδόνων οἱ ἡγεμόνες | καὶ οἱ στρατιῶται; TAM V 1166: [οἱ π]ερὶ Θυάτειρ[α] | [Μ]ακεδόνες.

¹⁹⁸ Bk. OGIS 290 (Eumenes II) için L. Robert'in (1935, 76): [Οἱ περὶ Νά]κρασον Μακεδόνες.

¹⁹⁹ OGIS 314 (MÖ. 161/160): Βασιλεύοντος Εὐμένους | ἔτους ζλ' μηνὸς Περιτίου | οἱ ἐκ Δοιδύης Μακεδόνες.

²⁰⁰ TAM V 221 (MÖ. 163/2): βασιλεύοντος Εὐμένου ἔτους ε' καὶ λ'. | οἱ ἐκ Κοβηδύλης Μακεδόνες.

²⁰¹ Tac. ann. 2,47; ayrıca bk. Robert 1948b, 16–24.

²⁰² G. M. Cohen (1978, 15) Thyateira hariç bunların büyük olasılıkla Antiokhos I Soter tarafından kurulmuş Makedon yerleşimleri olduğunu düşünmektedir.

²⁰³ Strab. 13,4,14; olasılıkla Antiokhos I Soter (Magie 1950, 988–989 dn. 26; Cohen 1978, loc. cit; Mitchell – Waelkens 1998, 5) veya Antiokhos II Theos (Kolb 1974, 255–270; krş. BE 1976, 688; Robert 1983, 514–515; Ritti 1985, 118–122) tarafından kurulmuştur. Roma Dönemi yazıtları kentte Makedon varlığını belgelemektedir: IHierapolis 153; 255; 339; krş. Cohen 1978, 15 dn. 55.

tarafından Lydia ve Phrygia'da Yahudi kökenli iskâncıların yerleştirildikleri bir dizi koloni daha kurulmuştur, ama bunların kesin lokalizasyonları yapılamamaktadır.²⁰⁴ Ana güzergâh Laodikeia'dan sonra doğu istikametinde Apameia-Kelainai'a ulaşmaktadır.²⁰⁵ Apameia'nın doğusunda Pisidia'da Antiochia ad Pisidiam'ın²⁰⁶ dışında Seleukeia Sidera²⁰⁷ ve Apollonia²⁰⁸ bulunmaktadır. Ama ana güzergâh biraz daha kuzeyden ilerleyerek büyük ihtimalle Seleukoslar kolonisi olan Philomelion²⁰⁹ üzerinden Laodikeia Katakekaumene'ye²¹⁰ ulaşmaktadır. Laodikeia Katakekaumene'de kuzeydoğu istikametinde Kappadokia içlerine doğru bir yol ayrımı bulunmaktadır. Ama Kappadokia gerçek anlamda hiçbir zaman Seleukoslar hâkimiyetine girmediğinden burada Seleukoslar'a ait bir koloni de bulunmamaktadır.²¹¹ Toroslar üzerinden ilerleyen güney güzergâhı ise önce Kilikia kıyı şeridine, oradan da Syria'ya ulaşmaktadır. Kilikia'da Antiochia ad Cydnum-Tarsos²¹² Antiokhos I Soter veya Antiokhos II Theos tarafından; Seleucia ad Calycadnum²¹³ ise Seleukos I Nikator tarafından kurulmuştur. Antiochia ad Pyramum-Mallos,²¹⁴ Ephiphaneia-Oeniandos²¹⁵ ve Hierapolis-Castabala'nın²¹⁶ kuruluşları ise Antiokhos IV Epihanes'e atfedilmektedir. Kilikia sahilinde Seleukoslar'a ait diğer kolonilerden Antiochia ad Sarum ve

²⁰⁴ Ios. *ant. Iud.* 12,148–153.

²⁰⁵ Strab. 12,8,15; Seleukos I Nikator tarafından eşine izafeten kurulmuştur: Mitchell – Waelkens 1998, 5; 15 dn. 18; krş. Robert 1963, 348–349; Robert 1984, 467–472; G. M. Cohen ise (1978, 15 dn. 57) kuruluşu Antiokhos I Soter'e atfetmektedir.

²⁰⁶ Strab. 12,8,14.

²⁰⁷ Magie 1950, 1316.

²⁰⁸ D. Magie, (1950, 1315) büyük ihtimalle Seleukos kurması olmadığını düşünmektedir. Bununla birlikte S. Mitchell ve M. Waelkens (1998, 5; 15 dn. 20) kentte Seleukos I Nikator kültürünün varlığını belgeleyen yazıta (SEG 6, 592) dayanarak haklı bir şekilde Seleukos I Nikator'un kentin kurucusu olarak kabul etmektedir; ayrıca bk. Levick 1967, 7–20.

²⁰⁹ Strab. 12,8,14; 14,2,29; Magie 1950, 1313; Cohen 1978, 15 dn. 59.

²¹⁰ Strab. 14,2,29; Cohen 1978, loc. cit.

²¹¹ Cohen 1978, 16.

²¹² Stephanos Byzantios isim değişikliğini yanlış bir şekilde Antiokhos IV Epihanes'e atfetmektedir: Steph. Byz s. v. Ταρσός· ἐκλήθη δὲ καὶ Ἀντιόχεια ἀπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς; ayrıca bk. Magie 1950, 1146 – 1147 dn. 2; Cohen 1978, 16 dn. 61; Mitchell – Waelkens 1998, 5; 16 dn. 21.

²¹³ Strab. 14,5,4; Steph. Byz. s. v. Σελεύκεια· πόλις ἐπὶ Κιλικίᾳ τραχεῖα λεγομένη. ὠνόμασε δὲ Σελεύκειαν αὐτὴν Σέλευκος ὁ Νικάτωρ, ὡς Ἀλέξανδρός φησι; ayrıca bk. Cohen 1978, loc. cit.

²¹⁴ Steph. Byz. s. v. Ἀντιόχεια· δέκα πόλεις ἀναγράφονται, εἰσὶ δὲ πλείους. ἕκτη Κιλικίας ἐπὶ τοῦ Πυράμου. Magie 1950, 1150 dn. 32.

²¹⁵ Plin. *nat. hist.* 5,93; Cohen 1978, 16 dn. 62.

²¹⁶ Dupont-Sommer – Robert 1964; Morkholm 1966, 116–118; Cohen 1978, loc. cit.

Seleucia ad Pyramum-Mopsuestia ise MÖ. 2. yüzyılda kurulmuş gözükmetedirler.²¹⁷ Bu konuda yeterince veri bulunmasa da Pisidia Antiokheia'sının kuruluşunu Seleukoslar'ın MÖ. 3. yüzyılda Anadolu'da yukarıda sıralanan faaliyetleri kapsamında değerlendirmek yerinde olacaktır. Her halükarda Seleukoslar'ın Anadolu'da aralarında Antiokheia'nın da bulunduğu kolonilerinin Ege dünyası ile Syria arasındaki kara güzergâhının kontrolü için stratejik bir işlev taşıdıkları söylenebilir.

Kente Magnesia ad Maeandrum'dan getirilen koloniler yerleştirilmiştir.²¹⁸ Strabon'un bu aktarımı Magnesia ad Maeandrum'da bulunan ve yurttaşları arasında Magnesialıların da bulunduğu Antiochia Persidis kentinin meclis kararı aracılığıyla da desteklenmektedir. Yazıta göre *Maiandros kenarındaki Magnesia'nın yurttaşları (Antiokhia Persidis) demos'unun akrabası ve dostları olarak Helenlere övgüye layık görkemli yararlılıklar göstermişler, daha önce de Antiokhos I Soter, ismini ondan aldığından İran Antiokheia'sını genişletmeye niyet ederek koloni göndermeleri hususunda Magnesialılara bir elçi heyeti yolladığında güzel ve şanlı bir şekilde karar alıp dua ve kurbanları yerine getirerek Antiokheia'luların demos'unun genişlemesine yardımcı olacak şekilde erdemleriyle göze batan yeter miktarda insanı yollamışlardır.*²¹⁹ Pisidia Antiokheia'sının kolonizasyonu da benzer bir süreci takip ettiyse, bu karar Seleukos kralının insiyatifine dayanmış ve Antiokhos I Soter ve Antiokhos II Theos Magnesialıları buraya koloni göndermeye davet etmiş olmalıdır.²²⁰ Seleukos tarafından kente ayrıca Yahudi bir grup da yerleştirilmiş olmalıdır. Zira Antiokhos III Megas'ın Zeuksis'e yaklaşık Lydia ve Phrygia Bölgesi'ne yerleştirmesini emrettiği 2000 civarında Yahudi ailesinin²²¹ bir kısmı Antiokheia'ya gönderilmiş olmalıdır. Daha sonraki dönemlerde Antiokheia'daki Yahudi cemaatini ve bunların ibadet yeri *synagog*'u belgeleyen *Acta apostolorum*²²² ve yine kentte bulunmuş bir yazıt üzerinde Yahudi kültürünü temsil eden

²¹⁷ Mitchell – Waelkens 1998, 16 dn. 22.

²¹⁸ Strab. 12,8,14.

²¹⁹ IMagnesia 61 = OGIS 233 str. 10–20: ἐπειδὴ Μάγνητες οἱ ἀπὸ Μαϊάνδρου, συγγενεῖς ὄντες | καὶ φίλοι τοῦ δήμου καὶ πολλὰς καὶ ἐπιφανεῖς χρεῖας παρεισχημέν[οι] τοῖς [Ἑλλ]ησιν [τῶν εἰς εὐδοξίαν] ἀνηκουσῶν, πρότερόν τε Ἀντιόχου τοῦ Σωτήρος |¹⁵ φιλοτιμο[υ]μένου ἐπα[υξ]ῆσαι τὴν πόλιν ὑμῶν οὕσαν | αὐτοῦ ἐπώνυμον καὶ πέμψαντος πρὸς αὐτοὺς περὶ | ἀποικίας, καλὰ καὶ ἔνδοξα ψηφισάμενοι καὶ εὐχὰς καὶ | θυσίας ποιησάμενοι ἀπέστειλαν ἄνδρας πλήθει | ἱκανοὺς καὶ ἀρετῇ διαφέροντας, σπουδάζοντες |²⁰ συναυξῆσαι τὸν τῶν Ἀντιοχέων δῆμον, κτλ.

²²⁰ Krş. Mitchell – Waelkens 1998, 6.

²²¹ Ios. ant. Iud. 12,147–149; Schalit 1960, 291; Trebilco 1994, 5; Parker 2013, 45;.

²²² Acta apost. 13,14: αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν.

*menorah*²²³ figürü ile mezar yazıtlarında geçen Deborah²²⁴ ve Thomas²²⁵ gibi şahış isimleri kentte Yahudi varlığının uzun süre devam ettiğini göstermektedir²²⁶.

Kent Antiokhos I Soter veya Antiokhos II Theos tarafından kurulmuş olmasına rağmen Antiokheia'da bu döneme ait bir yazıt bugüne kadar bulunamamıştır. Yine de başka veriler aracılığıyla kentin Seleukoslar egemenliği altındaki tarihi hakkında bir takım çıkarımlarda bulunabilmek mümkündür. MÖ. 221/220 yılında Magnesia'da Tanrıça Artemis'in sözde *epihania*'sı (tezahürü) gerçekleşmiş, bunun üzerine en geç MÖ. 207/6 yılında uluslararası katılımlı Artemis Leukophryene festivali organize edilerek monarklara ve Yunan kentlerine bu festivale katılmaları için davetiye gönderilmiş; davete olumlu yanıt veren kentlerin bu yönde almış oldukları meclis kararları kent *agora*'sındaki batı *stoa*'sının duvarlarına kazınmıştır.²²⁷ Olumlu yanıt veren kentler arasında 3 adet Antiokheia kenti listelenmiştir.²²⁸ Bunlardan biri kuşkusuz Antiochia ad Maeandrum'dur.²²⁹ Geriye kalan iki kentten birinin ise, ilgili yazıtta Magnesia ile Leukophryene festivaline davet edilen Antiokheia arasındaki akrabalığa (συγγένεια) yapılan vurgudan²³⁰ dolayı Antiochia ad Pisidiam olduğu kabul edilebilir. Bu durumda söz konusu yazıt aynı zamanda ana kent ile koloni arasındaki sıkı ilişkilerin, meclis kararlarının taşa geçirildiği MÖ. 2. yüzyıl içlerine kadar sürdüğü yönünde resmi bir kanıt sunmaktadır.²³¹

Bunun dışında kent yakınında bulunan Men Askaenos tapınağı da kesinlikle MÖ. 2. yüzyıla kadar geri gitmektedir. Zira Men kutsal alanındaki iki tapınağın planlarıyla Magnesia ad Maeandrum'daki Artemis Leukophryene ve Zeus Sosipolis tapınaklarının planları arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bu durum Magnesia'nın kent üzerinde siyasi etkinin yanında kültürel bir etkiye de sahip olduğunun açık göstergesidir.²³² Strabon Pisidia Antiokheia'sında Augustus zamanından önce Men Askaeus rahipliğinin var olduğunu ve

²²³ Yedi kollu şamdan motifi.

²²⁴ SEG 30 1507, 1903; MAMA IV 202; Peek 1980, 53, no. 39.

²²⁵ IAntiokheia 65.

²²⁶ Drew-Bear 1998, 365.

²²⁷ Daha fazla bilgi için bk. Magie 1950, 941–942 dn. 38.

²²⁸ IMagnesia 59; 80 ve 81.

²²⁹ IMagnesia 59 str. 25–30: κατὰ τὰ [αὐτὰ δὲ ἐψηφίσαντο·] | Ἀντιοχεῖς [.] | Εὐρωπεῖς[ς] | Ἀλινδεῖς | Πτολεμαῖ[αι]εῖς πρὸς] | Κᾶ[.]οι.

²³⁰ IMagnesia 80 str. 11–13: ὅτι [ὁ δῆ]μος ἡμῶ[ν] εὐσεβῶς κ[αὶ] φιλ[οδ]ό[ξ]ως πρὸς τοὺς[ς] | θε[ε]οὺς ἔ[χ]ων δ[ι]ατ[η]ρ[ε]ῖ τῇ[ν] τε συγγ[έ]νειαν καὶ τὴν οἰκ[ε]ν[ο]ν[ο]μ[ι]αν [κα]ὶ φιλίαν τὴν ὑπάρχου[σ]αν τῇ πόλει [τῶν] Ἀντιοχέων [πρὸς τὴν πόλιν τὴν [Μ]αγνήτω[ν].

²³¹ Krş. Mitchell – Waelkens 1998, 7.

²³² Mitchell – Waelkens 1998, 7; 66–67.

bunun denetimi altında çok sayıda kutsal köle ve arazinin bulunduğunu aktarmaktadır.²³³ Benzer bir tapınak örgütlenmesine dair örnekler bilinmektedir. Kappadokia Komana'sında bulunan Enyo veya Ma tapınağı 600 kölesi geniş arazileriyle, mevki olarak Kappodokia kralından sonra gelen bir rahip tarafından idare edilmektedir.²³⁴ Yine Kappadokia'da Morimene Bölgesi'ndeki Venasa'da Zeus tapınağı 3.000 köleye sahiptir ve bereketli arazilerinden Komana'daki gibi bu görevi ömür boyu yürütmekte olan itibar bakımından ondan sonra gelen rahip yılda 15 *talanta* gelir elde etmektedir.²³⁵ Pontos Komana'sında Pompeius tapınağın hali hazırdaki arazilerine çevresi 60 stadia olan bir arazi eklemiştir ve bunun bu tapınak da 6.000 kadar köleye sahiptir.²³⁶ Zela'daki Pers tanrıçası Anaitis'e ait olan tapınak yine çok sayıda kölenin işlediği bereketli topraklara sahiptir ve bir rahip tarafından idare edilmektedir.²³⁷ Kabeira'da Antiokheia'da olduğu gibi Men tapınağı bulunmaktadır ve tapınağın çok sayıda köle tarafından işlenen arazilerinin geliri rahip tarafından

²³³ Strab. 12,8,14: ἦν δὲ ἐνταῦθα καὶ ἱερωσύνη τις Μηνὸς Ἀρκαίου, πλῆθος ἔχουσα ἱεροδούλων καὶ χωρίων ἱερῶν· κατελύθη δὲ μετὰ τὴν Ἀμύντου τελευτὴν ὑπὸ τῶν πεμφθέντων ἐπὶ τὴν ἐκείνου κληρονομίαν; Strab. 12,3,31: ἔστι δὲ καὶ τοῦτο (Pontos'taki Men Pharnakon tapınağı) τῆς σελήνης τὸ ἱερόν, καθάπερ τὸ ἐν Ἀλβανοῖς καὶ τὰ ἐν Φρυγίᾳ, τό τε τοῦ Μηνὸς ἐν τῷ ὁμωνύμῳ τόπῳ καὶ τὸ τοῦ Ἀσκαίου τὸ πρὸς Ἀντιοχείᾳ τῇ πρὸς Πισιδίᾳ καὶ τὸ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀντιοχέων. Her iki aktarım R. Syme (1995, 344–347) tarafından etraflıca değerlendirilmiştir.

²³⁴ Strab. 12,2,3: Ἐν δὲ τῷ Ἀντιταύρῳ τούτῳ βαθεῖς καὶ στενοὶ εἰσιν αὐλῶνες, ἐν οἷς ἴδρυται τὰ Κόμανα καὶ τὸ τῆς Ἐννοῦς ἱερόν ἣν ἐκεῖνοι Μᾶ ὀνομάζουσι· πόλις δ' ἐστὶν ἀξιόλογος, πλεῖστον μέντοι τὸ τῶν θεοφορήτων πλῆθος καὶ τὸ τῶν ἱεροδούλων ἐν αὐτῇ. Κατάονες δὲ εἰσιν οἱ ἐνοικοῦντες, ἄλλως μὲν ὑπὸ τῷ βασιλεῖ τεταγμένοι, τοῦ δὲ ἱερέως ὑπακούοντες τὸ πλεόν· ὁ δὲ τοῦ θ' ἱεροῦ κύριός ἐστι καὶ τῶν ἱεροδούλων, οἱ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιδημίαν πλείους ἦσαν τῶν ἐξακισχιλίων, ἄνδρες ὁμοῦ γυναιξί. πρόσκειται δὲ τῷ ἱερῷ καὶ χώρα πολλή, καρποῦται δ' ὁ ἱερεὺς τὴν πρόσοδον, καὶ ἔστιν οὗτος δευτέρως κατὰ τιμὴν [ἐν] τῇ Καππαδοκίᾳ μετὰ τὸν βασιλέα.

²³⁵ Strab. 12,2,5: ἐν δὲ τῇ Μοριμνηῇ τὸ ἱερόν τοῦ ἐν Ὀυηνάσοις Διός, ἱεροδούλων κατοικίαν ἔχον τρισχιλίων σχεδόν τι καὶ χώραν ἱερὰν εὐκαρπον, παρέχουσαν πρόσοδον ἐνιαύσιον ταλάντων πεντεκαίδεκα τῷ ἱερεῖ· καὶ οὗτος δ' ἐστὶ διὰ βίου, καθάπερ καὶ ὁ ἐν Κομάνοις, καὶ δευτερεύει κατὰ τιμὴν μετ' ἐκείνων.

²³⁶ Strab. 12,3,34: παραλαβὼν δὲ Πομπήιος τὴν ἐξουσίαν Ἀρχέλαον ἐπέστησεν ἱερέα καὶ προσώρισεν αὐτῷ χώραν δίσχοινον κύκλῳ (τοῦτο δ' ἐστὶν ἐξήκοντα στάδιοι) πρὸς τῇ ἱερᾷ, προστάξας τοῖς ἐνοικοῦσι πειθαρχεῖν αὐτῷ· τούτων μὲν οὖν ἡγεμὼν ἦν καὶ τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἱεροδούλων κύριος πλὴν τοῦ πιπράσκειν· ἦσαν δὲ οὐκ ἐλάττους οὐδ' ἐνταῦθα τῶν ἐξακισχιλίων.

²³⁷ Strab. 12,3,37: ἡ δὲ Ζηλῆτις ἔχει πόλιν Ζήλα ἐπὶ χώματι Σεμιράμιδος τετειχισμένην, ἔχουσαν τὸ ἱερόν τῆς Ἀναΐτιδος, ἣνπερ καὶ οἱ Ἀρμένιοι σέβονται. αἱ μὲν οὖν ἱεροποιαὶ μετὰ μείζονος ἀγιστείας ἐνταῦθα συντελοῦνται, καὶ τοὺς ὅρκους περὶ τῶν μεγίστων ἐνταῦθα Ποντικοὶ πάντες ποιοῦνται· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἱεροδούλων καὶ αἱ τῶν ἱερέων τιμαὶ παρὰ μὲν τοῖς βασιλεῦσι τὸν αὐτὸν εἶχον τύπον ὥνπερ προείπομεν, νυνὶ δὲ ἐπὶ τῇ Πυθοδωρίδι πάντ' ἐστίν. ἐκάκωσαν δὲ πολλοὶ καὶ ἐμείωσαν τό τε πλῆθος τῶν ἱεροδούλων καὶ τὴν ἄλλην εὐπορίαν.

toplanmaktadır.²³⁸ Pessinus'ta da Ana Tanrıça'nın tapınağı rahipler tarafından idare edilmektedir.²³⁹

2.2 Roma Kolonisi

MÖ. 2. yüzyıldan itibaren Roma'nın Asia Minor'a gözlerini dikmesiyle beraber tüm coğrafyada Roma hâkimiyeti kendini hissettirmeye başlamıştır. Magnesia Savaşı'nın ardından varılan Apameia Antlaşması'yla Seleukoslar'ın Batı Anadolu'da egemenliği son bulmuştur. Roma bu antlaşmanın ardından Antiokheia'yı özgür kent ilan etmiştir.²⁴⁰ Antiokheia'nın özerk statüsü MÖ. 39 yılına kadar devam etmiş olmalıdır. Zira MÖ. 40 yılındaki Brundisium Antlaşmasının ardından Anadolu'da dâhil Roma'nın doğudaki topraklarının kontrolünü ele alan Marcus Antonius'un, Galatia Bölgesi'ndeki otoriteyi sağlamak için vaktiyle Deiotaros'un yazmanlığını yapmış olan,²⁴¹ daha sonra Brutus ve Cassius adına Galatia birliklerine komuta etmekle birlikte Antonius'un safına geçen²⁴² Amyntas'ı MÖ. 39 yılında Galatia ve Pisidia ile Lykaonia ve Pamphylia'nın bir kısmını da kapsayan bölgenin vasal kralı ilan etmiştir.²⁴³ Marcus Antonius tarafından bu şekilde Amyntas'ın idaresine bırakılan kentler arasında Antiokheia da bulunmuş olmalıdır. Amyntas Actium Savaşı'ndan²⁴⁴ önce galibin Octavianus

²³⁸ Strab. 12,3,31: ἔχει δὲ καὶ τὸ ἱερὸν Μηνὸς Φαρνάκου καλούμενον, τὴν Ἀμερίαν κομόπολιν πολλοὺς ἱεροδούλους ἔχουσαν καὶ χώραν ἱεράν, ἣν ὁ ἱερώμενος ἀεὶ καρποῦται.

²³⁹ Strab. 12,5,3: Πεσσινοῦς δ' ἐστὶν ἐμπόριον τῶν ταύτῃ μέγιστον, ἱερὸν ἔχον τῆς μητρὸς τῶν θεῶν σεβασμοῦ μεγάλου τυγχάνον· καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἁγδιστιν. οἱ δ' ἱερεῖς τὸ παλαιὸν μὲν δυνάσται τινὲς ἦσαν, ἱερωσύνην καρποῦμενοι μεγάλην.

²⁴⁰ Strab. 12,8,14: Ῥωμαῖοι δ' ἡλευθέρωσαν τῶν βασιλέων, ἡνίκα τὴν ἄλλην Ἀσίαν Εὐμένει παρέδοσαν τὴν ἐντὸς τοῦ Ταύρου.

²⁴¹ Cass. Dio 49,32,3: Ἀμύντα ..., καίπερ γραμματεῖ τοῦ Δηιοτάρου γενομένῳ.

²⁴² Cass. Dio 47,48,2: κὰν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἡττομόλησαν μὲν καὶ παρ' ἐκείνων πρὸς τὸν Βροῦτον ἐκ τοῦ Κελτικοῦ τινες, ἡττομόλησαν δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς Ἀμύντας τε ὁ τοῦ Δηιοτάρου στρατηγὸς καὶ ὁ Ῥασκύπορις; κρῆ. App. civ. 5,14,137; 140; 142.

²⁴³ Cass. Dio 49,32,3: ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ταῦτά τε οὕτως ἐπραξε, καὶ δυναστείας Ἀμύντα μὲν Γαλατίας, καίπερ γραμματεῖ τοῦ Δηιοτάρου γενομένῳ, ἔδωκε, καὶ Λυκαονίας Παμφυλίας τέ τινα αὐτῷ προσθεῖς; Plut. Ant. 61: ἔτι δ' Ἀμύντας ὁ Λυκαόνων καὶ Γαλατῶν βασιλεύς; App. civ. 5,8,75: Ἀμύνταν δὲ Πισιδῶν; Strab. 12,5,4: μέρος δ' οὐσα τῆς μεγάλης Φρυγίας, καὶ ἡ συνεχὴς ταύτῃ μέχρι τοῦ Ταύρου, ἥς τὴν πλείστην Ἀμύντας εἶχεν; 12,6,1: Ἀμύντας δ' ὑπὲρ τριακοσίας ἔσχε ποιμένας ἐν τοῖς τόποις τούτοις (sic. ἐν Λυκαονίᾳ); 12,6,3: τὰ Ἰσαυρα καὶ τὴν Δέρβην Ἀμύντας εἶχεν, ἐπιθέμενος τῷ Δερβήτῃ καὶ ἀνελὼν αὐτόν, τὰ δ' Ἰσαυρα παρὰ τῶν Ῥωμαίων λαβών; 14,5,6: Εἴθ' ἡ Ἐλαιοῦσσα νῆσος μετὰ τὴν Κώρυκον, προσκειμένη τῇ ἡπείρῳ, ἣν συνώκισεν Ἀρχέλαος καὶ κατεσκευάσατο βασιλεῖον λαβών τὴν Τραχειῶτιν Κιλικίαν ὅλην πλὴν Σελευκείας, καθ' ὃν τρόπον καὶ Ἀμύντας πρότερον εἶχε καὶ ἔτι πρότερον Κλεοπάτρα.

²⁴⁴ Plin. nat. hist. 11,195; Vell. 2,84,1.

olacağı sezisiyle onun safına geçmiştir.²⁴⁵ Bu başarılı manevranın olumlu sonucu Amyntas'ın MÖ. 25 yılında Homonadeis'lere karşı girişmiş olduğu savaşta Kremna'da öldürülmesine²⁴⁶ kadar krallığının Octavianus tarafından tanınması²⁴⁷ olmuştur. Ölümünün ardındansa Amyntas'ın egemenliği altındaki topraklar üzerinde Galatia Eyaleti kurulmuştur. Yeni kurulan eyalet, eyaletin ilk valisi M. Lollius tarafından organize edilmiştir²⁴⁸.

Ancak Doğu Pisidia ve Toroslarda yaşayan Homanadeis sorunu hala çözülmemiş bir mesele olarak duruyordu. Roma'nın bu sorunu çözmeden bölge üzerinde egemenliğini sağlaması mümkün değildi. Bu nedenle Augustus yönetimi tek başına ele geçirmesinden yaklaşık 15 yıl sonra hem bölgede mutlak otoriteyi sağlamak hem de Pisidia Bölgesi'nde kurmuş olduğu kolonilerin de amacına ulaşabilmesi için MÖ. 14/13 yılında L. Calpurnius Piso'yu eyaletin *consul* mertebesinde valisi olarak tayin etmiştir²⁴⁹. Ancak MÖ. 13 yılında Trakya'da aniden patlak veren isyan üzerine Piso'nun buraya gönderilmesi²⁵⁰, Homonadeis

²⁴⁵ Plut. Ant. 63,3: ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλέων ἀποστάσεις Ἀμύντου καὶ Δηιοτάρου πρὸς Καίσαρα; Vell. 2,84,1–2: hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliquis transfugiebat; [2] rex Amyntas meliora et utiliora secutus; Cass. Dio 50,13,8: καὶ τέλος φοβηθεὶς μὴ καὶ ὁ Δέλλιος ὁ Κύντος ὁ τε Ἀμύντας ὁ Γαλάτης (ἔτυχον δὲ ἐπὶ μισθοφόρους ἔς τε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔς τὴν Θράκην πεπεμμένοι) τὰ τοῦ Καίσαρος ἀνθέλωνται, ὥρμησε πρὸς αὐτοὺς ὡς καὶ ἐπικουρήσων σφίσιν, ἄν τι πολέμιον προσπέσει; ayrıca bk. Habicht 1975, 69.

²⁴⁶ Strab. 12,6,5: ὁ δ' οὖν Ἀμύντας τὴν μὲν Κρήμναν εἴλεν, εἰς δὲ τοὺς Ὀμοναδέας παρελθὼν, οἱ ἐνομίζοντο ἀληπτότατοι, καὶ καταστάς ἥδη κύριος τῶν πλείστων χωρίων ἀνελὼν καὶ τὸν τύραννον αὐτῶν ἐξ ἀπάτης ἐλήφθη διὰ τῆς τοῦ τυράννου γυναικός; Cass. Dio 53,26,3: τοῦ δ' Ἀμύντου τελευτήσαντος οὐ τοῖς παισὶν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐπέτρεψεν, ἀλλ' ἐς τὴν ὑπήκοον ἐσήγαγε, καὶ οὕτω καὶ ἡ Γαλατία μετὰ τῆς Λυκαονίας Ῥωμαῖον ἄρχοντα ἔσχε, τὰ τε χωρία τὰ ἐκ τῆς Παμφυλίας πρότερον τῷ Ἀμύντᾳ προσνεμηθέντα τῷ ἰδίῳ νομῷ ἀπεδόθη.

²⁴⁷ Cass. Dio 51,2,1: τοὺς δὲ δὴ δυνάστας τοὺς τε βασιλέας τὰ μὲν χωρία, ὅσα παρὰ τοῦ Ἀντωνίου εἰλήφεσαν, πάντας πλὴν τοῦ τε Ἀμύντου καὶ τοῦ Ἀρχελαίου ἀφείλετο.

²⁴⁸ PIR² L 311; Sherk 1951, 19–20; Sherk 1980, 963–964; Rémy 1989, 127–129 no. 93; Leschorn 1992, 315–316; Syme 1995, 225.

²⁴⁹ PIR² C 289; Sherk 1951, 20–21; Levick 1967, 31–32; Sherk 1980, 964–965; Rémy 1989, 129–131 no. 94.

²⁵⁰ Cass. Dio 54,35,6: ἐν δὲ δὴ τοῖς αὐτοῖς τούτοις χρόνοις Βουλογαίσης Θραξ Βησσός, ἱερεὺς τοῦ παρ' αὐτοῖς Διονύσου, προσεποιήσατό τινας πολλὰ θειάσας, καὶ μετ' αὐτῶν ἀποστάς τὸν τε Ῥασκύποριν τὸν τοῦ Κότυος υἱὸν νικησας ἀπέκτεινε, καὶ τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν Ῥυμητάλκην μετὰ ταῦτα ἀμαχεὶ γυμνάσας τῶν δυνάμεων τῇ παρὰ τοῦ θεοῦ δόξῃ φυγεῖν ἐποίησε, καὶ αὐτὸν ἐπιδιώκων ἔς τε τὴν Χερρόνησον ἐνέβαλε καὶ δεινῶς αὐτὴν ἐλυμήνατο. ὡς οὖν οὗτός τε ταῦτ' ἐποίει καὶ οἱ Σιαλέται τὴν Μακεδονίαν ἐκακούργουν, Λούκιος Πίσων ἐκ Παμφυλίας, ἧς ἦρχε, προσετάχθη σφίσι; Vell. 2,98,1–2: Dum ea quae praediximus in Pannonia Germaniaeque geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, L. Pisonis, quem hodieque diligentissimum atque eundem lenissimum securitatis urbanae custodem habemus, uirtus compressitquippe legatus Caesaris triennio cum his bellavit gentesque ferocissimas plurimo cum earum excidio

sorunun çözümünün bir müddet ertelenmesine neden olmuştur. Çözüm yönünde bir sonraki adım L. Calpurnius'un ardından eyalet valisi olarak atanan Cornutus Aquila²⁵¹ tarafından atılmıştır. Aquila'nın almış olduğu stratejik önlemler arasında en önemlisi *Via Sebaste* olarak adlandırılan yolun (bk. aş. böl. 8. Colonia ve Via Sebaste) MÖ. 6 yılında inşası olmuştur.²⁵² Antiokheia merkezli bu yol ağı sayesinde Aquila komutasındaki Roma ordusu, hem düşman üzerine rahat bir şekilde saldırabilecek hem de savaş süresince lazım olan lojistik desteği sağlayabilecekti. Yine bölgede istikrar henüz tam olarak sağlanamamıştır. Homonadeis sorunu Aquila'nın halefi olarak MÖ. 5 yılında Galatia Eyaleti'ne tayin edilen P. Sulpicus Quirinius²⁵³ tarafından çözülmüştür. Sulpicius Quirinius, birlikleriyle Homanadeis ülkesine saldırmış ve uzun bir kuşatmanın ardından Homonadeisler dayanamayarak Roma'ya teslim olmuştur.²⁵⁴ Quirinius bu kuşatmasıyla bölgede uzun zamandan beri çözümlenemeyen mesele halledilmiş ve bölgede otorite sağlanmıştır. Kuşatmadan sonra esir alınan 4.000 kadar Homonadeis çevrede bulunan diğer yerleşimlere dağıtılmıştır²⁵⁵.

Cassius Dio'nun MS. 6 yılı için aktardığı bilgiler arasında Isaurialıların (Homonadeis kastedilmiş olmalıdır) yeniden yağma teşebbüslerinde bulunmaya başlamışlar, ama çok şiddetli çarpışmanın ardından boyunduruk altına alınmışlardır.²⁵⁶ Cassius Dio söz konusu savaşı yürütmesi gereken Galatia valisini ismen anmasa da Velleius Paterculus'un aynı yıl Pannonia'da patlak veren isyanın bastırılması esnasında (MÖ. 7/8), *consul* mertebesine haiz Plautius Silvanus'un deniz aşırı eyaletten getirdiği (*ex transmarinis adducebant provinciis*)

nunc acie, nunc expugnationibus in pristinum pacis redegit modumeiusque patratione Asiae securitatem, Macedoniae pacem reddidit.

²⁵¹ PIR² A 1137; PIR² C 1510; Sherk 1951, 24–25; Levick 1967, 38–39; Sherk 1980, 965–967; Rémy 1989, 131–132 no. 95.

²⁵² Magie 1950, 462–464; 1314–1315 dn. 19; 1322–1325 dn. 35–43; Levick 1967b, 38 – 41; Belke – Mersich 1990, 152 – 153; Mitchell 1993 (I), 76–77; Syme 1995, 225 – 230; Hellenkemper – Hild 2004 (I), 276–277; Hild 2008, 59–71; Takmer – Önen 2007, 1–32; Takmer – Önen 2008, 109–133.

²⁵³ PIR¹ III 732; Sherk 1951, 21–24; Levick 1967, 206–214; Sherk 1980, 967–969; Rémy 1989, 132–134 no. 96.

²⁵⁴ Tac. *ann.* 3,48,4 sed impiger militiae et acribus ministeriis consulatum sub divo Augusto, mox expugnatibus per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphii adeptus, datusque rector G. Caesari Armeniam optinenti. Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat: quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officiis et incusato M. Lollio, quem auctorem Gaio Caesari pravitate et discordiarum arguebat. sed ceteris haud laeta memoria Quirini erat ob intentam, ut memoravi, Lepidae pericula sordidamque et praepotentem senectam.

²⁵⁵ Strab. 12,6,5: ἐκείνους δὲ Κυρίνιος ἐξεπύρθησε λιμῶ καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐξώγρησε καὶ συνώκισεν εἰς τὰς ἐγγυὲς πόλεις.

²⁵⁶ Cass. Dio 55,28, 3: Ἰσαυροὶ τε γὰρ ἐκ ληστείας ἀρξάμενοι καὶ ἐς πολέμου δεινότητα προήχθησαν, μέχρις οὗ καταδασύθησαν.

lejyonların başında bulunduğunu aktarması;²⁵⁷ Isaurialılarla yürütülen savaşa o sırada Galatia valiliği görevini yürüten Plautius Silvanus'un²⁵⁸ komuta ettiğini göstermektedir. Plautius Silvanus Roma'yı da tehdit eden bu zorlu görevin üstesinden gelerek MS. 9 yılında zafer payeleriyle (νικητήριοι τιμαί/*triumphalia*) onurlandırılmıştır.²⁵⁹ Attaleialıların Silvanus'u *patronus* ve hayırhah olarak onurlandırmaları²⁶⁰ bu zafer vesilesiyle gerçekleşmiş olabilir.

Daha önce Amyntas'ın krallığına bağlı olan Doğu Pamphylia ile daha önce Asia Eyaleti'ne ait olan Batı Pamphylia'nın birleştirildiği²⁶¹ Galatia Eyaleti'nin yukarıda kısaca özetlendiği kadarıyla ilk 30 yılı oldukça zorlu süreçlere tanık oluşturmaktadır. Pisidialıların, özellikle de Homonadeis kavminin pasifize edilmesi amacıyla Augustus, Pisidia ve Lykoania'da askeri koloniler (*coloniae militum*/ἀποικίαι στρατιωτῶν) kurmuştur²⁶² (Antiokeia'nın dışında Olbasa²⁶³, Komama²⁶⁴, Kremna²⁶⁵, Parlais²⁶⁶, Ikonion²⁶⁷ ve Lystra²⁶⁸).

Antiokeia *Colonia Caesarea* adı altında ve yukarıda adı geçen Roma kolonilerinin merkezi olarak²⁶⁹ organize edilmiş; koloniye ayrıca *Ius Italicum* hakkı bahşedilmiştir²⁷⁰. Kentin MS. 76 yılında bastığı ve 100. yıl kutlaması olarak değerlendirilmesi gerekli bir sikke bu düzenlemenin Amyntas'ın ölümünün hemen ardından, MÖ. 25 yılında gerçekleşmiş

²⁵⁷ Vell. 2,112, 4: At ea pars, quae obviam se effuderat exercitui, quem A. Caecina et Silvanus Plautius consulares ex transmarinis adducebant provinciis, circumfusa quinque legionibus nostris auxiliaribusque et equitatu regio (quippe magnam Thracum manum iunctus praedictis ducibus Rhoemetalces, 390 Thraciae rex, in adiutorium eius belli secum trahebat) paene exitiabilem omnibus cladem intulit.

²⁵⁸ PIR¹ III 361; PIR² P 478; Sherk 1951, 26; Levick 1967, 38–39; Sherk 1980, 969–970; Rémy 1989, 135–137 no. 98.

²⁵⁹ Cass. Dio 55,34,63; 56,12,2; 56,17,2.

²⁶⁰ AE 1974, 634.

²⁶¹ Cass. Dio 53,26,3: τὰ τε χωρία τὰ ἐκ τῆς Παμφυλίας πρότερον τῷ Ἀμύντῃ προσνεμηθέντα τῷ ἰδίῳ νομῷ ἀπεδόθη; Rémy 1986, 43–45; Hellenkemper – Hild 2004 (I), 104; Hild 2008, 58.

²⁶² Bk. yk. dn. 134.

²⁶³ Hellenkemper – Hild 2004, 754–755 s. v. Olbasa.

²⁶⁴ Levick 1968b, 859–871; Hellenkemper – Hild 2004, 650–651 s. v. Komama.

²⁶⁵ Hellenkemper Hild 2004, 662–666, s. v. Kremna.

²⁶⁶ Belke – Mersich 1990, 134; 245 ve 356 s. v. Parlais.

²⁶⁷ Belke 1984, 176–178, s. v. Ikonion.

²⁶⁸ Belke 1984, 200, s. v. Lystra.

²⁶⁹ Bu koloni kentlerini hem birbirlerine hem de Pamphylia limanlarına bağlayan Via Sebaste güzergâhında bulunmuş olup üzerlerinde mesafe bildiriminin korunduğu 9 miltaşında *caput viae* olarak Antiokeia verilmiştir: Hild 2008, 63.

²⁷⁰ Dig. 50,15,8,10: In Pisidia eiusdem iuris est colonia Antiochensium.

olduğuna ışık tutmaktadır.²⁷¹ Sikkenin önyüzünde İmparator Vespasianus'un sağa bakan defne çelenki portresi ve [. . . VES]PASIANO CAESARI AVG COS VII PP lejantı; arka yüzünde ise iki *signa militaria* arasında lejyon sembolü olarak yıldırım demeti üzerinde

kartal, lejant olarak da sol dışta **LEGV** saç dışta **LEGVI**.

Resim 2.1 Yüzüncüyıl Kutlaması İçin Basılan Kent Sikkesi
Kaynak: Ritterling 1928, 56.

Kentte, Homanadeis denilen dağlık kavimlerle mücadele etmesi için *Legio V Gallica*²⁷² ve *Legio VII*'den²⁷³ emekli askerler (*veterani*) yerleştirilmiştir. Bunlardan *Legio V Gallica*'nın Augustus Dönemi lejyonları arasında Macedonica adlandırmasıyla bilinen *Legio V* ile özdeş olması büyük ihtimaldir.²⁷⁴ Söz konusu lejyon MÖ. 43 yılında *consul* C. Vibius Pansa Caetronianus tarafından *senatus* taraftarları lehine kent Roma'yı korumak üzere kurulmuş ve bu nedenle başlangıçta *Legio V Urbana* olarak adlandırılmıştır.²⁷⁵ Philippe Savaşı'nın ardından Actium Savaşı'na kadar Marcus Antonius'un yanında yer almış, ama Marcus Antonius'un intiharının ardından Octavianus'un birliklerine katılmıştır.²⁷⁶ Bundan sonra Moesia'da kouşlandırılmış, ama MÖ. 29–27 yılları arasında Macedonia'nın fethinde görev almış, bu nedenle adı *Legio V Macedonica* olarak değiştirilmiştir. MS. 27–25 yılları arasında Moesia'da bulunmaya devam etmiştir. Aynı yıl Amyntas'ın ölümünün ardından Galatia Eyaleti kurulunca Homanadeis ile mücadele etmek için bu eyalette görevlendirilmiştir. MS. 9 yılına kadar bu eyalette konuşlu bulunmakla birlikte, MÖ. 13–11

²⁷¹ Ritterling 1928, 56–58; krş. Levick 1968a, 50.

²⁷² CIL III 6825 = ILS 2238.

²⁷³ CIL III 6826.

²⁷⁴ Krş. Ritterling 1925, 1571 ve 1572–1573; Ritterling 1928, 58; Levick 1967b, 58, 200–201.

²⁷⁵ AE 1996, 591; Keppie 1984, 199; Gonzáles 2003, 193; Adkins – Adkins 2004, 57; Farnum 2005, 19.

²⁷⁶ *Legio V* Roma Cumhuriyetine son veren iç savaş boyunca Marcus Antonius'un; *Legio VII* ise Augustus'un yanında yer almaktaydı: Laffi 2007, 161–163; Brunt 2001, 601; Drew-Bear – Labarre 2002, 77 no. 24.

yılları arasında Trakya'daki isyanı bastırmak üzere Galatia Eyaleti valisi L. Calpurnius Piso'nun emrinde buraya gönderilmiştir (bk. yk.). MS. 9–62 yılları arasında Moesia'da, 62–66 yılları arasında Armenia'da, 66 yılında Aleksandria'da, 68–72 yılları arasında Syria'da (bu sırada 66–70 yılları arasında vuku bulan Yahudi isyanının bastırılmasında görev almıştır), 72–106 yılları arasında Moesia'da (bu sırada MS. 86 yılında Dacialılar tarafından mağlup edilmiştir), 106–166 yılları arasında Moesia Inferior'da (bu arada MS. 132–135 yılları arasında tekrar patlak veren Yahudi isyanının bastırılmasında yine görev almıştır) konuşlandırılmış, MS. 162–167 yılları arasında Parthia Savaşları'na katılmıştır. Bunun ardından MS. 167–172 yıllarında Dacia'ya gönderilerek Marcomanni Savaşları'nda görev almıştır. Maternus İsyanı'nın ardından MS. ca. 186 yılında Commodus tarafından adına *Legio V Macedonica Pia Fidelis* eklemesi yapılmıştır. MS. 194 yılında Issos'ta Septimius Severus'la birlikte galip gelmiştir. Daha sonra Ms. 271 yılına kadar Dacia'da bulunmaya devam etmiş, MS. 271–388 yılları arasında ise Moesia Inferior'da konuşlandırılmıştır. MS. 6. yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Sembolü boğa+kartaldır.²⁷⁷

Veteranları kente yerleştirilen ikinci birlik, *Legio VII*'dir. Bu isimde iki lejyon bilinmektedir: *Legio Paterna VII* diğeri ise *Legio Gemina VII*'dir. *Legio Gemina VII* Anadolu topraklarına hiç ayak basmamıştır. Dolayısıyla Antiokheia yakınlarına konuşlandırılan ikinci lejyon, *Legio VII Paterna* olmalıdır. MÖ. 59 yılında önce oluşturulan lejyon MÖ. 49 yılına kadar Galia Cisalpina'da görev yapmış; 49 yılında Hispania'da bulunmuş; 48 yılındaysa Pharsalus'ta Caesar'ın yanında yer almıştır. Paterna unvanını da Caesar için yapmış olduğu hizmetlerden dolayı almıştır. MÖ. 46 yılında kızağa alındıktan sonra 46 yılında Ventidius Bassus tarafından Augustus adına Campania'da yeniden görevlendirilmiştir. MÖ. 42'de Philippi'de Antonius'un safında çarpışmıştır. MÖ 38 yılında kızağa alınmış, ama yeniden toplatılarak MÖ. 31 yılında Actium'da Augustus'un safında yer almıştır.²⁷⁸ Bundan sonra MÖ. 30–25 yılları arasında Mauritania'da, MÖ. 25–MS. 9 yılları arasındaysa Antokheia yakınında konuşlandırılmıştır. Bu sırada geçici görevle MÖ. 13–11 yılları arasında Thrakia'da çıkan isyanın bastırılmasında görev alınca adı *Legio VII Macedonica* olarak değiştirilmiştir. Ardından MS. 9–62 yılları arasında Dalmatia görevliyen 42 yılındaki Camillus Scribonianus isyanı sırasında saf değiştirmesinden ötürü Claudius tarafından adı bu sefer *Legio VII Claudia Pia Fidelis* olarak değiştirilmiştir.²⁷⁹ Bunun ardından MS. 63–69 yılları arasında Pannonia'da, 69 yılında Hispania'da; 70–101 yılları arasında Germania Inferior'da, MS. 101 yılından

²⁷⁷ *Legio V Macedonica*'nın tarihçesi Farnum 2005, 19'dan alıntılanmıştır.

²⁷⁸ Drew-Bear 1996, 73; IPessinous 2005, 275.

²⁷⁹ Parker 1928, 24; Farnum 2005, 20; Şenocak 2014, 66; IPessinous, 275.

itibaren de Pannonia Superior’da görev almıştır. Bu yıllar arasında MS. 88–89’da Saturninus isyanının bastırılmasında, MS. 101–106 arasında Dacia Savaşları’nda, MS. 256–260 yılları arasında da Parth Savaşları’nda çarpışmıştır. MS. 360–388 yılları arasında lejyonun *vexilatio*’ları doğuda gözükmektedir.²⁸⁰

Antiokeia Hristiyanlık tarihi açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Aziz, Cyprus Eyaleti valisi Antiokeia’lı Sergius’un tavsiyesine uyarak buraya gelmiş ve ilk vaazını burada vermiştir. İmparator Diocletianus’un düzenlemesinden sonra kent Pisidia Eyaleti’nin başkenti konumuna yükselmiştir. Hristiyanlığın resmi olarak kabulüyle başpiskoposluk merkezi olmuştur. Hierokles’in eserinde antik yerleşim başpiskoposluk merkezi olarak defalarca zikredilmiştir.

Kent Septimius Severus Dönemi’nde *Socia Romanorum* unvanı almıştır. Bu unvan kent sikkeleri üzerinde *SR* kısaltmasıyla kendini göstermektedir²⁸¹.

MS. 3. ve 4. yüzyıllar Anadolu tarihi açısından anarşi ve felaket yıllarıdır. Dönemin tarihçisi Zosimos bu yılları “her yerde bir yandan anarşi ve felaket vardı” (πάντα μὲν ἢν ἄναρχα τε καὶ ἀβοήθητα) sözleriyle tanımlamıştır²⁸². Devlet ekonomisi bozulmuş, Got ve Sasani saldırıları imparatorluğu kan gölü haline getirmişti. Got ve Sasani saldırılarından Antiokeia da nasibini almış ve kentteki surlar devşirme malzeme kullanılarak yeniden inşa edilmiştir. İmparatorluk genelinde yaşanan sorunlar, güvenlik açığını gidermek amacıyla Roma idari sisteminde bir takım değişimleri zorunlu kılmıştır. Bunun sonucunda idareyi güçleştiren büyük eyaletleri daha küçük birimlere bölmek yönünde bir eğilim gelişmiştir. Bu bağlamda MS. 308 – 311 yılları arasında ve *Dioecesis Asiana* içinde Pisidia eyaleti oluşturulmuş, eyaletin *metropolis*’i olarak da Antiokeia tespit edilmiştir (bk. aş. böl. 10.1 Antiokeia: Provincia Pisidia’nın *Metropolis*’i). Böylelikle Antiokeia’nın MS. 3. yüzyılın ikinci yarısından itibaren zayıflamaya başlayan koloni hüviyeti de son bulmuştur. İdari yapıdaki bu değişikliğin önemli sonuçlarından biri de koloni tüzüğünün kaldırılarak kent kurumlarının yeniden yapılandırılması olmuştur [bk. aş. böl. 4.4 Pisidia Eyalet’nin Kuruluşundan (MS. 308/311) Sonraki Memuriyetler].

MS. 2. yüzyıldan itibaren başlayan imparatorluk genelindeki ekonomik kriz ve egemenlik mücadeleleri imparatorluğun gücünü sarsmıştır ve 6. yüzyılda Arap yarımadasında ortaya çıkan Ortadoğulu yeni din Roma İmparatorluğu’nu ateş çemberi içine almıştır. Arapların yaydığı ateş her geçen gün imparatorluğu daha da zayıflatmıştır. Konstantinopolis’i

²⁸⁰ *Legio VII Macedonica*’nın tarihçesi Farnum 2005, 20–21’den alıntılanmıştır.

²⁸¹ Nolle 1995, 350–370; Frank 2007, 40.

²⁸² Zos.1,37,1.

ele geçirmek sevdasıyla yanıp tutuşan Araplar bir dizi fetih hareketi düzenlemiş ve bu fetih hareketleri sırasında Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkentine uzanan yollar üzerindeki tüm kentleri yağmalamışlardır. Bu yağmadan Antiokheia'da payına düşeni almıştır. Artık bundan sonra antik yerleşim, doğal afetlerin de etkisiyle ekonomik çöküntü içine girmiş ve diğer birçok kentle aynı kaderi paylaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENT DEMOGRAFİSİ VE KOLONİSTLER

3.1 *Ap- Katoikundes*

Antiokheia elverişli coğrafi özellikleri nedeniyle tarih öncesi çağlardan beri iskan görmüştür. Antik yerleşim civarında yapılmış yüzey araştırmalarında civarda yer alan höyüklerde MÖ.3000 yıllarına tarihlenen ilk tunç çağ yerleşimleri bulunmuştur²⁸³.

Hellenistik Dönem’le beraber antik yerleşimde Phryig, Pisid, Yunan, Yahudi kökenli halklarında ikâmet ettiğini görmekteyiz²⁸⁴. Antiokhos III Megas komutanı Zeuksis’e yaklaşık 2000 civarında Yahudi ailesini Anadolu’da Lydia ve Phrygia Bölgesi’ne yerleştirmesini emretmiştir²⁸⁵. Bunların bir kısmı da Antiokheia’ya yerleşmiştir. Antiokheia’da bulunmuş bir yazıt üzerinde Yahudi kültürünü temsil eden *menorah*²⁸⁶ figürü ve bunun yanında yer alan “*Aleksandros burada yatıyor. Tanrı halkı korusun*”²⁸⁷ ibaresi kazınmıştır. Ayrıca *Acta apostolorum*²⁸⁸ kent içinde Yahudi nüfusundan ve bunların ibadet yeri *synagog*’dan bahsetmektedirler. Tüm bu örnekler Yahudi nüfusunun varlığını göstermektedir.

Antiokheia territoryum’unda ele geçmiş yazıtt kentin yerli karakterinin Frig kökenli olduğunu göstermektedir²⁸⁹. Bu yazıt Yalvaç’ın batısında Eğirdir’in kuzeyinde yer alan Aşağı Kaşıkara mevkiinde ele geçmiştir²⁹⁰.

Ιος vi σεμον κνουμανη κακον αββε-
[Ρετ -----]ΟΝΜΡΟΣΣΑΣ, ιος
[-----] ΕΔΑΝτι ητιτι[ε
τικμενο] ειτου

Ayrıca kent içinde bulunmuş yazıtlarda tipik Phrygia laneti örneklerini sıklıkla görülmektedir. “*Adaletin gözü ve her şeyi gören, işiten Tanrı’nın gözü herkesin üzerinedir. Eğer biri bu taşla zarar verirse, toprak ona bereketli bir hayat ve kolay bir ölüm nasip*

²⁸³ Detaylı bilgi için bkz. Özsait, 1985.

²⁸⁴ Drew-Bear 1999, 209.

²⁸⁵ Ios. ant. Iud. 12,147–149; Schalit 1960, 291; Trebilco 1994, 5; Parker 2013, 45.

²⁸⁶ Yedi kollu şamdan motifi.

²⁸⁷ Drew-Bear 1998, 365.

²⁸⁸ *Acta apost.* 13,14: αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν.

²⁸⁹ Brixie – Drew-Bear 1978, 54.

²⁹⁰ Brixie – Drew-Bear 1978, 50.

etmesin”²⁹¹. Ayrıca “biri mezara zarar verecek olursa çocukları öksüz kalsın, parça parça bir yaşamı, ıssız bir evi olsun, bütün evi ateş içinde yansın, ellerinin kötülüğüyle yok olsun”²⁹². Bu yazıtlarda yazıtında geçen ibareler tipik Phrygia lanetidir. Bunun dışında Antiokheia’da mezar anıtı formu olan Phyrig kapı eşikleri yaygın bir şekilde kullanılmıştır²⁹³.

Antiokheia dışında diğer kolonilerde koloni kurulmadan önce yerli halkların yaşadığı bilinmektedir. Kremna’da MS. 1. yüzyılın ortasına tarihlediirilen yazıtta Efes Artemis’inin rahipliğini yapan Trokondas ve aile üyelerinin isimleri onların Pisid kökenli olduğunu daha sonra ise Hellenleştiğini göstermektedir²⁹⁴. Aile beş jenerasyon boyunca tanrıçanın rahipliğini yapmıştır. Yine bu kentte yerel aileler iki üç kuşak içinde Roma vatandaşlık hakkını almış olmalıdırlar²⁹⁵. Ayrıca Kremna’da Ulpıi ailesi bilinmektedir. M. Ulpıus Italicus, kent yazıtlarında onurlandırılmış olan iki konsul M. Ulpıus Tertullianus Aquila ve M. Ulpıus Asklepıodoros Rutilius Longus’la aynı aileden gelmekteydi. Yerel kökenli olan bu aile İmparator Traianus Dönemi’nde vatandaşlık hakkı elde etmiştir. Daha sonra Italia kökenli ailelerle entegre olmuştur. MS. 3. yüzyılda bu aileden yine 4 bireyin ismi görölmektedir. Publius Ulpıus Avidianus Rutilius Propinquus, Ulpıus Aquilianus, Ulpia Rutilia Longilla ve Ulpia Eumeliana Caesiana’dır²⁹⁶.

3.1.1 Magnesialılar

Kentin Seleukoslar Dönemi’nde koloni haline getirilmesiyle Magnesia am Menadrum kolonistler kente yerleştirilmiştir²⁹⁷. Bir başka Seleukos şehri olan Persis’teki Antiokheia’lıların (Nahavand) almış olduğu karar metni bu duruma kanıt olarak gösterilebilir. Ki buranın yerleşimcileri Magnesia’lılardan oluşmuştur. Ele geçen yazıt, Kral Antiokhos’un Magnesia’lılarla görüştüğü karşılıklı yeminler edildiğı ve kurbanlar kesildiğine dair bilgiler vermektedir. Yazıtta Antiokheia adıyla bilinen kentlerden biri, düzenlenen festival dolayısıyla Magnesia’lı Theoroi’lar (θεωροίς ἐκ Μαγνησίας) tarafından ziyaret edilmiştir.

Magnesia kentinde tanrıça *Leukopryene* kültü ünlüydü ve bu tanrıça için uluslar arası bir festival düzenlenmekteydi. Kent bu festivale iştirak etmeleri için hellenistik dünyanın kentlerine ve krallarına davetler gönderilmiş ve alınan cevaplar sivil agoranın batı stoasının

²⁹¹ Drew-Bear 1998, 364.

²⁹² Sterrett 1888b, 158 no. 144.

²⁹³ Waelkens 1986, 271–272.

²⁹⁴ Horsley 2000, 52–53; ICentral Pisidia. 31.

²⁹⁵ Horsley 2000, 52.

²⁹⁶ Horsley 2000, 57.

²⁹⁷ Strab. 12,8,14, c 577.

duvarlarına kazınmıştır. Bu cevap alınan kentlerden üç tanesi Antiokheia ismini taşımaktadır. Bunlardan biri Antiochia am Maeandrum'dur. Alınan cevaplardan birinde diğer Antiokheia kentiyle Magnesia arasındaki ilişkiye vurgu yapılmaktadır. Bu kent olasılıkla Pisidia Antiokheia'dır²⁹⁸. Eğer bu karar metnin sağladığı delil doğruysa MÖ. 2. yüzyılda ana kent ve kolonisi arasında ilişkiler sürmüş olmalıdır.

Ayrıca Colonia Caesarea ile Magnesia kenti arasında bazı yapı benzerlikleri de bulunmaktadır. Antiokheia'da yer alan iki küçük tapınak Magnesia'daki Zeus Sosipolis tapınağıyla benzeşmektedir. Kentin Magnesia'lı kolonistler tarafından iskan edildiği düşünülünce bazı mimari dizaynların koloniye uyarlandığını söylemek mantıksız bir yaklaşım olmayacaktır. Bunun dışında kentin en önemli dinsel yapısı Men Tapınağı Karia'da bulunan Euromos'taki Zeus Lepsinos tapınağı benzer özellikler göstermektedir. Bu karşılaştırmalar Antiokheia'daki tapınağın tarihlendirilmesinde önemli rol oynar. Sutunlarla kaplı naos duvarlarının sırası, tapınağı MÖ. 2. yüzyıla tarihlendirmemizi sağlar. Dorik tarzda ayak kullanımı Magnesia am Menadrum'daki Zeus Sosipolis ve Artemis Leukophryene'den kopya edilmiş olmalıdır²⁹⁹.

Kentteki yazıtlar göz önünde tutulduğunda Tanrı Men'den sonra en fazla yazıtın adandığı kült olarak karşımıza Artemis kültü çıkmaktadır. Kült, Magnesia halkı tarafından özel bir yere sahiptir. Artemis, Magnesia'da baştanrı Zeus'un ardından ikinci önemli sırayı almaktadır. Kente tanrıça için festivaller düzenlendiği yazıtlar vasıtasıyla da bilinmektedir. Ancak Antiokheia'da bu kült ile ilgili veriler kentin yakınında bulunan Sağır kasabasından ele geçmiş ve tanrıça Satipreizene *epitethon*'u ile tapınım görmüştür³⁰⁰.

3.2 *Coloni*

Kent, Hellenistik *Apoikia*'da Roma kolonisine dönüştürüldükten sonra tipik Roma kolonisinin organizasyonuna sahip kurumlar oluşturulmuştur. Getirilen kolonistlere topraklar dağıtılmıştır. Levick'e göre her bir koloniste 66 2/3 dönüm toprak dağıtılmıştır³⁰¹. Levick kentte yerleştirilen veteranus sayısının 3000 civarında olduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu sayının, kentin yazıtları göz önünde bulundurulduğunda, 5000-6000 civarında olması mümkün görünmektedir.³⁰² Mitchell kent ve territoryumunun göz önüne alındığında toplam

²⁹⁸ Robert 1927, 116–17, Magie 1950 1315–16 no. 21; Mitchell – Waelkens 1998, 7.

²⁹⁹ Mitchell – Waelkens 1998, 67.

³⁰⁰ Sterrett 1888a, 264 no. 380; SERP 343 no. 22; Ayrıca bk. tez “Kültler Bölümü”.

³⁰¹ Levick 1967b, 95.

³⁰² Rubin 2008, 29.

nüfusun Roma imparatorluk çağında 50.000'den daha fazla olabileceğini öne sürmektedir³⁰³. Koloninin vatandaşları Roma vatandaşlık hakkına sahip olup *Sergia tribus*'una kaydolmuşlardır. Ancak bunun dışında da kentte bilinen tribus'lar olmalıdır. Bunlardan sadece bir tanesi bilinmektedir: Romana.³⁰⁴ Bu veri *vicus*'ların Yunan *polis*'lerindeki *pyle*'lerin karşılığı olmadığını, bunun yerine semtleri temsil ettiğini göstermektedir. Koloninin bütün yurttaşları *Sergia tribus*'una kayıtlı olduklarına göre, Antiokheia'daki *tribus* örgütlenmesini, Malaca'daki *curiae*'la (bk. aş. böl. 4.1.3 *Lex Municipium Malacitani*) özdeş olacak şekilde bir tür seçim bölgesi olarak kabul etmek yerinde olacaktır.³⁰⁵

Kentte *Coloni* ve *Incolae* adlı iki farklı zümre yaşamaktaydı³⁰⁶. *Incolae* düşük statüye sahipti. Kent Roma kolonisine evrildikten sonra tüm vatandaşlara vatandaşlık hakkı verilmemiştir. Kentin yerlilerinden sadece güçlü elit tabakaya bu vatandaşlık hakkı sunulmuştur³⁰⁷. Bunlar kolonistlerle yerel halk arasında aracı bir misyon üstlenmiştir. Kolonistler üst mevkileri elinde tutmuş ve kentte birbiriyle karışmış etnik bir yapı ortaya çıkmıştır. Kentte içinde bulunmuş yazıtlar bu etnik yapıyı oldukça iyi yansıtmaktadır³⁰⁸. Kente *Legio V* ve *Legio VII*'den askerler yerleştirilmiştir. Levick bu kolonistlerin Etruria, Campania ve Kuzey Italia'dan geldiklerini söylerken Bru, bu yerler arasına Baetica'yı da eklemektedir³⁰⁹. Ayrıca bölgede kurulmuş olan diğer kolonilere de Italia'dan kolonistler gönderilmiştir. Levick'in tahminlerine göre Olbasa ve Kremna'ya yaklaşık 2000 göçmen gönderilmiştir³¹⁰. Gemina unvanıyla kolonileştirilen Lystra ve bir başka koloni Comama'ya 1000 İtali, Parlais' ise 500 göçmen gönderilmiştir³¹¹. Antiokheia'nın toprakları 195 mil kare, Kremna ve Olbasa 130 mil kare Lystra 65, Parlais 32, Comama 56 mil kare araziye sahiptir³¹². Ancak bu topraklar dağıtılırken üst sınıfa mensup kolonistler daha fazla toprak sahibi olmuştur. Antiokheia'da Sergii, Caristanii, Calpurnii, Novii, Albucii, Anicii, Flavonii, Visenii gibi İtali kökenli aileler yerleştiği görülürken Comama'da Pacii, Kremna'da Albinii ailesi görülmektedir. Bu aile, Augustus çağında Kremna'ya yerleştirilen kolonistlerden biriydi ve

³⁰³ Mitchell – Waelkens 1998, 3.

³⁰⁴ Levick 1965, 53 no. 1.

³⁰⁵ Krş Levick 1968a, 54.

³⁰⁶ Ramsay 1924, 180 no. 6.

³⁰⁷ Rubin 2008, 29.

³⁰⁸ Mitchel 1981, 1062.

³⁰⁹ Bru 2009, 264–269.

³¹⁰ Levick 1967b, 94.

³¹¹ Levick 1967b, 94–95.

³¹² Levick 1967b, 95.

olasılıkla Etrüsk kökenliydi. Livius, L. Albunius adlı bir şahıstan bahsetmektedir³¹³. Bunun dışında Praeneste’de bulunmuş bir yazıtta M. Albunius M. f. Men adlı bir şahıstan bahsedilmektedir³¹⁴. Bu ailenin üyesi Geç Cumhuriyet Dönemi’nde *senatus* sınıfına girmiştir³¹⁵.

3.2.1 Kolonistlerin Kökenleri

Roma Dönemi’nde Caesar’ın öldürülmesinden sonra yaşanan siyasi kargaşalar Roma’yı bir yay gibi germiştir. Augustus’un siyasi çalkantıları sona erdirmesinden sonra ordu mevcudu 52 lejyonu bulmuş ve bunları beslemek büyük sorun haline gelmişti. Bu sorun Augustus’un Roma’dan uzak yerlerde koloni kurmasıyla çözümlenmişti. İmparator, Anadolu’da kurmuş olduğu kolonileri stabil hale getirmek için buralara hem asker göndermiş hem de bazı elit yerlilere Roma vatandaşlık hakkı vermiştir³¹⁶. Bu sayede Romalı kolonistler ve yerel nüfus arasında önemli rol oynaması istenmiştir. Ancak daha alt tabakaya mensup vatandaşların vatandaşlık hakkı elinden alınmıştır³¹⁷. Tüm bunların dışında buraya yerleşen *veteranus*’lara *conubium*³¹⁸ hakkı verilmiştir. Brunt veteranlara ve pretorianlara *conubium* verilmesinin geç Principatus dönemine özgü bir yaklaşım olduğunu söylemektedir³¹⁹. *Conubium*, olasılıkla Augustus tarafından başlatılan ve kullanılan bir method olmuştur. Ancak bu hak daha sonra Roma tarafından yeni halkların entegrasyonunda bir yöntem olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bu hakkın verilmesi vatandaşlık vermeden kısmi bir Romanizasyonu kabul etmektir. Bu durumda bu haktan yararlananlar kendi hukuksal durumlarını, geleneklerini ve daha önce var olan haklarını koruyabiliyorlardı.

Kolonistlerin isimlerinden hareketle nereden geldiklerini öğrenebilmekteyiz. Levick, bu kolonistlerin Etruria, Campania ve Kuzey Italia’dan askere alınan kişiler olduğunu söylerken Bru, bu yerler arasına Baetica’yı da eklemektedir³²⁰. Zengin sınıfa mensup olmayan bu insanlar Antiokheia’ya geldiklerinde eski Yunan kurumlarını feshederek Roma’ya özgü idari ve politik ve dini kurumlarını oluşturmuşlardır. Bu kolonistlerin kökenine gelince V

³¹³ Liv. 5,40,9–10 in eo cliuo eas cum L. Albinius de plebe Romana homo conspexisset plaustro coniugem ad liberos uehens inter ceteram turbam quae inutilis bello urbe excedebat.

³¹⁴ ICentral Pisidia 52.

³¹⁵ ICentral Pisidia 52; Wiseman 1971, 210.

³¹⁶ Valvo 2007, 160; Yegül 2000, 134.

³¹⁷ Rubin 2011, 33.

³¹⁸ Evlenme hakkı.

³¹⁹ Brunt 2001, 248.

³²⁰ Bru 2009, 264–269.

legio‘ya mensup veteranus Titus Campasius³²¹, un cognomenin yokluğu onun erken bir tarihte Antiokheia’ya geldiğini düşündürmektedir. Ancak bu isme kentteki başka bir yazıtta rastlanmamaktadır. Bu ada seyrek rastlanmakla birlikte Roma dışında bu isim Potentia ve Lucania’da da bilinmektedir³²². İsmi kökeni Güney Etruria’ya kadar uzanmaktadır. Kentteki bir diğer isim Cissonius’tur. Antiokheia’ya yerleşmiş üç tane Cissonius vardır. Bunlardan biri Sergia tribus’una kayıtlı Servius’un oğlu VII. *Legio*’dan Titus Cissonius³²³, diğerleri ise V. *Legio*’dan Sergia tribus’una kayıtlı Quintius’un oğlu Titus Cissonius³²⁴ ve kardeşi Publius Cissonius’tur. Levick Cissonius’un Augustus zamanında Antiokheia yerleştiğini ileri sürmüştür.³²⁵ Ancak kendisi sonradan gelmiştir³²⁶. Cissonius adı, Trebiae³²⁷, Aesis³²⁸, Pisaurum³²⁹, Fanum’da³³⁰ ele geçen yazıtlarda anılmaktadır. Levick, bu ailenin kökeninin Etruria’ya kadar uzandığını söylemektedir³³¹. Syme, Cisso isminin Kelt ismi olduğunu ve Galya özgü *Mercurus*’un *epitethon*’unda Cissonius olduğunu öne sürmektedir³³². Kentte Drusus’un *praefectus*’u Statius Pescennius’un ismine rastlanmaktadır. Pescennius’a ait yazıt MÖ.9 yılına tarihlendirilmektedir. İsmi tam olarak nereden geldiğini göstermemekle beraber Statius praenomen’i merkez Italia’daki yazıtlarda görülmüştür. Ayrıca Samnium ve Campania sınırlarının ötesine kadar yayılmıştır³³³. Numisius ismi de Antiokheia’da görülen Roma isimlerinden biridir³³⁴. Numisia Grapte adında bir kadınla adı zikredilmiştir. Numisius bir imparatorun *praefectus*’udur. Bu şahsın praenomen’i seyrek görülen isimlerdendir. Praenomen ve nomen’i beraber kullanılmıştır.

³²¹ CIL III 6824; ILS 2237.

³²² Schulze 1904, 115.

³²³ Sterrett 1888b, 275 no.391; Drew-Bear 1996, 74.

³²⁴ CIL III 6825=ILS 2238; T. Cissonius Q. f. Ser(gia) vet(eranus)/ leg(ionis) V Gall(icae). dum vixi,/ bibi libenter; bibite vos/ qui vivitis. P. Cissonius Q. f. Ser(gia) frater/ fecit; Quintius’un oğlu Sergia tribus’una kayıtlı *Legio V Gallica*’dan Titus Cissonius, yaşadığım sürece severek içti. Size yaşayanlar içiniz. Sergia tribus’una kayıtlı kardeşi Publius Cissonius yaptı.

³²⁵ Levick 1967b, 61; Levick 1967a, 116 no. 42, CIL III 6826–6825.

³²⁶ Christol – Drew-Bear, 1998, 308; 319–20.

³²⁷ CIL XI 5001.

³²⁸ CIL XI 6205.

³²⁹ AE 1974, 137.

³³⁰ CIL XI 6253.

³³¹ Levick 1967b, 63.

³³² Syme 1995, 234.

³³³ Münzer 1929, s. v. Statius, col.2213–14; Levick 1967b, 63.

³³⁴ AE 2002, 1452.

Antiokheia'nın nüfuzlu ailelerinden olan Caristanii Roma ve Sutrium'da görülür³³⁵. Capua ve Capena'da azatlıları bulunmaktadır³³⁶. Caristanius ailesi Güney Etruria'dan gelmiştir³³⁷. MS. 1. yüzyılda kentte etkin bir şekilde rol oynamışlardır. Antiokheia'nın kuzeyinde bulunan Kinnaborion'da toprakları bulunmaktadır³³⁸.

Flavonii, kentteki önemli ailelerden biriydi ve Etrüsk kökenliydi³³⁹. Özellikle MS. 2. yüzyılda ön plana çıkmışlardır. Bu aileye Afrika'da rastlanmıştır³⁴⁰.

Verrii ailesine ise Antiokheia'da ele geçmiş Latince bir mezar yazıtında rastlanmaktadır³⁴¹. Yine Antiokheia'da ele geçmiş bir yazıtta güreş yarışmasını kazanan M. Verrius Marcianus bir şahsın adı zikredilmektedir³⁴². Bu ailenin adı Roma³⁴³, da, Tusculum³⁴⁴ ve Nursia'da görülmüştür.

Anicii ailesi bilindik ailelerden biridir. Bu aile Roma'da oldukça iyi bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde Roma'da bilinen bu ailenin kökeni Praeneste'ye uzanmaktadır³⁴⁵.

Visenii *gens*'i ise Etrüsk orjinlidir³⁴⁶. Vaternii'ye, Fanum³⁴⁷, Pisarum³⁴⁸ ve Vicetia³⁴⁹, da ele geçen yazıtlarda rastlanmaktadır. Ayrıca Roma³⁵⁰ ve Africa'da³⁵¹ bu soy görülmektedir. Yine kentte adı geçen L. Nerutius Etrüsk kökenli olmalıdır. L. Vehilius Ferox adı kent içindeki yazıtlarda geçmektedir³⁵². Italia'da bu ismin dişî formu olan Vehilia adına Praeneste'de rastlanmaktadır³⁵³ ve Etrüsk kökenlidir. Salina ismi kentte ele geçmiş bir mezar

³³⁵ CIL VI. 10347, 14406–7, CIL XI 3254; Levick 1967b, 63.

³³⁶ CIL X. 4417; CIL. XI. 7769.

³³⁷ Levick 1967b, 63.

³³⁸ Halfman 2007, 182.

³³⁹ Levick 1967b, 64.

³⁴⁰ CIL IX, 6082³⁴.

³⁴¹ Ramsay 1924, 198 no. 31.

³⁴² Anderson 1913, 294 no. 23; Lane 1971, 110 no. 174.

³⁴³ CIL VI. 14420.

³⁴⁴ CIL XIV 2755.

³⁴⁵ Salomies 2006, 96 dn. 20; Elvers 1996, s. v. Anicius, col. 702–703;

³⁴⁶ Shulze 1906, 255 vd.

³⁴⁷ CIL XI 8095.

³⁴⁸ CIL XI 6390.

³⁴⁹ CIL XI 8095; CIL V 3118, 3204.

³⁵⁰ CIL VI 32518.

³⁵¹ CIL VIII 11880.

³⁵² Lane 1978, 20 no. 30.

³⁵³ CIL XIV 3293.

yazıtında karşımıza çıkmaktadır³⁵⁴. İsmi erkek formu olan Salinus Trebula Mutuesca'da ve Auximum³⁵⁵ ele geçen yazıtlarda görülmektedir³⁵⁶. Utilia Sentia³⁵⁷ Tanrı Men'e adanmış bir yazıtta L. Sentius Maximus'la zikredilmektedir. Yine bu ada Fanum yakınındaki Ariminum'da rastlanmıştır³⁵⁸. Bu ismin erkek formu Utilius, Fanum'da ele geçmiş bir yazıtta bulunmaktadır³⁵⁹.

Dottius ismine sadece Antiokheia ve Ostia'da³⁶⁰ rastlanmıştır. Antiokheia'da Dottius'lar Cn. Dottius Plancianus, Cn. Dottius Magnus ve Dottius Tiberius'tur³⁶¹. İsmi farklı bir versiyonu olan Dotius'a ise Utica ve Arpinum yakınındaki Rocca d'Arce'de rastlanmaktadır³⁶².

Vettiarius³⁶³ Smyrna'da³⁶⁴, Aquileia'da³⁶⁵ ve Umbria'daki Iguvium'dan ele geçmiş bazı yazıtlarda bu isim görülmektedir³⁶⁶.

Antik yerleşimin bir diğer ismi Vaternius'tur. Levick Etruria'dan geldiği ileri sürülmüştür³⁶⁷. Ancak isim Piasurum³⁶⁸, Fanum³⁶⁹, Vicetia³⁷⁰ ve Roma³⁷¹ görülmüştür.

Antiokheia'da nadir rastlanan isimlerden biri de Salina'dır³⁷². Bu ismin maskulinum hali Salinus'tur. Ancak bu formu herhangi bir yerde karşımıza çıkmamaktadır. Bu ismin başka bir örneği Salenus'tur. İsmi Etruria kökenli olmamakla birlikte Samnium ve Umbria'nın kuzeyinde³⁷³, Trebula Mutuesca'da³⁷⁴, Auximum'da³⁷⁵ görülmüştür.

³⁵⁴ Sterrett 1888b, 159 no. 144b.

³⁵⁵ CIL XI 6281, 6350.

³⁵⁶ CIL IX 5843; AE 1929, 161=AE 1983, 317; Salomies 2006, 98.

³⁵⁷ Lane 1971, 129 no. 222; Salomies 2006, 95.

³⁵⁸ CIL XI 528.

³⁵⁹ CIL III 2526.

³⁶⁰ CIL XIV 4594.

³⁶¹ Lane 1971, 103 no. 166; Anderson 1913, 282 no. 10.

³⁶² CIL X 5673.

³⁶³ SEG 31, 1192

³⁶⁴ ISmyrna 200 cf. Appel, EA 25 [2003] 59–61.

³⁶⁵ CIL V 1451=IAquileia 1614.

³⁶⁶ AE 2001, 947–950; Salomies 2006, 97.

³⁶⁷ Levick 1967b, 64.

³⁶⁸ CIL XI 6390.

³⁶⁹ CIL XI 8095.

³⁷⁰ CIL V 3118; 3204.

³⁷¹ CIL VI 32518; Salomies 2006, 97.

³⁷² Sterrett 1888b, 158 no. 144.

³⁷³ AE 2002, 397B.

Utilis ismine gelince isim Sentia Utilia cognomeniyle karşımıza çıkmaktadır³⁷⁶. Etruria vurgu yapacak bir durum yoktur. Utilia Fanum'da³⁷⁷, Latium'daki Ulubrae'da görülmektedir³⁷⁸.

Derecius ismi nadir görülen bir isimdir³⁷⁹. Derecius ismi Men'e adanmış bir yazıtta geçmektedir. Titus Derecius, Rufus Derecius ve Rufus Derecius'un kardeşi Kontas'ın³⁸⁰ adı, aynı yazıt içerisinde geçmektedir³⁸¹. Bu isme Antiokheia dışında Pompeii'de rastlanmıştır³⁸².

Ayrıca kentte Salvius praenomeni kaydedilir³⁸³. Bu isim Sabellic ya da Umbria'da görülmüştür³⁸⁴.

Antiokheia'da ele geçmiş isimlerden hareketle kolonistlerin kökenlerinin Salomies, Etruria'dan daha çok Umbria ve Latium arasındaki bölgeden geldiğini ileri sürmüştür³⁸⁵.

Yukarıdaki sıralanan isimler bizlere kentin kozmopolitik yapısını göstermektedir. Augustus tarafından Pisidia ve Lykaonia'da kurulan koloniler arasında bize en fazla epigrafik belgenin geldiği Antiokheia'da Etrüsk varlığı kesin olarak bilinmesine rağmen Etrüsklerin dini inançların varlığı görülmemektedir. Buraya getirilen Italikler koloninin kuruluşuyla Roma ruhu ve geleneklerinden uzak halkların entegrasyonunda önemli rol oynadılar. Antiokheia kuruluşu demek Etrüsk kökenli veteranus'lar için yeni bir vatana ve hayata açılan kapı demektir. Çünkü Etrüskler Roma'da MÖ. 1. yüzyılda diaspora nedeniyle mal varlıklarına el koyulmuş ve siyasi olarak da Sulla tarafından yıpratılmışlardır. Üstelik Etrüsk veteranları emekli olduktan sonra memleketlerine dönmek istediklerinde burada Sulla'nın emekli askerlerini veya onların ardıklarını bulabiliyorlardı. Sulla'dan sonra Triumviral Dönem'de Etruria ve Cisalpina'da MÖ. 43–41 arasındaki zaman aralığında yoğun asker alımı gerçekleşmiştir. Bu durum, onların yaşayış şartlarında kısmi olarak iyileşmeye yol açmıştır. Ardından Augustus tarafından yapılan düzenlemeler onlar için olumlu sonuçlar doğurmuştur.

³⁷⁴ CIL IX 5843.

³⁷⁵ CIL XI 6281, 6350.

³⁷⁶ Lane 1971, 129 no. 222.

³⁷⁷ CIL VI 32526.

³⁷⁸ CIL X 6491; 6502.

³⁷⁹ Lane 1978, 42 no. 124= SEG 31, 1246.

³⁸⁰ Kontas ismi yerli isim gibi görülmektedir. bk. SEG 31, 323.

³⁸¹ SEG 31, 1246; Lane 1978, 42 no. 124.

³⁸² Salomies 2006, 98.

³⁸³ Robinson 1926a, 236 no. 73.

³⁸⁴ Salomies 2006, 99 dn. 31.

³⁸⁵ Salomies 2006, 98.

Antiokheia'da biline yedi *vicus* vardır, ki bunların sayısı daha da fazla olabilir. Bunlardan biri de Etrüsklere ayrılmış olabilir. Bu *vicus* Roma'daykiyle aynı ada sahip olan *Tusculus*'tur. Roma bu *vicus*'un adı kötü anılmaktaydı³⁸⁶.

Antik yerleşimde Roma isimleri çok fazla olmakla birlikte bunun dışında Anadolu'ya özgü isimlere de rastlamaktayız. Bu isimler MS. 212 yılında yayınlan Constitutio Antoniniana fermanıyla herkesin Roma vatandaşlık hakkını almasından ötürü Aurelius praenomen'i kullanılmaya başlanmıştır.

3.3 Colonia Öncesi Yerel Aileler

Antiokheia Roma kolonisine evrilmeden önce kent içinde Frig, Makedon, Yahudi, Yunan ve Pisid halkları beraber yaşamaktaydı. Daha sonra Roma döneminde koloni haline getirilince Italik göçmenler kente yerleştirilmiştir. Kent içinde Pers varlığına ilişkin herhangi bir bilgi elimizde yoktur. Ancak Sağır civarında MS. 238 yılına tarihlendirilen bir yazıtta Ktimemenos'lu Mithridates adlı bir şahsın adını görmekteyiz³⁸⁷. Bu bir Pers ismidir Ancak söz konusu şahıs Antiokheia'lı değildir. Pers isimlerine Antiokheia'da rastlanmazken Antiokheia yakın Laodikeia Kombusta'da (Konya-Sarayönü) Πατουπάτης³⁸⁸ Πατοφάτης³⁸⁹, Tyriaion'da Μαυφατείς³⁹⁰ ve Phrygia'da bulunan Laodikeia (Kadınhanı) Άλενπάτης gibi isimlere rastlanmaktadır³⁹¹.

Hellenistik Dönem'de kentte önemli bir konumda bulunan kent yerlileri yönetimin yeni erksel gücün eline geçmesiyle eski konumlarından mahrum bırakılmışlardır. Ancak daha sonra, ilerleyen zaman içinde yavaş yavaş vatandaşlık hakkı elde ederek hem kent içinde yeniden önemli pozisyonlar elde etmeye başlamışlar hem de fakir halk ile Romalılar arasında arabulucu olma misyonunu üstlenmişlerdir. Bunun dışında kent içinde köleler, azatlılar, fakir alt bir tabaka daha yaşamaktaydı. Yazıtlar vasıtasıyla bu şahısların isimleri bilinmektedir.

Caesennius Onesimos Philetos: Kentin yerli ailelerindendir. Vatandaşlık hakkını MS. 80–82 yılı Galatia Eylaeti valisi A. Caesennius Gallus'tan almışlardır. Bu şahıs olasılıkla Gondane'de Zeus Kyrios'a adakta bulunan kişidir³⁹².

Caesennius Dikos: Eşi ile birlikte Men'e adadığı bir yazıttan adını öğrenmekteyiz³⁹³.

³⁸⁶ Valvo 2007, 158.

³⁸⁷ SERP 337, no. 16; Strerrett 1888a, 247 no. 374; Ramsay 1911, 63 no.12.

³⁸⁸ MAMA III 37.

³⁸⁹ MAMA I 130.

³⁹⁰ Anderson 1898, 123 no. 71.

³⁹¹ Mitchell 1980, 1065.

³⁹² Ramsay 1912, 166 no. 29; Hardie 1912, 123 no.2.

3.3.1 Calpurnii

C. Calpurnius Makedon: Cognomeni bize kendisinin Yunan kökenli olduğunu göstermektedir. Adını C. Calpurnius Collega Makedon için diktirdiği mezar yazıtında görmekteyiz. Vespasianus Dönemi'nde vatandaşlık hakkı almış kentin seçkin ailelerinden biridir.³⁹⁴

3.3.2 Claudii

Ti. Claudius Marcianus: Flavius Venusenus ile birlikte *duumvir* olmuştur. İki kez bu görevi ifa etmiştir. Olasılıkla C. Ulpius Baebianus zamanında düzenlenmiş güreş yarışmasını kazanan kişidir. Zaman içinde spor aktivilerine son verip siyaset hayatına atılmıştır. Claudius, Romalılaşmış bir Yunan kökenlinin ya da bir azatlının soyundan gelen bir şahıs olabilir. MS. 2. yüzyılın sonu–3. yüzyılın başında yaşamıştır³⁹⁵

T. Claudius Pasinianus: Eşi ve çocuklarıyla Men'e adakta bulunduğu bir yazıtta adını öğrenmekteyiz³⁹⁶.

T. Claudius Pasinianus: Büyük olasılıkla T. Claudius Pasinianus'un oğludur³⁹⁷.

P. Claudius: Maria Ga adlı eşiyle beraber şehrin baş tanrısı Men'e adakta bulunmuştur³⁹⁸.

Ti. Claudius: Men'e adanmış bir adak yazıtında eşi Maria Gaille ile Tanrıya adakta bulunmuştur. Yazıtın içeriği kendisi ve eşinin sosyal statüsü hakkında herhangi bilgi vermemektedir³⁹⁹.

Claudius Docimus: Kardeşi Euporus ve eşiyle tanrıya adağını sunmuştur⁴⁰⁰.

Claudius Euporus⁴⁰¹: Bk. Claudius Docimus.

Ti. Claudius Eugenion: Tanrıça Artemis'e adanmış bir yazıttan ismini öğrenmekteyiz⁴⁰².

³⁹³ Lane 1978, 23 no. 42.

³⁹⁴ Calpurnius *nomen gentilicum*'u, Vespasianus zamanında Galatia'nın yöneticisi olan Calpurnius Asprenas ile ilişkilidir. MS. 1. yüzyılda Antiokheia'da diğer Calpurnii ile ilgili bk. Halfmann 1979, 149 no. 60. Calpurnius Asprenas İmparator Galba tarafından Galatia ve Pamphylia'nın yöneticisi olarak atanmıştır. bk. Tac. *hist.*2,9. Galatiam ac Pamphylia provincias Calpurnio Aspre nati regendas Galba permiserat.

³⁹⁵ Labarre – Özsaıt 2008, 158.

³⁹⁶ Lane 1971, 153 no. 290.

³⁹⁷ Levick 1970a, 39 no. 4.

³⁹⁸ Lane 1971, 154 no. 293.

³⁹⁹ Lane 1978, 11 no. 43; Levick 1970a, 45 no. 19.

⁴⁰⁰ Lane 1978, 33 no. 86.

⁴⁰¹ Lane 1978, 33 no. 86; SEG 31, 1213.

Ti. Claudius Mucianus: Ti. Claudius Pulcher'in babasıdır.

Ti. Claudius Pulcher: Ti. Claudius Mucianus'un oğludur. Kent içinde geçen bir onurlandırma yazıtında sözkonusu şahıs karşımıza çıkmaktadır. *Duumvir quinqennalis* olmuştur. Yazıt Ti. Claudius Sporus ve Ti. Claudius Prosdocimus adlı köleleri tarafından dikilmiştir⁴⁰³.

Ti. Claudius Frugi: Men'e adanmış bir yazıtta adını görmekteyiz⁴⁰⁴.

Ti. Claudius Paullinus: bk sophistai

P. Claudius : Eşi Maria Gaia ile Men'e adakta bulunduğu bir yazıttan adını öğrenmekteyiz⁴⁰⁵.

Ti. Claudius Marcellus: Ramsay'a göre bu şahıs kolonideki yollardan sorumluydu⁴⁰⁶. Mitchell ise bu ilaveleri mantıksız bulmuştur⁴⁰⁷. Byrne ve Labarre bu kişinin görevinin güvenlikle ilgili olduğunu öne sürmüştür⁴⁰⁸.

Claudius Docimus: Kardeşi Euporus, eşi ve çocuklarıyla tanrıya sunu da bulunmuştur.

M. Claudius Klitomakhos: Oğulları Claudius Priscus ve Cladius Taurus ile Men'e adakta bulunduğu bir yazıtta ismi okunmaktadır⁴⁰⁹. Ayrıca diğer bir yazıtta eşi Cornelia Antonis'in adı da zikredilmektedir⁴¹⁰.

3.3.3 Flavii

Bu aile Antiokheia'nın yerli ailelerindendir. Flavius'lar döneminde vatandaşlık hakkı almış almışlardır. Kent içinde önemli memuriyetleri tutmuşlardır.

T. Flavius Fronto: Koloni'nin yerlilerinden olan şahıs babasıyla aynı ismi taşımaktadır. Babası hem Flavian Hanedanlığına ait hem de MS. 81 yılı Kappadocia-Galatia Eyalet Valisi M. Hirrius Fronto A. Neratius Pansa'nın ismini taşımaktadır. Bu şahıs bir lejyonda görev almış olmalıdır⁴¹¹.

⁴⁰² SERP 344, 23; Ramsay 1912, 162 no. 24.

⁴⁰³ Robinson 1926a, 237 no.74.

⁴⁰⁴ Levick 1970a, 42 no.10.

⁴⁰⁵ Lane 1971, 154 no. 293.

⁴⁰⁶ Ramsay 1930, 272.

⁴⁰⁷ Mitchell – Waelkens 1998, 272.

⁴⁰⁸ IAntiokheia, s. 201.

⁴⁰⁹ Lane 1971, 141 no. 257.

⁴¹⁰ Lane 1971, 141 no. 256.

⁴¹¹ Sterrett 1888a, 223, no. 361; CIL III. 6847; Ramsay 1941, 36.

T. Flavius Salgurius Maximianus Fronto: Kentin meclisi tarafından onurlandırılmıştır. Flavius ailesindedir. Kendisi ve babasının taşıdığı Titus+Flavius isimleri bize Flavius'lar çağında vatanadaşlık hakkını aldığını göstermektedir⁴¹². Sergia tribusuna kaydolmuştur. Salgurius ve Fronto isimleri olasılıkla kendisine anne tarafından gelmiştir⁴¹³. Anderson tarafından 1913 yılında yayınlanan makalede Maximianus adında *aedilis* ve *duumvir*'lik görevlerini yürüten bir şahsın onurlandırıldığını görmekteyiz. Salgurius bu şahısla aynı aileye mensuptur⁴¹⁴.

C. Flavius Baebianus: Kentin önde gelen şahıslarından biridir. Yazıtlarda kendisinden Romalı bir asil, kaydı hayat şartıyla Tanrı Men'in rahipliğini yapmış bir şahıs olarak bahsedilmektedir. Yarışmalarda *agonothetes*'lik görevini yürütmüştür⁴¹⁵. Ayrıca *pontifex* ve *augur* olmuştur. *Patronus coloniae* unvanını almıştır. *Agonothetes*'liği tek başına yaptığı gibi bu görevi C. Caesennius Proclus ile beraber de üstlendiğini görmekteyiz. Tek başına hakemlik yaptığı yarışmalarda Ti. Claudius Marcianus, L. Plotius Marcianus, C. Dottius Magnus, Iulius Cordius Theodoros, Terentius Ulpus Marcellus, Calpurnius Magius Eutykhes, Terentius Ulpus Zosimos, M. Virius Marcianus ödül kazanmıştır. MS. 3. yüzyılda yaşamıştır.

T. Flavius Anicius Attalus: M. Fannius Marcellus, Titus Flavius Iustus ve Titus Flavius ile adı Men'e adanmış Latince bir yazıtta anılmaktadır⁴¹⁶.

T. Flavius Iustus: M. Fannius Marcellus ve T. Flavius Anicius Attalus'la adı yazıt içerisinde geçmektedir.

T. Flavius Marcellus: Kentin baş tanrısı Men'e adanmış bir yazıtta karşımıza çıkmaktadır.

T. Flavius Iulius Attalus: T. Flavius Marcellus'la beraber kentin baş tanrısına adakta bulunmuştur⁴¹⁷.

L. Flavius Longus: L. Flavius Paulus'un oğlu, L. Flavius Crispinus'un babasıdır. Kent içinde ele geçmiş iki yazıtta adını öğrenmekteyiz. Hem babasını hem de oğlunu onurlandırmıştır⁴¹⁸.

⁴¹² Campanile 2002, 214.

⁴¹³ Drew-Bear 1998, 363.

⁴¹⁴ Drew-Bear 1998, 363.

⁴¹⁵ Anderson 1913, 289 no. 17; 290-291 no. 18, 19, 20.

⁴¹⁶ Lane 1978, 38 no. 108.

⁴¹⁷ IAntiocheia 209; Levick 1967a, 109 no. 15.

⁴¹⁸ LBW 1190.

L. Flavius Paulus: L. Flavius Longus'un babası, L. Flavius Crispinus'un dedesidir. *Aedilis, quaestor*, kutsal hazinenin *curator*'u olmuştur⁴¹⁹.

L. Flavius Crispinus: L. Flavius Longus'un oğludur. Iovus Optimus Maximus'un rahibidir. Sergia kütüğüne kayıtlıdır⁴²⁰.

T. Flavius Ferox: Sergia kütüğüne kayıtlıdır. *Quaestor, duumvir, flamines* olmuştur⁴²¹.

C. Flavius Longus: Kendisiyle aynı isme sahip oğlu C. Flavius Longus, adı okunmayan diğer oğlu ve eşiyle adı aynı yazıt içerisinde yer almıştır⁴²².

C. Flavius Longus: C. Flavius Longus'un oğludur.

T. Flavius Maximianus: Titus Flavius Salgurius Maximianus Fronto'nun babasıdır.

T. Flavius Rufus: L. Flavius Tittianus ile adı zikredilmiştir⁴²³.

L. Flavius Tittianus: Titus Flavius Rufus'la beraber adı geçmektedir.

L. Flavius Velox: Eşinin adı Pauline, çocukları Auksanon, Flavius Dikeos, Flavia Muse ve Paulianus'la Men'e adakta bulunmuşlardır⁴²⁴.

T. Flavius Calpurnius Hierokles: Antiokheia'nın Yunan kökenli vatandaşlarından biridir. Flavius *gentilicum*'u onun Vespasianus Dönemi'nde vatandaşlık hakkını aldığını göstermektedir. Adı kent içinde ele geçmiş bir onurlandırılma yazıtında görülmektedir⁴²⁵.

T. Flavius Asklepiades: Eşi Crispine Cissonia ile birlikte yerel bir ismim taşıyan kızları Ammia için diktirdikleri mezar taşında isimleri zikredilmiştir. Titus Flavius Synnada'lıdır⁴²⁶.

M. Aquilius Calpurnius Magnus: Taşıdığı isimler her ne kadar latince olsada olasılıkla kentin yerlilerindendir. *Pontifex* olmuştur⁴²⁷.

3.3.4 Ulpıi

C. Ulpıus Baebianus: Hem Tanrıça Demeter hem de Tanrı Men'in başrahipliğini yapmıştır. Tanrıça Demeter'in rahiplik görevini kendisinden sonra ne Flavius Baebianus ne de

⁴¹⁹ CIL III.6839; Ramsay 1924,190 no. 11a; ILS 7200; LBW 1190.

⁴²⁰ CIL III.6838; Ramsay.1924.190 no. 11; [I]; ILS 7200a.

⁴²¹ Levick 1967a, 109 no. 15; Ramsay 1924, 197 no. 27.

⁴²² Lane 1971, 140 no. 254; Levick 1967a, 118 no. 48.

⁴²³ Lane 1978, 28 no. 65.

⁴²⁴ Lane 1978, 16 no. 15; SEG 31, 1148.

⁴²⁵ Calder 1912, 102 no. 34.

⁴²⁶ Sterrett 1888a, 224 no. 364; Ramsay 1905, 427 no. 14.

⁴²⁷ Ramsay 1924, 201 no. 39.

Caesennius Proculus yapmıştır. Kent içinde düzenlenen festivallerde *agonothetes*'lik görevi yapmıştır. MS. 3. yüzyılda kentin önemli bir figürü olarak rol oynamıştır. Agonistik yazıtlarda dışında kent içinde Men'e adanmış yazıtta kardeşi Ulpia Cornelia ile adı zikredilmiştir⁴²⁸.

Terentius Ulpus Anicinus Firmus: Men'e adanmış bir yazıtta üç defa tekmoausas eylemini yaparak Tanrı'ya adak adağını görmekteyiz⁴²⁹.

Terentius Ulpus Marcellus: Iulius Domnus'un *epistates*'liği zamanında Antiokheia'da düzenlenen Maksimineon yarışmasında çocuklar arasındaki pankration yarışmasını kazanarak para ödülü almıştır⁴³⁰.

Terentius Ulpus Zosimos: Yine Maksimineon yarışmasında ödül almıştır. Hangi dalda aldığı bilinmemektedir⁴³¹.

M. Ulpus Pudes Pompenianus: Men'e adanmış bir yazıtta adını öğrenmekteyiz⁴³².

M. Ulpus Paullinus: Eşi ve çocuklarıyla şehrin baş tanrısına adak dikmiştir⁴³³.

Ayrıca kent içinde diğer Yunan ve yerel kökenli aileler de görülmektedir. Bu Yunan kökenli vatandaşlardan biri olan Telemakhos oğlu, Aurelius Attalos Neos amcası Bianor için bir mezar inşa ettirmiştir. Aile bir Pisidia kenti olan Anaboura'dan kente göç etmiş olabilir⁴³⁴.

Ti. Iulius Menophilos ve ailesinden eşi Iulia Attika, kız kardeşi Megiste ve annesi Nais'in ismi yazıtta okunmaktadır⁴³⁵. Eşinin taşıdığı Attika ismi coğrafi bir yer adından ziyade Phrig orijinli olmasıyla bağlantılı olabilir⁴³⁶. Bu azatlılar aynı efendi tarafından

⁴²⁸ Lane 1978, 32 no. 81; C. Ulpus Baibian[u]sPI SILII VS PA[.]LLet Ulpia Corn[e]lia s(oror) l(ibentes) v(otum) s(oluerunt).

⁴²⁹ Lane 1971, 148 no. 275; Lane 1978, 8 no. 28.

⁴³⁰ Anderson 1913, 291 no. 20.

⁴³¹ Anderson 1913, 293 no. 22.

⁴³² Lane 1978, 4 no. 7.

⁴³³ Lane 1978, 17 no. 16; SEG 31, 1149.

⁴³⁴ IAntiokheia s. 17; MAMA VIII 373; Αναβουρέων /ό δῆ[μος Αὐρή] / Βιάνορα Ἀττά/λου νέον Βιά/νορος Τηλε/μάχου ἔγγονον/ φιλόπατριν ἐκ/ προγόνων καί/ εὐεργέτην πά/ σης ἀρετῆς καί/ εὐνοίας τῆς/ εἰς τὸν δῆμον/ ἔνεκεν/ τὸν δὲ ἀνδριάντα/ Αὐρ. Ἀμμία Ἀττά/λου ἱερέως ἡ/ σύμβιος αὐτοῦ; MAMA 8, 375; Βιά[νωρ] καὶ Ἄ[ττ]α/λος οἱ Τηλεμάχου Βιά/νορος τὸ ἔργον ἀπὸ ἔδρας ἕως τοῦ ἐπάνω/ θόλου σὺν τοῖς ἀγάλμα/σι ἐκ τῶν ἰδίων ἀνα[σ]τήσαντες ἐτείμησαν Βι/άνορα Τουλιανδου τὸν/ πρὸς μητρὸς θεῖον αὐτῶν/ καὶ Τηλέμαχον τὸν τοῦ/ του υἱὸν καὶ Βαβειν Ἑρμο/γένους Τουλουρασεως/ τὴν μάρμην αὐτῶν/ συνεχώρησαν δ[ὲ] ὁ Βιά/νωρ καὶ ὁ Ἄτταλ[ος] διὰ τ<ε>/[σ]τοργὴν καὶ συν[γ]έν[ει]/ [α]ν ἐν τῷ ἑαυτῶ[ν τό]/ [π]ρ ἀναστῆσαι καὶ [τ]/ [ο]ῖς λοιποῖς ἀγάλμ[ατα]/ [κ]αθὼς αἱ ἐπιγραφαὶ δη/λοῦσιν.

⁴³⁵ IAntiokheia s. 85.

⁴³⁶ IAntiokheia s. 85.

özgürlüğüne kavuşturulmuştur. Efendileri de ya bir azatlığın soyundan geliyordu ya da Tiberius çağında Roma vatandaşlık hakkı almış Yunan kökenli biri olmalıydı⁴³⁷.

C. Curtius Aleksandros ve eşi Curtia Hora Roma vatandaşlık hakkı elde etmiş bir azatlığın soyundan geliyor olabilirler. Her ikisi de Yunan kökenlidir⁴³⁸.

Petronius ailesinin fertlerinin isimlerinde kent yazıtlarında görülmektedir. L. Petronius Aleksandros, Maximus Petronius⁴³⁹, Publius Petronius⁴⁴⁰, Petronia Paula⁴⁴¹, Petronia Filina'nın adları yazıtlarda zikredilmiştir⁴⁴².

3.4 İtaliklerle Yerel Halkın Entegrasyonu

Roma'dan uzak yerlerde Roma hegemonyasını sağlamlaştırmak için kurulan Roma kolonileri, İtalya ve çevresinden göç ettirilen halkların yaşadığı kentler olarak düşünülmüşlerdir. Yeni kurulan kolonilere getirilen kolonistler, yerli halkın topraklarına el koyarak kamulaştırmışlardır. Bu durum bazı yazılı kaynaklar tarafından da desteklenmektedir. Yerel toplumları yok etmek ya da sürmek için yoğun olarak seferler düzenlenmiştir. İngiltere'de bulunan Camulodonum kenti Roma kolonisi yapıldığında emekli veteranlar tarafından yerlileri sürülmüş ve topraklarına el koyulmuştur⁴⁴³. *Colonia Augusta Praetoria* kurulduğunda Terentius Varro kentin eski sakinleri üzerine yürümüş ve bunların bazılarını öldürmek bazılarını da köle yapmak⁴⁴⁴ suretiyle kenti ele geçirmiştir. Horatius vatani Venusia'dan Sabinler kovulduktan sonra kolonistlerin gönderildiğini dile getirmektedir⁴⁴⁵. Ayrıca Anadolu'da kurulmuş bir diğer koloni olan Heracleia Pontica'da bu kentlerde yaşanan duruma benzer bir örnekler yaşanmıştır. Lucullus'un kenti kuşatmasından sonra yerel halk

⁴³⁷ Holtheide 1983, 52–54. Smyrna'dan Tiberius Dönemi'nde Ti. Iulius Polion'un Roma vatandaşlık hakkı aldığı görülmektedir.

⁴³⁸ IAntiocheia 193.

⁴³⁹ Lane 1978, 21 no. 32.

⁴⁴⁰ Lane 1978, 32 no. 80; SEG 31, 1208.

⁴⁴¹ SEG 6, 565; Ramsay 1924, 196 no. 22.

⁴⁴² CIG 3980.

⁴⁴³ Tac. *ann.* 14,31; com motis ad rebellionem Trinobantibus et qui alii nondum servitio fracti resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. quippe in coloniam Camulodonum recens deducti pellebant domibus, exturbabant agris, captivos, servos appellando, foventibus impotentiam veteranorum militibus similitudine vitae et spe eiusdem licentiae.

⁴⁴⁴ Cass. Dio 53,25,3–5; Strab. 4,6,7; ayrıca bk. Sugliano 2005, 437.

⁴⁴⁵ Hor. *Sat.* 2,1,34–35: nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus, | missus ad hoc pulsus, vetus est ut fama, Sabellis.

katledilmiş ve kente yoğun miktarda kolonist yerleştirilmiştir⁴⁴⁶. Ancak her kurulan kolonide durum böyle olmamıştır. Bazı koloni kentlerinde yerel halkın yaşamasına izin verilmiştir. Ancak kentin verimli ve *ager divisus et designatus* olarak bilinen toprakları *coloni* olarak adlandırılan kolonistlere⁴⁴⁷ verilirken; kentin kırsal kesimi ise *incolae* (*πάροικοι*) ya da *adtributi*⁴⁴⁸, olarak adlandırılan yerel halklara bırakılmıştır. Bu yerel vatandaşlardan bazılarının vatandaşlık hakkı verilirken müsadere edilmiş topraklar üzerinde yaşayan yerlilere Roma vatandaşlık hakkı sunulmamıştır. Ayrıca koloniler kurulurken bir *tribus* oluşturulmuş ve halk bu *tribus*'a kaydedilmiştir. İtalyan kökenli kolonistlerin oluşturulan *tribus*'a kaydedilmesine izin verilmiş ancak yerliler genellikle hariç tutulmuşlardır⁴⁴⁹.

Kolonizasyon faaliyetleri Cumhuriyet Dönemi'nde başlamış ve Augustus Dönemi'nde ivme kazanmıştır. Genç imparator hüküm sürdüğü topraklarda yoğun miktarda koloni kurmuştur. Bu topraklardan biri de Anadolu coğrafyasıdır. Anadolu coğrafyasında yer alan Pisidia Bölgesi'nde Antiokheia, Kremna, Olbasa, Parlais, Comama kolonileri kurulmuştur. Bu koloniler içinde ana koloni görevini üstlenen Antiokheia ve kolonilere gönderilen kolonistler oldukça iyi şartlarda yaşamını sürdürmüşlerdir. Bu kentlerde bir taraftan Roma kurumları oluşturulurken diğer yandan Yunan kurumları da varlığını sürdürmüştür⁴⁵⁰. Antiokheia'da koloniyal kontekste ait latince yazıtlarda Yunan kurumlarından bahsedilmektedir. Bu yazıtların birinde adı okunamayan bir *gymnasiarkhos*'un koloninin *patronus*'u olduğundan söz edilmektedir. Diğer bir yazıtta ise kimliği belirsiz bir kişinin kolonide bir tanrının rahibi olduğundan söz edilmektedir. Bunun dışında L. Cornelius Marcellus adlı bir kişinin mezar yazıtı ayrıntılı bir biçimde bu şahsın kariyerini ortaya koymaktadır. Bu şahıs, *aedilis*, *questor*, *grammateus* ve *duumvir* memuriyetlerini ifa etmiştir. Dolayısıyla bu durum *Gymnasiarkhos* ve *Grammateus* memuriyetlerinin Antiokheia'da normal bir koloni kariyerinin bir parçası olduğunu açıkça ortaya koymaktadır⁴⁵¹. Aynı zamanda bu iki şahıs Yunan kökenli soylu zümrenin üyesi değildi. Tam tersine Roma kolonisinin toplumuna tamamen uyum sağlamış, entegre olmuş kişilerden oluşuyorlardı ve saygın görevlere sahiptiler. *Peregrinus*'ların Roma vatandaşlarının statüsüne entegre edilmesi eğilimine rağmen şehirde oturanların çatışmalarında, özellikle şehrin hellenistik kültürel geleneğine ait Yunan kökenli elit zümre

⁴⁴⁶ Perez 2015, 140 dn. 36.

⁴⁴⁷ Pelgrom 2012, 154.

⁴⁴⁸ Pelgrom 2012, 154.

⁴⁴⁹ Brunt 1971, 538–545.

⁴⁵⁰ Antiokheia'da ele geçmiş yazıtlarda *demos* ve *boule*'nin varlığı bilinmektedir. Bununla beraber *Strategos*, *Grammateus*, *Aganotetes* gibi Yunan kurumları da varlığını sürdürmüştür.

⁴⁵¹ Sugliano 2005, 441.

hep Roma tarafında yer alıyordu. Bu elit sınıfa, kentin vatandaşlığı verilerek onore edilmiştir. Ancak bu koloni vatandaşlığı *civitas Romana*'dan ayrı düşünülmelidir. *Civitas Romana*, *adlectio*'unun bir türüdür ve Roma İmparatoru'nun iznini zorunlu kılıyordu. Ancak hem epigraphik deliller hem de edebi kaynaklar yerel kent vatandaşlığın bağımsız olarak sunulduğunu göstermektedir⁴⁵².

Antiokeia'da halkı *Incolae* ve *Coloni* olarak iki ayrı topluluğa ayrılmıştır. *Incolae* olarak kabul edilen toplumun ana çekirdeğini Yunan kökenli ve yerel vatandaşlardan oluşan halk teşkil etmekteydi. Bunlar kent siyasetinde çok fazla söz hakkına sahip değildi. Cicero, kolonilerde yaşayan yerel halkın görevinin endişeleriyle ilgilenmek olduğunu, diğer insanların işine burnunu sokmak ya da hiçbir koşulda kentin politik işlerine karışma hakkının olmadığını iddia etmiştir⁴⁵³. Ancak *Lex Iulia Genetiva* yasasına göre *Incolae*'ın yaşadıkları kolonide bazı hak ve görevlere sahipti. Onlar koloninin resmi kolonistleri olarak askeri hizmet, vergi ve çalışma gibi aynı yerel *munera*'lardan sorumluydular⁴⁵⁴. Ancak bununla beraber onların yerel politikaya girmesi sınırlandırılmıştır oy kullanma hakkı her zaman verilmemiştir. Ancak Romalı İtaliylerle yerel halk uzun süre bir arada yaşadıysa onlar arasında kurulan akrabalık ve arkadaşlık ilişkisi *senatus* ve *magistri* kararlarını dolaylı yollardan etkilemiş olabilir. Bununla birlikte koloni kurulduğunda kent içinde yönetimde söz sahibi olmayan bu tabaka, daha sonraki yıllarda koloninin de gelişmesiyle yavaş yavaş kent içinde söz sahibi olmuşlardır. Antiokeia'da zamanla yerel vatandaşların ön plana çıktığı ve koloni yaşamında etkin olarak görev üstlendiği görülmektedir. Söz konusu bu kişiler zaman içinde Roma vatandaşlık hakkı almıştır. Bu şahıslardan biri olan L. Flavius Crispinus'un *Iovus Optimus Maximus*'un *sacerdos*'luğunu⁴⁵⁵ yaptığı görülmektedir. L. Flavius Paullus *decurio*, *aedilis*, *quaestor*, *curator arcae sanctuariae* görevlerini üstlenmiştir.⁴⁵⁶ Bunun dışında Antiokeia'ya gibi koloni statüsü alan bir başka kent Ikonium'da⁴⁵⁷ da benzer bir durum söz konusudur. Kentte

⁴⁵² Perez 2015, 146.

⁴⁵³ Cic. *off.* 1,34,125; Peregrini autem atque incolae officium est nihil praeter suum negotium agere, nihil de alio anquirere minimeque esse in aliena re publica curiosum. Ita fere officia reperientur, cum quaeretur quid deceat et quid aptum sit personis, temporibus, aetatibus.

⁴⁵⁴ *Lex. Col.Gen. Iul.* 95; Kolonistlere mahkemelerde şahitlik izni verilmiştir. *Lex. Col.Gen. Iul.* 103; Askeri hizmet hakkı verilmiştir; *Lex. Col.Gen. Iul.* 126. Resmi gösterilere katılma hakkı verilmiştir.

⁴⁵⁵ CIL III.6838 ; Ramsay 1924, 190 no. 11[I]; LBW 1190.

⁴⁵⁶ CIL III 6839; Ramsay.1924, 190 no. 11 [III]; LBW 1190.

⁴⁵⁷ Ksen. *An.* 1.19. εἰς Ἰκόνιον τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. Ikonium'dan MÖ. 4. yüzyılda Ksenophon'da bir Phrygia kenti olarak bahsedilmektedir Hellenleşmiş olan bu kent Lykaonia'nın *conventus* merkezidir. Augustus döneminde koloni yapılan kent Claudius Dönemi'nden Hadrianus Dönemi'ne kadar çeşitli unvanlar almıştır. Kentin önemli memuriyetleri diğer koloni kentlerinde olduğu gibi İtaliyler tarafından tutulmuştur.

ele geçmiş bir yazıtta bir koloni kentinin en üst düzey memuriyeti olan *duumvir*'liği kentin yerli vatandaşlarından M. Ulpus Pomponius Superstes adlı şahsın yerine getirdiği görülmektedir⁴⁵⁸. Aileye Traianus çağında eyalet valisi olan Titus Pomponius Bassus zamanında vatandaşlık hakkı sunulmuştur⁴⁵⁹.

Antiokheia ve diğer kolonilerde yaşayan İtalik olmayan vatandaşlarla kolonistler arasında ilişkiler gündelik yaşamda devam etmiştir. Bunlar arasında süren ilişkilerden biri ticarete dayanıyordu⁴⁶⁰. İtalikler gittikleri kentin ekonomisinde önemli rol oynamışlardır. Ticaret iki toplum arasında evliliklere sebebiyet vermiş ve Romalılar ile yerli vatandaşlar arasında evlilikler gerçekleşmiş olmalıdır. Romalılar ve vatandaş olmayanlar arasındaki evlilik prensipte iki taraf arasında *conubium* olmaması ile sınırlandırılmıştır. Bu tür evlilikten olan çocuklar vatandaşların meşru varisi sayılmaz bu nedenle de miras almazlardı⁴⁶¹. *Commercium*'un yokluğu günlük iş hayatında büyük rol oynamamakla birlikte *conubium* yokluğu daha ciddi sorunlarda yol açabiliyordu.

Yerel halkın dini ilişkilerine gelince koloni kurulduktan sonra yerel tapınakların varlıklarını sürdürmelerine izin verilmiştir. Antiokheia ve Anadolu'da kurulan koloni kentlerinin yazıtlarından anlaşıldığı kadarıyla yerel inanışlar Hristiyanlığın tek din olarak hakimiyetini kurmasına kadar devam etmiştir. Bu tapınakların rahipleri vasıtasıyla iki toplum arasında iletişim devam etmiştir. Yerel bu kişiler rahiplik görevini sürdürmüşlerdir. Ayrıca tapınakların adak olarak adanan objeleri, dizaynı ve inşası için gerekli malzemeleri kentte önemli bir ticari etkinlik oluşturmuştur. Ticaret yönünün yanı sıra bu kültler, Anadolu'ya yerleşen İtalikler için önemli olmuş ve zamanla yeni zümre tarafından benimsenmiştir. Antiokheia'da ki en önemli kült olan Men tapınımı yüzyıllar boyunca en önemli kült olmaya devam etmiştir. Strabon'un aktarımlarına göre Antiokheia'da iki tane Men tapınağının olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri Karakuyu Tepesi'nde bulunan Men Tapınağı diğeri ise kentin içinde bulunan ve halen yeri tespit edilemeyen Men tapınağı'dır. Daha sonraki bölümde değinildiği üzere bu Tanrıya Luna adıyla adakta bulunulmuştur. Bir Romalı asilzade C. Albucius Firmus'un bu festival kapsamında düzenlenen yarışmalar için para hibe ettiği

⁴⁵⁸ ILS 9414; M. Ulpio Pom/ponio Superst[i]/ti principi col(oniae)/ n(ostrae), M. Ulpi Pomp[oni]/ Valentis sac(erdotis) Au/g(usti) fac(ti) f(ilio), sac(erdoti) Aug(usti) f/ act(o), Ilvir(o) primo/ col(oniae), irenarch[ae]/ sebastophant[ae]/ [munific]entissimo/[patrono(?) Col(onia) Ael(ia)]/ [Hadr(iana) Aug(usta) Icon(iensiem)](?)

⁴⁵⁹ Mitchell 1979, dn.34; Sugliano 2005, 439.

⁴⁶⁰ Cicero, Agrigentum kentini örnek vererek, birçok Romalı'nın ticaret amacıyla burada yaşadığını aktarmaktadır. Açıkça Romalılar buraya ticaret amacıyla taşınmış ve bazıları buraya kalıcı olarak yerleşmişlerdir. Cic. Verr. 2,4,93.

⁴⁶¹ Roselaar 2011, 549.

bilinmektedir. Anadolu’da Roma kolonisi olarak kurulan bir başka kent Apameia’da ise C. Navius Iustus⁴⁶² ve Gracchus Secundus’un Tanrı Asklepios için adakta bulunduğu görülmektedir. Her iki yazıt Yunanca kaleme alınmış olsa da bu şahıslar İtalyan orjinlidir. Bu yazıtlar Romalıların yerel kültlere adapte olduğunu göstermektedir.

Koloninin yerel vatandaşlarının kentte günlük yaşamlarını belirli meslekleri yaparak sürdürdükleri görülmektedir. Bu meslekler mermerci, ressam, manavcı, kasap, hymnodos olmak üzere belirli gruplar altında tasnif edilebilir. Kentin mermercisi olarak Bartholomeos adlı şahıs görülmektedir⁴⁶³. Bunun dışında kentin diğer bir mesleği ise manavlıktır. Bu mesleğin adı Men’e adanmış yazıtta görülmektedir⁴⁶⁴. Antik yerleşimin diğer bir mesleği kasapçılıktır. Imbros (Imbras) adındaki şahsın bu mesleği icra ettiği bilinmektedir⁴⁶⁵. Kentin *hymnodos*’u⁴⁶⁶ olarak Aurelius Arillius Diaphantos bilinir. Kentin bilinen diğer bir meslek grubu marangozluk’tur. Publius Vetilius’un bu mesleği yaptığı görülmektedir⁴⁶⁷.

Kentte sanatsal etkinliklerde yapılmaktaydı. Bilinen bu sanatlardan biri resimdir. Bu mesleği yapan kişi Aleksandros adlı şahıstır⁴⁶⁸. Diğer bir sanat kolu ise tragedya’dır. Kent içinde ele geçmiş bir mezar yazıtında kentin tragedya yazarı M. Aurelius Kastor’un ismi öğrencisine yaptırdığı bir mezar yazıtında görülmektedir⁴⁶⁹. Bunun dışında *iambos* şairi Pisidialı Euripides’in Antiokheialı olduğuna dair bazı rivayetler vardır⁴⁷⁰.

⁴⁶² IApameia 5, 6.

⁴⁶³ Ramsay 1924, 196, no. 24 [Αὐρ. Θεόδωρος πρε/[σβύ(τερος) τῇ συ]νβίῳ αὐτῶ/[κὲ ἔαυ]τῷ τὸν ὕκον {οἶκον}/ [Αὐρ.(?) Βαρ]θολομεῖος /[ὁ ἀγαθὸς] μαρμαρ/[άριος οὐκ] ἐπλήρωσ/[εν τὴν ἀξίαν αὐτοῦ {αὐτῶν?}]

⁴⁶⁴ Lane 1978, 20 no. 29 Μάνιος λα/χανοπώλη[ς]/ Ἀσκαηνῶ/ εὐχίν.

⁴⁶⁵ Lane 1971, 151 no. 283; Lane 1978, no. 35; [Ἴ]μβρ[ὸς](?) κοπτο/πώλης μετὰ γυναικὸς τεκμο/[ρεύ]σας Μηνί/[Α]σκαηνῶ εὐχίν.

⁴⁶⁶ Hymnos (tanrısal övgü) okuyan kişi; Ramsay 1924, 197 no. 30; Κλαυδία Α— — —/Αὔλος Ἀρέλλ[ιος] Διόφαντος ὑ[μνωδὸς] γυναικὶ φιλάνδ[ρῳ] συνοικησ[άσῃ μεθ’][αὐτοῦ ἔτη ---]

⁴⁶⁷ Lane 1971, 123 no. 203; Hardie 1912, 131 no. 25.

⁴⁶⁸ Lane 1971, 128 no. 217; Hardie 1912, 135 no 39; Ἀλέξανδρος ζω/γράφ[ος].

⁴⁶⁹ Ramsay 1924, 199 no. 34. SEG 6, 562; Μάρ(κος) Αὐρήλιος/ Κάστωρ τραγω/δὸς Πλουτίωνι/ γλυκυτάτῳ μα/θητῇ μνήμης/ χάριν.

⁴⁷⁰ Mikh. Psell. Poly. De Euripide et Georgio Piside iudicium 100–109 Τοιοῦτος μὲν ὁ Εὐριπίδης. ὁ δ’ ἐκ Πισιδίας σοφός, οἶμαι τῆς ἐλάττονος Ἀντιοχείας, ποιητὴς μὲν οὐκ ἔστιν ἐπῶν, ἐν δὲ ζηλώσας γένος μέτρου τὸ ἱαμβικόν, φημὶ δὴ τὸ ἀ[ρ]χ[αῖον] τε καὶ μονομ[ερές], καὶ περὶ τοῦτο τὰ πλεῖστα πραγματευσάμενος, ποικίλλει μὲν οὐδαμῶς τείμενα τούτῳ πρόσωπα, μηδὲ κατασκευὴ δραματικὴ μηδὲ ποικίλη.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR KOLONİNİN İDARESİ VE KURUMLARI

4.1 *Lex Coloniae Genetivae Iuliae – Lex Municipii Salpensani – Lex Municipii Malacitani Işığında*

4.1.1 *Lex Coloniae Genetivae Iuliae*

Edisyon: CIL II 5439 = ILS 6087 = FIRA I, 177–198 no. 21 = Abbott – Johnson 1926, 300–317 no. 26 = Girard – Senn 1977, 200–222 no. 3 = Crawford 1996 (I), 393–454 no. 25; ayrıca bk. Gonzáles 1989 ayrıca bk. AE 2001, 32.

LXI. *Birinin bir sanığı ele geçirmekle görevlendirilmesi durumunda, söz konusu kişinin bu şekilde ele geçirilmesi verilen hükmün hukuki temeli çerçevesinde gerçekleşecek ve bu kişinin böyle bir eylemi, kendisi açısından yasal bir yükümlülük doğmadan yerine getirmesi yasal olacaktır. Kefil ise duumvir veya yargılamadan sorumlu başka herhangi bir mercinin takdiri doğrultusunda yeterli miktarda servet sahibi biri olacaktır. Şayet sanık kefil gösteremez veya verilen hükmü yerine getiremezse, davalı taraf sanığı beraberinde (gözültüne) götürecektir⁴⁷¹ ve medeni hukuk uyarınca zincire vuracaktır. Bu durumda eğer biri zor kullanır ve bundan suçlu bulunursa, talep edilen tutarın iki katını ödemekle ayrıca, adı geçen koloninin sakinlerine 20,000 sertertii vermekle yükümlü olacak ve bu meblağla ilgili olarak, herhangi birinin mahkemeye başvurması durumunda, paranın alınması ve karar yetkisi duumvir ya da yargıdan sorumlu olan kişinin yetkisinde olacaktır.*

LXII. *Duumvir'lere gelince, her bir duumvir'in iki, bir yardımcı, iki yazman, iki ulak, bir kopyacı, bir tellal, bir kâhin ve bir flütçüye sahip olma hakkı ve yetkisi olacaktır.⁴⁷² Bu koloni'deki aedilis'lerle ilgili olarak, tüm aedilis'lerden her birinin bir yazman, mor önlük kuşanmış 4 tane köle, bir tellal, bir kâhin ve bir flütçüye sahip olma hak ve yetkisi olacaktır. Bu şahısların (duumvir ve aedilis'in) bu sayıdaki hizmetlileri koloninin sakinleri arasından olacaktır. Bu duumvir ve aedilis'lere kendi görev süreleri boyunca toga praetexta, balmumundan yapılmış fenere sahip olma ve balmumu bulundurma hakkı ve yetkisi verilecektir. Bu kişilerce görevlendirilmiş, yazmanlar, yardımcıları, flütçüler, kâhinler ve tellallara gelince, bunlar görevde bulundukları yıl boyunca askerlik hizmetinden muaf*

⁴⁷¹ Bu madde 12 Levha Kanuna dayanmış gözükmektedir: *Lex XII tab.* 3,3: ni iudicatum facit aut quis endo eo in iure uindicit, secum ducito.

⁴⁷² *Tibicines* için krş. Cic. Cat. delectabatur cereo funali et ti bicine, quae sibi nullo exemplo privatus sumpserat.

olacaklardır. *Magistri için böyle bir görevi yerine getirdiği sırada, Italia veya Galia'da*⁴⁷³ *seferberlik gerektirecek herhangi bir durum dışında, hiç kimse bu şahsı kendi isteği aleyhine askere almayacak veya ona bunu yapmasını emretmeyecek veya onu buna zorlamayacak veya yemin ettirmeyecek veya böyle bir yemini etmesini emretmeyecek veya askeri yeminle bağlanacak şekilde celbi için ondan dilekçe almayacak veya celbi için dilekçe vermesini emretmeyecektir. Duumvir'e hizmet edenlerden her biri için ücret aşağıdaki tutarda olacaktır: her bir yazman 1,200, her bir yardımcı 700, her bir 600, her bir ulak 400, her bir kopyacı 300, her bir kâhin 500, her bir tellal 300 sestertii. Aedilis'e hizmet eden her bir görevli içinse, her bir yazman 800, her bir kâhin 100, her bir flütçü 300, her bir tellal 300 sestertii. Adı geçen şahısların ek bir yükümlülük altına girmeden yukarıdaki tutarları almaları yasaldır.*

LXIII. *Bir sonraki Ocak ayının 1'ine kadar görevde bulunacak duumvir'lerden her biri, bu yasaya göre hukuki olarak sahip olması gerektiği kadar yardımcaya sahip olacaktır. Bu yardımcıların ücretleri, ne kadar olmaları gerekiyorsa, o kadar olacak ve eğer yılın dörtte birinde hizmet etmişlerse, hizmette bulundukları bu süreye karşılık ücret alacaklar ve bunu herhangi bir şahsi yükümlülüğe girmeden almaları yasal olacaktır.*

LXIV. *Koloninin kuruluşundan itibaren herkim duumvir olduysa, bunlar göreve başlamalarını takip eden 10 gün içinde hangi günlerin ve kaç günün bayram günü olacağını, ayrıca hangi kurbanların kamusal olarak ifa edileceğini ve bunu kimlerin yerine getireceğini en az üçte ikisinin hazır bulunduğu toplantıda decuriones'e sunacaklardır. Bu meselerle ilgili her ne husus olursa olsun, decurio'ların o anda mevcut çoğunluğu bunun yasal ve bağlayıcı olacağı hususunda karar almış veya kararname çıkarmış olacak ve kolonide bu bayram günleri ve kurbanlar olacaktır.*

LXV. *Colonia Genetiva Iulia'a ait vergilerle bağlantılı olarak ceza adı altında resmi kasaya ödenen paralara gelince: hiç kimse bu parayı herhangi bir şahsa devretme, verme, harcama yetkisine sahip olmayacak ve bu paraları kolonide veya başka bir yerde koloni sakinleri adına yapılacak kurbanlar dışında kullanayacak, birine veremeyecektir. Ayrıca hiç kimse şahsi yükümlülük altına girmeksizin bu parayı başka bir amaç için alma ve bu parayla*

⁴⁷³ Italia ve Galia'da çıkan bir tumultus'un (kargaşa) askeri izinlerin (vacatio militiae) kaldırılmasına yol açtığını Cicero belgelemektedir: Cic. Phil. 5,53: vacationem militiae ipsis liberisque eorum esse placere extra tumultum Gallicum Italicumque. Yasanın LXVI. paragrafında pontifex ve augur'ların muafiyeti hakkındaki detaylar belirtilmemiş olsa da, bunların haklarının Roma'daki pontifices'in haklarıyla aynı oldukları dile getirilmektedir. Bunlar hakkındaki bilgiyi ise Plutarkhos aktarmaktadır: Plut. Cam. 41 θέσθαι νόμον ἀφεῖσθαι τοὺς ἱερεῖς στρατείας, χωρὶς ἂν μὴ Γαλατικὸς ἢ πόλεμος (Rahiplerin Galia'da savaş olmadığı sürece askerlikten muaf olmaları yönündeki yasa hükmü getirmek).

ilgili decurion'lara dilekçe verme veya kendi düşüncesini açıklama hak ve yetkisine sahip olmayacaktır. Duumvir'ler şahsi yükümlülük altına girmeksizin bu parayı verecek ve kolonide veya kolonide herhangi bir yerde kolonistler adına gerçekleştirilecek kurbanlar için ayrılan bu parayı ödeyecek ve tahsis edecektir. Onlar bu hakka ve güce sahip olacaklardır. Bu paranın verileceği şahsın bunu herhangi bir kişisel yükümlülük altına girmeden alması yasal olacaktır.

LXVI. *C. Caesar veya koloniye kendi emriyle her kim kuracaksa o şahıs Colonia Genetiva'dan kimleri pontifex ve augur olarak atamışsa, bunlar herhangi bir koloninin pontifex ve augur'larının sahip oldukları veya olacakları aynı koşul ve statülere haiz olarak Colonia Genetiva Iulia'nın pontifex ve augur heyetlerini oluşturacaklardır.⁴⁷⁴ Bu pontifex ve augur heyetlerini oluşturan her bir üyeyle bunların çocukları için de Roma'daki bir pontifex için söz konusu olduğu üzere askeri ve resmi görevlerden muafiyet hakkı geçerli olacak,⁴⁷⁵ ayrıca bunların tüm askeri seferi yerine getirmiş sayılacaktır. Kehanetlere ve bunlarla ilgili meselelere gelince, yargılama ve karar yetkisi augur'lara ait olacaktır. Adı geçen pontifex'ler ve augur'lar, memurlar tarafından kutlanan bütün resmi oyunlarda ve Colonia Genetiva Iulia'nın bunların kendileri tarafından yerine getirilen resmi kurban merasimlerinde toga praetexta giyme hakkına sahip olacaklardır. Bu pontifex'ler ve augur'lar gladiator oyun ve dövüşlerini decurion'lar arasında seyretme hakkına da haiz olacaklardır.⁴⁷⁶*

LXVII. *Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, ölen ya da suçlu bulunan bir pontifex ya da augur'un yerine bu yasaya uygun olarak Colonia Iulia'nın pontifex ya da augur heyetine pontifex ya da augur olarak tayin edilecek kişi, herhangi bir koloninin pontifex ve augur'larının sahip oldukları veya olacakları aynı koşul ve statülere haiz olarak Colonia Iulia'da pontifex ve augur heyetlerini oluşturacaklardır. Colonia Genetiva'nın pontifex sayısının üçten daha az olması durumu dışında hiç kimse kimseyi birinin yerine seçmeyecek veya pontifex heyetine tayin etmeyecektir.*

LXVIII. *Duumvir'ler ya da praefectus pontifex ve augur'ların seçimi ve ilanını bu yasanın duumvilerin, seçilmeleri, atanmaları ve değiştirilmelerine dair hükümleri çerçevesinde bu yasa uyarınca yerine getireceklerdir.*

⁴⁷⁴ Koloninin kuruluşundan sorumlu komisyonun genellikle koloninin ilk pontifex ve augur'larını da atadığını Cicero belgelemektedir : Cic. leg. agr. 2,96: Huc isti xviri cum iœ1100œ1100 colonorum ex lege Rulli deduxerint, c decuriones, x augures, vi pontifices constituerint.

⁴⁷⁵ Dionysios Halikarnasseus rex sacrarum için benzer bir muafiyetten bahseder : Dion. Hal. ant. 5,1,4: ἀπάσης λειτουργίας πολεμικῆς καὶ πολιτικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς.

⁴⁷⁶ Oyunlarda decurio'larla birlikte oturma hakkı için krş. aş. prg. CXXV.

LXIX. Koloni kurulduktan sonra Colonia Iulia'nın atanan ilk duumvir'leri kendi görev süreleri içinde, sonraki duumvir'leri ise göreve başlamalarından itibaren ilk 60 gün⁴⁷⁷ içinde en az yirmisinin hazır bulunduğu toplantıda kurban ve dini merasimler için gerekli şeyleri sağlama sözleşmesini imzalayan kiracı veya kiracılarla anlaşılan koşullar uyarınca ödenecek tutarın adı geçen sözleşme sahiplerine tahsis edilip ödenmesi için decurio'lara önerge sunacaktır. Kiralama sözleşmesinin koşulları uyarınca belirlenen bu tutar, bu meselenin görüşüldüğü toplantıda en az 30 decurio'nun hazır bulunması kaydıyla alınan decurio kararnamesiyle tahsis edilip ilgili kiracılara ödenene kadar decurio'lara başka hiçbir önerge sunulmayacak ve başka bir decurio kararnamesi çıkarılmayacaktır. Kira tutarı olarak ne meblağ belirlenmişse, ilgili duumvir'ler bu yasa uyarınca usulen kolonide ya da koloninin herhangi bir yerinde resmi olarak yerine getirilecek kurbanlar için ödenmesi gerekli bu tutarın, bunun dışında başka bir meblağın ödenmemesi kaydıyla, ilgili kiracı ya da kiracılara ödendiğini kontrol edeceklerdir.

LXX. Bu kanundan sonra atanmış ilk duumvir'ler hariç, sonraki tüm duumvir'ler, kendi görev sürelerinde decurio'ların kararıyla Iovus, Iuno, Minerva ile diğer tanrı ve tanrıçalar için gladiator gösterisi veya dramatik oyunlar veya bu tür gösterilerin 4 gün süresince her bir günün mümkün olduğunca büyük bölümü kapsayacak (kısmını) düzenleyeceklerdir. İlgili kişilerden her biri söz konusu gösteri ve oyunlar için kendi cebinden en az 2.000 sestertii harcayacak; ayrıca her bir duumvir'in kamu kasasından 2.000 sestertii'yi aşmayacak bir tutarı harcaması ve söz konusu kişilerin bunu dokunulmazlık vasfıyla yapmaları, bu yasa uyarınca usulen kolonide veya başka bir yerde yapılacak resmi kurbanlar için tahsis edilmiş veya verilmiş bu paranın bir kısmının hiç kimse tarafından (başka bir amaç için) harcanmaması veya aktarılmaması kaydıyla, yasal olacaktır.

LXXI. Her aedilis kendi görev süresinde Iovus, Iono, Minerva gladyatör gösterisi veya dramatik oyunlar veya bu tür gösterilerin 3 gün süresince her bir günün mümkün olduğunca büyük bölümü kapsayacak (kısmını) ve Venus için circus veya forumda kutlanan ayunları bir gün süreyle düzenleyeceklerdir. Ayrıca her bir duumvir'in kamu kasasından 1.000 sestertii'yi aşmayacak bir tutarı harcaması yasal olacak Bu paranın tahsis edilip ödenmesiyle duumvir ya da praefectus ilgilenecektir. Aedilis'lerin adı geçen meblağı herhangi bir etki altında kalmadan almaları da yasal olacaktır.

⁴⁷⁷ 60 gün içinde ifadesi burada çelişki yaratmaktadır. Zira yasanın LXIV. paragrafında decurio'ların festival günlerini 10 gün içinde tespit edecekleri hükmü bulunmaktadır.

LXXII. *Kutsal adaklar kapsamında tapınaklara adanan veya getirilen parayla⁴⁷⁸ ve bu paranın tapınakların ait olduğu tanrı ve tanrıçalar için yapılacak kurbanlardan arta kalan kısmıyla ilgili olarak hiç kimse artan tutarın, paranın bağışlandığı ya da getirildiği tapınak için harcanmasına kararname, emir veya intercessio (arabuluculuk) yoluyla engel olmayacak, bu parayı başka şeye harcamayacak ya da harcanmasına vesile olmayacaktır.*

LXXIII. *Koloninin veya kentin sınırlarının veya sabanla işaretlenmiş alanın içine hiç kimse ölüsünü getirmeyecek,⁴⁷⁹ oraya gömmeyecek, ölen kişinin mezarını yapmayacaktır. Her kim bunlara karşı hareket edecek olursa Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 5.000 sestertii ödeyecektir. Bu paranın talebi için herhangi biri tarafından istenildiği zamanda dava açılabilir ve yargılama yapılabilir. İnşa edilmiş yapının yıkılması işiyle duumvir ya da aedilis ilgilenecektir. Bunlara karşı gelerek bir ölü getirilirse ya da konulursa (bunu yapanlar) uygun olan cezaya çarptırılacaklardır.*

LXXIV. *Hiç kimse yeni bir ustrina inşa etmeyecek ve şehre yarım milden daha yakın bir yerde ölüsünü yakmayacaktır. Her kim ki bunlara karşı hareket edecek olursa Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 5.000 sestertii ödemeye mahkûm olacaktır. Bu yasa uyarınca bu tutarla ilişkili olarak isteyen herkes dava açılabilir ve kovuşturma yapılabilir.*

LXXV. *Duumvir'lerin takdiriyle aynısını inşa edeceğini garanti edecek kefiller göstermedikçe⁴⁸⁰ ya da bu meselenin görüşüldüğü toplantıda en az 50 decuriones'in hazır bulunması kaydıyla buna decurio kararnamesiyle izin verilmedikçe hiç kimse Colonia Iulia kentindeki bir yapının çatısını açmayacak, yıkmayacak, sökmeyecektir. Her kim ki bunlara karşı gelirse, Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine bu yapı için belirlenen değeri ödemek zorundadır; ayrıca bu yasa uyarınca söz konusu tutar için mahkemeye başvurmak ve bunu takip etmek hakkı isteyen herkes için söz konusu olacaktır.*

LXXVI. *Colonia Iulia'da kentinde hiç kimse (belli ebatların üzerinde) seramik esere ya da günlük 300'den daha fazla üretim yapan seramik imalathanesine sahip olmayacaktır. Eğer biri bu tür esere veya imalathaneye sahip olursa, söz konusu yapı veya arazi Colonia*

⁴⁷⁸Krş. Liv. 25,12: ludos praetor in circo maximo cum facturus esset, edixit ut populus per eos ludos stipem Apollini quantam commodum esset conferret. u yasa maddesinin içeri için krş. yk. prg. LXV.

⁴⁷⁹ Krş. Lex XII tab. 10,1: hominem mortuum in urbe ne sepelito neue urito; ayrıca bk. Cic. leg. agr. 2,58; Serv. Aen. 11,206.

⁴⁸⁰ Krş. Lex Mun. Mal. LXII; Lex Mun. Tar. 32–35: nei quis in oppido quod eius municipi erit aedificium detegito neue demolito neue disturbato, nisei quod non deterius restitutus erit, nisei de s(enatus) s(ententia). sei quis aduersus ea faxit, quanti id aedificium fuerit, tantam pecuniam municipio dare damnas esto eiusque pecuniae quei uolet petitio esto.

*Iulia'nın kamu mülkü olacak;*⁴⁸¹ ayrıca isteyen herkes bu tür yapı için talepte bulunabilecek *Colonia Genetiva Iulia'da idari yetkiye sahip herhangi bir memur yargı işinden kim sorumluysa hile yapmaksızın (yapı veya araziye) eşdeğerde tutarı kamu kasasına ödeyecektir.*

LXXVII. *Duumviri veya aediles'ten herhangi biri Colonia Iulia'ya ait sınırlar içinde kamu yararına kanal veya kanalizasyon yapmak, kazmak, değiştirmek veya yollar inşa etmek ya da döşemek isterse, söz konusu kişinin bunları özel şahıs mallarına zarar vermemek kaydıyla yapması mümkün olacaktır.*⁴⁸²

LXXVIII. *Koloniye tahsis edilmiş sınırlar içindeki resmi yollar ve kaldırımlarla ilgili olarak, söz konusu sınırlar içinde hâlihazırda mevcut ve daha sonra yapılacak bu tür bütün cadde, yol ve kaldırımlar kamuya ait olacaktır.*

LXXIX. *Bu koloninin kolonistler arasında paylaştırılmış teritoryumunda bulunan nehirler, dereler çeşmeler, göletler, havuzlar, bataklıklarla ilgili olarak, bunların bulunduğu arazlerin kiracı veya sahipleri söz konusu dere, çeşme, göl, havuz ve bataklıklarla ilgili olarak suya erişimi, su taşıma ve çekme hususunda önceki kiracı veya sahiplerin sahip oldukları aynı haklara sahip olacaklardır. Adı geçen araziye einde tutan veya buna sahip olan kişi söz konusu sulara giden yol üzerinde de aynı şekilde yasal hakka sahip olacaktır.*

LXXX. *Decurio'ların kararına göre kolonide birine resmi bir iş verilmesi durumunda, işin verildiği şahıs işin tamamlanmasını tamamlayacağını (kesinleşmesini) takip eden 150 gün içinde söz konusu işin dökümünü çıkararak decurio'lara takdim edecektir.*⁴⁸³

LXXXI. *Colonia Iulia'nın duumvir'leri ve aedilis'lerinin kamu parasının kaydı ve kolonistlerin hesaplarının dökümüyle görevli yazmanlarıyla ilgili olarak her duumvir ve aedilis pazar kurulduğu bir günde,*⁴⁸⁴ *forumda resmi bir toplantıda, gündüz vakti herbir (yazmanın) etki altında kalmadan ve kötü bir niyet taşımadan adı geçen koloninin, hesapları doğru tutacaklarına ve kasıtlı ya da kasıtsız tutulmuş yanlış kayıtlarla koloniye dolandırmayacaklarına dair Iupiter ve Dei Penates (Koruyucu tanrılar) tanrılar huzurunda*

⁴⁸¹ Yasadışı bir şekilde kamuya ait su kaynaklarıyla sulanan arazilerinin haczedilmesi hususunda bk. Front. aqu. 97,3: agri vero, qui aqua publica contra legem essent inrigati, publicabantur.

⁴⁸² Krş. Lex. Mun. Mal. LXVII ; ayrıca bk. Lex Mun. Tar. str. 39–42: sei quas vias fossas clouacas IIII[v]ir Ilvir aedilisve eius municipi caussa | publice facere immittere commutare aedificare munire uolet intra | eos fineis quei eius municipi erun[t], quod eius sine iniuria fiat, id ei facere liceto.

⁴⁸³ Benzer bir hüküm için krş. Lex Mun. Tar. 21–25: quodque quouque negoti publice in municipio de s(enatus) s(ententia) datum erit negotiue publice gesserit pequniamque publicam dederit exegerit, is quoi ita negotium datum erit negotiue quid publice gesserit pequniamue publicam dederit exegerit, eius rei rationem senatui reddito refertoque in diebus (decem) proxumeis, quibus senatus eius municipi censuerit sine d(olo) m(alo).

⁴⁸⁴ Krş. Lex Mun. Mal. LXXXIX.

yemin etmesini sağlayacaktır.⁴⁸⁵ Her bir yazman bu şekilde yemin edeceğine göre, adı geçen merci bu şahsın resmi kayıtlara girmesini sağlayacaktır. Bu yemini etmeyen yazmanlar resmi hesapları kopya edemeyecek ve bu tür bir hizmet için mutata olan bir ücret alamayacak ve ödeyemeyecektir. Yazamanlara bu yeminin ettirmeyen bir görevli ise 5.000 sestertii para cezasına çarptırılacak ve bu yasa uyarınca isteyen herhangi biri tarafından bu ceza tutarı için mahkeme edilip kovuşturulabilecektir.

LXXXII. Colonia Iulia Genetiva'nın kolonistlerine tayin edilmiş ya da verilmiş araziler, ormanlar, yapılarla ilgili olarak bunlar kamunun ortak kullanımında olacak, hiç kimse söz konusu arazi ya da ormanları satmayacak, 5 yıldan daha uzun süre kiraya veremeyecek⁴⁸⁶ ve bunların yukarıda söylenenin aksine satılması veya kiralanması için decurio'lara teklifte bulunmayacak veya bu yönde bir decurio kararı almayacaktır. Ayrıca bu arazi ya da ormanların satış yoluyla kamunun ortak malı olmaktan çıkması mümkün olmayacaktır. Böyle (yasadışı) satış yoluyla bu arazilerin ürünlerinden yararlanan kişi Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine iugerum⁴⁸⁷ başına yıllık olarak 100 sestertii ödeme cezasına çarptırılacak ve söz konusu tutar için bu yasa uyarınca isteyen herkes tarafından dava edilip kovuşturulabilecektir.

Yasanın LXXXIII–XC paragraflarınının bulunduğu kısım korunmamıştır

XCI. Colonia Genetiva Iulia'da bu yasa uyarınca decurio, augur veya pontifex olarak atanmış kişiyle ilgili olarak herhangi decurio, augur veya pontifex kendisinden yeter miktarda teminat alınmasından sonraki 5 yıl içinde kolonide, kentte veya kentten en fazla 1 mil mesafede konut sahibi olmazsa, bu kişi adı geçen kolonide decurio, augur veya pontifex olamayacak; koloninin duumvir'i de bu tür kişilerin ismini herhangi bir etki altında kalmadan decurio ve pontifex lislerinden çıkaracak ve adı geçen duumvir'in bunu dokunulmazlıkla yerine getirmesi yasal olacaktır.

XCII. Koloni'de görevli duumvir'ler, resmi elçilerin gönderilmesine ilişkin olarak koloninin decurio'larının çoğunluğunun hazır bulunduğu toplantıda decurio'lara teklifte

⁴⁸⁵ Yemin için krş. Lex Mun. Sal. XXVI.

⁴⁸⁶ 5 yıllık kiralama süresi istisnai olmuş gözükmetedir. Zira Gaius, municipium arazilerinin kiralanmasının süresiz (perpetuum) olduğunu, daha açık bir ifadeyle kiralamanın kira bedelinin kiracı tarafından ödendiği sürece devam ettiğini belirtmektedir: Gai. inst. 3,145: Adeo autem emptio et uenditio et locatio et conductio familiaritatem aliquam inter se habere uidentur, ut in quibusdam causis quaeri soleat, utrum emptio et uenditio contrahatur an locatio et conductio, ueluti si qua res in perpetuum locata sit. quod euenit in praediis municipum, quae ea lege locantur, ut, quamdiu [id] vectigal praestetur, neque ipsi conductori neque heredi eius praedium auferatur; sed magis placuit locationem conductionemque esse.

⁴⁸⁷ Iugerum = 4,047 m².

bulunacaklar ve yine çoğunluğun hazır bulunduğu toplantıda alınan kararlar yasal ve geçerli olacaktır. Bu yasa uyarınca yapılan seçimle veya yine bu yasa uyarınca alınan decurio kararıyla elçiliğe seçilen biri bu görevi yerine getirmezse kendi yerine aynı ordo arasından bu yasanın veya decurio kararının gerektirdiği şekilde vekilini temin edecektir. Vekilini göstermezse ve benzeri her başarısızlıkta bu koloninin kolonistlerine 10.000 sestertii ödeyecektir ve bu tutar için isteyen herkes tarafından mahkemeye verilip kovuşturulabilecektir.

XCIII. *Koloni kurulduktan sonra atanan hiçbir duumvir ve duumvir tarafından bu yasa uyarınca temsilcisi olarak görevlendirilen hiçbir praefectus⁴⁸⁸ kamu arazileriyle ilgili veya kamu arazileri için sözleşme sahibi, kiracı ya da kefilinden herhangi bir rüşvet, armağan, haraç veya benzeri bir ödün almayacak, ayrıca kendisine veya personelinden herhangi birine böyle bir ödünün verilmemesini sağlayacaktır. Her kim bunlara karşı hareket ederse Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 20.000 sestertii ödeyecek ve isteyen herhangi biri tarafından bu tutar hususunda mahkemeye verilip kovuşturulabilecektir.*

XCIV. *Bu kolonide duumvir, duumvir tarafından temsilcisi olarak görevlendirilmiş praefectus ve aedilis⁴⁸⁹ dışında hiç kimse bu yasada öngörüldüğü üzere karar verme ve yargılama yetkisine sahip değildir. Bu yasayla yetkili kılınmış kişiler dışında hiçkimse imperium ya da yetkisi aracılığıyla birine karar verme veya yargılama imkânı tanımayacaktır.*

XCv. *Tayin edilmiş recuperator'ların belirlenen günde hüküm vermemeleri durumunda duumvir ya da praefectus ilgili dava görülürken recuperator'larla davalı ve davacının duruşmada yer alacakları günü belirleyerek bunların dava karara bağlanıncaya kadar hazır bulunmalarını emredecek ve recuperator'ların atanarak hüküm vermelerinin buyrulmasını takip eden 20 gün içinde hükmün hiçbir etki altında kalınmadan verilmesini sağlayacaktır. Ayrıca davayı yürütmeyecek kişi tarafından istendiğinden kolonistler veya kentte oturan yabancılar arasından sayıları yirmiyi aşmayacak şekilde seçilecek tanıklar için resmi ilan yapılmasını sağlayacak ve bu şekilde bu şekilde ilan edilen ve adları tanıklar listesinde bulunan kişilerin ilgili davada hazır bulunmaları için gerekli tedbirleri alacaktır. Bunun dışında bir mahkeme yirmiden fazla kişinin kanıt sunmaya zorlanmaması kaydıyla, yürütülen soruşturma konusuyla ilgili bilgisi veya duyumu olan kişilerin yemin ettikten sonra herhangi bir etki altında kalmadan kanıtlarını sunmasını sağlayacaktır. İlgili davanın taraflarından biriyle kayınperder-damat, üvey baba-evlatlık, patron-azatlı, kuzen vb. ilişkisi ve akrabalık*

⁴⁸⁸ Duumvir tarafından temsilcisi olarak atanan praefectus'un konumu için krş. Lex. Mun. Sal. XXV.

⁴⁸⁹ Aedilis'lerin ast bir makam olarak dar kapsamlı karar yetkileri için bk. Tac. ann. 2,85 ; 3,52; 13,28 ; Iuv. sat. 10,102.

*bağı bulunan biri kendi isteği dışında tanık olmaya zorlanmayacaktır.*⁴⁹⁰ *Kolonistler adına bu davayı açan duumvir ya da praefectus mahkemede bulunmazsa, bu yokluğun ciddi bir hastalık, kefaletle veya yargıyla bağlantılı bir iş, kurban töreni, aileden birinin cenazesi veya bunu takip eden arınma merasiminden*⁴⁹¹ *veya Roma halkının verdiği bir görev veya yetki nedeniyle alıkonmadan kaynaklanması durumunda, bu yasanın görüşü mahkemeyi yürüten kişinin yokluğunda recuperator'ları tayini veya reddiyle ilgili aşamaların ilerlememesi ve meselenin hükme bağlanmamasıdır. Davacının özel bir şahıs olması, ama duruşma için belirlenen günde, duumvir veya praefectus'un takdiriyle yukarıda belirtilen ciddi bir hastalık, kefaletle veya yargıyla bağlantılı bir iş, kurban töreni, aileden birinin cenazesi veya bunu takip eden arınma merasimi veya Roma halkının verdiği bir görev veya yetki nedeniyle alıkonma gibi geçerli bir mazereti olmadan hazır bulunmazsa, bu yasa uyarınca soruşturma gerektiren meselelerde hiçbir girişimde bulunulmayacak ve yasa uyarınca bu dava sanki bunun için hiç yargı seçilmemiş ve hiç recuperator atanmamış gibi kalacaktır.*

XCVI. *İlgili kolonideki herhangi bir decurio duumvir'den ya da praefectus'tan kamu parası, para cezaları ya da kamu mekânları, arazileri ve yapılarına ilişkin decurio'lara kovuşturma ve mahkeme hükmü gerektiren bir önerge sunulmasını talep ederse, duumvir ya da yargı yetkisine sahip başka bir görevli uygun olan ilk günde ilgili mesele hakkında decurio'lara danışacak ve meselenin görüşüldüğü toplantıya decurio'ların çoğunluğun katılması kaydıyla karar alınmasını sağlayacaktır. Bu mesele decurio'ların çoğunluğunca alınacak karar yasal ve geçerli olacaktır.*

XCVII. *İlgili kolonide hiçbir duumvir veya duumvir yetkisine haiz hiçkimse Lex Iulia'nın*⁴⁹² *kolonistlere arazi verme ve tahsis etme yetkisi tanıdığı kişiler ve koloniyi kuranlarla bunların çocukları ve torunları dışında*⁴⁹³, *ayrıca meselenin görüşüldüğü ve en az 50 decurio'nun hazır bulunduğu toplantıda decurio'ların bu yönde çoğunluk kararı*

⁴⁹⁰ Krş. Dig. 22,5,4: *Lege Iulia iudiciorum publicorum cavetur, ne invito denuntietur, ut testimonium litis dicat adversus socerum generum, vitricum privignum, sobrinum sobrinam, sobrino sobrina natum, eosve qui priore gradu sint, item ne liberto ipsius, liberorum eius, parentium, viri uxoris, item patroni patronae: et ut ne patroni patronae adversus libertos neque liberti adversus patronum cogantur testimonium dicere.*

⁴⁹¹ İlk altı mazaret 12 Levha Kanunu'ndan alınmış gözükmetedir: *Lex XII tab.* 2,2: *morbus santicus ... aut status conductus dies cum hoste ... quid eorum fuit, iudici arbitroue reoue is dies diffissus esto; krş. Dig. 2,11, 2,3; Cic. off. 1,37; Varro, ling. 5,3.*

⁴⁹² *Lex Iul. agr.:* Bruns 1909, 95–96 no. 15; FIRA I, 138–140 no. 12; Crawford 1996 (II), 763–767 no. 54.

⁴⁹³ *Patroni coloniae* unvanı ancak decurio kararıyla verilebilmektedir ve kalıtsal bir şekilde babadan oğula kalmaktadır ; krş. Cic. off. 1,35: *qui civitates aut nationes devic tas bello in fidem recepissent, earum patroni essent more maiorum; Cic. Sul. 60–61.*

olmadıkça⁴⁹⁴ herhangi birinin ilgili koloninin kolonistlerinin patronus'u olması ve patronus'u olarak atanması yönünde teşşebbüste bulunmayacak, decurio'lara önerge sunmayacak veya decurio'ların bu yönde bir karar almasını sağlamayacaktır. Bu hükmün aleyhinde davranan kişi koloninin kolonistlerine 5,000 sestertii ödeyecek ve bu tutarla ilgili olarak adı geçen koloninin isteyen her yurttaşı tarafından dava edilip kovuşturulabilecektir.

XCVIII. İlgili meselenin görüşüldüğü ve söz konusu koloninin decurio'larının çoğunluğunun katıldığı toplantıda decurio'lar tarafından alınan kararlar bir kamu işinin yapılması durumunda, yetişkin bir erkeğin bir yıl içinde 5 günden daha fazla çalıştırılmaması, her bir koşumdaki yük hayvanının 3 günden daha fazla boyunduruğa koşulmaması kaydıyla bu tür bir işin yürütülmesi yasal olacak ve decurio'ların kararıyla bu işte 14 yaşından küçük ve 60 yaşından büyük kişilerin kendi rızaları dışında çalıştırılmamaları koşuluyla o sırada görevde bulunan aedilis'ler tarafından denetlenecektir. Bu kolonide veya koloninin sınırları içinde bir konut ya da arazi sahibi olan, ama koloninin yurttaşı olmayan biri de koloninin bir yurttaşıyla aynı miktarda emek yükümlülüğüne tabi olacaktır.⁴⁹⁵

XCIX. Colonia Genetiva kentine getirilecek resmi aquaductus getirilmesi durumunda o sırada görevde bulunan duumvir'ler decurio'ların üçte ikisi hazır bulunduğu toplantıda aquaductus'un yasal olarak geçeceği araziler hususunda decurio'lara önerge sunacaklardır.⁴⁹⁶ Aquaductus'un, suyun bu amaç için inşa edilmemiş bir yapıdan geçmemesi kaydıyla⁴⁹⁷ o sırada toplantıda hazır bulunan decurio'ların çoğunluk kararıyla belirlenen arazilerden geçirilmesi büyük kısmı hazır bulunduğu ve karar verdikten sonra suyun bir

⁴⁹⁴ Krş. *Lex Mun. Mal.* LXI, CXX–CXXI.

⁴⁹⁵ Krş. Dig. 50,4,18,22: Huiusmodi igitur obsequia et hi, qui neque municipes neque incolae sunt, agnoscere coguntur.

⁴⁹⁶ Frontinus'a göre aquaductus inşası için herhangi bir arazinin sadece bir kısmı gerekli olduğunda mülk sahibi işi yokuşa sürerse, kent idaresi bütün mülkü istimlak etmekte, sonra gerekli olmayan kısmı yeniden satışa çıkarmaktadır, bk. Front. aq. 128 : sed cum aquas perducerent, si difficilior possessor in parte vendunda fuerat, pro toto agro pecuniam intulerunt et post determinata necessaria loca rursus eum agrum vendiderunt, ut in suis finibus proprium ius res publica privatique haberent.

⁴⁹⁷ Frontinus'a göre bir aquaductus'un her iki yanında 5 adımlık mesafe içerisinde, aquaductus'un inşasından önce var olanlar hariç, hiç bir yapı veya ağaç bulunmayacağına dair bir senatus kararı bulunduğu bahsetmektedir, bk. Front. aq. 127: placere circa fontes et fornices et muros utraque ex parte quinos pedes patere, et circa rivos qui sub terra essent et specus intra urbem et urbi continentia aedificia utraque ex parte quinos pedes vacuos relinqui ita ut neque monumentum in eis locis neque aedificium post hoc tempus ponere neque conserere arbores liceret, sique nunc essent arbores intra id spatium, exciderentur praeterquam si quae villae continentes et inclusae aedificiis essent.

yapı çevresine götürülmemesi koşuluyla yasal ve hukuki olacak ve hiç kimse hiçbir şekilde suyun bu şekilde getirilmesine engel olmayacaktır.

C. Herhangi bir kolonist özel mülkiyetine atıksu⁴⁹⁸ taşımak ister ve bu meselenin decurio'ların kararına sunulmasını talep etmek üzere duumvir'lerden birinin huzuruna çıkarsa, kendisine bu talebin iletildiği duumvir en az 40 decurio'nun hazır bulunduğu toplantıda meseleyi decurio'lara iletacaktır. Bu toplantı hazır bulunan decurio'ların çoğunluğu eğer atık suyun şahsın özel mülküne taşınabilmesi yönünde karar verirlerse, ilgili şahıs, bu işlemin diğer özel şahıslara zarar vermemesi kaydıyla söz konusu suyu bu şekilde kullanabilme hak ve yetkisine sahip olacaktır.

CI. Memurların seçim veya ara seçim kurullarını yürüten hiçbir görevli ilgili kurulda herhangi birini bir tribus'a⁴⁹⁹ kabul etmeyecek, decurio olarak aday gösterilmesi veya atanması⁵⁰⁰ ya da decurio'lar arasında oturması bu yasa uyarınca uygun be hukuki olmayan birinin adını ilan etmeyecek veya ilan edilmesini emretmeyecektir.

CII. Bu yasa uyarınca bir soruşturma yürüten veya bir mahkemeyi idare eden hiçbir duumvir, ilgili mahkemenin yine bu yasa uyarınca bir günde sonuçlandırılması gerekmedikçe, ilgili soruşturmayı günün ilk saatinden önce ve 11. saatinden sonra yürütmeyecektir. Söz konusu duumvir ayrıca birkaç davacı olması durumunda suçlamasını yapmak için baş davacıya 4 saat, diğer her bir müştekilere ise her bir davacıdan baş davacıya ise ikişer saat müddet tanıyacaktır. Eğer davacışardan biri kendi müddetini diğer müştekilerden birine devrederse,⁵⁰¹ duumvir söz konusu süre devredilen müştekiye kendisine devredilen süre kadar hadar daha uzun; kendi müddetini devreden müştekiye ise aynı şekilde devrettiği süre kadar daha kısa konuşma müddeti tanıyacaktır. Toplam konuşma süresi ne kadar olursa olsun bütün müştekiler her celsede konuşma hakkına sahip olacaktır. Davalıya veya davalı adına savunma talebinde bulunan kişiye ise duumvir yine her celsede davacılara tanıdığı sürenin iki katını tanıyacaktır.

⁴⁹⁸ Frontinus *aqua caduca*'yı (atıksu) kamuya ait su olarak tanımlamaktadır: Front. aq. 94: observata inveni. apud antiquos omnis aqua in usus publicos erogabatur et cautum ita fuit: "ne quis privatus aliam aquam ducat, quam quae ex lacu humum accidit".(haec enim sunt verba eius legis) id est quae ex lacu abundavit; eam nos caducam vocamus. et haec ipsa non in alium usum quam in balnearum aut fulloniarum dabatur, eratque vectigalis statuta mercede quae in publicum penderetur.

⁴⁹⁹ Colonia Lilybaeum da benzer şekilde 12 tribus'a bölünmüştür: CIL X 7238. Buna karşın aşağıda görüleceği üzere Salpensa ve Malaca *municipium*'ları tribus'lar yerine curia'lara bölünmüştür.

⁵⁰⁰ K.rş. Lex. Mun. Mal. LIV.

⁵⁰¹ K.rş. Cic. Flac. 82.

CIII. *Koloninin topraklarını savunmak amacıyla toplanan kurulda hazır bulunan decurio'ların çoğunluk oyuyla⁵⁰² askeri seferberlik kararı alınacak olursa, idari yetkiye sahip her duumvir veya praefectus'un koloninin yurttaşlarını, incolae ve attributi'yi⁵⁰³ askerlik çağrısında bulunması herhangi bir cezai müeyyide olmaksızın hukuki olacaktır. Duumvir ya onun tarafından bu tür silahlı birliğin komutasına getirilen kişi da ordunun başındaki duumvir'lerden biri Roma halkına ait ordudaki Roma halkının tribunus militum'una⁵⁰⁴ ait olan aynı cezalandırma yetkisine sahip olacak ve icraatlarının ilgili toplantıda hazır bulunan decurio'ların çoğunluk oyuyla alınmış karara uygun olması kaydıyla bu hak ve yetkiyi hukuki ve meşru bir şekilde uygulayabilecektir.*

CIV. *Koloni Genetiva'nın sınırları içinde tamamlanmış veya planlanmış bütün hudut yolları ya da kavşaklarla, ayrıca diktatör ve imparator C. Caesar'ın emri, Lex Antonia'nın direktifleri, senatus kararnamesi ve halk oylamasıyla koloniye verilen ve tahsis edilen arazinin hudutları içindeki bütün kanallarla ilgili olarak hiç kimse bahse konu hudut yollarını veya kavşakları kapatmayacak, geçişi engelleyecek şekilde yığıntı yapmayacak, çift sürmeyecektir. Aynı şekilde suyun akışını engellemek veya akış istikameti değiştirmek gagesiyle bahse konu kanalları doldurmayacak veya önüne set koymayacaktır. Bu hükmün aleyhinde davranan kişi bahsi geçen her bir eylem için Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 1.000 sestertii ödeyecek ve bu miktar hususunda isteyen herkes tarafında dava edilip kovuşturulabilecektir.*

CV. *Eğer bir şahıs, azatlı olduğu dışında⁵⁰⁵ bir iddiayla herhangi bir decurio'nun mevkisine veya decurio zümresine layık olmadığını beyan eder ve bu meseleyle ilgili olarak*

⁵⁰² Bu hususta decurio kurulu üye sayısının üçte ikisinin veya çoğunluk kararı yerine sadece bu meselenin görüşüldüğü toplantıda hazır bulunan decurio'ların çoğunluk kararının yeterli görülmesi savaş tehdidi gibi acil bir durumda kararın ivedilikle alınması gerekliliğiyle açıklanabilir.

⁵⁰³ *Incolae*, yasanın XCVIII. paragrafında «koloninin sınırları içinde konut ya da arazi sahibi ola nama koloninin yurattşo olmayanlar» şeklinde tarif edilen kişilerdir. Geniş anlamda *contributi* de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bununla birlikte *incolae*, kökeni başka bir kentte olmakla birlikte bu kolonide oturan bir Roma yurttaşı iken ; *contributi* ise büyük olasılıkla kentin Roma kolonisi yapımından önceki, dolayısıyla Roma vatandaşlık hakkına da sahip olmayan sakinleridir. Gallia Cisalpina'da bulunmuş bir yazıt yerel unsurların koloni toplumuyla entegrasyonuna dair güzel bir örnek sunmaktadır: CIL V 532 : Carni Catalique attributi a diro Augusto reipublicae nostrae.

⁵⁰⁴ Bir tribunus'un ceza verme, teminat alma ve kırbaçlama yetkisi için bk. Pol. 6,37,8: κύριος δ' ἐστὶ καὶ ζῆμιων ὁ χυλάρχος καὶ ἐνεχυράζων καὶ μαστιγῶν.

⁵⁰⁵ Normal şartlarda azatlı olmak memuriyet için engeldir: bk. *Lex Mun. Mal.* LIV. Bununla birlikte Urso'daki aksi durum, kente gönderilen ilk kolonistlerin olasılıkla büyük oranda azatlılar arasından seçilmiş olmasıyla bağlantılı olmalıdır. Plinius Urso'yu «Genetiva Urbanorum» olarak tanımlamaktadır: Plin. *nat. hist.* 3,12: Urso

duumvir'lerden birinden dava açılmasını talep ederse, bu başvurunun yapıldığı duumvir meseleyi inceleyerek bir mahkeme kuracaktır. Söz konusu decurio mahkemede suçlu bulunacak olursa, decurio'luktan azledilecek,⁵⁰⁶ decurio'lar arasında oy kullanamayacak, duumvir'liğe ya da aedilis'liğe aday olamayacaktır. Hiçbir duumvir de seçimler böle birinin adaylığını kabul etmeyecek, onu duumvir veya aedilis olarak ilan etmeyecek ilan edilmesini emretmeyecektir.

CVI. Dictator Caesar emriyle kurulan Colonia Genetiva'nın hiçbir kolonisti bu kolonide gizli buluşma, toplantı veya komplo tertiplemeyecektir⁵⁰⁷.

Yasanın CVII–CXXII paragraflarınının bulunduğu kısım korunmamıştır

CXXIII. [İlgili meselenin görüşüldüğü davanın yargıçlarının çoğunluğunun davalı kişinin decurio makamına layık olmadığına ikna olmaması durumunda], ilgili meselede başvurunun yapılacağı duumvir suçlanan şahsın ilgili davanın yargıçları tarafından beraat ettilmesini emredecektir. Bu şekilde beraat eden şahıs duruşmada hile yapılmamış olması⁵⁰⁸ kaydıyla bu yasa uyarınca ilgili davadan tam olarak beraat etmiş olacaktır.

CXXIV. Colonia Genetiva'nın bir decurio'nu bu yasa uyarınca başka bir decurio'yu uygunsuz tutumundan dolayı suçlaması ve ilgili davada bu şekilde itham ettiği kişinin suçlu bulunmasını sağlaması durumunda ithamda bulunan kişi eğer isterse bu şekilde suçlu bulunan kişinin yerine bu yasa uyarınca oy kullanması mümkün olacak⁵⁰⁹ ve söz konusu kişinin herhangi bir cezai müeyyide olmadan bu şekilde davranması adil, yasal ve usulüne uygun olacaktır. Ayrıca yine bu yasa uyarınca decurio'lar arasında (suçlanan şahsın) yerine oy kullanma veya bunu talep etme hakkı söz konusu kişiye ait olacaktır.

quae Gen<eti>va Urbanorum. Benzer bir istisna MÖ. 40'lı yıllarda Africa'daki Caesar Dönemi kolonileri Curubis (CIL VIII 977) ve Clupea (CIL X 6104) için de belgelenmektedir. Korinthos'ta da benzer bir durumun söz konusu olduğunu Strabon belgelenmektedir : Strab. 8,6,23: ἡ Κόρινθος ἀνελήφθη πάλιν ὑπὸ Καίσαρος τοῦ θεοῦ διὰ τὴν εὐφυΐαν, ἐποίκους πέμψαντος τοῦ ἀπελευθερικοῦ γένους πλείστους. Caesar'ın deniz aşırı kolonilere 80.000 yurttaş gönderdiği aktarımı içi bk. Suet. Caes. 42: octoginta autem ciuium milibus in transmarinas colonias distributis.

⁵⁰⁶ Ayrıca bk. aş. prg. CXXIII–CXXIV.

⁵⁰⁷ Kısmen korunmuş bu paragraf *maiestas* (otorite) kategorisinde değerlendirilmelidir; krş. Dig. 48,4,1,2.

⁵⁰⁸ Beraat hususunda *praevaricatio* (yalan ifade) temelinde benzer düzenleme için bk. *Lex. rep.* 55: [nisei de eo sententiae ibei plurumae erunt, condemno, qu]od praeuaricationis causa factum non erit, is ex hac lege eius rei apsolutus esto.

⁵⁰⁹ Suçlamasında haklı çıkan kişinin ödüllendirilmesi hususunda krş. *Lex rep.* 46–47.

CXXV. Oyunlarda⁵¹⁰ *decurio*’lara verilen, tahsis edilen ya da bırakılan ve *decurio*’ların oyunları buradan izlemelerine izin verilen yerlere bu sırada *Colonia Genetiva Iulia*’nın *decurio*’su olan veya yine bu sırada kolonistlerin oylarıyla ya da *dictator*, *consul* veya *proconsul* olan *Caesar*’ın emriyle memuriyet, *imperium* veya yetki sahibi olan veya yine bu sırada *Colonia Genetiva*’da temsili memuriyet⁵¹¹ veya yetki sahibi olan veya meselenin görüşüldüğü toplantıda koloninin *decurio*’ların en az yarısının oyuyla alınan kararnameyle kendisine *decurio*’lar arasında oturma hakkının tanındığı⁵¹² kişiler dışında başka hiç kimse oturmayacak ve söz konusu yerlere yukarıda değinilen kişiler dışında birini kimse kasıtlı ya da kasıtsız önermeyecek veya önerilmesini emretmeyecektir. Her kim ki kasıtlı ya da kasıtsız bu yasa aleyhine bu yerlere oturur veya buraları başka birine önerir ya da önerilmesini emrederse, yasaya aykırı bu tür her teşebbüs için *Colonia Genetiva Iulia*’nın kolonistlerine 5.000 *sestertii* ödeme cezasına çarptırılacak ve bu yasa uyarınca bu tutar için isteyen herkes tarafından dava edilip *recuperatores* aracılığıyla *duumvir* veya *praefectus* huzurunda kovuşturulabilecektir.

CXXVI. *Colonia Genetiva Iulia*’nın sahne oyunları düzenleyen her *duumvir*’i, *aedilis*’i, *praefectus*’u ya da *Colonia Genetiva Iulia*’da herhangi bir başka şahıs *Genetiva*’nın kolonistlerine, misafirlerine, burada oturan ya da oturmayan yabancılara⁵¹³ yer tahsisini, bu mesele görüşülürken en az ellisinin hazır bulunduğu toplantıda *decurio*’ların iyi niyetle alacakları ve belirleyecekleri karar doğrultusunda⁵¹⁴ yapacaktır. *Decurio*’lar tarafından alınan ve belirlenen her karar bu yasa uyarınca yasal ve geçerli olacaktır. Oyunları düzenleyen kişi yukarıda sıralananlara kendisi yer tahsisi yapmayacak, bunlara başka türlü bir tahsisatta bulunmayacak; yer vermek, taksim etmek, belirlemek veya yer verilmesini, taksim edilmesini ya da belirlenmesini emretmek suretiyle herhangi birinin başkaları için ayrılmış bir yere kasıtlı veya kasıtsız oturmasını sağlamayacaktır. Bu hükmün aleyhinde davranan kişi bu tür her teşebbüsü için *Colonia Genetiva Iulia*’nın kolonistlerine 5.000

⁵¹⁰ *Duumviri* ve *aediles* tarafından düzenlenen *Ludi circenses* için bk. yk. prg. LXX–LXXI; *magistri fanorum* (dini memurlar) tarafından tertip edilen oyunlar bk. aş. prg. CXXVIII.

⁵¹¹ *Promagistratus quo imperio potestateve* (temsili yetkiyi sahip temsili memur) ile *duumvir*’in yerine bıraktığı dolayısıyla yetkisi temsili olan (*pro imperio*) *praefecti iure dicundo* kastedilmiş olmalıdır. *Praefectus*’un *decurio*’lar tarafından atanması hususunda bk. *Lex Mun. Sal.* XXV.

⁵¹² Krş. Cic. *Cluent.* 132: nam *Popilium*, quod erat *libertini filius*, in *senatum non legit*, locum quidem *senatorium ludis et cetera ornamenta relinquit* et eum omni *ignominia liberat*.

⁵¹³ Kamu hamamları üzerindeki yazıtlarda aynı sınıflandırma listesi için bk. örn. CIL IX 5074.

⁵¹⁴ Cicero gladyatör gösterilerinde oturma yerlerinin *tribus*’lara göre belirlenmesinin *Lex Calpurnia*’ya aykırı olduğunu dile getirmektedir: Cic. *Mur.* 67: si *gladiatoribus volgo locus tributim et item prandia si volgo essent data*, contra legem *Calpurniam factum videri*.

sestertii ödeyecek ve bu tutar hususunda duumvir ya da praefectus huzurunda recuperatores aracılığıyla dava edilip kovuşturulabilecektir.

CXXVII. *Colonia Genetiva Iulia'da sahne oyunları ile ilgili olarak Roma halkının magistratus'u veya promagistratus'u, idari yetkiye sahip bir Roma görevlisi, Roma halkının hâlihazırda veya daha önce senator'u⁵¹⁵ olmuş biri, senator oğulları, Hispania Ulterior ya da Baetica eyaletleri valilerinin praefectus fabrum'u⁵¹⁶ veya bu yasa uyarınca decurio'lara⁵¹⁷ tahsis edilmiş yerde oturma hakkına sahip olan ya da olacak olan kişiler dışında gösterileri izlemek için orkestrada oturmayacaktır. Bu yukarıda adı geçen kişiler dışında Roma halkının magistratus'u, promagistratus'u da yargılamadan sorumlu kişi değilse gösterileri seyretmek için orkestrada bulunmayacaktır. Hiçkimse ilgili yere yukarıda bahsedileneler dışında birini önermeyecek veya oturmasına izin vermeyecektir.*

CXXVIII. *Colonia Genetiva Iulia'nın her duumvir'i, aedilis'i veya praefectus'u görev ve yetki yılı esnasında kutsal alanlara, mabet ve tapınaklara decurio'ların belirledikleri şekilde görevli atanmasına, bu görevlilerin her yıl münferiden circus'taki oyunların, kurbanların ve hizmetlerin decurio'ların yukarıda sıralanan bu meselelerle – yani görevlilerin atanması, circus'taki oyunların kutlanması, kurbanların teftişi ve hizmetlerin yerine getirilmesi – ilgili olarak aldıkları ve belirledikleri kararlar doğrultusunda düzenlemesine münferiden ve elin geldiğinde kasıtlı ya da kasıtsız kötü niyet göstermeksizin özen gösterecektir. Decurio'ların bu meselelerle ilgili olarak aldıkları ve belirledikleri her karar yasal ve geçerli olacaktır. Bu meselerle alakalı olan veya söz konusu işlerden birini icra etmesi bu yasa uyarınca uygun olan herkes görevini iyi niyetle ifa edecektir. Bu hükmün aleyhinde davranan kişi bu tür her teşebbüsü için Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 10.000 sestertii ödeyecek ve bu yasa uyarınca söz konusu tutar için isteyen herkes tarafından duumvir ya da praefectus huzurunda recuperatores aracılığıyla dava edilip kovuşturulabilecektir.*

⁵¹⁵ Suetonius, Augustus Dönemi'nde *senatus*'un nerede olursa olsun resmi bir oyun tertiplenirse, ilk oturma sıralarının *senator*'ları ayrılması yönünde karar aldığını aktarmaktadır: Suet. Aug. 44: Facto igitur decreto patrum ut, quotiens quid spectaculi usquam publice ederetur, primus subselliorum ordo vacaret senatoribus.

⁵¹⁶ Urso'da bir *praefectus fabrum* bilinmektedir: CIL II 5442.

⁵¹⁷ Augustus'un *senator*'lara *orkhestra*'da oturma hakkı verdiğine dair bk. Suet. Aug. 35: et spectandi in orchestra epulandique publice ius. *Lex Roscia* ile Roma'da atlı sınıfı da benzer bir imtiyaza sahiptir: Asc. Corn. 70: L. Roscius Otho biennio ante confirmavit, in theatro ut equitibus Romanis XIII ordines spectandi gratia darentur. Atlı sınıfı mensubu biri *municipium*'larda mutlaka *decuriones* arasında bulunacağından, bu durumun bu yasada ayrıca belirtilmesine doğal gerek yoktur.

CXXIX. *Colonia Genetiva Iulia'nın bütün duumvir'leri, praefectus'ları, aedilis'leri, aynı şekilde decurio'ları da decurio kurulunca alınan karara özenle ve iyi niyetle saygı gösterip riayet edecekler ve decurio'ların kararı uyarınca yapmaları veya yerine getirmeleri gereken her hususu hiçbir etki altında kalmadan ve tüm iyi niyetleriyle yapıp yerine getirmek için aynı özeni göstereceklerdir. Eğer biri bu şekilde davranmaz veya kasıtlı veya kasıtsız olarak bu hükmün aleyhinde davranırsa, bu tür her teşebbüsü veya ihmali için Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 10.000 sestertii ödeyecek ve bu yasa uyarınca söz konusu tutar için isteyen herkes tarafından duumvir ya da praefectus huzurunda recuperatores aracılığıyla dava edilip kovuşturulabilecektir.*

CXXX. *Colonia Genetiva Iulia'nın hiçbir duumvir'i, aedilis'i ya da praefectus'u, ilgili kişinin bu sırada imperium yetkisine sahip olmadan Roma'da özel bir şahıs olarak bulunması kaydıyla⁵¹⁸ ve oy pusulaları vasıtasıyla⁵¹⁹ decurio'ların en az üçte ikisinin oyuyla onanmadıkça bir Roma senator'unun veya senator oğlunun Colonia Genetiva'nın patronus'u⁵²⁰ olması için koloninin decurio'larına önerge sunmayacak, görüş bildirmeyecek, decurio'ların kararını yönlendirmeyecek, bu kararı resmi kayıtlara geçirmeyecek veya geçirilmesini emretmeyecektir. Aynı şekilde hiçbir decurio da decurio kurulunda kullandığı oyu ifşa etmeyecek, hiçbir decurio kararını açıklamayacak, bu kararı resmi kayıtlara geçirmeyecek veya geçirilmesini emretmeyecektir. Her kim bu hükme karşı gelerek decurio'lara önerge sunar, decurio'ların kararını yönlendirir, bu kararı resmi kayıtlara geçirir veya geçirilmesini emreder, decurio kurulunda kullandığı oyu ifşa eder, decurio kararını açıklar, bu kararı resmi kayıtlara geçirir veya geçirilmesini emrederse, bu yasa hükmünün aleyhinde olan benzeri her teşebbüsü için Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 10.000 sestertii ödeyecek ve bu yasa uyarınca söz konusu tutar için isteyen herkes tarafından duumvir, interrex ya da praefectus huzurunda recuperatores aracılığıyla dava edilip kovuşturulabilecektir.*

⁵¹⁸ Bu şart *municipium*'ların bu tür onur payeleriyle valilerin teveccühünü kazanmaya çalışmalarını engellemek amacını taşımaktadır. Cassius Dio'nun aktardığına göre Augustus eyalet sakinlerinin valileri görev süreleri boyunca ve görev sürelerinden sonraki 60 gün içinde onurlandırmalarını aynı gerekçeyle yasaklamıştır: Cass. Dio 56,25,6: καὶ τῷ ὑπηκόῳ προσπαρήγγειλε μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ μήτε ἐν τῷ ἐξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφας τιμὴν τινα διδόναι, ὅτι τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προπαρασκευαζόμενοι.

⁵¹⁹ Oy pusulaları şartı yk. prg. XCVII'de de geçmektedir.

⁵²⁰ Patroni için bk. yk. prg. XCVII. Her halükarda Caesar yeni kurduğu kolonide senator'ların etkisini kırmayı amaçlamaktadır. Yine de koloninin patronus'u olan bir senator bilinmektedir: CIL II 1406.

CXXXI. *Colonia Genetiva Iulia'nın hiçbir duumvir'i, praefectus'u ya da aedilis'i ayrıca ilgili kişinin bu sırada imperium yetkisine sahip olmadan Roma'da özel bir şahıs olarak bulunması kaydıyla⁵²¹ ve oy pusulaları vasıtasıyla⁵²² decurio'ların en az üçte ikisinin oyuyla onanmadıkça bir Roma senator'unun veya senator oğlunun Colonia Genetiva Iulia'nın resmi konuğu olması hususunda önerge sunmayacak, görüş bildirmeyecek, decurio'ların kararını yönlendirmeyecek, bu kararı resmi kayıtlara geçirmeyecek veya geçirilmesini emretmeyecektir. Aynı şekilde hiçbir decurio da decurio kurulunda kullandığı oyu ifşa etmeyecek, hiçbir decurio kararını açıklamayacak, bu kararı resmi kayıtlara geçirmeyecek veya geçirilmesini emretmeyecektir. Her kim bu hükme karşı gelerek decurio'lara önerge sunar, decurio'ların kararını yönlendirir, bu kararı resmi kayıtlara geçirir veya geçirilmesini emreder, decurio kurulunda kullandığı oyu ifşa eder, decurio kararını açıklar, bu kararı resmi kayıtlara geçirir veya geçirilmesini emretirse, bu yasa hükmünün aleyhinde olan benzeri her teşebbüsü için Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 100.000 sestertii ödeyecek ve bu yasa uyarınca söz konusu tutar için isteyen herkes tarafından duumvir ya da praefectus huzurunda recuperatores aracılığıyla dava edilip kovuşturulabilecektir.*

CXXXII. *Colonia Genetiva Iulia'da herhangi bir memuriyete aday olan veya seçim adayı olan hiçkimse, bu yasanın yürürlüğe girmesinin ardından aday veya seçim adayı olacağı veya olmaya niyet edeceği yıl içinde bu makamı elde etmek amacıyla kasıtlı veya kasıtsız kötü bir niyetle eğlence tertiplemeyecek,⁵²³ birini akşam yemeğine davet etmeyecek, şölen vermeyecek veya kasıtlı ya da kasıtsız kötü bir niyetle irinin şölen vermesie veya adaylığı vesilesiyle birini akşam yemeğine davet etmesine mahal vermeyecektir. Bununla birlikte bir memuriyet talep eden bahse konu adayın kendisi, eğer isterse, söz konusu yıl boyunca günde en fazla 9 misafir davet edebilir. Memuriyete talip olan aday kasıtlı veya kasıtsız kötü bir niyetle, adaylığından ötürü hediye, ödül veya herhangi bir şey vermeyecek veya yapmayacaktır. Aynı şekilde hiçkimse başka birinin adaylığından ötürü eğlence düzenlemeyecek, birini akşam yemeğine davet etmeyecek, ziyafet düzenlemeyecek, kasıtlı*

⁵²¹ Bu şart municipium'ların bu tür onur payeleriyle valilerin teveccühünü kazanmaya çalışmalarını engellemek amacını taşımaktadır. Cassius Dio'nun aktardığına göre Augustus eyalet sakinlerinin valileri görev süreleri boyunca ve görev sürelerinden sonraki 60 gün içinde onurlandırmalarını aynı gerekçeyle yasaklamıştır: Cass. Dio 56,25,6: καὶ τῷ ὑπηκόῳ προσπαρήγγειλε μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ μήτε ἐντὸς ἐξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφας τιμὴν τινα διδόναι, ὅτι τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προπαρασκευαζόμενοι.

⁵²² Oy pusulaları şartı yk. prg. XCVII'de de geçmektedir.

⁵²³ Bu kuralın adaylıktan önceki iki yıl boyunca geçerli olmasına dair bk. Cic. Vat. 37; krş. Cic. Mur. 67.

veya kasıtsız kötü bir niyetle ödül, hediye veya benzeri herhangi bir şey vermeyecek veya yapmayacaktır. Bu hükmün aleyhinde davranan kişi Colonia Genetiva Iulia'nın kolonistlerine 5.000 sestertii ödeyecek ve bu yasa uyarınca söz konusu tutar için isteyen herkes tarafından duumvir ya da praefectus huzurunda recuperatores aracılığıyla dava edilip kovuşturulabilecektir.

CXXXIII. Colonia Genetiva Iulia'nın hali hazırda kolonisti olan veya ileride olacak olan bütün fertlerin bu yasa uyarınca kolonide bulunan eşleri⁵²⁴ Colonia Genetiva Iulia'nın kocalarının yasalarına uyacaklar ve bu yasa uyarınca yasanın tanıdığı tüm haklardan yararlanacaklardır.

CXXXIV. Bu yasanın yürürlüğe girmesinin ardından Colonia Genetiva Iulia'nın hiçbir duumvir'i, aedilis'i veya praefectus'u üstlenilen bir memuriyetin, düzenlenen veya söz verilen bir gladyatör gösterisinin veya verilen ya da dikilen bir heykelin karşılığı olarak birine kamu parası verilmesi ve bahşedilmesi için decurio'lara önerge sunmayacak, görüş bildirmeyecek, decurio'ların kararını yönlendirmeyecek, bu kararı resmi kayıtlara geçirmeyecek veya geçirilmesini emretmeyecektir. Aynı şekilde hiçbir decurio da decurio kurulunda kullandığı oyu ifşa etmeyecek, hiçbir decurio kararını açıklamayacak, bu kararı resmi kayıtlara geçirmeyecek veya geçirilmesini emretmeyecektir.

4.1.2 Lex Municipii Salpensani

Edisyon: CIL II 1963 = ILS 6088 = FIRA I, 202–208 no. 23 = Abbott – Johnson 1926, 367–374 no. 64 = Girard – Senn 1977, 223–228 no. 4; ayrıca bk. AE 2001, 1205.

Memurların Roma Vatandaşlık Hakkı Alması

XXI. Bu yasaya göre duumvir, aedilis, quaestor'luğa seçilecek ve bir yılın sonunda görevden ayrılacak olan tüm şahıslar, Roma vatandaşı yapılacakların sayısının bu yasa uyarınca seçilmeye uygun memur sayısından fazla olmamak kaydıyla, ebeveynleri, eşleri, meşru eşlerinden doğmuş, dolayısıyla patria potestas'a⁵²⁵ tabi çocukları ve aynı şekilde meşru oğullarından doğmuş, dolayısıyla yine patria potestas'a tabi kız ve erkek torunlarıyla birlikte Roma vatandaşı olacaktır.

⁵²⁴ Kolonistlerin eşleri hukuki açıdan incolae ile aynı statüdedir; krş. Dig. 50,1,38,3: Item rescripserunt mulierem, quamdiu nupta est, incolam eiusdem civitatis videri, cuius maritus eius est, et ibi, unde originem trahit, non cogi muneribus fungi.

⁵²⁵ Minus Latium için krş. Gai. inst. 1,96: Huius autem juris duae species sunt nam aut maius est Latium aut minus. Maius est Latium cum et hi qui decuriones leguntur et ci qui honorem aliquem aut magistratum gerunt, civitatem Romanam consequuntur. Minus Latium est cum hi tantum qui magistratum aut honorem gerunt ad civitatem Romanam perveniunt.

Roma Vatandaşlık Hakkı Alacakların Önceden Olduğu Gibi Aynı Kişilerin Hukuki Hâkimiyetinde, Evlilik Denetiminde ve Velayet Yetkisinde Olmaları

XXII. Bu yasayla Roma vatandaşı olan veya bunu Vatanın Babası İmparator Caesar Augustus Vespasianus veya Titus Caesar Augustus ya da Caesar Augustus Domitianus'ın edictum'uyla (ferman) elde etmiş bulunan erkek veya kadın her şahıs Roma vatandaşı yapılmalarının ardından, eğer Roma vatandaşlığına alınmasalardı bu tür bağlaşıklığın uygun olacağı kişileirin velayet yetkisi, evlilik denetimi ve hukuki hâkimiyetinde⁵²⁶ olacak; ayrıca bunların, şayet vatandaşlıklarını değiştirmemiş, yani doğuştan Roma vatandaşı olmuş olsalardı, sahip olacakları şekilde hukuki koruyucularını seçme hakları olacaktır.

Roma Vatandaşlık Hakkı Alanların Azatlılar Üzerinde Hak Sahibi Olmaları

XXIII. Bu yasayla Roma vatandaşlık hakkı elde edenler veya bu hakkı İmparator Caesar Vespasianus veya İmparator Titus Caesar Vespasianus Augustus ya da İmparator Caesar Domitianus'un edictum'uyla elde etmiş bulunanlarla ilgili olarak, ister bunların ister se de babalarının Roma vatandaşlık hakkı elde etmemiş olan erkek veya kadın azatlıları ile bu kadın veya erkek azatlıların malları ve azat edilmeleri itibarıyla yüklendikleri hizmetler hususunda, bu şekilde Roma vatandaşı yapılmış olanlar, şayet vatandaşlıklarını değiştirmemiş olsalardı söz konusu olacak aynı hak ve koşullar geçerli olacaktır.

İmparator Caesar Domitianus Augustus'un Praefectus'una Dair Hükümler

XXIV. Eğer söz konusu municipium'un decurio'ları veya conscriptus'ları ya da adı geçen municipium'un yurttaşları Vatanın Babası İmparator Caesar Domitianus Augustus'a municipium'un tüm yurttaşları adına duumvir'lik makamını takdim ederler ve Vatanın Babası Domitianus Caesar Augustus bu duumvir'liği kabul ederek birinin kendisini praefectus olarak temsil etmesini buyuracak olursa,⁵²⁷ adı geçen praefectus, eğer bu yasa uyarınca kendisinin yargı yetkisine sahip tek duumvir olarak atanması uygun olsaydı ve yine bu yasa uyarınca tek duumvir olarak atansaydı sahip olacağı aynı haklarla donatılacaktır.

Duumvir Tarafından Yerine Bırakılan Praefectus'un Haklarına Dair

XXV Adı geçen municipium'un en yüksek idari yetkisine sahip duumviri'den herhangi biri, seçilmesinin ardından bu municipium'u terk edecek en son kişi olmasına rağmen söz konusu günde municipium'a geri dönemeyeceğini düşünerek 35 yaşından küçük olmayan ve deruriones veya conscripti arasında bulunması gereken birini municipium'un praefectus'u

⁵²⁶ Im potestate manu mancipio için krş. Gai. inst. 1,93 ve 95: Si peregrinus cum liberis civitate Romana donatus fuerit, non aliter filii in potestate eius fiunt, quam si imperator eos in potestatem redegerit. . . . Alia causa eat eorum qui Latini sunt et cum liberis suis ad civitatem Romanam perveniunt ; nam horum in potestate fiunt liberi.

⁵²⁷ Praefectus imperatoris ex senatu consulto için bk. CIL XIV 2964.

olarak bırakmak isterse, bu şahsın praefectus olacağı süre boyunca bu yasa uyarınca en yüksek idari yetkiye sahip duumvir'in sorumluluğunda olan faaliyetleri elinden geldiğince yerine getireceğine ve kasıtlı ya da kasıtsız bu hususların aleyhinde davranmayacağına dair Jupiter'in, Tanrı Augustus'un, Tanrı Claudius'un, Tanrı Vespasianus Augustus'un, Tanrı Titus Augustus'un, İmparator Caesar Domitianus Augustus'un genius'unun ve Dei Penates'in (Koruyucu tanrılar) huzurunda yemin⁵²⁸ etmesini sağlayacak; söz konusu şahıs bu yemini ettikten sonra duumvir onu municipium'un praefectus'u olarak yerine bırakabilecektir. Kendi yerine praefectus atamak ve Roma vatandaşlığı edinmek hakkı dışında bu yasanın municipium'un en yüksek idari yetkisine sahip duumviri'ye tanıdığı her husustaki bütün hak ve yetkileri, adı geçen duumvir geri dönünceye kadar, bu şekilde praefectus olarak bırakılmış kişi elinde bulunduracaktır. Ayrıca söz konusu şahıs, praefectus olduğu süre boyunca, municipium'u bir günden daha uzun süre terk edemeyecektir.

Duumviri, Aediles ve Quaestor'un Yeminlerine Dair

XXVI. Adı geçen municipium'un hali hazırda en yüksek idari makamında bulunan duumviri ile yine bu municipium'da hali hazırda görevli olan aediles ve quaestores'ten her biri bu yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren beş gün içinde, benzer şekilde bundan sonra atanacak duumviri, aediles ve quaestores de göreve başlamalarının ardından beş gün içinde, decurio veya conscriti'nin toplantısından önce ve kamu önünde bu yasaya uygun ve Municipium Flavium Salpensum yurttaşlarının yararına olduğunu düşündükleri her hususu hakkıyla yerine getireceklerine; kasıtlı ya da kasıtsız hiçbir surette bu yasaya veya adı geçen municipium'un yurttaşlarının aleyhine davranmayacaklarına, başkalarının da bu şekilde davranmalarına ellerinden geldiğince engel olacaklarına ve bu yasaya uygun veya adı geçen municipium'un yurttaşlarının yararına olduğunu düşündükleri dışında decurio toplantısı daveti yapmayacaklarına veya böyle bir toplantının yapılmasına izin vermeyeceklerine⁵²⁹ dair Jupiter'in, Tanrı Augustus'un, Tanrı Claudius'un, Tanrı Vespasianus Augustus'un, Tanrı Titus Augustus'un, İmparator Caesar Domitianus Augustus'un genius'unun ve Dei Penates'in huzurunda münferiden yemin edeceklerdir. Bu yeminin gereklerini yerine getirmeyen kişi adı geçen municipium'un yurttaşlarına 10.000 sestertii ödemeye mahkûm edilecek⁵³⁰ ve söz konusu parayla ilgili olarak yasal işlem başlatma, mahkeme açma ve takibat yapma⁵³¹ hakkı

⁵²⁸ Yemin için krş. Lex Mun. Sal. XXVI; Lex. Mun. Mal. LIV.

⁵²⁹ Aediles ve quastores'in decurio'yu toplantıya çağırma yetkileri olmadığından yeminin bu kısmı sadece duumviri için geçerli olmalıdır ; krş. Lex Iul. Col. Gen. XCVI.

⁵³⁰ Krş. Cic. Cluent. 61.

⁵³¹ Krş. Lex Mun. Mal. LVIII, LXII ve LXVII; sürecin dah detaylı tasviri için bk. Lex Iul. Col. Gen. CXXX.

municipium'un isteyen her vatandaşına ve bu yasada özel olarak belirtilen diğer şahıslara⁵³² ait olacaktır.

Duumviri, Aediles ve Quaestores'in Intercessio (Müdahale) Hakkına Dair

XXVII. Söz konusu *municipium*'un *duumvir*, *aediles* ve *quaestores*'leriyle ilişkili olarak ilgili *duumvir*'lerin hem birbirlerine hem de başka bir şahsın bir *aedilis* veya *aedilis*'ler ya da bir *quaestor* veya *quaestor*'lar aleyhinde *duumvir*'lerden birine veya her ikisine başvurmaları durumunda *intercessio* hakkı ve yetkisi *duumvir*'e ait olacaktır. *Aedilis*'lerin ve benzer şekilde *quaestor*'ların birbirlerine karşı *intercessio* hak ve yetkisi söz konusu olacaktır.⁵³³ Bu tür bir *intercessio* her daim söz konusu olduğu üzere bu yasa aykırı bir durumun doğmaması ve aynı meseleyle ilgili olarak ilgili memurlara en fazla bir başvuru yapılması kaydıyla böyle bir girişimin imkân dâhilinde olması durumunda başvuruyu takip eden üç gün içinde söz konusu olacak ve ilgili *intercessio* uygulandığında⁵³⁴ hiçkimse bunun aleyhinde bir tutum sergileyemeyecektir.

Kölelerin Duumvir Huzurunda Azat Edilmelerine Dair

XXVIII *Municipium Flavium Salpensana*'nın *munciceps*'i (*municipium*) yurttaşı olan birinin aynı zamanda *ius Latinum* imtiyazına da sahip olması durumunda, bu kişi, bir köleyi vesayet altında olan, evlenmemiş veya dul bir kadının bir vasi tarafından temsil edilmediçe azat etmemesi veya özgür bir erkek veya kadın olmasını talep etmemesi kaydıyla, kadın ya da erkek kölelerini kölelikten özgürlüğe azat eder ve *municipium*'un en yüksek idari yetkisine sahip *duumvir*'lerin huzurunda söz konusu kölenin özgür bir erkek veya kadın olmasını talep ederse, bu şekilde azat edilen ve özgür olması talep edilen kişi, 20 yaşından küçük birinin azat işleminin ancak karar alabilmek için gerekli yasal sayıdaki⁵³⁵ *decurio*'larca onanması durumunda azat edilmesi kaydıyla, Latin azatlılarla aynı haklara sahip özgür erkek ve kadınlar olacaklardır.⁵³⁶

⁵³² Krş. *Lex Mun. Mal. LXV*; *Lex Iul. Col. Gen. XCV*.

⁵³³ *Aediles* ve *quaestores*'in seçimine dair düzenleme için bk. *Lex Mun. Mal. LIV*.

⁵³⁴ *Lex Mun. Mal. LVIII* *intercessio*'nun yasal olarak uygulanamayacağı tek durum olarak, bu yolla seçimlerin egellenemeyeceği belirtilmektedir; krş. *Lex rep. 70*; *Lex Rubr. 20,48*; *Cic. Verr. 2,1,155*.

⁵³⁵ *Lex Col. Iul. Gen.*'da da görüldüğü üzere karar yeter sayısı ilgili konuya değişmektedir. Bununla birlikte, en sonunda 2/3 oranı *legitimus numerus* (yasal sayı) olmuş gözükmektedir: *Dig. 50,9,3: Lege autem municipali cavetur, ut ordo non aliter habeatur quam duabus partibus adhibitis*.

⁵³⁶ Krş. *Gai. inst. 1,38: item eadem lege (ç.n. Aelia Sentia) minori viginti annorum domino non aliter manumittere permittitur, quam si vindicta apud consilium iusta causa manumissionis adprobata fuerit*.

Yasal Vasi Tayin Edilmesine Dair

XXIX. *Municipium Flavium Salpensanum*'un vesayet altında bulunmayan,⁵³⁷ ama yasal bir vasiye (tutor) de sahip olmayan veya bu haminin yasal varlığı muğlak olan⁵³⁸ kadın veya erkek bir *munciceps*'i (*municipium* yurttaşı), *municipium*'da en yüksek idari yetkiye sahip olan *duumvir*'lerden vasi olarak atanmasını istedikleri kişinin açık kimliğini belirterek bir vasi atamalarını talep ederse,⁵³⁹ kendisine bu taleple başvurulmuş memur talebi değerlendirilecek ve bu sırada ilgili *municipium*'da veya bu *municipium*'un sınırları içinde bulunan bir veya daha fazla ne kadar mevkidaşı varsa tümünün görüşünü aldıktan sonra bunların da onay vermesi durumunda belirtilen kişiyi vasi olarak atayacaktır. Kadın veya erkek olsun adına böyle bir talepte bulunulan kişinin vesayet altında bulunması, veya bu taleple kendisine başvurulmuş görevlinin hiçbir mevkidaşının olmaması veya mevkidaşının ilgili *municipium*'un sınırları içinde bulunmaması durumunda, kendisinden bu talepte bulunulan görevli talebin değerlendirilmesini takip eden 10 gün içinde ve *decurio*'ların en az üçte ikisinin aldığı karar doğrultusunda hareket ederek dilekçe sahibi tarafından belirtilen kişiyi, vasi olarak atayacaktır. Bu yasa uyarınca ilgili kişiye vasi olarak atanan şahıs, yasal olarak atanmış bulunan bir vasiden vasilik hakkının alınmaması kaydıyla, bir Roma vatandaşı ve baba tarafından en yakın Roma vatandaşı akrabanın atanması gibi yasal bir şekilde atanmış vasi sayılacaktır.

⁵³⁷ *Pupilli*'nin burada madde kapsamı dışında tutulmalarının nedeni, bunların tek başlarına vasi talep edememeleri ve bunu ancak üçüncü bir kişi aracılığıyla yapabilmemeleridir.

⁵³⁸ Krş. Gai. *inst.* 1,185: Si cui nullus omnino tutor sit, ei datur in urbe Roma ex lege Atilia a praetore urbano et maiore parte tribunorum plebis, qui Atilianus tutor uocatur; in prouinciis uero a praesidibus prouinciarum ex lege Iulia et Titia. Olağan şartlarda kadınlara ve reşit olmayan çocuklara (*impuberes*) vasiyet yoluyla vasi atanmaktadır. Bunun söz konusu olmadığı durumlarda baba tarafından en yakın erkek akraba vasi olmakatadır; bk. *Lex XII tab.* 5,6: si tutor nec essit, agnatus proximus tutelam habeto; bk. krş. Gai. *inst.* 1,155; Dig. 26,4,6 ve 26,4,9. Bununla birlikte vasiyetin veya bababa tarafından yakın bir erkek akrabanın bulunmaması ya da vasiyin ölmesi veya *infamis* olması durumunda bu yasa maddesi işleme konmaktadır. Vasiyin belirsiz, veya daha açık ifadeyle yasal durumu hakkında kuşkulara dair Gaius'u verdiği örnek açıklayıcı olmaktadır. Buna savaşta esir düşen bir vasi geri dönecek olursa, esir kaldığı sırada yerine atanmış bulunan vasiden tüm haklarını geri alabilecektir: Gai. *inst.* 1,187: Ab hostibus quoque tutore capto ex his legibus tutor peti debet; qui desinit tutor esse, si is, qui captus est, in ciuitatem reuersus fuerit: nam reuersus recipit tutelam iure postliminii.

⁵³⁹ Krş. Liv. 39,9: quia in nullius manu erat, tutore a tribunis et praetore petito.

4.1.3 Lex Municipii Malacitani

Edisyon: CIL II 1964 = ILS 6089 = FIRA I, 208–219 no. 24 = Abbott – Johnson 1926, 374–381 no. 65 = Girard – Senn 1977, 229–238, no. 5; Spitzl 1984, 14–27; ayrıca bk. AE 2001, 61.

[Adayların Tayini]

LI. *[Eğer adayların ismen] ilan edilmesi gereken güne kadar hiçbir isim ilan edilmez veya seçilmesi gerekenden daha az sayıda isim ilan edilir ya da isimleri ilan edilecek adaylardan adaylıkları bu yasa uyarınca seçilmeye uygun olanların sayısı seçimler esnasında seçilmesi gerekli görevli sayısından daha az olursa, seçimleri yürütmekle sorumlu olan kişi, bu yasaya göre memuriyete seçilmesi gereken sayıdan ne kadar eksik kalmışsa, o kadar sayıda ve bu yasaya göre ilgili memuriyete seçim şartlarını taşıyan⁵⁴⁰ sayıda kişinin adlarını yürüme düzleminden rahatça okunabilecek biçimde kamuya duyurmalıdır. İsimleri bu şekilde kamuya duyurulan kişilerden her biri, eğer isterse, seçimleri yürüten görevliye başvurarak aynı niteliklere sahip birini önerebilecek; bu şekilde önerilen kişi de aynı biçimde, eğer isterse, ilgili görevliye başvurarak aynı niteliklere sahip birini önerebilecektir. Kendisine bu önerilen yapılacağı görevli de yukarıda bahsedilen bütün kişilerini adını yürüme düzleminden rahatça okunabilecek biçimde kamuya duyuracak ve bu kişilerle ilişkili olarak seçimleri yasanın “memuriyete adaylık” maddesi altında belirtilen koşullar uyarınca ve ilgili kişilerin isimlerinin bunun için belirlenen güne kadar gereğince ilan edilmiş olması, ayrıca bunların ilgili memuriyete en başta kendi rızalarıyla aday olmaları ve bu niyetlerinden vazgeçmemeleri kaydıyla yürütecektir.*

Seçimlerin Düzenlenmesine Dair

LII. *Bu municipium’da hâlihazırda veya ileride duumvir’lik bulunacak kişilerden yaşça daha büyük olanı veya şayet bazı koşullar onu seçimleri yürütmekten alıkoyarsa diğer duumvir, duumvir’lerin aynı şekilde aedilis’lerle quaestor’ların seçimi veya ara seçimi için comitia’yı bu yasa uyarınca düzenleyecek ve oyların öngörüldüğü ve curia’ların yukarıda tarif edilen dağılımı uyarınca tabletlere⁵⁴¹ kaydedilmesini denetleyecektir.⁵⁴² Söz konusu oylarla bu şekilde memuriyete atananlar ilgili memuriyeti bir yıl süreyle yürütecekler veya bir*

⁵⁴⁰ Adaylarda aranan şartlar şunlardır : 1) 25 yaşında ve daha büyük olmak (bk. prg. LIV); 2) özgür doğumlu olmak (bk. prg. LIV); 3) en azından duumvir’lik makamı için bir önce üstlenilen görevin tamamlanmasından itibaren 5 yıllık zaman aralığı (bk. prg. LIV); 4) duumvir’ler ve quaestor’lar ilgili memuriyete atanmak için kefil (praedes praediaque) göstermek zorundadırlar (bk. prg. LX).

⁵⁴¹ MÖ. 139 yılında çıkarılan Lex Gabinia Tabellaria uyarınca oylar tabellae üzerinde kaydedilmektedir, bk. Cic. leg. 3,35; Cic. leg. agr. 2,4; Plin. ep. 3,20.

⁵⁴² Lex Col. Gen. Iul. CI uyarınca Caesar tarafından kurulan bu kolonide kolonistler tribus’lara ayrılmıştır.

memurun yerine seçilenlerin olması durumunda bunlar ilgili memuriyeti o yılın ger kalan kısmı için üstleneceklerdir.

Incolae'ın Hangi Curia'da Oy Kullanacaklarına Dair

LIII. İlgili munucipium'da duumvir'ler, aedilis'ler ya da quaestor'ların seçimlerini yürütecek her görevli curia'lar arasından Roma ya da Latin vatandaşlık hakkına sahip incolae'ın⁵⁴³ oylarını kullanacakları bir curia'yı kurayla belirleyecek⁵⁴⁴ ve bu kişiler oylarını bu curia'da kullanılacaktır.

Adaylığı Comitia'da Uygun Bulunanlara Dair

LIV. Seçimlerin yapılmasından sorumlu olan görevli ilk iş olarak özgür doğumlu şahıslar arasından⁵⁴⁵ en yüksek idari yetkiye sahip duumvir'lerin yasada hâlihazırda belirtildiği ve öngörüldüğü şekilde seçilmelerini ardından da aynı şekilde ve ertelemeden yine özgür doğumlular arasından aedilis'lerle quaestor'ların yine özgür doğumlular arasından yasada hali hazırda belirtildiği ve öngörüldüğü şekilde seçilmelerini, duumvir'lik için 25 yaşından küçük veya bu memuriyeti 5 yıl içinde daha üstlenmiş olan; aedilis'lik veya quaestor'luk içinse yine 25 yaşından küçük⁵⁴⁶ veya şayet Roma vatandaşı olsaydı decurio veya conscriptus olmasına engel teşkil edecek bir özre sahip olan hiç kimsenin adaylığını kabul etmemek kaydıyla sağlayacaktır.⁵⁴⁷

Oyların Kaydına Dair

LV. Bu yasa gereğince seçimleri yürüten kişi bütün curia'lara tek bir celppe davette bulunarak ilgili curia'lardan her birinin ayrı bir kabinde kullandıkları oyları tabelalara kaydedeceği şekilde yurttaşları curia'larına göre oy kullanmak üzere çağıracaktır. İlgili

⁵⁴³ Burada incolae ile ius Latinum hakkına, ama başka bir Latin municipium'unun yurttaşlığına sahip olanların, Roma yurttaşı olup burada yaşayan, ama municipium'un yurttaşı olmayanların ve peregrini'nin (yabancılar) kastedildiği açıktır.

⁵⁴⁴ Krş. Lex Iul. agr. 31. Roma oturan Latin'lerin oy kullanacakları tribus'un kura yoluyla belirlenmesi hakkında bk. Liv. 25,3,16: testibus datis tribuni populum submouerunt sitellaque lata est ut sortirentur ubi Latini suffragium ferrent. Appianus ise Latinler dışındaki Italiklerin oy kullanma hakkına sahip olmadıklarını belirtmektedir: App. civ. 1,3,23: καὶ τοὺς Λατίνους ἐπὶ πάντα ἐκάλει τὰ Ῥωμαίων, ὥς οὐκ εὐπρεπῶς συγγενέσι τῆς βουλῆς ἀντιστῆναι δυνάμενης· τῶν τε ἐτέρων συμμάχων, οἷς οὐκ ἐξῆν ψῆφον ἐν ταῖς Ῥωμαίων χειροτονίας φέρειν.

⁵⁴⁵ Caesar tarafından kurulan kolonilerde bu husustaki sıradışı istisna ve bunun gerekçeleri için bk. yk. dn. 505.

⁵⁴⁶ Duumvir'lik makamı için 25 yaş sınırı, daha ast iki makam için de aynı yaş sınırı getirdiğinden şüpheli gözükmemektedir. Lex Mun. Sal. XXV'e göre duumvir tarafından yerine temsilci olarak bırakılan praefectus 35 yaşından küçük olmayacaktır.

⁵⁴⁷ Lex Iul. mun. 89'un aksine daha önce askerlik hizmeti yapmış olma şartı memuriyet için gerekli kriterler arasına dahil edilmemiştir.

görevli ayrıca oyları güvenlik altına almak ve saymak maksaydıyla her bir curia'nın oy sandığının başına municipium'un vatandaşları arasından, ama o curia'nın mensubu olmayan⁵⁴⁸ üç kişinin yerleştirilmesini ve söz konusu her üç kişinin bu görevi yerine getirmeden önce oyların sayımı ve bununla ilgili raporu hazırlamak hususunda tüm iyi niyetiyle gayret göstereceğine dair yemin etmesini denetleyecektir.⁵⁴⁹ Bunun dışında memuriyete aday olanların her oy sandığının başına birer müşahit koymalarını da engellemeyecektir.⁵⁵⁰ Hem seçimleri yürüten kişi hem de memuriyete aday olanlar tarafından yerleştirilen denetçilerin her biri kendi oyunu oy sandığının başına yerleştirildiği curia'da kullanacak ve bu denetçilerin oyları her biri kendi curia'sında oy kullanmışçasına geçerli olacaktır.

Oyların Eşitliği Durumunda İzlenecek Yola Dair

LVI. *Seçimleri yürüten görevli adaylardan herhangi curia'da diğerlerinden daha çok oy alacak olan adayın bu curia tarafından seçilmiş aday olduğunu resmen ilan edecek ve seçilmek için gerekli sayıya ulaşıncaya kadar sıradaki (curia'nın seçim sonucuyla) devam edecektir. Eğer herhangi bir curia'da iki ya da daha fazla aday aynı sayıda oy almışsa, çocuksuz bekâr ve evli bir erkeğin haklarından yoksun birinin yerine evli ya da evli bir erkeğin haklarına sahip birini,⁵⁵¹ çocuksuz bir erkeğin yerine çocuklu birini, daha az çocuk sahibi olan erkeğin yerine daha fazla çocuğu olanı tercih ederek söz konusu kişinin oyların çoğunluğunu aldığını resmen ilan edecektir. Bu konuda ad verme töreninden sonra kaybedilen iki çocuk ya da ergenlik veya evlilik yaşından sonra kaybedilen bir erkek ya da kız çocuğu sayısı hayatta kalan bir çocuk sayısına eşit sayılacaktır.⁵⁵² Aynı oy sayısını alan*

⁵⁴⁸ Custodes'in kendi curia'larında oy kullanamamalarının nedeni, oy kullanma süresince başına yerleştirildikleri oy sandığını terk edememeleridir.

⁵⁴⁹ Aday tarafından saptanan custodes için krş. Q. Cic. pet. 8: rem habuimus amico Sabidio et Panthera, cum ad tabulam quos poneret non haberet quo tamen in magistratu amicam quam domi palam haberet de machinis emit; in petitione.

⁵⁵⁰ Krş. Liv. 9,46,2: inuenio in quibusdam annalibus, cum appareret aedilibus fierique se pro tribu aedilem uideret neque accipi nomen quia scriptum faceret, tabulam posuisse et iurasse se scriptum non facturum.

⁵⁵¹ Krş. Tac. ann. 15,19; Plin. ep. 7,16. Evli birinin haklarına sahip (in numero maritorum) erkek ile ya Lex Papia Poppaea'ya göre 60 yaşın üzerindeki dullar (Ulp. frag. XVI,1: item si utrique lege Papia finitos annos in matrimonio excesserint, id est vir LX annos, uxor L) ya da Claudius tarafından evli bir erkeğin hakları tanınan (Cass. Dio 60,24,3: τοῖς τε στρατευομένοις, ἐπειδὴ γυναικας οὐκ ἐδύνατο ἕκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε) bir asker olabilir.

⁵⁵² Çocuk sahib olmanın getirdiği haklar ve bu hakların hanfi koşullarda geçerli olacağına dair krş. Lex Papia Poppaea = Ulp. frag. XVI,1a: aut si filium filiamve communem habeant aut quattuordecim annorum filium vel filiam duodecim amiserint ; vel si duos trimos, vel tres post nomen diem amiserint, ut intra annum tamen et sex menses etiam unus cuiuscumque aetatis inpubes amissus solidi capiendi ius praestet. Item si post mortem

adaylar arasında bu konuda da eşitlik bozulmazsa, (seçimleri yürüten görevli) adayların isimlerini kuraya tabi tutacak ve kurada adı ilk çekilen adayın seçimde diğerlerini geride bıraktığını resmen ilan edecektir.

Curia'ların Sırasının Kura Yoluyla Belirlenmesine ve Eşit Sayıda Curia'nın Oyunu Alan Adaylara Dair

LVII. Bu yasa uyarınca seçimleri yürüten görevli curia'ların oy pusulaları getirilince, curia isimlerini kuraya sokarak her bir curia'nın adını kurayla tek tek çekecek ve her curia'nın adı çekildikten sonra bu şekilde belirlenen curia sırasına göre ilgili curia'da seçilenlerin adlarının aldıkları oyların sıralamasına göre ilan edilmesini emredecektir. Söz konusu kişilerin bu yasa uyarınca yemin etmelerinin ve kamu kasasına teminat vermelerinin ardından⁵⁵³ bunları bu yasa uyarınca seçilmesi gerekli memur sayısı tamamlanıncaya kadar seçilmiş ve atanmış memurlar olarak ilan edecektir. Eğer iki veya daha fazla kişi aynı sayıda curia tarafından seçilmişse, aynı sayıda oyu almış kişilerle ilgili olarak yukarıda belirtilenle aynı süreci takip edecek ve her bir adayı bu yöntemle tercih sırasına göre ilan edecektir.

Seçimlerin Yapılmasının İptalinin Teklif Edilemeyeceğine Dair

LVIII. İlgili municipium'da seçim sürecinin bu yasa uyarınca yürütülüp tamamlanmasını engellemek için hiçkimse intercessio hakkını kullanmayacak⁵⁵⁴ veya başka bir girişimde bulunmayacaktır.⁵⁵⁵ Kasıtlı ya da kasıtsız olarak bu hükmün aleyhinde hareket eden kişi bu tür her teşebbüsü için Municipium Flavium Malacitani yurttaşlarına 10.000 sestertii ödeyecek ve ilgili municipium'un her yurttaşının ve bu yasada özel olarak belirtilen

viri intra decem menses uxor ex eo perpererit, solidum ex bonis eius capit [(hala hayatta olan) erkek veya kız bir çocuğa sahiplerse ya da 14 yaşında ölmüş bir erkek veya 12 yaşında ölmüş bir kız çocukları varsa ya da üç yaşında ölmüş iki çocukları varsa ya da ad verme merasiminden hemen sonra ölmüş 3 çocukları varsa ya da reşit olmayan herhangi bir yaşta bir çocuk son 12 ay içinde vefat etmişse, bu durumda anne ve baba birbirlerine bıraktıkları mirası tam olarak alma hakkına sahiptirler. Yine kadın kocasının ölümünden sonraki on ay içinde çocuk sahibi olursa, kocasının kendisine miras bıraktığı mülkleri tam olarak alabilecektir.].

⁵⁵³ Yemin için bk. yk. prg. LIX; teminatlar için bk. yk. prg. LX.

⁵⁵⁴ Aedilis'ler ve quaestor'lar minor potestas'a (daha düşük yetkiye) sahip olduklarından bu tür bir intercessio (müdahale) hakkı sadece duumvir'lerden daha genç olanı için mümkündür. Intercessio hakkının kullanılmayacağı tek durum seçimlerdir; krş. Lex Mun. Sal. XXVII; ayrıca bk. Lex Rubr. 20,50–52: neive quis mag(istratus) prove mag(istratu), neive quis, pro quo imperio potestateue erit, intercedito neive quid aliud facito, quo minus d(e) e(a) r(e) ita iudicium detur.

⁵⁵⁵ Krş. Dig. 48,14,1,1: Quod si in municipio contra hanc legem magistratum aut sacerdotium quis petierit, per senatus consultum centum aureis cum infamia punitur (Municipium'da herhangi biri idari ya da dini bir makamı yanılmak suretiyle bu yasay karşı gelirse meclis kararıyla 100 aurei [= 10.000 sestetii] para ve infamia (siyasi haklardan mahrumiyet) cezasına çarptırılacaktır).

bir başkasının söz konusu para cezasıyla ilgili olarak hukuk yoluna başvurarak dava açma ve kovuşturma yapma hakkı olacaktır.

Curia'ların Çoğunluk Oyunu Alanların Edecekleri Yemine Dair

LIX. *Seçimi yürüten görevli, duumvir'lik, aedilis'lik veya quaestor'luk için başvuran adaylardan ilgili her bir memuriyet için curia'ların çoğunluğunun oyunu alan adayın seçilmiş ve atanmış olduğunu resmen ilan etmeden önce bu söz konusu adayın bu yasanın gerektirdiği bütün icraatleri yerine getireceğine ve kasıtlı ya da kasıtsız bu yasanın aleyhinde davranmayacağına dair Iupiter'in, Tanrı Augustus'un, Tanrı Claudius'un, Tanrı Vespasianus Augustus'un, Tanrı Titus Augustus'un, İmparator Caesar Domitianus Augustus'un genius'unun ve Dei Penates'in huzurunda yemin etmesini sağlayacaktır.*⁵⁵⁶

Duumvir'liğe ya da Quaestor'lığa Aday Olanların Kamu Kasasına Verecekleri Teminata Dair

LX *Bu municipium'da duumvir'lik veya quaestor'lığa aday olanlarla veya gerekli oln sayıdan daha az ismin ilan edilmiş olması nedeniyle atama yoluyla kendileri için de bu yasa uyarınca oy kullanılması gerekenlerden her seçimin yapılacağı gün oyla kullanılmadan evvel seçimi yürüten görevlinin takdiriyle görevi süresince kendisi tarafından idare edilen kamu kaynaklarının yurttaşlar adına garanti altına alınmasını⁵⁵⁷ sağlamak üzere yurttaşların tüzel kişiliğine teminatlar gösterecektir. Eğer söz konusu teminatların güvencesi yeterli gözükmeyecek olursa, ilgili görevlinin takdiriyle aday ipotekler gösterecek ve ilgili görevli herhangi bir etki altında kalmadan ve tamamen iyi niyetle güvence sağlanıncaya kadar*

⁵⁵⁶ İlk adaylıktan önce, diğeri ise meuriyete atandıktan sonraki 5 gün içinde olmak üzere memurlar tarafından edilen iki ayrı yemin krş. Lex Mun. Sal. XXVI.

⁵⁵⁷ Quattuorvir'liğe aday olanlar için geçerli benzer bir tedbir için krş. Lex. Mun. Tar. 7–15: IIIIvir(ei) aedilesque, quei h(ac) l(ege) primei erunt, quei eorum Tarentum venerit, is in diebus (viginti) proxumeis, quibus post h(anc) l(egem) datam primum Tarentum venerit, facito quei pro se praes stat praedes praediaque ad IIIIvir(um) det quod satis sit, quae pequnia public[a sa]cra religiosa eius municipi ad se in suo magistratu pervenerit, eam pequni[a]m municipio Tarentino saluam recte esse futuram eiusque rei rationem redditurum ita ut ei senatus censuerit. isque IIIIvir, quoi ita praes dabitur, accipito idque in tabuleis publice scriptum sit facito. quique quomque comitia IIvireis aedilibusue rogandeis habebit, is antequam maior pars curiarum quemque eorum, quei magistratum eis comitiis petent, renuntiabit, ab eis quei petent praedes quod satis sit accipito, quae pequnia publica sacra religiosa eius municipi ad quemque eorum in eo magistratu pervenerit, eam pequniam municipio Tarentino saluam recte esse futuram eiusque rei rationem redditurum ita ut ei senatus censuerit, idque in tabuleis publice scriptum sit, facito. quodque quoiue negoti publice in municipio de s(enatus) s(ententia) datum erit negotiue publice gesserit pequniamque publicam dederit exegerit, is quoi ita negotium datum erit negotiue quid publice gesserit pequniamue publicam dederit exegerit, eius rei rationem senatui reddito refertoque in diebus (decem) proxumeis, quibus senatus eius municipi censuerit sine d(olo) m(alo).

adaydan gerekli teminat ve ipotekleri alacaktır. Eğer duumvir'lik veya quaestor'luk için yapılan seçimlerde gerekli oyları alan şahıslardan herhangi biri yetersiz miktarda teminat gösterilmesine neden olursa, söz konusu seçimi yürüten görevli bu kişinin adaylığını kabul etmeyecektir.

Patronus'ların Atanmalarına Dair

LXI. Üye sayısının en az üçte ikisinin hazır bulunduğu toplantıda kararlarını yemin ederek oy pusulaları vasıtasıyla bildirmeleri gereken decurio'ların çoğunluk kararıyla bu yönde bir karar alınmadığı sürece hiç kimse Municipium Flavium Malacitana'nın yurttaşlarına resmi sorumluluğa sahip bir patronus⁵⁵⁸ atamayacak veya böyle bir makam için teklifte bulunmayacaktır. Bu hükme karşı gelerek Municipium Flavium Malacitana'nın vatandaşlarına resmi sorumluluğa haiz bir patronus atayan veya bu makam için teklifte bulunan kişi Municipium Flavium Malacita'nın yurttaşlarına ortak kasasına 10.000 sestertii ödemekle yükümlü olacak, yasaya aykırı bir şekilde patronus olarak atanan veya bu makam kendisine teklif edilen hiç kimse de Municipium Flavium Malacitana'nın vatandaşlarının patronus'u olmayacaktır.

Restorasyon Amacı Dışında Kimsenin Bir Yapıyı Yıkamayacağına Dair⁵⁵⁹

LXII. Bu meselenin görüşüldüğü toplantıda en az 50 decuriones'in hazır bulunması kaydıyla buna decurio veya conscripti kararnamesiyle izin verilen hariç olmak üzere hiçkimse gelecek bir yıl içinde ilgili binayı restore etmek niyetinde olmadıkça Municipium Flavium Malacitanum'a ait kent merkezindeki veya yakın çevredeki yapılaşma alanındaki bir binanın çatısını açmayacak, yıkmayacak, sökmeyecektir. Bu hükme karşı gelen kişi Municipium Flavium Malacitanum'un vatandaşlarına bu yapı için belirlenen değeri ödeyecek ve söz konusu tutarla ilgili municipium'un her yurttaşının ve bu yasada özel olarak belirtilen kişilerin hukuki işlem başlatmak, dava açıp kovuşturma yapma hakkı olacaktır.

Kira Sözleşmelerinin İlanına, Kamu Hesaplarına Kaydına ve Sözleşme Koşullarına Dair

LXIII. Kamu gelirlerini ve vergileri veya kiralanması gerekli diğer işleri ilgili municipium'un tüzel kişiliği adına kiralamak en yüksek idari yetkiye sahip olan her duumvir'in görevi olacak; ilgili duumvir ayrıca yapılan kira sözleşmelerini, her sözleşmenin

⁵⁵⁸ Patroni için ayrıca bk. Lex Col. Gen. Iul. XCVII.

⁵⁵⁹ Krş. Lex Col. Gen. Iul. LXXV; Lex Mun. Tar. 32–35: nei quis in oppido quod eius municipi erit aedificium detegito neive demolito neive disturbato, nisei quod non deterius restitutus erit, nisei de s(enatus) s(ententia). sei quis aduersus ea faxit, quanti id aedificium fuerit, tantam pecuniam municipio dare damnas esto eiusque pecuniae quei uolet petitio esto.

koşullarını,⁵⁶⁰ her sözleşmedeki kira bedelini, alınan teminatları,⁵⁶¹ teslim, kayıt ve ibraz edilen ipotekleri ve bütün bu teminatlarla ilgili olarak onanan kefillerin ilgili municipium'un yurttaşlarının ortak hesaplarına kaydını ve bu kayıtların decurio'ların ve conscriptus'ların belirleyecekleri yerde, düz bir zemin üzerinde okunabilecekleri şekilde askıda kalmalarını sağlayacaktır.

Kefil, Teminat ve İpoteklerin Yasal Zorunluluklarına Dair

LXIV. *Municipium Flavium Malacitanum*'da bu municipium'un yurttaşlarının tüzel kişiliğine teminat⁵⁶² veren veya verecek olan herkes, onanan veya onanacak olan her teminat, ve kimse kefillikleri kabul edilir ya da edilecek, kefil yapılır veya yapılacak, bu teminatların kefilî yapılır veya yapılacaktır, yukarıda adı geçen şahıslar ve sözkonusu şahısların her ikisinin de güvence ve teminat verdiği tarihte onlara ait olan ilk zorunluluk tarihinden sonra tahakkuk ettikleri tüm mülkleri, söz konusu şahıslar (teminat ve güvenceden) muaf tutulmayacak, serbest bırakılmayacak, kötü niyetle söz konusu şahısların mülkleri muaf tutulamayacak ve serbest bırakılmayacaktır, kötü niyetle söz konusu şahısların mülkleri muaf tutulamayacak ve serbest bırakılmayacaktır,⁵⁶³ (böyle olması durumunda) bu municipium'un

⁵⁶⁰ Censor'lar tarafından publicani ile Roma'da yapılan bu tür kira sözleşmeleri için bk. *Lex agr.* 85–87: quantum uestigal decumas scripturamue pro pecore eum quei agrum locum aedificium in Africa possedit --- quei ager locus populorum leiberorum perfugarum non fuerit, pro eo agro aedificio locoque ex l(ege) dicta quam L. Caecilius Cn. Domitius cens(ores) agri aedifici loci uestigalibusue publiceis fruendeis locandeis uendundeis legem deixerunt, publicano dare oportuit tantundem post h(anc) l(egem) rogatam, quei agrum locum aedificium in Africa possidebit --- publicano uestigal decumas scripturamque pecoris dare debeto, ne iue amplius ea aliubeiue aliterue dare debeto, pequsque nei aliubei aliterue aliisue legibus in eo agro pascito. vac quae uestigalia in Africa publica populi Romani sunt, quae L. Caecilius Cn. Domiti(us) cens(ores) fruenda locauerunt uendideruntue, ea quo minus ea lege sient pareantque, quam legem L. Caecilius Cn. Domiti(us) cens(ores) eis uestigalibus fruendeis locandeis uendundeis deixerunt, quoue quis amplius populo dare debeat soluatque, e(ius) h(ac) l(ege) n(ihilum) r(ogatur).

⁵⁶¹ Krş. *Lex agr.* 74: nisei praedium ante ea ob eum agrum locum in publico obligatum erit in publicumue datum ita u(tei) s(upra) s(criptum) e(st), agrum locum, quo pro agro loco satis ex h(ac) l(ege) arb(itratu) pr(aetoris) supsignatum non erit, pecunia praesenti vendito; *Lex agr.* 84: Pr(aetor), quoius arb(itratu) pro agro loco, quei Romae publice venierit, e(x) h(ace) l(ege) [satis supsignari oportebit ---]ris ter tanti invito eo quei dabit accipito facitoque, quei ex h(ac) l(ege) praedia dederit, ut ei satis supsignetur, ne iue quis quid faxsit quo minus ex h(ac) l(ege) praedium, quei quomque uelit, supsignet pecuniamue soluat praesque, quei quomque ex h(ac) l(ege) fieri uolet, fiat.

⁵⁶² *Praedes*, kamu idaresine verilen ve bir *magistratus* tarafından onanan, başka bir ifadeyle sadece kamu davalarında söz konusu olan teminatlardır.

⁵⁶³ Mülkler, dolayısıyla da bunların malikleri duumvir'in ya bunların mükellefiyetlerini gerekli görmemesi veya yapılan ödeme sonucunda bunları resmi kayıtlardan silmesi gibi nedenlerle *soluta* (ipoteği kalkmış)

ortak birliğine rehin bırakılacaktır. Güvence ve teminatlar yapıldıysa, Roma'daki aerarium'un yetkililerinden⁵⁶⁴ önce söz konusu teminat ve güvenceler verildiyse, kaydedilse, yapıldıysa bu şahıslar ve onların mülkleri hakkında Roma halkına teminat verilmiş gibi davranılacaktır, söz konusu güvence, teminat, kefillerle ilgili olarak teminat olarak verilmiş mülklerin bir kısmı belirtildiği şekilden farklıysa, kötü niyet olmaksızın söz konusu şahısların ve mülklerin serbest bırakılmaması ve hariç tutulması koşuluyla oradaki kentin en yüksek memuru duumvirlerden her ikisi uyum içinde ya da onlardan biri, satış için gereken koşulları sağlama ve söz konusu mülkleri satma hak ve yetkisine sahip olan decuriones veya conscripti'nin üçte ikisinin hazır bulunduğu sırada aldığı kararı uygulayacaktır. Onlar, söz konusu eşyaların satışı için aynı koşulları uygulamaya koymaları koşuluyla kefaletle ilgili yasaya uygun olarak Roma'daki aerarium'un başında bulunan memurlar tarafından güvence ve teminatların satışı uygulanacaktır. Ayrıca para'nın Municipium Flavium Malacitanum'un forumuna ödenmesi, kefaretin verilmesi, üretilmesi koşuluyla, teminatlarla ilgili sözkonusu yasa altında satın alıcı kişi bulunmamışsa kesin satış için⁵⁶⁵ uygun koşulları uygulayacaklardır.⁵⁶⁶ Bu şekilde uygulancak yasalar geçerli ve yasal olacaktır.

olarak değerlendirilmekteydi. Bu hususta krş. *Lex agr.* 46: [--- m]anceps praeuides praediaque soluti sunt, eaque nomina mancip[is praeuidumque --- quaestor,] quei aerarium prouinciam optinebit, in tableis [publiceis; *Lex agr.* 100: [--- prae]uidesque nei magis solutei su[nto, eaque] nomina mancipum [---]. Cicero, Sulla'nın tahsis ettiği razilerle ilgili olarak Rullus tarafından yapılan düzenlemeleri, praedia soluta ve praedia obligata arasında ayımı fiilen kaldırdıkları için eleştirmektedir: *Cic. leg. agr.* 3,9: Soluta meliore in causa sunt quam obligata; eodem capite subsignata omnia, si modo Sullana sunt, liberantur. Immunia commodiore condicione sunt quam illa quae pensitant; ego Tusculanis pro aqua Crabra vectigal pendam, quia mancipio fundum accipi; si a Sulla 3.10 mihi datus esset, Rulli lege non penderem.

⁵⁶⁴ Yasanın kaleme alındığı sırada aerarium'un başında praefecti aerarii Saturni bulunmaktaydı, bk. *Tac. ann.* 13,29: Varie habita ac saepe mutata eius rei forma. nam Augustus senatui permisit deligere praefectos; deinde ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero praetorum qui praessent. neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. tunc Claudius quaestores rursum imposuit iisque, ne metu offensionum segnius consulerent, extra ordinem honores promisit: sed deerat robur aetatis eum primum magistratum capessentibus. igitur Nero praetura perfunctos et experientia probatos delegit.

⁵⁶⁵ „Vendere in vacuum“ kesin satış anlamına geliyor olmalıdır. Aslında Roma Hukuku'nda bu ifade kullanılmamış olmakla birlikte, yeni bir rahiplik nedeniyle aerarium'a borçlandığı 8.000.000 sestertii'yi ödeyemeyen Claudius'un mülklerinin praefecti aerarii tarafından bu yolla satışa sunulduğuna Tacitus'un aktarımı söz konusu ifadenin bu yönde ip ucu vermektedir: *Suet. Claud.* 9,2: Postremo sestertium octogies pro introitu novi sacerdotii coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decedit, ut cum obligatam aerario fidem liberare non posset, in vacuum lege praediatrica venalis pependerit sub edicto praefectorum.

⁵⁶⁶ Alıcı peşin ödeme yapmak zorunda olduğundan kefile ihtiyacı yoktur.

İpotek ve Teminatların Satış Koşulları Uyarınca Hüküm Verileceğine Dair

LXV Eğer ipotek, teminat ve senetler bu yasaya uyarınca Municipium Flavium Malacitanum'un duumvirleri tarafından satılırsa, bu meseleyle ilgili başvurunun yapılacağı idari yetkililer bahse konu ipoteki teminat ve senetleri kefilleri, ortakları varisleri ve konuyla alakalı diğerleriyle birlikte satın alanların söz konusu mülklerle ilgili olarak yargı yoluna başvurarak dava açıp kovuşturma yürütebilecekleri şekilde yargıda bulunup hüküm vereceklerdir.⁵⁶⁷

Uygulanacak Cezalara Dair

LXVI. Bu municipium'da duumvir'ler veya praefectus tarafından uygulanan cezalarla aynı şekilde aedilis'ler tarafından uygulanan ve ilgili aedilis'in ceza uygulamasını duumvir'lerden birine veya her ikisine rapor etmesi gerekli cezalara ilişkin olarak en yüksek idari yetkiye sahip olan duumvir söz konusu cezaların municipim'un yurttaşlarının ortak hesabına kaydedilmesini emredecektir. Bu tür bir cezaya çarptırılan kişi ya da onun adına bir başkası bu meselenin decurio'lara veya conscriptus'lara itetilmesini gönderilmesini talep ederse, karar yetkisi decurio'lar veya conscriptus'lara ait olacak ve decurio'lar veya conscriptus'lar tarafından haklı olarak uygulandığına karar verilen bütün cezalar duumvir'ler tarafından tahsil edilerek ilgili municipium'un vatandaşlarının ortak kasasına yatırılacaktır.

Municipium'un Müşterek Kasası ve Hesaplarına Dair

LXVII. Eline ilgili municipium'un müşterek parası geçen kimse veya bunun varisi ya da bu tür bir meseleyle ilgili herhangi bir şahıs, söz konusu parayı eline geçtiği günden itibaren otuz gün içinde ilgili municipium'un vatandaşlarının müşterek kasasına geri ödeyecektir. Ayrıca ilgili municipium'un yurttaşlarının ortak hesaplarını veya bir işletmesinin hesaplarını idare eden veya elinde bulunduran kişi veya bunun varisi ya da tür bir meseleyle ilgili herhangi bir şahıs, bu tür hesapları veya işletmeyi idare etme veya elinde bulundurma yetkisinin sona ermesinden sonraki otuz gün içinde decurio'ların veya conscriptus'ların toplantı günü olarak belirlenmiş bir günde ilgili hesapları çıkararak decurio'lara veya conscriptus'lara⁵⁶⁸ ya da en az üçte ikisinin hazır bulunduğu toplantıda decurio'lar veya

⁵⁶⁷ Satış sürecinin tamamlanmasıyla birlikte duumvir'lerin idari yetkilerinin yerini şimdi yargı yetkileri almaktadır. Alıcı satın aldığı arazilerin resmi sahibi olabilmek için duumvir'lerden birine veya her ikisinin birden kentte bulunmamaları durumunda praefectus'a başvuru yapmaktadır.

⁵⁶⁸ Krş. Lex Col. Gen. Iul. LXXX; ayrıca bk. Lex Mun. Tar. 21–25: quodque quouique negoti publice in municipio de s(enatus) s(ententia) datum erit negotiue publice gesserit pequniamque publicam dederit exegerit, is quoi ita negotium datum erit negotiue quid publice gesserit pequniamue publicam dederit exegerit, eius rei rationem senatui reddito refertoque in diebus (decem) proxumeis, quibus senatus eius municipi censuerit sine d(olo) m(alo).

conscriptus'lar tarafından alınmış kararlar ilgili hesapları almak ve denetlemekle görevlendirilen kişiye teslim edecektir. Söz konusu paranın bu şekilde alınmamasına, geri ödenmemesine veya bahsi geçen hesapların bu şekilde teslim edilmemesinde sebebiyet veren kişi veya bunun varisi ya da bu tür bir meseleyle ilgili herhangi bir şahıs ilgili *municipium*'un yurttaşlarına sebebiyet verdiği tutarın iki katını ödeme cezasına çarptırılacak ve *Municipium Flavium Malacitanum*'un yurttaşlarına ait bu tutarla ilgili olarak ilgili *municipium*'un isteyen ve yasanın izin verdiği her yurttaşı dava açma, takip etme ve kovuşturma hakkına sahip olacaktır.

Hesapların Teslim Edilme Sürecinde Denetçilerin Atanmasına Dair

LXVIII. *Hesaplar bu şekilde teslim edildikten sonra duumvir decurio*'ları veya *conscriptus*'ları toplantıya çağırarak bunlara bu kamu işini yürütecek kişiler önerecektir. Bunun üzerine *decurio*'lar ve *conscriptus*'lar da üye sayılarının en az üçte ikisinin hazır bulunduğu toplantıda yemin ederek⁵⁶⁹ ve oy pusulaları yardımıyla ilgili meselede kamu işini yürütecek üç kişinin oy çokluğuyla seçilmesine karar vereceklerdir. Bu şekilde seçilen kişilerse *decurio*'lardan veya *conscriptus*'lardan durumun incelenmesi ve yasal işlemlerin hazırlanması için süre talep edecekler ve bu şekilde kendilerine tanınan süre dolunca da meseleyi herhangi etki altında kalmadan tamamına erdireceklerdir.

4.2 Antiokheia Örneği: Koloni Tüzüğü'nün Kurum ve Memuriyetleri

4.2.1 Meclisler

4.2.1.1 Ordo

Pisidia Antiokheia'sında Roma kolonisine dönüştürülmesinden sonra Yunan tipi bir meclis olan *boule*'nin yerini *ordo* almıştır. Bunlar koloni ya da *municipium*'un danışma meclisi görevini yürütmektedir. Önceden sadece danışma görevi varken zaman içinde durum değişmiş bu meclis giderek güç kazanmış yasama erki onun görevi haline gelmiştir. Böylece *ordo* kentteki en önemli kurum haline dönüşmüştür. Toplumun tüm kesiminin ortak kararları olarak görünen *ordo*'nun kararlarına *magistrati* hukuksal olarak uymak zorundaydılar. Ancak bunlar her şeye rağmen bağımsız bir güç değillerdi. *Ordo*'nun toplantıya çağırılması bu toplantının yönetimi, tekliflerin getirilmesi, kararların uygulanması gibi sorumluluklar kentin en yüksek *magistratus*'unun elindeydi. Bunlar hukuksal olarak şehir *magistratus*'larıyla ilgili konularda inisiyatif sahibi olabiliyorlardı. Ancak *magistratus* da kendi isteğine göre kent politikası izleyemiyordu. *Magistri* kent politikasını *ordo decurionum*'un onayına sunduktan

⁵⁶⁹ Decurio'lar kamu işi yürütecek kişilerin belirlenmesi süreci dışında bu yasada sadece *patronus*'ların tayini meselesinde (prg. LXI) oy pusulaları vasıtasıyla ve yemin ederek karar almaktadır.

sonra izleyebilmektedirler. Böylece bu iki kurum arasındaki ilişkiler dengede tutulmuş ve birbirine bağımlı kılınmıştır. Bunların görevlerine gelince *decurio*'lar, şehrin tanrılara karşı her yıl yerine getirmesi gereken festivallerin⁵⁷⁰ kurban ve diğer kült işlerinin günlerini belirleyerek bunların yapılıp bitirilmesini sağlamak zorundaydı⁵⁷¹. Bu iş için kentin *duumvir*'leri göreve başladıktan sonra en az *decurio*'ların üçte ikisinin hazır olduğu bir meclis toplantısında *decurio*'ların görüşünü alarak bu günleri belirleyeceklerdir⁵⁷². *Magistri* göreve başladıktan sonra 60 gün içinde dini amaçlar için gerekli paranın kamusal kaynaklardan karşılanması için *decurio*'lara başvurarak onların onayını almak mecburiyetindeydiler⁵⁷³. Kentin *magistratus*'ları *decurio*'ların kararına göre *ad fana templa de lubra*⁵⁷⁴ için memurların tayin edilmesi işiyle ilgileniyor ve bunların atanmasını gerçekleştiriyorlar. Tayin edilen bu *magistrati* görev süresi boyunca *decurio*'ların kararına göre sirk oyunlarının yapılması, kurban törenlerinin denetlenmesi, tanrılara yer yapılması işiyle ilgileniyorlar. *Decurio*'lar da bu işleri yerine getiren *magistratus*'ları denetliyorlar⁵⁷⁵.

Kentin yönetme yetkisine sahip bir *magistratus*'u şehirde düzenlen oyunlar esnasında tiyatrodaki oturma yerlerinin dağıtımı işini *ordo decurio*'nun çoğunluğunun hazır bulunduğu toplantıda bu konuyu ele alıp karara bağlamak zorundaydı⁵⁷⁶.

Decurio'lar düşman saldırısı haberini aldığı anda *magistratus*'lara, vatandaşları ve *incolae*'ı silah altına çağırması için emir veriyordu. Bu emri alan memur, kent savunmasının gerektirdiği tüm önlemleri almak⁵⁷⁷ üzere bu meclisin büyük çoğunluğunun hazır olduğu toplantıda önerileri gündeme getirip müzakereye sunmak mecburiyetindeydi.

Kentin yanbaşıda yükselen surların yapımı, onarımı ayrıca da caddelerin, su kanallarının, boruların ve de drenaj tesislerin yapımına karar veriyorlardı⁵⁷⁸. Ancak bu karar alınırken bu meclisin büyük bir çoğunluğunun hazır bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde karar alınamazdı. Kamuya ait bir yapının *ordo* tarafından teslim alınması için en az 20 *decurio*'nun hazır bulunuduğu bir toplantı yapılıyordu⁵⁷⁹. Eğer kent başka yapıların inşa

⁵⁷⁰ CIL XI 1421; Ayrıca bk. Langhammer 1973, 188-245.

⁵⁷¹ *Lex. Col.Gen. Iul. LXIV.*

⁵⁷² *Lex. Col.Gen. Iul. LXIV.*

⁵⁷³ *Lex. Col.Gen. Iul. LXIX.*

⁵⁷⁴ *Lex. Col.Gen. Iul. CXXVIII.*

⁵⁷⁵ *Lex. Col.Gen. Iul. LXX.*

⁵⁷⁶ *Lex. Col.Gen. Iul. 125. 126; CIL XII 3316, 3317.*

⁵⁷⁷ *Lex. Col.Gen. Iul. CIII.*

⁵⁷⁸ *Lex. Col.Gen. Iul. 99; CIL I 1181.*

⁵⁷⁹ CIL I 577=X 1781.

edilmesini planlıyorsa o zaman *ordo decurio*'nun onayını almak şartı bulunuyordu. Bu işin icra edilmesi ise *duumvir*'in göreviydi.

Şehrin kasası *duumvir* ya da *quaestor*'lar tarafından teftiş ediliyordu. Bunlar kamuya ait paraların belde hazinesine aktarılması işini yapıyorlardı. Görevi biten *magistrati* görev yılı sonunda üst kontrol mekanizması olan *ordo*'ya hesap vermek zorundaydılar⁵⁸⁰.

Vectigalia ve *ultra tributa*'nın kiralanması için gerekli olan koşulların ilan edileceği yeri belirleyerek açık artırmaları yapıyor ve karara bağlanmış sözleşmeleri belirlenen yerde herkese ilan ettiriyorlardı⁵⁸¹. Bu kararların icra edilmesinde kendisinin bir etkisinin olmadığı gibi bu konudaki sorumluluk *duumvir*'e düşmektedir⁵⁸².

Kamuya ait belli işlerin yerine getirilmesi için önerilen kişilere onay veriyorlardı. Ancak bu işlerin yapılmasından 150 gün sonra bu şahısları hesap vermeleri için çağırıyorlardı. Eğer yaptıkları işin iyi olduğuna karar verilmişse onları azat ediyorlardı⁵⁸³.

Bütün bu görevlerinin dışında *decurio*'lar en yüksek *magistratus* tarafından önerilen *patronus*⁵⁸⁴ ve *hospites*'lerin⁵⁸⁵ *cooptatio*'nuna (oy birliğiyle seçme) onay veriyordu. Bir *patronus*'un, yani şehrin onursal vatandaşının seçilmesi esas olarak en yüksek *magistratus*'unun insitafiyle bu komite tarafından gerçekleştiriliyordu Ancak resmi görevler yürütülürken *patronus* unvanının verilmesi yasaklanmıştı⁵⁸⁶.

Ordo decurio'lar *duumvir*'lerle birlikte beldenin dış işlerini düzenlemek ve yönetmek zorundaydılar. Yani *decurio*'ların büyük bir çoğunluğunun hazır olduğu toplantıda elçilerin kimler olacağına karar veriyorlar ve *legatus*'ları atıyarak⁵⁸⁷ onlar için gerekli *viaticum*⁵⁸⁸'u onaylıyorlardı. *Legatus*'lar döndükten sonra 150 gün içinde onlardan yaptıkları bu yolculukla ilgili gerekli şeyleri açıklamalarını istiyorlardı⁵⁸⁹.

Ordo bunun dışında *decurio*'ların üçte ikisinin bulunduğu bir meclis toplantısında şehir için yeni yapılacak aquaduct'lerin yapımına onay veriyorlardı. Bu onaydan sonra onlar, aquaductun güzergâhı ve bununla ilişkili yapıların ve de büyük olasılıkla yolların yapımı ve

⁵⁸⁰ *Lex. Mun. Tarent.* str. 20.

⁵⁸¹ *Lex. Malac.* LXIII.

⁵⁸² *Lex. Col.Gen. Iul.* LXXXII. *ordo* belediyeye ait ormanların, tarlaların ihalesine karar veriyor.

⁵⁸³ *Lex. Col.Gen. Iul.* LXXX.

⁵⁸⁴ *Lex. Col.Gen. Iul.* XCVII, 130; *Lex. Malac* LXI; CIL II 1343, 3695.

⁵⁸⁵ *Lex. Col.Gen. Iul.* CXXVI.

⁵⁸⁶ *Lex. Malac.* LXI.

⁵⁸⁷ *Lex. Col.Gen. Iul.* XCII; CIL X 4856. Vespasinaus' tan itibaren şehir *legatus*'larının sayısı üç ile sınırlandırılmıştı Dig. 50.7.4.6.

⁵⁸⁸ Yol masrafı

⁵⁸⁹ *Lex. Col.Gen. Iul.* LXXX.

güzergâhını belirliyorlardı. Bu yolun kimin arazisinden geçeceğine dikkat etmeden karara bağlamalarına rağmen⁵⁹⁰ arazinin üzerinde bina olması durumunda bu durumu göz önünde bulunduruyorlardı. Şahıslara su alma izini (*aqua caduca*) veriyorlardı⁵⁹¹. Aynı zamanda bu su alma ayrıcalıklarıyla ilgili hüküm veriyorlardı. Bu kararı verirken kural olarak 49 *decurio* hazır bulunmak zorundaydı.

Decurio'luğa uygun davranışta bulunmayan *decurio*'lar ve üzerine verilen *munus*'u örneğin *munus legationis*'i yerine getirmeyen *decurio*'lara açılan kamu davasında *ordo* veya onun bir heyeti yetkili olabiliyordu⁵⁹². *Decreta decurionum*'a yeterince uymayan⁵⁹³ *magistratus*'lara karşı girişimde *ordo* belli dereceye kadar yetkiliymiş gibi görünmektedir. Çünkü geç dönemde *ordo* ve *magistri* arasındaki anlaşmazlıklarda sadece vali yetkiliydi. *Ordo*'nun sivil mahkemelerde şahıslar arasındaki davalarda ne kadar yetkili olup olmadığı tartışmalıdır⁵⁹⁴. Bunun dışında *ordo* belediye ya da cemiyete olan borçların toplanması ve bunların karara bağlanmasından sorumludur⁵⁹⁵.

Latiini iuris olan belediyelerde henüz 20 yaşını doldurmamış vatandaşlar için (*minores vigintis annis*) kölelerin özgür bırakılma iznini meclisin üçte ikisinin hazır bulunduğu bir toplantıda karara bağlayabiliyorlardı⁵⁹⁶.

Hükümete karşı olan suçlarda yetkili *magistratus*'ları göreve çağıran merci olarak işlev görmekteydiler.

Magistri, *coertion* cezasını abarttığı durumlarda *decurio*'lar MS. 1 yy da tek temyize gitme makamıydılar⁵⁹⁷.

Belediyeye ait bir arazide onurlandırılmış birinin mezarının yapılması için *ordo*'nun onayı gerekmekteydi ve onay yazılı bir oylamayla alınmalıydı⁵⁹⁸.

Belediyeye ait arazilerde kiraya verme yetkisi bu meclise aitti⁵⁹⁹. Kamuya ait yapıların yapılması ve gerekli arazinin verilmesi⁶⁰⁰ bunların sorumluluk alanına girmekteydi. Bu

⁵⁹⁰ *Lex. Col.Gen. Iul. XCIX.*

⁵⁹¹ *Lex. Col.Gen. Iul. C.*

⁵⁹² *Lex. Col.Gen. Iul. CV*

⁵⁹³ *Lex. Col.Gen. Iul. CXXIX.*

⁵⁹⁴ Kübler, 1901, s. v. *Decurio*, col. 2340 vdd.

⁵⁹⁵ *Lex. Col.Gen. Iul. XCVI.*

⁵⁹⁶ *Lex Salpens. XXVIII.*

⁵⁹⁷ Tac. *ann.*1,15.

⁵⁹⁸ CIL X 4648; CIL II 1305.

⁵⁹⁹ *Lex. Col.Gen. Iul. LXXXII.*

⁶⁰⁰ *Lex. Col.Gen. Iul. XCVI*

yapılar özel kişiler tarafından yaptırılsa bile veya kamusal ilanların yapıldığı meydanlar da dahil olmak üzere şehirdeki bütün yapılar üzerinde üst denetim yetkisine sahipti.

Peregrinus'lara *incolatus* yetkisi verme yetkisinde *ordo*'daydı. İcabı halinde *incolae*'ın şehir vatandaşlık yasasına alınmasını *adlectio* ile karara bağlıyorlardı⁶⁰¹.

Antiokheia'da ele geçmiş yazıtlara sıklıkla *decreto decurionum*⁶⁰² terimi sıklıkla tekrarlanmakla beraber kentin *decurio*'su olan şahıslar da bilinmektedir. Bu şahıslar kentin eşrat tabakasından olan L. Flavius Crispinus⁶⁰³ aynı aileden olan L. Flavius Paulus'tur⁶⁰⁴.

4.2.1.2 *Populus*

Populus meclisi koloni ve municipal belediyelerdeki halk meclisidir. *Magistri*'nin seçimi bu meclis tarafından yapıldı. Savaşa ve barışa karar verirdi. Resmi kültlerle ilgili dini seromonilerde tanrılarla ilgilenirlerdi⁶⁰⁵.

4.2.2 İdari Memurlar

4.2.2.1 *Duumvir*

Pisidia Bölgesi'nde Augustus'un kolonizasyon faaliyetleri çerçevesinde kurulan kolonilerde Roma memuriyet isimlerine oldukça sık rastlanmaktadır. Nitekim bu kentlerde var olan Hellenlere ait idari, mali, adli vb. memuriyetlerin birçoğunun Roma kurumlarına evrildiği görülmektedir. Ancak kolonilerde ele geçen bu yazıtlarda memuriyet adları bilinmekle beraber bunların görev ve sorumluluklarını tanımlayan herhangi bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Bu memuriyetlerle ilgili bilgilere Roma'nın kurmuş olduğu kolonilerden biri olan ve bir koloninin kuruluş tüzüğünü oluşturan *Lex Coloniae Genetivae Iuliae* ve antik kaynaklar aracılığıyla ulaşılmaktadır.

Yazıtlardan hareketle kentte adı geçen memuriyetlerden biri *duumvir*'dir. Roma'daki *consul*'un kopyası olarak açıklanan bu memuriyet bir yıllığına seçiliyordu. Kentin yönetsel işlerini yürütmekle sorumluydu⁶⁰⁶. *Duumvir*'lerden her birine kendisine yardımcı olması amacıyla iki *lictor*, bir yardımcı, iki yazman, iki ulak, bir kopyacı, bir tellal, bir kâhin ve flütçüye sahip olma yetkisi verilmekteydi⁶⁰⁷. Bu yardımcı memuriyetler hizmetlerinin

⁶⁰¹ CIL II 2026; Kübler 1901, s. v. *Decurio*, col. 2343.

⁶⁰² Lane 1971, 113 no. 178; LBW 1818; CIL III 295 = 6829; Sterrett 1888b, no. 101; ILS 5070.

⁶⁰³ CIL III 6838; Ramsay 1924, 1924, no. 11 [I]; ILS 7200a; LBW 1190.

⁶⁰⁴ CIL III 6839; Ramsay 1924, no. 11 [II]; ILS 7200; LBW 1190.

⁶⁰⁵ Cornell 2001, 1224.

⁶⁰⁶ *Lex. Col.Gen. Iul. CXXVIII–CXXX*; *duumvir* için ayrıca bk. Langhammer 1973, 62-149.

⁶⁰⁷ *Lex. Col.Gen. Iul. LXII*.

karşılığında belli miktarda kent kasasından para almaktaydılar. Söz konusu bu *magistratus*'a hizmet eden bir yazman 1,200, her bir yardımcı 700, her bir lictor 600, her bir ulak 400, her bir kopyacı 300, her bir kâhin 500, her bir tellal 300 *sestertii* ücret almaktaydı⁶⁰⁸. Kentin *duumvir* ve *aedilis*'lerine görev süreleri boyunca *toga praetexta*, balmumundan yapılmış fenere sahip olma ve balmumu bulundurma hakkı ve yetkesi verilmekteydi. Kent ile ilgili alınacak önemli kararlarda *decurio*'ların fikrini alma mecburiyetinde olan *duumvir*'ler, seçim toplantısının yapılması, bu toplantıyla ilgili önlemlerin alınmasını sağlamak zorundaydılar. Ayrıca koloni meclisinin toplantıya çağırılması ve idare edilmesi⁶⁰⁹ halk meclisinin toplantıya çağırılması ve yönetilmesi, daha alt pozisyonda bulunan ve *magistri minores* olarak adlandırılan memurların işlerinin teftiş edilmesi, eğitim işiyle ilgilenilmesi⁶¹⁰ ve yargılama⁶¹¹ işinin ifa edilmesi bu memuriyetin sorumluluğundaydı. Roma, iç savaştan itibaren kolonilerde, *municipiales*'lerde ve yarı otonom beldelerde yargılama⁶¹² işini *duumvir*'e bırakmıştı⁶¹³. Cezalarla ilgili yargı kararlarında gelince 1000 *sesteria*'dan 15.000 *sesteria* kadar olan para cezalarını *duumvir* vermekteyken 1000 *sestertii*'nin altındaki cezaları ise *aedilis*'ler vermekteydi. Pazar yeri ile ilgili cezaları kesme hakkına sahip olan *aedilis* verdiği bu cezaları *duumvir*'e bildirmek zorundaydılar. *Tabula communis*'e (resmi kayıt) yazılan bu cezalarla ilgili olarak *ordo decurio*'na herhangi bir şekilde itiraz gelmezse ceza adı altında toplanan bu paralar, *duumvir* tarafından şehir kasasına aktarılıyordu. Bunların dışında *duumvir* belirli durumlarda kesilen para cezasını alabilmek için *recuperatores*'leri görevlendirmekteydi. Ayrıca koloni yönetimine seçilen veya atanan *duumvir* ve *duumvir* tarafından görevlendirilen *praefectus* resmi yerlerle bağlantılı sözleşme yaptığı kişiden ya da kiracıdan armağan, ödül, rüşvet ya da başka bir şey alamazdı. Rüşvet, ödül ya da başka bir şey aldığı takdirde kentin kolonistlerine 20.000 *sestertii* ödemek zorundaydı⁶¹⁴.

Şehre ait gayrimenkullerin, eğimli arazilerin ve *opera publica*'nın (resmi binalar) kiraya verilmesinden sorumlu⁶¹⁵ olan *duumvir*, belirlenen günde bu gayrimenkulleri açık

⁶⁰⁸ *Lex. Col.Gen. Iul. LXII.*

⁶⁰⁹ Liebenam, 1900, 245–246.

⁶¹⁰ Liebenam, 1900. 73.

⁶¹¹ Karlowa 1885, 592 vd., Mommsen 1952, vol. III, 812 vd., Liebenam 1900, 484, Steinwenter, 1918, s. v. *Iurisdictio*, col. 1155 vd.

⁶¹² *Lex. Iul. Mun.* str. 118 vd. *Lex Rubr.* col. XX-XXIII, *Lex. Col.Gen. Iul. XCIV.*

⁶¹³ Mommsen 1952 (III), 812.

⁶¹⁴ *Lex. Col.Gen. Iul. XCVIII.*

⁶¹⁵ CIL X 1781; *Lex Malac.* LXIII-LXIV; Liebenam 1900, 382 vd.; Karlowa, 1901 vol. II, 20 vd.; Mommsen, 1952, vol. II, 428 vd.

artırmaya sunarak ve pazarlık yaparak işi üstlenen *manceps*'lerle (satın alıcı) sözleşme imzalıyordu. Roma ve Latin vatandaşı olması gereken *praedes*'e (garantör, kefil) kredi verilip verilmeyeceğine dair kararı almaktaydı. Eğer söz konusu kişiden eksik deposito alırsa meydana gelecek bir zararı kendi servetinden ödemek zorundaydı⁶¹⁶. Bu yüzden oldukça fazla miktarda teminat istemekteydi. Şehre ait büyük arazilerin ve kamuya ait toprakların vergisinin ödenmesi karşılığında kiralanan toprakların sözleşmesi resmi kayıta geçiriliyordu.

Şehir kasasının yönetimi *duumvir*'in göreviydi. Şehrin dışarıya karşı temsili hakkı ve sorumluluğu *duumvir iuris dicundo*'nun sorumluluk alanına girmektedir. *Duumvir* söz konusu olan işin nedenlerini de açıklayarak *ordo decurio*'na sunuyordu. Karar mekanizması ise *ordo decurio*'ydu.

Duumvir'ler Latin şehirlerinde ve otonom belediyelerde azat etme (*manumissio*) işini yapabiliyorlardı. Evlat edinme işi eyaletlerde ve Roma belediyeler *duumvir iure dicundo*'nun huzurunda sözde bir mahkemeyele gerçekleştiriliyordu.

Duumvir'lerin adli görevlerinin yanında dinsel içerikli görevleri de bulunmaktaydı. Şehrin tanrılara karşı yerine getirmesi gereken işlerin düzgün şekilde yürütülmesini sağlamakla yükümlüydü⁶¹⁷. *Lex Coloniae Genetivae Iuliae*'nin kuruluş kararnamesinde *duumvir*'lerin Capitolium'un üç tanrısı olan *Iupiter*, *Iuno* ve *Minerva* ve başka tanrılara oyunlar düzenlendiğini öğrenmekle⁶¹⁸ birlikte söz konusu üç tanrıya şehrin en yüce tanrıları olarak Roma olduğu gibi başka şehirlerde de aynı merkezi önem verildiğini bilmekteyiz. *Duumvir*'ler tarafından düzenlenen bu oyunlar 4 gün sürmekteydi. Bunların şehre olan maliyeti yaklaşık 8.000 *sestertii* tutarındaydı ve her *munerarius* bu amaçla şehrin kasasından 2.000 *sestertii* alabiliyordu. Geri kalan kısmı ise kendi ceplerinden ödemekle yükümlüydüler. Bu oyunlar sırasında *duumvir*'ler tek tek şehrin sosyal gruplarına *ordo decurio* tarafından belirlenen oturma ve onur yerlerini göstermek zorundaydı⁶¹⁹. Eğer *munerii*'den bir tanesi bu görevlerini savsaklarsa veya herhangi bir grubun kendisine ayrılan yerini alıp almadığını kontrol etmezse 5.000 *sestertii* para cezasına çarptırılıyordu. Şehrin kasasına aktarılan bu para cezaları yine bu oyunların düzenlenmesi için kullanılıyordu Koloninin kuruluşunda en yüksek *magistratus*'ları olan *duumvir*'ler göreve başlar başlamaz 10 gün içinde *ordo*'ya kurban törenleri, festival günlerinin yapılacağı günleri açıklamak zorundaydılar⁶²⁰. Bu işlem her yıl yeni *magistrati*'nin göreve başlamasıyla tekrarlanmaktaydı. Çünkü şehir yasasına göre yılın

⁶¹⁶ Dig. 50,8,8–11.

⁶¹⁷ Mommsen, 1952, vol. II, 133.

⁶¹⁸ *Lex. Col.Gen. Iul.* LXX.

⁶¹⁹ *Lex. Col.Gen. Iul.* CXXV-CXXVI.

⁶²⁰ *Lex. Col.Gen. Iul.* LXIV.

ilk meclis toplantısında kült işlerinin düzenlenmesi işi tartışılmaktaydı. *Duumvir iure dicundo* kendi isteğine göre bayram, kurban töreni, oyun vs. günlerini belirleyemezdi. Bunun dışında 60 gün içinde usulen *sacra, res divinae, ludi circenses, ex scenici* işini üzerine almış alıcılara parayı ödemeleri gerekmekteydi⁶²¹. Seçilecek olan *augures, pontifex*⁶²², *sacerdotes* ve *magistri ad fana, templa de lubra*'nın seçiminin yapılması ve seçimin yönetilmesi, seçilen memurların denetlenmesi ve şehir tarafından finanse edilen *ludi circenses, sacrificia, pulvinaria* vs. törenlerinin layıkıyla yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmek zorundaydılar⁶²³. Bu memurlardan biri görevini nizama uygun şekilde yerine getirmezse *duumvir*'ler tarafından uygun bir para cezasıyla cezalandırılır ve gerekirse malları haczedilir ve hatta memuriyetten uzaklaştırılırdı.

Bütün bu görevlerinin dışında *duumvir*'ler kentteki işlerin aksamaması için zorunlu olmadıkça kenti terk etmiyorlardı. Böyle bir zorunluluk ortaya çıktığında ise vekalet sorunu hayati bir önem taşıyordu⁶²⁴. Eğer *duumvir*'lerden biri kenteyse bu memuriyetin tüm yetkileriyle donatıldığı için vekalet sorun ortadan kalkmaktaydı. Ancak ikinci *duumvir*'de bir günden daha fazla şehri terk etmek zorunda kalırsa kendisi ve diğer *duumvir* için *ordo decurio*'numun otuz yaş üzerindeki üyelerinden olağan üstü yetkilere sahip *praefectus iure dicundo* olarak adlandırılan⁶²⁵ iki kişi seçmek zorundaydı. *Praefectus iure dicundo*, kendi yerine vekil seçemediği için *duumvir*'lerden biri şehre gelene kadar bu memuriyetin işlerini yürütmek zorundaydı. Bu durum devlet yasasıyla kesin bir şekilde engellenmiştir⁶²⁶. Her iki *duumvir* ölürse ya da istifa ederse *ordo decurio* geçici olarak *praefectus iure dicundo* görevlendiriyordu⁶²⁷.

C. Albucius Firmus⁶²⁸, L. Calpurnius Frugi⁶²⁹, C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius⁶³⁰, Titus Claudius Pulcher⁶³¹, Titus Flavius Ferox⁶³², C. Flavonius Anicianus

⁶²¹ *Lex. Col.Gen. Iul. LXIX*, Liebenam, 1905, s. v. *Duumviri* col. 1822; Liebenam 1900, 341.

⁶²² *Lex. Col.Gen. Iul. LXVIII*.

⁶²³ *Lex. Col.Gen. Iul. CXXXVIII*; Liebenam, 1900, 343.

⁶²⁴ Macquart, 1881–1885, 168 vd.; Mommsen 1952, vol. I, 650; Karlowa, 1885, vol I. 599 vd.; Liebenam, 1900, 260 vd.

⁶²⁵ *Lex. Salpens. XXIV*; Liebenam, 1900, 260–262.

⁶²⁶ *Lex Salpens. XXV*.

⁶²⁷ *Ordo decurio*'numun onları göreve çağırması büyük olasılıkla Augustus zamanında ele alınan *Lex Petronia*'ya dayanmaktaydı. CIL IX 422, Mommsen, 1888 vol. I., 650–651; Langhammer 1973, 64.

⁶²⁸ Lane 1971, 113 no. 178; LBW 1818; CIL III 295 = 6829; Sterrett 1888b, 199 no. 101; ILS 5070.

⁶²⁹ IAntiokheia 163.

⁶³⁰ Cheesman 1913, 253 no. 1; ILS 9502.

⁶³¹ Robinson 1926a, 237 no. 74.

Sanctus⁶³³, A. Flavonius Sanctus Varronianus⁶³⁴, Cn. Dottius Plancianus⁶³⁵, C. Iulius Asper Pansianus⁶³⁶, L. Munatius Plancus⁶³⁷, C. Octavius Proculus⁶³⁸, Saturninus⁶³⁹, C. Septimius Postumus⁶⁴⁰, M. Septimius Silo⁶⁴¹, Publius Sulpicius Quirinius⁶⁴² (*duumvir honoris causa*), M. Servilius⁶⁴³ (*duumvir honoris causa*), Ulpius Tatianus Marcellus⁶⁴⁴, C. Valerius Gallus⁶⁴⁵, C. Valerius Niger,⁶⁴⁶ T. Volumnus Varro⁶⁴⁷, L. Vehillius Ferox⁶⁴⁸ C. Anicius Caesenius⁶⁴⁹ bu üst düzey makamı kente elinde tutmuş kişilerdir.

4.2.2.2 Aedilis

Antiokheia' da ele geçmiş yazıtlarda gördüğümüz bir diğer memuriyet *aedilis*'tir. *Aedilis*'ler bir koloni kentindeki ikinci önemli memuriyettir. Hellen dünyasındaki *ἀγορανόμοι*, *ἀστυνόμοι*'un görevlerini ifa eden *aedilis*, *duumvir*'in altında *colleaga minores*'ti (küçük meslektaş). *Aedilis*'lerin bir yazman, mor önlük kuşanmış 4 tane köle, bir tellal, bir kâhin ve bir flütçüye sahip olma yetkesi bulunmaktaydı. *Aedilis*'e hizmet eden her bir yazman 800, her bir kâhin 100, her bir flütçü 300, her bir tellal 300 *sestertii* almaktaydı⁶⁵⁰. Kent halkı tarafından yaşamsal önem taşıyan tahıl ve diğer ihtiyaç maddelerinin sağlanması ve bunlarla ilişkili önlemlerin alınmasından sorumluydular. Bu sorumluluk çerçevesinde tahılın⁶⁵¹ ve besin maddelerinin depolanması ve yönetimi işi görevleri arasındadır. Ancak tahılın

⁶³² Ramsay 1924, 197 no. 27.

⁶³³ Bosch – Atlan 1947, 96 no. 13.

⁶³⁴ Labarre – Özsaıt 2008, 153.

⁶³⁵ Sterrett 1888b, 139-141; no 113, 114, 115; LBW 1821, 1822; CIL III 297=6837, 296; ILS 5081.

⁶³⁶ Calder.1912, 103 no. 37.

⁶³⁷ Levick 1967a, 107 no. 12.

⁶³⁸ Calder 1912, 99 no 31; Ramsay 1941, 171 no.167a; AE 1914, 128.

⁶³⁹ Sterrett 1888b, 143 no. 116; CIL III 6844; ILS 7202.

⁶⁴⁰ CIL III 6845.

⁶⁴¹ CIL III 6845.

⁶⁴² Cheesman 1913, 254 no. 2; ILS 9503; AE, 1914, no. 260; AE, 2001, 1920.

⁶⁴³ Bk. aş. s. 138-139.

⁶⁴⁴ Sterrett 1888b, 154 no. 139; CIG 3979; LBW 1189; IGR III 299.

⁶⁴⁵ Levick 1967a, 108 no. 14; AE 1967, 504.

⁶⁴⁶ Safreyy 1988, 67.

⁶⁴⁷ Safreyy 1988, 67.

⁶⁴⁸ Lane 1978, 20 no. 30; SEG 31 1162.

⁶⁴⁹ Ramsay 1916, 295 2-4.

⁶⁵⁰ *Lex. Col.Gen. Iul.* LXII; Aedilis için bk. Langhammer 1973, 149-156.

⁶⁵¹ Langhammer 1973, 151.

sağlanmasından sorumlu olan bu memuriyet, tahılı tedarik ettiği kişilerle sözleşme yapma yetkisine sahip olmadığı gibi tedarik edilen bu tahılın fiyatının ödenmesi için gerekli olan paraya hükmedememekteydiler. İşin maddi kısmı *duumvir*'lerin sorumluluğunda olmakla birlikte tahılın alınması için son karar mekanizması *ordo decurio*'ndü. Pazar düzeninin sağlanması, alım satım işlerinin denetlenmesi, köle ve hayvan pazarının teftişi ve düzeni, pazarda yer gösterilmesi, pazarın temizliği, pazardaki alışveriş işinin sorunsuz ve kurallara uygun bir şekilde akışı ve şehre mal tedarik edilmesi ve bununla ilişkili bütün işlerin yapılması, halka açık mutfakların, dükkânların kontrolü ve de Pazar düzenine karşı aykırılıkları cezalandırmak⁶⁵² onun sorumluluğundaydı. Büyük olasılıkla pazarla ilişkili ortaya çıkan durumlarda mahkemelere başkanlık etmektedir ve karar verme yetkisine sahiptir⁶⁵³. Kesin kanıtlanmış olarak *pignoris capio* (güvence almak) sınırlı miktarda para cezası verme yetkisine sahipti⁶⁵⁴. Verdikleri bu para cezalarının miktarını *duumvir*'lere bildirmek zorundaydılar⁶⁵⁵. *Duumvir*'de bu cezaları şehir defterinde kayda geçiriyorlar ve cezanın alınması işini takip ediyorlar. Bu paralar şehir kasasına akıyordu. Ancak bu para cezasını kesen *aedilis* söz konusu para ile ne yapılacağına karar veriyordu. *Aedilis*'ler bu parayı genellikle oyunların daha zengin hala getirilmesi ve de kamuya açık binaların ve de dini yapıların süslenmesi için harcanıyordu⁶⁵⁶. Kiralama işiyle akla yakın görünse de ilişkileri yoktur⁶⁵⁷. Büyük ve küçük çaplı yerlerin kiraya verilme işi *duumvir*'lerin sorumluluğundadır. Pazarda satılan malların kontrolü, yani kalitesi olarak satılabilirliğine onay verilmesi, bozulmuş mallara el koyulması ve bunların imha edilmesi⁶⁵⁸, ölçü ve ağırlıkların kontrolü⁶⁵⁹ sahte ağırlık ve ölçülerin imhası⁶⁶⁰ ve bu suçu işleyenin cebinden yeni ve normlara uygun ölçülerin yaptırılması⁶⁶¹ yine bu memuriyetin sorumluluğundaydı. Bu tür kararlar bazen

⁶⁵²Örneğin hububat karaborsası, tefecilik, sahte ağırlık ve ölçü, bozulmuş malların satılması, caddelerin kirletilmesi vb.

⁶⁵³ Cass. Dio 53,2,2; Gell. n. Att. 4,2,1, Kubitschek 1894, s. v. *aedilis* col 456.

⁶⁵⁴ Tac. ann. 13,28, Suet. Claud. 38, , Kubitschek, 1894, s. v. *aedilis* col 455.

⁶⁵⁵ Lex Malac. LXVI.

⁶⁵⁶ Plin. nat. hist 33,19, Tac. ann. 2,49.

⁶⁵⁷ Dig. 21,1,63.

⁶⁵⁸ Suet. Tib. 34; Suet. Claud. 38.

⁶⁵⁹ Dig. 19,2,13,8.

⁶⁶⁰ Iuven. 10,101–102: et de mensura ius dicere, uasa minora | frangere pannosus uacuis aedilis Vlubris; Dig. 19,2,13,8; CIL IX 2854, XIV 2625.

⁶⁶¹ CIL VIII 3294, 9666, IX 1656.

duumvir'leri de etkiliyordu⁶⁶². Fiyata aykırılıklarda özellikle de belirlenmiş tahıl fiyatlarına aykırılık olması durumunda malı yok etmek zorundaydılar⁶⁶³.

Ayrıca *aedilis*'ler kamuya ait günlük yaşama ait ve kutsal alanlarla ilgilenilmesinden, onların sürekli işler halde tutulmasından ve temizliğinden, caddeleri, kaldırımları, hendekleri (*cura viarum*)⁶⁶⁴ ve de lağımları denetlemekten ve de eğer gerekli olursa kanalizasyonların üzerindeki köprülerin yapılmasından da sorumluydular⁶⁶⁵. Bunun dışında tapınakların ve de kamuya ait binaların denetlenmesi ve *aqueduct*'ler ve onların işler halde tutulması da onların sorumluluğundaydı. Suyun kamuya kanal rezervlerinden şehre verilmesi *aedilis*'in görevi olduğu gibi bu işin yapılmasında *duumvir*'de görev almaktaydı⁶⁶⁶.

Kamuya ait hamamların denetimi dışında gerekli olan suyun ve vücuda sürülen yağın ve de hamamdaki suyun ısıtılması için gereken odunun sağlanması işini *aedilis* yürütmekteydi⁶⁶⁷. *Aedilis* odunu temin etme işini yaparken *publicani* ve diğer firmalarla anlaşıyorlardı. Ancak bu konunun maliyeti üzerinde herhangi bir yetkisi yoktur⁶⁶⁸. Çünkü bu bütçe üzerinde söz sahibi kurumlar *duumvir*'ler ve *ordo*'ydu. Bu görevinin dışında kentin forumunda sütunlu avluda yer alan lokaller, dükkânlar ve tiyatrodaki tezgâhları denetlemek onların sorumluluğundadır.

Halka açık mutfaklardan sorumlu olmalarının yanı sıra⁶⁶⁹ kamuya açık ama halk tarafından hoş karşılanmayan meyhane, genelev gibi yerleri denetlemek zorundaydılar⁶⁷⁰.

Aedilis'in cenaze merasimiyle ilgili de bir takım görevleri bulunmaktadır. Onlar cenaze merasiminin yapılması sırasında hem aşırı lükse kaçılmaması için gerekli önlemlerin alınması hem de naaşın kendisi için ayrılmış yere gömülmesi⁶⁷¹ işini sağlamaktaydı. Bunun dışında *duumvir* ile birlikte mezar taşlarının mezar haklarına uygun bir şekilde yerine

⁶⁶² CIL IX 980, X 793, 6017, CIG 2374.

⁶⁶³ Cic. *leg.* 3,3,7; Suet. *Tib.* 34.

⁶⁶⁴ *Lex. Col.Gen. Iul.* XCVIII; Dig. 43,10,1.

⁶⁶⁵ Dig. 43,10,1.

⁶⁶⁶ Front. *aqu.* 1.95–97.

⁶⁶⁷ Dig. 19,2,30,1; Sen. *epist.* 86,10. Nam hoc quoque nobilissimi aediles fungebantur officio intrandi ea loca quae populum receptabant exigendique munditias et utilem ac salubrem temperaturam, non hanc quae nuper inventa est similis incendio, adeo quidem ut convictum in aliquo scelere servum vivum lavari oporteat. Nihil mihi videtur iam interesse, ardeat balineum an caleat.

⁶⁶⁸ Langhammer 1973, 153.

⁶⁶⁹ Suet. *Tib.* 34.

⁶⁷⁰ Tac. *ann.* 2,85; Suet. *Tib.* 35. Hayat kadınlığı yapmak isteyen kadınlar bunu *aedilis*'e bildirmek zorundaydılar.

⁶⁷¹ CIL VI 1375, 12389; Dig. 47,12,3,5; Cic. *phil.* 9,17.

getirilme işini yürütüyorlardı. Bu haklara uygun yapılmayan mezarları ise ortadan kaldırıyorlardı⁶⁷².

Dini konulara gelince *aedilis*'in bu konuda da yetkili olduğu alanlar bulunmaktadır. Dini hayatın sorunsuz, *mos maiorum* yasasındaki olduğu gibi sürdürülmesini sağlıyorlardı⁶⁷³. Eğer biri dinlere ve dinlere ait mekânlara karşı saygısızca harekette bulunursa bu duruma karşı önlem alıyorlardı⁶⁷⁴. Halka açık düzenlenen festivaller kapsamında dini oyunlar için ayrılacak alanları hizmete sunuyor⁶⁷⁵ ve bu merasimlerde kurban edilecek hayvanları seçip baş denetçilik yapıyorlardı. Bunun dışında tıpkı *duumvir*'ler gibi 3 gün boyunca Capitolum'unun üç büyük Tanrısı *Iovus*, *Iuno* ve *Minerva* için oyunlar tanzim etmek zorundaydılar. Bu oyunlar için 2.000 sesteria'dan daha az olmayan bir parayı kendi ceblerinden karşılamak zorundaydılar. Ancak *aedilis*'lerin bu oyunlar devlet kasasından 1.000 sesterii almalarına izin verilmiştir⁶⁷⁶.

Bütün bu görevlerinin dışında aşağıdaki görevleride yerine getirmek zorundaydılar.

Ordo tarafından emredilen işin halka yaptırılmasını organize ediyorlardı⁶⁷⁷.

Kamuya açık alanlarda vatandaşların küçük ve büyük baş hayvanlarını otlatırken kotayı aşmamasına dikkat etmekle birlikte meskûn alanda arıcılık yapılmamasını denetliyorlardı⁶⁷⁸. Ormandan odun kesilirken her aile için belirlenen miktarda odun kesilmesini kontrol ediyorlardı.

Kamuya açık alanların düzeni ve temizliğinden sorumluydular⁶⁷⁹.

Vatandaş, yerleşik veya yabancı olsun bunlar uygunsuz kıyafetlerle kamuya açık yerlerde dolaştıkları takdirde bunun için gerekli cezai yaptırımı uyguluyorlardı⁶⁸⁰.

Bir tapınağın ya da kamuya açık dini olmayan bir yapının yapımı *ordo* tarafından onaylandığı takdirde *ordo*'nun kararına uyan *aedilis* uygun bir inşaat yeri göstermek zorundaydı⁶⁸¹.

Yasak yazıların toplayıp halka açık bir şekilde yakıyorlardı⁶⁸².

⁶⁷² *Lex. Col.Gen. Iul.* LXXIII. Söz konusu yıkım *duumvir* tarafından da gerçekleştirilebilir.

⁶⁷³ Bu görev sırasında *duumvir*'ler ve rahiplerden de yardım almış olmaları.

⁶⁷⁴ *Cic. har. res.* 27.

⁶⁷⁵ *Lex. Iul. Mun. Z.* LXXVII.

⁶⁷⁶ *Lex. Col.Gen. Iul.* LXXI.

⁶⁷⁷ *Lex. Col.Gen. Iul.* XCVIII.

⁶⁷⁸ Langhammer, 1973, 154 dn. 771.

⁶⁷⁹ Dig. 43,10,1,5.

⁶⁸⁰ Suet. Aug. 40.

⁶⁸¹ Langhammer 1973, 154.

Aşırı lükse karşı alınmış yasaların uygulanmasını denetliyorlardı⁶⁸³.

Antiokheia’da bu üst makamı C. Albucius Firmus⁶⁸⁴, Titus Baebius Asiaticus⁶⁸⁵, Maximus Evius Domitius Valerianus⁶⁸⁶, L. Flavius Longus⁶⁸⁷, L. Flavius Paulus⁶⁸⁸, Maximianus adlı şahıslar yapmıştır.

4.2.2.3 *Praefectus*

Görev süresi bir yıldır. İki tip *praefectus*’luk vardır. Bunlardan ilki *duumvir*’in yokluğunda geçici *praefectus*’ken diğeri ise seçkin insanlar için yapılan fahri *praefectus*’luktur. *Praefectus*’lar *duumvir*’ler kente olmadığı zaman onların yerine vekâleten bu görevi yerine getiriyorlardı. Ancak *duumvir*’lerden biri kentteyse *praefectus*’ların vekâletine gerek yoktu. Fakat her iki *duumvir* bir günden daha fazla kent içinde değilse bu durumda *ordo decurio*’nun otuz yaş üzerindeki üyelerinden olağan üstü yetkilere sahip iki kişi seçiliyordu. Bunlar *praefectus iure dicundo* olarak adlandırılıyordu⁶⁸⁹. *Praefectus iure dicundo duumvir*’lerden biri şehre gelene kadar bu memuriyetin işlerini yürütmek zorundaydı. Zorunlu olarak bu göreve gelen *praefectus iure dicundo* kendi yerine vekil seçemezdi. Bu durum devlet yasasıyla kesin bir şekilde engellenmiştir⁶⁹⁰. *Praefectus* görevini yürüttüğü süre boyunca ne kadar sıklıkta kenten ayrılırsa ayrılısın bir günden daha uzun kalamazdı⁶⁹¹. Her iki *duumvir* ölürse ya da istifa ederse *ordo decurio* geçici olarak *praefectus iure dicundo* görevlendiriyordu⁶⁹².

⁶⁸² Tac. ann. 4,35; libros per aedilis cremandos censuere patres: set manserunt, occultati et editi. quo magis socordiam eorum inridere libet qui praesenti potentia credunt extingui posse etiam sequentis aevi memoriam. nam contra punitis ingeniis gliscit auctoritas, neque aliud externi reges aut qui eadem saevitia usi sunt nisi dedecus sibi atque illis gloriam peperere.

⁶⁸³ Tac. ann. 4,52–55.

⁶⁸⁴ Lane 1971, 113 no. 178; LBW 1818; CIL III 295 = 6829; Sterrett 1888b, 129 no. 101; ILS 5070.

⁶⁸⁵ Robinson 1926a, 235 no 71.

⁶⁸⁶ SEG 6, 588; Robinson, 1926a, 221 no. 44.

⁶⁸⁷ CIL III 6840; Ramsay 1924 191 no.12 ; Robinson 1925, 259.

⁶⁸⁸ CIL III 6839; Ramsay 1924, 190 no. 11[II]; ILS 7200.

⁶⁸⁹ Lex. Salpens. XXIV, CIL III, 605; 4111; CIL V, 7914; CIL XII, 261; 529; 4371; 4372; 4396; 4401; 4402; 4403; 4405; 4417; 4420; CIL VIII, 4580; 4597; 4600; 4601; 4874; 8995; Liebenam 1900, 26–,2.

⁶⁹⁰ Lex Salpens. XXV.

⁶⁹¹ Lex Salpens. XXV.

⁶⁹² Ordo decurionumun onları göreve çağırması büyük olasılıkla Augustus zamanında ele alınan Lex Petronia’ya dayanıyor. CIL IX 422, Mommsen, 1888 vol. I., 650–651.

Staius Pescennius⁶⁹³, C. Octavius Proculus⁶⁹⁴ C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius⁶⁹⁵ kentin *praefectus*'larıdır.

4.2.2.4 *Scriba quaestori*

Antiokheia'de bilinen memuriyetlerden bir olan *scriba* kolonin çok erken tarihinden itibaren görünmektedir.⁶⁹⁶ Bu memuriyet bir Yunan memuriyeti olan ve çok önemli görevlere haiz *grammateus* ile karıştırılmamalıdır. Zira bu memuriyet daha çok bir memuriyetin altında yer alan yardımcı memuriyettir. Bu memuriyeti yapan kişi L. Pomponius Niger'dir.⁶⁹⁷

4.2.3 Mali Memurlar

4.2.3.1 *Quaestor*

Kentin finansal işlerinden sorumlu olan memuriyettir. Yunanca karşılığı Tamias ταμίας'tır. Roma'da ilk olarak erken cumhuriyet döneminde görülmüşlerdir. Roma kolonilerinin aksine municipal belediyeler ve Latin kolonilerinde *magistri minores*'lerdi⁶⁹⁸. İmparatorluk Dönemi'nde *quaestor*'ları bütün belediye ve kolonilerde olmasada birçok yerde görülmektedir. Çünkü her belde *quaestor*'a ihtiyaç duymuyordu. Dolayısıyla şehir yasasında bunların yeri yokmuş gibi görünmektedir. *Imperium*'a dâhil olmayan bu memuriyetin *potestas*'ı *duumvir*'ler tarafından belirleniyordu⁶⁹⁹ Mali sorumluluklarının yanı sıra hemen hemen bütün şehirlerde arşivci olarak da görev yapıyorlardı. Ancak çok az büyük şehir kendine ayrıca tabularii tutabiliyordu. Bunlar bazı *munera* ve oyunların düzenlenmesinden⁷⁰⁰, şehrin taleplerinin yerine getirilmesinden, kamusal ödemelerin yapılmasından, dilekçelerin *senatus*'a okunmasından, *ultra tributa*'nın görevlendirilmesinden sorumluydular. Fakat bunlar dışında görev boyutlarının ne olduğu bilinmemektedir.

Quaestor, *decurio* yasasına sahip olan *cursus honorum*da *duumvir*' ve *aedilis*'ten sonra önem bakımından 3. Sırada yer alıyordu. *Aedilis* olabilmek için *quaestor* olmak şart değildi. *Duumvir* olmak için başvuran kişi önce *quaestor* sonra *aedilis* oluyordu⁷⁰¹. Bu sıranın

⁶⁹³ CIL III 6843; ILS 7201; LBW 1815.

⁶⁹⁴ Sterrett 1888b, 144 no. 118; CIG III 6822; Ramsay 1941; 173, no. 167a.

⁶⁹⁵ Cheesman 1913, 253 no. 1; ILS 9502.

⁶⁹⁶ Ramsay 1941, 61 no.43.

⁶⁹⁷ Ramsay 1916, 90, no.1; Ramsay 1941, no.43.

⁶⁹⁸ Wesener, 1963, s. v. *Quaestor*, col. 825; Rudolph 1935, 133, 143, 209; ayrıca bk. Langhammer 1973, 161-188.

⁶⁹⁹ Langhammer 1973, 157, dn. 797.

⁷⁰⁰ Suet *Claud.* 24; *Dom.* 4; Tac. *ann.* 11,22; XIII. 5.

⁷⁰¹ Dig.50,4,14,5.

takip edilmesi zorunlu değildi. Bu nedenle *decurio* yasasına sahip olan beldelerin niçin *quaestor*'a sahip olmadığı kolayca anlaşılabilir⁷⁰².

Kentin *quaestor*'ları L. Cornelius Marcellus⁷⁰³, Saturninus⁷⁰⁴, L. Flavius Paulus⁷⁰⁵, L. Flavius Longus⁷⁰⁶, tur.

4.2.3.2 *Duumvir quinquennalis*

Her beş yılda bir *duumvir quinquennalis* unvanıyla kentin *census* (nüfus sayımını) yapan memurdur. Onların geleneksel rolü vergilendirme amaçlı mülk sayımıdır⁷⁰⁷. Langhammer, Diocletianus Dönemi'nde *quinquennalis*'in önemini yitirdiğini, sadece onursal bir görev olarak kaldığını iddia etmektedir⁷⁰⁸. Churcin ise bu varsayımın doğru olmadığını ileri sürmektedir. Churcin'e göre Diocletianus'un vergi yasası ile bu yerel memuriyetleri ortadan kaldırdığına dair delil bulunmamaktadır⁷⁰⁹. Bunlar nüfus sayımı yaparken her bir bireyin sahip olduğu mallarında sayımını yapmaktaydı.

Statius Pescennius⁷¹⁰, Cn. Dottius Plancianus⁷¹¹, Auspicatus⁷¹², Ti. Claudius Pulcher⁷¹³ kentin *duumvir quinquennalis*'leridir.

4.2.3.3 *Curator arcae sancturii*

Antiokeia'nın baş tanrısı Men kültü için oluşturulmuş bir memuriyettir. Tapınağının finansal işleri *curatores arcae sanctuarii* adlı memura bırakılmıştır. Kente bu memuriyeti eşraf tabakadan Iovus Optimus Maximus'un *sacerdos*'luğunu yapmış L. Flavius Crispinus⁷¹⁴ ve aynı ailenin üyeleri L. Flavius Paulus⁷¹⁵ ile L. Flavius Longus⁷¹⁶ yapmıştır

⁷⁰² Langhammer 1973, 158.

⁷⁰³ Sterrett 1888b, 132 no. 105; CIL III 6833; ILS 7199.

⁷⁰⁴ Sterrett 1888b, 143 no. 116; CIL III 6844; ILS 7202.

⁷⁰⁵ CIL III 6839; Ramsay 1924, 190 no. 11[II]; ILS 7200.

⁷⁰⁶ CIL III 6840; Ramsay 1924, 191 no.12; Robinson 1925, 259.

⁷⁰⁷ *Iiviri censoriae potestatis quinquennales*: ILS 6126, 6147.

⁷⁰⁸ Langhammer 1973, 255.

⁷⁰⁹ Curchin 2014, 275.

⁷¹⁰ CIL III 6843; ILS 7201; LBW 1815.

⁷¹¹ Sterrett 1888b, 139-141, no 113, 114, 115; LBW 1821, 1822; CIL III 297=6837, 296; ILS 5081.

⁷¹² Bk. aş. s. 167.

⁷¹³ Robinson 1926a, 237 no. 74.

⁷¹⁴ LBW 1190.

⁷¹⁵ Ramsay 1924, 190 no11; CIL III 6839; ILS 7200.

⁷¹⁶ Sterrett, 1888a, 221 no 358; CIL III 6840; Ramsay 1924, 191 no. 12; Robinson 1925, 259.

4.2.4 Dini Memuriyetler

4.2.4.1 Pontifices

Roma'daki en saygın rahip kurulusudur. Numa Pompilius tarafından kurulduğu riaveyet edilmektedir⁷¹⁷. Kabul edilen yaygın görüşe göre etimolojik olarak “pont”=yol⁷¹⁸ yolu gösteren, öncü anlamına gelmektedir. *Pontifices*’ler Orta Cumhuriyet Dönemi’nden itibaren Roma Devleti’nin dini işlerinin denetlemesinden sorumlu olup ayrıca *augures* ve *sacris septemvir*’in yükümlülüğü altında olmayın dini hizmetleri de yerine getirmektedirler. Görevleri de *sacerdotibus publicis* kitaplarında ayrıntılı bir biçimde tanımlanmaktadır.

Kamuya ait kült işlerinde *pontifex* gerekli sözcükleri (*praeire verbis*) söylüyordu. Bu sözcükler kurban işini yerine getiren memur tarafından tekrar ediliyordu. Olağanüstü olaylar (*prodigium*)⁷¹⁹ ve bunlara verilen yanıtlar kayıt altında tutuluyor ve bunlar arşivde depolanıp⁷²⁰ gerekli görüldüğü durumlarda tekrar kullanılıyordu. Esas görevleri ise *pax deorum*’a zarar verecek her davranışta kararları ve *responsa*’larıyla *senatus*’u bilgilendirmektir.

Erken Cumhuriyet Dönemi’nde *pontifex* her ay yeni doğan ayı gözlemleyerek her günün dini statüsünü bildiriyordu. Buna *dies fasti et nefasti* veya *feriae* deniyordu. MÖ. 304 yılında takviminin açıklanmasından sonra bu iş gereksiz hale geldiği için *pontifex*’lerin dini işlerden ve dünyevi zamanının organizasyonundan sorumlu olma görevleri devam etmiştir.

Pontifex’ler dini haklar dışında günlük hukuka da etkide bulunabiliyorlardı. Böylelikle kişilerin hukuki statülerindeki değişime etkide bulunabiliyorlardı. Babası hayatta olmayan kişilerin evlat edinilmesinde, *sacra privata*’yla ilgili işlerde tavsiye veren otorite olarak görev yapıyorlardı. Bu alandaki etkileri Ti. Coruncanius’a (MÖ.280) kadar devam etmiş ve daha sonra giderek kaybolmuştur. Bu kurul yaptıkları işi yazılı hale getirmiştir⁷²¹.

Pontifex oluşturan her bir üye ve bunların çocukları Roma’daki *pontifex*’de olduğu gibi askeri ve resmi görevlerden muaf olacaktırlar⁷²². *Pontifex* gladyatör oyunlarını *decurio*’lar arasında izleme hakkına sahiplerdir. *Pontifex* seçiminde yasa 3 kişiden daha az olması durumunda *pontifex* heyetine bir başka *pontifex* seçilmesini engellemiştir⁷²³ Bu iki

⁷¹⁷ Liv. *ab. urb.* 20,5–7.

⁷¹⁸ Krş. Sankritçe panthah=patika.

⁷¹⁹ Gökten meteor düşmesi, bir çocuğun iki başlı doğması.

⁷²⁰ Liv. *ab. urb.* 8,18,11–2; Plin. *nat. hist.* 10,3,5.

⁷²¹ Gordon 2001, s. v. *Pontifex*, col. 136–137.

⁷²² Lex. *Col.Gen. Iul.* LXVI.

⁷²³ Lex. *Col.Gen. Iul.* LXVII.

memur atanmasının yapılabilmesi için *duumvir* ya da *praefectus* atamanın uygun yapılacağı bir meclisi toplayacaktır

Bütün *pontifex* 'ler bu memuriyete ömür boyu seçiliyorlardı. Eskort ve *calatores* olarak adlandırılan yardımcıya sahiplerdi. *Calatores*, *forum Romanum* 'un *regia*⁷²⁴ 'sının hemen yanında oturuyordu. Burada kurul toplanıyordu. *Pontifex* 'lerin tek memuriyet sembolü *secespita* 'ydı⁷²⁵. Başlangıçta bu kurul var olan üyelerin yeni üyeleri seçmesiyle oluşuyordu. Ancak MÖ.104 yılında *Lex Domitia* yasasıyla bu durum ortadan kaldırılmıştır. *Pontifex* 'ler bundan sonra 21 tribus'un 17'sinin oyuyla seçilmeye başlanmıştır⁷²⁶. *Pontifex* olma hakkı kurulun önde gelen ailelerine sunulmuştur. MÖ. 44 yılında *senatus* kararıyla *pontifex maximus* memuriyeti babadan oğula geçen bir memuriyete dönüşmüştür. MS. 382–383 yılına kadar bu memuriyet imparatorluğun vazgeçilmez bir unsuru olarak kalmıştır⁷²⁷.

Kent içinde rahiplik kurumunu yapmış pek çok vatandaş bilinmektedir. Bunlar M. Aquilius Calpurnianus Magnus⁷²⁸, kent'in ilk kolonistlerinden Statius Pescennius⁷²⁹ ile C. Caristanius Fronto Caesianus Iulius⁷³⁰, C. Flavius Baebianus⁷³¹ yapmıştır.

4.2.4.2 Augures

Bir Roma rahiplik kurumu olan *augures* 'liğin ilk zamanlarda üye sayısı üç kişiden oluşurken, Sulla Dönemi'nde bu sayı 15'e, Caesar Dönemi'nde ise 16 çıkarılmıştır. Özellikle İmparatorluk Dönemi'nde önem kazanmışlardır⁷³². Bir seçim toplantısının yapılacağı zaman seçime başkanlık edecek *magistratus* toplantı yapılmadan önceki gece Capitolium Tepesine çıkarak burada uygun bir alandan Tanrının göndereceği uygun işaretleri gözlemler ve kuşların uçuşuna bakarak yorumda bulunurdu. Eğer Tanrı toplantının yapılmasına müsaade etmişse

⁷²⁴ Esas bir kral sarayının bölümü. Riaveyete göre bu saray Numa Pompilius tarafından yaptırılmıştır.

⁷²⁵ Demir bir kurban bıçağı.

⁷²⁶ Bu durum bir ara Sulla Dönemi'nde rafa kaldırılmıştır.

⁷²⁷ Gordon 2001, s. v. *Pontifex*, col. 137.

⁷²⁸ SEG 6 551.

⁷²⁹ CIL III 6843; ILS 7201.

⁷³⁰ Cheesman 1913, no.1,2; ILS 950; ILS 9503; AE, 2001, 1918; AE 1913, 235; AE 2001, 1919; AE 1914, 260; AE 2001, 1920.

⁷³¹ Lane 1971, 109 no. 172, 110 no. 174; Anderson 1913, 293 no. 21, 294 no. 23.

⁷³² Bunson 2004, 55.

aynı gün toplantı yapılırdı. Aksi taktirde bu süreç tekrar edilirdi. *Augur*'lar⁷³³, *magistri* bu *auspicium*'ları gözlemlerken onların yanında bulunur ve onlara yardım ederlerdi.

Augur heyetini oluşturan her bir üye ve bunların çocuklarına Roma'daki *pontifex*'de olduğu gibi askeri ve resmi görevlerden muaf tutulma hakkı verilmiştir⁷³⁴. Kehanetlerle ilgili yargılama ve karar yetkisi *augur*'lara bırakılmış⁷³⁵ ve bunlara resmi kurban törenlerinde *toga praetexta* giyme hakkı bahsedilmiştir. Tıpkı *pontifex*'ler gibi *augur*'lar da gladyatör oyunlarını *decurio*'lar arasında izleme hakkına sahiplerdir⁷³⁶.

Yazıtlar vasıtasıyla kentte bu rahipliği yapmış şahıslar bilinmektedir. C. Octavius Proculus⁷³⁷, L. Munatius Plancus⁷³⁸, C. Ulpius Baebianus⁷³⁹ yapmıştır.

4.2.4.3 *Flamines*

Latince belirli bir tanrının rahibi anlamına gelmektedir. Aralarında *Iupiter*'in bulunduğu 15 tane *flamines* bulunmaktaydı. Bunlardan 3 tanesi *flamines maiores* (büyük rahipler), 12 tanesi ise *flamines minores* (küçük rahipler) olarak adlandırılıyordu. Bu üç *flamines maiores* şunlardı: *Flamen Dialis*⁷⁴⁰ (*Iupiter*'in başrahibi), *Flamen Martialis* (*Mars*'ın başrahibi), *Flamen Quirinalis*'ti (*Romulus* kültünün başrahibi). Diğer 12 tane *flamines minores* ise şunlardı: *Flamen Portunalis* (*Portunus*'un rahibi⁷⁴¹), *flamen Pomonalis*⁷⁴², *flamen Volcanalis* (*Volcanius*'un rahibi), *flamen Cerialis* (*Ceres*'in rahibi), *flamen Voltornalis* (*Vultornus*'un rahibi), *flamen Palatualis* (*Palatua*'nın rahibi), *flamen Furrinalis* (*Furrina*'nın rahibi), *flamen Floralis*⁷⁴³ (*Flora*'nın rahibi), *flamen Carmentalis* (*Carmentis*'in rahibi), *flamen Falacer* (*Falacer*'in rahibi). Cumhuriyet Dönemi boyunca on iki rahiplik

⁷³³ Cicero *auspicium*'ların *augur*'ların yetki alanına girdiğini belirtmiştir. Cic. *nat. deo.* 1,122. Quod ni ita sit, quid veneramus quid precamur deos, cur sacris pontifices cur auspiciis augures praesunt, quid optamus a deis immortalibus quid vovemus?

⁷³⁴ Lex. Col.Gen. Iul. LXVI.

⁷³⁵ Lex. Col.Gen. Iul. LXVI.

⁷³⁶ Lex. Col.Gen. Iul. LXVI.

⁷³⁷ Calder 1912 99 no.31; Ramsay 1941, 171 no. 167; AE 1914, 128; Sterrett 1888b, 144 no. 118 [2]; CIL III 6822.

⁷³⁸ Levick 1967a, 107 no. 12.

⁷³⁹ Lane 1971, 103 no. 165; Anderson 1913, 288 no.13.

⁷⁴⁰ Bu makam L. Cornelius Merula'nın MÖ.87 'de kendini intihar etmesinden sonra 75 yıl boş kalmıştır. Tac. *ann.* 3,58,2; Vell. 2,43,1; ayrıca bk. Schumacher 1978, 660.

⁷⁴¹ Limanları koruyan tanrı. Bu tanrı adına her yıl Ağustos'un 17'nde festival düzenlenmekteydi.

⁷⁴² Meyve ve meyve ağaçlarının tanrıçası.

⁷⁴³ Çiçeklerin tanrıçası.

bulunmaktaydı ancak bunlardan iki tanesinin ismi ve görevleri bilinmemektedir. Bilinen *flamen minores*'in genellikle tarım ve yerel kùltlerle bağlantılı olduğu gör÷lmektedir. Bu tanrıların ata binmeleri ceset görmeleri ve metale dokunmaları yasaktı. Antiokheia'da *flamen Quirinalis* bilinmekle⁷⁴⁴ birlikte kent içinde bu rahipliği yapmış kişilerin adı bilinmektedir. Bu şahıslar Cn. Dottius Plancianus⁷⁴⁵, Titus Flavius Ferox⁷⁴⁶ C. Valerius Gallus⁷⁴⁷ Maximus Evius Domitius Valerianus'tur⁷⁴⁸. Bu rahiplik kurumu bir başka Pisidia kolonisi Parlais'ta ele geçmiş yazıtta da okunmaktadır⁷⁴⁹. Pisidia'da kurulmuş diğer koloni kentlerinde ise bu konuya dair bilgi elimizde mevcut değildir.

4.2.4.4 *Sacerdos*

Sözcüğün ikinci kısmı Hint Avrupa Dilleri'ndeki dhe'den türemiştir⁷⁵⁰. *Sacerdos* kutsal işleri yerine getirenleri tanımlamak için kullanılmış bir terimdir. Yazıtlarda belgelendiği üzere özellikle Romalı olmayan tanrılara hizmet eden rahipleri tanımlamak için kullanılmıştır. Ancak bu şekilde kullanımı MÖ. 2. yüzyılda olmuştur⁷⁵¹. Bunun dışında eski Latin topluluklarının “*sacra*” işlerini yürütenler de sıklıkla *sacerdos* olarak adlandırılmıştı⁷⁵². Roma'da bazı alt seviyede yer alan ve kùlt işlerini devam ettiren şahıslarda bu unvanı taşıyorlardı⁷⁵³. Bu tarz kullanımı olasılıkla çok eskiydi, bu yüzden bu terimin esas olarak Romalı olmayan bir kategoriye tanımladığı varsayılmaktadır. MÖ. 1. yüzyıldan itibaren belkide çok daha erken dönemde bu terim rahip kurullarını tasvir etmek için de halk dilinde kullanıldı⁷⁵⁴. Cicero, resmi olarak *pontifex*'i, *augur*'u ve *quindecimvir*'iyi tanımlamıştır⁷⁵⁵. Livius'ta da bu terim gene aynı anlamda karşımıza çıkmaktadır⁷⁵⁶. Geç Cumhuriyet

⁷⁴⁴ Levick 1958b, 219.

⁷⁴⁵ Sterrett 1888b, 139 no. 113; CIL III 297=6837; ILS 5081.

⁷⁴⁶ Ramsay 1924, 197 no. 27.

⁷⁴⁷ Levick 1967a, 108 no. 14.

⁷⁴⁸ SEG 6 588; Robinson 1926a, 221 no. 44.

⁷⁴⁹ Robert 1948, 538 [1]; Robert 1949, 78.

⁷⁵⁰ Krş. Yunanca τῑθέναι, Latince facere.

⁷⁵¹ Plaut. *Bacc.* 307. qui illic sacerdos est Dianae Ephesiae; Plaut. *rud.* 285: ego huius fani sacerdos clueo.

⁷⁵² Bk. Laurentium Lavinatium ILS 1147, 1430, 1431.

⁷⁵³ Wissowa 2001, col. 1196.

⁷⁵⁴ Cic. Dom. 144.

⁷⁵⁵ Cic.nat. deo. 3,5; Cic. *leg.* 2,20.'Divisque aliis <alii> sacerdotes, omnibus pontifices, singulis flamines sunt. Virginesque Vestales in urbe custodiunt ignem foci publici sempiternum.' 'Quoque haec privatim et publice modo rituque fiant, discunt ignari a publicis sacerdotibus

⁷⁵⁶ Liv. *ab. urb.* 26,23,7.

Dönemi’nde bunlar üç önemli rahiplik kuruluydu. Daha sonra Augustus *septemvir epulonees* denilen kurumu bunlarla eş düzeye çıkarmıştır. Bundan itibaren “en parlak dört rahip kurulu” deyimini resmi olarak onları tanımlayan bir deyim olmuş olmalıdır⁷⁵⁷.

Roma’nın Batı Eyaletleri’nde *sacerdos* unvanı İmparatorluk Dönemi’nde çoğunlukla tek bir tanrının kültüyle görevli olan şehir rahipleri için kullanıldı. Örneğin *Cereris* (bk. Ceres) Eyaletler’deki imparator kültüründe *sacerdos* esas olarak Roma ve Augustus’un rahiplerini tanımlıyordu. Bunun yanında kutsanmış imparatorların rahipleri *flamines* olarak adlandırılıyordu. Bu ayrım *Municipium* hakkına sahip belediyeler’de geçerli bir durum değildir ve eyaletlerde de zamanla ortadan kalkmıştır.

C. Caristianus Fronto Iulius Caesianus⁷⁵⁸, L. Calpurnius Frugi⁷⁵⁹, İmparator Vespasianus’un *sacerdos*’u Paullinus⁷⁶⁰, *Iovus Optimus Maximus*’un *sacerdos*’u L. Flavius Crispinus⁷⁶¹ kent içinde *sacerdos*’luk yapmış kişilerdir.

4.3 Koloni Tüzüğünde Olmayan Memuriyetler

4.3.1 İdari Memurlar

4.3.1.1 *Grammateus*

Bir kentin önemli memuriyetlerindendir. Bir Yunan kurumu olan *Grammateus*’un genellikle görev süresi bir yıldır. Ancak bu süreden daha fazla bu görevi ifa etmiş kişilerin ismi de bilinmektedir⁷⁶². *Grammateus*’lar kentin meclislerinin almış olduğu kararları ve yapmış olduğu her türlü antlaşmaları kayda geçirip arşivlemekle sorumludur. Kamuoyuna ilan edilmesi gereken kararların taş ya da uygun bir duvar üzerine kazınarak ilan edilmesi onların sorumluluğundadır. Halk ve meclis tarafından alınan bir kararla bir imparatorun ya da bir asilzadenin heykelinin dikilmesi işinden sorumludur *Grammateus* genellikle kamu kölelerinden (δημόσιος δοῦλος) oluşan kalıcı bir personelle görev yapmıştır⁷⁶³.

İmparatorluk Dönemi’nde bir sekreterden daha çok kent idaresinin birçok ayrıntısından sorumluydu. Halk Meclisi’ne gönderilecek yasa tasarıları olasılıkla *grammateus* tarafından hazırlanmaktaydı. *Grammateus*’un adı ve unvanı sikkeler üzerinde görülmekle

⁷⁵⁷ R. gest. Div. Aug. 9. Ex iis] votis s[ae]pe fecerunt vivo m[e ludos aliquotiens sace]rdo[tu]m quattuor amplissimacolle[gia, aliquotiens consules.

⁷⁵⁸ Cheesman 1913, 253 no.1; ILS 950; AE 1913, 235; AE 2001, 1919.

⁷⁵⁹ Sterrett 1888a, 220 no. 354; CIL III 6831; IAntiocheia 163.

⁷⁶⁰ Calder 1912, 102 no.34; AE 1914, 131.

⁷⁶¹ CIL III 6838; Ramsay 1924, 190 no. 11; ILS 7200a.

⁷⁶² IPriene 4, str. 16 vd.=Holleaux, 1907, 382–388.

⁷⁶³ Krş. Jones 1966, 239.

beraber yazıtlar çoğunlukla onun görev yılına tarihlenmekteydi⁷⁶⁴. Antiokheia’da Latince bir yazıtla belgenen bu memuriyeti L. Cornelius Marcellus yapmıştır⁷⁶⁵.

4.3.1.2 *Gymnasiarkhes*

Gymnasion’dan sorumlu en üst memuriyettir. Bu memuriyeti kentlerin elit aileleri üstlenebilmektedir. Kentlerde *gymnasiarkhos*’lere yardım etmesi amacıyla bazı alt memuriyetlerin olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri ὑπογυμνασίαρχος adı verilen şahıslar *gymnasiarkhos*’un yardımcılardır. ὑπογυμνασίαρχος dışında çocukların eğitimini sağlayabilmek için *gymnasiarkhos*’un yanına παιδονόμος adı verilen eğitimci atanırdı⁷⁶⁶. Bazı kentlerde kızların eğitiminden sorumlu özel memuriyetlerin de olduğunu görmekteyiz. Bu memuriyeti kadınların da tuttuğu bilinmektedir. Paroslu Aurelia Leite, kentinde harabeye dönmüş *gymnasion*’un restorasyonu için para ödemiştir⁷⁶⁷. Bir kent içinde birden fazla *gymnasiarkhos* olarak görev yapabiliyordu Ancak bununla birlikte kentin önde gelen zenginlerinden tek bir kişide kentteki bütün *gymnasion*’ların sorumluluğunu üzerine alabiliyordu.

Gymnasion’a yağ bağışı ve buradaki inşaat faaliyetleri üstlendikleri görevler arasında yer almaktaydı⁷⁶⁸. *Gymnasion*’larda iki türlü eğitim verilmekteydi. Bunlardan biri bedensel eğitim diğeri ise zihinsel eğitimdi. Her iki eğitim türü uygulanarak gençler hem bedensel hem de zihinsel açıdan yetiştirilirdi. Antik dönemde *gymnasion* işletmek oldukça masraflı bir işti. Bu yüzden memuriyeti üstlenecek kişinin zengin bir tabakadan gelmesi gerekmektedir. Çünkü *gymnasion* giderlerinin büyük bir kısmının ya da tamamının *gymnasiarkhos* tarafından üstlenilmesi beklenilmekteydi. Kentler bu işletmenin masraflarının karşılayabilmek için çeşitli yollarla vakıf oluşturarak, kentin önde gelen vatandaşlarından para toplamaktaydı. Böylelikle vakıfa aktarılan bu paralarla kente lazım olan zeytin yağı ihtiyacı karşılanmaktaydı. Bu memuriyet aynı zamanda *leiturgia*’dır. *Gymnasiarkhos*’lar halk meclisi tarafından seçilmektedir. Antiokheia’da bu memuriyet yaklaşık 100–160 arasına tarihlendirilen bir yazıtta geçmektedir⁷⁶⁹. Yazıtta adı geçen kişinin ismi okunamamaktadır. Ancak atlı sınıfın bir üyesidir.

⁷⁶⁴ Macro 1980, 679, dn. 44.

⁷⁶⁵ Sterrett 1888b, 132 no. 105; CIL III 6833; ILS 7199.

⁷⁶⁶ Jones 1966, 222.

⁷⁶⁷ CIL XII 5 292 (ca. A.D. 300); Churchin 2014, 279; kadınların *gymnasiarklığı* için bk. Dmitriev 2005,179.

⁷⁶⁸ Jones 1966, 221.

⁷⁶⁹ Ramsay 1930, 273 no.2; Ramsay 1916, 106 no. 6.

4.3.1.3 *Strategos*

Yunan kökenli bir kurum olan *strategos*, askeri işlerin yönetimiyle ilgilenen bir memuriyettir. Hem kentte hem de müttefiklere gerektiği zamanlarda asker beslemek bunların sorumluluğundaydı. Ancak zaman içinde Roma'nın Anadolu'ya hâkim olmasıyla bu memuriyet kent yönetimiyle ilgili bir memuriyete dönüşerek kentin birinci yöneticisi olmuştur⁷⁷⁰. *Strategos*, *duumvir*'liğe eş bir memuriyettir.

Severus'lar dönemine tarihlendirilen iki yazıtta bu memuriyetin *arkhon*'a eşit olduğu ve Phrygia'daki Blandos'lu Aurelius Papias kendisini *strategos* ve ilk *arkhon* olarak adlandırmaktadır⁷⁷¹. Mısır'da bu *Strategos* Eyalet valilerinin unvanı olarak kullanılmıştır. Erken çağlarda bu memuriyetin sayısı kentten kente değişmekteydi. Bunların sayısı bazen beş, altı bazen de dokuz olabilmekteydi. Bu sayı ikiye kadar azalmıştır⁷⁷². Antiokheia'da bu memuriyet iki yazıtla belgelenmiştir⁷⁷³.

4.3.1.4 *Epistates*

Yunan kentlerinde genellikle bir yıllığına seçilen sivil bir memuriyettir. Kelime anlamı denetçi ve müfettiş olan *epitates*'in görev alanları kentlere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Thasos'ta caddelerin temizliğinden ve para cezalarından sorumlu olduğu bilinmektedir⁷⁷⁴. Atina'da *epistates* adı verilen başkanların her gün değişerek toplanan konseye başkanlık yaptıkları ve arşivin, hazinenin anahtarını ve şehrin mührünü tuttukları görülmektedir⁷⁷⁵.

Antiokheia'da MS. 3 yüzyılda kalem alınmış üç yazıtta Μαξιμάγειον *agon*'unda çocuklar kategorisinde *pankration* müsabakasını kazanan şahısların para ödülüyle müfakatlandırılmış olmasından sorumlu olmuş görünmektedir⁷⁷⁶.

4.3.1.5 *Agoranomos*

Hellenistik Dönem memuriyeti olan *agoranomos* ağırlıkların, ölçülerin, Pazar yerlerinin teftişinden sorumluydu. Sorumlulukları Roma memuriyeti olan *aedilis*'e benzemekteydi. Bu memuriyet kent meclisi tarafından bir yıllığına seçiliyordu. *Leiturgia*

⁷⁷⁰ Reid, 1913, 445; Peker 2012, 37.

⁷⁷¹ CIG 3871=IGRR IV, 686;(Sebaste, Phrygia) Head 1901, 57 no. 91–93.

⁷⁷² Churchin 2014, 274.

⁷⁷³ Sterrett 1888b, 123 no. 96; SEG 30 1536; Peek 1980, no. 38; SEG 6 561.

⁷⁷⁴ Arnaoutoglou 1998, 150.

⁷⁷⁵ Arnaoutoglou 1998, 150.

⁷⁷⁶ Lane 1971, 106-107 no. 170, 171; Anderson 1913, 290-291, no. 19, 20.

yönü olan bir memuriyettir. Kente tahılın sağlanması bu memuriyetin sorumluluğundaydı. Ayrıca insan yaşamı için gerekli yaşamsal gıda maddelerinin de uygun fiyata satın alınması sağlamak zorundaydı. Bu memuriyetin görev süresi zaman içinde ekonomik nedenlerden ötürü kısaltılmıştır.

Bu memuriyet Pisidia Bölgesi'nde belgelenmiştir. Antiokheia'da Maximus Evius Domitius Valerianus yaptığı bu görevden dolayı onurlandırılmıştır⁷⁷⁷.

4.3.1.6 Λογιστὴς Σειτηρεσίου

Antiokheia'da bu memuriyet tek bir yazıtlarla belgelenmiştir⁷⁷⁸. Fakir halka tahıl temin etmekle yükümlüydü.

4.3.2 Dini Memuriyetler

4.3.2.1 Hiereus

Dini işlerle sorumlu memuriyetti. Bir yıllığına seçilen bu memuriyet bazen kişinin tapınağa yaptığı cömertçe yardımlardan dolayı kendisine ve soyundan gelen kişi sonsuz olarak bahşedilebiliyordu⁷⁷⁹. Bu rahipliği üstlenen kişiler bir takım sorumlulukları yerine getirmek zorundaydı. Rahipliğin *leiturgia* yönü ön plana çıkmaktadır Tanrıya sunulacak hayvanların tedarik edilmesinden, tapınağın bakımından ibadet eden kişilere ziyafet verilmesinden sorumluydular *Leiturgia* olması nedeniyle bu görev ancak kent içinde itibar sahibi kişiler tarafından yerine getirilmektedir. Kent içinde C. Ulpius Baebianus, Men ve Demeter'in rahipliğini⁷⁸⁰ yapmıştır.

4.3.2.2 Protanaktites

Tekmorian ritüellerinde önemli figür olarak görev alırlar. Tekmorian topluluğunun dernek başkanı olarak adlandırılırlar ve kutsal yemek ayinine başkanlık ederlerdi⁷⁸¹.

4.3.3 Festivallerle İlgili Memurlar

4.3.3.1 Agonothes

Antik dönem toplumların vazgeçilmez bir unsuru olan bayramlar ve yarışmaların organizasyondan sorumlu olan memuriyettir. Düzenlenecek etkinliklerde musikal

⁷⁷⁷ SEG 6, 558.

⁷⁷⁸ Anderson 1913, 295 no. 25.

⁷⁷⁹ Jones 1966, 228 dn. 33; Bremen 1996, 22.

⁷⁸⁰ Lane 1971, 103-104, no. 165, 166, 167; Anderson 1913, 288 no. 14, 289 no. 16.

⁷⁸¹ Ramsay 1912, 154.

sanatçıların kiralınması, tiyatro gösterilerinin organizasyonu, sanatçıların davet edilmesi, yarışmalarda yer alacak sporcuların kaydedilmesi, kurbanlık hayvan tedarik edilmesinden sorumludurlar⁷⁸². Kent içinde düzenlenen bu yarışmalara hakemlik ederler ve bu süre boyunca kenttin aşayışını sağlarlardı. Kentte yapılan yarışmalar sırasında geçici olarak kurulan Pazar yerleri onlar tarafından denetlenirdi. Ancak söz konusu bu denetleme işi kendileri tarafından yapılmaz *agonothetes* tarafından meclis üyeleri arasından seçilen ve *panegyriarkhes*⁷⁸³ olarak adlandırılan memurlar tarafından gerçekleştirildi. Bu durum onların arkhe sahip olduğunu göstermekteydi. Ayrıca *μαστιγοφόροι* denilen elinde kırbaç taşıyan yardımcıları da bulunmaktaydı⁷⁸⁴. Diğer memuriyetler gibi seçimle tayin edilen *agonothetes*'ler için bayram ve yarışma organizasyonu oldukça masraflı bir işti. Bu yüzden zaman zaman bu iş gerekli olan parayı kendi cebinden karşılamak zorunda kalmışlardır. *Agonothesia* Hellenistik Dönem'den itibaren *leiturgia* olarak yapılmaktaydı. Roma'nın batı kolonilerinde pahalı olan bu oyunlar *magistri* tarafından yerine getiriliyordu⁷⁸⁵. Öte yandan Yunan şehirlerinde *leiturgia* olarak bu memuriyet *agonothetes* tarafından yerine getiriliyor ve karşılığında *cursus honorum*'u için önemli bir avantaj elde ediyordu. Bu memuriyet yerine getirebilmek için önemli miktarda servete sahip olmak gerekiyordu. Antiokheia kentinde ise bu memuriyeti Titus Caesennius Septimius Gellius Flavonianus Lollius⁷⁸⁶ ve C. Ulpius Baebianus⁷⁸⁷ ve C. Flavius Baebianus'un⁷⁸⁸ kentte üstlendiği görülmektedir. Maximinaeia bayramlarında C. Caesennius Proclus Staianus ve C. Flavius Baebianus birlikte *agonothetes*'liği yürütmüşlerdir. Caesenii ailesinin birkaç üyesi tarafından üstlenilmiştir. Bu memuriyet bölgedeki koloni kentleri olan Olbasa'da⁷⁸⁹ da görülmektedir.

4.3.3.2 *Brabeutes*

Βραβεύειν fiilinden türeyen kelime yarışmalarda görev alan hakem demektir. Bu kelimeyi Homeros'a ait şiirlerde görmeyiz⁷⁹⁰. MÖ. 5. yüzyılda *βραβεύς* şeklinde karşımıza

⁷⁸² Jones, 1966. 234; Magie 1950, 653; Wörrle, 1988, 183–209; Peker 2012, 62.

⁷⁸³ Dimitriev 2005, 170; Wörrle 1988, 197.

⁷⁸⁴ Jones 1966, 234.

⁷⁸⁵ Geagen 1968, 70 dn. 3.

⁷⁸⁶ IAntiokheia 11.

⁷⁸⁷ IAntiokheia 12.

⁷⁸⁸ Lane 1971, 106-110 no. 169–174; Anderson 1913, 293–295 no. 20–23.

⁷⁸⁹ Weiner 1902, 287 no, 2; IGR III. 412+1412.

⁷⁹⁰ Sch. in. *Iliad*.5,158a. τορευτής βραβευτής ἀθλητής ποιητής; Sch. in. *Iliad*. 13,382. b1; Sch. in Odes. 8,258

çıkan isim daha sonra βραβευτής olarak da kullanılmıştır. Olympik oyunlarda yarışmacıların ortasında hakemlik yapan kişi olarak düşünülmüştür⁷⁹¹.

Bu kelime Hıristiyanlık Dönemi metinlerinde de görülmektedir⁷⁹². Bu oyunları kazanan kişiler karşılığında *brabeion* adı verilen ödüller alırlardı. Bu ödül bronz, gümüş ya da altında olabilirdi⁷⁹³.

Bu görevi kente yaptığı bilinen kişiler Aurelius Zotikos, Imenos⁷⁹⁴, Aurelius Aleksandros⁷⁹⁵ Aurelius Zotikos Quintus'dur⁷⁹⁶.

4.3.3.3 *Ksystarkhes*

Sporcu derneği başkanıdır. Bu memuriyetin varlığı Aphrodisias kentinde ele geçmiş ve MS. 161-169 yılları arasına tarihlendirilen bir yazıt sayesinde belgelenmiştir⁷⁹⁷. Bu memuriyete atanan kişi Titus Aelius Aurelius Menandros'tur. Menandros'tur. İmparator tarafından Antiokheia sporcu derneğinin başkanlığına tayin edilmiştir. Menandros bu görevi ömrü boyunca sürdürmüştür.

4.3.4 Güvenlikle İlgili Memurlar

4.3.4.1 *Paraphylaks*

Bekçi, koruma anlamına gelmektedir. Bunlar hem kent hem de kırsal alanın güvenliğinden sorumluydular. Görev süreleri bir yıldır⁷⁹⁸. Kentin ileri gelenleri tarafından üstlenen bir görevdi. Antiokheia'da bulunmuş bir yazıtta bu memuriyetin ismi geçmekte ancak memuriyetin içeriği hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir⁷⁹⁹. Yazıtta *paraphylaks* olarak geçen kişi Antiokheia'nın hem de Killanion Ovasının güvenliğinden sorumluydu.

⁷⁹¹ Karakostas 2001, 314.

⁷⁹² Clemen. Stromata 7,3,20,4,1-4: ὁ τε γὰρ ἀγωνοθέτης ὁ παντοκράτωρ θεός, ὁ τε βραβευτής ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, θεαταὶ δὲ ἄγγελοι καὶ θεοί, καὶ τὸ παγκράτιον τὸ πάμμαχον "οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα", ἀλλὰ τὰς διὰ σαρκῶν ἐνεργούσας "πνευματικὰς ἐξουσίας".

⁷⁹³ Robert 1982, 265.

⁷⁹⁴ Hardie 1912, 132 no. 27.

⁷⁹⁵ SERP 319 no 2; Hardie 1912, 154, 2; SEG 31 1664; SERP 331 no. 5; Ramsay 1905, 420, no. 1.

⁷⁹⁶ SERP 340 no. 18; Sterrett 1888a, 256 no. 376.

⁷⁹⁷ Rouéche 1993, 230-236, no. 91; Çokbankir 2010, 92-97, no. 1; LBW 1620b, MAMA VIII 421; Menadros'la ilgili yazıtlar için bk.CIG II 2811; MAMA VIII 421, IPrusias ad Hypium 1985, 205, no. T10; IKlaudiu polis 1986, 145, no. T25.

⁷⁹⁸ MAMA IV 297.

⁷⁹⁹ SEG 31, 1201.

4.3.4.2 *Eirenarkhes*

Kelime anlamı olarak barışın önderi anlamına gelen bu memuriyet kent içindeki güvenliğin sağlanmasından sorumlu memuriyettir. Kent ve territoryumunda meydana gelen soygun, eşkiyalık faaliyetlerinin takip edilmesi bu memuriyetin sorumluluğu altındadır. Bu tür faaliyetlerde bulunan kişiler, bu memurlar tarafından yakalandıktan sonra cezai işlemlerin uygulanması için eyalet valilerine gönderilirdi. *Eirenarkhes*'ler bu görevlerini yaparlarken *Diogmitai* denilen memurlardan yardım almışlardır⁸⁰⁰. Bu memuriyetin kökenini Mısır'da kurulmuş olan Ptolemaios'lara kadar uzanmaktadır⁸⁰¹. Özellikle kırsal bölgelerde bu memuriyet oldukça önem arz etmiştir. Bu memuriyetin atanmasıyla ilgili bilgileri aldığımız tek kaynak İS. 117–181 yıllarında yaşamış ve sözkonusu bu memuriyete seçilmiş (MS. 153–154) Aelius Aristeides'in eseridir. Aristeides'e göre her sene Asia Eyaleti'nin büyük kentleri *boule* üyeleri arasından on seçkin kimseyi *eirenarkhes* adayı olarak belirlerlerdi. Bu on seçkin kişinin adının yer aldığı liste eyalet valisine takdim edilir ve vali takdim edilen bu adaylardan birini o yılın *eiranarkhes*'i olarak tayin ederdi⁸⁰². L. Robert tarafından bu memuriyet kırsal alanın güvenliğini sağlayan *polis* şefliği olarak atanımlanmıştır⁸⁰³. Pisidia Bölgesinde de bu memuriyetin varlığı bilinmektedir. Antiokheia'da C. Valerius Niger'in bu memuriyeti yaptığı bilinmektedir⁸⁰⁴.

4.3.4.3 *Hekatonarkhos*

Latince *centurion* sözcüğünden gelen *hekatonarkhos* yüzbaşı anlamına gelmektedir. Bir *centuria*'yı komuta etmektedir. Pisidia bölgesi'nde Antiokheia dışında Termessos⁸⁰⁵ ve Sagalassos'ta⁸⁰⁶ bu memuriyet bilinmektedir. Antiokheia'da bu memuriyeti Aurelius Dionysios'un yaptığı görülmektedir⁸⁰⁷. Bu yazıt MS. 3. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Kentin güvenliği ve barıştan sorumludur. Bu görevlerinin yanı sıra Aphrodisias kentinde bu memuriyetin kente hububat sağladığı da bilinmektedir.⁸⁰⁸

⁸⁰⁰ Macro 1980, 679; Magie 1950, 647; Dig. 50,4,18,7.

⁸⁰¹ Rostovzeff 1941, 1044; Peker 2012, 67.

⁸⁰² Aristeid. or. 338: ἐπέμπετο τοῖς ἡγεμόσι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀφ' ἐκάστης πόλεως ἐκάστου ἔτους ὀνόματα δέκα ἀνδρῶν τῶν πρώτων. ταῦτα ἔδει σκεψάμενον τὸν ἡγεμόνα ἓνα ὃν προκρίνειεν ἐξ ἀπάντων καθιστάναι φύλακα τῆς εἰρήνης.

⁸⁰³ Robert 1928, 407–409.

⁸⁰⁴ Saffrey 1988, 67.

⁸⁰⁵ TAM III 1. 185.

⁸⁰⁶ SEG 26, 1392; Mitchell 1976, 108 str. 45.

⁸⁰⁷ Saffrey 1988, 68; Calder 1912, 80 no. 1.

⁸⁰⁸ Rouche 1981, 115.

4.3.4.4 *Beneficarius*

İmparatorluk Çağı'nda alt seviyede bulunan bu memuriyet cadde ve yollardaki jandarmaların, yani *stationarius*'ların kumandanlığını yapmaktaydılar. Antiokheia'da bu memuriyetin adına bir mezar yazıtında rastlamaktayız. Yazıt Asklepios adlı *beneficarius*'tan bahsetmektedir⁸⁰⁹

4.3.5 Diğer

4.3.5.1 *Arkhiatros*

Antikçağın önemli memuriyetlerinden biri olan doktorluğun tarihi tarih öncesi çağlara kadar uzanmaktadır. Tıp bilimi insan hayatı için birincil derecede öneme sahip olduğu için antik dünyada bu eğitimi veren pekçok okul açılmıştır. Kent devletleri bu okullardan mezun olan doktorları kendi topraklarında istihdam etmeye başlamıştır. Bu görevi üstlenen şahıslara kimi zaman kentlerde onurlandırılmıştır. Örneğin Antikçağ'ın önemli doktorlarından Lakedaimon'lu Damiadas'ın Gythium kentinde onurlandırıldığı görülmektedir. Kendisi zengin-fakir, köle özgür ayrımı yapmadan hastalarını tedavi etmiş iki yıl burada hizmet etmiştir⁸¹⁰. Birinci vazifesi halk sağlığı olan bu memurlar zaman zaman hastalarından da ücret almışlardır. Antiokheia'da bu alanda en ünlü doktor İmparator Caracalla'nın başdoktorluğunu yapmış L. Gellius Maximus'tur. Bunun dışında C. Calpurnius Collega Makedon adlı şahsın başdoktorluk yaptığı öğrenilmektedir⁸¹¹.

4.4 Pisidia Eyalet'nin Kuruluşundan (MS. 308/311) Sonraki Memuriyetler

4.4.1 *Arkhiepiskopos*

Anadolu'da Hristiyan inancının yayılması birlikte yeni dini kurumlar ortaya çıkmıştır. Bu kurumlardan biri arkhiepiskopos'tur. Piskopos, *presbeyteros* ve *diakonos* adlı memuriyetlerden daha üst bir konumda bulunur. Antik dönem'de başpiskoposluk

⁸⁰⁹ IAntiokheia 85.

⁸¹⁰ Rosstovzeff 1941, 952–53.

⁸¹¹ MAMA VIII 404; SEG 49, 1856; SEG 32, 1302; Ramsay 1919, 2–4; Roussel 1920, 427; Jones 1982, 262–269; Puech 2002, 178–180 no. 69. Γ. Καλπ(ούρνιον) Κολλῆγαν Μακεδόνα βουλευτήν, ἄνδρα/ ἄξιολο[γώτατον], ὃς /ἐγένετο ἐν πάσῃ ἀρετῇ, ὥς φησιν ὁ ἀρχαῖ[ος] — — —/ρήτορα ἐν τοῖς δέκα Ἀθηναίων πρώτοις ΚΛ[— — —]/φιλόσοφον τὰ Πλάτωνος καὶ Σωκράτους ΕΠΑ[— — —]/ἀρχίατρον ἐν λόγοις καὶ ἔργοις τὰ Ἱπποκράτους ΤΟ[— — —]/γενόμενον ἐν ἀνθρώποις ἔτη τριάκοντα καὶ ἡμ[έρας] — — —/θεοῦ προνοία καὶ ἱερῶν ἀγγελῶν συνοδία ΜΕ[— — —]/εἰς [ο]ὐρανὸν ἐξ ἀνθρώπων, θάπτον ἧ ἔδει τοὺς Γ[— — —]/καταλιπόντα/ τὸν π[ή]λινον[ν] χιτῶνα ἐνταυθοῖ ΠΕΡΙ[— — —]/κατασκευάσας τὸ ἡρῶν τῷ γλυκυτάτῳ καὶ πο[θινοτάτῳ]/καὶ [— — —] Γ. Καλπούρνιος Μ[ακεδόν].

merkezlerinin altında piskoposluk merkezleri sıralanmıştır. Piskoposlar bunlara bağlıdır. Bu rahiplik kent yazıtları vasıtasıyla bilinmektedir⁸¹².

4.4.2 *Anagnostes (αναγνώστης)*

Kelime anlamı olarak okuyucu demektir. İlk defa Cicero'da karşımıza çıkmaktadır⁸¹³. Bir eğlence boyunca istenen kitaptan bölümler okurlar. Hristiyanlıkla birlikte anlamı değişmiştir. Kilisede ibadet esnasında kutsal kitaptan ayinler okuyan görevli anlamını kazanmıştır. İmparator Iustinianus MS. 535 yılında Konstantinopolis'in büyük kilisesindeki *anagnostes*'lerin sayısını sınırlamıştır⁸¹⁴. Antiokheia civarında ele geçmiş yazıttan Theodoros adlı şahsın hem bu görevi hem de *diakonos*'luğu yürüttüğünü bilinmektedir⁸¹⁵. Rahiplik kurumunun ilk kademesini teşkil etmektedirler. *Anagnostes* olduğu bilinen diğer bir şahıs Optimus Dönemi'nde yaşamış Eidomeneus'tur⁸¹⁶.

4.4.3 *Diakonos*

Yunanca δίακονος kelimesinden türemiştir. Hizmetçi, ulak gibi anlamlara gelmektedir⁸¹⁷. Bunlar Hristiyanlık Dönemi'yle birlikte üç yüksek ruhban derecesinin en alt sınıfını teşkil etmekteydiler⁸¹⁸. Kilisenin bütün mal varlığından sorumluydular. Fakir ve hasta insanları belirleyerek onların ihtiyaçlarını piskoposa bildirirlerdi⁸¹⁹ ve kilise tarafından dağıtılan yardımın denetlenmesi *diakonos*'un sorumluluğundaydı. Ekmek ve şarap ayinin dağıtımında ve kutlanmasında görev alıyorlardı⁸²⁰. Ayin sırasında ayakta dikilerek bu sürede hiç kimsenin içeri ya da dışarı çıkmasına izin vermezlerdi. Özel görevlerinden biri de İncil'i okumaktır. Bu görev *Arkhidiekonos* tarafından da gerçekleştirilebilirdi. Yağlanmaları

⁸¹² IAntiokheia 110.

⁸¹³ Cic. Att. 1,12,43: Quid praeterea ad te scribam non habeo, et mehercule eram in scribendo conturbator. nam puer festivus, anagnostes noster Sositheus, decesserat meque plus quam servi mors deberevidebatur commoverat.

⁸¹⁴ Magdalino 1991, 84.

⁸¹⁵ IAntiokheia 110.

⁸¹⁶ SEG 6 580; Robinson 1926a, 234 no. 67; Taşhalan 2002, 13–14.

⁸¹⁷ Carrington 1957, 182.

⁸¹⁸ Papadakis 1991, 592.

⁸¹⁹ Apost. const. 3,19: Χρὴ οὖν ὑμᾶς τοὺς διακόνους ἐπισκέπτεσθαι πάντας τοὺς δεομένους ἐπισκέψεως, καὶ περὶ τῶν θλιβομένων ἀναγγέλλετε τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν.

⁸²⁰ Darrouzès 1970, 178.

(*chrisma*) ve *episkopos*'un izin vermesi şartıyla vaftiz görevini de yerine getirebiliyorlardı⁸²¹. Bunlar rahiplik kurumunun alt düzeyini temsil ettikleri için rahipler arasında oturmaları yasaklanmıştı⁸²². Bu memuriyeti bir erkek yaptığı gibi bir kadın da yapabiliyordu. Romalılar 16: 1: Phoebe adlı bir kadının Cenchrea'daki bir kilisede *diakonos*'luk yaptığı görülmektedir. Bir piskoposluk bölgesinde ya da kilisede 25 yaş ve daha yukarısında olan kişi *diakonos* olabiliyordu ve bunlara evlenme izni verilmiştir⁸²³. Bu memuriyet Antiokheia'da bilinmektedir⁸²⁴.

4.4.4 *Episkopos*

Hristiyan piskoposluğunun ortaya çıkışı dini, sosyal ve politik yapının bir temeli olarak Geç Antik Çağ'ın önemli karakterlerinden biridir. Akdeniz boyunca hristiyanlığın yayılması özellikle ilk hristiyan imparator Constantinus'un din değiştirmesinden sonra kilise çatısında devasal bir iz bırakmıştır. İşte bu değişen çevrede episkoposlar, hem hristiyan toplumunda hem de geniş imparatorluk topraklarında giderek hayati bir önem kazanmaya başladılar. *Episkopos*'lar aşamalı olarak eyaletlerde ve kentlerde ve mahkemelerde önemli ayrıcalıklar kazandılar. *Episkopos*, *Presbeuteros* terimleri kordineli olarak ilk hristiyan toplumunun yerel liderlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Paulos, Phlippianlılara mektubunda kilisenin finansal işlerinden *episkopos*'ların sorumlu olduğu görülmektedir⁸²⁵. *Episkopos*, Hristiyanlıkta üç yüksek ruhban derece sinin en üst noktasında yer alırlar. Bunlar İsa'nın havarilerinin ardılları sayılmakla beraber kilise ayinlerinin baş yöneticileridir. Kilisenin finansman işleri onların sorumluluğundaydı. Constantinus'un Hristiyanlara din özgürlüğü tanımasından sonra kilise dışı yönetim işlerinde de söz sahibi olmuşlardır.

Kente içinde bulunan en ünlü piskopos yazıtlarda defalarca adı zikredilmiş olan Optimus'tur⁸²⁶.

⁸²¹ Hieron. *Lucifer*. 28: sine chrismate et episcopi iussione, neque presbyter neque diaconus ius habeant baptizandi; krş. *Apost. const.* 8,46: Οὐτε γὰρ διάκονον προσφέρειν θυσίαν θεμιτὸν ἢ βαπτίζειν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ποιῆσθαι.

⁸²² Papadakis 1991, 592.

⁸²³ Papadakis 1991, 592.

⁸²⁴ IAntiokheia 110.

⁸²⁵ Gwynn 2012, 877.

⁸²⁶ SEG 6 580; Robinson 1926a, 234 no. 67; Taşlıalan 2002, 13–14.

4.4.5 *Epistates*

Bir mevkideki onarım faaliyetlerine ilişkin yazıtta⁸²⁷ söz konusu onarımın aynı zamanda kentin *diakonos* ve *anagnostes*'i olan *Epistates* Theodoros denetiminde gerçekleştiği belirtilmektedir. Dolayısıyla Geç Dönem'de *epistates* makamının Principatus Dönemi'nde örneğin Didyma⁸²⁸ karşımıza çıkan ἐπιστάτης τῶν ἔργων veya Aphrodisias⁸²⁹ ve Laodiceia am Lycum'da⁸³⁰ ve Maionia da⁸³¹ bilinen ἐρεπιστάτης memuriyetle aynı görevi yürütmeye devam ettiği anlaşılmaktadır.

4.4.6 *Pater Civitatis* (πατήρ πόλεως)

Kentte bulunmuş olan bir yazıtta Anthestianus'un πατήρ πόλεως makamında bulunduğu belirtilmektedir.⁸³² Söz konusu makam finans işlerinin yanında *aedilis*'inkine benzer görevler üstlenmektedir.⁸³³ A. H. Jones'un bu memuriyeti *curator civitatis* ile eşleştirmesi⁸³⁴ kesin bir dayanaktan yoksundur.

4.4.7 *Presbyteros*

Elçi anlamına gelen *presbeuteros* Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde önemli bir memuriyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu memuriyet diğer memuriyetler gibi yıllık tayin edilen bir memuriyet değildi. Ancak gerektiği zaman bu memuriyete atamalar yapılıyordu. Bu nedenlerden ötürü de kent memuriyeti olmadığı görüşü ağırlık kazanmaktadır. Bunların yaptığı görevden dolayı kentler birçok imtiyaz elde edebilmekteydi. Hıristiyanlıkla beraber bu memuriyetin anlamı da değişmiştir. Bunlar Hıristiyanlık inancında 2 önemli rahiplik kurumu olmuştur. Piskoposlarla birlikte dini ayinleri yönetirlerdi. Vaftiz törenini gerçekleştirirlerdi.

4.4.8 *Praepositus*

Yerel kilisenin finansal işlerinden sorumlu memuriyettir⁸³⁵.

⁸²⁷ Antiokheia 110.

⁸²⁸ IDidyma 22–24.

⁸²⁹ MAMA VIII 473.

⁸³⁰ ILaodikeia 83.

⁸³¹ TAM V 517.

⁸³² IAntiokheia 110.

⁸³³ Feissel 1987, 215–220; Laniado 2002, s. v. pater civitatis; krş. IAntiokheia s. 57.

⁸³⁴ Jones 1964, 755, 759 dn. 104.

⁸³⁵ Calder 1912, 98 no. 28.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SOSYAL YAPI

5.1 Kent Yazıtlarında Eyalet Valileri ve *Procurator*'ları

5.1.1 Galatia (et Cappadokia) Eyaleti Valileri

Cornutus (Arruntius) Aquila:⁸³⁶ Galatia Eyaleti valisi olarak MÖ. 6 yılında Via Sebaste'yi tamamlayan Cornutus Aquila'nın büyük ihtimalle oğlu olan M. Arruntius koloninin *patronus*'u unvanını almıştır: bk. aş. s. 142–143.

P. Sulpicius Quirinius:⁸³⁷ MÖ. 6 – 2 yılları arasındaki Galatia Eyaleti valiliği sırasında Homonadeis'e karşı kazandığı zafer nedeniyle koloninin *patronus*'u unvanını almıştır: bk. aş. s. 136–138.

L. Nonius Calpurnius Asprenas:⁸³⁸ MÖ. 68/9 – 69/70 yılları arasında Galatia Eyaleti valisi olan L. Nonius Calpurnius Asprenas'ın kente İmparator Vespasianus'u onurlandığı bir yazıt bilinmektedir.⁸³⁹

Cn. Pompeius Collega (MS. 75/6–77/8):⁸⁴⁰ bk. aş. 143.

L. Antistius Rusticus (MS. 91/2–93/4):⁸⁴¹ bk. aş. 143.

P. Calvisius Ruso Iulius Frontinus (MS. 106–107):⁸⁴² bk. aş. s. 144.

L. Caesennius Sospes (MS. 111/2–113/4):⁸⁴³ Nero zamanında *consul* olan L. Iunius Caesennius Paetus'un oğludur.⁸⁴⁴ Babasıyla aynı ismi taşıyan bir kardeşi bulunmaktadır. Babası İmparator Domitianus'un kuzeni Flavia Sabina'yla evlenmiştir. Olasılıkla

⁸³⁶ PIR² A 1137; Sherk 1951, 24–25; Levick 1967b, 38–39; Sherk 1980, 965–967; Rémy 1989, 131–132 no. 95.

⁸³⁷ PIR² A 1137; Sherk 1951, 24–25; Levick 1967b, 38–39; Sherk 1980, 965–967; Rémy 1989, 131–132 no. 95.

⁸³⁸ Tac. *hist.* 2,9,1. Galatiam ac Pamphyliam provincias Calpurnio Aspre nati regendas Galba permiserat. datae e classe Misenensi duae triremes ad prosequendum, cum quibus Cythnum insulam tenuit: nec defuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. is in maestitiam compositus et fidem suorum quondam militum invocans, ut eum in Syria aut Aegypto sisterent orabat. Ayrıca bk. PIR² N 132; Sherk 1951, 38; Sherk 1980, 990–991; Rémy 1989, 142–145 no. 107; Potter 1996, 275.

⁸³⁹ Calder 1912, 104 no. 42.

⁸⁴⁰ PIR² P 600; Sherk 1951, 42; Sherk 1980, 998–999; Rémy 1989, 187–188 no. 155.

⁸⁴¹ PIR² A 765; Sherk 1951, 51–52; Sherk 1980, 1012–1014; Rémy 1989, 194–195 no. 159.

⁸⁴² PIR² C 350; Sherk 1951, 55 – 56; Sherk 1980, 1017–1020; Rémy 1989, no. 162.

⁸⁴³ PIR¹ III 567; Sherk 1951, 87–90; Pflaum 1953/4, 432; Sherk 1980, 1029–1035; Rémy 1989, 145–147 no. 108.

⁸⁴⁴ Jones 2002, 49.

Domitianus'un⁸⁴⁵ çıktığı Suebica ve Sarmatica seferinde *corona murali*, *corona vallari*, *corona aurea*, *hastis puris tribus*, *vexillis tribus* gibi askeri nişanlarla donatılmıştır. İlk olarak *vigintivirates* olduktan sonra Mainz'da konuşlanmış olan *Legio XXII Primigeniae*'ın *tribunus militum*'u olmuştur. Daha sonra *Cretae et Cyrenarum Quaestor*'u olmuştur. Pannonia'da konuşlanan *Legio XIII Gemina*'nın *legatus*'u olmuştur. Yazıtta ayrıca *curator coloniorum et municipiorum* görevini yaptığı öğrenilmektedir.⁸⁴⁶ Sospes'in *praetor* düzeyinde valiliğine ilişkin farklı tarihlendirme seçenekleri bulunmaktadır. Bazı bilim insanları Galatia-Cappadocia Eyaleti valisi L. Antistius Rusticus'un ölümünden sonra (MS. 93/94) Caesennius'un buranın valisi olduğunu savunurlarken⁸⁴⁷, diğer bilim insanları L. Caesennius Sospes'in büyük olasılıkla 112/113 yıllarında Galatia Eyaleti'nin valisi olduğunu savunmuşlardır⁸⁴⁸. Ayrıca Satala'da konuşlu *Legio XVI Flavia Firma*'dan da sorumlu olduğu düşünülmektedir⁸⁴⁹. Domitianus'un suikaste uğraması nedeniyle *consul*'luğunun geçiktiği kabul edilmektedir⁸⁵⁰. Flavius Hanedanlığıyla olan bağlantılarından dolayı muzdarip olmuştur. 114 yılı *consul suffectus*'u olmuştur⁸⁵¹. Azatlısı Thiasus tarafından onurlandırılmıştır⁸⁵².

L. Cossonius Gallus Vecilius Crispinus Mansuanus Marcellinus Numisius Sabinus (MS. 117/8–118/9):⁸⁵³ Kariyerine olasılıkla MS. 90–92 ? arasında başlamıştır. *Legio XXI Rapax*'ta *tribunus laticlavus* olmuştur. Yaklaşık 93 yılında *triumvir capitalis* olmuştur⁸⁵⁴. Sonra Asia Eyaleti'nin *legatus*'u ve Pontus-Bithynia Eyaletleri'nin *quaestor*'u olmuştur. Sonra Roma'ya dönmüş ilk önce *tribunus plebis* daha sonra da *praetor* olmuştur. *Nova Traiana*, *Cimina*, *Annia*, *Cassia*, *Clodia* yollarının *curator*'u (terminus post quem 108) ve tahıl dağıtımının *praefectus*'u olmuştur. Nero tarafından kurulmuş ve daha sonra Vespasianus tarafından Nova'ya (Ziştovi-Bulgaristan) dağıtılmış *Legio I Italica*'da görev almıştır⁸⁵⁵. Bu lejyon daha sonra Traianus'un Dacia Savaşı'nda görev almıştır. Traianus

⁸⁴⁵ Ramsay 1924, 192; Paunov – Roxan 1997, 272.

⁸⁴⁶ Bu memuriyet olasılıkla MS. 92 yılından sonra ortaya çıkmıştır: bk. Muscalu 2011, 313.

⁸⁴⁷ Jones 2002, 114; Syme 1977, 46; Eck 1982, 321.

⁸⁴⁸ Urloiu 2013, 32; Rémy 1989, 145; Sherk 1979, 166; Verveat 1999, 293 dn. 19; Eck 1970 176.

⁸⁴⁹ Urloiu 2013, 32.

⁸⁵⁰ Syme 1989, 243.

⁸⁵¹ Muscalu 2011, 314; Paunov – Roxan 1997, 272; Eck RE Supp. XIV 1974, s. v. *Caesennius col.* 80–81.

⁸⁵² Sterrett 1888b, 124 no. 98; LBW 1816; CIL III 291 = 6818; Ramsay 1924, 191 no. 12; ILS 1017; AE 1962, 164.

⁸⁵³ PIR² C 1541; PIR² G 71; Sherk 1951, 63 – 65; Rémy 1989, 84–87 no. 65; Mastino 2014, 200.

⁸⁵⁴ Mastino 2014, dn. 29.

⁸⁵⁵ Ritterling 1925, col. 1407–1417.

tarafından oluşturulan ve merkez üssü Danube veya Moesia'daki Novea olan *Legio II Traiana Fortis*'in *legatus*'u olmuştur. Bu lejyon daha sonra Iudea'ya transfer edilmiştir. Olasılıkla bu lejyonlarda 109–110 yıllarında görev almıştır. MS. 113–115 yılları arasında Galatia Eyaleti valisi olmuştur. Kent içinde ele geçen yazıtta onurlandırıldığını görmekteyiz⁸⁵⁶.

L. Fabius Cilo Septiminius Catinius Acilianus Lepidus Fulcianianus (MS. 190/1–191/2):⁸⁵⁷ Kariyerine *decemvir stlitibus iudicandis* olarak başlamış, ardından *Legio XI Claudia Pia Fidelis*'in *tribunus militum laticlavius*'u olmuştur. *Tribunus plebis* olduktan sonra Crete ve Cyrene Eylati'nin *quaestor*'u; daha sonra Gallia Narbonensis Eyaleti *proconsul*'unun *legatus*'u olduktan sonra Roma'ya dönerek buradar *praetor urbanus* olmuştur. Roma'da bulunduğu bu sırada *sodalis Hadriani* ve *curio minör* gibi görevleri ifa ettikten sonra yine Gallia Narbonensis'e bu sefer *proconsul* olarak atanmış; bunun ardından sırasıyla Galatia ve Bithynia et Pontus eyaletlerinin valililiğini üstlenmiştir. Olasılıkla Galatia'daki görevinden sonra kısa bir süreliğine Septimius Severus'a doğu seferi sırasında yol arkadaşlığına seçilmiştir⁸⁵⁸. İlki MS. 193 yılında diğeri MS. 204 yılında olmak üzere iki defa *consul* olmuştur. Ayrıca Gravisca, Interamna ve Nikomedia'nın kentlerinin *curator*'u olmuştur.

5.1.2 *Praesides Provinciae Pisidiae*

Valerius Diogenes: İmparator Diocletianus Dönemi'nde siyasi, ekonomik idari nedenlerden ötürü yönetimde yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Tetrarkhia adı verilen bu yönetim şekliyle imparatorluk altında bulunan topraklar, iki Augustus ve ileride onların yerini alacak iki Caesar tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Ayrıca çok geniş sınırlara sahip olan imparatorluk topraklarının maruz kaldığı saldırılara karşılık vermek amacıyla Diocletianus eyaletler için de bazı düzenlemeler yapmıştır. Eyaletlerin daha iyi yönetilmesi için büyük eyaletlerin sınırları küçültülerek tek bir eyaletin sınırları içerisinde yeni birçok eyalet oluşturulmuştur. Bu uygulama Anadolu'da Diocletianus öncesinde, üçüncü yüzyılın ilk yarısında⁸⁵⁹ başlamakla birlikte onun zamanında imparatorluk genelinde yaygınlaşmıştır. Diocletianus'un 305 yılında yönetimden kendini azletmesinden sonra doğu topraklarının yönetimini Augustus olarak tayin ettiği Galerius Valerius Maximianus'a bırakmıştır. Pisidia

⁸⁵⁶ Ramsay 1941, 134 no. 142; CIL III 6813; ILS 1038.

⁸⁵⁷ HA *Carac.* 3,1. Inde ad praetorianos processit et in Castris mansit. Altere die Capitolium petiit. eos quos occidere parabat ad fabilitere est adlocutus innitensque Papiniano et Ciloni ad Palatium rediit; ayrıca bk. PIR² F 27; Sherk 1951, 77–79; Rémy 1989, 104–107 no. 77.

⁸⁵⁸ Ramsay 1924, 187.

⁸⁵⁹ Christol – Drew-Bear 1999, 40.

Bölgesi’de bu uygulama kapsamında 308 ile 311 yılları arasındaki bir zamanda *Dioecesis Asiana*’ya bağlı ayrı bir eyalet olarak düzenlenmiştir. Antiokheia yeni eyaletin başkenti olmuştur.

Pisidia Eyaleti’nin ilk ve en tanınmış valisi’tir. Valinin görev süresinin başlangıcına dair çeşitli varsayımlar ileri sürülmektedir⁸⁶⁰. Kent içerisinde eyaletin kurucusu Galerius Valerius Maximianus ismini taşıyan çok sayıda yazıtın bulunması ve bunlardan bazılarının çeşitli imar faaliyetlerine⁸⁶¹ ilişkin olması göz önüne alındığında, valinin görev süresinin başlangıcı için kesin bir tarih sunulamamasına rağmen 308 ile 310 yılları arasına tarihlendirilmesi uygun görünmektedir. Görev süresinin sonu içinse 313 yılı genel kabul görmektedir. Öte yandan valinin görevden ayrılmasını Licinius’un Maximinus Daia’yı mağlup ederek doğunun kontrolünü eline geçirmesine bağlayan bir görüş de bulunmaktadır.⁸⁶² Buna karşın Valerius Diogenes’in Constantinus onuruna ithaf yazıt⁸⁶³ ile Hisarardı mevkiinde bulunan ve aynı valinin yine Constantinus için ithaf ettiği diğer yazıt fragmanı⁸⁶⁴ onun valilik görevinin 313 yılı sonuna kadar devam etmiş olması gerektiğini göstermektedir⁸⁶⁵.

Valerius Diogenes valiliği süresince, yönetimdekilerle arasını iyi tutmaya çalışmıştır. Ayrıca Roma’da değişen siyasi otoriteyi egemenliği altındaki halka tanıtmak amacıyla yönetimdekiler için başkent Antiokheia ve civarında yazıtlar diktirmiştir⁸⁶⁶. Özellikle eyaletin kurucusu Galerius Valerius Maximianus zamanında ve sonrasında başkentte bazı inşa faaliyetlerinde bulunmuştur. Valinin Antiokheia’da yapılaşmaya yönelik bu tutumu, imparatorluğun başkentlerde izlediği genel politikanın bir devamı gibi görünmektedir.

⁸⁶⁰ Valerius Diogenes’in valilik görevinin T. D. Barnes (1982, 156) 308 yılında başladığını, PLRE editörleri (s. v. Valerius Diogenes) 311 yılında başladığını ve 312 yılında sona erdiğini, S. Mitchell (1988, 105) 311 yılında başladığını ve 313 yılında bittiğini, M. Christol – Th. Drew-Bear ,1999, 43 ve 70, eyaletin 309 veya 310 yılında kurulması nedeniyle bu tarihlerde başladığını ve 313 yılında son bulduğunu, IAntiokheia s. 73; Galerius zamanında başladığını ve Maximinus Daia’nın hakimiyeti süresince devam ettiğini, M. Christol (2013, 279 vd.) 311 yılından kısa süre önce başladığını ve Licinius’un doğunun hakimiyetini ele geçirmesiyle yani 313 yılının ilk yarısı sonlarında sona erdiğini belirtir; ayrıca bkz. Calder 1920, 46; Ramsay 1911, 181; Ramsay 1933, 317; Ramsay 1941, 167; Levick 1967a, 105.

⁸⁶¹ AE 1967, 495–496 = AE 1999, 1611 = Christol 2013, 281 A; AE 1967, 497–498 = AE 1999, 1612 = Christol 2013, 283; AE 1999, 1619 = IAntiokheia 156 = Christol 2013, 284; Christol – Drew-Bear 1999, 58 ve 63. Yapılaşma üzerine değerlendirme için ayrıca bk. Christol – Drew-Bear 1999, 44–66.

⁸⁶² Christol 2013, 280.

⁸⁶³ Oktan – Şaroğlu 2014, 211.

⁸⁶⁴ CIL III 6806 = AE 1999, 1616.

⁸⁶⁵ Oktan – Şaroğlu 2014, 210.

⁸⁶⁶ AE 1999, 1613; AE 1999, 1614; AE 1967, 499 = AE 1999, 1615; CIL III 6806 = AE 1999, 1616; AE 1999, 1620; ILS 8932 = CIL III 13661.

Diogenes, ayrıca eyalet sınırları içinde Hristiyanlara yaptığı zulümlerle de bilinmektedir. Eyalet Maximinus Daia'nın egemenliği altında olduğu için, imparatorun tutumuna bağlı olarak vali de Hristiyanlara karşı olumsuz tavır takınmıştır. Galerius ölümünden sonra tahta geçen Maximinus Daia'da paganizmi desteklemiştir.⁸⁶⁷ Bunun sonucu olarak Asiana, ve Oriens *dioecesis*'in valileri de Maximinus Daia'nın Hristiyanlara karşı verdiği katı emirleri uygulamışlardır⁸⁶⁸.

Saturninus Secundus: MS. 4. yüzyılın ortasına tarihlendirilen yazıtta Eyalet valisi olduğu anlaşılmaktadır. Kent σωτήρ ve εὐεργέτης payeleri vererek şükranlarını sunmuştur⁸⁶⁹.

Flavius Proculus Macedo: MS. 367–375 yılları arasında Gratianus Dönemi'nde Pisidia Eyaleti'nin valisi olmuştur⁸⁷⁰.

5.1.3 *Procuratores*

L. Calpurnius Rufus: Antiokheia'da Tiberia Platea alanında bulunmuş ve İmparator Domitianus Dönemi'ne tarihlendirilen bir yazıtta ismi karşımıza çıkmaktadır. Yazıttan kendisinin Galatia Eyaleti'nin *procurator*'u olduğunu öğrenmekteyiz⁸⁷¹.

5.1.4 Diğer Eyaletlerin Valileri

L. Sempronius Senecio: 190/191 veya 192/93 Crete-Cyrenaica Eyaletleri'nin *proconsul*'luğunu yapmıştır⁸⁷². Septimius Severus Dönemi'nde Asia Eyaleti *proconsul*'udur. Yazıtta Septimius Severus iki oğluyla anılmış Geta'ya Augustus unvanı verilmiştir. Yazıt muhtemelen 209 yılı sonbaharından önce dikilmiştir⁸⁷³. Yazıtın⁸⁷⁴ dikilme nedeni bu dönem Galatia sınırları içindeki Antiokheia ile Asia Eyaleti sınırları içinde yer alan

⁸⁶⁷ Maximinus'un Hristiyan karşıtı faaliyetleri için bkz. Euseb. hist. ecc. 9; Lact. mort. pers. 36,3–4: Imprimis indulgentiam Christianis communi titulo datam tollit, subornatis legationibus civitatum quae peterent, ne intra civitates suas Christianis conventicula extruere liceret, ut suasu coactus et impulsus facere videretur quod erat sponte facturus. [4] Quibus annuens novo more sacerdotes maximos per singulas civitates singulos ex primoribus fecit, qui et sacrificia per omnes deos suos cotidie facerent et veterum sacerdotum ministerio subnixi darent operam, <ut> Christiani neque <conventicula> fabricarent neque publi ce aut privatim coirent, sed comprehensos suo iure ad sacrificia cogerent vel iudiciis offerrent.

⁸⁶⁸ Euseb. hist. ecc. 8.14.9; 9.4.2–3; 9.6.1; 9.9.14; Euseb. mart. Pal. 14.33.

⁸⁶⁹ Calder 1912, 86 no. 5.

⁸⁷⁰ Levick 1965, 59 no. 2.

⁸⁷¹ Sherk 1951, 95; PIR² C 312.

⁸⁷² PIR² S 276; Christol – Drew-Bear 1998a, 153.

⁸⁷³ Christol – Drew-Bear 1998a, 161.

⁸⁷⁴ IAntiokheia 148.

Philomelion arasında yaşanan sınır problemidir. Sorunun çözümü için Senecio'nun *quaestor pro praetore*'si Maximius Attianus gönderilmiş iki kent arasında yaşanan problem çözüme kavuşturulmuştur⁸⁷⁵.

5.2 Onursal *Duumvir*'likler

Tiberius MÖ. 20 yılında Augustus tarafından Agrippa ile birlikte Doğu'ya gönderilmiştir.⁸⁷⁶ Bu görevin amaçları arasında Parthlarla yürütülen uzun savaşlar sırasında MÖ. 53 yılında Carrhae Savaşı'nda M. Licinius Crassus'un; MÖ. 40 yılında Decidius Saxa'nın ve MÖ. 36 yılında M. Antonius'un Parthlara kaptırdıkları standardların⁸⁷⁷ geri alınması bulunmaktadır. MÖ. 12 Mayıs 20'de geri almıştır.⁸⁷⁸ Tiberius daha sonra burada Roma yandaşı bir vassal krallık kurarak Roma ile Parthia sınırında tampon bir bölge oluşturmak amacıyla Armenia'ya gitmiştir.⁸⁷⁹ Bu görevle Syria'ya gitmek üzere yeni kurulan koloninin yakınlarında bulunmuş olabileceği sırada Tiberius ile Antiokheia arasında özel bir ilişki kurulmuş gözükmetedir.⁸⁸⁰ Zira koloninin onursal *duumvir*'lik takdim ettiği beş önemli şahsiyet Tiberius'la ya akraba ya da yakın dosttur. Bunlar Tiberius'un kardeşi **Drusus**, evlatlığı ve yeğeni Germanicus'un damadı (gener Germanici Caesaris) **L. Cornelius Sulla Felix**, Tiberius'un yine Germanicus'un kızı Agrippina Minor ile evlendirdiği **Cn. Domitius Ahenobarbus** ile Tiberius'un yakın dostları ve peşi sıra Galatia Eyaleti valisi **P. Sulpicius Quirinius** ile *legatus*'u[?] **M. Servilius**'tur. Koloninin *senatus* sınıfına alınan alınan ilk yuttaşları L. Sergius Paullus ve Q. Sergius Paullus kardeşlerin bu kadar erken bir dönemde, üstelik imparatorluğun Doğu kısmından bu sınıfa Augustus Dönemi'nde alınan Mytilene kökenli Q. Pompeius Macer'den sonraki ilk kişiler olarak *senatus* sınıfına yükselmeleri de büyük olasılıkla bu özel ilişkinin sonucudur.

Drusus: Kentin onursal *duumvirat* takdim ettiği Drusus'un, Tiberius'un oğlu olan Ti. Claudius Drusus değil, kardeşi Ti. Claudius Drusus Germanicus⁸⁸¹ olma olasılığı yine Antiokheia'da bulunan yazıt sayesinde güçlenmektedir (Calder 1912, 100 no. 32). Zira kardeş

⁸⁷⁵ Attinaus için bk. Christol – Drew-Bear 1998a, 150–151.

⁸⁷⁶ Levick 1999, 12–14.

⁸⁷⁷ Suet. *Aug.* 21,3; Suet. *Tib.* 9,1.

⁸⁷⁸ *R. gest. Div. Aug.* 29, 2: Parthos trium exercitum Romanorum spolia et signa reddere mihi supplicesque amicitiam populi Romani petere coegi.; Vell. 2,91,1; Suet. *Aug.* 21,3; Cass. Dio 54,8,1. Tarihleme için bk. Levick 1999, 14 ve 190 dn. 38.

⁸⁷⁹ Ios. ant. Iud. 15,105; *R. gest. Div. Aug.* 27; Tac. *ann.* 2,3,4; Cass. Dio 54, 9,4–5; Vell. 2,94,4; 2,122,1.

⁸⁸⁰ Krş. Levick 1967b, 81 dn. 6; Levick 1999, 216 dn. 5.

⁸⁸¹ PIR² C 857.

Drusus MÖ. 9 yılının son aylarında Germania’da öldükten sonra kendisine Germanicus *cognomen*’i verilmiştir.⁸⁸² Augustus’un ikinci evliliğini yaptığı Livia ile Ti. Claudius Nero’dan oğlu olan Drusus’un Augustus’un kardeşi Octavia ile Marcus Antonius’un kızları Antonia ile evliliğinden İmparator Claudius doğacaktır. Drusus’un onursal *duumvir*’liği sırasında *praefectus* olarak temsilciliğini Statius Pescennius yapmıştır. Sadece Antiokheia yazıtları aracılığıyla belgelenen Ala Augusta Germanica,⁸⁸³ ismini Drusus Germanicus’tan almış olabilir.⁸⁸⁴

CIL III 6843 = ILS 7201

St(atius) Pescennius

2 L. f. Ser(gia) praef(ectus)

Drusi IIvir(i) ann(o)

4 secund(o),

pont(ifex),

6 IIvir q(uin)[q(uennalis)].

Calder 1912, 100 no. 32

[N]eroni Clau-

2 dio Druso Germ[a]-

[n]ico.

Domitius Ahenobarbus: İmparator Nero’nun babası olan Cn. Domitius Ahenobarbus⁸⁸⁵ ile Tiberius arasındaki yakınlık imparatorun ona yeğeni ve evlatlığı Germanicus’un kızı Agrippina Minor’u eş olarak vermesinden⁸⁸⁶ kaynaklanmaktadır. MS. 38 ile 39 yılları arasında bir zamanda verilmiş olması gereken onursal *duumvir*’lik esnasında *praefectus* olarak temsilciliğini P. Anicius Maximus yapmıştır (CIL III 6809 = ILS 2696: yazıt için bk. aş. s. 159).

L. Cornelius Sulla Felix.⁸⁸⁷ Kent içinde ele geçen bir onurlandırma yazıtında kendisini *duumvir honoris causa* olarak görmekteyiz. Bu görevi sırasında İmparator Caligula’nın babası, İmparator Claudius’un kardeşi Germanicus Caesar’ın kızı Iulia Agrippina (Minor) ile evlidir (gener Germanici Caesaris). Kendisi MS. 33 yılında, kardeşi

⁸⁸² Suet. *Claud.* 1,1 – 3; ayrıca bk. Kienast 1990, 68–69.

⁸⁸³ Sterrett 1888b, 144 no. 118; CIL III 6821 = ILS 2708; Calder 1912, 99 no. 31.

⁸⁸⁴ Krş. Calder 1912, 101.

⁸⁸⁵ PIR² D 127.

⁸⁸⁶ Tac. *ann.* 4,75.

⁸⁸⁷ PIR² C 1465.

Faustus Sulla Felix⁸⁸⁸ ise MS. 31 yılında *consul* olmuştur. Publius Anicius Maximus'un çağdaşıdır⁸⁸⁹. Onursal *duumvir*'liği sırasında *praefectus* olarak temsilciliğini, Augustus tarafından MS. 5 yılında Syria'da oluşturulan *Legio X Fretensis*'te *tribunus militum* ve *praefectus fabrum* mertebelerine ulaşan, koloninin ise *praefectus*'luk yanında *augur*'luğunu yürüten Auspicatus yapmıştır.

Robinson 1926a, 225 no. 51

- 01 [— — — Aus]-
 picato Ilvi[r(o) quin(quennali)],
 2 aug(uri), trib(un) mil(itum) [leg(ionis) X]
 Fretensis, pr[ae]f(ecto) fa]-
 4 brum Il, praep[osito]
 praef(ecto) L. Corn(elii) [Sullae]
 6 Felicis gener[i Germa]-
 [n]ici Caesar[is, — —]
 8 [co]hortis [— — —].

⁸⁸⁸ PIR² C 1464.

⁸⁸⁹ Christol – Drew-Bear 2002, 285.

P. Sulpicius Quirinius (MÖ. 6–2)⁸⁹⁰: Tacitus'taun değindiği üzere P. Sulpicius Quirinius'un köklü Sulpicii ailesi ile bağı yoktur; kendisi Latium'daki Lanuvium'un mütavazi ailerinden birine mensuptur. *Homo novus* olarak uzun ve parlak kariyerini ise askeri ve siyasi yeteneklerine borçludur.⁸⁹¹ Askeri sahadaki ilk başarısı büyük olasılıkla MÖ. 12 yılındaki *consul*'luğundan⁸⁹² önce Marmarides ve Garamantes kabilelerin (Africa) boyunduruk altına alınmasıdır.⁸⁹³ *Consul*'luğundan yaklaşık 5 yıl sonra, MÖ. 6 yılında Galatia Eyaleti valisi olarak kral Amyntas'tan beri kontrol altına alınamayan Homonadeis kavminin pasifize edilmesi zorlu görevini üstlenmiştir. İki üç yıl süren meşakkatli seferin sonunda Quirinius mutlak bir zafer kazanmış ve bu başarı zafer nişanıyla taçlandırılmıştır.⁸⁹⁴ Galatia Eyleti'nin MÖ. 25–22 yılları arasında görevde olan ilk valisi M. Lollius'un⁸⁹⁵ gözden düşmesi ve ölmesi üzerine MS. 2 yılında bu sırada *imperium proconsulare* yetkisiyle üç yıldır doğuda görevli olan C. Caesar'a⁸⁹⁶ onun yerine *rector* (danışman) olarak atanmıştır.⁸⁹⁷ Quirinius'la Tiberius arasındaki yakınlık bu sırada gözden düşmüş bir şekilde Rodos'ta bir tür sürgün hayatı yaşayan geleceğin imparatoruna karşı takındığı özenli tutumun bir sonucu olarak bu görev esnasında kurulmuş gözükmektedir.⁸⁹⁸ C. Caesar'ın MS. 4 yılında ölmesi ve Tiberius'un yeniden itibar kazanması üzerine Quirinius'un başarılı bir diplomat olarak vaktiyle Tiberius'a karşı takındığı saygılı tutum bundan birkaç yıl olarak Syria Eyaleti valisi olarak atanmasıyla ödüllendirilmiştir.⁸⁹⁹ Quirinius ile Tiberius arasındaki yakın ilişki Quirinius'un MS. 21 yılındaki ölümüne kadar sürmüştür. Nitekim Quirinius ilk eşi,⁹⁰⁰ MÖ. 38 yılı *consul*'u Appius Claudius Pulcher'in⁹⁰¹ kızı Appia Claudia'dan⁹⁰² sonra kendisine daha fazla nüfuz sağlayacak

⁸⁹⁰ PIR² S 732; Sherk 1951, 21–24; Levick 1967b, 206–214; Sherk 1980, 967–969; Rémy 1989, 132–134 no. 96; Coşkun 2009, 162; Coşkun 2012, 124.

⁸⁹¹ Tac. *ann.* 3,48. nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiae et acribus ministeriis consulatum sub divo Augusto.

⁸⁹² İlkın M. Valerius Messala Appianus (Cass. Dio 54,28,2), onun görev başında ölmesi üzer.ne G. Valgius Rufus (CIL VIII 68 = ILS 6095; CIL X 3804 = ILS 3004) ile birlikte.

⁸⁹³ Flor. Epit. 2,31: Marmaridas atque Garamantas Quirinio subigendos dedit.

⁸⁹⁴ Tac. *ann.* 3,48: mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphı adeptus.

⁸⁹⁵ PIR² L 311; Rémy 1989, 127–129 no. 93.

⁸⁹⁶ Kienast 1990, 73–74.

⁸⁹⁷ Tac. *ann.* 3,48: ... Quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officiis et incusato M. Lollıo, quem auctorem Gaio Caesari pravıtatis et discordiarum arguebat.

⁸⁹⁸ Tac. *ann.* 3,48: Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat.

⁸⁹⁹ Ios. ant. Iud. 18,1–2; 18,26.

⁹⁰⁰ CIL VI 15626; 37865.

⁹⁰¹ PIR² C 982.

ikinci evliliğini Sulla ve Pompeius'un soyundan gelen Aemilia Lepida⁹⁰³ ile yapar.⁹⁰⁴ Aslında ilkin L. Caesar⁹⁰⁵ ile sözlendirilen⁹⁰⁶ Aemilia Lepida ile evliliği L. Caesar'ın MÖ. 2 yılında ölümünün ardından gerçekleşmiştir. Kısa sürmüş olması gereken bu evliliğin ardından Lepida asılsız bir şekilde Quirinius'tan gebe kaldığını iddia ettiği, dahası eski eşini zehirlemeye teşebbüsün bulunduğu ettiği ithamıyla açılan davada Lepida'yla akrabalığına rağmen dostunun yanında yer almış ve Lepida suçlu bulunarak sürgün edilmiştir.⁹⁰⁷ Tiberius'un dostuna son görevini onun ölümünün ardından resmi bir cenaze töreni yaptırıp senatus'a onun kendisi için yapmış olduğu hizmetleri övüp C. Caesar'ı yanlış davranışlara teşvik eden M Lollianus'u yeren konuşmasıyla yerine getirmiştir.⁹⁰⁸ P. Sulpicius Quirinius'un *duumvir*'liği sırasında *praefectus* olarak temsilciliğini atlı sınıfından C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius yapmıştır.

ILS 9502

- C. Carista[nio]
 2 C. f. Ser(gia) Front[oni]
 Caesiano Iuli[o]
 4 praef(ecto) fab(rum), pon[tif(ici)],
 sacerdoti, prae[f(ecto)]
 6 P. Sulpici Quirini Ilv[iri],
 praefecto M. Servili.
 8 huic primo omnium
 publice d(ecreto) d(ecurionum) statua
 10 posita est.

⁹⁰² PIR² C 1059.

⁹⁰³ PIR² A 420.

⁹⁰⁴ Tac. *ann.* 3,22: At Romae Lepida, cui super Aemiliorum decus L. Sulla et Gn. Pompeius proavi erant ... Quirinius post dictum repudium adhuc infensus quamvis infami ac nocenti miserationem addiderat; krş. Suet. *Tib.* 49,1: generosissimam feminam Lepidam in gratiam Quirini consularis praediuitis et orbi, qui dimissam eam e matrimonio post uicensimum annum.

⁹⁰⁵ Tac. *ann.* 3,23: Lepida ... destinata quondam uxor L. Caesari ac divo Augusto nurus dederetur.

⁹⁰⁶ Rémy 1989, 75.

⁹⁰⁷ Tac. *ann.* 3,23: tum demum aperuit Tiberius compertum sibi etiam ex P. Quirinii servis veneno eum a Lepida petitum.

⁹⁰⁸ Tac. *ann.* 3,48: quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officiis et incusato M. Lollio, quem auctorem Gaio Caesari pravitatis et discordiarum arguebat.

ILS 9503

- C. Caristani[o C. f. Ser(gia)]
- 2 Frontoni Caesiano
Iulio praef(ecto) fabr(um), trib(un)o mil(itum)
- 4 leg(ionis) XII Fulm(inatae), praef(ecto) coh(ortis) Bos[p(or)anorum)],
pontif(ici), praef(ecto) P. Sulpici Quirini
- 6 Ilvir(i), praef(ecto) M. Servili, praef(ecto)

M. Servilius:⁹⁰⁹ P. Sulpicius Quirinius gibi M. Servilius’a da kentin onursal *duumvir*’liği takdim edilmiş ve bu sırada *praefectus* olarak temsilciliğini yine C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius yapmıştır (yazıtlar için bk. yk. ILS 9502–9503). Aynı makamla onurlandırılmaları nedeniyle ikisinin de aynı mertebede olmaları gerektiği sonucundan hareketle M. Servilius’un da bu konuda herhangi bir kesin veri bulunmamakla birlikte, Galatia Eyaleti valisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Dahası onursal *duumvir*’likleri esnasında her ikisini de *praefectus* olarak aynı kişinin temsil etmesi M. Servilius’un valiliğinin Quirinius’inkinden hemen sonraya tarihlendirilebileceği şeklinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte B. Levick’in⁹¹⁰ vaktiyle karşı çıktığı bu görüş A. Coşkun tarafından Galatia Eyaleti valileriyle birlikte imparator kültü rahiplerinin listesini içeren yazıtın⁹¹¹ yeniden değerlendirilmesiyle neredeyse kesin bir şekilde çürütülmektedir. Çünkü söz konusu listede valiler şu sırayla listenlenmiştir: NN [P. Sulpicius Quirinius olmalı = MÖ. 6–2]; Metilius (MÖ. 2–MS. 4); Fronto (MS. 4–7/8); M. Plautius Silvanus (MS. 7/8–12) ve T. Helvius Basila (MS. 12 – ca. 15/17).⁹¹² Buna göre Galatia Eyaleti’nin az çok kesin olan Augustus Dönemi valileri listesinde M. Servilius için boşluk bulunmadığı ve P. Sulpicius Quirinius’tan sonra bu göreve Metilius’un getirildiği kesindir. Bu veri ışığında Servilius’un onursal *duumvir*’likle taltif edilme sebebi başka bir gerekçede ve yukarıda listelenen diğer 4 onursal *duumviri* için söz konusu olduğu gibi büyük ihtimalle İmparator Tiberius ve Eyalet valisi P. Sulpicius Quirinius ile yakınlığında aranmalıdır. Tiberius’un atlı sınıfı mensubu zengin bir şahsiyet olan Pantuleius’un kendisine miras bıraktığı servetini “asaletini desteklemek için” (nobilitatem pecunia iuvandam) M. Servilius’a bağışladığı bilinmektedir.⁹¹³

⁹⁰⁹ PIR¹ III 419; Rémy 1989, 134–135 no. 97.

⁹¹⁰ Levick 1967b, 81–82 dn. 6.

⁹¹¹ IGR III 157 = OGIS 533.

⁹¹² Coşkun 2009, 159–164; Coşkun 2012, 124–127.

⁹¹³ Tac. ann. 2,48: et Pantulei divitis equitis Romani hereditatem, quamquam ipse heres in parte legeretur, tradidit M. Servilio, quem prioribus neque suspectis tabulis scriptum compererat, nobilitatem utriusque pecunia

Bu olayın M. Servilius'un MS. 6 yılının Ocak–Haziran aylarında L. Aelius Lamia ile birlikte yürüttüğü *consul ordinarius*'luğundan⁹¹⁴ önce mi sonra mı gerçekleştiği bilinmemekle birlikte, MS. 20 yılında P. Sulpicius Quirinius'un eski eşi Aemilia Lepida'ya karşı kendini zehirleme teşebbüsünde bulunduğu ithamıyla açtığı davada *ex consul* olarak üstlendiği rol, onun hem Tiberius'un güvendiği bir *senator* hem de Quirinius'un yakın bir dostu olduğunu göstermektedir.⁹¹⁵ Zira imparator Tiberius davanın P. Sulpicius Quirinius'un lehine sonuçlanmasını sağlayacak şekilde soruşturmayı yürütmek üzere M. Servilius'u görevlendirir.⁹¹⁶ M. Servilius ve kariyeri hakkında bunların dışında daha fazla bilgi bulunmamaktadır. MÖ. 79 yılı *consul*'u, MÖ 78–74 yılları arasında Cilicia Eyaleti *proconsul*'u olan, Lycia ve Pamphylia sahillerini korsanlardan temizleyerek Isauria'daki korsanları bozguna uğratan P. Servilius Vatia Isauricus'un⁹¹⁷, ayrıca MÖ. 48 ve 41 yılları *consul*'u; MÖ. 46–44 yılları arasında Asia Eyaleti *proconsul*'u P. Servilius Isauricus'un⁹¹⁸ ve MÖ. 43 ile 42 yıllarında Cassius'la birlikte Rodoslulara ve Brutus'la birlikte Lycialılara karşı savaşan M. Servilius'un⁹¹⁹ akrabası olma ihtimali yüksektir.⁹²⁰ Bu tahmin doğru ise M. Servilius'un Anadolu ile şu ya da bu şekilde bağları olduğu kabul edilebilir. Dolayısıyla bütün kariyerini imparatorluğun Yunan Dünya'sında geçirmiş, başarılı bir komutan ve siyasetçi olarak Homonadeis sorununu nihai çözüme kavuşturmakla görevlendirilen P. Sulpicius Quirinius'un yine Anadolu'yu yakından tanımış olması beklenen M. Servilius'u hem güvenilir bir dost hem de tecrübeli bir yardımcı olarak *concilium*'una (mahiyet) dâhil etmesi şaşırtıcı olmaz.

iuvandam praefatus. neque hereditatem cuiusquam adiit nisi cum amicitia meruisset: ignotos et aliis infensos eoque principem nuncupantis procul arcebat.

⁹¹⁴ CIL X 892 str. 8–9: M(arco) Servilio, L(ucio) Aelio Lama consulibus.

⁹¹⁵ Levick 1967b, 81–82 dn. 6; 111; Syme 1958, 176 dn. 1.

⁹¹⁶ Tac. *ann.* 3,22: haud facile quis dispexerit illa in cognitione mentem principis: adeo vertit ac miscuit irae et clementiae signa. deprecatus primo senatum ne maiestatis crimina tractarentur, mox M. Servilium e consularibus aliosque testis inlexit ad proferenda quae velut reicere voluerat. idemque servos Lepidae, cum militari custodia haberentur, transtulit ad consules neque per tormenta interrogari passus est de iis quae ad domum suam pertinerent.

⁹¹⁷ Broughton 1951 (II), 90–91.

⁹¹⁸ Broughton 1951 (II), 272.

⁹¹⁹ Broughton 1951 (II), 366.

⁹²⁰ Krş. Rémy 1989, 135.

5.3 *Patroni Coloniae*

Patronus terimi, Roma da hiçbir vatandaşlık hakkına sahip olmamakla birlikte özgür olan; zengin ve nüfuzlu Roma vatandaşlarının koruması altına giren kimselere “sığıntı” bunları himaye ederek koruyan kişilere ise “*patronus*” denilmekteydi. Bu *patronus*’lar himayesi altında bulunan bu topluluğun menfaatlerni, haklarını korumakla mükelleflerdi. Bu olgu Roma tarihi açısından son derece önemli ve saygın bir yere sahipti.

Patronus’luk kavramı Roma’nın yönetim mekanizmasının uzandığı topraklarda şehir *patronus*’luğu olarak karşımıza çıkmaktadır. MÖ. 2. yüzyılda Doğu Yunanda çok az rastlanan bu olgu ancak 1. yüzyılla beraber Doğu Yunanlılar arasında da yayıldığı görülmektedir. Örneğin Q. Oppius ilk Mithridates savaşından sonra Aphrodisias’ın *patronus*’u olmuştur⁹²¹. Yaklaşık aynı yıllarda L. Licinius Lucullus doğuda *proquaestor*’ken Synnada ve olasılıkla Ephesos’un *patronus*’u olmuştur⁹²². Sulla’ya doğu görevinde eşlik eden Cn. Lentulus Clodianus, Oropus ve Temnos’un *patronus*’u olmuştur⁹²³. Yunan şehirlerinin Romalı *patronus*’ları ilerleyen yıllarda daha iyi bilinmeye başlanmıştır. Sulla’nın Roma’ya dönüşü ile Actium savaşı arasındaki yarım yüzyılda 50 tane *patronus*’un varlığı bilinmektedir. Bu kargaşa yıllarında oldukça fazla yıpranan kentler kendilerine fayda sağlayacak bu *patronus*’lara sahip olmak için daha fazla heveslenmiş olmalıdırlar. Geç Cumhuriyet çağı boyunca Asia’da pek çok şehir *patronus*’a sahiptir. Ancak Adramyttium, Sardis, Smyrna, Apameia ve *Laodikeia am Lycum*’da bu hamiler görülmezken Actium Deniz savaşından sonra Pergamon, Tralles, Ephesus, Miletus Synanada, Alabanda ve Mylasa’da yaklaşık 20 tane *patronus*’un varlığı bilinmektedir⁹²⁴.

Reynolds şehir *patronus*’luğu olgusunu imparatorluğun idari tarihinin bir parçası olarak görmekteyken⁹²⁵ Touloumakos ise ikinci yüzyılda, *senatus*’un, müttefiklerin Roma’ya bağlılığını garanti altına almak için kullandığını savunmaktadır⁹²⁶. Eck, *patronus*’ların varlığını İtalyan şehirlerinden Roma’ya elçilik ile açıklanabileceğini önermiştir⁹²⁷. Wiedmann da benzer bir öneriyle, kent *patronus*’larının imparatorluk görevlilerine veya rakip şehirlere

⁹²¹ Reynolds 1982, 17 no. 3.

⁹²² MAMA IV 52=IGR IV 701; Eph. VI 2941.

⁹²³ IG VII 311; Cic. *Flac.* 45; Cn. Lentulus, qui censor fuit, Temnitarum patronus, litteras misisset, Heraclidam istum Temni postea nemo vidit.

⁹²⁴ Eillers 2001, 148.

⁹²⁵ Reynolds 1959, 1149–1151, *patronus*’luk kurumunun Cumhuriyet Dönemi’nden Ortaçağ’a kadar sürekli gelişen bir kurum olduğunu ve hayati öneme sahip olduğunu belirtmektedir.

⁹²⁶ Touloumakos 1988, 314–315.

⁹²⁷ Eck 1979, 15 no. 27.

karşı kentlerinin çıkarlarını korumakla yükümlü olduğunu öne sürmektedir⁹²⁸. Spitzl ise, *patronus*'luk kurumunu erken imparatorluk döneminde şehirler için ya siyasi arabuluculuk ya da maddi yardım elde etmek için bir yol olarak görmektedir⁹²⁹.

Patronus'luğun ikinci görünen yönü ise euergetism ile alakalıdır. Bunlardan şehirlerin maddi hamisi olması beklenmektedir⁹³⁰. Geç Cumhuriyet ve erken Principatus Dönemi'nde eyaletlerde valilik yapan Roma yöneticileri, *senator*'ları kentin *patronus*'u olarak onurlandırılmıştır. Onların *cliens*'leri ise onların yönettiği eyaletlerdeki kentlerde yaşayan sakinlerdi. Şehirlerin *patronus*'ları *cliens*'lerine cömert davranmış olmalıdır ki. Bu unvana layık görülmüşlerdir. Roma Dönemi *patronus*'luğu Hellenistik *euergetismus*'un etkisi altındadır.

Hellenistik kent devletleri Roma *magistratus*'ları için kendi geleneksel deyimleri olan *soter*, *euergetes*, *theos*, deyimlerini kullanmışlardır. Ancak Tiberius yönetimiyle beraber *euergetes* haricinde Roma yöneticilerine saygı için bu deyimleri kullanmayı bırakmışlardır. Çünkü *soter*, *ktistes*, *theos* gibi unvanlar kendi başarılarına meydan okumadır. Bu yüzden bu unvanlar genellikle kullanılmamış bunlar yerine *euergetes* unvanı tercih edilmiştir. Bu olgu gelecekte daha çok geçmişi hatırlatır ve genellikle bir hediye vermeyi ifade etmektedir.

Patronus'luk olgusu sadece basit bir onurlandırma değil aynı zamanda Roma aristokrasisine sadakatin bir göstergesidir⁹³¹. Augustus Dönemi'nde şehir *patronus*'luğu imparatorluk ailelerinin daha az kıdemli üyelerinin meşrutiyetini ve itibarını artırmanın bir aracı olarak kullanılmıştır⁹³². Augustus ve Agrippa bu konuda öncülük yaparak ve pek çok toplumun şehir yaşamına kolaylıklar sağlamışlardır. Bu kolaylıklar sağlanarak bölge hem Romalılaştırılmak hem de pasifize edilmek istenmiş olmalıdır⁹³³.

Yüksek imparatorluk dönemi'nde ise *patronus*'luk trendi devam etmiş özellikle şehir elitlerinin üyeleri arasında giderek yaygınlaşmaya başlamıştı. Ama *patronus*'lar ve hayırhahlar sadece *senatus* sınıfından değil aynı zamanda atlı sınıfın üyelerinden ve şehir halkının önde gelen elit tabakası arasından çıktığı da görülmektedir.

Antiokeia'da da MS. 1. yüzyıldan başlayarak MS. 4. yüzyıla kadar 15 kişiye *patronus* unvanı verildiği bilinmektedir. İsmen bilinen 12 *patroni*'den üçü Galatia Eyaleti valisi (Cn. Pompeius Collega; L. Antistius Rusticus ve P. Calvisius Ruso Iulius Frontinus);

⁹²⁸ Wiedemann 1989, 132.

⁹²⁹ Spitzl 1984, 76.

⁹³⁰ Nicols 1980, 385.

⁹³¹ Ferrary 1999, 109.

⁹³² Nicols 2014, 316.

⁹³³ Nicols 2014, 317.

M. Arruntius ise MÖ. 6 yılında Via Sebaste'yi tamamlayan Galatia Valisi Cornutus (Arruntius) Aquila'nın oğludur.

M. Arruntius⁹³⁴: Kent içinde ele geçmiş yazıt *cursus honorum*'u ile ilgili bilgi sunmamakta, sadece Cornutus'un oğlu olduğunu ve Antiokheia'ya para hediye ettiği için koloninin *patronus*'u olarak onurlandırıldığını dile getirmektedir.⁹³⁵ MÖ.6 yılında Eyalet valisi olan ve Via Sebaste yolunun inşasını gerçekleştiren Cornutus Arruntius Aquila'nın oğlu olma ihtimali yüksektir.⁹³⁶ Her halükarda bu Arruntius'un MS. 50 yılında Galatia Eyaleti'nin *procurator*'u olan M. Arruntius Aquila⁹³⁷ ile bir bağı yoktur. Zira bu onuruna Letoon'da dikilen yazıtta *procurator*'un baba adı imparatorlara hekim ve/veya danışman (καθηγητοῦ αὐτοκρατόρων) olarak hizmet veren L. Arruntius Hermakotas olarak verilmektedir.⁹³⁸ Hermakotas *cognomen*'i sadece Lykia'ya özgü bir isim olduğundan *procurator*'un Lykia, büyük olasılıkla da Ksanthos kökenli olduğu açıktır.⁹³⁹ Lucius *praenomen*'i Hermakotas'ın Roma vatandaşlık hakkı almasını ve dahası saray danışmanlığına kadar yükselmesini sağlayan kişinin MS. 6 yılı *consul*'u L. Arruntius⁹⁴⁰ olabileceğini düşündürmektedir. Bu *senator* Latium'daki Atina kökenli olmakla birlikte ölüm döşegindeki Augustus'un ardılı olabileceğini düşündüğü kişilerden biri olarak sarayda yeterince etkin olmuş gözükmektedir.⁹⁴¹ Bu durumda Galatia *procurator*'unun Padua'da bulunmuş bir yazıtta adı geçen,⁹⁴² dolayısıyla kökeni bu kente dayanmış olması gereken MS. 77 yılı *consul suffectus*'u M. Arruntius M. f. Ter(entina) Aquila'nın oğlu olduğu düşüncesi⁹⁴³ de terk edilmelidir.⁹⁴⁴ Her halükarda Caludius Dönemi Galatia eyaleti *procurator*'unun Ksanthos kökeni tespit edildiğine

⁹³⁴ PIR² A 1133.

⁹³⁵ CIL III 6834: M. Arrun[ti]o | [C]ornuti fil. pa[tr]on[o] col(oniae), qui ex libe[r]alitate sua — —].

⁹³⁶ Ramsay 1916, 99; Levick 1967b, 123; Balland 1981, 160; Rémy 1989, 132.

⁹³⁷ PIR² A 1138; Demougin 1992, 383–385 no. 470; Balland 1981, 157 no. 64.

⁹³⁸ Balland 1981, 157 no. 64: [Māp]κον Ἀρρουντίον Ἀκύλαν | [υ]ῖον Λουκίου Ἀρρουντίου | Ἐρμ[α]κότου καθηγητοῦ αὐτοκρατόρων.

⁹³⁹ Syme 1937, 228-229; Şahin – Adak 2007, 87-88 dn. 186-187; Şahin 2012, 87 dn. 187; 319 dn. 646.

⁹⁴⁰ PIR² A 1130; babası L. Arruntius (PIR² A 1129) ise MÖ 22 yılı *consul*'udur.

⁹⁴¹ Tac. ann. 1,13: quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent aut in pares vellent vel idem possent cuperentque, M. Lepidum dixerat capacem sed aspernantem, Gallum Asinium avidum et minorem, L. Arruntium non indignum et si casus daretur ausurum; ayrıca bk. Syme 1958, 380–381; 418 dn. 4; 485; Balland 1981, 160.

⁹⁴² CIL V 2819 = ILS 980.

⁹⁴³ PIR² A 1139; krş. PIR² A 1138.

⁹⁴⁴ A. Balland (1981, 162 dn. 160) bu senator'un, MÖ. 6 yılında Galatia Eyaleti valisi olan Cornutus Arruntius Aquila ile bağı olabileceğini düşünmektedir .

göre bu ailenin yaklaşık aynı dönemde Lykia Birliği *arkhiereus*'i olan M. Arruntius⁹⁴⁵ ile Nerva/Traianus zamanında *senatus* sınıfına giren oğlu M. Arruntius Claudianus⁹⁴⁶ ile bağlantısı incelenmelidir. Galatia *procurator*'unun senator M. Arruntius Claudianus'un babası olmadığı açıktır. Zira onun dede adı Arruntius Hermakotas değil, Moskhos'tur.⁹⁴⁷ Dolayısıyla iki Ksanthos'un iki Arruntii soyu arasında akrabalık bağı bulunmadığına, ayrıca *senator* Claudianus'un babası en erken Claudius zamanında vatandaşlık hakkı almış olduğuna göre, *senator*'un ailesinin yurttaşlık hakkını *procurator* M. Arruntius Aquila aracılığıyla elde etmiş olduğunu düşünmek yerinde olacaktır. M. Arruntius Aquila Galatia Eyaleti *procurator*'u olarak Pamphylia'da yol tamirati çalışmaları yürütmüş,⁹⁴⁸ ayrıca Pisidia bölgesinden asker celb etmiştir.⁹⁴⁹

Cn. Pompeius Collega: MS. 75/6–77/8 yılları arasında Galatia-Cappadocia Eyaleti'nin valisi olan Cn. Pompeius Collega⁹⁵⁰ koloninin *patronus*'u olarak onurlandırılmıştır.⁹⁵¹

L. Antistius Rusticus: Domitianus Dönemi'nde, MS. 91/2–93/4 Galatia-Cappadocia Eyaleti valisi olmuştur.⁹⁵² Eyalet valisi olduğu sırada cetin geçen kış şartlarından dolayı Antiokheia'da hububat karaborsaya düşmüştür. Bu yüzden fiyatlar artmış ve bu durmdan rahatsız olan kent yöneticileri problemin çözümü için Rusticus'a başvurmuştur. Rusticus yayınladığı ferman ile bu duruma karşı önlem almıştır⁹⁵³. Yazıtta kendisi koloninin *patronus*'u olarak gösterilmiştir.

⁹⁴⁵ Reitzenstein 2011, 167–168 no. 3.

⁹⁴⁶ PIR² C 753; Halfmann 1979, 125 no. 28.

⁹⁴⁷ Balland 1981, 151 no. 62: Ξανθίων ἡ βουλὴ καὶ ὁ | δῆμος Μόσχον Πλάτω|νος τὸν πρὸς πατρὸς πά[π]πον Μάρκου Ἀρρουντίου | Μάρκου υἱοῦ Κλαυδία[νοῦ].

⁹⁴⁸ IGR III 768 = ILS 215: Ti. Claudius Drus[i f.] Caesar Aug. Germ[an]icus pontif. maxim[us] tr. po. X imp. XIIIX p. p. c[on]s. desig. V [p]er M. Ar[ru]ntium Aqu[il]am proc. su[um] vias refecit.

[T]ι[βέ]ρι[ος] Κλαυδῖος | Δρούσ[ου] υἱὸς Καῖσαρ | Σεβαστὸς Γερμανικὸς, ἀρχιερεὺς μ[ε]γίστος, δημα[ρ]χι[κ]ῆς ἐξουσίας [τ]ὸ | ι', αὐτοκράτωρ τὸ ιη', | πατὴρ πατρίδ[ος], [ὑ]πατος | ἀποδεδειγμένος τὸ ε', | διὰ Μ. Ἀρρουντίου Ἀκουίαν | τὸν ἐπίτροπον ἑαυτοῦ | ὁδοὺς ἀποκατέστησε.

⁹⁴⁹ Bean – Mitford 1970, 21 no. 4 (= AE 1972, 624): Γάϊος Τρώλαιος[ς] Κακλουμεός, στρατολογηθεὶς ὑπὸ ἐπιτρόπου Ἀρουντίου Ἀκύλα λεγιῶνι ς' Σιδηρᾷ καὶ στρατε[υ]σάμενος ἐπὶ Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος ἔτη κζ' καὶ πειθαρχήσας καλῶς ἀπελύθη ὑπὸ Οὐεσπασιανοῦ Καίσαρος --Α-ΩΙΝ δὲ εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα κατ' [ε]ὐχὰς ἀνέθηκ[ε] τὸ ἱεῶμα Ἀπόλλωνι.

⁹⁵⁰ PIR² P 600; Sher 1951, 42; Sher 1980, 998–999; Rémy 1989, 187–188 no. 155.

⁹⁵¹ Sterrett 1888b, 148 no. 125 = CIL III 6817 = ILS 998.

⁹⁵² PIR² A 765; Sher 1951, 51–52; Sher 1980, 1012–1014; Rémy 1989, 194–195 no. 159.

⁹⁵³ Ramsay 1924, 179 no. 6; Aug(usti) Germ(anici) Pro P(raetore), dic(it) cum (duum)vir(i) et decurion(es) splendidissim(ae) col(oniae) Ant(iochensis) scripserint mihi propter hiemis asperitatem annonam frumenti

C. Caristanius Fronto (Domitianus Dönemi): bk. aş. s. 149.

P. Calvisius Ruso Iulius Frontinus:⁹⁵⁴ Kariyerine *IIIvir aere argento auro flando feriundo* olarak başlamıştır Daha sonra *seviri equites*, adı bilinmeyen bir lejyonda *tribunus militum* olmuştur. Bundan sonra sırasıyla *quaestor*, *praetor* ve *consul* olmuştur⁹⁵⁵. İmparator Vespasianus Dönemi'nde L. Iunius Caesennius Paetus ile 79 yılının *consul suffectus*'luğunu paylaşmıştır. Sonra Italia'ya dönmüş bir yol sisteminin *curator*'u olmuş ve üç tane rahiplik görevi ifa etmiştir. Roma'ya döndüğünde *curator aedium sacrarum* ve *operum locorumque publicorum* olmuştur. MS. 92–93 Asia Eyaleti'nin *proconsul*'u⁹⁵⁶. Ancak Syme Antiokheia'da ele geçmiş yazıttaki Ruso ile 79 yılı *consul confectus*'unun aynı kişi olmadığını öne sürmektedir⁹⁵⁷. MS. 106–107'de Cappadocia-Galatia Eyaleti'nin valiliğini yapmıştır. Bu görev sırasında koloninin patronus'u unvanını almıştır.⁹⁵⁸

exarsisse, petierintque ut plebs copiam emendi haberet, bono tempore omnes, qui Ant(iochensis) col(oniae) aut coloni aut incolae sunt profiteantur apud (duum)viros col(oniae) Antiochensis intra tricensimum diem quam hoc edictum meum propositum fuerit quantum quisque et quo loco frumenti habeat, et quantum in semen aut in cibaria annua familiae suae deducat, et reliqui omnis frumenti copiam emptoribus col(oniae) Antiochens(is) faciat. Vendendi autem tempus constituo in K(alendas) Aug(ustas) primas. Quod si quis non parverit, sciat me, quid quid contra edictum meum retentum, fuerit in commissum vindicaturum, delatoribus praemi nomine octava partione constituo. Cum autem adfirmatur mihi ante hanc hibernae asperitatis perseverantiam octonis et novenis assibus modium frumenti in colonia fuisse et iniquissimum (aşırı, ölçüsüz dengesiz) sit famem (kıtlık, açlık) civium suorum praedae (ganimet) cuiquam esse, excedere sing(ulos) (denarios) sing(ulos) modios pretium frumenti veto. (İmparator Caesar Augustus Domitianus Germanicus'un Legatus Augusti'si (askeri vali) L. Antistius Rusticus, çok parlak Antiocheia Kolonisi'nin yüksek memurları ve senator'ları bana kış şartları nedeniyle bu yılın (yıllık) hububat mahsulünün son derece arızalı olduğunu yazdıkları ve (bu hububattan) halkın bol miktarda satın almasını istedikleri için (şöyle) buyurur: Antiocheia Kolonisi'nin kolonisti ya da sakini olan herkes Antiochensis Kolonisi'nin duumvir'lerinin önünde otuz gün içerisinde, benim aldığım bu karara göre uygun bir zamanda bildirimde bulunsunlar! Hububata kimin, ne kadar ve nerede sahip olduğunu; ne kadarının ekili (olduğunu) yahut ne kadarını kendi ailesinin yıllık erzağı saydığını (herkes bildirsin) ve herkes geriye kalan bolca hububatı Antiochensis Kolonisinin alıcılarına satsın. Satışın resmi zamanı Augusta ayının ilk Kalendae'idir. Eğer herhangi biri benim aldığım karara karşı çıkarsa ve boyun eğmezse bilsin ki ben suç işleyenlerin cezalandırılmasında, muhbirlere ödül olarak 8 parça koyuyorum. Oysa ki söz konusu bu kış şartının (durumunun) devam etmesi durumunda bana ispat edilince 8 ve 9 as'lık hububat ölçüsünün (8–9 as değerindeki hububat) Colonia'da kalmasını, ve kendi yurttaşlarının açlığı herhangi bir kazanç olduğu için, hububat fiyatının ayrı denarius, ayrı modius'a ulaşmasını yasaklıyorum).

⁹⁵⁴ PIR² C 350; Sherk 1951, 55 – 56; Sherk 1980, 1017–1020; Rémy 1989, no. 162.

⁹⁵⁵ Sherk 1980, 1020; Degrassi 1952, 23.

⁹⁵⁶ Sherk 1980, 1020; krş. Syme 1984, 191.

⁹⁵⁷ Syme 1984, 191; Syme 1988, 416.

M. Albucius Firmus (Traianus Dönemi): Bk. aş. s. 148.

L. Flavonius Paullinus (MS. 2. yy.'ın ortaları): bk. aş. s. 162.

C. Flavonius Anicianus Sanctus bk. aş. s. 162.

Cn. Dottius Plancianus (MS. 2. yy.'ın 2. yarısı): Bk. aş. s. 161.

C. Arrius Calpurnius Frontinus Honoratus⁹⁵⁹: MS. 3. yüzyılda yaşamıştır. Quirina *tribus*'una kayıtlıdır. Kent içinde onurlandırılmıştır. Oscia Modesta Cornelia Patruina Publiana ile evlenmiştir⁹⁶⁰. Oğlu C. Arrius Calpurnius Longinus⁹⁶¹ da (yaklaşık 238 yılında) *consul* olmuştur. *Triumvir monetali auro argento flando feriundo, augur, consul* olmuş, ayrıca kendisine *patronus coloniae* unvanı verilmiştir. *Quaestor*'luğa ve *praetor*'luğa aday gösterilmiştir. Halka yaptığı bir hayırdan dolayı kentin *vicus*'ları olan Aedilicius, Patricius ve Venerius tarafından onurlandırılmıştır⁹⁶².

C. Caesennius Proculus Staeanus: (MS. 4. yy.) Kentin eşraf tabakasından biri olan Ceasennius koloninin patronu olarak yazıtlarda zikredilmiştir⁹⁶³. Koloni'de düzenlenen *Maximineion* yarışmalarında yine kentin eşraf tabakasından biri olan Gaius Flavius Baebianus ile birlikte *agonothetes*'lik görevini yürütmüştür.

C. Flavius Baebianus (MS. 4. yy.) Kenti önde gelen şahıslarından Gaius Caesennius Proculus Staeanus ile birlikte *Maximineion* yarışmalarının *agonothetes*'liğini yapmışlardır. Baebianus yaşamı boyunca kentin baş tanrısı Men'in başrahiplik görevini ifa etmiştir. Atlı sınıfın bir üyesidir⁹⁶⁴.

5.4 Kent Eşrafı ve Kolonistler

İtalik göçmenler Pisidia Bölgesi'nde kurulan kolonilere yerleştirildikten sonra onlara toprak bahşedilmiştir. Ancak bu topraklar verilirken birkaç faktör ön plana çıkmıştır. Topraklar dağıtılırken alanın büyüklüğü, verimliliği ve gelen kolonistlerin sosyal statüleri önemli rol oynamıştır⁹⁶⁵. Pisidia'da kurulmuş koloniler içinde en büyüğü Antiokheia'dır. 195 mil kare alana sahiptir. Cremna ve Olbasa 135 mil kare, Lystra 65, Parlais 32, Comama 56 mil kare büyüklüğe sahiptir. Antiokheia'ya yaklaşık 3000, Cremna ve Olbasa'ya 2000,

⁹⁵⁸ Dessau 1913, 302.

⁹⁵⁹ PIR² A 1095.

⁹⁶⁰ PIR² O 155; Bond 2007, 65.

⁹⁶¹ PIR² A 1036.

⁹⁶² Sterrett 1888b, 137 no. 111; LBW 1819; CIL III 290=6811; Feldman 1991, 253 dn. 39.

⁹⁶³ Anderson 1913, 289 no 17; 291 no. 13; Lane 1971, no. 170; Lane 1971 no. 168.

⁹⁶⁴ Anderson 1913, 289 no 17; 291 no. 13; Lane 1971, no. 170; Lane 1971 no. 168.

⁹⁶⁵ Liv. *ab. urb.* 35,9. 8,37,57,8.

Comama ve Lystra'ya 1000, Parlais'e ise yaklaşık 500 kolonist yerleştirilmiştir. Antiokheia'daki her bir kolonist için 66 2/3 *iugera* verilmiştir⁹⁶⁶.

5.4.1 *Senatorii*

5.4.1.1 *Anicii*

Anicii ailesi Roma'nın yanı sıra. Antiokheia'da da oldukça iyi bilinmektedir Ailenin kökeni Italia'da Umbria ve Latium arasındaki bölgede bulunmaktadır⁹⁶⁷.

Anicius Maximus:⁹⁶⁸ Traianus Dönemi'nde ve olasılıkla MS. 108/109 yılında Pontus et Bithynia Eyaleti'nin *proconsul*'u olmuştur. Plinius Minor, *proconsul* Anicius Maximus'un Bithynia'daki birkaç kente *ensor*'lar tarafından seçilenlerden de *summa honoraria* alınması izni verdiğini aktarmaktadır.⁹⁶⁹ Yanlış bir şekilde Publius Anicius Maximus'un (bk. aş. s. 157–159) torunu olarak kabul edilir.⁹⁷⁰ Bununla birlikte *proconsul*'un mantıklı gerekçelerle Claudius zamanında doğduğu kabul edilecek olursa, kariyeri göz önüne alındığında bu sırada orta yaşlarda olması gereken *procurator*'un oğlu olma ihtimali daha yüksektir.⁹⁷¹ Bu durumda ailenin *senatus* sınıfına H. Halfmann'ın iddia ettiği gibi Traianus zamanında alınması mümkün gözükmemektedir.⁹⁷² Zira Anicius Maximus Traianus'un hükümrانlığının henüz başlarında hali hazırda Bithynia et Pontus Eyaletinin *proconsul*'u olduğuna göre *senator* kariyerine Flavius'lar hanedanlığında başlamış gözükmemektedir. Buna göre Britania Seferi'nde silah arkadaşının gösterdiği kahramanlıkların anısına P. Anicius Maximus'un oğluna *senator* kariyerinin kapısını açan imparator Vespasianus'un bizzat kendisi olmalıdır.⁹⁷³ Aslında Vespasianus'un hükümrانlık dönemi Antiokheia tarihi açısından önemli olmuştur. Nitekim Anicius Maximus'un dışında C. Caristianus Fronto MS. 73/74 yılında *adlectio inter tribunicios* aracılığıyla *senatus* sınıfına alınmıştır (bk. aş. s. 149). Yine Flavius'lar Dönemi'nde *senatus* sınıfına alınan üçüncü Antiokheialı Iulius Paullus'tur (bk. aş. s. 153). Bunlar Tiberius zamanında *senatus* sınıfına yükselen iki kardeş L. ve Q. Sergius Paullus'tan

⁹⁶⁶ Levick 1967b, 95.

⁹⁶⁷ Belayche 2009, 338 dn. 65.

⁹⁶⁸ PIR² A 603; Rémy 1989, 45 no. 29.

⁹⁶⁹ Plin. *epist.* 10,112,2: Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui a censoribus legerentur, dumtaxat in paucissimis ciuitatibus aliud aliis iussit inferre; ayrıca bk. Sherwin-White 1966, 722; Garnsey 1998, 13–14; Marek 2003, 86; Adak – Wilson 2012, 24 dn. 100.

⁹⁷⁰ Levick 1967b, 117 dn. 4; Devijver 1976–1987, (I) 98; Halfmann 1979, 129 no. 35a; Rémy 1989, 45 dn. 216; Demougin 1992, 403.

⁹⁷¹ A. Stein (1927, 335); E. Groag (PIR² A 603–604) ve Adak – Wilson 2012, 24 dn. 101.

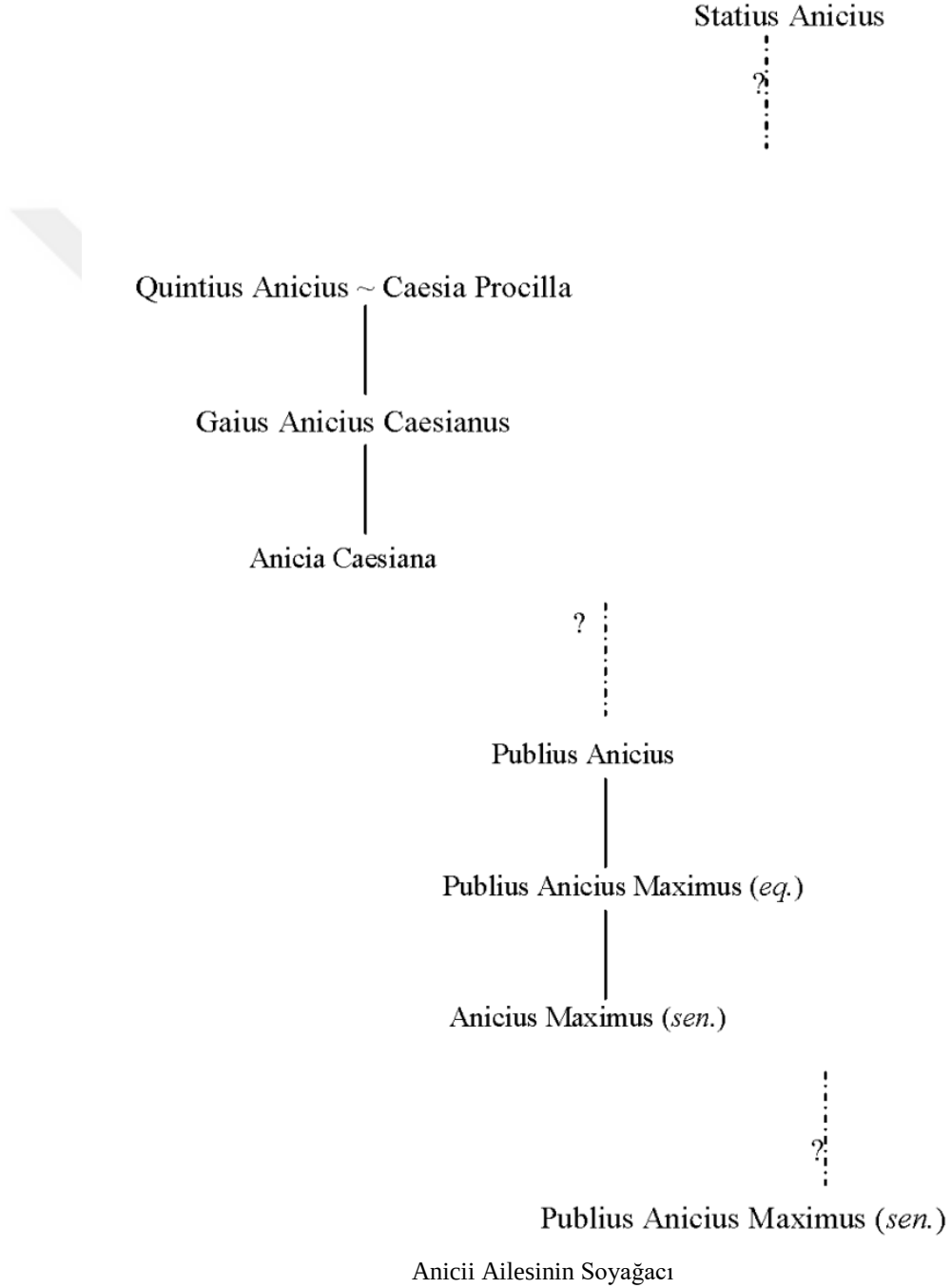
⁹⁷² Halfmann 1982, 32.

⁹⁷³ Krş. Adak – Wilson 2012, 24.

sonra koloninin ilk *senator*'larıdır. Koloni ile Vespasianus arasındaki bu özel durum kuşkusuz Vespasianus'un eski silah arkadaşı P. Anicius Maximus'un Britania seferindeki kahramanlıklarına duyduğu saygının ve ona karşı gösterdiği vefanın sonucudur.

P. Anicius Maximus: M. Aurelius Dönemi'nde Afrika Eyaleti'nin *proconsul*'u M. Acilius Glabrio Cn. Cornelius Severus'un *legatus*'u olmuştur⁹⁷⁴.

Anicii

⁹⁷⁴ AE 2004, 1673; Abdallah 2005, 102; Christol – Drewbear 2007, 225–232; Adak – Wilson 2012, 24.

AE 2004, 1673:

[Imp(eratori) Caes(ari) divi Antonini Pii f]il(io) div[i Hadr]iani ne[p(oti)] divi [Traiani Parthici pronep(oti) | divi Nervae abnep(oti) M. Aure]lio Antonino Aug(usto), Arme[n]iaco, Me[dico, Parthico maximo, | pont(ifici) max(imo), trib(unicia) pot(estate) XX-], imp(eratori) V, co(n)s(uli) III, p(atri) p(atriae), civitas Lim[is]a arcum [-- - d(ecreto) d(ecurionum) p(ecunia) p(ublica) fecit² | M. Acilio] Glabrio[n]e] proco(n)s(ule), P. Ani[c]io Maxim[o legato eius].

5.4.1.2 Albucii

M. Albucius Firmus: C. Firmus'un torunudur. Kentte bulunan yazıtta⁹⁷⁵ Cappadocia, Coele Syria ve Phoenice eyaletlerinin legatus Augusti'si; Asia Eyaleti proconsul'u olduğu dile gitirilmektedir. Yazıt Ramsay tarafından MS. 115'ten sonraya tarihlendirilmektedir⁹⁷⁶.

5.4.1.3 Calpurnii

L. Reginianus: *Procurator* Claudius Macareus'in MS. 113-120 yılına tarihlenen mektubuna ait bir fragmanda λαμπρός ὑπατικός olarak Calpurnius Reginianus adlı bir şahıs geçmektedir⁹⁷⁷. Bu şahıs L. Calpurnius Reginianus'un babası olmalıdır. L. Calpurnius Reginianus'un dedesi olmalıdır⁹⁷⁸.

L. Calpurnius Reginianus: Babası konsül Calpurnius Reginianus'tur. Yaşamı boyunca Tanrı Dionysos'un başrahibi ve *duumvir* olan Ulpus Tatianus Marcellus tarafından onurlandırılmıştır Groag, *consul*, L. Calpurnius Proculus ve Domitia Regina'nın oğlu olduğunu ve 2. yüzyılın sonu ya da 3. yüzyılın başında *consul* suffectus olduğunu öne sürmektedir. Wilcken Apollonios'un kayıtlarına dayanarak *consul* oluşunu Hadrianus Dönemi'ne tarihlendirmektedir. Halfmann ise bu kayıtlarda Strateges Apollonios'tan bahsedilmediğini, ayrıca bu kayıtların ona ait olmadığını ileri sürerek Levick ve Groag'ın görüşlerine katılmaktadır.

⁹⁷⁵ Sterrett 1888b, 144 no. 117, CIG III 6823; Ramsay 1941, 141 no.147.

⁹⁷⁶ Ramsay 1941, 142.

⁹⁷⁷ Wilcken 1936, 160–161 no. 74 str. 1–3: Κλαύδιος Μακαρεὺς Καλπουρνίου | Ῥηγιννιανοῦ ὑπατικοῦ [.] οἱ πρα[γ]μα|τευτῇ τοῦ αὐτοῦ [χαίρειν].

⁹⁷⁸ PIR² C 308; PIR² C add. 306a; Levick 1967b, 118 dn. 2; Levick 1968a, 56.

5.4.1.4 Caristanii

C. Caristanius Fronto:⁹⁷⁹ Calpurnia Paulla ile evlidir.⁹⁸⁰ Olasılıkla İlk Caristanius'un torunudur. MS. 76–79 yılları arasında Britania'da *Legio IX Hispania*'nın *legatus*'u olmuştur⁹⁸¹. *Tribunus militum, praefectus alae Bosporanorum* görevlerini yürütmüş olup, MS. 73/74'te *tribunus* arasına (adlectus in senatum inter tribunicios) arasına alınarak *senatus* sınıfına dâhil edilmiş ve MS. 75–76'da *praetorlar* arasına (*inter praetorios*) terfi etmiştir. MS. 74/5–75/6 yıllarında Pontus et Bithynia Eyaleti'nin *legatus*'u, MS. 78–80/81 *legatus Augusti Hispanae*, MS. 81–84'de Provincia Lycia et Pamphylia'nın *legatus augusti*'si olmuştur⁹⁸². MS. 90 yılında *consul suffectus* olmuştur⁹⁸³.

Cheesman 1913, 260 no. 4:

C. Carist[a]-
 2 nio C. f. Ser(gia) Fr[on]-
 toni trib(un)o mil(itum), pr[ae]f(ecto)
 4 eq(uitum) al(ae) Bosp(or)anorum), adl[e]-
 cto in senatu inte[r]
 6 tribunic(ios), promotus in-
 ter praetorios, leg(ato) pro
 8 pr(aetore) Ponti et Bithyn(iae), leg(ato) Imp(eratoris)
 divi Vespasian(i) Aug(usti) leg(ionis)
 10 IX Hispanae in Britann(ia),
 leg(ato) pro pr(aetore) Imp(eratori) divi Titi
 12 Caes(aris) Aug(usti) et Imp(eratori) Domitian(i)
 Caes(aris) Aug(usti) provinc(iae) Pam-
 14 phyliae et Lyciae, patro-
 no col(oniae)
 16 T. Caristanius Cal-
 purnianus Rufus
 18 ob merita eius h(onoris) c(ausa).

⁹⁷⁹ Cheesman 1913, 260 no. 4; Devijer 1989, 337 no. 13; Birley 1981, 234; PIR² C 423; Levick 1967b, 112; Halfmann 1979, 109 no. 13.

⁹⁸⁰ Christol – Dew-Bear 2002, 180; Mowery 2006, 238.

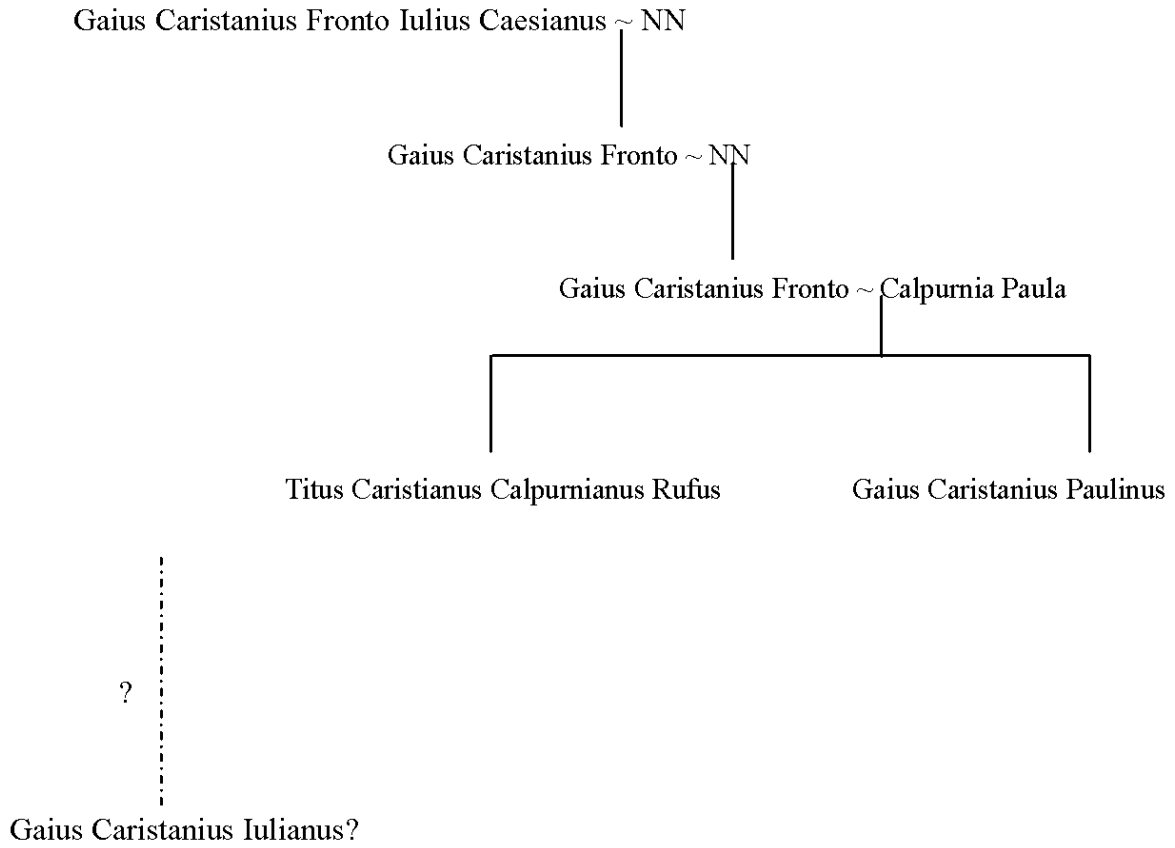
⁹⁸¹ Birley 1981, 234.

⁹⁸² Cheesman 1913, 262; Groag – Stein 1899, col. 1592.

⁹⁸³ Degrassi 1952, 27; Bowie 2014, 70

C. Caristanius Fronto (II): Yukarıda yer alan Caristanius'un oğludur⁹⁸⁴. Kendisi hakkında çok fazla bilgiye sahip değiliz.

Caristanii

Caristanii Ailesinin Soyağacı

5.4.1.5 Flavonii

C. Flavonius Paullinus Lollianus:⁹⁸⁵ Antiokheia'da *duumvir*'lik makamında bulunan, Antiokheia'nın dışında Attaleia ve Ephesos yurttaşlıklarına da sahip olan C. Flavonius Anicianus Sanctus'un (bk. aş. s. 162) oğlu, L. Flavonius Paullinus'un (bk. aş. s. 162) torunu ve *procurator* P. Flavonius Paullinus'un (bk. aş. 151) yeğenidir. *Leigo Italica*'nın *tribunus militum*'u olmuştur. *Legio II* ve *Legio III* M. Aurelius zamanında oluşturulmuştur. *Legio II* Noricum, *Legio III* Reatia'da konuşlandırılmıştır. Yazıtlarda bu şahsın niçin onurlandırıldığına dair bir belge yoktur. Ancak babasının koloninin *patronus*'u olduğundan

⁹⁸⁴ Halfmann 1979, 129 no. 32.

⁹⁸⁵ PIR² F 447; Halfmann 1982, 646.

belki onun kariyerinden dolayı bir hayırseverlik yapmış olabilir.⁹⁸⁶ Ephesos'ta bulunan yazıtta göre⁹⁸⁷ Anicianus Sanctus, *senator* Pompeius Hermippus'un kardeşi olan Pompeius Quartinus ile çağdaştır. Buna göre C. Flavonius Paullinus Lollianus'un kariyeri MS. 3. yüzyılın başına tarihlendirilebilir.

IEphesos 1238:

- Τύχης Σωτείρας·
 2 ὑπὲρ τῆς πρώτης καὶ
 μεγίστης μητροπόλε-
 4 ως τῆς Ἀσίας καὶ δις νεω-
 κόρου τῶν Σεβ(αστῶν) καὶ φιλοσε-
 6 βάστου Ἐφεσίων πόλεως
 ἢ Ἀντιοχέων κολώνων
 8 Καισαρέων πόλις τὸν
 ἀνδριάντα ἀνέστησε,
 10 εἰσηγησαμένου Γαΐου
 Φλαουωνίου Ἀνικιανοῦ
 12 Σάνκτου πάτρωνος τῆς
 κολωνείας
 14 διὰ πρεσβευτῶν Μ(άρκου) Ἰουλί-
 ου Οὐειβιανοῦ Παυλεί-
 16 νου καὶ Λ(ουκίου) Ἰουλίου Μετ-
 τιανοῦ Πρόκλου·
 18 γραμματεύοντος
 τοῦ δήμου
 20 Γν(αῖος) Πομπηίου Κουαρ-
 τείνου νεωκόρου.

P. Flavonius Paullinus:⁹⁸⁸ *Quattuorvir viarum curandarum, tribunus laticlavius Legionum X Fretensis et XII Fulminatae, quaestor (urbanus), (pro)quaestor(e) provinciae Cypri, aedilis Cerialis, praetor, legatus (proconsulis) [Lyc]iae et Pamphyliae, legatus Legionis I Adiutricis* makamlarında bulunmuştur. Büyük ihtimalle *procurator* Flavonius Paullinus'un oğludur. Dolayısıyla C. Flavonius Paullinus Lollianus'un akrasıdır.

⁹⁸⁶ IAntiokheia s. 95.

⁹⁸⁷ IEphesos 1238.

⁹⁸⁸ Robinson 1926a, 230 no. 62; PIR² F 448; Halfmann 1982, 646; Rémy 1989, 272 no. 255.

Robinson 1926a, 230 no. 62:

- Π. Φλαώνιον Παυλεῖ-
 2 νον τὸν λαμπρότα-
 τον ἡγεμόνα λεγεῶ-
 4 νος α' Ἴτ(αλικῆς), ὑπ<α>τικό(ν), πραι-
 τορα, κουαίστο[ρα], ταμίαν
 6 ἐπαρχίας Κύπρου, πρεσ-
 βευτὴν [Λυκ]ίας Παμφυ-
 8 λίας, αἰ[δύλιν] κερεάλιν,
 χειλία[ρχον πλ]ατύσιμον
 10 λεγεῶνος ι' Φραιτησίας
 καὶ ιβ' κεραυνοφόρου,
 12 βιόκουρον,
 Φλαώνιος Αὐξάνων
 14 ἀπελεύθερος τὸν ἑαυ-
 τοῦ πάτρωνα.

Flavonia Menadora:⁹⁸⁹ MS. 165/8 yılı consul suffectus'u C. Novius Priscus'un eşi, C. Novius Rusticus Venul(eus) Apronianus'un annesi.⁹⁹⁰ L. Flavonius Paullinus'un halası olma ihtimali yüksektir.

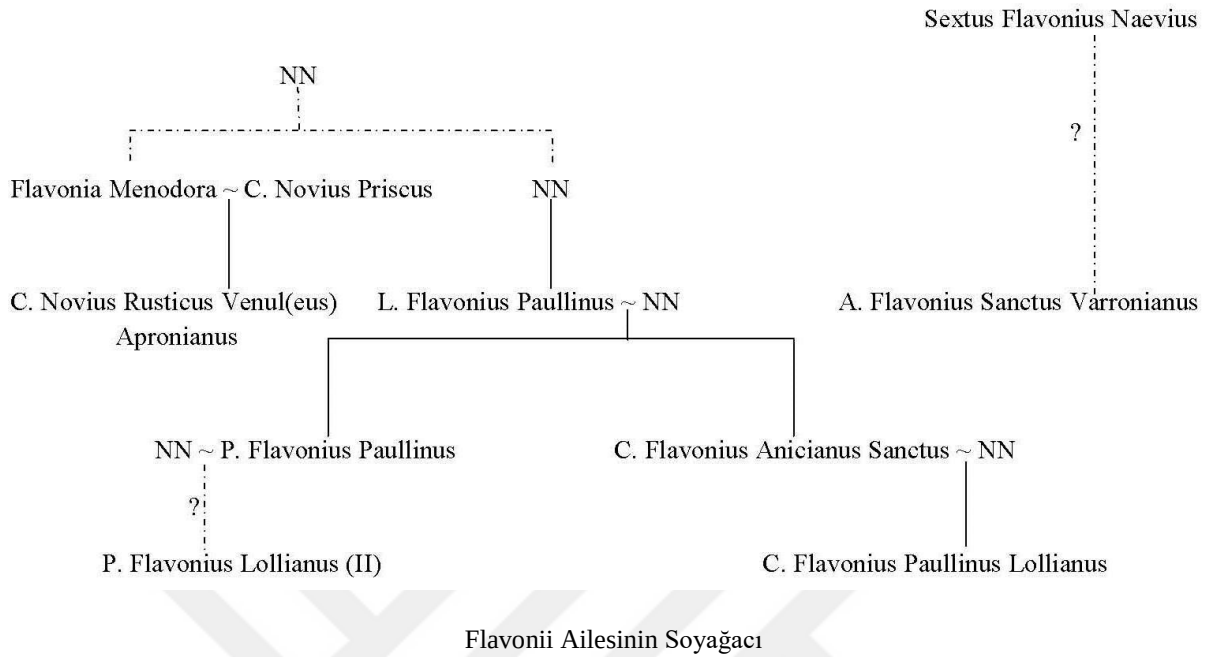
CIL III 6816:

- C • NOVIO • C • NOVI •
 2 PRISCI • COS • ET • FLAVONIAE
 MENODORAE • FIL • SER • RVS-
 4 TICO • VENVL • APRONIANO •
 XVIR • STLITIB • IVDICANDIS •
 6 TRIB • LATICL • LEG • VI • FER • CAPAR ^{sic.}

⁹⁸⁹ Levick 1967b, 115; Levick 1958a, 75; PIR² F 449; Halfmann 1982, 646.

⁹⁹⁰ CIL III 6815–6816.

Flavonii

5.4.1.6 Iulii

Iulius Paullus:⁹⁹¹ Antiokheia’da bulunan yazıtta göre 113 yılı *consul suffectus*’u Servus Corbelius Dolabella Pompeius Marcellus’un eşi Iulia Agrippina’nın babasıdır. Dolayısıyla *senator* kariyeri Flavius’lar Dönemi’nde başlamıştır.⁹⁹² Yazıt Iulius Paullus’un sadece *praetor* ve *VIIvir epulorum*⁹⁹³ makamlarını anmaya değer görmüştür.

Iulia Agrippina:⁹⁹⁴ *Senator* Iulius Paulus’un kızıdır. Eşi, *consul*, *flamen Quirinalis* (Romulus’un rahibi), *augur*’dur. Cornifium’da kendisi için dikilen onurlandırma yazıtında tam adı Servus Cornelius Dolabella Metilianus Pompeius Marcellus olarak geçmiştir⁹⁹⁵. Ancak Antiokheia’daki yazıtta Metilianus adı kullanılmamıştır. Zengin bir aristrokrat olan Agrippina, kentin yönetimi tarafından onurlandırılmıştır. Onurlandırma nedeni bilinmemekle beraber yapılarla birlikte para ve oyun sağlamış olabilir⁹⁹⁶.

Levick 1958b, 219:

⁹⁹¹ Levick 1958b, 219 = AE 1960, 35; ayrıca bk. Levick 1967b, 112 dn. 2; PIR² I 452; Halfmann 1979, 116 no. 20.

⁹⁹² PIR² I 452; Halfmann 1979, *loc. cit.*; Adak – Wilson 2012, 24.

⁹⁹³ Schumacher 1973, 115; krş. Halfmann 1979, *loc. cit.*

⁹⁹⁴ PIR² I 642.

⁹⁹⁵ ILS 1094; CIL IX 3153.

⁹⁹⁶ Levick 1958b, 222.

Iuliae Agrippi-
 2 nae Iuli Paulli
 senatoris, prae-
 4 torii, <V>IIvir(i) fil(iae),
 uxor(i) Servi Corne-
 6 li Dolabellae Pom-
 pei Marcelli pat[ris],
 8 consular[is, flaminis]
 Quir[inalis, auguris(?)],
 10 Dec. I[unius — — —]
 IIvir II et I[Ivir quinq(uennalis)]
 12 et Mummi[a — — —]
 uxor eius sa[cerdos(?)]
 14 et D. Iunius Ru[finus(?)]
 et Iunia Maxima [D.(?)]
 16 [I]uni Frugi ob meri-
 ta eius
 18 d(ecreto) d(ecurionum)
 h(onoris) c(ausa).

5.4.1.7 Novii

C. Novius Priscus: MS. 152 Eylül-Ekim ayının *consul suffectus*'u olmuştur⁹⁹⁷. Christol ve Drewbear, Priscus'un *suffect consul*'luğunu 165–168 yıllarına tarihlendirirler⁹⁹⁸. Ramsay, Novius'un yaklaşık MS. 149'da Galatia Eyaleti valiliği yaptığını öne sürmektedir⁹⁹⁹. C. Novius Rusticus Venuleius Apronianus'un babasıdır. Flavonia Menodora'nın kocasıdır.

C. Novius Rusticus Venuleius Apronianus: C. Novius Priscus ile Flavonia Menodora'nın oğludur. *Decemvir stlitibus iudicandis*, *Legio VI Ferrata Caparcotna*'nın *laticlavius*'u olmuş, *quaestor* ve *tribunus*'luktan sonra Asia Eyaleti'nin *legatus*'u olarak atanmıştır¹⁰⁰⁰. C. Novius Priscus Venuleius Apronianus 180–190 yılları arasında *senator* olmuş olmalıdır¹⁰⁰¹.

⁹⁹⁷ PIR² N 186; Levick 1967b, 116; Sherk 1951, 71; Ramsay 1941, 255; Lambrechts 1936, 86 no. 449; Hüttl 1933, 93.

⁹⁹⁸ Christol – Drewbear 2007, 230.

⁹⁹⁹ Ramsay 1941, 255.

¹⁰⁰⁰ Sterrett 1888b, 131 no.103; Ramsay 1924, 89 no. 10; CIL III 6814; ILS 8976a; PIR² N 191.

5.4.1.8 Sergii

Aile Lykaonia Bölgesi'nin kuzeyindeki geniş topraklara sahiptir¹⁰⁰².

L. Sergius Paullus (II): Bu ailenin *senatus* sınıfına alınan ilk üyesidir. MS. 42–47 yılları arasında Tiber Nehri'nin taşkınlarından sorumlu *curator (curator alvei Tiberis)* görevini üstlenmiştir¹⁰⁰³.

L. Sergius Paullus (III): *IVvir viarum, Legio VI Ferrata*'nın *tribunus militum*'luğunu yapmıştır. Olasılıkla yukarıda adı geçen Sergius'un oğludur. L. Nonius Calpurnius Torquatus Asprenas ile Eylül ayı *consul suffectus*'u olmuştur¹⁰⁰⁴. MS. 112 yılı *consul suffectus*'u Cn. Cornelius Severus'un karısı Sergia Paullina'nın babasıdır¹⁰⁰⁵.

Q. Sergius Paullus: Aziz Paulus Hristiyanlığı yaymak için çıktığı Kıbrıs yolculuğunda arkadaşı Barnabas'la birlikte yeni dinin öğretilerini dinlemek isteyen Q. Sergius Paullus'un konuğu olmuşlardır. Yukarıda yer alan Sergius'un kardeşidir. MS. 46–48'de Provincia Cyprus'un *proconsul*'u olmuştur¹⁰⁰⁶.

L. Sergius Paullus (IV): L. Sergius Paullus (III)'ün oğlu ve Sergia Paullina'nın kardeşidir¹⁰⁰⁷.

Sergia Paullina¹⁰⁰⁸: MS. 112 yılı *consul suffectus*'u Cn. Cornelius Severus'un karısıdır¹⁰⁰⁹. Olasılıkla L. Sergius Paullus (III)'ün kızıdır.

L. Sergius Paullus (V): L. Sergius Paullus (IV)'ün oğludur. MS. 151? yılı *consul suffectus* 'udur.¹⁰¹⁰ Pannonia Superior Eyaleti'nin *legatus augusti pro praetore*'si olmuştur¹⁰¹¹.

¹⁰⁰¹ Christol – Drewbear 2007, 231.

¹⁰⁰² Halfman 2007, 180.

¹⁰⁰³ CIL VI 31545 = ILS. 5926; Halfmann 1979, 101 no. 3.

¹⁰⁰⁴ CIL VI 253; Devreker 1976, 184; Halfmann 1979, 105 no. 9.

¹⁰⁰⁵ Halfmann 1979, 105 no. 9.

¹⁰⁰⁶ *Acta apost.* 13,7. Ayrıca bk. Mitford 1947, 206; Halfmann 1979, 101–102 no. 4.

¹⁰⁰⁷ Halfman 1979, 106'daki soyağacı.

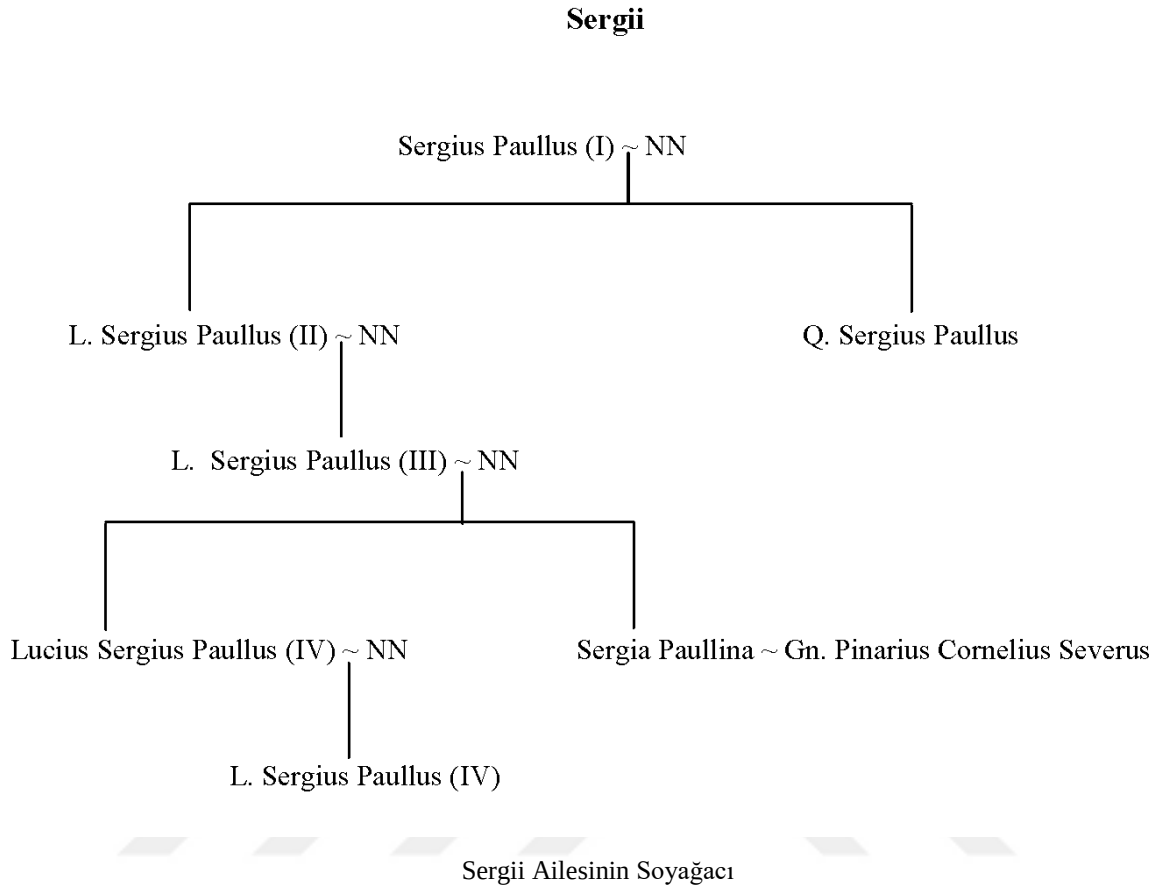
¹⁰⁰⁸ Ramsay 1926, 203; AE 1928, 99; Calder 1930–1931, 59; Halfmann 1979, loc. cit.

¹⁰⁰⁹ PIR² C 1453.

¹⁰¹⁰ Alföldy 1977, 161.

¹⁰¹¹ Halfman 2007, 181.

MS. 166–167 Asia *proconsul*'u¹⁰¹², MS. 168 *praefectus urbi*¹⁰¹³, MS. 168 yılında ikinci kez *consul* olmuştur¹⁰¹⁴.

5.4.2 *Equestri*

5.4.2.1 *Anicii*

Statius Anicius: Ailenin Antiokheia'daki ilk üyesi olan Tertius'un oğlu Statius Anicius'tur¹⁰¹⁵. Azatlısı Anicius Statius Syneros'un onun için mezar yazıtından adını öğrenmekteyiz. Azatlısı vasiyeti üzerine bıraktığı 400 denaria'ya bir 400 denaria'ya daha ekleyerek mezarını yaptırmıştır¹⁰¹⁶. *decurio* olmuştur. Augustus çağında gelen ilk kolonist ailelerden olmalıdırlar¹⁰¹⁷. Cauwenberghe, kendisine ait yazıtı Augustus ya da Tiberius

¹⁰¹² Euseb. *hist. ecc.* 4,26,3. Ayrıca bk. Bowersock 1969, 83.

¹⁰¹³ Πολιάρχος: Kentlerde kanun ve düzenin korunması bu memurun sorumluluğundadır. Galen. *De praenotione ad Posthumum (Epigenem)* 14, 612. ἐπισκεψόμενοι τὸν Εὐδήμον ἀφίκοντο Σέργιός τε καὶ ὁ Παῦλος, ὃς οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ὕπαρχος ἐγένετο τῆς πόλεως.

¹⁰¹⁴ Alföldy 1977, 161; Halfmann 2007, 181; Weck – Pangerl 2005, 253.

¹⁰¹⁵ AE 2002, 1454.

¹⁰¹⁶ Hoet-Van Cauwenberghe 2002, 154; Drew-Bear 1998, 362.

¹⁰¹⁷ Salomies 2006, 96; AE 2002, 547.

zamanına tarihlendirmektedir¹⁰¹⁸. Sahip olduğu *cognomen*'i Statius imparatorluk genelinde seyrek olarak kullanılmakla beraber Italia ve Roma'da görülmüştür. Anadolu genelinde de seyrek kullanılan bir isimdir. Antiokheia'da bu *cognomen*'e sahip başka biri daha bilinmektedir. Bu şahıs Statius Pescennius'tur¹⁰¹⁹.

C. Anicius Caesianus: Men'e adanmış bir adak yazıtında adı geçmektedir¹⁰²⁰. Anicius Quintus'un oğludur. Kentin *duumvir*'liğini yapmıştır. Iulius Claudius hanedanlığı sırasında atlı sınıfın bir üyesi olmuştur¹⁰²¹. Syria'da konuşlanmış olan *Legio III Gallica*'nın *tribunus militum*'u olmuştur¹⁰²². Anicius'un Caesianus *cognomen*'i kent içinde yine önemli bir yere sahip Caristanii ailesinden Caesianus Caristianus Fronto'yu anımsatmaktadır. Belki aileler arasında bir akrabalık bağı kurulmuş olabilir. Bunun dışında belki bu *cognomen*'i annesi Caesia Procilla'dan olabilir. Kızı Anicia Caesiana'dır.

P. Anicius Maximus:¹⁰²³ Büyük ihtimalle Augustus'un hükümrانlığı sırasında doğmuştur. C. Anicius Caesianus'un yakın akrabasıdır (amca veya kuzen).¹⁰²⁴ Bu yakın akrabayı taşıdığı Caesianus *cognomen*'inden dolayı Ramsay, Anicii'nin Antiokheia'nın önde gelen bir başka ailesi olan Caristanii ile evlilik yoluyla akrabalık bağı taşıdıklarını düşünmektedir.¹⁰²⁵ Claudius Dönemi'ne tarihlenen ve Aleksandreia yurttaşları tarafından onun onuruna Yalvaçta dikilen onurlandırma yazıtı P. Anicius'un askeri kariyeri hakkında bilgi vermektedir.¹⁰²⁶ Buna göre kariyerine olasılıkla Caligula zamanında ve Syria'da konuşlu *Legio XII Fulminata*'da *primus pilus* olarak başlamıştır. Bunun hemen ardından memleketinde bulunmuş gözükmektedir. Zira Antiokheialılar Caligula'nın kuzeni ve kayınbiraderi olan Cn. Domitius Ahenobarbus'a onursal *duumvir*'lik makamını takdim

¹⁰¹⁸ Hoet-Van Cauwenberghe 2002, 154.

¹⁰¹⁹ CIL III 6843; Hoet-Van Cauwenberghe 2002, 154.

¹⁰²⁰ Ramsay 1916, 94.

¹⁰²¹ Ramsay, 1916, 95–96; AE 1920, 76; Birley 1969, 81; Devijer; 1976, 97 A 166; Demougin 1992, 521 no. 622, Christol – Drewbear 2007, 226.

¹⁰²² Demougin 1992, 521 no. 622; Halfman 1979 129, no 35b; Devijver 1976, A 116; Birley, 1969, 81, Stein 1927, 335.

¹⁰²³ PIR² A604; Levick 1967b, 117; Devijver 1976–1987, (I) 97–98 no. 116, (IV) 1432, (V) 1998; Dobson 1978, 188–189 no. 52; Demougin 1992, 402–403 no. 490; Mitchell – Waelkens 1998, 10; Syme 1995, 233; Christol – Drew-Bear 2002, 279–282; Adak – Wilson 2012, 23–25.

¹⁰²⁴ Bk. Adak – Wilson 2012, 23 ve dn. 96.

¹⁰²⁵ Ramsay 1916, 95. Yine Augustus zamanında yaşamış olan C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius (bk. aş. s. 160).

¹⁰²⁶ CIL III 6809 = ILS 2696.

ettikeri sırada,¹⁰²⁷ onun temsilcisi (*praefectus*) olmuştur. Daha MS. 40 yılından kısa bir süre önce Rhein dolaylarında konuşlu *Legio II Augusta*'da *Castrorum praefectus* makamına gelmiştir.¹⁰²⁸ Bu görevdeyken Caligula'nın Kuzey Denizi'ne kısa süreli seferine katılmasından dolayı ilk askerini beratını almıştır. Claudius zamanında Anicius Maximus *Legio II Augusta*'nın Vespasianus'un komutasında Britania'ya naklinde yer almış ve MS. 43 yılında Britania'daki çarpışmalarda gösterdiği kahramanlıktan dolayı *corona muralis* ve *hasta pura* ile onurlandırılmıştır.¹⁰²⁹ Onur yazıtında bahsedilen son görevi, *praefectus exercitus qui est in Aegypto*, Aleksandreia'lılar tarafından Antiokheia'da yapılan onurlandırmanın gerekçesini anlaşılır kılmaktadır.

CIL III 6809 = ILS 2696:

- P(ublio) Anicio
 2 P(ubli) f(ilio) Ser(gia) Maximo,
 praefecto
 4 Cn(aei) Domiti Ahenobarbi,
 p(rimo)p(ilo) leg(ionis) XII Fulm(inatae), praef(ecto)
 6 castror(um) leg(ionis) II Aug(ustae) in
 Britannia, praef(ecto) exer-
 8 citu(s) qui est in Aegypto,
 donato ab Imp(eratore) donis
 10 militaribus ob expeditionem,
 honorato
 12 corona murali et
 hasta pura ob bellum
 14 Britannic(um), civitas
 Alexandr(ia) quae est
 16 in Aegypto h(onoris) c(ausa).

Yakın zamanda Döşeme Boğazı'nda bulunan yazıt P. Anicius Maximus'un askeri görevlerinin sonunda *procurator* kariyerine geçtiğini ve Vespasianus zamanında Galatia ve Lycia et Pamphylia eyaletlerinin finans *procurator*'u olduğunu belgelemektedir.¹⁰³⁰ Her

¹⁰²⁷ Christol – Drewbear 2002, 280.

¹⁰²⁸ Keppie 2000, 133.

¹⁰²⁹ Keppie 2000, 138–139; Birley 2002, 105; Maxfield 1981, 77, 160–161, 204; Adak – Wilson 2012, 24 dn. 99.

¹⁰³⁰ Adak – Wilson 2012, 8.

halükarda Vespasianus Galatia ve Lycia et Pamphylia eyaletlerinin finans *procurator*'luğuna Britania seferindeki eski silah arkadaşını layık bulmuştur. Myra'da bulunmuş inşa yazıtına göre¹⁰³¹ bu makamda L. Valerius bulunduğuna göre Anicius Maximus bu eyaletlerdeki görevine MS 71 yılında atanmış olmalıdır.¹⁰³²

Adak – Wilson 2012, 8:

- 01 [Imp(erator) Caesar Aug(ustus)]
[Vespasi]anus co(n)s(ul) IIII imp(erator) VI p(ater) p(atriciae)
2 [per C]n(aeum) Avidium Celerem Rutilium
[L]upum Fisci[l]ium Firmum leg(atum)
4 [p]rovinciae Pamphyliae et
[L]yciae et per P(ublium) A[n]icium Max[i]-
6 mu[m p]roc(uratorem) provinc(iae) Galaticae,
Ponti et Pamphyliae et Lyciae
8 vi[a]m munit. vac.
Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Σεβαστὸς
10 Οὐεσπασιανὸς ὕπατος τὸ δ'
[αὐ]τοκράτωρ τὸς' πατὴρ πατρίδος

Bu *procurator*'un taşıdığı Maximus *cognomen*'i ailenin önde gelen üyeleri arasında uzun süre korunmuştur. Zira P. Anicius Maximus'un ardılları arasında bu *cognomen*'e sahip iki *senator* bilinmektedir. Bunlardan biri Traianus zamanında Bithynia Eyaleti *proconsul*'u olan Anicius Maximus (bk. yk. s. 146–147); diğeri ise M. Aurelius Dönemi'nde Afrika Eyaleti'nin *proconsul*'u M. Acilius Glabrio Cn. Cornelius Severus'un *legatus*'u olan P. Anicius Maximus'tur (bk. yk. s. 147–148). Bu üçüncü Anicius Maximus büyük ihtimalle Bithynia Eyaleti *proconsul*'u olan Anicius Maximus'un torununun oğludur.

MS. 2. yüzyılın sonunda Anicii ile Flavonii arasında akrabalık bağı kurulmuştur. C. Flavonius Anicianus Sanctus'un (bk. aş. s. 162) oğlu Flavonius Lollianus (bk. yk. s. 150–151), *senator* kariyerini MS. 3. yüzyılın başında yürütmüştür.¹⁰³³

¹⁰³¹ IGR III 725.

¹⁰³² Adak – Wilson 2012, 24.

¹⁰³³ Halfmann 1982, 646; krş. Adak – Wilson 2012, 24.

5.4.2.2 Calpurnii

L. Calpurnius Frugi: Sergia tribusundan, *duumvir*, *sacerdotes*, *praefectus fabrum*, I. Vinimicia Birliğinin *praefectus*'u olmuştur¹⁰³⁴. Ayrıca Augusta Germanica Ala'sının da *praefectus*'u olmuştur¹⁰³⁵. MS. 2. yüzyılda yaşamıştır.

Kentte ele geçmiş yazıtlarda ailenin pekçok azatlısını görmekteyiz. Decimus Calpurnius Frugi, Calpurnius Philippus, Calpurnius Chresimos, C. Calpurnius Ulis, C. Calpurnius Zosimos, L. Calpurnius Fronton, L. Calpurnius Agathon bunlar arasında sayılabilir¹⁰³⁶.

5.4.2.3 Caristanii

C. Caristanius Fronto Caesianus Iulius: *Praefectus fabrum*, *Legio XII Fulminata tribunos militum*, *praefectus cohortis Bosporanorum*, *pontifex*, *sacerdos* görevlerini ifşa etmiştir¹⁰³⁷. Eyalet valisi Publius Sulpicius Quirinius ile *legatus*'u[?] M. Servilius'un *praefectus*'luğunu yaptıktan sonra onlar adına kentte *duumvir*'lik görevini yapmıştır. Claudius ve Nero Dönemleri'nde yaşamıştır. Kent içinde dikilen bir yazıtta İmparator Claudius'un Britannia'da kazandığı zafer için çocuklarıyla birlikte şehirde vahşi hayvan gösterileri düzenleyip ve halka yemek vermiştir¹⁰³⁸. Bu gösteriler 25/01/45–24/01/46 arasında yapılmış olmalıdır¹⁰³⁹. *Decurion*'ların kararıyla kentte heykeli dikilen ilk kişidir¹⁰⁴⁰. Aziz Paulus kente geldiğinde kentte önemli görevlerden birini yapmış olma olasılığı vardır¹⁰⁴¹. Askeri cursus yapmıştır. Sahip olduğu *cognomen*'lerden Iulius, Gallia kökenlidir¹⁰⁴².

C. Caristanius Fronto: Ailenin bir üyesi olmakla beraber hangi görevleri yaptığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Kent içinde ele geçmiş yazıtta Lykia-Pamhyla Eyaleti valisi C. Caristanius Fronto'yu onurlandırmıştır. Olasılıkla valinin oğludur¹⁰⁴³.

¹⁰³⁴ Sterret 1888a, 220 no. 354; CIL III. 6831.

¹⁰³⁵ Sterrett 1888a, 274 no. 389; Dejiver 1989, 337 no. 12.

¹⁰³⁶ Lane 1978, 131; SEG 31, 1253.

¹⁰³⁷ ILS 9502–9503; PIR² C 425; Devijver 1976–1987, 225 C81; krş. Levick 1967b, 62–63, 111, 117, 212–213; Adak – Wilson 2012, 23 dn. 27.

¹⁰³⁸ Christol – Drew-Bear – Taşlıalan 2001, 3.

¹⁰³⁹ Kriekhaus 2006, 154.

¹⁰⁴⁰ Cheesman 1913, 253, no. 1=ILS 9502, Cheesman 1913, 254, no. 2= ILS 9503.

¹⁰⁴¹ Mowery 2006, 239 dn. 92.

¹⁰⁴² Schulze 1904, 24.

¹⁰⁴³ PIR² C 424.

C. Caristanus Paulinus: 90 yılı *consul suffectus*'u Caristanus'un oğludur. *Legio XII Fulminata*'nın *tribunus militum*'udur. İmparator Vespasianus'un rahipliğini yapmıştır. *Duumvir* ve *duumvirquinquennalis* görevlerini ifa etmiştir¹⁰⁴⁴.

C. Caristanus Iulianus: *Legio XII Fulminata*'nın *tribunus militum*'u'dur (angisticlavus=atlı sınıfa mensup), *Praefectus Alae*, *praetor inter civis at inter*, adını bilemediğimiz bir eyaletin *legatus augusti pro praetor*'u¹⁰⁴⁵, MS. 100/101'de Provincia Achaia'nın *proconsul*'u olmuştur¹⁰⁴⁶.

Titus Caristianus Calpurnianus Rufus:¹⁰⁴⁷ Kentte ele geçmiş olasılıkla babası Caristanus Fronto'yu onurlandırmıştır¹⁰⁴⁸.

5.4.2.4 Dottii

Dottius Marullinus: Cn. Dottius Plancianus'un babasıdır.

Cn. Dottius Plancianus: MS. 2. yüzyılda yaşamıştır. Dottius Marullinus'un oğlu olup Sergia kütüğüne kayıtlıdır. Koloninin *duumvir*'i, iki kez *quinquennalis*, *munerarius*, beş yılda bir düzenlen uluslararası yarışmanın *agonothetes*, Ephesos'taki imparator kültü tapınağının *asiarkhes*'i ve İmparator Marcus Aurelius tarafından Ephesos'un Hadrianon yarışmasının *agonothetes*'liğine seçilmiştir. MS. 166–170 yılları arasında bölgede görülen salgınlar ve finansal zorluklardan dolayı yarışmaların *agonothetes*'liğine tayin edilmiş olabilir¹⁰⁴⁹. Antiokheia'da kentin mahalleleri olan Tuscus¹⁰⁵⁰, Cermalus¹⁰⁵¹, Salutaris¹⁰⁵² tarafından koloninin *patronus*'u olarak onurlandırılmıştır.

5.4.2.5 Flavonii

Sex. Flavonius Naevius: Ailenin bilinen ilk üyesidir. Tanrı Men'e adanmış adak yazıtında adı zikredilmektedir¹⁰⁵³.

¹⁰⁴⁴ Bowie 2014, 74; Dejiver 1989, 338 no. 17; Halfmann 1979, 129 no. 33; PIR² C 427.

¹⁰⁴⁵ Halfmann 1979, 129 no. 34

¹⁰⁴⁶ Bowie 2014, 74; Kriekhaus 2006, 161; Halfman 1979, 129 no. 34; Graindor 1927, 271 no. 38; PIR² C 426.

¹⁰⁴⁷ Cheesman 1913, 260 no. 4; ILS 9485; AE 1914, 262.

¹⁰⁴⁸ Cheesman 1913, 266.

¹⁰⁴⁹ Kirbihler 2008, 118.

¹⁰⁵⁰ Sterrett 1888b, 139 no. 113; LBW 1821; CIL III 297 = 6837; ILS 5081.

¹⁰⁵¹ Sterrett 1888b, 140 no. 114; LBW 1822; CIL III 296=6835.

¹⁰⁵² Sterrett 1888b, 141 no.111; CIL III 6836.

¹⁰⁵³ Lane 1971, 112 no. 176.

L. Flavonius Paullinus: P. Flavonius Paullinus ile C. Flavonius Anicianus Sanctus'un babasıdır ve Anicianus Sanctus'la birlikte koloninin *patronus*'u unvanını almıştır.¹⁰⁵⁴

A. Flavonius Sanctus Varronianus: Kent *duumvir*'lerinden biridir. Kariyeri MS. 2. yüzyılın ilk yarısına ait olmalıdır. Varronianus *cognomen*'i Varro'dan türemiştir. Sahip olduğu ilk *cognomen* olan Sanctus yine aynı aileden C. Flavonius Anicianus Sanctus ile aynıdır. Varronianus, C. Flavonius Anicianus Sanctus'tan önceki jenerasyona ait olmalıdır¹⁰⁵⁵.

C. Flavonius Anicianus Sanctus¹⁰⁵⁶: Kent *cursus*'una kendini adanmıştır. Attaleia, Ephesos, Antiokheia vatandaşlık hakkını elde etmiştir. Kentin en itibarlı memuriyeti olan *duumvir*'lik görevini ifa etmiştir ve babasıyla birlikte koloninin *patronus*'u unvanını almıştır¹⁰⁵⁷. Sanctus adını almasıyla ilgili elimizde herhangi bir bilgi mevcut değilken, Anicianus ismini alması kentin saygın ailelerinden Anicii ile bağlantıyı göstermektedir¹⁰⁵⁸. Anicianus Sanctus ve babası L. Flavonius Paullinus Levick tarafından atlı sınıfa ait gösterilmiştir¹⁰⁵⁹. Ancak Christol ve Drew-Bear söz konusu şahıslarla ilgili ele geçmiş yazıtlarda bu durumu kanıtlayacak bir bilginin olmadığını ileri sürmüşlerdir¹⁰⁶⁰. Antokheia'da ele geçmiş bir yazıtta oğlu C. Flavonius Paullinus Lollianus'un adı geçmektedir. Lollianus'u kentin *vicus*'ları onurlandırmıştır.¹⁰⁶¹ Ayrıca Pergamon'da ele geçen ve kendisiyle birlikte oğlu Lollianus'un adının yer aldığı bir yazıtta,¹⁰⁶² *Colonia Caesarea* Ephesos'taki *Tykhe Soteria* için bir heykel diktirmiştir. Bu görevi Sanctus, M. Iulius Vibianus Paulinus ve L. Iulius Mettius Proclus adlı elçilerle yerine getirmiştir¹⁰⁶³.

P. Flavonius Paullinus:¹⁰⁶⁴ *Procurator*'luğu Attaleia'da bulunmuş yazıt aracılığıyla bilinmektedir.¹⁰⁶⁵ Demougin, Sanctus'un kardeşi P. Flavonius Paulinus'un *procurator*'luğunu 180 yılına tarihler¹⁰⁶⁶. Christol ve Drew-Bear de Ephesos, Pergamon ve Attaleia'dan ele

¹⁰⁵⁴ Ramsay 1924, 201 no. 40; Levick 1958a, 74.

¹⁰⁵⁵ Labarre – Özsaıt 154.

¹⁰⁵⁶ PIR² F 446.

¹⁰⁵⁷ Levick 1958a, 74.

¹⁰⁵⁸ Levick , a.g.e. 76.

¹⁰⁵⁹ Levick 1958a, 73; Levick 1967b, 114.

¹⁰⁶⁰ Christol – Drewbear 2007, 227.

¹⁰⁶¹ IAntiokheia 173.

¹⁰⁶² Hepding 1907, 305 no. 23; IGR IV 280.

¹⁰⁶³ Engelmann 1977, 155–56 no. 2; Knibbe 1972–1975, 67–68 no. 1; AE 1975, 801; SEG 26, 1274.

¹⁰⁶⁴ Demougin 1999, 600 no. 49; ayrıca bk. Halfmann 1982, 646.

¹⁰⁶⁵ Bosch – Atlan 1947, 96 no. 13.

¹⁰⁶⁶ Demougin1999, *loc. cit.*

geçen yazıtlara dayanarak Sanctus'u Commodus'un imparatorluğunun başlarına; kardeşi Paulinus'un *procurator*'luğunu ise Septimius Severus veya Caracalla'nın zamanına tarihlenebileceğini ileri sürerler¹⁰⁶⁷. Christol ve Drew-Bear ise Paulinus'un Septimius veya Caracalla'nın *procurator*'u olabileceğini ileri sürerler¹⁰⁶⁸.

Bosch – Atlan 1947, 96 no. 13:

- ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος
 2 καὶ οἱ γεραιοὶ
 ἐτείμησαν ἐκ τοῦ ἰδίου
 4 Γάιον Φλαουόνιον
 Ἀνικιανὸν Σάνκτον
 6 Ἀτταλέα καὶ Ἀντιο-
 χέα καὶ Ἐφέσιον, πα-
 8 τέρα Φλαουωνίου Λολλια-
 νοῦ συνκλήτικοῦ, ἀδελφὸν
 10 Φλα[ου]ωνίου Παυλίνου ἐπι-
 τρόπου τῶν Σεβαστῶν,
 12 [τῆς εἰς τὴν [π]ατρίδα
 εὐνοίας [ἔνεκεν].

5.4.2.6 Octavii

C. Octavius Proculus¹⁰⁶⁹: Sergia *tribus*'una kayıtlı olan Proculus kentte *duumvirat*, *augur*'luk yapmıştır. Mısır'da konuşlanmış *Legio III Cyrenica*'da *tribunus militum* olarak görev yapmıştır. Aleksandreia ve Mısır'ın *iuridicus*'u olmuştur. Ramsay MS. 67 yılında Nero tarafından Cappadocia ve Cilicia Eyaletleri'nin *procurator*'luğuna tayin edildiğini öne sürmektedir¹⁰⁷⁰. Olasılıkla Antiokheia'da konuşlanan *Ala Augusta Germanica* tarafından onurlandırılmıştır¹⁰⁷¹.

¹⁰⁶⁷ Christol – Drewbear 2007, 230.

¹⁰⁶⁸ Christol – Drewbear 2007, 230.

¹⁰⁶⁹ Ramsay 1941, 171 no. 167; AE 1914, 128.

¹⁰⁷⁰ Ramsay 1941, 172.

¹⁰⁷¹ Ramsay 1941, 172; Calder 1912, 99 no. 31.

5.4.2.7 Numisius

Numisius: Antiokheia'daki aristokrat ailelerden biridir. Ailenin geçtiği yazıt Augustus Dönemine tarihlendirilir. Burada adı bilinmeyen bir *praefectus*'un ismi geçmektedir. Bu şahıs atlı sınıfa ait olmalıdır. Ancak yazıtta Numisia Grapte ismi okunmaktadır. Bunlar Caristanii ailesinin çağdaşı olmalıdırlar. Kent içinde *duumvir*'liği yaptıktan sonra sosyal ve politik hayatta giderek önemli bir aile olmaya başlamışlardır. Bu yazıt Antiokheia'da imparatorluğunun başlıca karakterlerinin seçimler için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Drusus, L. Cornelius Sulla Felix, Cn. Domitius Ahenobarbus gibi imparator ailesiyle ve Sulpicius Quirinius ile M. Servilius gibi eyalet valisi ve mahiyetiyle yakın ilişki kurup onların güvenini kazanmak bu aileler için önemli bir olguydu¹⁰⁷².

5.4.2.8 Septimii

M. Septimius Silo: C. Septimius Postumus'la kentin önemli memuriyeti *duumvir* 'liği yaptığı görülmektedir¹⁰⁷³.

C. Septimius Postumus: bk. M. Septimius Silo.

5.4.2.9 Volumnii

T. Volumnius Varro: Kentin önde gelen ailelerinden birinin üyesidir. Volumnius *gentilicum*'u sadece Antiokheia'da değil başka yerlerde de karşımıza çıkmaktadır. Bu *gentilicum* Isauria'daki Vasada ve Dalisandos'ta vardır¹⁰⁷⁴. Antiokheia'da sözü edilen şahıs Kappadokia'da¹⁰⁷⁵ konuşlanmış II Italica *cohors*'unun *praefectus*'u olmuştur. Adının geçtiği yazıtta Volumnius'un annesiyle kendi ismi kazanmıştır. Ancak yazıtın yüzeyinde meydana gelen tahribatlar nedeniyle kadının ismi okunamamaktadır. Ancak Livia'nın rahibesi olduğu anlaşılmaktadır. Volumnius atlı sınıfa mensuptur. Yazıtta adı geçen *Legio VII Claudia*'nın¹⁰⁷⁶ *tribunus militum*'u olmuştur. Dalmatia konuşlandırılmış bu lejyon MS. 42'de Furius Camillus Scribonianus'un Illyria Eyaleti valiliği yaptığı sırada çıkan isyanda görev almıştır. Burada sergilediği başarıdan dolayı Claudius tarafından lejyona Claudia Pia Fidelis unvanı verilmiştir¹⁰⁷⁷. Volumnius eğer MS. 10 ve 20 arasında doğmuşsa büyük olasılıkla Claudius'un

¹⁰⁷² Christol – Drew-Bear 2002, 288.

¹⁰⁷³ CIL III 6845.

¹⁰⁷⁴ Salomies 2006, 105.

¹⁰⁷⁵ Holder 1980, 204–205; Labarre – Özsait.2007, 106.

¹⁰⁷⁶ Anadolu'da *Legio VII Claudia* için bk. Speidel 1980, 732 no. 5; 734 no. 16, 22, 22a, 33 ve 742.

¹⁰⁷⁷ *Legio V* ve *VII*'nin tarihçesi için bk. yk. s. 42–44; ayrıca bk. Christol – Drew-Bear 1998b, 303–332; Strobel 2000, 520–522 ve 526–528; Laporte 2000, 555–561.

yönetiminin ilk yıllarında bu eyalette görev almıştır¹⁰⁷⁸. Bu lejyon uzun süre Balkanlar'da kalmıştır. Antiokheia'ya kolonisine bu lejyonun veteranları da yerleşenler olmuştur¹⁰⁷⁹. Askeri kariyerini tamamladıktan sonra kent cursus'una kendini adamıştır. *Duumvir*, *pontifex* ve üç kez *quaestor* olmuştur. Bu yazıt adandığında kendisi olgun annesi ise 60'lı yaşlarda olmalıydı¹⁰⁸⁰. Yazıtta adı geçen tanrıça Iulia'nın rahibeliğini yapan kişi Ramsay tarafından Caristina Frontina Iulia şeklinde tamamlanmıştır. Kentte Volumnius'a ait başka yazıtlarda bulunmuştur¹⁰⁸¹. Bu ailenin başka bireyleri de Yunanca kaleme alınmış yazıtlarda karşımıza çıkmaktadır. Volumnius'lar Men' e adakta bulunmuşlardır¹⁰⁸². Yazıtta C. Volumnius ve Artemon, Onesimos adlı üç şahıstan bahsedilmektedir. Men'e adanmış bir başka yazıtta Volumnius Protio adlı bir şahsın adı geçmektedir. Yazıt Calder tarafından yazıt MS. 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir¹⁰⁸³. Levick'te bu konuda herhangi bir düzeltme yapmamıştır¹⁰⁸⁴. Ancak söz konusu şahıs atlı sınıfına mensup Volumnius soyundan gelmemektedir. Yunan kökenli bir azatlıdır veya bir azatlının soyundan gelmektedir¹⁰⁸⁵.

Antiokheia dışında diğer koloni kentlerine bakıldığında buraya getirilen Italiklerinde aynı şekilde kentte üst mevkileri ellerinde tuttuğu görülmektedir. Kremna'da Flavius Avidius Fabianus Capitonianus Lucius, Rutilianus Longillianus Calippus, L. Fabricius Longus¹⁰⁸⁶, M. Albinus Propinquus¹⁰⁸⁷ gibi kişileri ve ailelerini görmekteyiz. *Colonia Iulia Augusta Prima Fida Comama* adıyla bilinen Komama'da Paccius ailesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ailenin fertlerinden L. Paccius Valerius Saturnius'nın heykelinin dikildiği bilinmektedir. Aynı yazıtta kızı Aurelia Valeria Scriboniana Frontina'nın adını da geçmektedir¹⁰⁸⁸. Yine aynı ailenin üyesi olan L. Paccius Montanus'u görmekteyiz¹⁰⁸⁹. Komama halkı yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Fabia tribus'un kayıtlıydılar.

¹⁰⁷⁸ Christol – Drew-Bear 2009, 188.

¹⁰⁷⁹ Christol – Drew-Bear 2009, 190.

¹⁰⁸⁰ Labarre – Özsaıt 2007, 107.

¹⁰⁸¹ Sterrett 1888a, 220 no. 355.

¹⁰⁸² Lane 1978, 43 no. 128.

¹⁰⁸³ Calder 1912, 94.

¹⁰⁸⁴ Levick 1971, 80.

¹⁰⁸⁵ Labarre – Özsaıt 2007, 114.

¹⁰⁸⁶ Mitchell 1995, 156–157.

¹⁰⁸⁷ ICentral Pisidia 2000, 53 no. 21.

¹⁰⁸⁸ Bérard 1892, 419 no. 43; CIL III 12149; IGR III 400; ILS 7203.

¹⁰⁸⁹ Bérard 1892, 420 no. 44; CIL III 12151.

5.4.3 *Honestiores*

5.4.3.1 *Albucii*

C. Albucius Firmus: Men'e adadığı bir yazıtta adı geçmektedir¹⁰⁹⁰. Ramsay tarafından yazıt ilk yüzyıla tarihlendirilmektedir¹⁰⁹¹. Luna için bir Yunan yarışması olan *gymnicum certamen*'in düzenlenmesi için para bağışında bulunmuştur. Yazıtta ayrıca kent içinde önemli bir pozisyon olan *duumvir* ve *aedilis* memuriyetlerini yaptığını görmekteyiz. Ramsay bu şahsın M. Albucius'un babası ya da büyük babası olabileceğini öne sürmüştür¹⁰⁹².

5.4.3.2 *Calpurnii*

Calpurnius ailesi Antiokheia'nın önde gelen seçkin ailelerinden biridir. Bu ailenin diğer bir kolu Attaleia ve Ankyra kentlerinde bulunmaktadır. Italia'dan Anadolu'ya göç etmiş İtalik ailelerden biriydi. Bu gens Roma'da pleb sınıfındandı. Roma'da MÖ. 3. yüzyılda etkili olmaya başlamıştır.

L. Calpurnius Paulus: Vespasianus Dönemi'nde Lykia Pamphylia Eyaleti'nin valiliği yapmış C. Caristianus Fronto'nun eşi Calpurnia Paula'nın yakın akrabası olmalıdır. L. Calpurnius Longus'un babasıdır.¹⁰⁹³

Calpurnia Paulla: C. Caristianus Fronto'nun eşidir.

L. Calpurnius Longus¹⁰⁹⁴: L. Calpurnius Paullus'un oğludur, *Sergia tribus*'una kayıtlıdır. Ramsay Longus'un olasılıkla MS. 67–9 valilik yapmış L. Calpurnius Paullus'un oğlu olduğunu ileri sürmüştür¹⁰⁹⁵. Robinson, Longus adının geçtiği ve Tanrı Ares'e adakta bulunduğu bir başka yazıtı Domitianus Dönemi'ne tarihlendirmiştir¹⁰⁹⁶. Longus gladyatör oyunları için söz veren kentteki ilk kişidir. İki ay süreyle tahtadan bir amfitiyatro kurdurmuştur ve 36 gladyatör çiftini 8 gün dövüştürmüştür. Longus'un düzenlediği bu gösteriler olasılıkla imparatorluk kültürüyle ilgiliydi. Bu oyunlar hem imparatora bağlılığın hem de Romalılık bilincinin oluşturulması açısından önemliydi. Bu oyunları ancak kent içinde etkili nüfûza sahip İtalik kökenli göçmenler düzenleyebiliyordu. Bu şahıslar söz konusu etkinliklerin masraflarını kendi cebinden karşılıyor ve Eyalet valileri tarafından seçiliyorlardı.

¹⁰⁹⁰ Lane 1971, 138 no. 249; Ramsay 1941, 143.

¹⁰⁹¹ Ramsay 1941, 142.

¹⁰⁹² Ramsay 1941, 142; Belayche 2009, 338.

¹⁰⁹³ Mitchell – Waelkens 1998, 225.

¹⁰⁹⁴ Halfmann 2007, 172; Sterrett 1888a, 278, no. 397; AE 1926, 78.

¹⁰⁹⁵ Ramsay 1924, 178 no. 5.

¹⁰⁹⁶ Robinson 1925, 254.

Auspicatus: Yazıtta adı tam okunamamakla birlikte kent içinde önemli bir pozisyonda olduğu anlaşılmaktadır. Augustus tarafından oluşturulmuş ve Suriye’de konuşlandırılan *Legio X Fretensis*’te *tribunus militum* olarak askeri görevine başlamıştır. Daha sonra Corbulo ile birlikte 62 yılında Armenia’da hizmet etmiştir. Daha sonra *praefectus fabrum* olmuştur. Ayrıca L. Cornelius Sulla Felix’in onursal *duumvir*’liği sırasında *praefectus* olarak onun temsilciliğini yapmıştır. Ardından kentte *duumvir quinquennalis* ve *augur* olmuştur¹⁰⁹⁷.

5.4.3.3 Crepereii

C. Creperius Gallus: MS. 14–37 yıllarına tarihlenen bir yazıtta adı geçmektedir. Tiberius’un *procurator*’luğunu yapmıştır¹⁰⁹⁸. İtalyan kökenli bir ailedir. Aile Sabin ülkesinden MÖ. 1 yüzyılda göç edip Küçük Asya’ya gelmiştir. Özellikle Antiokheia ve Attaleia kentlerinde bu aileye mensup üyeler görülmektedir. C. Creperius Gallus MS. 1. yüzyılda yaşamıştır. İmparator Nero’nun annesi Agrippina’nın yakın arkadaşıdır. Tacitus’un anlattığı hikâyeye göre Nero’nun annesi Agrippina’ya karşı düzenlemiş olduğu suikast esnasında gemide bulunan iki arkadaşından biri C. Creperius Gallus’tur. Diğeri ise Acerronia’dır. Kadın sulara atlayıpta kendini kurtarmaya çalışmıştır. Ancak başaramamıştır. Bu olay esnasında dümenin başında olan Creperius ise çatının çökmesiyle altında kalarak ezilip ölmüştür¹⁰⁹⁹. Kent sınırları içinde ele geçmiş yazıtta C. Creperius Gallus’un Augustus’un *procurator*’u olarak onurlandırıldığı görülmektedir. Bu şahıs Agrippina’nın arkadaşı olan Gaius olabileceği gibi onunla yakından akraba olan bir başka şahıs da olabilir¹¹⁰⁰. Antiokheia’da ele geçmiş yazıtlarda eşinin de *Sacerdoti Diviae Iuliae Augustae* olarak onurlandırıldığı bilinmektedir. Bu kadın Mummia, Iunia Maxima veya Septimia olabilir¹¹⁰¹. Antiokheia’dan ele geçmiş yazıt sayesinde *procurator* olduğunu öğrenmekteyiz. Attaleia’da ise iki Creperius’un varlığı bilinmektedir. Bunlardan biri L. Creperius Paulus’tur. MS. 2. yüzyılın ortasında *procurator*

¹⁰⁹⁷ Robinson 1926a, 225 no. 51.

¹⁰⁹⁸ AE 1964, 173; PIR² C 1570.

¹⁰⁹⁹ Halfman 1982, 172; Levick – Jameson 1964, 98; PIR² C 1570. Tac. *ann.* 14,5; nec multum erat progressa navis, duobus e numero familiarium Agrippinam comitantibus, ex quis Crepereius Gallus haud procul gubernaculis adstabat, Acerronia super pedes cubitantis reclinis paenitentiam filii et reciperatam matris gratiam per gaudium memorabat, cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo grave, pressusque Crepereius et statim exanimatus est: Agrippina et Acerronia eminentibus lecti parietibus ac forte validioribus quam ut oneri cederent protectae sunt. nec dissolutio navigii sequebatur, turbatis omnibus et quod plerique ignari etiam conscios impediabant.

¹¹⁰⁰ Levick – Jameson, 1964, 99.

¹¹⁰¹ Levick – Jameson 1964, 100.

Augusti argentariarum Pannoniciarum olmuştur¹¹⁰². Diğer şahıs ise T. Creperius Fronto'nun oğlu L. Creperius Proculus'tur¹¹⁰³. *Consul suffectus* ve *proconsul* olmuştur¹¹⁰⁴.

5.4.3.4 Gellii

L. Gellius Maximus: Atlı sınıfın bir mensubu olan bu karakter imparator Caracalla'nın doktoru olmuştur. Ancak aile iki jenerasyon içinde *senatus* sınıfına girmiştir. Onun oğlu bu sınıfa dahi olmuştur. Aile Antiokheia'lı olduğu düşünölmekle¹¹⁰⁵ beraber Sagalassos'lu olduğu da ileri sürölmektedir¹¹⁰⁶. Şehirde ele geçmiş yazıtlar göstermektedir ki kentin kültürel atmosferi hellenizmin değerleriyle biçimlendirilmiştir. Gellius yıllık ücreti 200. 000 *sestertii*'ydi. Kentte ele geçmiş yazıtta *Museion* sözcüğü geçmektedir. Söz konusu bu *museion*'la ilgili tartışmalar mevcuttur¹¹⁰⁷. Hirschfeld bu *museion*'un Aleksandria'daki olduğunu düşünmektedir. Calder ve Stein¹¹⁰⁸ (tereddüt etmekle beraber) onunla aynı görüşü paylaşmaktadır. Luis Robert ise bu *museion*'un Smyrna'daki olabileceğini düşünmektedir¹¹⁰⁹. Levick ise Ephesos'ta çıkmış bazı yazıtlara ve iki kent arasındaki ilişkiyi düşünerek *museion*'un Ephesos'ta olabileceğini düşünmüştür¹¹¹⁰. Nutton ise yine buranın Aleksandria *museion*'u olabileceğini ileri sürmüştür¹¹¹¹. Kent onun sayesinde imparatorla yakın ilişkilere sahip olmuştur.

5.4.3.5 Iulii

C. Iulius Straton: Soyu Kilikia'da bulunan Kastabala ve Hieropolis sınırları içerisinde yer alan Tarkondimotos krallığına uzanmaktadır. Tarkondimotos Cicero'nun anlatımlarında karşımıza Roma halkının sadık müttefiğı olarak çıkmaktadır¹¹¹². Tarkondimotos Philopator II'nin oğlu ve Iulia Minor'un kardeşidir. Straton'a vatandaşlık hakkı belki Augustus tarafından bahşedilmiş olabilir¹¹¹³. Kentte *duumvir* olmuştur¹¹¹⁴. Yazıtın

¹¹⁰² Strobel 1994, 1344; Devijver 1976, 306, C. 255; PIR² C 1569.

¹¹⁰³ Devijver 1976, 306, C. 254.

¹¹⁰⁴ Strobel 1994, 1344.

¹¹⁰⁵ Nutton 1971, 263; Christol – Drew-Bear 2004, 110.

¹¹⁰⁶ Devijver 1996, 141.

¹¹⁰⁷ Christol – Drew-Bear 2004, 111–113.

¹¹⁰⁸ Calder 1912, 96; Stein 1915, 122.

¹¹⁰⁹ Robert 1937, 146.

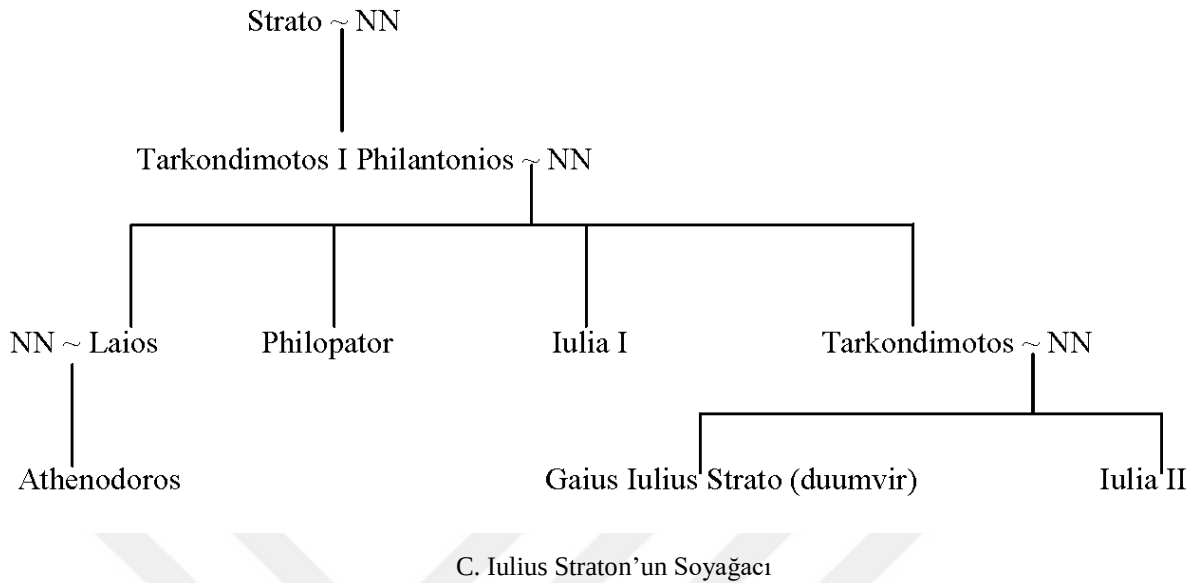
¹¹¹⁰ Levick 1967b, 127, 6.

¹¹¹¹ Nutton 1971, 267.

¹¹¹² Cic. *fam.* 15,1,2,7. Qui fidelissimus socius trans Taurum amicissimusque populo Romano existimatur.

¹¹¹³ Wright 2012, 81.

tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak MÖ. 1. yüzyıla aittir. Strato Romanizasyonun kent içindeki aşamasına güzel bir örnek teşkil etmektedir¹¹¹⁵.

C. Iulius Asper Pansianus: Atlı sınıfın bir üyesi olan Pansianus kolonide beş kez *duumvir*'lik yapmıştır¹¹¹⁶. Hadrianus Dönemi'nde imparator ve eşi Sabina için kemer adamıştır. Bu adak imparator kenti ziyaret ettiği MS. 129 tarihinde olmalıdır¹¹¹⁷. İmparator'un bir kenti ziyareti prejitli bir olaydı ve komşularıyla bağlantılı olarak kentin statüsünü yükseltiyordu. İmparator bölgenin en önemli şehri olduğuna karar verdiği için kentler bununla gurur duyuyordu. Pek çok kent imparatorluk ziyaretine nail olmasalar bile imparator için onurlandırma yazıtı dikerek onu kentteki en önemli yüksek sivil memuriyete seçerek, imparator adına oyunlar ve festivaller organize ederek onurlandırıyorlardı¹¹¹⁸. Pansianus da kent içinde Hadrianus ve eşi Sabina için bu kemeri adayarak kentin Roma'yla olan bağı ve

¹¹¹⁴ Calder 1912, 109; Syme 1995, 164; AE 1914, 134.

¹¹¹⁵ Calder 1912, 109.

¹¹¹⁶ Calder 1912, 103 no. 37; Ramsay 1924, 176 no. 1; Robinson 1925, 253.

¹¹¹⁷ Ossi 2011, 103; Hadrianus Laodikeia'dan sonra Antiokheia-Ikonion-Derbe-Tyana-Kilikia kapıları üzerinden Syria'ya ulaşmıştır: Halfmann 1986, 205–206; Yazıtı D. M. Robinson (1924, 443) ve B. Levick (1968a, 52) Severus Dönemi'ne tarihlendirmektedir. Dış duvardaki kabartmaların M. Walkens tarafından (1985, 194) MS. 161–192 yıllarına tarihlendirilmesine dayanılarak yazıtın yanlış bir şekilde bu zaman aralığına yerleştirilmesine dair bk. Bru, 2017, 120.

¹¹¹⁸ Ossi 2011, 95 dn. 36: İmparator onuruna festival ve oyunların adanması Augustus Dönemi'nde başlamakla beraber daha sonraki yüzyıllarda devam etmiştir.

sadakatini bir daha göstermiştir. Sembolik olarak Hadrianus'u kentin yeni kurucusu olarak göstermiştir¹¹¹⁹.

5.4.3.6 Oppii

M. Oppius Gemellus: *Collina tribus*'undandır. Antiokheia'da *Sergii* tribus'un varlığı bilinmektedir. Kent vatandaşları bu *tribus*'a üyedir. Bu şahıs kent vatandaşı olmayabilir¹¹²⁰, ya da sahip olduğu *tribus* uydurma olabilir.

5.4.3.7 Valerii

C. Valerius Niger: *Quaestor* ve *aedilis* olmuştur. *Duumvir* olmuştur. *Eirenarkhes*'lik görevini yerine getirmiştir. Bu göreviyle koloninin çevresindeki bölgenin güvenliğinden sorumluydu. Bu görev Asia genelinde yaygın olmakla birlikte Pisidia'da Comama'da da bu memuriyetin varlığı bilinmektedir¹¹²¹. Bu mesleğe benzer başka bir memuriyet görmekteyiz. *Hekatonarkhos* olarak adlandırılan bu meslek aynı şekilde kent çevresindeki bölgenin güvenliğinden sorumluydular¹¹²².

Bu aileler dışında yine Romalı olduğunu bildiğimiz aileler bulunmaktadır. Ancak bunların ismine onurlandırma yazıtlarından ziyade adak ve mezar yazıtlarında rastlamaktayız. Bu ailelerden biri Vettii'dir. Bu aileden C. Vettius Umbricianus Maximus'un adını Karakuyu tepesinde ele geçmiş bir adak yazıtında görmekteyiz. Kuzeni Gaius'la Tanrı Men'e adakta bulunmuşlardır¹¹²³. Bir diğer gens olan Vettius'larda kentte bilinmektedir. Bu ailenin üyelerinden olan C. Vettius, Titus Vettius Kapiton, Paula ve Maxima adlı kardeşler hizmetçileri Priscus ile birlikte Tanrı Men'e adakta bulunmuşlardır¹¹²⁴. Bu ailenin diğer ferdi olan L. Vettius Gordianus'a ait yazıt antik yerleşimin güneyinde Akşehir yolu üzerinde ele geçmiş bir mezar yazıtında rastlanmaktadır¹¹²⁵. 65 yıl yaşamıştır. Vettii ailesinin bir ferdidir. Bu aileye sadece Antiokheia'da rastlanılmamaktadır. Dioskoros'lar için adakta bulunan C. Vettius'tur¹¹²⁶. Ayrıca Lykaonia bölgesinde Vettius Aquila diye bir şahıs karşımıza

¹¹¹⁹ Ossi 2011, 108.

¹¹²⁰ Labarre – Özsait 2008, 161.

¹¹²¹ Bean 1960, 51 no. 100.

¹¹²² Rouché 1981, 115.

¹¹²³ Lane 1971, 118 no. 191, Hardie 1912, 129 no. 13.

¹¹²⁴ Lane 1971, 143 no. 263; Lane 1964, 37 no. 41.

¹¹²⁵ Robinson 1926a, 219 no. 40; Kearsley 2002, 408.

¹¹²⁶ Kearsley 2002, 408.

çıkaktadır¹¹²⁷. Antik yerleşimden ele geçmiş bir yazıtta Vettiarioi¹¹²⁸ gensine rastlanmaktadır. Ancak söz konusu bu gensenin Vettii ile bağlantısının olup olmadığı kesin değildir. Ayrıca antik yerleşimde bilinen ailelerden biri de Nerutius'tur. Bu gens Antiokheia ele geçmiş bir yazıtta karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıt kentin 7 km güneybatısında bulunan Hüyükli kasabasında ele geçmiş ve Sterrett tarafından 1888 yılında yayınlanmıştır. Onun cognomenin olmayışı yazıtın erken bir tarihe tarihlendirilmesini olanaklı kılmaktadır. Kentin ilk yerleşimcilerinden biri olduğuna inanılmaktadır. Neroutia Matrona ise kesinlikle onun soyundan gelmektedir. Bu ilk Nerutius, *Legio V Gallica* ya da *Legio VII*'nin veterani olarak kente yerleşmiştir¹¹²⁹. Kendisi veya ardılları Hüyükli kasabasında toprak elde etmiştir.

Bu *gentilicum* Anadolu'nun başka köşelerinde de doğrulanmıştır. Traianus çağında Pompeiopolis'te ele geçmiş bir yazıtta Nerutius Candidus ismine rastlamaktayız¹¹³⁰. Antiokhe'a'da bu *gentilicum* başka yazıtlardan da bilinmektedir. Yunanca Men için adanan bir yazıtta A. Neratius Postumus ile A. Neratius Abaskantos'un isimleriyle birlikte L. Sentius Maximus ve C. Vibius Vialesin adları zikredilmiştir¹¹³¹. Bu *gentilicum*'a ait şahıslara Anadolu dışında Roma'da¹¹³², Ostia'da¹¹³³ ve Saepinum'da¹¹³⁴ rastlanmıştır. Nüfuzlu bir aile olan Neratii gensinin fertlerinin daha sonra *senatus*'a girdiklerini görülmektedir¹¹³⁵. Bu ismin Nero ya da Neru isimlerinden türemiştir. Köken itibarıyla Etrüsk orjinlidir¹¹³⁶. Bu gens merkez Italia, Etruria ya da Umbria'dan kente göç etmiş olmalıdır¹¹³⁷. Mezar yazıtında gördüğümüz bir diğer Italik aile ise Malius'lardır. L. Malius Flaccus¹¹³⁸, kent içinde bulunan yazıtta kardeşi C. Malius Maximus ve bu iki kardeşten birinin oğlu olan L. Malius Maximus'la adı zikredilmiştir. Aile italiktir. Malius ismi Mallius isminin bir formudur¹¹³⁹. Bu

¹¹²⁷ Syme 1987, 142.

¹¹²⁸ Lane 1978, 12 no. 45.

¹¹²⁹ Levick 1967b, 58; Christol – Drew-Bear, 1998, s. 303–332.

¹¹³⁰ AE 1974, 641.

¹¹³¹ Lane 1971, 114 no. 179; Hardie 1912, 121 no. 1.

¹¹³² CIL VI 1057.

¹¹³³ CIL XIV 256.

¹¹³⁴ CIL IX 2451–2455; CIL IX 2511–2514.

¹¹³⁵ Torelli 1982, 180.

¹¹³⁶ Schulze 1904, 67–68. 363.

¹¹³⁷ Bolendau 2002, 226.

¹¹³⁸ Sterrett 1888b 153 no. 137; IGR III 305 (B); Collas-Heddeland 2002, 169; AE 2002, 1455 (a); SEG 52, 1390.

¹¹³⁹ Schulze 1904, 188 no. 424.

isim İtalya'da Roma¹¹⁴⁰ Campania¹¹⁴¹, Umbria¹¹⁴²'da görülmektedir. Aile Italik kökenlidir¹¹⁴³. Aileye ilişkin yazıt hem Yunanca hem de Latince kaleme alınmıştır. Aile her iki dili de konuşup yazabilmekteydi. Latince yazıtta IS kısaltması mevcuttur. Buradaki IS kısaltması ailenin yunanca diktirdiği yazıttaki νομικός ibaresi dikkate alındığında *iuris studiosus* (hukuk öğrencisi) şeklinde açıklanabilir¹¹⁴⁴. Hukuk öğrencisi olan şahıs genç yaşta hayatını kaybeden L. Malius Maximus adlı gençtir. Kent içinde kentin vatandaşı olmayan ailelerinde adı geçmektedir. Buna örnek olarak Rupilius ailesi verilebilir L. Rupilius Theophilos, vakitsiz kaybettiği oğlu L. Rupilius Claudianus için diktirdiği yazıtta adı geçmektedir. Yazıtta ayrıca aynı aileden L. Rupilius Bion ve Theophilos'un da adı okunmaktadır. Aile Antiokheia'nın 80 km kuzeybatısında yer alan Prymnessos'tandır. Yazıtta ἀλλοτριχώρος kelimesi geçmektedir. Bu kelime nadir olarak kullanılır. Bu kelime Flavius Iosephus'ta karşımıza çıkmaktadır¹¹⁴⁵. Bu kelime Antiokheia'da gömülmüş bir yabancıya işaret etmektedir. Ayrıca yazıtta geçen ἔσται αὐτῷ πρὸς τὸν θεόν formülasyonu Yahudi yazıtlarında karşımıza çıkmakla beraber daha çok Hristiyanlık yazıtlarında görülmektedir. Ancak ailenin özellikle Yahudi olduğunu gösterecek bir kanıt yoktur¹¹⁴⁶. Kent içinde adına rastladığımız bir başka kişi ise L. Iulius Turrus'tur¹¹⁴⁷. Ramsay bu şahsın koloninin erken dönem ailelerinden biri tarafından evlat edinildiğini ve atlı sınıfa mensup olduğunu ileri sürmüştür¹¹⁴⁸. Ancak burada sözü edilen şahıs Galeria tribus'una mensuptu. Halbuki Antiokheia halkı Sergius tribus'una kayıtlıdır. Antiokheia'lı olmayan bir Iulius tarafından evlat edinilmiştir. Yazıtta adı geçen C. Carrinatis evlat edinilen bu şahsın kardeşi değildir. Ancak yazıttan anlaşıldığı kadarıyla kentte önemli statü elinde tutmuştur¹¹⁴⁹.

Koloninin diğer aileleri gibi etkin rol oynamamış Italik ailelere yazıtlarda oldukça fazla rastlanmaktadır. Bunlara örnek teşkil edenlerden biri Verri'dir. Arellia Tertia kendisi ve arkadaşı C. Caecilius Postumus ve kocası M. Verrius Aleksandros'a¹¹⁵⁰ yaptırdığı mezar yazıtında bu ailenin fertlerinin adını görmekteyiz. Aynı ailenin üyesi olabileceği düşünülen bir

¹¹⁴⁰ AE 1992, 224; AE 1976, 104; AE 1902, 71.

¹¹⁴¹ CIL X 1781.

¹¹⁴² CIL XI 5243.

¹¹⁴³ Collas-Heddeland 2002, 173.

¹¹⁴⁴ Drew-Bear 1998, 363.

¹¹⁴⁵ Ios. *ant.Iud.* 3,281. ὁμοφύλων καὶ τῶν ἀλλοτριχώρων.

¹¹⁴⁶ IAntiokheia s. 59.

¹¹⁴⁷ Calder 1912, 103 no. 38.

¹¹⁴⁸ Ramsay 1916, 133 no. 38.

¹¹⁴⁹ IAntiokheia 190.

¹¹⁵⁰ Ramsay 1924, 198 no. 31.

diğer şahıs Viria (Verria) Domna'dır. Oğlu Zosimos'a yaptıdığı mezar yazıtında adı zikredilmektedir¹¹⁵¹. C. Flavius Baebianus'un Maximineia yarışmalarında hakemlik yaptığı sırada çocuklar arasındaki güreş yarışmasını kazanan M. Virius Marcianus'da¹¹⁵² bu ailenin üyesi olmalıydı. Bunun dışında kent yazıtlarında Virrus adıyla başka bir aile daha bilinmektedir. Belki de Virrus ailesiyle aynı aileydi. Antik şehirde M. Virrus Genucius Sanctus Antonianus, M. Virrus Genucius Antonianus ile birlikte Men'e adakta bulunmuştur¹¹⁵³.

Kent içinde Etrüsk kökenli olarak bilinen diğer bir aile Visenii'dir. Ailenin bilinen üyesi Titus Visennius Maximus kendisiyle anı ismi taşıyan oğlu ve eşiyle Men'e sunmuştur¹¹⁵⁴.

Italik kökenli aile örnekleri şehirde oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Bunlar koloniye geldikten sonra buraya uyum sağlamışlardır. Bunlara ait yazıtlar daha çok Men'e adanmış yazıtlarda kendini göstermektedir. Vettiarus Atticianus, Vettiarius Quintus¹¹⁵⁵, Quintus Veturius Aleksandros ve C. Veturius¹¹⁵⁶. Adlı şahısların isimlerini yazıtlarda görmekteyiz.

Kökeni Etruria'ya kadar uzanan Vaternii ailesinden Quintus Vaternius Rufus'un adı Antiokheia'da bulunmuş ve Men'e adanmış adak yazıtında okunmaktadır¹¹⁵⁷.

Visennii ailesinin adını Men'e adanmış yazıttan öğrenmekteyiz. Bu ailenin üyesi oğluyla aynı ismi taşıyan Titus Visennius Maximus'tur.

Vehilii ailesinde antik yerleşimde bilinmektedir. Bu ailenin bir üyesi L. Vehilius Ferox'tur. Eşi Petronia Paula ile Tanrı'ya adakta bulunmuşlardır. Kocası kentin seçkin memuriyeti olan *duumvir*'lik memuriyetini ifa etmiştir¹¹⁵⁸. Ayrıca kentte ele geçmiş Latince bir yazıtta M. Vehilius'un ismi de okunmaktadır¹¹⁵⁹.

Evius ailesinde kent içinde görülmektedir. Bu isim nadir kullanılmaktadır. M. Evius Domitius Valerianus'un adını kent içinde ele geçmiş yazıtlarda görmekteyiz¹¹⁶⁰. Ayrıca aynı

¹¹⁵¹ Sterrett 1888b, 159 no. 145.

¹¹⁵² Anderson 1913, 294 no. 23.

¹¹⁵³ Lane 1971, 112 no. 177; Mendel 1914, 594 no. 1382.

¹¹⁵⁴ Lane 1971, 149 no. 279; Lane 1978, no. 31.

¹¹⁵⁵ Lane 1978, 27 no. 62; SEG 31, 1192.

¹¹⁵⁶ Lane 1978, 22 no. 38; SEG 31, 1170.

¹¹⁵⁷ Lane 1978, 47 no. 148; SEG 31, 1269.

¹¹⁵⁸ Lane 1978, 20 no. 30; SEG 31, 1162.

¹¹⁵⁹ Ramsay 1924, 199 no. 36.

¹¹⁶⁰ Robinson 1926a, 221 no. 44.

ailenin üyesi olan C. Evius Marcus ve kardeşi Marcellus¹¹⁶¹ dışında C. Evius Fronto¹¹⁶² da yazıtlarda karşımıza çıkmaktadır.

Vibius ise kentte görülen diğer bir ailedir. Azatlısı tarafından vasiyetnamesine göre toprağa verilen Quintus Vibius Aquila'nın kökeni Kuzey İtalya'daki Roma kolonisi olan Parma'ya uzanmaktadır¹¹⁶³. Diğer bir Vibius ise yukarıdan Neratius adıyla anılan kişidir.

Kente görülen diğer bir aile Iunii'dir. Decinius Iunius, ailesiyle birlikte Iulia Agrippina'yı onurlandırmışlardır. Kendisinin kent içinde önemli bir statüye sahip olduğunu öğrenmekteyiz. *Duumvir* ve *duumvirquinquennalis* olmuştur. Ne Decinius Iunius ne de bu ailenin herhangi bir üyesiyle ilgili başka bir veri elimizde mevcut değildir. Aile pseudo-aristokratiktir¹¹⁶⁴. Olasılıkla yazıtta adı geçen Decinius Iunius Rufinus, Iunius'un kardeşi Iunia Maxima ise yeğenleridir¹¹⁶⁵. Decinius Iunius Frugi diğer kardeşleridir.

Decinius Iunius'un eşi Mummia ise kentte önemli bir dini memuriyet olan *sacerdos*'luk yapmıştır. Antiokheia'da bu memuriyete, birkaç epigrafik belgede daha değinilmiştir. Bunlar *Sacerdos Iovis Optimi Maximi*, *Sacerdos Augusti*, *Sacerdos Imperatoris Caesaris Vespasiani Augusti*'dir.

Munatius ailesi kentin önde gelen ailelerindendir. L. Munatius Plancius kent içinde iki kez *duumvir* olmuştur. Munatius, *Legio V Gallica*'nın bir askeri olarak Antiokheia'ya gönderilmiş olmalıdır¹¹⁶⁶. Bu ailenin başka üyeleri ve azatlıları da kent içinde bilinmektedir. Memmia Munatia Maxima ile oğlu Memmius Munatius Maximianus¹¹⁶⁷ ve Quintus Munatius Polion'un¹¹⁶⁸ adı azatlısı yada kölesi Quintius Munatius Eutukhes'le aynı yazıtta geçmektedir. Bu adla anılan bir başka şahıs namı değer Auksanon adıyla bilinen M. Munatius Polion Menodotos'tur¹¹⁶⁹.

Antik yerleşimde Cornelius ailesi de bilinmekteydi. L. Cornelius Marcellus adıyla bilinen bu şahıs, tam olarak akrabalık bağı bilinmeyen Hortensia ve yeğeni Gaulla tarafından

¹¹⁶¹ Lane 1971, 154 no. 291; Levick 1970a, 41 no. 8.

¹¹⁶² Lane 1978, 46 no. 140.

¹¹⁶³ Drew-Bear 1996, 75.

¹¹⁶⁴ Levick 1958b, 220.

¹¹⁶⁵ Levick 1958b, 220.

¹¹⁶⁶ Levick 1967a, 107 no. 12.

¹¹⁶⁷ Sterrett 1888a, 219 no. 353.

¹¹⁶⁸ Sterrett 1888b, 160 no. 147.

¹¹⁶⁹ IAntiokheia 78.

hizmetlerinden ötürü onurlandırılmıştır. Yazıtta kendisinin *grammateus, quaestor, aedilis* ve *duumvir* olduğu görülmektedir¹¹⁷⁰.

Kentte *gens* olarak da değil de isim olarak rastladığımız diğer bir şahıs Torquatus'tur. Kendi, eşi Titia ve oğlu Iustus için diktirdiği bir mezar yazıtında adı geçmektedir. Hem kendisi hem de oğlu *decurio* olmuştur. Kentte önemli pozisyon elde ettikleri anlaşılmaktadır¹¹⁷¹.

5.4.4 *Athletai*

5.4.4.1 M. Virius Marcianus

ἐπὶ ἀγωνοθέτου / διὰ βίου Γ. Φλ. Βαιβί/ανοῦ ποντίφικος / ἱππέως Ῥωμαίων πάτρωνος
τῆς / κολωνείας ἀρχιερέ/ως διὰ βίου τοῦ πατρί/ου θεοῦ Μηνὸς / Μᾶρ(κον) Οὐείρειον
Μαρ/κιανὸν νεικήσαντα / παίδων πάλην / ἀγῶνα Μαξιμιά/νειον θέμιδι τὸ / δεύτερον ἢ πα/τρὶς
δια<βι>βάσαντα κλήρους ζ', / κριθέντα Πύθεια ἐν Ἀν/κύρῃ καὶ ἀγωνισάμε/νον ἐνδόξως.

Çeviri: Pontifex, Romalıların atlı sınıfından koloninin patronus'u, kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men'in başrahibi, C. Baebianus Flavius'un agonothes tes'liğı zamanında Maksimianeion temasının ikinci kutlamasında çocuklar arasında yapılan güreş yarışmasını kazanan, 7 defa boş kura çeken, Ankyra'daki Pythia yarışmasına katılmış ve onurlu bir şekilde dönmüş M. Virius Marcianus için

5.4.4.2 Ti. Claudius Marcianus

ἐπὶ ἀγωνοθέτου Γ. Οὐλ/πίου Βαιβία/νοῦ αὔγου/ρ(ος) καὶ ἱερέως / [δ]ιὰ βίου τοῦ /
[πα]τρίου θε/[οῦ] Μηνὸς / [καὶ] θεᾶς Δή/[μητρ]ος Τιβ. / Κλαύδιον / Μαρκιανὸν / νεικήσαν/τα
πάλην, ὃν / ἀποδυσάμε/νον παρητή/[σ]αντο οἱ ἀν/[ταγ]ωνισταί.

Çeviri: Kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men ve Tanrıça Demeter'in başrahibi ve augur olan C. Ulpius Baebianus'un agonothes tes'liğı zamanında güreş yarışmasını kazanan Ti. Cladius Marcianus için. ki ona rakipleri bırakması için yakardılar.

5.4.4.3 Terentius Ulpius Marcellus

Ayrıca bk. Bölüm 2. Ulpii

ἀγαθῇ τύχῃ / ἀγωνοθετοῦντος / διὰ βίου Γ. Φλ. Βαιβία/νοῦ ποντίφικος / ἱππέως
Ῥωμαίων / πάτρων(ος) τῆς κολωνείας / ἀρχιερέως διὰ βίου τοῦ πα/τρίου θεοῦ Μηνὸς

¹¹⁷⁰ Sterrett 1888b, 132 no. 105; CIL III 6833; ILS 7199.

¹¹⁷¹ IAntiokheia 187.

Τε/ρέντιον Οὔλπιον Μάρ/κελλον νεικήσαν / τα παίδων πανκράτιον / ἀγῶνα Μαξιμιάνει/ον
διαβιβάσαντα κλή/ρους β' ἡ πατρίς / θέμιδι / ὑπὸ ἐπιστάτην Ιούλιον / Δόμον

Çeviri: *Hayırlı uğurlu olsun. Kaydı hayat şartıyla vatanın tanrısı Men'in başrahibi, koloninin patronus'u, Romalıların atlı sınıfından, pontifex, C. Flavius Baebianus'un agonothes'tes'iği zamanından Maksimianeion yarışmasında çocuklar arasında yapılan pankration yarışmasını kazanan iki defa boş kura çeken Terentius Ulpus Marcellus'u vatan themis'le (onurlandırdı), Iulius Domnus'un epistates'iği zamanında.*

5.4.4.4 L. Plotius Marcianus

ἐπὶ ἀγῶνο/θέτου διὰ βί/ου Γ. Οὐλί/ου Βαιβια/νοῦ αὔγου/ρος καὶ ἱερέ/ως διὰ βί/ου /
τοῦ πατρί/ου θεοῦ Μη/νός / καὶ θεᾶς Δή/μητρος Λ. / Πλώ/τιον / Μαρκιαν/[όν — —]

Çeviri: *kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men ve Tanrıça Demeter'in başrahibi, augur, C. Ulpus Baebianus'un agonothes'tes'iği zamanında L. Plotius Marcianus için.*¹¹⁷²

5.4.4.5 Cn. Dottius Magnus

ἐπὶ ἀγῶνο/θέτου διὰ / βί/ου Γ. Οὐλί/ου Βαιβιανοῦ/ αὔγου(ρος) καὶ / ἱερέ/ως διὰ βί/ου
τοῦ πατρί/ου θεοῦ Μη/νός καὶ θεᾶς / Δήμητρος / Γναῖον Δότ/τιον Μάγνον / νεικήσαν/τα
σαλπι/κτὰς ἀγῶ/να Μαξιμι/άνειον ἡ / πατρίς / θέμιδι β'.

Çeviri: *kaydı hayat şartıyla Tanrı Men ve Tanrıça Demeter'in rahibi, augur, C. Ulpus Baebianus'un agonothes'tes'iği zamanında Maksimineion yarışmasında salpiktas yarışmasında galip gelen Cn. Dottius Magnus'u vatan iki themis'le (onurlandırdı).*¹¹⁷³

5.4.4.6 Iulius Cordius Theodoros

ἐπὶ ἀγῶνο/θέτου διὰ / βί/ου Γ. Οὐλ/πίου Βαιβι/ανοῦ αὔγου(ρος) / καὶ ἱερέ/ως / διὰ βί/ου
τοῦ / πατρί/ου θεοῦ Μη/νός καὶ / θε(ᾶς) Δήμητρος / Ἰούλιον Κόρ/διον Θεόδω/ρον νεική/σαντα
πάλην/ ἀγῶνα Μα/ξιμιάνειον/ ἡ πατρίς θέ/μιδι ζ'.

Çeviri: *Kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men ve Tanrıça Demeter'in rahibi olan, C. Ulpus Baebianus'un agonothes'tes'iği zamanında Maksimineion yarışmasının güreş müsabakasını kazanan Iulius Cordius Theodoros'u vatan yedi themis'le (onurlandırdı).*¹¹⁷⁴

¹¹⁷² Lane 1971, 103 no165, Anderson 1913, 288 no. 13.

¹¹⁷³ Lane 1971, 103 no. 166, Anderson 1913, 288 no. 14.

¹¹⁷⁴ Lane 1971, 104 no. 167, Anderson 1913, 288 no. 16; Çonbankir 2010, no. 238.

5.4.4.7 L. Papius Flavianus Victorinus Zotikos

ἀγωνοθετο<ύ>ν[των] / [δ]ιὰ [β]ίου Γ. Καισενν[ίου] / Πρόκλου Στ[α]ιανο[ύ] / [α]ὔγουρος, πάτρ[ωνος] / [τῆ]ς κολωνείας κα[ὶ] / Γ. Φλαίου Βαιβιανοῦ / ἱππέως Ῥωμαίων / ἀρχιερέως διὰ βίου / τοῦ πατρίου θεοῦ / Μηνὸς Λού(κιον) Πάπιο[ν] / Φλαο<υ>ιανὸν Οὐ[ι]/κτορεῖνον Ζωτικ[ὸν] / νεικήσαντα παίδ[ων] / πανκράτιον ἀγῶν[α] / Μαξιμιάνειον ἢ πατρὶς/ θέμιδι.

Çeviri: *kaydı hayat şartıyla augur, koloninin patronus'u C. Caesennius Proclus Staianus ve Romalıların süvari sınıfından kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men'in rahibi C. Flavius Baebianus'un agonotheslik'leri zamanında çocuklar arasında düzenlenen Maksimineion yarışmasının pankration müsabakasının galibi L. Papius Flavianus Victorinus Zotikos'u vatan themis'le (onurlandırdı).*¹¹⁷⁵

5.4.4.8 L. Iulius Domnus

[ἀγωνοθετούντων] / [— — — πάτρωνος τῆς] / κολωνείας / καὶ Γ. Φλαίου Βα[ι]/βιανοῦ ἱππ[έως] / Ῥωμαίων ἀρχι[ε]/ρέως διὰ βίου / τοῦ πατρίου / θεοῦ Μηνὸς[ς] / [Λ.]Ἰούλιον Δό[μ]νον νει[κήσαντα]/ — — —

Çeviri: *Koloninin patronus'u.... ve Romalıların atlı sınıfından kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men'in başrahibi C. Flavius Baebianus'un agonothes'likleri zamanında L. Iulius Domnus için.*¹¹⁷⁶

5.4.4.9 Calpurnius Magius Eutykhes

ἀγ[αθῆ] τύ[χη] / ἀγωνοθετοῦντος / διὰ βίου Γ. Φλαιουίου / Βαιβιανοῦ ποντίφικος / ἱππέως Ῥωμαίων πάτρωνος τῆς κολωνείας / ἀρχιερέως διὰ βίου / τοῦ πατρίου θεοῦ Μηνὸς / Καλπούρνιον Μάγιον / Εὐτύχην νεικήσαντα / νεικήσαντα παίδων / πάλην ἀγῶνα Μαξιμιά / νειον ἢ πατρὶς / θέμιδι.

Çeviri: *Hayırlı uğurlu olsun. Kaydı hayat şartıyla vatanın Tanrısı Men'in başrahibi, koloninin patronus'u, Romalıların atlı sınıfından, pontifex C. Flavius Baebianus'un agonothes'liği zamanında Maksimianeion yarışmasının güreş müsabakasının galibi Calpurnius Magius Eutykhes'i vatan themis'le (onurlandırdı).*¹¹⁷⁷

¹¹⁷⁵ Lane 1971, 105 no. 168, Anderson 1913, 289 no. 17; Çokbankir 2010, no. 239.

¹¹⁷⁶ Lane 1971, 106 no. 169, Anderson 1913, 290 no. 18.

¹¹⁷⁷ Lane 1971, 109 no. 172; Anderson 1913, 293 no. 21; Çokbankir 2010, no. 242.

5.4.4.10 Agosios Kyrillos

παίδων στάδιον Φλ. Πρεῖσκος. / παίδων πένταθλ<ο>ν Αὐρ. Ἀλέξανδρος. / ἀνδρῶν πένταθ<λο>ν Φλ. [Κ]ίτος. / ἀνδρῶν στάδιον [Γ]όρδιος Μάξιμος. / παίδων πάλην Δόττιος Τιβέριος διαβιβάσας κλήρο[υς —']. / παίδων πανκράτιν Τ[ιβέρι]ος(?) [Μ]όδ[ι]ος. / ἀνδρῶν πάλην Ἰούλιος Δό[μνος διαβιβά]σας κλή[ρ]ους δ'. / ἀνδρῶ[ν π]ανκράτιν Ἀγός[ιος — — —] δι(α)βι(βάσας) κλήρους ζ'¹¹⁷⁸.

Çeviri: *Çocuklar arasında yapılan stadion yarışmasını Flavius Priscus*

Çocuklar arasında yapılan pentathlon yarışmasını Aurelius Aleksandros

Yetişkinler arasında yapılan pentathlon yarışmasını Flavius Kitus

Yetişkinler arasında yapılan stadion yarışmasını Gordius Maximus

Çocuklar arasında yapılan güreş yarışmasını boş kura çekerek Dottius Tiberius

Çocuklar arasında yapılan pankration yarışmasını Ti. Modius

Yetişkinler arasında yapılan güreş yarışmasını Iulius Domnus dört kez boş kura çekerek

*Yetişkinler arasında yapılan pankration yarışmasını Agosios...yedi kez boş kura çekerek.*¹¹⁷⁹

5.4.5 Sophistai

5.4.5.1 C. Calpurnius Collega Makedon

Γ. Καλπ(ούρνιον) Κολληγαν Μακεδόνα βουλευτήν, ἄνδρα ἀξιολο[γώτατον] | ὅς ἐγένετο ἐν πάσῃ ἀρετῇ, ὥς φησιν ὁ ἀρχαῖ[ος λόγος?] | ῥήτορα ἐν τοῖς δέκα Ἀθηναίων πρώτοις κλ[ηθέντα?] | φιλόσοφον τὰ Πλάτωνος καὶ Σωκράτους ἐπα[γγειλάμενον?] | ἀρχίατρον ἐν λόγοις καὶ ἔργοις τὰ Ἱπποκράτους ΤΟ? — — — | γενόμενον ἐν ἀνθρώποις ἔτη τριάκοντα καὶ ἡμ[έρας — — —] | θεοῦ προνοία καὶ ἱερῶν ἀνγέλων συνοδία με[ταλλαχθέντα] | εἰς [ο]ὐρανὸν ἐξ ἀνθρώπων, θᾶπτον ἢ ἔδει τοὺς γ[ονέας] | καταλιπόντα, τὸν π[ή]λιν[ο]ν χιτῶνα ἐνταυθοῖ περι[ελόμενον] | κατασκευάσας τὸ ἡρῶν τῷ γλυκυτάτῳ καὶ πο[θεινοτάτῳ] | καὶ [— — —] Γ. Καλπούρνιος Μ[ακεδών].

Yukarıda metni verilen ve MS. 4. yüzyıla tarihlendirilen yazıt,¹¹⁸⁰ C. Calpurnius Collega Makedon'un *bouleutes*, rhetor, filozof, *arkhiatros* olduğu anlaşılmaktadır. Bu meslekleri yapmış olması söz konusu şahsın iyi bir eğitim aldığını göstermekle beraber bu mesleklerin hepsinin beraber yapılması İkinci Sophistik Harekette oldukça sık rastlanan bir

¹¹⁷⁸ Anderson 1913, 282 no. 10; Çokbankir 2010, no. 236.

¹¹⁷⁹ Anderson 1913, 282 no. 9; Çokbankir 2010, no. 235.

¹¹⁸⁰ SEG 32, 1302; Jones 1982, 264–268; MAMA VIII 404; SEG 49, 1856; SEG 32, 1302; Ramsay 1919, 2–4; Jones 1982, 262–269; Puech 2002, 178–180 no. 69. Akgün – Kaya 2016a, 75–76.

durumdur¹¹⁸¹. Örneğin Nazianzus’lu Gregorios’nun kardeşi Caesarius bu duruma örnek teşkil edebilir. Caesarius Aleksandria’da sadece tıp değil, aynı zamanda matematik, astronomi ve geometri alanlarında çalışmış;¹¹⁸² sonradan Konstantinopolis’in doktoru olmuştur.¹¹⁸³ Yazıt içinde topraktan bir *khiton* ifadesiyle her ne kadar Hristiyan referanslarına atıf yapılsa da bu durum Stoik polyteizme paralellik göstermektedir. Hristiyanlarda tıpkı paganlar gibi mezar için *heroon* terimini kullanmışlardır. Bununla birlikte her iki toplum inancına mensup kişilerin Yunan kurumu *paideia*’da yetiştiği düşünülürse bu garipsenecek bir durum değildir. Makedon pagan bir aileye mensup olmalıdır¹¹⁸⁴.

Makedon, Demosthenes’in öncülük ettiği Atina’daki on retorun bulunduğu akımı takip etmiş olmalıdır¹¹⁸⁵. Ancak bununla birlikte MS. 3 yüzyılda oldukça revaçta olan Philostratos¹¹⁸⁶ ve Herodes Attikos’un¹¹⁸⁷ öncülük ettiği ikinci on denilen bir grup da mevcuttu. Yazıt Makedon’un çok iyi bir eğitim aldığını, Platon ve Sokrates’in öğretilerini takip ettiğini ve kentin önde gelen ailelerinden Calpurnii ailesine mensup olduğunu göstermektedir. Aile yerel kökenli olup MS. 1 yüzyılın ikinci yarısında vatandaşlık hakkı almıştır. Ramsay dönemin en iyi Yunancasının yazıtta kullanıldığını ifade etmektedir¹¹⁸⁸.

¹¹⁸¹ Bowersock, 1969, 66–69; Puech 2002. II. Sofistik Dönem’de sofist, retor ve filozofların kamusal görevleri için bk. Akgün – Kaya 2016a 75.

¹¹⁸² Greg. Naz. *Caes. frat.* 7,2: Γεωμετρίας μὲν γε καὶ ἀστρονομίας, [καὶ] τῆς ἐπικινδύνου τοῖς ἄλλοις παιδεύσεως, ὅσον χρησίμων ἐκλεξάμενος, τοῦτο δὲ ἦν, ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων εὐαρμοστίας καὶ τάξεως τὸν δημιουργὸν θαυμάσαι, ὅσον βλαβερὸν ταύτης διέφυγεν, οὐ τῇ φορᾷ τῶν ἄστρον διδοὺς τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα, ὥς οἱ τὴν ὁμόδουλον ἑαυτοῖς κτίσιν ἐπανιστάντες τῷ κτίσαντι, Θεῷ δὲ καὶ τὰλλα πάντα, ὥσπερ εἰκός, ἀνατιθεῖς καὶ τὴν τούτων κίνησιν. [3] Ἀριθμῶν δὲ καὶ λογισμῶν καὶ τῆς θαυμασίας ἱατρικῆς, ὅση τὰ περὶ φύσεις καὶ κράσεις καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοσημάτων φιλοσοφεῖ, ὥστε ταῖς ρίζαις ἀναιρουμέναις συνεκκόπτειν καὶ τὰ βλαστήματα, τίς οὕτως ἀμαθὴς ἢ φιλόνεικος ὥς ἐκείνῳ δοῦναι τὰ δεύτερα, καὶ μὴ ἀγαπᾶν, εἰ μετ’ ἐκεῖνον εὐθὺς ἀριθμοῖτο, τὸ πρεσβεῖον ἐν τοῖς δευτέροις φερόμενος; κτθ. AG 8,91–92.

¹¹⁸³ Greg. Naz. *Caes. frat.* 7,2: 8,5: τὸ Καισαρίῳ καλλωπίζεσθαι καὶ ἱατρῷ καὶ οἰκίτορι, καίτοι γε μετὰ τῆς ἄλλης λαμπρότητος, πολλοῖς καὶ μεγάλοις εὐθηνουμένην ἀνδράσι; 10,1: Τάττεται μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἐν ἱατροῖς τάξιν, οὐδὲ πολλοῦ πόνου προσδεηθεῖς, ἀλλ’ ἐπιδείξας μόνον τὴν παιδείαν, μᾶλλον δὲ βραχὺν τινα τῆς παιδεύσεως οἶον πρόλογον, κὰν τοῖς φίλοις τοῦ βασιλέως εὐθὺς ἀριθμούμενος, τὰς μεγίστας καρποῦται τιμὰς; AG 8,93: ἄκρα φέροντα πάσης, Καισάριε, σοφίης | πέμπαντες βασιλῆι, τὸν ἔξοχον ἱητήρων; κτθ. AG 8,95: ἔξοχον ἐν λογίοισιν, ὑπείροχον ἐν βασιλῆοις.

¹¹⁸⁴ Trombley 2014, 174.

¹¹⁸⁵ Attika’nın 10 retoru için bk. Roisman – Worthington – Waterfield 2015.

¹¹⁸⁶ Solmsen 1940; Bowie – Elsner 2009. Akgün – Kaya 2015.

¹¹⁸⁷ Ameling 1983; Papalas 1981; Akgün – Kaya 2016b, 245–265.

¹¹⁸⁸ Ramsay 1919, 2–4. Ayrıca bk. Jones 1982, 266.

5.4.5.2 Titus Claudius Paullinus

Ti. Claudio | Paullino | Philoso|pho hero.¹¹⁸⁹

[ή βο]υλή καὶ ὁ δῆμος | [τῆς] μητροπόλεως | [τῆς] Ἀσίας καὶ δις vac. | [νεω]κόρου πρώτης | [Περγαμ]ηνῶν πόλεως | [ἐτεί]μησεν | [Τι. Κλα]ύδιον Παυλεῖνον | [τὸν] φιλόσοφον, Ἀντι[οχέα] τῆς κολωνείας¹¹⁹⁰.

Antiokeia'dan ele geçen Latince yazıtta Titus Claudius Paullinus filozof olarak yer almaktadır. Paullinus'un adına Antiokeia dışında Pergamon'da rastlanmaktadır. Kendisi MS. 120-125 yılları arasına tarihlendirilen bir yazıtta Pergamon halkı tarafından onurlandırılmıştır. Yazıtta Paullinus'un anavatanı Antiokeia da vurgulanmıştır. Pergamon kenti antik dönemde Anadolu'daki en önemli kültür merkezlerinden biri olarak ön plana çıkmıştır ve II sofistik Dönem'in önemli merkezlerinden de biridir.

Koloni'de Titus Claudius Paullinus ve Collega Makedon gibi iki önemli filozofun varlığı kent içinde Eski Yunan kültürünün ve eğitim anlayışının halen geçerliliğini koruduğunu göstermektedir.¹¹⁹¹

5.4.5.3 Marcellus

Str. 14–15: Λεί(ουιος) Μάρκελλος | Ἀντιοχεύς.¹¹⁹²

MS. 2. yüzyılın sonuna tarihlendirilen bir yazıtta diğer arkadaşlarıyla birlikte hocaları olan Atinalı sofist Soteris'u onurlandırmışlardır¹¹⁹³. Yazıtta Marcellus'un adı anavatanı ile anılmıştır.

5.4.5.4 Euripides

Adını antik kaynaklardan öğrendimiz kişi *iambik* ölçüde şiirler yazan bir şairdir. Pisidialı olduğu kesin olmakla birlikte Antiokeialı olduğuna dair varsayımlar vardır¹¹⁹⁴. Kendisi bir sophist ya da filozof değildir.

¹¹⁸⁹ CIL III, 302 = 6850; Sterrett 1888b, 148 no. 127.

¹¹⁹⁰ IPergamon III, 32.

¹¹⁹¹ Mitchell – Waelkens 1998, 11.

¹¹⁹² CIG 2988; LBW 158; Keil 1953, 15–16; Flacelière 1949, 472; Puech 2002, 455 no. 243; Özlem – Aytacılar 2006, 92 no. 17.

¹¹⁹³ Keil 1953, 16; Mitchell – Waelkens 1998, 13.

¹¹⁹⁴ Mikh. Psell. *Eurip. et. Geo.* 100–109.

5.4.6 *Tenuiores*

5.4.6.1 Meslek Sahipleri

Bu memuriyetler dışında kentte bilinen meslek grupları vardı. Bu meslek gruplarına örnek olarak *nomikos* ve *oikonomos* gösterilebilir. *Nomikos* günümüzde avukat olarak nitelendirilen meslek grubudur. Yunan Dünyası'nda *nomikos* adıyla bilinen bu meslek Roma dünyasında *advocatus* ve *causidicus* ismiyle anılmaktaydı. Antik hukuk sistemi içinde sanık sandalyesinde oturanları savunurlardı. Sanık olarak kendisine müracaat eden kişilere yazılı savunma hazırlayarak duruşmadan önce, müşterilerine yasal öğütler vererek onlara yardım ederlerdi¹¹⁹⁵. Retorik konusunda da tecrübe kazanmışlardı. Bu meslek gurubunda olanlar hem mahkemeye sundukları savunmaları hazırlayarak hem de bunları mahkemede savunarak bu konuda uzmanlaşmışlardır. Bu nedenle retorik sanatı bu meslek üzerinde oldukça etkili olmuştur. Kente bu meslek yazıtlar aracılığıyla belgelenmiştir. Bu meslek genç bir hukuk öğrencisi olan L. Malius Maximus'a ait mezar yazıtında bu meslek zikredilmiştir¹¹⁹⁶.

Kente bilinen bir başka meslek kolu doktorluktur¹¹⁹⁷. Ortalama insan ömrünün kısa olduğu antik dönemde bu meslek kentlerde büyük önem arz etmiştir.

Kent yazıtları, antik yerleşimin kültürel ve sosyal yaşamı hakkında bilgi vermektedir. Tanrı Men'e adanmış bir yazıtta kentin ressamından¹¹⁹⁸ (ζώγραφος) bahsedilmiştir. Bir başka yazıt kente görsel sanatların sergilendiğini de göstermektedir. Antiokheia'da ele geçmiş bir mezar yazıtında M. Aurelius Kastor (τραγωδός) adında tredeji oyuncusu öğrencisi Plution'a bir mezar inşa etmiştir¹¹⁹⁹. Tüm bu kültürel meslekler dışında halkın sosyal ihtiyaçlarını karşılayabileceği meslek adlarına da kente rastlanılmıştır. Kentin kasabı (κομποπώλης) yerel bir isme sahip olan Imbros'tur.¹²⁰⁰ Kente ait diğer bir meslek grubu manavcılıktır¹²⁰¹. Bu meslekler dışında şahsa ait geniş arazileri işleten *oikonomos*'ların varlığı bilinmektedir. Bunlar özgür kişiler arasından seçilebildiği gibi köleler veya azat edilmiş kişiler arasından da seçilebiliyordu. Latince *vilicus* terimiyle eşleşmektedir. Pisidia Bölgesi'nde Antiokheia¹²⁰²,

¹¹⁹⁵ Hum 1999, 277.

¹¹⁹⁶ Sterrett 1888b, 153 no. 137; IGR III 305 (B); AE 2002 1455(a); Collas – Heddeland 2002, 169–171.

¹¹⁹⁷ Lane 1978, 22 no. 39; SEG 31 1171.

¹¹⁹⁸ Lane 1971, 128 no. 217.

¹¹⁹⁹ SEG 6 552, Ramsay 1924, 199 no. 34.

¹²⁰⁰ Lane 1971, 151 no 283.

¹²⁰¹ Lane 1978, 20 no. 29; SEG 31.1162; Μάνιος λα/χανοπώλη[ς] / Ασκαηνῶ / εὐχίην.

¹²⁰² Levick 1967a, 117 no. 45; IAntiokheia 95.

Olbasa¹²⁰³, Komama¹²⁰⁴, da bilinmektedir. Kent ticaretinin canlanmasından önemli rol oynayan *Pragmateutes* adı verilen Romalı tüccarların varlığı da kent içinde belgelenmiştir¹²⁰⁵.

5.4.6.2 Diğerleri

Antiokheia'da ele geçmiş adak ve mezar yazıtlarında alt tabakaya mensup kişilerin adlarına rastlamaktayız. Antiokheia'nın sakinleri bu yazıtlarda bir taraftan ölüm ve inanç karşısındaki duygularını dile getirirken diğer taraftan kimlikleri ve statüleri hakkında bize bazı ipuçlarını bırakmışlardır. Kendileri için küçük bir vatan ve yeni bir hayat kurmak isteyen kolonistler Kuzey Italia ve iç Italia'nın en yoksul bölgelerinden Pisidia Bölgesi'nde yeni kurulan kolonilere yerleştirilmişlerdir. Kolonistler burada yaşamlarını daha iyi bir şekilde sürdürme fırsatı bulmuşlardır¹²⁰⁶. Ancak her gelen kolonist aynı şartlara sahip olmamıştır. Onların kendi aralarındaki sosyal statüsü de burada belirleyici rol oynamıştır. Bu paylaşımda en büyük payı alan kolonistlerin adına daha çok kent içinde ele geçen onurlandırma yazıtlarında rastlanırken kent içinde söz sahibi olmayan diğer kolonistler ve yerel halkın adlarına mezar ve adak yazıtlarında rastlanmaktadır. Bu yazıtlar ayrıca kent içindeki sosyo kültürel yapıyı da göz önüne sermektedir.

Roma Dönemi'nde yeni gelen kolonistlerle kültür çeşitliliği sağlanmıştır. Bu dönemde yerel ve Yunan orjinli isimler kullanılmaya devam etmiştir. Koloninin kurulmasından sonra bunlar ikinci sınıf vatandaş konumuna düşmüşlerdir.

Alt tabakaya mensup kişilerden P. Carbo ve C. Carbo'nun *Legio V Gallica*'da görev yaptıklarını öğrenmekteyiz¹²⁰⁷. Sergia kütüğüne kayıtlı bu askerler kentin kolonistlerindedir. Kentte *Legio V Gallica*'da görev yaptığını bildiğimiz kişilerden biri mezar yazıtında adına rastladığımız M. Ceius¹²⁰⁸ diğeri ise Titus Cissonius'tur. Titus Cissonius'a kardeşi Publius Cissonius tarafından mezarı yaptırılmıştır¹²⁰⁹. Bunun dışında Terentius Protus¹²¹⁰, Quintus Nuvius Marcianus¹²¹¹, Pupillia Saturnina¹²¹², Salina Saturnina¹²¹³ Aurelia Valentilla¹²¹⁴,

¹²⁰³ Bean 1959, 99 no. 52; SEG 19, 786; Milner1998, 61 no. 132.

¹²⁰⁴ Bean 1960, 51 no. 101.

¹²⁰⁵ SERP 309, no. 1; Hardie 1912, 153, no. 1; Ramsay 1941, 159 no. 1; Sterrett 1888b, 160 no. 147; IGR III 306; Lane 1978, no.10; SEG 31 1143.

¹²⁰⁶ Drew-Bear 1997, 76.

¹²⁰⁷ AE 1998, 1386.

¹²⁰⁸ AE 1998, 1387.

¹²⁰⁹ CIL III 6825; ILS 2238.

¹²¹⁰ SEG 6, 567.

¹²¹¹ CIG 3980.

¹²¹² Sterrett 1888b, 133 no. 106.

Aurelius Candidus¹²¹⁵, Quintus Vibius Aquila¹²¹⁶, C. Plotius Pontponianus¹²¹⁷, M. Munatius Polion Menodotos Auksanon¹²¹⁸, C. Livius Marcellus ve Lucilia Domna¹²¹⁹, Sergianus Longus¹²²⁰, Calpurnia Caetrana¹²²¹, Fulbius Lucius¹²²², Petronia Frontina, Quintus Appius Marcianus¹²²³, Septimia Severa¹²²⁴, Calpurnius Marcus, Calpurnia Paulina¹²²⁵, C. Terentius Attianus, Petronia Paule¹²²⁶, L. Iulius Frugis¹²²⁷, Viria Domna¹²²⁸, Septimia Tertia, Salvius Vinnicius¹²²⁹, Publius Aelius Iulianus¹²³⁰, Aulus Voconius¹²³¹, C. Valerius¹²³², Piso¹²³³ gibi şahısların isimlerini görülmektedir. Bunlar kent içinde prejtijli konuma sahip olmayan kişilerdi.

Kent bilindiği üzere Antiokhos I tarafından ilk kez koloni yapıldıktan sonra Magnesia ad Maeandrum'da kolonistler getirilmek suretiyle koloni yapılmıştır. Kent içinde ele geçen yazıtlarda ziyadesiyle Yunan kökenli vatandaşlara rastlanılmaktadır. Bunlardan biri olan Eutukhia ve onun eşi Ceipius Syntrophos 8 yaşında vefat eden oğulları Eutikhianos Zotikos' a bir mezar yaptırmışlardır¹²³⁴. Yine kentin bir diğer vatandaşı olan ve adını kentin hemen yanı başında akan Anthios Nehri'nden alan ve 15 yaşındayken bu nehrin sularında boğulan¹²³⁵

¹²¹³ Sterrett 1888b, 158 no. 144.

¹²¹⁴ Sterrett 1888b, 153 no. 138

¹²¹⁵ Sterrett 1888b, 155 no. 140; Kontoleon 1889, 114 no. 72; CIG 3981.

¹²¹⁶ AE 1998, 1388.

¹²¹⁷ IAntiokheia 74.

¹²¹⁸ IAntiokheia 78.

¹²¹⁹ IAntiokheia 79.

¹²²⁰ IAntiokheia 85.

¹²²¹ IAntiokheia 89.

¹²²² IAntiokheia 90.

¹²²³ IAntiokheia 113.

¹²²⁴ IAntiokheia 115.

¹²²⁵ Calder 1912, 91 no. 12.

¹²²⁶ SEG 6, 565.

¹²²⁷ SEG 6, 572.

¹²²⁸ Sterrett 1888b, 159 no. 145.

¹²²⁹ Robinson 1926a, 236 no. 73.

¹²³⁰ Lane 1978, 15 no. 11; SEG 31, 1144

¹²³¹ Lane 1978, 26 no. 61.

¹²³² Lane 1971, 130 no. 227; Hardie 1912, 138 no. 49–50.

¹²³³ Sterrett 1888b, 160 no. 146; Calder 1912, 92 no. 16.

¹²³⁴ Sterrett 1888b, 151 no. 136.

¹²³⁵ Calder 1912, 90 no. 10; Ramsay 1916. 133.

Anthios da Yunan kökenlidir. Bunun dışında Eunous¹²³⁶, Eudoia¹²³⁷, Eirene¹²³⁸, Auksanon, Dikaioisne, Nikias, Straton, Artemon¹²³⁹, Artemidoros¹²⁴⁰, Abaskanthos¹²⁴¹, Gamos¹²⁴², Eudoksos, Phaidros¹²⁴³, Akastos¹²⁴⁴, Asklepiades¹²⁴⁵, Asklepios, Himeros¹²⁴⁶, Antipas, Apollonios, Demetrios¹²⁴⁷, Hermogas, Menados, Blastos¹²⁴⁸, Diogenes¹²⁴⁹, Dionysios¹²⁵⁰, Eros¹²⁵¹, Eubulos¹²⁵², Eudaimon, Gnostos¹²⁵³, Eudoksos¹²⁵⁴, Stefanos¹²⁵⁵, Diophantes¹²⁵⁶, Epiktetos¹²⁵⁷, Eugnomon¹²⁵⁸, Eupator, Helios¹²⁵⁹, Euxenes¹²⁶⁰, Eutykhiados¹²⁶¹, Zotikos¹²⁶², Zosimos¹²⁶³ gibi Yunan Dünyası'nda yaygın görülen isimlerin kentte sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

¹²³⁶ IAntiokheia 81.

¹²³⁷ IAntiokheia 83.

¹²³⁸ Levick 1967a, 113 no. 29.

¹²³⁹ Lane 1978, 28 no. 69; SEG 31, 1197

¹²⁴⁰ Anderson 1913, 269 no. 3.

¹²⁴¹ Lane 1971, 119 no. 196; Hardie 1912, 130 no. 18.

¹²⁴² Lane 1971, 119 no. 196; Hardie 1912, 130 no. 18.

¹²⁴³ Lane 1971, 119 no. 196; Hardie 1912, 130 no. 18.

¹²⁴⁴ Lane 1971, 119 no. 196; Hardie 1912, 130 no. 18.

¹²⁴⁵ Lane 1971, 146 no. 270.

¹²⁴⁶ Lane 1971, 128 no. 220; Hardie 1912, 136, no. 42; Lane 1978, no. 10.

¹²⁴⁷ Anderson 1913, 269 no. 3.

¹²⁴⁸ Lane 1978, 28 no. 69; SEG 31, 1197.

¹²⁴⁹ Lane 1978, 24 no. 47; SEG 31, 1179.

¹²⁵⁰ Lane 1971, 125 no. 211; Hardie 1912, 133 no. 33.

¹²⁵¹ Lane 1971, 147 no. 274; Levick 1970a, 47 no. 25.

¹²⁵² Lane 1971, 146 no. 268; Lane 1978, no. 25.

¹²⁵³ Lane 1971, 144 no. 264; Lane 1964, no. 42.

¹²⁵⁴ Lane 1971, 119 no. 195; Ramsay 1915, 376 fig; Hardie 1912, 130 no. 17; SEG 6, 558.

¹²⁵⁵ IAntiokheia 91.

¹²⁵⁶ Lane 1978, 41 no. 122; SEG 31, 1244.

¹²⁵⁷ Lane 1978, 35 no. 92; SEG 31, 1219.

¹²⁵⁸ Lane 1978, 24 no. 46.

¹²⁵⁹ Lane 1978, 29 no 71; SEG 31, 1199.

¹²⁶⁰ Lane 1978, 29 no. 71; SEG 31, 1199.

¹²⁶¹ Lane 1971, 147 no. 274.

¹²⁶² Lane 1971, 147 no. 274.

¹²⁶³ Sterrett 1888b, 159 no. 145.

Makedon isimlerine de kent içinde rastlanmaktadır. Kentin ressamlarından biri olan Aleksandros¹²⁶⁴ Makedon ismi taşıymaktaydı. Ayrıca bu isimlere örnek olarak Antiokhos¹²⁶⁵, Attalos¹²⁶⁶, Antipatros¹²⁶⁷, Olympias, Stratonike'yi¹²⁶⁸ gösterebiliriz.

Kent içinde rastladığımız diğer isim örnekleri yereldir. Bu isimler Yunanlar koloniye gelmeden önceki yerel bir nüfusun maddi kalıntılarıdır. Pisidia Bölgesi ve onun yanı başında yer alan Phrygia Bölgesi'nde kullanılan isimlere sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu isimlere Tanrıça Artemis ve Tanrı Men'e adanmış adak yazıtların dışında mezar yazıtlarında da rastlanılmaktadır. Bu yerel kökenli vatandaşlardan biri Artemisia Mantoun¹²⁶⁹,dur. Büyük ilençler yağdırarak kocasına yaptırdığı mezar yazıtında adı geçen Artemisia Mantoun ismi yereldir¹²⁷⁰. Kentte Aurelius Iman Kerdonos'un¹²⁷¹ ismi karşımıza çıkmaktadır. Aurelius ön isminden Roma vatandaşlık hakkını aldığını gördüğümüz şahıs Iman ismiyle yerel kökenli olduğunu göstermektedir. Bu isim Phrygia ve Pisidia Bölgeleri'nde karşımıza çıkmaktadır¹²⁷². Tateis Maryla¹²⁷³ ismi Yunanca kaleme alınmış bir yazıtta görülmüştür. Baba Yunan ismi Apollonios'u taşıymaktadır. Ancak Tateis *Tate/Tatis/Tateis/Tatia* ve *Tateia* isimleri Tata isminin versiyonları olup tıpkı Μαρούλα=Μαρουλα¹²⁷⁴ gibi epikhorik bir addır. Kentte ele geçmiş bir başka mezar yazıtında Yunan kökenli kocası Eudaimonos'a mezar inşa ettiren¹²⁷⁵ Ammia Ga adlı bir kadının ismini öğrenmekteyiz. Sahip olduğu her iki isim epikhorik'tir. Ammia Phrygia, Lykia, Pisidia, Galatia, Pamphylia ve Kilikia'da görülmektedir¹²⁷⁶. Ga ismine gelince Phrygia ve Pisidia Bölgesi'nde rastlanmaktadır¹²⁷⁷. Bunun dışında Abbas, Aelius Abas¹²⁷⁸, Anmion¹²⁷⁹, Aphia, Apias, Appas, Ates¹²⁸⁰, Attas, Attia, Attius, Antonia

¹²⁶⁴ Lane 1971, 128 no. 217.

¹²⁶⁵ Anderson 1913, 270 no. 4.

¹²⁶⁶ Lane 1978, 24 no. 48; SEG 31, 1180.

¹²⁶⁷ Lane 1971, 128 no. 220; Hardie 1912, 136, no. 42.

¹²⁶⁸ Lane 1978, 79; SEG 31, 1207.

¹²⁶⁹ Sterrett 1888b, 157 no. 142.

¹²⁷⁰ Zgusta 1964, 295 § 868–1.

¹²⁷¹ CIG 3977.

¹²⁷² Zgusta 1964, 195 § 466–1.

¹²⁷³ IAntiokheia 76.

¹²⁷⁴ Zgusta 1964, 298 § 873–15.

¹²⁷⁵ IAntiokheia 82.

¹²⁷⁶ Zgusta 1964, 59 § 57–16.

¹²⁷⁷ Zgusta 1964, 131 § 201–1.

¹²⁷⁸ Zgusta 1964, 44 § 1–3; SEG 4, 381; SEG 17, 742; SEG 31, 1209; Lane 1978, no. 82.

¹²⁷⁹ IAntiokheia 27.

Ma¹²⁸¹, Auluzelmis¹²⁸², Bubalos¹²⁸³, Babis, Ge¹²⁸⁴, Eilamoas¹²⁸⁵, Eimenos¹²⁸⁶, İman isminin değişik versiyonları olan İmen, İmenos ve Kumetos¹²⁸⁷, L. Menas¹²⁸⁸, Mamas, Maroddes¹²⁸⁹, Matis, Menneas, Meneianos, Mordianos, Na¹²⁹⁰, Mantos Lucius, Mantos Marcus¹²⁹¹, Mateis¹²⁹², Manes¹²⁹³, Memmas¹²⁹⁴, Papos¹²⁹⁵, Papios¹²⁹⁶, Poteitos¹²⁹⁷, Vio¹²⁹⁸, gibi yerel isimler kent içinde ele geçmiş yazıtlarda görülmektedir.

Bu yerel isimler dışında Debbora¹²⁹⁹ Thomas¹³⁰⁰, Ioannes¹³⁰¹ gibi İbranice adlar bilinmektedir. Bu isimler yahudi nüfusun varlığına işaret etmektedir. Bunun dışında kentin yakınlarında bulunan Sağır kasabasında ele geçmiş taş sütunler üzerindeki menorah resimleri kentteki Yahudi nüfusunun diğer maddi kalıntılarıdır. Yahudiler kent içinde kendi cemaatlerini oluşturmuşlar ve imparatorluk kültüne katılma gibi toplum yaşamının birtakım zorunluluklarından muaf tutulmuşlardır¹³⁰².

¹²⁸⁰ IAntiokheia 66.

¹²⁸¹ IAntiokheia 84. Ma için bk. Zgusta 1964, 276 § 839–1.

¹²⁸² Bu ism thrak ismidir bk. Detschew 1957, 2; IAntiokheia 27.

¹²⁸³ Zgusta 1964, 127 § 185. MAMA VII, 328.

¹²⁸⁴ Zgusta 1964, 131 § 202–206.

¹²⁸⁵ IAntiokheia 69.

¹²⁸⁶ IAntiokheia 18.

¹²⁸⁷ Lane 1971, 127 no. 214, Hardie 1912, 135 no. 36; Zgusta 1964, 254 § 729–2.

¹²⁸⁸ IAntiokheia 92.

¹²⁸⁹ IAntiokheia 69.

¹²⁹⁰ IAntiokheia 32.

¹²⁹¹ Zgusta, 1964, 295 § 868–2.

¹²⁹² IAntiokheia 93.

¹²⁹³ Zgusta 1964, 287–290 § 858–1.

¹²⁹⁴ Zgusta 1964, 309 § 895.

¹²⁹⁵ Zgusta 1964, 408 § 1199–2.

¹²⁹⁶ IAntiokheia 16; Zgusta 1964, 410 § 1199–6.

¹²⁹⁷ IAntiokheia 16.

¹²⁹⁸ Zgusta 1964, 397 § 1160–1.

¹²⁹⁹ Schürer 1986, 32; MAMA IV, 202; Peek 1980, 53 no. 39.

¹³⁰⁰ IAntiokheia 65.

¹³⁰¹ IAntiokheia 110.

¹³⁰² Cod. Theod. 16. 8. 9: Iudaeorum sectam nulla lege prohibitam satis constat. Unde graviter commovemur interdictos quibusdam locis eorum fuisse conventus. Sublimis igitur magnitudo tua hac iussione suscepta nimietatem eorum, qui sub christianae religionis nomine illicita quaeque praesumunt et destruere synagogas adque expoliare conantur, congrua severitate cohibebit. Ayrıca bk. Trebilco 1991, 9–11.

Zaman içinde koloni gelişip kök salmaya başlayınca halk arasında bir kaynaşma olmuştur. Bunun sonucunda kent içinde yaşayan alt tabaka kendi içinde kaynaşmaya başlamış ve evlilikler olmuştur. Bu evlilikler sayesinde kültürel asimilasyon başlamıştır. Ancak kültürel düzeyde kent içindeki toplumlar karşılıklı olarak birbirini etkilemişlerdir. Örneğin kentin en önemli Tanrısı Men'e Roma kökenli vatandaşlarında adakta bulunduğunu görülmektedir. Bunlar koloniye geldikten sonra kendi ana dilleri olan Latince'nin yanı sıra Yunancayı da öğrenmişlerdir. Pisidia Bölgesi'nde kurulan kolonilerdeki elit tabaka Latince'yi kullanmıştır ve resmi belgeler kolonin resmi dili olan Latinceyle kaleme alınmıştır. Bu durum MS. 295 yılına kadar geçerliliğini korumuş, bu tarihten sonra *decurio* protokolları Yunanca olarak kaleme alınmaya başlamıştır¹³⁰³.

Adak ve mezar yazıtları göz önüne alındığında yerel halkın çok büyük bir çoğunluğunun Yunanca konuştuğu görülmektedir. Kolonide Latince elit tabaka tarafından kullanılmıştır. Belirli bir zümrenin konuştuğu bu dil eyaletlerde olduğu kadar kolonilerde rağbet görmemiştir. Özellikle Hellenistik Dönem'den itibaren hem konuşma hem de kültür dili olarak Yunanca Anadolu'da çok fazla kullanılmıştır. Bölgenin yerel dili olan Pisidce Hellenlerin bölgeye yerleşmesinden sonra Yunanca karşısında giderek gerilemiş ancak kişi adı düzeyinde varlığını korumuştur.

¹³⁰³ Anderson 1913, 284 vd.

ALTINCI BÖLÜM

KENT KÜLTÜLERİ VE KOLONİSTLER

6.1 Yerel Kültler

Kent antik dönemden itibaren bir kült merkezi olmuştur. En önemli kült, *Men Askaneos*'tur. MÖ. 3 yüzyıldan MS. 4. yüzyıla kadar kentin en önemli kültü olma özelliğini sürdürmüştür. Men kültünün orjinine ilişkin çeşitli varsayımlar bulunmaktadır. İlk varsayımda tanrının Frig orjinli olduğu ve Frigce *Menes* (Μάνης) adını taşıdığı ve zaman içinde Yunanlaşarak *Men* (Μήν) adını aldığı savunulmaktadır.¹³⁰⁴ İkinci varsayımda Men'in Perslerin tanrısı Mao'dan türediği öne sürülmektedir.¹³⁰⁵ Diğer hipotezde ise Tanrının Luwi ay tanrısı Arma, Frig Tanrısı Manes ve Persler'in ay tanrısının bir araya getirilmesiyle oluşturulduğu iddia edilmektedir.¹³⁰⁶ Tanrı betimlemelerinde başına giydiği Frig başlığı, pantolonu ve çizmeleriyle doğu ikonografisini yansıtsa da Askaneos epithet'i onun yerel kökenine vurgu yapmaktadır.¹³⁰⁷ Ancak tanrının taşıdığı Askaenos *epitethon*'u Aeneas'ın oğlu Askainos'u da çağrıştırmaktadır. Lane he ne kadar Pisidia Antiokheia'sında Roma tarzı Men tapınımı olmasa da Roma ile aralarındaki ırksal ilişkiden dolayı buranın koloni seçilmesinde bu epithetin bir faktör olabileceğini ileri sürmektedir.¹³⁰⁸

Antik çağın ünlü coğrafyacısı Amaseia'lı Strabon, biri Antiokheia'nın yanında diğeri ise kentin territoryumunda olmak üzere Tanrı Men'e adanmış iki tane tapınaktan bahsetmektedir.¹³⁰⁹ Bunlardan ilki kentin yakınında konumlanan Karakuyu Tepesi'ndeki tapınak diğeri ise kentin sınırları içinde ve henüz gün ışığına çıkarılmamış tapınaktır. *Men Askaneos* rahiplik kurumu Galatia Kralı Amyntas'ın ölümünün ardından bölgenin eyaletleştirilmesiyle ortadan kaldırılmıştır.¹³¹⁰ Kentin en önemli tanrısı olan Men sikkeler üzerinde sıklıkla betimlenmiştir. Bu tasvirlerde Tanrı'nın Phrygia'ya özgü bir başlık ve omuzları üzerinde hilalle tasvir edildiği göze çarpmaktadır.

Yunanca adak yazıtlarında Tanrı Men, erkek formda (Μηνι), Latince yazıtlarda ise dişi formda (Luna) görülmektedir. Tanrının dişiliği LVS (Lunae votum solvit) kısaltması

¹³⁰⁴ Ramsay 1895, 149.

¹³⁰⁵ Lane 1967, 95.

¹³⁰⁶ Talloen – Alp, 2007, 739.

¹³⁰⁷ Talloen – Alp, 2007, 739.

¹³⁰⁸ Lane 1975, 236. Romalılar kendi soylarını Troya savaşından kaçan Aeneas'a dayandırmaktadırlar.

¹³⁰⁹ Strab. 12,8,14.

¹³¹⁰ Strab. 12,8,2,c. 576.

kullanılarak gizlenmeye çalışılmıştır¹³¹¹. Tapınağının finansal işleri *curatores arcae sanctuarii* adlı memura bırakılmıştır¹³¹². Bu grubun ne olduğu ve nasıl bir aktivite de gerçekleştirdiği bilinmemektedir. Bu grup Hristiyanlığın ortaya çıkışıyla yavaş yavaş gücünü yitirmeye başlamış ve nihayetinde MS. 5. yüzyılda ortadan kaybolmuştur¹³¹³. Ancak bu grup sadece aşağıda değineleceği üzere Men'e adanmış yazıtlarda görülmemektedir.

Kentin koloniye dönüştürülmesinden sonra Men kültü önemini yitirmiştir. Ancak daha sonraki yıllarda kentin iki toplumunun birbirleriyle entegre olması sonuç vermiş hem yerel kültürler hem de Roma kültürleri kent içinde yaygın şekilde tapınım görmüştür. Augustus Dönemi'nde eski önemini kaybeden kült Antonius Pius'la beraber eski görkemli günlerine kavuşmuştur¹³¹⁴. Tanrı için kentte festivaller düzenlenmiş ve bu festivallere hem yerel halk hem de Italikler iştirak etmiştir. Kentin önde gelenleri Tanrı adına kentte tanzim edilen festivallerde aktif olarak görev üstlenmişlerdir. Bu festivallerden biri *Maximianeia Themis*'iydi. Bu festivalin kuruluş tarihiyle ilgili çeşitli varsayımlar öne sürülmüştür. Kent ile ilgili makaleleriyle tanınan Anderson, bu yarışmanın, C. Galerius Valerius Maximianus (MS. 305–310) adına ve onun döneminde düzenlenmeye başlandığını söylemiştir¹³¹⁵. Kentin Men kültü ile ilgili yazıtlarını toplamış olan Lane ise, ἀγῶνα Μαξιμιάνειον oyunlarının Galerius'un *augustus*'luğa yükselmesiyle tesis edildiğini ileri sürmüştür¹³¹⁶. Ancak Mitchell ve Waelkens, 1912 yılında Ramsay tarafından yayımlanan bir yazıta dayanarak¹³¹⁷ bambaşka bir görüş öne sürmüşlerdir. Onlar, bu festivalin MS. 2. yüzyılda kutlanmaya başlandığını ve söz konusu festivale isim veren kişinin de özel bir şahsiyet olduğunu ileri sürmüşlerdir¹³¹⁸. Ayrıca Byrne ve Labarre, Mitchel ve Waelkens'e benzer bir yorumda bulunarak, *Maximianeia* oyunlarının kentin *duumvir*'liğini yapmış ve birinci yüzyılda yaşamış Maximianus adlı özel bir şahıs tarafından kurulduğunu öne sürmüşlerdir¹³¹⁹. Bu festivaller güreş (πάλη), *pankration*,

¹³¹¹ Lane 1976, 58.

¹³¹² Levick 1967b, 85–86.

¹³¹³ Uzunaslan 2013, 325.

¹³¹⁴ Lane 1976, 65.

¹³¹⁵ Anderson 1913, 299–300.

¹³¹⁶ Lane 1976, 65.

¹³¹⁷ Mitchell – Waelkens 1998, 13.

¹³¹⁸ Mitchell – Waelkens 1998, 13.

¹³¹⁹ IAntiokheia 93.

πένταθλον¹³²⁰, müzik (σαλπικτής) v.s gibi alanlardan oluşmaktaydı. Ayrıca kentin agon yazıtlarında okunan Θέμις ifadesi bu müsabakaların para ödüllü olduğunu göstermektedir¹³²¹.

Bu festivallere diğer kentlerden de konuklar davet edilmiş ve bunlar festival esnasında kentte ağırlanmıştır. Men tapınağının etrafında bulunmuş olan evler büyük olasılıkla davet edilen bu misafirler için kullanılmıştır. Men için organize edilen oyunlar tapınağın etrafında bulunan küçük bir *stadium*'da düzenlenmiştir¹³²². Kentin araştırmalarına katkıda bulunan modern araştırmacılarından biri olan Anderson kent territoryumdan ele geçmiş agon yazıtlarından yola çıkarak bu yarışmalarda *agonothetes*'lik yapmış kişileri üç grup altında toplamıştır. Kentte bu festivaller kapsamında ilk olarak C. Ulpius Baebianus'un¹³²³ adı *agonothetes* olarak görülmektedir. Yaşamı boyunca Tanrı Men ve Tanrıça Demeter'in yaşamı boyunca rahipliğini yapmıştır. Onun *agonothetes*'liği zamanında Ti. Claudius Marcianus¹³²⁴ güreş, L. Plotius Marcianus¹³²⁵ bilmediğimiz bir dalda, Cn. Dottius Magnus¹³²⁶ *salpiktas*, Iulius Cordius Theodoros¹³²⁷ güreş dalında ödül kazanmıştır. Daha sonra ise C. Caesennius Proclus Staianus ve C. Flavius Baebianus'un beraber bu festival kapsamında *agonothetes* 'lik¹³²⁸ yaptığını görmekteyiz. Onların *agonothetes* 'likleri döneminde L. Papius Flavianus Victorinus Zotikos¹³²⁹ ve Terentius Ulpius Zosimos¹³³⁰ çocuklar arasında yapılan yarışmalarda *pankration* dalında ödüle layık görülmüştür. Bu dönem yazıtlarında πατρις θέμιδι [vatanın themisi] ve *Epistates*¹³³¹ ifadelerinin kullanılması dikkat çekicidir. *Epistates* görevini kent içinde yarışmalarda ödül aldığını bildiğimiz Iulius Domnus ve Aurelius Persicus'un yaptığı görülmektedir. Üçüncü grup yazıtlarında ise C. Flavius Baebianus'un¹³³²

¹³²⁰ Antik Yunanistan'da uzun atlama, cirit atma, disk atma, koşu ve finalde güreş gibi beş ayrı daldan oluşan bir yarışma.

¹³²¹ Anderson 1913, 298–299.

¹³²² Mitchell 1998, 37.

¹³²³ Anderson 1913, 287 no. 12; Lane 1971, 102–104 no. 164–167; IAntiokheia 12; Çokbankir 2010, no. 237–238.

¹³²⁴ Lane 1971, 102 no. 164; Anderson 1913, 287 no. 12.

¹³²⁵ Lane 1971, 103 no. 165; Anderson 1913, 288 no. 13.

¹³²⁶ Lane 1971, 103 no. 166; Anderson 1913, 288 no. 14; AÉ 1914, 263.

¹³²⁷ Lane 1971, 104 no. 167; Anderson 1913, 289 no. 16.

¹³²⁸ Anderson 1913, 289–290 no. 17, 19; Lane 1971, no. 170–171; Çokbankir 2010, no. 239–240.

¹³²⁹ Lane 1971, 105 no. 168; Anderson 1913, 289 no. 17.

¹³³⁰ Lane 1971, 106 no. 170; Anderson 1913, 291 no. 19.

¹³³¹ Anderson 1913, 291.

¹³³² Anderson 1913, 290–291, 293–295 no. 18, 20–23; AE 1914, 264; Lane 1971, 106–110 no. 169–174; Çokbankir 2010, no. 241–243.

tek başına *agonothetes*'lik görevini yürütmüştür. Bu dönemde düzenlenen yarışmalarda *pankration* dalında Terentius Ulpius Marcellus¹³³³, çocuklar arasında düzenlenen *pankration* yarışmasında Calpurnius Magius Eutukhes¹³³⁴ ve M. Virius Marcianus¹³³⁵, Terentius Ulpius Zosimos¹³³⁶ bilmediğimiz bir dalda ödül almıştır. Dördüncü olarak da Titus Caesennius Septimius Gellius Flavonianus Lollius'un¹³³⁷ bu görevi yürüttüğü bilinmektedir. Bu şahıs kentin önde gelen ailelerinden biri olan *Caesennii*'ye mensuptu¹³³⁸. Antiokheia kutlanan bu festivaller, kentin koloni olması göz önünde bulundurulduğunda, olasılıkla imparator onuruna düzenlenmiş olmalıdır. Antiokheia dışında bölgede kurulan diğer koloni kentlerinde de bu agonistik festivaller organize edilmiştir. Kremna antik kentinde bu gösteriler ile ilgili herhangi bir yazıt bulunamamıştır. Bununla birlikte sikkeler üzerinde yer alan tasvirler ve lejandlar kent içinde agonistik festivallerin düzenlendiğine dair görüşleri destekler niteliktedir. Bunlar gladyatör oyunlarının varlığına ilişkin deliller olarak gösterilebilirler. Kremna'da MS. 270–275 Aurelianus dönemine tarihlendirilen iki sikke üzerinde yer alan[DON(atio) SACR(i) CERT(aminis)]¹³³⁹ ve[IEROS; DONATIO F COL IU A CREMNE]¹³⁴⁰ lejandları bu tarz oyunların kentte sergilendiğini göstermektedir. Pisidia Bölgesi'nde kurulmuş koloni kentlerinde ayrıca agonistik festivallerin kutlandığı yazıtlar vasıtasıyla bilinmektedir. Bölgenin koloni kentlerinden Komama'da agonistik bir festival olan *Longillea Themisi*¹³⁴¹, Parlais'ta *Iulianus Themis*'i¹³⁴² (Θέμιδι Ἰουλιανοῦ), Olbasa'da Olbasa'da Augusteus Capitolinus Pentaeterikos Poleitikos Themis'i¹³⁴³ (ἄγωνος Αὐγουστείου Καπετολείου πενταετηρικοῦ πολειτικοῦ) ve Severus Augusteus Capitolinus Pentaeterikos Poleitikos Themis'i adıyla bilinen iki agonistik festival kutlanmaktaydı. Agonlar imparator onuruna düzenlenmekteydi.

¹³³³ Lane 1971, 107 no. 171; Anderson 1913, 291 no. 20.

¹³³⁴ Lane 1971, 109 no. 172; Anderson 1913, 293 no. 21.

¹³³⁵ Lane 1971, 110 no. 174; Anderson 1913, 294, 23. Ayrıca Ankyra'da düzenlenen *Pytheia* yarışmasında kenti temsil etme onurunu elde etmiştir.

¹³³⁶ Lane 1971, 109 no. 173; Anderson 1913, 293 no.22.

¹³³⁷ IAntiokheia 11.

¹³³⁸ IAntiokheia s. 20–21.

¹³³⁹ SNG Aulock (Pisidien) 8609; Ziegler 1978–82: 89–92; von Aulock 1979: 139, nr. 1574; Weiss 1992, 154; Mitchell 1995, 214–215.

¹³⁴⁰ Imhoof-Blumer 1908: 78–79; Ziegler 1978–82: 89–92; von Aulock 1979: 140, nr. 1600, 1608, ; Mitchell 1995, 214–215; Erol – Özdizbay 2012, 220, res. 8.

¹³⁴¹ Woodward 1910–1911, 208 no. 5.

¹³⁴² Pace 1921, 45–46 no. 33; SEG 2, 745.

¹³⁴³ IGR III, 412–413, 1492–1493; Çokbankir 2010: 338–340 no. 335–336.

Antiokheia’da varlığı bilinen başka bir festival (*certamen gymnicum*)¹³⁴⁴,dur. Men onuruna düzenlenen bu festivalde Yunan tipi yarışmalardan oluşmaktaydı. Festivalin kurucusu kentin en önemli memuriyetini yürüten *duumvir*, C. Albucius Firmus’tur¹³⁴⁵. Diğer bir festival kentin *vicus*’ları tarafından onurlandırılan Cn. Dottius Plancianus tarafından düzenlenmiştir¹³⁴⁶. Dört yılda bir düzenlenen festival hem gladyatör gösterileri (*munera*) hem de atletik yarışmalardan oluşmaktaydı.

Roma toplum yaşantısının ayrılmaz bir parçası olan gladyatör gösterileri ve vahşi havyan dövüşleri Roma’nın Anadolu’daki vitrini olarak tasarlanmış *Colonia Caesarea*’da da düzenlenmiştir. Yeni vatan topraklarına eskiden kalma geleneklerini getiren kolonistler bu oyunları olasılıkla Augustus kültü kapsamında düzenlenmişlerdir¹³⁴⁷. İmpararoluk kültü kapsamında kente yaşayan Italikler ve yöre halkı imparator adına yaptıkları tapınakta, İmparator’un doğum günü gibi özel günlerde toplanarak ona dua ediyorlar ve kurban kesiyorlardı. Bu ritüeller standard bir şekilde bütün Asya eyaletleri boyunca organize edilmiştir. Bu törenler esnasında imparatorluk gizemi olarak bilinen imparator portresi taşınarak gladyatör oyunları ve vahşi hayvan gösterileri düzenlenmiştir¹³⁴⁸. Olasılıkla bu törenlerde tüm halk imparator ve ailesine sadakat yemini ediyordu¹³⁴⁹.

¹³⁴⁴ Levick 1967b, 83.

¹³⁴⁵ Hamilton 1842, 438 no. 180; CIL III 295; LBW 1818; Sterrett 1888b, 199 no. 101; Lane 1971, 113 no. 178.

¹³⁴⁶ CIL III 296–297; LBW 1821–1822; Sterrett 1888b, 139–143 no. 101, 113–115; ILS 5081; Robert 1940, 140 no. 93; Polat – Ögüt 2006, 143 no. 306.

¹³⁴⁷ Mitchell – Waelkens 1998, 225; Price 2004, 162, dn. 57.

¹³⁴⁸ Bowersock 1982, 172–174; Price 1984, 190–191; Rubin 2011 34.

¹³⁴⁹ Paphlagonia eyaleti sınırlarında bulunmuş bir yazıtta bu yeminin içeriği hakkında bilgi verilmektedir. OGIS 532; St. Pontica III 66; ἀπὸ Αὐτοκράτορος Καίσαρος / θεοῦ υἱοῦ Σεβαστοῦ ὑπατεύ[σαντος τὸ] / δωδέκατον ἔτους τρίτου, π[ροτέραι]/νωνῶν Μαρτίων ἐν Γάνγροις ἐν[κ]ά[στροις(?), ὅρ]/κος ὁ τελεσθ[εῖς ὑ]πὸ τῶ[ν] κατοικ[ούντων Πα]/φλαγονία[ν καὶ τῶν πραγ]ματευομ[ένων πα]/ ρ’ αὐτοῖς Ρ[ωμαίων]/ ὁμνύω Δία Γῆν Ἥλιον θεοὺς πάντα[ς καὶ πά]/σας καὶ αὐτὸν τὸν Σεβασ[τ]ὸν εὐνοή[σιν Καί]/σαρι Σεβαστῶι καὶ τοῖς τέκ[ν]οις ἐγγό[νοις τε] / αὐτοῦ πάν[τ]α τ[ὸ]ν τοῦ [βίου] χρόνον κ[αὶ] λό[γ]οι [κ]αὶ ἔργοι καὶ γνώμη[ι, φί]λους ἡγού[μενος] / οὗς ἂν ἐκείνοι ἡγῶντα[ι] ἐκχθρούς {ἐχθρούς} τε ν[ομίζων] / οὗς ἂν αὐτοὶ κρίνωσιν ὑπὲρ τε τῶν τ[ούτοις] / διαφερόντων μήτε σώματος φείσεσ[θαι μή]/τε ψυχῆς μήτε βίου μήτε τέκνων, ἀλλ[ὰ παν]/τί τρόπῳ ὑπὲρ τῶ[ν] ἐκείνοις ἀνηκό[ντων] / πάντα κίνδυνον ὑπομενεῖν· ὅ τί τε ἄ[ν] αἴσ]/θωμαι ἢ ἀκούσω ὑπεναντίον τούτ[οις λε]/γόμενον ἢ βουλευόμενον ἢ πρ[ο]σά[μ]ενον, / λέγοντι ἢ βουλευομένῳ ἢ πράσσο[ντι τι τοῦ] / των· οὗς τε ἂν ἐκχθρούς {²⁶ἐχθρούς}²⁶ αὐτοὶ κρίν[ωσιν, τοῦ] / τους κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ὅπλο[ις τε] / καὶ σιδήρῳι διώξειν καὶ ἀμυνεῖσ[θαι]. / ἐὰν δέ τι ὑπεναντίον τούτῳι τ[ῶι ὅρκῳι] / ποιήσω ἢ μὴ στοιχούντως καθῶ[ς ὤ]μο[σα], ἐπαρῶμαι αὐτός τε κατ’ ἐμοῦ καὶ σ[ώ]μα / τος τοῦ ἐμαυτοῦ καὶ ψυχῆς καὶ βίου κα[ὶ] τέ[κ]νων καὶ παντὸς τοῦ ἐμαυτοῦ γέν[ους] / καὶ συμφέροντος ἐξώλειαν καὶ παν[ώ]λει/αν μέχρι πάσης διαδοχῆς τῆς ἐ[μ]ῆς

Oyunları ilk düzenleyen kişi kentin seçkin ailelerinden *Calpurnii*'den L. Calpurnius Paulus oğlu L. Calpurnius Longus'tur. Bu gösteriler için iki aylığına tahtadan bir amfi tiyatro inşa etmiş ve 36 çift gladyatör dövüştürmüştür¹³⁵⁰. Oyunlarda halka bedava akşam yemeği sunmuştur. Antiokheia'da gladyatör gösterilerinin düzenlendiğine dair başka yazıtlar da elimizde mevcuttur. Bugün sur duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılan bu yazıtlarda gladyatör truplarından bahsedilmektedir. Bunlar yazıtlarda *familia gladiatoriae* (φαμίλια μονομάχων) adıyla anılmaktaydı. Üyeleri köle ya da gönüllülerden oluşuyordu. Bu *munus*'ları (gösteriler) düzenleyen kişiler *editor muneris* ya da *munerarius* isimleriyle anılmaktaydı. Gladyatör truplarını kurup ve çalıştıran kişilere ise *lanista* ismi verilmekteydi¹³⁵¹. Sur duvarlarındaki yazıtta Publius Ulpus'un bu *munus*'u organize ettiği görülmektedir¹³⁵². Kolonide bu *munus*'u üstlenen kişilerin adları sur duvarları dışında kentte ele geçen diğer yazıtlardan da bilinmektedir. Bunlardan biri Cn. Dottius Plancianus'tur¹³⁵³. Kentin mahalleleri tarafından onurlandırılmış ve iki kez *munus* düzenlemiştir. Adını tam şekilde okuyamadığımız Maximianus¹³⁵⁴ adlı şahısta kentte *munus* organize etmiştir. Roma süvarilerinden, *flamen*, Maximus Evius Domitius Valerianus da olasılıkla bir *munus* düzenlemiştir¹³⁵⁵. Kentin *aedilis* ve *duumvir* görevlerini yapmış olan C. Albucius Firmus da her yıl düzenlenen Luna festivallerinde *certamen gymnicum* yarışması için para

καὶ] / τῶν ἐξ ἐμοῦ πάντων, καὶ μήτε σ[ώματα τὰ] / τῶν ἐμῶν ἢ ἐξ ἐμοῦ μήτε γῆ μ[ήτε θάλασσαν] / σα δέξαιτο μηδὲ καρποὺς ἐνέγ[κοι αὐτοῖς]. / κατὰ τὰ αὐτὰ ὥμοσαν καὶ οἱ ἐν τῇ χώρῃ / πάντες ἐν τοῖς κατὰ τὰς ὑ[παρχίας(?)] Σε]/βαστήοις παρὰ τοῖς βωμοῖς τοῦ Σεβαστοῦ]. / ὁμοίως τε Φαζιμωναῖται οἱ [τὴν νῦν Νεάπολιν λεγομένην κατοικοῦν] [τες ὥμοσαν σύμ]/παντες ἐν Σεβαστήῳ παρὰ τ[ῶν βωμῶν τοῦ] / Σεβαστοῦ.

¹³⁵⁰ Sterrett 1888a, 278 no. 397; AE 1911, 103; Anderson 1913, 296–297 no. 26; Ramsay 1924: 178 no. 5; Robert 1940, 140–143 no. 92 ve 94; Mitchell – Waelkens 1998, 224–225 no. 7; Polat – Öğüt 2006, 142–143 no. 305 ve 307.

¹³⁵¹ Öğüt 2006, 2; Junkelmann 2000, 71.

¹³⁵² IAntiokheia s. 80-81: φαμίλια μονομάχων Π(ουβλίου) Οὐ[λπίου ἀρχιερέως] καὶ Κλαυδίας [...γυ]ναικὸς αὐτοῦ ἀρχιερείας vac. [καὶ...]οῦ δυνάστη. Yazıtta eşi Claudia'nın da rahibe olduğu anlaşılmaktadır. Cladius Dönemi'nde vatandaşlık hakkı elde etmiştir.

¹³⁵³ Sterrett 1888b, 140 no. 114; LBW 1822; CIL III 296; Cn. Dottio, Dotti Marullini <f(ilio)>, Ser(gia), Planciano patr(ono) col(oniae), <f>lam(ini), Ilviro II {iterum} q(uin)q(uennali), muner(ario) II et agonothe(tae) perp(etuo) certam(inis) q(uin)q(uennalis) talant(iae), Asiarch(ae) templ(or)um splend(idissimae) civit(atis) Ephes(iorum) ex liberal(itate) sua, elect(o) agonothe(tae) perp(etuo) ab Imp(eratore) divo Marco certam(inis) sacr(i) Hadrianion Ephesi postu<l>(ante) popul(o) ob merit(a) eius vic(us) Cermalus. d(ecreto) d(ecurionum).

¹³⁵⁴ Anderson 1913, 296 no. 26; Maximiano [a]edil(i), Ilvir(o), qui Ilv[ir]atu {²⁶(duo)viratu}²⁶ suo munus v[e]nationum et gladia[torum] ex liberalit(ate) sua bidu[um] [d]edit, qui etiam testame[nt][o] suo [f]idei commisit.

¹³⁵⁵ IAntiokheia s. 85.

bağışlamıştır¹³⁵⁶. *Lex Coloniae Genativae Iuliae* yasasına göre *duumvir*'ler görev süresi boyunca *Iupiter Iuno* ve *Minerva* için sahne gösterileri veya *munus* sunmak zorundaydılar (bk. *Lex Coloniae Genativae Iuliae*). Antiocheia'da olduğu gibi pek çok Anadolu kentinde de bu *munus*'lar düzenli olarak organize edilmiştir Roma kolonilerinin bulunduğu Doğu Yunanistan'da bu tarz gösteriler çok tutulmuştur¹³⁵⁷. Kentin ent üst düzey yöneticileri olan *duumvir*'ler bu gladyatör truplarını sahipti veya onları kiralyorlardı. Bu trupların isimleri bunlara sahip olan ya da kiralayan insanlar tarafından verilmekteydi. Aphrodisias¹³⁵⁸, Kos¹³⁵⁹, Ephesos¹³⁶⁰, Smyrna¹³⁶¹ ve diğer kentlerde benzer gladyatör trupları bulunmaktaydı. Bunları kiralamak için *lanistes*'lere başvuruyorlardı. Çünkü trupları bakımı pahalı bir işti ve onlar için özel bir oda gerekmekteydi. Kent içinde bulunmuş yazıt üzerinde bu gladyatör sahneleri tasvir edilmiştir ve üzerlerinde bu gladyatörlerin isimleri kazınmıştır. Bunlardan birinin adı Stephanos'tur¹³⁶². Calder bu şahsın asker olduğunu ileri sürmüştü de Robert buna karşı çıkmıştır. Robert, Stephanos isminin bir lejyon için uygun olmadığını ve gladyatörler arasında bu ismin oldukça yaygın olduğunu ileri sürmüştür¹³⁶³. Ti. Claudius Paisinianus Neos kentin bir diğer gladyatörü olarak düşünülebilir¹³⁶⁴. Neos bu gladyatör dövüşünden sonra *summa rudis*¹³⁶⁵ olmuştur. Bu gladyatörler oyun tarzlarına göre değişik kıyafetler giyinmekteydiler. Bunlar *secutor*, *provocator*, *pulsator*, *murmillio*, *retiarius*, *hoplomachos*, *thraex*, *eques*, *essedarius*, *samnites* ve *venationes* adı altında değişik gladyatör oyunları bulunmaktaydı.

¹³⁵⁶ Lane 1971, 113 no. 178; LBW 1818; CIL III 295 = 6829; Sterrett 1888b 199,101; ILS 5070; C(aio) Albucio, C(aii) f(ilio) Ser(gia) Firmo, aed(ili), *duumvir(o)*, qui pecuni am destinavit per testamentum ad certamen gymnicum quotannis <f>aciendum diebus festis d(ecreto) d(ecurionum)

¹³⁵⁷ Ville 1981, 184–185.

¹³⁵⁸ Rouché 1993, 62 no. 13; φαμιλίας μονομάχων καὶ καταδίκων Τιβερίου Κλαυδίου Παυλείνου ἀρχιερέως ὑοῦ {υἱοῦ} Τι[β]ερίου Κλαυδίου; Robert 1940, 170 no. 157; Rouché 1993, 63 no. 14; φαμιλία Ζήνων[ος] τοῦ Ὑψικλέους τοῦ Ὑψικλέους τοῦ φύσει Ζήνωνος Ὑψικλέους ἀρχιερέως, μονομάχων καὶ καταδίκων καὶ ταυροκα[θαπτῶν.]

¹³⁵⁹ Robert 1940 189; φαμιλία μονομάχων καὶ ὑπόμνημα κυνηγεσίῳ Νεμερίου Καστρικίου, Λευκίου, Πακωνιανοῦ, Ἀσιάρχου, καὶ Ἀὐρηλίας Σαπφοῦς, Πλάτωνος, Λικιννιανῆς, ἀρχιερείης, γυναικὸς αὐτοῦ.

¹³⁶⁰ Robert 1940, 197 no. 204, φαμιλίας μονομάχων Τι(βερίου) Κλ(αυδίου) Τατιανοῦ Ἰουλιανοῦ ἀσιάρχου.

¹³⁶¹ Robert 1940, 202 no. 225 φαμιλία [μ]ονομάχων [Κ]λ(αυδίου) Τίμωνος ἀσιάρχου νεωτέρου.

¹³⁶² Calder 1912, 84 no. 2; Robert 1940, 141 no. 95.

¹³⁶³ Robert 1940, 141 no. 95.

¹³⁶⁴ Lane 1971, 153 no. 290; Levick 1970a, 39 no. 4; T. Κλαύδιος Πασινιανὸς Νέος Σουμμαρούδης τεκμορεύσας μετὰ γυναικὸς καὶ ἀδελφῶν Μηνὶ πατρί[ῳ] εὐχὴν. Ἀγρίκα bk. IAntiocheia s. 89.

¹³⁶⁵ Gladyatör oyunlarında hakem *summa rudis* ya da *secunda rudis* olarak adlandırılıyordu. Bk. Ville 1981, 69 vdd.

Antiokheia’da bulunmuş yazıtlarda *venationes* adlı hayvan gösterilerinden de bahsedilmektedir. L. Calpurnius Longus ve Maximianus’un yanı sıra kentin elit ailelerinden Caristianus’ların bilinen ilk ferdi olan C. Caristianus Fronto Caesianus Iulius’un böyle bir gösterinin organizasyonunu üstlendiği bilinmektedir. İmparator Claudius’un Britannia seferi nedeniyle *ludi iuvenales* ve *hostiae* oyunlarını kapsayan bir organizasyon için söz verdiği bilinmektedir.

Antiokheia diğer önemli yerel kült Artemis kultüdür. Bu kült ilgili yazıtlar özellikle kentin kuzeyinde bulunan Sağır¹³⁶⁶ ve Kumdanlı’dan¹³⁶⁷ bulunmuş ve MS. 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Yazıtlarda Men adanmış yazıtlarda olduğu gibi *τεκμορεύσας* participium’u çok sık geçmektedir. Özellikle Sağır civarında elde edilen yazıtlarda Tanrıça’nın ismi sıklıkla zikredilmektedir ve burada Satipreizene ve Epekoos *epithethon*’larıyla tapınım görmüştür¹³⁶⁸. Ele geçen bu yazıtlar söz konusu tanrıçanın tapınağına bağış yapan kişilerin isimleriyle yaptıkları bağış miktarı hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Tanrıça’ya adanmış çift dilli bir yazıtta kültün rahibinin ismini öğrenmekteyiz¹³⁶⁹.

Bölgenin Roma Egemenlik sahasına girmesiyle Yunan inançları etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Bunlardan biri antik Yunan inanç dünyasının tepe noktasında bulunan Zeus kultüdür¹³⁷⁰. Ayrıca Tanrı Zeus hem *Epekoos*¹³⁷¹ hem de *Heliopolis* epitheton’uyla da bilinmektedir. Kült MS. 2 ve 3. yüzyıllarda Romalılar tarafından tercih edilmiştir¹³⁷². Ayrıca Tanrı bölgedeki diğer koloni kentlerinde de tapınım görmüştür. Olbasa’da Zeus, *Kapetolios*¹³⁷³, Kremna’da *Olympios*¹³⁷⁴ epithetetiyle karşımıza çıkmaktadır. Antiokheia’da öne çıkan diğer bir tanrı ise *Dionysos*’tur¹³⁷⁵. Kentin önde gelenlerinden biri olan L. Calpurnius Reginianus’un Tanrı Dionysos’un başrahiplik görevini yürüttüğü bilinmektedir. Kentteki bir diğer kült ise Seleukoslar’ın kent kurucu tanrıçası *Tykhe* kultüdür. Bu kült ile

¹³⁶⁶ Sterret 1888a, 264 no. 380.

¹³⁶⁷ Ramsay 1905, 420 no. 12.

¹³⁶⁸ SERP 343, no. 22, Sterrett 1888a, 264 no. 380.

¹³⁶⁹ SERP 345, no. 24.

¹³⁷⁰ Ramsay 1905, 419 no. 10, Calder 1912, 95 no. 24. Antiokheia’ya yerleşmiş olan heykeltıraş Dokimeus’lu Diogenes oğlu Menandros’un Zeus’un heykelini yaptığı bilinmektedir. Olasılıkla mermer ocağının yanında dükkanını işletmiş ve ürettiği malları dışarı ihraç etmiştir.

¹³⁷¹ Levick 1967a, 117 no.45.

¹³⁷² Lane 1978, 38 no. 109; SEG 31, 1233.

¹³⁷³ Ramsay. 1888, 18; IGR III. 415

¹³⁷⁴ ICentral Pisidia 5.

¹³⁷⁵ CIG 3979; LBW 1189, IGR III 299, Sterrett 1888b, 154 no. 139.

ilgili verilere Roma dönemi sikkelerinde rastlanmaktadır¹³⁷⁶. Ayrıca kent “*Tykhe Soteria*“nın heykelini Ephesos antik kentinde dikmiştir. Sikkeler üzerinde sıklıkla tasvir edilen bu tanrıça figürü Antiokheia’ya özgüydü. Olasılıkla Ephesos’ta dikilen heykel bu betimlemelerde yer alan figüre yakın olmalıydı¹³⁷⁷.

Kent içinde Tanrıça Demeter kültü mevcuttur. C. Ulpius Baebianus adlı şahsın hem Tanrı Men’in hem de tanrıça Demeter’in başrahipliğini yaptığını kent içerisinde ele geçmiş yazıtlardan öğrenmekteyiz¹³⁷⁸. Kült Antiokheia dışında diğer bir koloni olan Kremna’da da görülmektedir¹³⁷⁹. Bunun dışında Antiokheia’da *Nymphe*’lere adanmış bir adak yazıtının varlığını bilmekteyiz¹³⁸⁰. Bunun dışında *Nemesis Epikoos*¹³⁸¹, *Theos Epekoos* ve sağlık tanrısı *Asklepios* kültü¹³⁸² *Helios*¹³⁸³ kentte tapınım görmektedir. Ayrıca kent sikkeleri üzerinde *Zeus*, *Herakles*, *Hermes*, *Apollon*, *Athena*, *Kybele*, *Genius*, *Signum*, tasvirlerine rastlanmaktadır ve kentte bulunan üç altar *Diskour* ve *Hermes*’e adanmıştır.¹³⁸⁴

Bölgenin diğer koloni kenti olan Kremna’da *Athena Areia*, *Afrodites*, *Ares*, *Diskoroi*, *Asklepios*, *Hygeia*, *Leto*, *Herakles*, *Tykhe*, *Nike*¹³⁸⁵, *Daimon Megites* kültleri de görülmektedir¹³⁸⁶. Antiokheia sikkeleri üzerinde *Sol*¹³⁸⁷, *Minerva*¹³⁸⁸ ve *Kybele*¹³⁸⁹ betimlemelerine de rastlanmaktadır. Ramsay Apollonius adında bir Yunan kökenlinin kendisi ve çocukları için kaleme aldığı Latince yazıta dayanarak söz konusu şahsın mezarının *Kybele*’nin temsiliyle donatıldığını söylemiştir. Tanrıça kentteki kabartmalar üzerinde temsil edilmiştir. *Kybele* geniş bir taht üzerinde kısa bir *Khithon* içinde temsil edilmiştir¹³⁹⁰.

Romalı askerler kentte geldikten sonra yerel kültürleri benimsemişlerdir¹³⁹¹.

¹³⁷⁶ Mueller 996, SNG Cop 35; SNG Fr 1129; Mionnet 89; Kryz 32

¹³⁷⁷ Engelmann 1977, 155–156.

¹³⁷⁸ Lane 1971, 102 no. 164, 165, 167; Anderson 1913, 287 no. 12, 288 no. 13, 289 no. 16.

¹³⁷⁹ ICentral Pisidia 5 str. 41.

¹³⁸⁰ Lane 1978, 45 no. 136, SEG 31, 1258.

¹³⁸¹ IAntiokheia 31.

¹³⁸² Lane 1978, 30 no. 74.

¹³⁸³ SERP 329, no. 3.

¹³⁸⁴ IAntiokheia s. 90.

¹³⁸⁵ ICentral Pisidia 5.

¹³⁸⁶ İnan 1970, 58.

¹³⁸⁷ Krzanowska 1970, 183, rev. no. 90.

¹³⁸⁸ Krzanowska 1970, 195 rev. no. 14.

¹³⁸⁹ Krzanowska 1970 176, rev. no. 1.

¹³⁹⁰ Anderson 1913, 276–7 fig. 55; Mendel 1914, 595 no. 1384; Vermaseren 1987, 28 no. 65.

¹³⁹¹ Dabrowa 2009, 67.

Antik yerleşimde Musevilik inancı da görülmekteydi. Kent içindeki Yahudi'lere ait bir sinagog bulunmaktaydı.

6.2 Kolonistlerce Getirilen Kültler

Pisidia Bölgesi'nin Romalılaştırılması yönünde atılan ilk adımlar Augustus'un koloni kurma politikası sayesinde olmuştur. Böylelikle bölgeye gönderilen İtalikler, kendi gelenek ve göreneklerini bölgede kurumsallaşmasını sağlamak için tanrı ve tanrıçalarına tapınak inşa etmişlerdir. Bu nedendir ki yeni kurulan kolonilerde Roma tanrı ve tanrıça kültleri oldukça sık görülmektedir. Bu kapsamda Antiokheia'da, *Iupiter*¹³⁹², *Ceres*¹³⁹³, *Mercurius*¹³⁹⁴ kültleri tapınım görmüştür. Bunun dışında Pisidia Bölgesi'nde kurulan diğer kolonilerde de Roma tanrı ve tanrıça tapınımları görülmüştür. Olbasa'da *Iupiter*, *Bacchuss*¹³⁹⁵, Kremna'da *Minerva*, kültleri *Liber Pater*, *Luna*, *Mater Deorum* ve *Mida Dea* tapınım görmüştür¹³⁹⁶. Ayrıca Pisidia Bölgesinde kurulmuş kolonilerdeki Roma'ya ait *flamen*¹³⁹⁷ ve *sacerdos*¹³⁹⁸ gibi dini öğelerin varlığı Roma hegemonyasının uzandığı topraklarda hem Roma gücünün hem de Roma dinlerinin bölgede yayılıp, örgütlendiğini de göstermektedir¹³⁹⁹. Italia'nın değişik yerlerinden getirilen Romalı kolonistler bölgede imparatorluk kültürünün yayılmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ancak Roma imparatorluğunun bölgeye hükmetmesinden önce kentin bir dönem Attalos'ların kontrolünde olduğu görülmektedir. Zira kent devletleri kısa sürede değişen güç dengelerine ayak uydurabilmek için kentin önemli yerlerinde yönetici güce sadakatini göstermek için tapınaklar yaptırmışlardır¹⁴⁰⁰. Antiokheia'da *Tiberia Platea* alanında ele geçmiş bir yazıtta Pergamon kralı III. Attalos'un rahibi Εὐκάρτης Ἡλιοδόρου adı zikredilmiştir¹⁴⁰¹. Bu da bize kent içinde imparator kültüründen önce bir yönetici kültürünün varlığını göstermektedir. Yazıt, Pergamon Krallığı'nın dini varlığını göstermesi açısından kent tarihinde önemli bir yere sahiptir.

¹³⁹² Levick 1967b, 88; Özsaıt 1985, 147.

¹³⁹³ Levick 1967b, 97; Özsaıt 1985, 145.

¹³⁹⁴ Levick 1967b, 99.

¹³⁹⁵ A.g.e. 157–158.

¹³⁹⁶ A.g.e. 150.

¹³⁹⁷ Flamen Dialis: Roma dininde en önemli pozisyonlardan biri olan Iupiter baş rahibi.

¹³⁹⁸ Kremna için bk. LBW 1200; CIL III 304=6874=12148; Sterrett 1888a, 319, no 441.

¹³⁹⁹ Price 2004, 88.

¹⁴⁰⁰ Talloen 2007, 234.

¹⁴⁰¹ Robinson 1926a, 233–234.

Eyaletlerde Roma İmparatorluk gücünün simgesi olan imparatorluk kültü Pisidia Bölgesine, MÖ.25 yılında Galatia Kralı Amyntas'ın, Kremna'da öldürülmesinin ardından girmiştir. Zira Roma, kralın öldürülmesinin ardından kurduğu Galatia Eyaleti topraklarına Pisidia Bölgesini de dâhil edince bölge imparatorluk kültürle tanışmıştır.

Antiokeia kentinin en etkileyici yapıları arasında yer alan Augustus kutsal alanı ve tanrıça Roma'ya adanmış tapınak kentteki imparatorluk kültürünün göstergelerinden biridir. Bunun yanı sıra Antiokeia'da ele geçmiş yazıtlar aracılığıyla Hadrianus¹⁴⁰² ve Caracalla ait bir kültürün varlığı da bilinmektedir¹⁴⁰³. Ayrıca Antiokeia'da İmparator Vespasianus ve Iulia Augusta (Livia) kültürlerinin olduğu yazıtlardan saptanmaktadır¹⁴⁰⁴. Ancak imparatorluk kültürü olmasına rağmen kent *neokoros* unvanı almamıştır.

Bölgenin koloni kentlerinden olan Kremna için imparatorluk kültürüyle ilgili en erken veriler MS. 2. yüzyıl ortalarına aittir. Ancak Price ve Süss Hadrianus forumu üzerinde bir kültürün olabileceğini öne sürmüşlerdir¹⁴⁰⁵. Aynı şekilde Kremna ile ilgili araştırmalarda bulunan Mitchell'de böyle bir kültürün Hadrianus'a ait olabileceğini ileri sürmüştür¹⁴⁰⁶. Kentte kesin olarak tespit edilen kültür, Antonius Pius kültürüdür. Baz, imparatora adanan bu tapınağın MS. 150–160 arası inşa edilmiş olabileceğini öne sürmektedir.¹⁴⁰⁷ Kremna'da ayrıca M. Aurelius'a adanmış bir tapınak ta göze çarpmaktadır¹⁴⁰⁸. Bölgede bilinen diğer bir koloni kenti Komama'da imparatorluk kültürünün izleri takip edilebilmektedir. Kentte ele geçmiş yazıtta Attikes Deios adında bir şahsın stoaları ve bir tapınağı imparatorluk evine adadığı ibaresi kentteki imparatorluk kültürünün kanıtıdır. Yazıt Caracalla'nın fermanından önce olmalıdır¹⁴⁰⁹. Kentte bulunan diğer yazıt kentin yakınında yer alana Yüreğir kasabasında ele geçmiştir.

Edisyon: Bean 1960, 51, 100; SEG 44, 1101:

[---] ἄρξαντα τήν τε πρώτην δυνάστην,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπώνυμον πενταετηρίκην
δυναστίαν, ἀρχιερασάμενον τῶν Σεβαστῶν
ἐνδόξως καὶ φιλοτίμως, εἰρηναρχήσαντα,

¹⁴⁰² Ramsay 1924, 185–187, AE 1926, 79.

¹⁴⁰³ CIL III 6820. Levick 1968a, 53.

¹⁴⁰⁴ Levick 1967b, 88 dn. 8–9.

¹⁴⁰⁵ Price 1984, 270; Süss 1999, 30; Baz 2015, 262.

¹⁴⁰⁶ Mitchell 1995, 100.

¹⁴⁰⁷ Baz 2015, 263.

¹⁴⁰⁸ Mitchell 1995, 108; Baz 2015, 264.

¹⁴⁰⁹ Baz 2015, 268.

καὶ πάσας τὰς πρεπούσας τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ[ῷ]
 ἀρχὰς καὶ λειτουργίας ἐκτελέσαντα μεγαλοπρεπῶς,
 ἔτι καὶ ἐπιδόντα καὶ εἰς αἰώνιαν νέμησ[ιν]
 τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἀργυρίου κεφαλαίου δηναρίω[v]
 μυριάδας τρεῖς, ἔτι τε εἰς ἐπισκευὴν καὶ σκούτλωσιν
 τοῦ ἐν Κρητῶπόλει βαλανείου δηνάρια τετρακισχίλια,
 ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς νέμησιν τῇ ἑτέρᾳ αὐτοῦ π[ατρίδι ---]

Yazıtta rahibin ismi okunamamaktadır. Ancak yazıttan bir koloni memuriyeti olan *duoviri quinquennales* ve imparator kültü rahibi olduğu bu görevi *leiturgia* olarak üstlendiği bilgisi yer almaktadır. Kretopolis kentine *balaneion* yapısı için on dört bin *denaria* hibe ettiği de görölmektedir. Yazıt MS. 2. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir¹⁴¹⁰. Yazıtta *duoviri quinquennales* ve imparator kültü rahibi ibaresi olduğu için Levick ve Bean bu görevi söz konusu şahsın Komama’da yaptığını öne sürmüşlerdir¹⁴¹¹. Ancak Baz, *duoviri quinquennales* memuriyetinin Komama’da belgelenmemesinden ötürü bu konuyla ilgili kesin ifadelerden kaçınmak gerektiğini ileri sürmüştür¹⁴¹². Olbasa kentinde ise MS. 2. veya 3. yüzyıla tarihlendirilen yazıtla imparatorluk kültü belgelenmiştir¹⁴¹³. Yazıtta Manius Petronius Prautes adında bir şahsın Θεοῖς Σεβαστοῖς’ a sunak adadığı görölmektedir. Şahıs hakkında çok fazla bilgi sahibi olunmamakla birlikte bir başka koloni kenti Antiokheia’da yaşayan Petronius ailesiyle ilişkili olabileceği düşünölmektedir¹⁴¹⁴. Bunun dışında diğer koloni kentlerinde delil yetersizliği nedeniyle imparatorluk kültü hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olamamaktayız.

¹⁴¹⁰ Mitchell 1994, 134.

¹⁴¹¹ Bean 1960, 51; Levick 1967, 88 dn 8.

¹⁴¹² Baz 2015, 269.

¹⁴¹³ Milner 1998, 64 no. 142.

¹⁴¹⁴ Baz 2015, 267.

YEDİNCİ BÖLÜM

COLONIA VE KENT PLANLAMASI

7.1 Vicus Düzenlemesi

Augustus'un düzenlemeleriyle Roma kolonisi ilan edilmesinin ardından kent merkezi Roma örneği göz önüne alınarak yedi tepe üzerine inşa edilmiş ve *vicus*'lara bölünmüştür. Dolayısıyla *vicus*'ların kent idaresi, planması ve sosyal yaşamında üstlendikleri rolleri anlamak için kent Roma idaresinin örgütlenişini ve gelişim evrelerini irdelemek yararlıdır.

Augustus MÖ. 7 yılında kent Roma'nın idaresinde yeni bir düzenleme yaparak kent teritoryumunu daha önceki 4 *regiones*¹⁴¹⁵ yerine, 14 *regiones*'e bölmüştür.¹⁴¹⁶ Bu uygulama Augustus'un Italia'yı yeni idari bölgelere ayırmasıyla¹⁴¹⁷ bağlantılı olmalıdır. *Regio*'ların sınırları hususunda ufak tartışmalar dışında genel bir uzlaşa söz konusuydu ve kent büyüdükçe bu sınırların da dışa doğru genişlemesi söz konusu olabiliyordu.¹⁴¹⁸

Augustus tarafından oluşturulan 14 *regiones*'in isimleri kenti ziyaret edecekler için olasılıkla MS. 4. yüzyılda kaleme alınmış gözükten rehber niteliğinde bir eserin iki farklı versiyonu (*Curiosum* ve *Notitia*) aracılığıyla bilinmektedir.¹⁴¹⁹ Buna göre 14 *regiones*'in isimleri şu şekildedir:

Regio I Porta Capena	Regio VIII Forum Romanum
Regio II Caelimontium	Regio IX Circus Flaminius
Regio III Isis et Serapis	Regio X Palatium
Regio IV Templum Pacis	Regio XI Circus Maximus
Regio V Esquiliae	Regio XII Piscina Publica
Regio VI Alta Semita	Regio XIII Aventinus
Regio VII Via Lata	Regio XIV Transtiberim

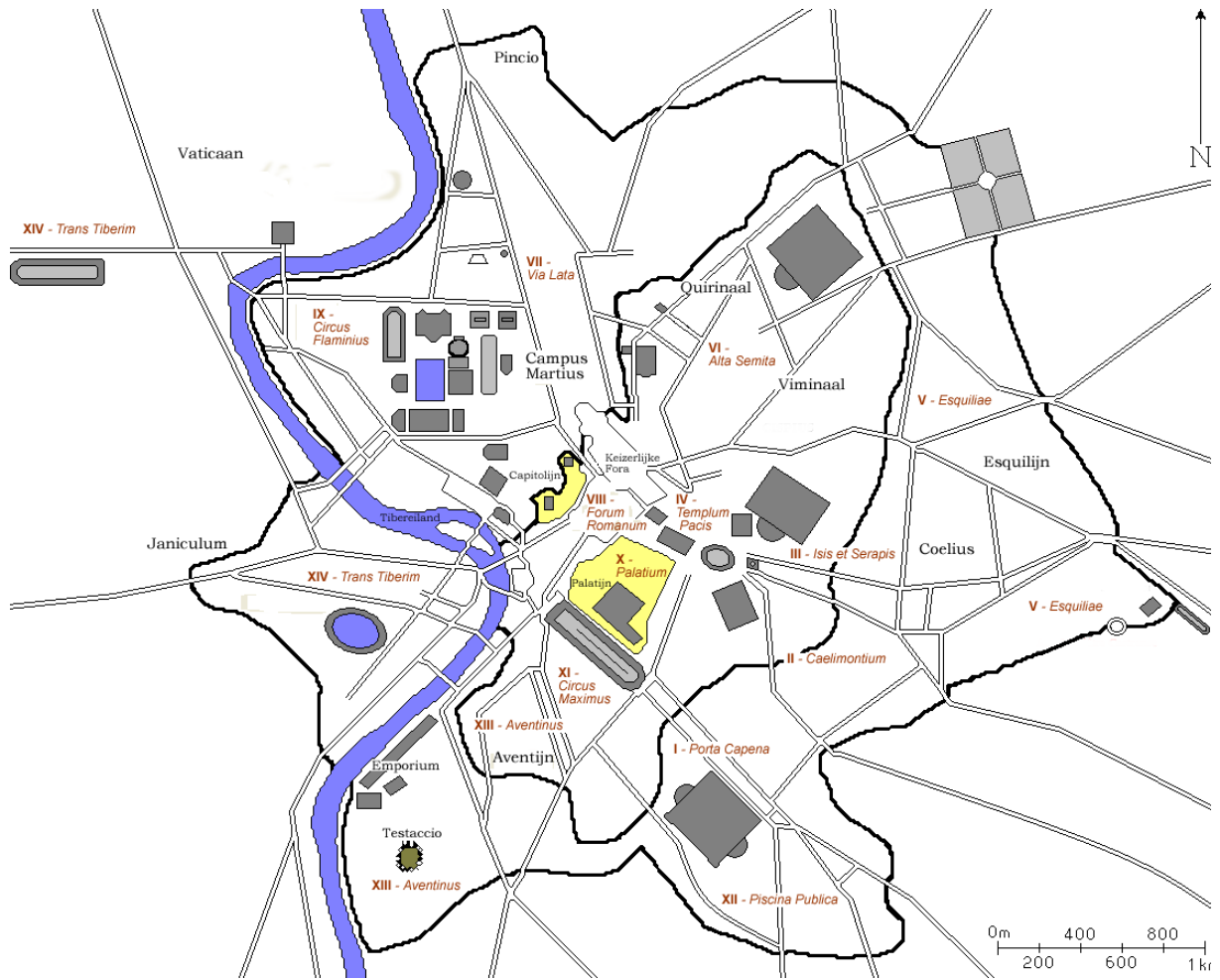
¹⁴¹⁵ Suburana, Esquilina, Collina ve Palatina: bk. Varro *ling.* 5.45–46; Dion. Hal. 4.14.1. J.-M. Pailler (1985, 785–797) MÖ. 212 veya 196 yılından sonra regi sayısının beşe çıktığını düşünmektedir. *Lex Iulia Municipalis* bu *regio*'ların temeldeki dini işlevlerinin yanında idari sorumlular da taşıdıklarını göstermektedir: (FIRA I, 13 str. 25–28).

¹⁴¹⁶ Suet. *Aug.* 30; Dio 55,8.

¹⁴¹⁷ Plin. *nat. hist.* 3,5,46.

¹⁴¹⁸ Platner – Ashby 1929, 444 – 448; krş. Robinson 1992, 8.

¹⁴¹⁹ *Curiosum*: Jordon 1871–1907, II 539–574; Valentini – Zucchetti 1940–1953, I 89–164; *Notitia*: Jordon 1871–1907, II 537–574; Valentini – Zucchetti 1940–1953, I 164–192; ayrıca bk. Hermansen 1978, 129–168; Robinson 1992, 7 dn. 31.

Resim 7.1 Roma'daki 14 *Regiones*

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/Plan_Rome-_Regiones.png

Augustus zamanında *regio*'ların denetiminden *praetor*¹⁴²⁰ ya da a *tribunus plebis* veya *aedilis*¹⁴²¹ sorumluydu. En erken Domitianus zamanından sonra¹⁴²² bunların yerini *procurator*'lar almış gözükürken,¹⁴²³ en geç Hadrianus zamanında bu göreve *curator*'lar getirilmiştir.¹⁴²⁴ Elagabalus *praefectus urbis* sayısının 14'e çıkarılmasını düşünmüş;¹⁴²⁵ bu önerinin başka bir versiyonu *consul* mertebesinde 14 *curatores* atayarak bunlara kent sorunlarını *praefectus urbis* ile birlikte dinleme (*audire negotia urbana cum praefecto urbis*)

¹⁴²⁰ Cass. Dio 55,8; ILS 3616; 3619; 3772 (= CIL VI 453; 451; 760).

¹⁴²¹ ILS 3617; 3618; 3620 (= CIL VI 449; 450; 452).

¹⁴²² Domitianus zamanında bir *regio*'dan hala *praetor* sorumludur: ILS 4914 = CIL VI 826.

¹⁴²³ ILS 9017 = CIL VIII 18909.

¹⁴²⁴ ILS 6073 = CIL VI 975; ILS 1216 = CIL X 3752.

¹⁴²⁵ HA Elag. 20: Voluit et per singulas urbis regiones praefectos urbi facere, et fecisset si vixisset, promoturos omnes turpissimos et ultimae professionis homines.

görevi veren Severus Alexander tarafından hayata geçirilmiştir.¹⁴²⁶ *Regio*'lar itfaiyeciler (*vigiles*) için istasyon merkezleri olma özelliğine de sahipti. MS. 6 yılında birer *praefectus vigilum*'un sorumluluğunda olacak şekilde 7 adet *cohortes vigilum* oluşturulmuş ve bunlardan her birine yangınla mücadele etmenin dışında polisiye tedbirler de dahil olmak üzere ikişer *regio*'nun güvenliği emanet edilmiştir.¹⁴²⁷ Bu veri *praefectus vigilum*'un MS. 3. yüzyılın başlarında bir yapının *vicomagistri* tarafından restorasyonuna neden müdahil olduğunu¹⁴²⁸ anlaşılır kılmaktadır.

Söz konusu *regio*'lar da *vicus*¹⁴²⁹ olarak adlandırılan alt birimlere bölünmüştür.¹⁴³⁰ *Collegium* benzeri bir tür örgütlenme biçimi olan *vicus*'ların asli işlevi *Lares Compitales* kültünün gereklerini yerine getirmek ve *Ludi Compitales*'in denetimini sağlamaktır.¹⁴³¹ Bununla birlikte *aediles* tarafından zeytinyağı ve hububat dağıtımının *vicus* çerçevesince (*vicatim*) yapılmasının¹⁴³² gösterdiği gibi kimi zaman idari açıdan da yararlı olabilmekteydiler.

¹⁴²⁶ HA Sev. Alex. 33: Fecit Romae curatores urbis quattuordecim, sed ex consulibus viros, quos audire negotia urbana cum praefecto urbis iussit; ILS 1209 = CIL XIV 2078. Bununla birlikte *Curiosum* ve *Notitia* her bir *regio* için ikişer *curatores* listemektedir. Dolayısıyla *curator* sayısının daha sonraki bir dönemde iki katına çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

¹⁴²⁷ Strab. 5,3,7; Suet. Aug.25; App. civ. 5.132; Cass. Dio 55,26 ve 55,31; ayrıca bk. Dig. 1,15,3.

¹⁴²⁸ ILS 3621 = CIL VI 30960.

¹⁴²⁹ *Vicus* Hint-Avrupa dil ailesine ait wik-, weik-, woik- (Yunanca oik-) kelimeleriyle ortak kökene sahiptir (Tarpin 2002, 11). Varro ilk olarak bu kelimeyi evlerin oluşturduğu mahalle ve caddenin her iki yanında bulunan evlerin olmasından yol (*via*) *vicus*'un yol kelimesinden türediğini öne sürerek iki farklı yorumda bulunmuştur Varro, *ling.* 5,145 in oppido vici a via, quod [d]ex <u>traque parte viae sunt aedificia; Varro, *ling.* 5,160: quoniam vicus constat ex domibus, nunc earum vocabula vide<a>mus. Varro *vicus*'ların üç grup altında toplamıştır. İlk grup *vicus*'lar daha çok çiftlik ya da kırsal alanları içeren, bu alanların yasal organlarından ve yönetiminden yoksun köy tarzı kırsal alanlar olabilir. İkinci grup ise kasaba ya da bitişindeki alandaki binaların olduğu yerdir. Üçüncü yorumu ise Varro'nun çok sayıda sakine sahip tek bir yapıdır. Varro'nun ikinci yorumundaki *vicus* şehir mahalleridir. İS. 7 yüzyılda yaşamış piskopos Isidorus, Varro ve Flaccus'un yaptığı yorumlara dayanarak iki çeşit *vicus* sınıflandırmıştır. Kasaba ve kent statüsü olmaksızın kent içindeki evlerin bulunduğu kırsal yerleşimler olarak tasnif etmiş burada oturanları ise *vicini* olarak adlandırmıştır.

¹⁴³⁰ Suet. Aug. 30.

¹⁴³¹ Dion. Hal. 4,14,3–4; Asc. Pis. 6: solebant autem magistri collegiorum ludos facere sicut magistri vicorum faciebant, Compitalicios praetextati, qui ludi sublatis collegiis discussi sunt; ILS 5395; ILS 6375 = CIL IV 60.

¹⁴³² Liv. *ab. urb.* 25,2,8; 30,26,5–6; krş. Suet. *Iul.* 41: recensum populi nec more nec loco solito sed vicatim per dominos insularum egit atque ex 320,000 accipientium frumentum e publico ad 150,000 retraxit.

<i>Regio</i>	<i>m² (mil.)</i>	<i>vici</i>	<i>domi</i>	<i>insulae</i>	<i>hektar/domus</i>	<i>domus/vicus</i>	<i>Insula/vicus</i>
I	1.32	10	120	3,250	0.90	12	325
II	0.67	7	127	3,600	1.89	18	514
III	0.58	12	160	2,757	2.76	13.3	230
IV	0.70	8	98	2,757	1.40	12.3	345
V	2.13	15	180	3,850	0.85	12	257
VI	2.25	17	146	3,403	0.65	8.6	200
VII	1.45	15	120	3,805	0.83	8	254
VIII	0.26	34	130	3,480	5.00	3.8	102
IX	2.01	35	140	2,777	0.70	4	79
X	0.24	20	89	2,742 (2,643 <i>Not.</i>)	3.70	4.5	137 (132)
XI	0.36	20 (21)	88	2,600 (2,500 <i>Cur.</i>)	2.44	4.4 (4.2)	130 (119)
XII	0.74	17	113	2,487	1.53	6,7	146
XIII	1.12	18	130	2,487	1.16	7.2	138
XIV	4.00	78	150	4,405	0.38	1.9	56

Tablo 7.1 Her Bir Regio'daki Vicus, Domus ve Insula Sayılarını Gösteren Tablo

Kaynak: Lampe 2003, 53–54'deki tablolardan.

MS. 136 yılında 14 *regio*'nun *vicomagister*'leri tarafından Hadrianus onuruna dikilen ve modern literatürde *basis Capitolina*¹⁴³³ adıyla bilinen yazıt büyük kısmı azatlı olan 262 isim listelemektedir. Yazıtlar *vico magistri* için görev yıllarını içeren bir kaydın (*fasti*) tutulduğunu,¹⁴³⁴ ayrıca bunların emrinde daha önce tulumbacı olarak hizmet eden kamu kölelerinin (*servi publici*) bulunduğunu¹⁴³⁵ göstermektedir. Dini görevleri devam etmiş olmakla birlikte,¹⁴³⁶ *vico magistri* idari bir işleve de sahiptiler.¹⁴³⁷ Buna göre *vicus*'un Roma kentindeki bir caddenin her iki yanında yer alan binaların oluşturduğu mevki olarak

¹⁴³³ ILS 6073 = CIL VI 975.

¹⁴³⁴ ILS 3617; 3620 = CIL VI 449; 452.

¹⁴³⁵ Cass. Dio 55,8.

¹⁴³⁶ Fest. 416L Statae Matris; ILS 3309 = CIL VI 766; ILS 5615 = CIL VI 282.

¹⁴³⁷ Festus 113L Magisterare; Livius (Liv. 34,7,2–3) bunların *ludi compitalicii*'yi yönettikleri sırada *toga praetexta* giydiklerinden bahsetmektedir.

anlaşılmaktadır.¹⁴³⁸. Oldukça karmaşık olan bu yapılar bir başka idari birim olan *pagus*'a benzer işlev üstlenmiştir.

7.2 Kent Planlaması

Roma'da 14 bölge ve bu bölgeler üzerinde bulunan 265 *vicus* bulunmaktaydı. Bu *vicus*'ların bazıları Antiokheia'da da bulunmaktadır.

Vicus Tuscus: Basilica Iulia ve Castor Tapınağı arasındaki forumdan çıkarak çıkarak, *Forum Boarium*, forum ve *Circus Maximus* arasındaki ana iletişimi sağlayan Palatinus Tepesi'nin batı boyunca ilerleyerek güneye doğru uzanmaktadır¹⁴³⁹ ve doğudan Velabrus ile sınırdır. Bu ismin Etrüsk yerleşiminden türediği ve Etrüsklerin, Porsenna'ya Atrica'da yenildikten sonra Roma'ya kaçtıkları¹⁴⁴⁰ ya da Roma'nın Titus Tatius'a karşı yaptığı savaşta onlara yardıma geldikleri söylenmektedir¹⁴⁴¹. Bu kentin Roma'da adı kötüye çıkmıştır. Antik dönem yazarları tarafından bu kötü ününden oldukça sık bahsedilmiştir¹⁴⁴². Ancak daha makul bir açıklama bu yerleşimin *Iuppiter Capitolinus* tapınağının inşası için Roma'ya gelen işçilerden oluştuğudur¹⁴⁴³. Etrüsklerin tanrısı Vortumnus'un heykeli bu cadde üzerinde bulunmaktadır¹⁴⁴⁴.

Tusculum Vicus'ta çeşitli dükkânlar bulunmaktadır. Parfüm ve tütsü satışı burada yapılan ticaret arasında en önemli yere sahiptir¹⁴⁴⁵. Daha sonra bu semt *Vicus Turarius* adıyla anılmıştır.

Vicus Salutaris: Q. Aurelius Symmachos Clivus Salutis adında bir caddeden bahsetmektedir.¹⁴⁴⁶ Ama Symmachos'un değindiği bu cadde MÖ. 33 yılında M. Agrippa

¹⁴³⁸ Lott 2004, 14; ayrıca bk. Stek 2008, 143.

¹⁴³⁹ Liv. 27,37,15; 33,26,9.

¹⁴⁴⁰ Fest. 355: Tuscum vicum contores dictum aiunt ab iis, qui Porsena rege de[s]ce[n]dente ab obsi<dione e Tuscis remanserint> Romae, locoque his dato <habitaverint>; Liv. 2,14,9.

¹⁴⁴¹ Varro *ling.* 5,46; Tusco duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Tati[n]um regem. hinc post C<a>elis obitum, quod nimis munita loca tenerent neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum; Serv. *ad. Aen.* 5,560,5 Varro tamen dicit, Romulum dimicantem contra Titum Tatium a Lucumonibus, hoc est Tuscis, auxilia postulasse. unde quidam venit cum exercitu: cui, recepto iam Tatio, pars urbis est data: a quo in urbe Tuscus dictus est vicus.

¹⁴⁴² Plaut. *curc.* 482: in Tusco vico, ibi sunt homines qui ipsi sese venditant (*Vicus Tuscus*'ya yaşayan insanlar kendini satmaya çalışırlar). Horat. *sat.* 2,3,228 ac Tusci turba inopia vici.

¹⁴⁴³ Platner 1929, 579.

¹⁴⁴⁴ Varro *ling.* 5,46,6. ab eis dictus vicus Tuscus, et ideo ibi Vortumnus stare, quod is deus Etruriae princeps

¹⁴⁴⁵ Porph. *comm. Hor.* 2,3,228,2: Tuscus dicitur vicus, quia itur ad Velabrum, ubi harum rerum mercatores, id est unguentarii consistunt.

tarafından bir anıtın restore edildiği¹⁴⁴⁷ *vicus Salutis/Salutaris* ile özdeş olmalıdır. Bu bilgiyi veren yazıt *Collis Salutaris*'te (*Salutaris Tepesi*) bulunduğu göre, *vicus* ismini bu tepeden, daha doğrusu bu tepede bulunmuş olabilecek *Salus* tapınağından almış olabilir. Her halükarda *Via Quirinalis*'in güneybatısında bulunmaktadır.¹⁴⁴⁸

Vicus Cermalus (Germalus): *Velabrus* ve *Vicus Tuscus*'a doğru uzanan Palatinum Tepesi'nin kuzeybatı ve batı kısmına verilen isimdir. Antik kaynaklar ve yazıtlarda *vicus*'un adına rastlanılmaktadır¹⁴⁴⁹.

Vicus Velabrus: Roma'da Avenum Tepesi'nde yer alan bu *vicus*¹⁴⁵⁰, *vicus Tuscus* ile *Forum Boiarum* arasında uzanmaktadır. *Vicus Velabrus* Antiokheia'da alışveriş merkezlerinden biri olabilir¹⁴⁵¹.

Vicus Venerius: Roma'da *regio* XII'da bulunan bu *vicus*¹⁴⁵² Antiokheia'da bilinmektedir¹⁴⁵³.

Vicus Patricius: Roma'daki en eski ve en önemli *vicus*'lardan biridir¹⁴⁵⁴. *Regio* IV ve *regio* VI arasında sınır oluşturduğu düşünülmüştür. Adının kökeni antik yazarlar tarafından açıklanmaya çalışılmasına rağmen şüpheli görünmektedir. Plutarkhos burada Tanrıça

¹⁴⁴⁶ Synm. *epist.* 5,54,2: Ampelium ... parvas aedes quas pretiosa auxit ornatu, sub clivo Salutis emisse.

¹⁴⁴⁷ CIL VI 40319 = 31270 = ILS 128.

¹⁴⁴⁸ Ayrıca bk. Lott 2004, 181.

¹⁴⁴⁹ Cic. *Att.* 4,3,3,8: nam Milonis domum, eam quae <est in> Cermalo, prid. Id. Nov. expugnare et incendere ita conatus est ut palam hora quinta cum scutis homines eductis gladiis, alios cum accensis facibus eduxerit. ipse domum P. Sullae pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. Liv. 33,26,9: Tusco uico atque inde Cermalo per portam Capenam prope intactus euaserat. haec prodigia maioribus hostiis sunt procurata. Liv. 33,26,9: Tusco uico atque inde Cermalo per portam Capenam prope intactus euaserat. haec prodigia maioribus hostiis sunt procurata.

¹⁴⁵⁰ ILS 7485; Hor. *sat.* 2,3: hic simul accepit patromini mille talenta edicit, piscator uti, pomarius, auceps, unguentarius ac Tusci turba in pia vici, cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum mane domum veniant; Martial. *ep.* 13,32; Non quemcumque focum nec fumum caseus omnem, Sed Velabrensem qui bibit, ille sapit. Prop. *eleg.* 4,9,5; et statuit fessos fessus et ipse boves, qua Velabra suo stagnabant flumine quaque nauta per urbanas velificabat aquas.

¹⁴⁵¹ Levick 1967b, 77.

¹⁴⁵² ILS 6073.

¹⁴⁵³ Calder 1912, 101 no.33; Ramsay 1916, 130; Robinson 1926a, 236 no.72.

¹⁴⁵⁴ Martial. *ep.* 7,73,2-4 ; Et tua patricius culmina vicus habet; | Hinc viduae Cybeles, illinc sacraria Vestae, | Inde novum, veterem prospicis inde Iovem. ayrıca bk. Martial. *ep.* 10,68,2: Sed domus in vico, Laelia, patricio.

Artemis'in bir tapınağı olduğunu dile getirmiştir¹⁴⁵⁵. Bu cadde Antiokheia'da yazıtlara vasıtasıyla bilinmektedir¹⁴⁵⁶.

Vicus Aedilicius: Antiokheia'da adı bilinen caddelerden biri de *Aedilicius*'tur. MS. 3. yüzyılın başına tarihlendirilen bir yazıtta Galatia Eyalet valisi C. Arrius Calpurnius Frontinus Honoratus *vicus Aedilicius* tarafından onurlandırılmıştır¹⁴⁵⁷.

Izgara planlı olan antik yerleşimde iki ana cadde bulunmaktadır. Kentin güneyinden kuzeyine doğru uzanan cadde Decumanus Maximus, doğudan batıya doğru uzanan caddesi ise Cardo Maximus olarak adlandırılmaktaydı. İki cadde *Tiberius Platea*'nın hemen güneyinde keşismektedir. Ayrıca kent içinde yapılan kazılar sonucunda Decumanus Maximus'u dik açıyla kesen ara sokakların varlığı gün yüzüne çıkarılmıştır¹⁴⁵⁸. Antik yerleşimde portiko ve dükkanlara ait kalıntıların bulunduğu sütunlu cadde bulunmaktadır. Bu cadde *Tiberia Platea*'ya kadar yayılmaktadır. Kent içinde güney-kuzey uzanan Decumanus Maximus ve bu caddenin 3000 ayak döşemesini kentin *aedilis* görevini üstlenmiş olan Titus Baebius Asiaticus yaptırmıştır¹⁴⁵⁹. Baebius'un adının geçtiği bu yazıt MS. 1. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilmektedir. Yazıt *Tiberia Platea* alanında gün yüzüne çıkartılmış olmasına rağmen S. Mitchell, Baebius tarafından gerçekleştirilen bu ödemenin koloninin her iki caddesini de kapsadığını önermektedir¹⁴⁶⁰. *Tiberia Platea* alanında *Monumentum Antiochenum* olarak bilinen Res gestae divi Augusti'nin Latince versiyonu dikilidir. Bu alanın kuzeyinde takla birbirinden ayrılmış *Augusta Platea*¹⁴⁶¹ bulunmaktadır. Roma mimarisinin önemli unsurlarından biri sütunlu caddeler kent içindeki görselliği ön plana çıkarmaktadır. Antiokheia'da olduğu gibi Kremna'da sütunlu caddelerin varlığı bilinmektedir. Kremna'da batı kapısından başlayan sütunlu cadde foruma kadar uzanmaktadır. Antiokheia'daki gibi her iki yanında portikolar bulunmaktadır.

Tiyatro: *Tiberia Platea* alanının hemen güneyinde yer alır. Burada zaman zaman *populus* taleplerini dile getirmiştir¹⁴⁶². Antiokheia kentinin tiyatrosu Hellenistik Dönem'de

¹⁴⁵⁵ Plut. mor. 264. ἐν τῇ καλουμένῳ πατρικίῳ στενωπῷ

¹⁴⁵⁶ Sterrett 1888b, 138 no. 112; Dessau 1913, 301 no. 1; Levick 1967a, 107 no.12.

¹⁴⁵⁷ Sterrett 1888b, 137 no. 111.

¹⁴⁵⁸ Özcan 2008, 88.

¹⁴⁵⁹ Robinson 1926a, 236 no. 72.

¹⁴⁶⁰ Mitchell 1998, 221.

¹⁴⁶¹ Ramsay 1916, 106–107.

¹⁴⁶² Calder 1912, 101 no. 33 C. Ar[ri]o, [C. f(ilio)], Quir[ri]n[a] / Calp[urnio] / [Frontino] / Honor[ato], / c(larissimo) v(iro), [III]vir(o) mone]/tali a(uro) a(rgento) a(ere) [f(lando) f(eriundo), quae]/tori can[di]d(ato), / praetori can[di]d(ato), / auguri, co(n)s(uli), [pa]/trono col(oniae), [pos]/tul(ante) pop(ulo) [i]n [the]atro / vic(us)

bir yamaca doğru inşaa edilmişti. 5000 kişilik kapasiteye sahip tiyatro zamanla genişletilmiş ve yeni oturma sıraları eklenmiştir. Tiyatro güneye doğru genişletilerek, güney kesimdeki oturma sıraları tonozlu bir alt yapı üzerine inşa edilmiştir. Tiyatro kemerinin üzerinde “*Bu kemer tüm revak ve bezemeleri ile birlikte çok dindar Galerius Valerius Maximianus Augustus, Flavius Valerius Constantinus Augustus, Valerius Licinnianus Licinnius Augustus’un refah dönemlerinde vali tarafından yaptırıldı.*”¹⁴⁶³. Ayrıca bu tiyatro sıraları üzerine yazılmış önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu örneklerden biri oturma yeri üzerinde rahiplerin yeri ibaresi yer almaktadır. Tek bir kişinin oturduğu blokta bazen iki harfin birden kazındığı görülmektedir¹⁴⁶⁴. Bu durum ayrılan yerin ne kadar geniş olduğunu göstermektedir. Bu oturma sıraları üzerinde komşu kentlerin adları bulunmaktadır. Bu sıralar civar kentlerden gelen konuklar için ayrılmış olup koloninin bu kentlerle sıcak ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir. Bu sıralardan bir tanesinin üzerinde Philomelion halkı ile hemfikir olma yazmaktadır. Bu durum iki kent arasında sıcak ilişkiyi gözler önüne sermektedir¹⁴⁶⁵. Ayrıca bu oturma sıraları üzerinde Apollonia, Synnada isimleri de okunmaktadır¹⁴⁶⁶. Diğer bir oturma sırası üzerinde ise “sporcu teşkilatı” ifadesini görmekteyiz. Söz konusu bu gruplar kentten kente, festivalden festivale gruplar halinde yarışmalara katılarak yaşamlarını idame ediyorlardı. Hatta Antiokheia’daki sporcu derneğinin başına atanan kişinin adını Aphrodisias kentinde ele geçmiş bir yazıt bize sunmaktadır¹⁴⁶⁷. Söz konusu bu şahıs Titus Aelius Aurelius Menandros’tur. Menandros, sporculuk hayatında kentlerde düzenlenen agonlarda birçok ödüle layık görülmüş ve nihayetinde imparator tarafından Antiokheia sporcu derneğinin

Venerius Sterrett, 1888b no.110; CIL III.6810; ILS 7198; C. Arrio, C(aii) f(ilio) / Quirina, / Calpurnio / Frontino / Honorato, / c(larissimo) v(iro), IIIvir(o) { (trium)vir(o)} mone/tali a(uro) a(rgento) a(ere) f(lando) f(eriundo), quaes/tori candidato, / praetori candid(ato), / auguri, co(n)s(uli), pa/trono col(oniae), pos/tul(ante) pop(ulo) in theatro / vic(us) Velabrus; Sterrett, 1888b, no. 111; LBW 1819; CIL III 290=6811; C. Arrio, C(aii) f(ilio) / Quirina, / Calpurnio / Frontino / Honorato, / c(larissimo) v(iro), IIIvir(o) { (trium)vir(o)} mone/tali a(uro) a(rgento) a(ere) f(lando) f(eriundo), quaes/tori candidato, / praetori candid(ato), / auguri, co(n)s(uli), pa/trono col(oniae), pos/tul(ante) pop(ulo) in theatro / vic(us) Aedilicus; Sterrett 1888b,no. 112; CIL III 6812; AE 1914, 130; C. Arrio, C(aii) f(ilio) / Quirina, / Calpurnio / Frontino / Honorato, / c(larissimo) v(iro), IIIvir(o) { (trium)vir(o)} mone/tali a(uro) a(rgento) a(ere) f(lando) f(eriundo), quaes/tori candidato, / praetori candid(ato), / auguri, co(n)s(uli), pa/trono col(oniae), pos/tul(ante) pop(ulo) in theatro / vic(us) Patr<i>cus.

¹⁴⁶³ Drew-Bear 1996, 104.

¹⁴⁶⁴ Drew-Bear 1999, 209.

¹⁴⁶⁵ Drew-Bear 1999, 210.

¹⁴⁶⁶ Drew-Bear 1999, 210.

¹⁴⁶⁷ Rouéche 1993, 230–236 no. 91; Çokbankir 2010, 92–97 no. 1; LBW 1620b, MAMA VIII 421; Menadros’la ilgili yazıtlar için bk.CIG II 2811; IPrusias ad Hypium 1985, 205 no. T10; IKlaudiu polis 1986, 145 no. T25.

başkanlığına tayin edilmiştir¹⁴⁶⁸. Yazıtın içeriği bize yarışmada 1 talentlik (6000 drahmi) ödül verildiğini ve Menandros'un kentte düzenlenen yarışmalarda yaşamı boyunca *ksystarkhesi* (başkanı) olduğu bilgisini aktarmaktadır¹⁴⁶⁹.

Antiokheia ve diğer koloni kentleri için kent tiyatroları Roma propaganda aracı olarak farklı bir öneme sahipti. Çünkü bu yapılar İtalyan göçmenlerin kendileriyle beraber getirdiği Romalılık göstergesi olan vahşi hayvan dövüşleri (*venationes*) ve gladyatör (*munera*) gösterilerinin sergilendiği kamusal alanlardı. Aslında bu gösterilerle Romalılık bilinci oluşturulmaya çalışılıyordu. Roma'ya özgü olan gladiator ve vahşi hayvan (*venationes*) gösterilerinin Antiokheia'da düzenlendiği yazıtlar vasıtasıyla bilinmektedir. Kentte ayrıca ahşaptan bir tiyatro da kurulmaktaydı.

Antik Dönem'de günlük hayatın vazgeçilmez bir unsuru olan hamamlar İmparatorluk Dönemi kent yaşamının vazgeçilmez bir parçası olmaya devam etmişlerdir. İmparatorluk Dönemi kentlerinin mimari sembolleri olan bu yapılara Pisidia'da kurulan kolonilerden Kremna'da ve Antiokheia'da rastlanmaktadır. Romalılıştırmanın saç ayaklarından biri olan bu yapılar kent yaşamındaki kültürel değişimde önemli rol oynamışlardır¹⁴⁷⁰.

Kentin diğer bir yapısı kentin kuzeyinde bulunan Nymphaion'dur. Tek katlı ve U planlı olan bu yapı şehrin kuzeyinde yer alan aqueductus'lardan şehre suyu getirilmesini sağlıyordu. Yapı 3 m. uzunluğunda dikdörtgen gri bloklardan inşa edilmiştir¹⁴⁷¹. Anadolu'un popüler olan U planlı çeşmelerin kökeni Hellenistik Döneme kadar uzanmaktadır. Sagalassos'ta MS. 1. yüzyıla tarihlendirilen çeşme yapısı aynı Antiokheia'daki gibi U planlıydı. Bu tip yapılar hellenistik mimari geleneklerinin Roma dönemi'nde devam ettirilmesine iyi bir örnek teşkil etmektedirler.

İmparatorluk kültürü Anadolu tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Pisidia Bölgesi Galat Kralı Amyntas'ın Homonad'larla yapmış olduğu mücadele yenilmesi bölge üzerinde Roma otoritesini beraberinde getirmişti. Homonadeis'lere karşı düzenlenecek olan seferler için yapılan yol ağları ayrıca bölgede stratejik nedenlerden ötürü kurulan koloniler bu otoritenin sağlanmasında önemli rol oynamıştır. Bölgenin kontrol altına alınmasıyla kolonilerde yoğun imar faaliyetleri görülmeye başlanmıştır. Bu imar faaliyetleri arasında en göze çarpan kentlerin imparatorlar için inşa ettiği imparatorluk tapınaklarıdır.

¹⁴⁶⁸ Pleket 1973, 219.

¹⁴⁶⁹ Forbes 1955, 246; δια βίου ξυστάρχης τῶν ἐν κολωνείᾳ Ἀντιοχείᾳ ἀγώνων.

¹⁴⁷⁰ Mitchell 1993, 216; Özcan 2008, 119.

¹⁴⁷¹ Mitchell – Waelkens 1998, 196.

İmparatorluk tapınakları gerçek anlamda içinde politik, sosyo-ekonomik fikirleri barındıran bir düşünceydi. Augustus'un MÖ. 31 yılında Actium zaferiyle kesinleşen otoritesi, imparatorluğun egemen olduğu topraklara huzur ve barışı getirmişti. Bundan sonra imparatorluğun çeşitli bölgelerinde Augustus ululaştırılmıştı ve Roma yönetimi altında barışa kavuşan kent devletleri imparator adına kentlerinde ona tapınaklar inşa etmeye başlamışlardır. Bir propaganda unsuru olan imparatorluk kültü beraberinde kent mimarisinin gösterişli örneklerinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır¹⁴⁷². İmparatorluk tarihi boyunca Anadolu kentlerinin pek çoğunda olduğu gibi politik çıkarlar doğrultusunda Pisidia kentlerinde de imparatorluk tapınakları yapılmıştır¹⁴⁷³.

Bölgedeki en önemli kutsal alan baş koloni kenti Antiokheia'da bulunmaktadır. Yapı kentin en göz alıcı noktasına inşa edilmiş ve Roma'nın gücünü yüzyıllardan öncesinden günümüze aktarmıştır. Augustus kutsal alanında İmparator'un ölmeden önce kaleme aldığı yaşamı boyunca yapmış olduğu icratları anlatan "*Res Gestae Divi Augusti*"nin Latince fragmanları bulunmuştur¹⁴⁷⁴. Yazıtın Latince bulunması kentin önemini vurgulamaktadır. Ancak bu tapınağın hangi imparator veya tanrıya ait olduğu ilgili görüş ayrılıkları vardır. Levick, olasılıkla İupiter Maximus'a¹⁴⁷⁵ ait olabileceğini söylerken, Rubin Men'de ziyade Augustus, İupiter Optimus Maximus ve *Colonia Caesarea Antiochia*'nın *Genius*'una ithaf edildiğini ileri sürmüştür¹⁴⁷⁶.

Augustus kutsal alanının hemen altında bu alana girişi sağlayan *Propylon* yer almaktadır. *Propylon* arşitravına bronz harflerle aplike edilmiş ve imparator Augustus'a adanmış *Pater patria* unvanına rastlanmaktadır¹⁴⁷⁷. Burada İmparator Augustus'un karada ve denizde kazanmış olduğu utkuları betimleyen kabartmalar yer almaktadır.

¹⁴⁷² Mitchell 1993, 117.

¹⁴⁷³ Mitchell 1993, 216.

¹⁴⁷⁴ Robinson 1926b, 1–24.

¹⁴⁷⁵ Levick 1968a, 52; CIL III 6838; Tapınağın tarihlendirilmesi için bk. İnan – Rosenbaum 1966, 36.

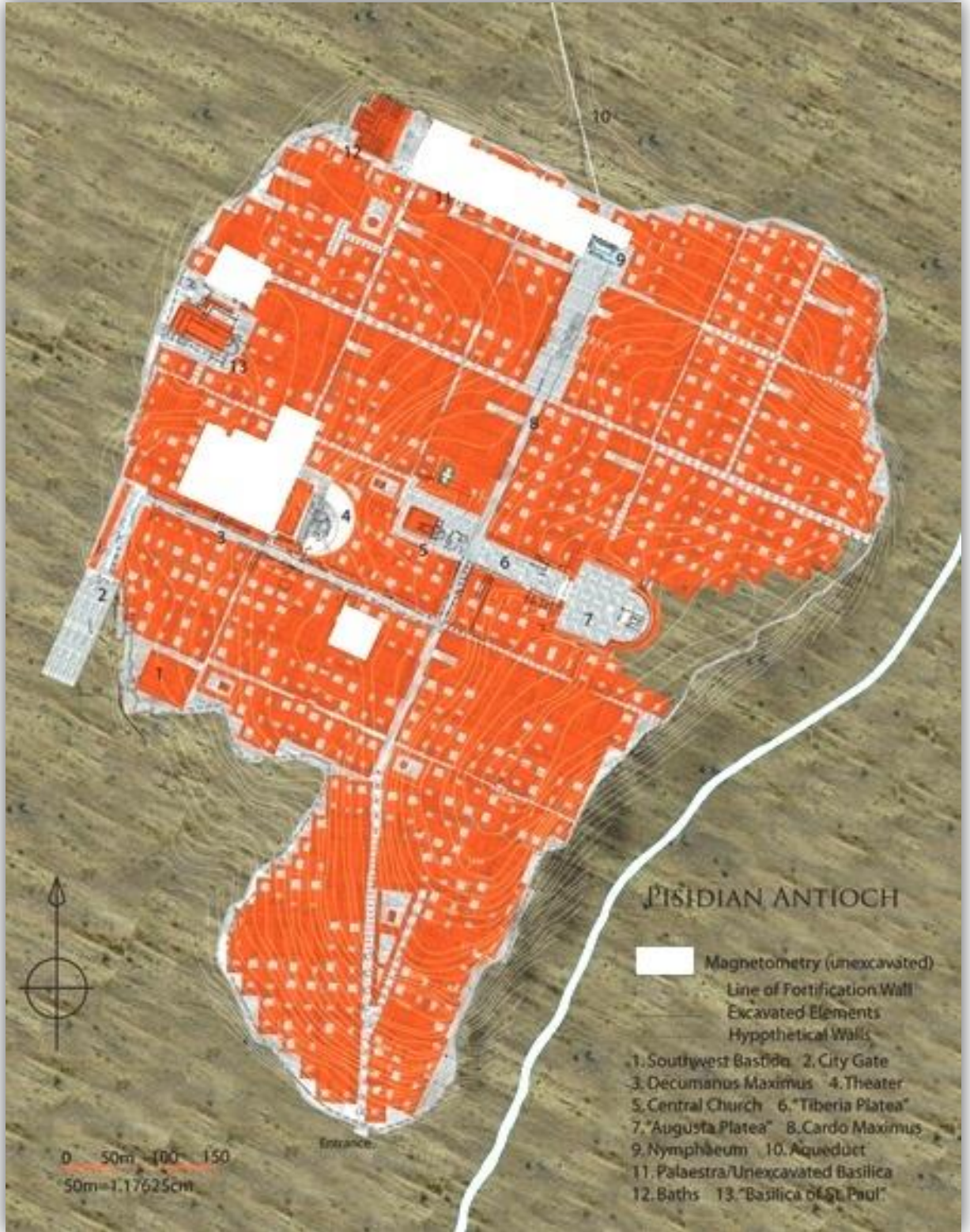
¹⁴⁷⁶ Rubin 2011, 50.

¹⁴⁷⁷ Drew-Bear 1994, 14.

Resim 7.2 Kent Planı (A. J. Ossi – J. M. Harrington, New Plan of Pisidian Antioch

Kaynak: <http://www.lsa.umich.edu/kelsey/antioch/a2/antiochplan.html>

Resim 7.3 Kentin 3 Boyutlu Modeli (A. J. Ossi – J. M. Harrington, New Plan of Pisidian Antioch
Kaynak: <http://www.lsa.umich.edu/kelsey/antioch/a2/antiochplan.html>)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

COLONIA VE VIA SEBASTE

8.1 *Colonia ve Via Sebaste Ağı*

Roma Anadolu’da ilk eyaletini MÖ. 129 yılında kurmuştur. Bu tarihten itibaren bu topraklarda kalıcı bir hükümlanlık sürdürebilmek için yol ağlarını örmeye başlamıştır. Bu amaç doğrultusunda inşa edilen Küçük Asya’daki ilk uzun Roma yolu Bergama’dan Pamphylia’daki Side’ye uzanmaktadır. Önceleri Asya Eyaleti sınırlarına dâhil olan Side daha sonra Marcus Antonius tarafından Doğu Pamphylia ile birlikte Galatia Krallığına verilmiştir¹⁴⁷⁸. Son Galatia kralı Amyntas’ın savaşçı dağ halkı Homonadeis’lere karşı yaptığı savaşta öldürülmesinden sonra, Augustus MÖ. 25 yılında metropolisi Ankyra olan Galatia Eyaletini kurmuştur. Galatia Eyaleti¹⁴⁷⁹ kurulduğunda o zamana dek Amyntas’a ait olan Doğu Pamphylia ve o zamana kadar Asia Eyaleti’nin sınırlarının içinde bulunan Batı Pamphylia ile birleştirilmiştir¹⁴⁸⁰. τὰ τε χωρία τὰ τῆς Παμφυλίας πρότερον τῷ Ἀμυντα προσνεμηθέντα τῷ ἰδίῳ νόμῳ ἀποδοθῆν¹⁴⁸¹. Homonadeis’leri pasifize etmenin yollarını arayan İmparator Augustus Pisidia ve Lykaonia Bölgeleri’de yer alan Olbasa¹⁴⁸², Komama¹⁴⁸³, Kremna¹⁴⁸⁴, Parlais¹⁴⁸⁵, Antiokheia¹⁴⁸⁶, İkonion¹⁴⁸⁷ ve Lystra’da¹⁴⁸⁸ gibi askeri kolonileri (coloniae militum, (ἀποικίαι στρατιωτῶν) kurmuş ve bu kolonileri MÖ. 6 yılında *Via Sebaste* yol ağı ile birbirine bağlamıştır¹⁴⁸⁹.

¹⁴⁷⁸ Cass. Dio. 49,32.

¹⁴⁷⁹ Leschhorn 1992, 317; Hild 2008, 59.

¹⁴⁸⁰ Hild 2008, 59.

¹⁴⁸¹ Cass. Dio. 53,26,3; Rémy, 1986, 43–45; TIB/8, 104; Hild 2008, 59.

¹⁴⁸² Ruge 1937, s. v. Olbasa col. 2397–2399; TIB/8 754 vd; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸³ Levick 1968b, 859–871; TIB/8 s. v. Komama; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸⁴ TIB/8 662–666, s. v. Kremna; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸⁵ TIB/7 134, 245, 356, s. v. Parlaos; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸⁶ TIB/7 185–188, s. v. Antiocheia; Mitchell – Waelkens 1998; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸⁷ Belke 1984, 176–178, s. v. İkonion; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸⁸ Belke 1984, s. v. Lystra; Hild 2008, 60.

¹⁴⁸⁹ Magie 1950, 1462–64, Levick 1967b, 38–40; Radke, 1973, 1426; French – Mitchell 1977, 213–218; Mitchell 1993, 76 vd.; Syme 1995, 226–230; Hild 2008, 60.

Via Sebaste yol güzergâhı eyalet sınırları içinde bulunmuş yazıtlarla belgelenmiştir. Yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla yolun akkusativ formu Viam Sebastem değil Viam Sebasten şeklindedir¹⁴⁹⁰. Bu yazıtların buluntu yerleri aşağıda sıralanmıştır.

a. Yolun güzergâhına ilişkin yazıtlardan biri antik dönemde Klimaks adıyla bilinen bugünkü Döşeme Boğazı'nda bulunmuştur. Kısmen korunmuş bu yol döşeme taşlarla kaplı olup¹⁴⁹¹, Attaleia'nın¹⁴⁹² yaklaşık 36 km kuzeyinde yer almaktadır. Taşın üzerinde diğerlerinin üzerinde olduğu gibi *legatus Augusti pro praetore* (Galatia Eyaleti valisi) Cornutus Aquila adı zikredilmiş ve *caput viae* olarak Antiokheia'ya (Pisidia) uzaklık 139 mil verilmiştir.

b. Yolun güzergâhına ilişkin diğer bir yazıt Komama¹⁴⁹³ yakınındaki Ürkütlü'de ele geçmiştir. Uzaklık 122 veya 114 mil olarak gösterilmiştir.

c. Boğaziçi'nde (Kormasa)¹⁴⁹⁴ ele geçmiş yazıtta uzaklık 108 mil verilmiştir.

d. Askania Limne (Burdur Gölü)¹⁴⁹⁵ nün güney kıyısı yakınındaki Yarıköy bulunmuş yazıt, buradan uzaklığı 88 mil olarak vermektedir.

e. Antiokheia'nın¹⁴⁹⁶ yaklaşık 50 km batı güneybatısında bulunan Büyükkabaca'da (Esendere) bulunmuş yazıtta uzaklık bilgisi eksiktir.

f. Antiokheia'nın 40 km batı güneybatısında, Hoyran Gölünün¹⁴⁹⁷ batı kıyısında bulunan Gençali'den uzaklık 23 mil olarak verilmiştir.

g. Antiokheia'nın¹⁴⁹⁸ 46 km güneydoğusunda Kıyakede'de bulunmuş yazıtta *caput viae* uzaklık 32 mil olarak verilmiştir. Tahmin edilenin aksine¹⁴⁹⁹ Pisidia piskoposluğu Neapolis¹⁵⁰⁰ Şarkı Karaağaç'da değil burada bulunmaktaydı.

h. Antiokheia'nın¹⁵⁰¹ 64 km güneydoğusunda Selki'de bulunmuş epigrafik belgede mesafe 44 veya 45 mil olarak verilmiştir.

¹⁴⁹⁰ Magie 1950, 1324, A. 42; Hild 2008, 61.

¹⁴⁹¹ TIB/8 276 ve 643 s. v. Klimax (2); Hild 2008, 61.

¹⁴⁹² ICentral Pisidia 166; Hild 2008 61.

¹⁴⁹³ TIB/8 650, s. v. Komama; CIL III 6974; French 1988, no. 292–293; French 1980, 708 (hrt. 2 no. 2); Hild 2008 61.

¹⁴⁹⁴ TIB/8 653, s. v. Kormasa, French 1980, 708 (hrt. 2 no3), 727; Milner 1998, 71 no. 155.3; Hild 2008, 61.

¹⁴⁹⁵ French 1980, 708 (hrt. 2 no. 4), 727; Hild 2008 61.

¹⁴⁹⁶ French 1980, 708 (hrt. 2 no. 5), 727; Hild 2008 61.

¹⁴⁹⁷ Waldmann 1981, 99 no. 7; French 1980, 708 (hrt. 2 no. 6); Christol – Drew-Bear 1986, 51–53; Hild 2008, 61.

¹⁴⁹⁸ French 1980, 708 (hrt. 2 no. 7); Hild 2008, 62.

¹⁴⁹⁹ TIB/7, 347, s. v. Neapolis; Hild 2008, 62.

¹⁵⁰⁰ French 1984, 11; TIB/8 745, s. v. Neapolis; Hild 2008, 62.

i. Yolun güzergâhına ilişkin başka bir yazıt Antiokheia'nın 77 km güneydoğusunda ve Ikonion'un (Konya)¹⁵⁰² 50 km batısındaki Pappa/Tiberiupolis'te (Yunuslar) bulunmuştur. Yazıtta yolun mesafesine ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır.

j. Lykaonia'daki Colonia Lystra'da parçalar halinde korunmuş bir mil taşı bulunmuştur. Yolun adı verilmemekle beraber¹⁵⁰³ yazıt, olasılıkla yolu yaptıran kişi olarak Cornutus Aquila'yı göstermektedir.

Via Sebaste yol güzergâhı çeşitli yerlerde ele geçmiş yazıtlar vasıtasıyla büyük oranda saptanmış durumdadır. Bu yol ağı Roma'ya, Konstantinopel veya Ephesos'a giden bölgeler arasında uzanan bir yol değildir. Tam aksine Pisidia ve Galatia Eyaletinin güneyindeki Lykaonia topraklarının koloni haline getirilmesini sağlayan bölgesel bir yol ağıdır. Bu bölgesel yol ağları çok sık olup taş döşemeli ve korumalı caddelere sahiptirler. Lykaonia ve Pisidia Bölgeleri'nde kurulmuş kolonileri birbirine bağlayan *Via Sebaste* yol güzergâhının merkez üssü Augustus tarafından *colonia* statüsü verilen Antiokheia'dır. Mil taşları üzerinde uzaklıklar daima *caput Viae* olarak Antiokheia'dan verilmiştir.

Via Sebaste yol güzergâhı Pamphylia en önemli kenti Perge'den başlıyordu. Yolun kesin olarak bilinen son bulduğu nokta Pappa/Tiberiupolis'ti. Ancak bununla beraber bu yol güzergâhı Pappa'da bitmediği buradan Ikonion'a veya Lystra'ya¹⁵⁰⁴ devam ettiği varsayılabilir. Bu yol ağı Side – Aspendos – Syllion – Perge – Klimaks – Komama – Kormasa – Themisonion – Laodikeia – Ephesos – Pergamon arasında uzanmaktadır.

¹⁵⁰¹ CIL III 14401; Cronin 1902, 105 no. 11–12; French 1980, 708 (hrt. 2 no. 10), 727; Hild 2008, 62.

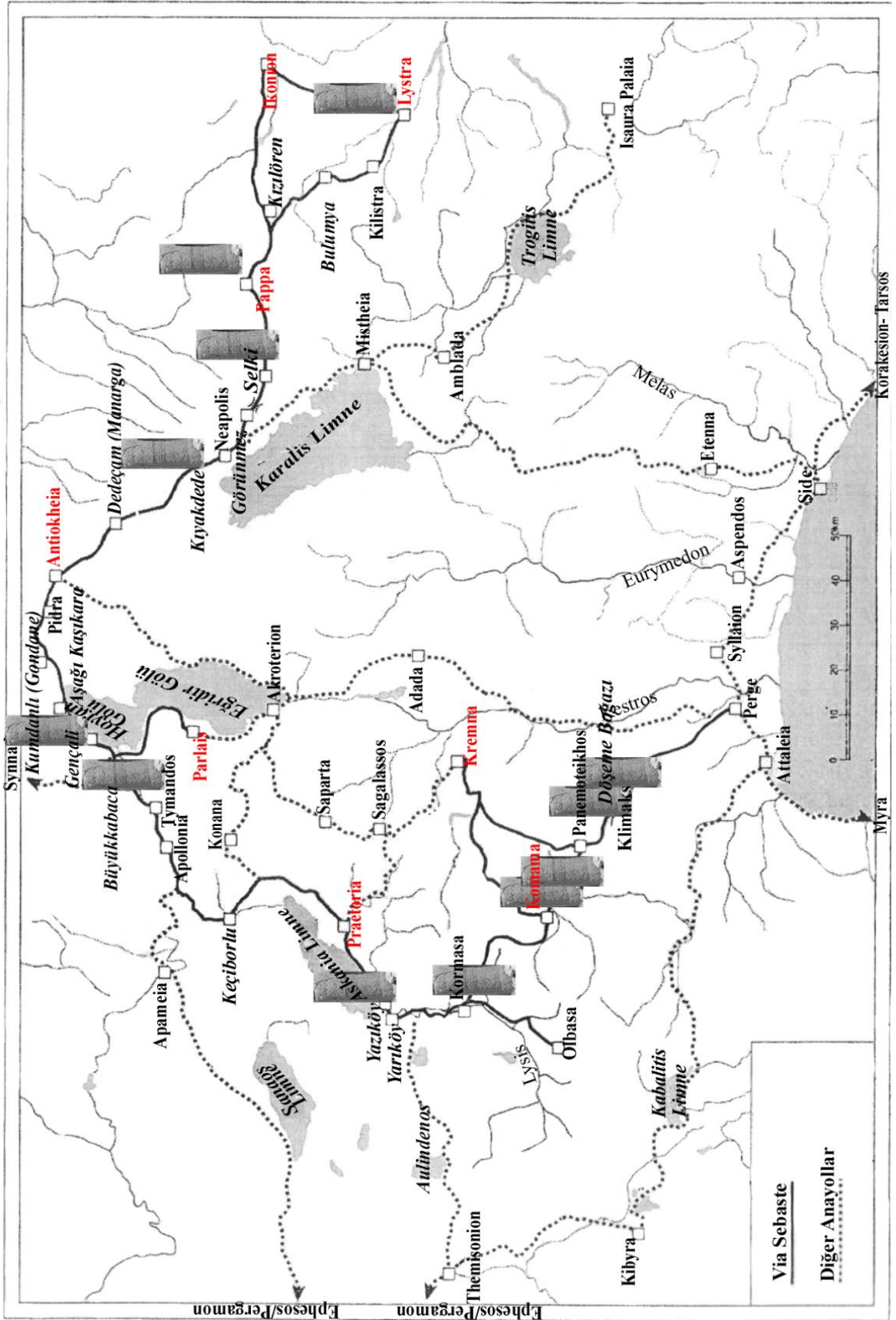
¹⁵⁰² CIL III 14401; ILS 5828; Cronin 1902, 102 no. 7; French 1980, 708 (hrt. 2 no.10), 727; Hild 2008, 62.

¹⁵⁰³ CIL III 14400a; Levick 1965, 56; Levick 1967b, 39, A.7; Hild 2008, 62.

¹⁵⁰⁴ Bu yol hattına TIB 4, 101 de ayrıntılı olarak değinilmiştir; Hild 2008, 63; French 2012, 19.

Harita 8.1 Via Sebaste Güzergahı ve Miltaşları

Kaynak: Hild 2008'deki Haritadan.

DOKUZUNCU BÖLÜM

COLONIA’NIN HOMONOIA ANTLAŞMALARI

Homonoia hemfikir olma, uyum içinde olma düşüncelerini belirtmek için kullanılan bir sözcüktür. Bu sözcük Yunanlar tarafından kentler arasındaki dini, politik ekonomik ve ticari ilişkilerin ahenk içinde olduğunu göstermek için kullanılmıştır. Bu ahenk kent sikkeleri üzerinde de kendini göstermiştir.

Kentler arasında vuku bulan dini, politik ekonomik ve ticari gibi birçok nedenden dolayı yapılan *homonoia*¹⁵⁰⁵ antlaşması örneklerine Antiokheia’da rastlanmaktadır.

9.1 Tiberiopolis Pappa ile *Homonoia*

Edisyon: Ramsay 1885, 143 no. 4 = IGR III 309.

Τύχην εὖ-
μενῇ τῇ
κολωνεί-
α Τιβεριο-
πολειτῶν Παπ[π]-
ηνῶν Ὀρονδέ-
ων βουλῇ, δῆμος.

9.2 Colonia Iulia Felix Gemina Lystra ile *Homonoia*

Edisyon: Sterrett 1888a, no. 352 = IGR III 302 = OGIS 536; Drew-Bear – Labarre, 2002, 71.

τὴν λαμπροτάτην
Ἀντιοχέων κολω-
νίαν ἢ λαμπροτά-
τη Λυστρέων κολω-
νία τὴν ἀδελφὴν
τῷ τῆς Ὀμονοίας
ἀγάλματι ἐτείμη-
σεν.

¹⁵⁰⁵ Drew-Bear – Labarre 2002, 80.

Lystra’lıların seçkin kolonisi Antiokheia’lıların kardeş ve seçkin kolonisini Tanrıça Homonoia’nın heykeliyle onurlandırdı.

Ramsay, Lystra ile Antiokheia arasında dikilen *homonoia* heykeli MS. 200’den daha önceki bir tarihte dikilmediğini ileri sürmüştür. Çünkü yazıtın dili olan Yunanca Lystra’da geç epigrafik dönem malzemelerinde görülmektedir¹⁵⁰⁶. Latince Traianus ve Marcus Antonius Dönemi’nde kullanılmaya devam edilmiştir. Lystra, Tavium ve Antiokheia arasında dikilen *homonoia* yazıtında Lystra, Antiokheia’ya ἀδελφή (kızkardeş) unvanı vermiştir. Lystra ve Antiokheia ikisinde birer koloni kentidir. Augustus, Antiokheia’ya Colonia Caesarea, Lystra’ya ise Colonia Iulia Felix Gemina Lystra unvanını bahşederek Roma kolonisi haline dönüştürmüştür. Lystra ve Antiokheia arasındaki *homonoia*’nın nedenine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Klose, kademe ve unvan yüzünden böyle bir yazıtın dikildiğini öne sürerken¹⁵⁰⁷, Franke ise iki kent arasında yaşanan uzun bir tartışmanın sonucunda dikildiğini idda etmektedir¹⁵⁰⁸.

9.3 Tavium ile *Homonoia*

Edisyon: Calder 1912, 84 no. 3 = Drew-Bear – Labarre 2002, 72.

τὴν λαμπρο
τάτην καὶ σε-
βασμιωτά-
την Ἀντιο-
χέων κολω-
νίαν ἀδελ-
φὴν Σεβασ-
τὴ Τρόκμων
Ταουία ἐ-
τείμησεν
τῷ τῆς Ὁμο-
νοίας
ἀνδρί-
αντι· διευτυ-
χεῖτε.

¹⁵⁰⁶ Ramsay 1907, 280–281.

¹⁵⁰⁷ Klose 1987, 47.

¹⁵⁰⁸ Franke 1980, 94.

Trokmi'nin Augusta Tavia kenti, Antiokheia'luların ünlü ve çok saygıdeğer kardeş koloni kentini Tanrıça Homonoia'nın heykeliyle onurlandırdılar. Esen kalın.

Calder, heykelin yaklaşık MS. 200 yılında dikildiğini öne sürmektedir¹⁵⁰⁹. Ancak kentin Tavium *ethnikon*'uyla basılan ilk kent sikkeleri MÖ.1. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmakla beraber¹⁵¹⁰, Σεβαστῶν Τρόκμων unvanı ise sikkeler üzerinde Flavius'lar zamanından Antonius Pius zamanına kadar görülmüştür¹⁵¹¹. Septimius Severus zamanında ise sikkeler üzerinde ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ ΤΡΟΚΜΩΝ ΤΑΟΥΙΑΝΩΝ lejandı bulunmaktadır¹⁵¹². Drew-Bear – Labarre bu bilgiler ışığında yazıtı Septimius Severus Çağı'ndan öncesine tarihlendirirler¹⁵¹³.

Tavium ise Hitit metinlerinde Tawiniya adıyla bilinmektedir¹⁵¹⁴. Burada daha sonra Kappadokia Pontus'a kadar yayılan Trokmi'ler yaşamışlardır ve burayı bir ticaret merkezi haline getirmişlerdir¹⁵¹⁵. Galatia Eyaleti MÖ.25 yılında eyalet haline getirilmişse MÖ.21–20 yılında Tavium eyaletin sınırlarına dâhil edilmiştir. Kentin *era'sı* bu tarihten itibaren başlatılmaktadır¹⁵¹⁶. Kente *Sebaste* unvanı verilmiştir. Kent ayrıca diğer Galatia kentleri olan Ankyra ve Pessinus'la beraber önemli rol oynamıştır. Tavium ve Antiokheia arasında da bir *homonoia* heykeli dikilmiştir. İki kent arasındaki ortak nokta her ikisi de birer Frig yerleşimidir. Daha sonra Augustus Dönemi'nde iki kentte değişik statüler elde etmiştir. Ancak bu kentlerin niçin *homonoia* heykeli diktiğine dair yazıtlarda herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Sikkeler ve yazıtlarda *Homonoia* ifadesinin geçmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktaydı.

9.4 Claudioseleucia ile Homonoia

Edisyon: Drew-Bear – Labarre, 2002 73, 3.

ἡ λαμπροτάτη καὶ ἑνδοξὸς Ἀντιοχέων
π(όλις) κολ(ωνία) μητρόπολις τῆς Πισιδίας · τὴν ·
ἐξαίρετον καὶ εἰλικρινῆ Ὁμόνοιαν
τῆς λαμπρᾶς Κλαυδιοσελευκέων

¹⁵⁰⁹ Calder 1912, 85.

¹⁵¹⁰ Leschhorn 1992, 331.

¹⁵¹¹ Leschhorn 1992, 331 dn. 104.

¹⁵¹² Leschhorn 1992, 331 dn. 105.

¹⁵¹³ Drew-Bear – Labarre 2002, 75.

¹⁵¹⁴ Drew-Bear – Labarre 2002, dn. 27.

¹⁵¹⁵ Strab. 12,5,2

¹⁵¹⁶ Leschhorn 1992, 315–336.

πόλεως, ἔργοις τε καὶ τειμαῖς
 πρὸς αὐτὴν φιλοτειμουμένην
 καὶ ταῖς ὄψεσιν ἐναργῆ ὁρᾶσθαι ἐνπρέποντι
 τῷ τῆς Ὀμονοίας ἀγάλματι ἰδρύσατο.

Yazıt Antiokheia ile Klaudioseleukeia ile iyi ilişkiler kurulduğunu göstermektedir. İki kent arasında yapılan *homonoia* antlaşmasının heykeli 4. yüzyılın başında dikilmiştir¹⁵¹⁷. Fakat bu heykelin dikilme nedeni bilinmemektedir. Birbirine yaklaşık 70 km. uzaklıkta olan kentleri Eğirdir Gölü ayırmaktadır. Her iki kent de birer Seleukos yerleşimidir. Ayrıca dinsel açıdan Tanrı Men her iki kent için önemli bir figürdür. 4. yüzyılın başında eyaletlerde birtakım düzenlemelere gidilmiş Pisidia Eyaleti *Dioecesis Asiana*'ya bağlı ayrı bir eyalet haline getirilmiştir. Klaudioseleukeia yeni oluşturulmuş Pisidia Eyaleti topraklarına dâhil edilmiştir. İki kent arasında yapılan *homonia* anlaşmasına ilişkin yazıtta kentler için bazı unvanlar kullanılmıştır. Antiokheia “ἡ λαμπροτάτη καὶ ἑνδοξὸς Ἀντιοχέων” unvanıyla anılırken Seleukeia için “τῆς λαμπρᾶς Κλαυδιοσελευκέων” unvanı kullanılmıştır. Yazıtta iki kent arasındaki hiyerarşi vurgulanmıştır¹⁵¹⁸. Ayrıca tiyatro da ele geçen yazıt da kent vatandaşlarının Antiokheia’da varlığını göstermektedir. Bu kentler arasında yaşanan sorun ne olursa olsun bu şekilde adanan *homonoia* heykelleriyle kentler arasında var olan tartışma son bulmuş olmalıdır ve diğer kentler Antiokheia’nın üstünlüğünü kabul etmiş olmalıdır¹⁵¹⁹.

¹⁵¹⁷ Drew-Bear – Labarre 2002, 89.

¹⁵¹⁸ Drew-Bear – Labarre 2002, 73.

¹⁵¹⁹ Drew-Bear – Labarre 2002, 81.

ONUNCU BÖLÜM

COLONIA'DAN METROPOLIS'LİĞE

10.1 Antiokheia: Provincia Pisidia'nın Metropolis'i

Yaklaşık iki asrı aşkın süredir yaşanan görece barış ve refah ortamı MS. 3. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerini çatışmalarla geçen kriz yıllarına bırakmıştır. Sasanid Hanedanlığı'na karşı yürütülen savaşta Valerianus'un MS. 260 yılında esir düşmesi ve bunun akabinde Şapur'un Lykaonia'ya kadar ulaşan akınlarıyla tehdit en ciddi aşamasına ulaşmıştır.¹⁵²⁰ Bundan kısa bir süre İmparator Aurelianus'un MS. 270 yılında Doğu Anadolu'yu Galatia'ya kadar eline geçiren Palmyra Kraliçesi Zenobia'ya karşı çıktığı sefer¹⁵²¹ ve MS. 255 ile 277 yılları arasında yoğunlaşan Got akınları¹⁵²² güvenlik açığını gidermek amacıyla Roma idari sisteminde bir takım değişimleri zorunlu kılmıştır. Bunun sonucunda idareyi güçleştiren büyük eyaletleri daha küçük birimlere bölmek yönünde bir eğilim gelişmiş; ayrıca küçülen eyaletlerin üst birimleri olarak *dioikesis*'ler oluşturulmuştur.¹⁵²³ Eyaletlerin küçültülmesi ve eyaletlerdeki sivil ve askeri idaresinin ayrışması yönündeki bu gelişme Diocletianus ile ardılı Constantinus I'in düzenlemeleriyle son aşamasına ulaşmıştır. Modern literatürde *Laterculus Verona* olarak bilinen yazıt 325 yılındaki Nikaia konsili katılımcılarının eyaletlere göre sıralanmış listesini içererek doğu eyaletlerinin MS. 314/315 ile 324 yılları arasındaki durumları hakkında en önemli bilgi kaynağıdır.¹⁵²⁴ Buna göre Anadolu'da oluşturulan yeni eyaletler üç *dioeceses* arasında paylaştırılmıştır: **Dioecesis Asiana** (11 eyalet: Insulae, Hellespontus, Asia, Lydia, Caria, Lycia, Pamphylia, Lycaonia, Pisidia, Phrygia I Salutaris ve Phrygia II Pacatiana); **Dioecesis Pontica** (14 eyalet: Bithynia, Honorias, Galatia I, Galatia II Salutaris, Paphlagonia, Helenopontos, Cappadocia I, Cappadocia II, Pontos Polemoniacus, Armenia Maior, Armenia I, Armenia II ve Satrapiae) ve **Dioecesis Orientis** (13 eyalet: Isauria, Cilicia I, Cilicia II, Euphratensis, Mesopotamia, Osrhoene, Syria I, Syria Salutaris, Phoenice, Phoenice Libanensis, Arabia, Palaestina I, Palaestina II, Palaestina III Salutaris).¹⁵²⁵

¹⁵²⁰ Magie 1950, 708.

¹⁵²¹ Magie 1950, 716–717.

¹⁵²² Wolfram 1979, 48–59.

¹⁵²³ Jones 1964, 42–47.

¹⁵²⁴ Gelzer et al. 1898. Yazıtın tarihlenmesi için bk. Jones Jones 1954, 21–29; ayrıca bk. Barnes 1982, 203–205; Honigmann 1939, 44–48.

¹⁵²⁵ Daha fazla bilgi için bk. Belke – Mersich 1990, 77–79.

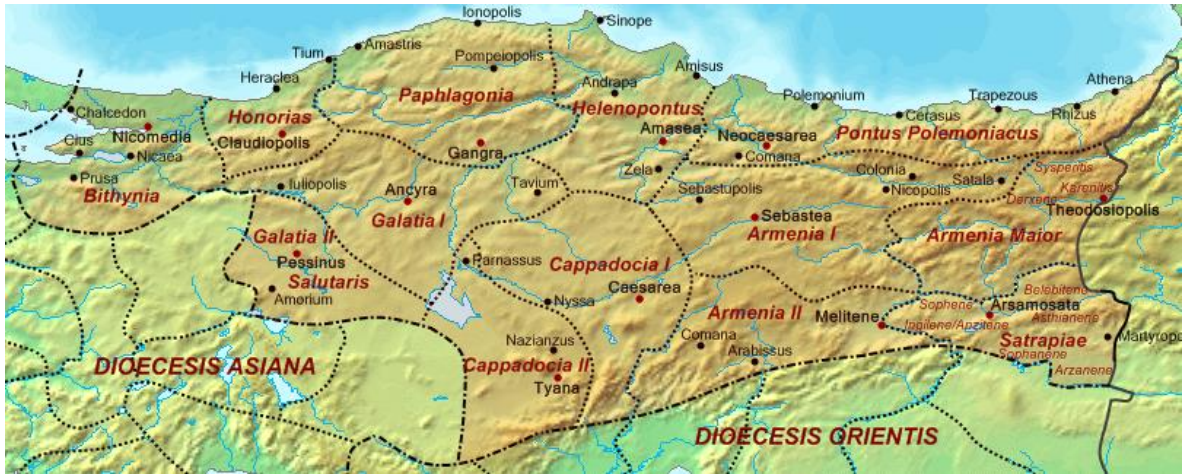
Harita 10.1 Dioecesis Asiana, Pontica et Orientis

Kaynak: [http://www.wikiwand.com/es/Di%C3%B3cesis_\(Imperio_romano\)](http://www.wikiwand.com/es/Di%C3%B3cesis_(Imperio_romano))

Harita 10.2 Dioecesis Asiana Eyaletleri

Kaynak: <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/7d/e8/2d/7de82d297be1480f2f84d5a92aeca897.png>

Harita 10.3 Dioecesis Pontica ve Eyaletleri

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/76/Dioecesis_Pontica_400_AD.png

Harita 10.4 Dioecesis Orientis ve Eyaletleri

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/Dioecesis_Orientis_400_AD.png

MS. 325 yılındaki konsil listesine göre Galatia Eyaleti'nin Principatus Dönemi'ndeki geniş toprakları Dioecesis Pontica'da kalan Galatia Eyaleti, Dioecesis Asiana'da kalan Pisidia Eyaleti ve Dioecesis Orientis'te kalan Isauria Eyaleti arasında paylaştırılmıştır.¹⁵²⁶ MS. 370'li yılların başında, olasılıkla 372 yılında Kappadokia'nın bölünmesiyle¹⁵²⁷ eş zamanlı olarak Lykaonia Eyaleti (*metropolis*'i Ikonion) oluşturulmuştur.¹⁵²⁸ MS. 381 yılı Konstantinopolis konsili katılımcı listesi eyaletin piskoposluk merkezleri olarak Ikonion, Umanada, Sauiatra, Lystra, Korna, Mistheia, Perta, Hyde, Kana, Derbe, Posala, Isaura (Isauropolis) ve Amblada'yı anmaktadır.¹⁵²⁹ MS. 396 ile 399 yıllarında ise Galatia Eyaleti bir kez daha küçültülerek kenti olan Galatia Prima (*metropolis*'i Ankyra) ve Galatia Secunda veya Galatia Salutaris (*meropolis*'i Pessinus) olmak üzere ikiye bölünmüştür.¹⁵³⁰

Bu çerçevede *Dioecesis Asiana* içinde oluşturulan Pisidia Eyaleti hakkında ilk bilgiyi Apameia kentinde bulunmuş olan ve eyaletin ilk valisi Valerius Diogenes¹⁵³¹ tarafından Valeria Galeria onuruna dikilen yazıt sunmaktadır.¹⁵³² Yazıtta Galeria Valeria, Augusta unvanını taşıdığına göre yazıt MS. 308–311 yılları arasına¹⁵³³ tarihlendirilmelidir. Dolayısıyla bu tarih aynı zamanda eyaletin kuruluş tarihi için de *terminus post quem* (alt eşik) olmaktadır. Kentte bulunan iki yazıt Antiokheia'nın Pisidia Eyaleti'nin *metropolis*'i olduğunu göstermektedir.¹⁵³⁴ Bu bağlamda Pisidia *praeses*'in de görev yeri olması nedeniyle kentte onun mahiyetinde bulunan ve vali yazışmalarıyla vali tarafından görülen mahkemelerin tutanaklarını arşivlemekten sorumlu olan *commentariensis*'e ilişkin bir yazıtın bulunmuş olması¹⁵³⁵ şaşırtıcı değildir. Bu görevi genellikle azatlılar yerine getirdiğinden yazıtta geçen *πατρικίων* (*patricorum*) ibaresi ilginçtir. Zira *senatus* sınıfına mensup hiçbir *commentariensis*

¹⁵²⁶ Belke – Mersich 1990, 77–79.

¹⁵²⁷ Hild – Restle 1981, 67.

¹⁵²⁸ Bu konuda en erken bilgiyi Kaisareia metropolit's'i Basilios vermektedir: Bas. ep. 204,7: 'Εξετασθῶσι δὲ Πισίδαι, Λυκάονες, Ἰσαῦροι, Φρύγες ἐκάτεροι; ayrıca bk. Belke – Mersich 1990, 77–79.

¹⁵²⁹ Turner 1914, 169; ayrıca bk. Belke 1984, 55.

¹⁵³⁰ Not. Dig. Or. I 60,111; II 42,51bk. Belke 1984, 79.

¹⁵³¹ Valerius Diogenes için bk. yk. s. 129–131.

¹⁵³² ILS 8932 = CIL III 13661: d(ominae) n(ostrae) Gal(eriae) · Valeriae | sacratissimae | ac piissimae Aug(ustae) | matrique castro|rum. | [Va]l. Diogenes v(ir) · p(erfectissimus) · praes[es] | [de]vot(u)s · n(umini) · | m(aiestai) q(u)e dignissim[ae].

¹⁵³³ Kienast 1990, 286.

¹⁵³⁴ Calder 1912, 86 no. 5: Σατορν(εῖνον) Σεκοῦνδον | τὸν λαμπρ(ότατον) ἀπὸ ἐπάρχων | κοινὸν ἀπάντων τῶν ὑπὲρ|κόων σωτήρα καὶ εὐεργέτην | ἡ τῆς λαμπρᾶς Ἀντιοχέων | μητροπόλεως ^{vac} βουλῆ; Calder 1912, 87 no. 6: [. . .]κιανὸς | [. . .] καὶ λογιστῆς | [τῆς] Ἀντιοχέων | [μητρ]οπόλεως | [τὸ ζυγ]αστάσιον

¹⁵³⁵ IAntiokheia 141.

bilinmemektedir Sadece *a commentariis praefectorum praetorio* makamında bulunanlar *equester* sınıfına mensuptur. Bu nedenle Byrne ve Labarre πατρικίων ibaresini soylu anlamında çevirmeyi önermektedirler¹⁵³⁶. Calder ise Bizans Dönemi'nde πατρικίος unvanının itibar bakımından *consules* ile *praefecti praetorio* arasında bulunmasından dolayı *commentariensis* gibi eyaletin alt düzey görevlilerinden biri için bu terimin kullanılamayacağını belirtmekte ve Patricius'u bir şahıs adı olarak anlamayı önermektedir¹⁵³⁷. Yazıtta bu ibarenin çoğul kullanılmasını ise yazıtın son satırındaki Eutykhos ismiyle birlikte değerlendirerek başka bir kaynaktan bilinmiyor olmakla birlikte Pisidia *praeses*'i olması gereken Eutykhos'un *commentariensis*'liğini yapan ve her ikisi de Patricius isminde iki akraba (baba-oğul ya da kardeş) şeklinde yorumlamaktadır¹⁵³⁸. Eğer Calder'in yorumu doğruysa Pogla'dan¹⁵³⁹ bulunmuş olan bir yazıtta *vir clarissimus*¹⁵⁴⁰ olarak belirtilen Eutykhos ile özdeş olabilir. Jones – Martin yazıttaki ἀπὸ π kısaltmasını ἀπὸ πραποσίτων veya ἀπὸ πριγκίων ya da ἀπὸ προτηκτόρων şeklinde açmayı önermektedirler.

Kendi başına ayrı bir eyalete dönüştürülen Pisidia'nın *metropolis*'i yapıldığı Diocletianus ve Constantinus zamanında Antiokheia'da birçok yapı tamirat görmüştür.¹⁵⁴¹ Yine bu dönemde veya 4. yüzyılın sonunda *aqueductus* onarılmıştır.¹⁵⁴² Her halükarda idari yapıdaki bu değişimin sonucu olarak erken dönem kolonisinin büyük bir önem ve refaha ulaştığı söylenebilir. Büyük bir kısmı koloni territoryumunda yaşamış olması gereken *Ksenoi Tekmoreioi* üyelerinin yaptıkları görece yüksek bağışların¹⁵⁴³ ve oldukça geç bir döneme kadar sikke basmaya devam edebilmesinin de gösterdiği gibi kent refah seviyesini Geç Dönem'e kadar korumuştur. Antiokheia bu sayede MS. 3 yüzyılda Got akınlarının,¹⁵⁴⁴ Tauroi'da haydutluk faaliyetlerinin tekrar canlanmasının¹⁵⁴⁵ üstesinden gelmiştir. Antiokheia'daki basilikanın zeminine işlenmiş birkaç mozaik yazıtında anısı yaşatılan Pisidia *metropolit*'i Optimus MS. 381 yılında Konstantinopolis konsilinde yer almıştır¹⁵⁴⁶ ve

¹⁵³⁶ IAntiokheia s. 66.

¹⁵³⁷ Calder 1912, 88–89.

¹⁵³⁸ Calder 1912, 88–89.

¹⁵³⁹ Ramsay 1895–1897, 557 no. 438.

¹⁵⁴⁰ Martindale 1980, 445 s.v. Eutuches 1

¹⁵⁴¹ CIL III 6805–6808.

¹⁵⁴² SEG 6, 560–561, Ramsay 1933, 317–318 no. 560–561.

¹⁵⁴³ Ramsay 1912, 154 no. 2; 162 no. 26; Sterrett 1888a, 238–239 no. 369 – 371, 253 no. 375; SEG 58, 1556.

¹⁵⁴⁴ Bk. yk. dn. 1522.

¹⁵⁴⁵ MS geç 3 ya da 4 yüzyıla ait adak yazıtı için bk. Sterett 1888b, 121 no. 92; krş. Imp. Caes. Fl. Valens ve Imp. Caes. Fl. Gratianus için dikilen onur yazıtı: Levick 1965, 59.

¹⁵⁴⁶ Robinson 1926a, 243–244 no. 67–70.

Ortodoks hizbinin önderlerindendir¹⁵⁴⁷. Ayrıca bir başka yazıtta Anagnostes olan Eidomeneus ile Tanrı'ya adakta bulunduğu görülmektedir¹⁵⁴⁸. Kentin Hristiyanlık tarihinden önemli bir yere sahip olan Optimus Valens ile Theodosius'un imparatorlukları sırasında görev yapmaktadır.¹⁵⁴⁹ Ayrıca listelerde Candidianus¹⁵⁵⁰, Pergamios,¹⁵⁵¹ Ioannes¹⁵⁵² ve Aleksandros¹⁵⁵³ gibi piskoposların adı geçmektedir. Aziz Niketas adı bir yazıtta zikredilmiştir¹⁵⁵⁴.

MS. 6. yüzyılda ticari güzergâhların değişmesine bağlı olarak kent önemini yitirmeye başlamıştır. Bununla birlikte İmparator Iustinianus Dönemi'nde Pisidia Eyaletinin piskoposluk merkezi olma özelliğini halen sürdürmüştür¹⁵⁵⁵. Iustinianus kent içinde onurlandırılmıştır¹⁵⁵⁶.

MS. 7. yüzyılda Arap yarımadasında Müslümanlığın doğmasıyla birlikte yeni dini yaymak ve imparatorluğun başkenti Konstantinopolis'i ele geçirmek isteyen Araplar, Roma İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü topraklara sürekli akınlarda bulunmuşlardır. Bu akınlardan da pek çok kent nasibini almıştır¹⁵⁵⁷. MS. 647/8 Yezid bin el-Hür; MS. 665'de Abdurrahman bin Halid; MS. 667'de Ebu Abdurrahman el Kayni; MS. 713 yılında Abbas bin el-Velid; MS. 720'de Abd el-Velid bin Hişam komutasındaki arap akınları kente önemli oranda zarar vermiştir.¹⁵⁵⁸ Bunlardan en tehlikesi Arapların kentten pek çok kişiyi esir aldıkları Abbas bin el-Velid komutasındaki seferdir.¹⁵⁵⁹

Bu yıkıma rağmen Antiokheia'nın tarihi MS. 13. yüzyıla kadar takip edilebilmektedir.¹⁵⁶⁰ Haçlı Sefer'lerine ait metinlerde kent (1097) *regio copiorsa satis et uber*,

¹⁵⁴⁷ Sok. Sch. hist. ecc. 5,8,37–51; 7,36,43–48; ayrıca bk. Schultze 1922–1926, 373–374.

¹⁵⁴⁸ Taşlıalan 2002, 13–14.

¹⁵⁴⁹ Enßlin 1939, 805.

¹⁵⁵⁰ Conc. Oecum. (anno 451) 2,79; 2,183; 2,190.

¹⁵⁵¹ Conc. Oecum. (anno 451) 2,153; 2,13.

¹⁵⁵² IAntiokheia 110.

¹⁵⁵³ Sok. Sch. hist ecc.; 5,8,45 Τὴν Ἀσιανὴν δὲ λαγχάνουσιν Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου, καὶ Ὅπτιμος ὁ Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίας.

¹⁵⁵⁴ IAntiokheia 116.

¹⁵⁵⁵ Hierok. syn. 672.1.

¹⁵⁵⁶ Zuckerman 2002, 244.

¹⁵⁵⁷ Karaman 1991, 42.

¹⁵⁵⁸ Belke – Mersich 1990, 186 s. v. Antiokheia.

¹⁵⁵⁹ Theoph. chron. 383; Τοῦτω τῷ ἔτει ἐπεστράτευσεν Ἄβας τὴν Ῥωμανίαν καὶ παρέλαβεν Ἀντιόχειαν Πισιδίας μετὰ πολλῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ὑπέστρεψεν.

¹⁵⁶⁰ Metropolitestesi için bk. Le Quin 1740 (I), 1036–1037.

rivis, memoribus et pasquis amoenissima ve nobilis tum magna civitas ve Acta et voluptuosa et genetionibus fecundissima olarak betimlenmiştir¹⁵⁶¹. Antiokheia üzerinden geçen güzergâh MS. 1190 yılında Barbaros tarafından, *quod esset deserta et longissima* (ıssız ve çok uzun) olduğu için kullanılmamıştır¹⁵⁶².

Kentin en son *metropolites*'i 1156 yılından bilinmektedir.¹⁵⁶³ MS. 1345 yılında *metropolites* Sozopolis'e (Apollonia) taşınmıştır.¹⁵⁶⁴ Kent *Notitia episcopatum*'da en son 1259-1282 yılları arasında gözüktür.¹⁵⁶⁵ İbni Batuta'nın MS. 14 yüzyılın 2 çeyreğinde kaleme aldığı seyahat notlarında Antiokheia anılmamaktadır. Dolayısıyla kentin varlığı 13 yüzyılın ikinci yarısında son bulmuş gözükmektedir.¹⁵⁶⁶

10.2 Antiokheia'da Hristiyanlık

Yahudiliğin bir kolu olan Hristiyanlık 1. yüzyılda ortaya çıkmış ve giderek Roma topraklarında yayılmaya başlamıştır. Ancak bu yayılma süreci sancılı bir dönem olmuştur. Hristiyanlığın yayıldığı dönemler içerisinde Yahudiler bu dine karşı büyük direnç göstermişlerdir. Ayrıca Roma imparatorluğunun hâkim olduğu topraklarda yaşayan insanlar kendi çok tanrılı inançları için hristiyanlığı büyük tehdit olarak görmüşlerdir. Çünkü Hristiyanlığın getirdiği tek tanrı inancı kendi çok tanrılı inançlarına büsbüstün tersti. Hristiyanlık insanların günlük yaşam tarzlarına bazı sınırlamalar getirerek nasıl yaşaması gerektiğine karar veriyordu. Oysaki çok tanrılı dinlerde tanrıların görevleri belirlenmişti. Onlar dünyevi meselelerden uzak durarak, insanların nasıl yaşaması gerektiği konusuyla ilgilenmiyordu. Bu nedenle yeni dinin insanların yaşam tarzına getirdiği sınırlamalar hem kendileri için hem de dinleri için büyük tehlikeydi. Bu sebeplerden ötürü Hristiyanlık doğduğu 1. yüzyıldan başlayarak 4. yüzyıla kadar büyük dirençlerle karşılaştı. Bununla birlikte hristiyanlık bazı sosyal hakları da beraberinde getirdiği için özellikle yoksul ve köle kesimi arasında yayılmıştır. Hristiyanlar Nero Dönemi'nden Diocletianus Dönemi'ne kadar ağır işkencelere maruz kalmışlardır. Ancak İseviler yapılan işkence ve haksızlıklara boyun eğmemişlerdir. Başlangıcı bir yoksulluk hareketine dayanan din, yüzyıllar içerisinde imparatorluk genelinde yayılmış ve nihayetinde Constantinus Dönemi'yle diğer dinler karşısında büyük bir zafer kazanmıştır.

¹⁵⁶¹ Levick 1968a, 59.

¹⁵⁶² Levick 1968a, 59.

¹⁵⁶³ Le Quien 1740, 1041.

¹⁵⁶⁴ Belke – Mersich 1990, 186 s. v. Antiocheia.

¹⁵⁶⁵ Not. ep. XIII,392–393.

¹⁵⁶⁶ Krş. Levick 1968a, 59–60.

İlk Hristiyan hareketleri MS. 15 yılında Roma İmparatoru Tiberius Claudius çağında ortaya çıkmıştır¹⁵⁶⁷. Artık bu tarihle beraber havariler dini yaymaya çalışmıştır. Şüphesiz ki Hristiyanlık tarihi açısından İsa'dan sonra en önemli figür olan Aziz Paulus bu konuda aktif olarak önemli bir misyon üstlenmiştir. Hristiyan olmadan önce Saul adına sahip aziz, Hristiyan olduktan sonra Paulus adını almıştır. Kendisi Hristiyan aleminin ilk şehidi sayılan Stephanos'un şehadedine tanık olmuştur. İlk zamanlar yeni dinin azılı bir düşmanı olmuş, İsa'nın birgün Damascus'ta kendisine seslenmesinden sonra dinini değiştirmişti. Artık bundan sonra yeni dinin en ateşli savunucusu Paulus, Aziz Barnabas'la beraber yeni dini yaymak için imparatorluğu karış karış gezmeye başlamıştır. Bu yolculuklar esnasında Anadolu topraklarına da uğramışlardır. Önce Kıbrıs'a giden iki aziz burada Yaradanın buyruklarını dinlemek isteyen Antiokheia'lı Sergius Paulus tarafından Antiokheia'ya yönlendirilmişlerdir. Antik yerleşime gelen Azizler *synagog*'ta¹⁵⁶⁸ şu vaazı vermişlerdir:

[13,14] *Onlar Perge'den ayrılarak Pisidia Antiokheia'sına vardılar. Şabat Günü havraya girip oturdular. [13,15] Kutsal Yasa ve peygamberlerin yazıları okunduktan sonra, havranın yöneticileri onlara, "Kardeşler, halka verecek bir öğüdünüz varsa; buyurun, konuşun" diye haber yolladılar. [13,16] Pavlus ayağa kalktı, eliyle bir işaret yaparak, "Ey İsraililer ve Tanrı'dan korkan yabancılar, dinleyin" dedi. [13,17] Bu halkın, yani İsrail'in Tanrısı, bizim atalarımızı seçti ve Mısır'da gurbette yaşadıkları süre içinde onları büyük bir ulus yaptı. Sonra güçlü eliyle onları oradan çıkardı, [13,18] yaklaşık kırk yıl gibi bir süre ıssız çölde onlara sabır gösterdi. [13,19] Kenan ülkesinde yenilgiye uğrattığı yedi ulusun topraklarını İsrail halkına miras olarak verdi. [13,20] Bütün bunlar aşağı yukarı dört yüz elli yıl sürdü. Sonra Tanrı, Peygamber Samuel'in zamanına kadar onlar için hâkimler yetiştirdi. [13,21] Halk bir kral isteyince, Tanrı onlar için Benyamin phyle'sinden Kiş oğlu Saul'u yetiştirdi. Saul kırk yıl krallık yaptı. [13,22] Tanrı, onu tahttan indirdikten sonra, onlara kral olarak Davut'u başa geçirdi. Onunla ilgili şu tanıklıkta bulundu: "İşay oğlu Davut'u gönlüme uygun bir adam olarak gördüm, o her istediğimi yapar". [13,23] Tanrı, verdiği sözü tutarak bu adamın soyundan İsrail'e Kurtarıcı İsa'yı gönderdi; [13,24] İsa'nın gelişinden önce Yahya, bütün İsrail halkını, tövbe edip vaftiz olmaya çağırdı. [13,25] Yahya görevini tamamlarken şöyle diyordu: "Beni kim sanıyorsunuz? Ben Mesih değilim. Ama O benden sonra geliyor. Ben O'nun ayağındaki çarığın bağını çözmeye bile layık değilim. [13,26]*

¹⁵⁶⁷ Grant 1970, 40.

¹⁵⁶⁸ *Acta apost.* 13,14–52 (metin için bk. EK 1 – Testimonia). *Synagog*'taki vaazı ile ilgili ayrıca diğer antik kaynaklardan da haberdar olmaktadır: Georg. *Syn. chron.* 404: Παῦλος καὶ Βαρναβᾶς ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς κατὰ Πισιδίαν Ἀντιοχείας ἐπαρρησίασαντο.

Kardeşler, İbrahim'in soyundan gelenler ve Tanrı'dan korkan yabancılar, bu kurtuluş bildirisi bize gönderildi. **[13,27]** Çünkü Yeruşalim'de yaşayanlar ve onların yöneticileri İsa'yı reddettiler. O'nu mahkûm etmekle her Şabat Günü okunan peygamberlerin sözlerini yerine getirmiş oldular. **[13,28]** O'nda ölüm cezasını gerektiren herhangi bir suç bulamadıkları halde, Pilatus'tan O'nun idamını istediler. **[13,29]** Onun hakkında tüm yazılanları yerine getirdikten sonra onu çarmıhtan aşağı indirerek mezara koydular. **[13,30]** Ama Tanrı onu ölümden diriltti, **[13,31]** İsa, daha önce kendisiyle birlikte Celile'den Yeruşalim'e gelenlere günlerce görüldü. Bu kişiler şimdi halka O'nun tanıklığını yapıyor. **[13,32]** Bizler de Tanrı'nın atalarımıza vermiş olduğu sözü yerine getirdiğini sizlere müjdeliyoruz; **[13,33]** çünkü Tanrı İsa'yı dirilterek onların çocukları olan bizler için bu sözü yerine getirmiştir. İkinci Mezmur'da yazıldığı gibi:

“Sen benim oğlumsun,
Bugün ben sana baba oldum”.

[13,34] Tanrı, cesedi asla çürümek üzere onu ölümden dirilttiğini şu sözlerle belirtmiştir: “Size, Davut’a söz verdiğim Kutsal ve güvenilir nimetleri vereceğim”. **[13,35]** Bu nedenle başka bir yerde de şöyle der: “Kutsalının çürüdüğünü görmeye izin vermeyeceksin”. **[13,36]** Davud kendi kuşağında Tanrının isteğine göre hizmet ettikten sonra gözlerini yaşama kapadı, ataları gibi gömüldü ve bedeni çürüyüp gitti. **[13,37]** Ama tanrının dirilttiği kişinin bedeninin çürüdüğü görülmedi. **[13,38]** Dolayısıyla kardeşler, şunu bilin ki, günahların bu Kişi aracılığıyla bağışlanacağı size duyurulmuş bulunuyor. Şöyle ki, iman eden herkes, Musa'nın Yasası'yla aklanamadığınız her günahtan **[13,39]** ona inanarak aklanabilir. **[13,40]** Şu halde dikkat edin de peygamberlerin sözünü ettiği şu durum sizin başınıza gelmesin: **[13,41]** Bakın, siz alay edenler, şaşkına dönüp ve yok olun! Çünkü sizin gününüzde biri size anlatsa bile asla inanamayacağınız bir iş yapıyorum”. **[13,42]** (Paulos'la Barnabas) ayrılırken (halk) onları, bir sonraki Şabat Günü aynı konular üzerinde konuşmaya çağırdı. **[13,43]** Havradaki topluluk dağılınca Yahudiler ve Yahudiliğe dönüp Tanrı'ya tapan yabancıardan birçoğu onların ardından gitti. Pavlus'la Barnabas onlarla konuşarak onları devamlı Tanrı'nın lütfunda yaşamaya özendirdiler. **[13,44]** Ertesi Şabat günü kent ahalsinin neredeyse tümü şehir Tanrı'nın sözünü dinlemek için toplanmıştı. **[13,45]** Yahudiler kalabalığı gördüklerinde büyük bir kıskançlık içinde Paulos'un söylediklerine küfür ederek karşı çıktılar. **[13,46]** Paulus'la Barnabas ise cesaretle karşılık verdiler: “Size ilk önce tanrının sözününü bildirmemiz gerekiyordu. Siz onu reddettiğinize ve kendinizi sonsuz yaşama layık görmediğinize göre, biz şimdi diğer uluslara yöneliyoruz. **[13,47]** Çünkü Tanrı bizlere şöyle buyurmuştur: “Yeryüzünün en ücra köşesine kadar kurtuluş olman için seni halklara

ışık yaptım". [13,48] Halklar ise (bu şeyleri) duyduklarında sevindiler ve Tanrı'nın sözünü yücelttiler, sonsuz bir yaşam için tayin edilmiş ne kadar insan varsa hepsi iman ettiler. [13,49] Böylece Tanrı'nın sözü tüm bölgede yayıldı. [13,50] Ne var ki Yahudiler ise, (tanrıya) inanan soylu kadınlarla ve kentin ileri gelen erkeklerini kışkırttılar, Paulos'la Barnabas'ı kovmak için (halkı) teşvik ettiler ve onları sınırlarından kovdular. [13,51] Bunun üzerine Paulos'la Barnabas, onlara bir uyarı olsun diye ayaklarının tozunu silkerek Ikonion'a gittiler. [13,52] Öğrenciler ise sevinç ve kutsal ruhla dolmuşlardı.

Bu olaylardan sonra Paulus ve Barnabas kentten kovulmuşlardır. Yine yapmış oldukları Anadolu ziyaretleri sırasında Lystra antik kentine gelmişlerdir. Bu sırada kentte olağanüstü bir olay gerçekleşmiştir. Aziz Paulus'un doğuştan topal olan bir adamı mucize ile yürütmeyi başardığı söylentisi kulaktan kulağa yayılmaya başlamış bu olay üzerine Lystra halkı onları faniler arasında gezinen insan suretinde iki tanrı olarak nitelemişlerdi¹⁵⁶⁹. Bu olayla karşısında hayrete kapılan Lystralılar pagan inancının iki tanrısından biri olan Hermes ismini Paulus'a Zeus ismine Barnabas'a vermişlerdir¹⁵⁷⁰.

Onesiphoros adındaki bir şahıs Aziz'in Ikonion'a geleceğini duyduğunda çocukları Zimmia ve Zenon ve eşi Lektra ile onu Lystra yolu üzerinde karşılamaya koyulmuştur¹⁵⁷¹. Daha sonra onun evinde misafir olmuş ve akşam yemeğinden sonra tanrının buyruklarını etrafında bulunanlara iletmıştır¹⁵⁷². Bu esnada karşılaştığı Theokleia'nın 17 yaşındaki kızı Thekla Hristiyanlığı kabul etmiştir.¹⁵⁷³ Thekla'nın hareketlerinin değiştiğini fark eden annesi durumu kızının nişanlısı Thamyris'e bildirmiştir.¹⁵⁷⁴ Thamyris Paulus'u tutuklatarak Ikonion'un valisi *proconsul* Castellus'a götürmüştür.¹⁵⁷⁵ Mahkemeye çıkarılan Aziz, savunmasında insanlığa doğru yolu göstermek üzere gönderildiğini söylemiş; bunun ardından

¹⁵⁶⁹ *Acta apost.* 14,11–13; οἱ τε ὄχλοι ἰδόντες ὁ ἐποίησεν Παῦλος ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες, Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς· ἐκάλουν τε τὸν Βαρναβᾶν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπεὶ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν θύειν; Renan 1869, 44; Boyacıoğlu 2013, 269.

¹⁵⁷⁰ Boyacıoğlu 2013, 269.

¹⁵⁷¹ *Acta Paul. et Thec.* 2: Καὶ τις ἀνὴρ ὀνόματι Ὀνησιφόρος ἀκούσας τὸν Παῦλον παραγενόμενον εἰς Ἰκόνιον, ἐξῆλθεν σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ Σιμμία καὶ Ζήνωνι καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Λέκτρα εἰς συνάντησιν Παύλου, ἵνα αὐτὸν ὑποδέξεται.

¹⁵⁷² *Acta Paul. et Thec.* 5–6.

¹⁵⁷³ *Acta Paul. et Thec.* 7–8.

¹⁵⁷⁴ *Acta Paul. et Thec.* 9.

¹⁵⁷⁵ *Acta Paul. et Thec.* 14–15.

da hapse atılmıştır.¹⁵⁷⁶ Thekla bekçi ve gardiyana rüşvet vererek Aziz'in yanına girmiş ve dizlerinin dibine çökerek onu dinlemiştir.¹⁵⁷⁷ Bunları duyan vali Castellus, Thekla'yı da sorgulamış sonunda onun idamına karar vermiştir.¹⁵⁷⁸ Bir odun yığını üzerinde yakılmasına karar verilen Azize aniden şiddetli bir yağmurun bastırmasıyla ölümden kurtulmuştur¹⁵⁷⁹. Bu olaylardan sonra da Aziz ve Azize Antiokheia'ya (büyük ihtimalle Pisidia Antiokheia'sı olmalı) gitmiştir.¹⁵⁸⁰ *Acta Pauli et Theclae* adlı eserde ikilinin burada yaşadıklarıyla ilgili kısmının çevirisi şöyledir:

[26] *Ve Paulos Onepsiphoros'u tüm hane halkıyla birlikte Ikonion'a gönderdi; kendisi de Thekla'yı yanına alarak Antiokheia'ya gitti. Bunların kente girmesiyle o sırada Syriarkhes makamında bulunan Aleksandros adında biri Thekla'yı görüp ona aşık oldu ve hediye ve parayla Paulus'u ayartmaya (kalktı. Bunun üzerine) Paulus "ne bahsettiğin kadını tanıyorum ne de (o) bana aittir", dedi. Pek müktedir olan Aleksandros ise cadde ortasında ona (Thekla'ya) sarıldı. Ne var ki Thekla buna katlanamadı, tersine Paulos'u aradı ve sert bir şekilde "Tanrı'nın kölesi olan bir yabancıyı zorlama! Ben Ikonion'un önde gelenlerindenim, ama Thamyris ile evlenmek istemediğim için vatanımdan sürgünüm" diyerek bağırdı. Sonra da Aleksandros'un pelerininden kavradı, başındaki çelengi fırlattı ve onu rezil rüsva etti.*

[27] *Bunun üzerine Aleksandros bir yandan ona gönlünü kaptırmış olmakla birlikte, öte yandan başına gelenden duyduğu utançla Tekla'yı valinin huzuruna getirdi. Thekla bunları yaptığını itiraf edince de vali onun aleyhinde hayvanların önüne atılması kararını verdi. Ama kadınlar dehşete düştüler ve mahkeme huzurunda ""kötü karar, dine aykırı karar" diye bağırdılar. Thekla ise validen vahşi hayvanlarla mücadelesi bitene kadar kadar kirlenmemiş kalmayı rica etti. Kızını kaybetmiş, Tryphaena adında varsıl bir [ece], onu koruması altına aldı ve teselli onu (yanında) tuttu.*

[28] *Vahşi hayvanlar geçite çıkınca, Thekla'yı azgın bir dişi aslana bağladılar, kraliçe Tryphaena da onu takip etti. Ne var ki üstüne oturunca dişi aslan Thekla'nın ayaklarını yaladı, bütün ahali de şaşkına döndü. Cezalandırılmasının yazılı gerekçesi kutsala*

¹⁵⁷⁶ *Acta Paul. et Thec.* 16–17.

¹⁵⁷⁷ *Acta Paul. et Thec.* 18.

¹⁵⁷⁸ *Acta Paul. et Thec.* 19–21.

¹⁵⁷⁹ *Acta Paul. et Thec.* 19–21.

¹⁵⁸⁰ *Acta Paul. et Thec.* 26–39 (Yunanca metin için bk. Ek 1 – Testimonia). Bu olayların Pisidia Antiokeia'sında mı yoksa Syria Antiokheia'sında (Antakya) mı geçtiği sorunu uzun zamandır tartışılmaktadır. Son çalışmalar Pisidia Antiokheia'sının daha büyük olasılık taşıdığı sonucuna varmaktadır: Bremmer 1996, 49–56; Dunn 1996, 22–22; Eyice 2002, 113; Barrier 2009, 66 – 67 dn. 1–2, 73 dn. 1, 137 dn. 5, 187 dn. 9; krş. Ramsay 1982, 388–391.

saygısızlıktı. Kadınlar ise çocuklarıyla birlikte yukarıdan “tanrım, kentimizde dinsiz bir karar gerçekleşiyor” diye haykırıyorlardı. Bunun üzerine Tryphaena onu yeniden gösteriden aldı. Zira kızı Falconilla ölmüştü, ama Tryphaena’ya rüyasında “anne, Thekla benim adıma dua etsin de adillerin mertebesine çıkarılabileyim diye yabancı ve kimsesiz Thekla’yı benim yerime koyacaksın” demişti.

[29] Bu nedenle Tryphaena onu gösteriden alınca, bir yandan ertesi gün vahşi hayvanlarla mücadele edeceği için dökmüş, aynı zamanda da Thekla’yı kendi kızı Falconilla kadar sevdiği için ona “ikinci çocuğum Thekla, kızımın sonsuza dek yaşabilmesi için onun adına dua etmek üzere buraya gel; zira bunu rüyamda gördüm” demişti. Bunun üzerine Thekla vakit kayetmeksizin sesini yükselterek “Tanrım, Yüce Tanrı’nın gökyüzündeki Oğlu, kızı Falconilla’nın sonsuza kadar yaşaması dileğini onun gönlünce ver” dedi. Thekla bunları söyledikten sonra Tryphaena bu kadar güzel birinin Vahşi hayvanlara yem olarak atılacağını düşününce gözyaşlarına boğuldu.

[30] Şafak olduğunda Aleksandros Thekla’yı almaya gelerek, zira vahşi hayvan dövüşünü o tertipliyordu, “vali yerini aldı, kalabalık da bize sesleniyor. (kızı) ver de dövüşü başlatayım” dedi. Ama Tryphaena Aleksandros’un kaçacağı kadar yüksek sesle bağırarak “Ocağımı Falconilla’nın ikinci matemi ikinci saracak. Yardıma koşacak kimsem yok: ne bir çocuk, çünkü o zaten öldü; ne de bir akraba, zira dulum. Kızım Thekla’nın tanrısı, çocuğuma sen yardım et” dedi.

[31] Vali Thekla’nın getirilmesi için askerleri gönderdi. Ama Tryphaena geri çekilmedi, tersine elinden tutup ona yol açarak “kızım Falconilla’yı mezara götürdüm, seni de, Thekla, vahşi hayvan dövüşüne götürüyorum” dedi. Bunun üzerine Thekla acı bir tonda seslenerek Tanrı’ya şu sözlerle yakardı: “iman ettiğim, kendisine sığındığım, beni ateşten koruyan Yüce Tanrım, saflığımı koruyarak hizmetkârına merhamet gösteren Tryphaena’ya mükâfatını bahşet”.

[32] Bunun üzerine hayvanların gürlemesinin, halkın ve bir arada oturan kadınların çığlıklarının neden olduğu büyük bir gürültü doğmuştu. Erkekler “kutsala saygısızlık edeni getirin” diye bağırırken, kadınlar da “bu hukuksuzluk nedeniyle kentimiz yol olsun, sen de hepimizi yok et, ey vali! Acı bir sahne, berbat bir hüküm” diye haykırıyorlardı.

[33] Tryphaena’nın elinden alındıktan sonra Thekla giysileri çıkartılıp üstüne (sadece) bir şalvar alarak stadyuma atılmış, üzerine de ayılar ve aslanlar salınmıştı. Bu esnada kadın güruhunun çığlıkları arasında azgın bir dişi aslan ona doğru koşarak ayaklarının dibine uzanmıştı. Ardından bir ayı ona doğru fırlamış, ama dişi aslan koşarak karşısına dikilmiş ve onu paralamıştı. Yine Aleksandros’un insanları parçalamak üzere yetiştirdiği erkek bir aslan

Thekla'nın üstüne çullanmış, ama dişi aslan onun kapışınca ikisi birlikte ölmüştü. Thekla'ya yardıma koşan dişi aslan ölünce kadınlar daha bir dövünmüştü.

[34] *Bunun üzerine stadyuma daha fazla hayvan saldıılar, zira Thekla ayakta durup ellerini açarak dua etmekteydi. Duasını bitirince arkasını döndü ve suyla dolu bir çukur gördü ve “şimdi yıkanma vaktim geldi” dedi. Ardından da “İesus Khristos adına son günümde kendimi vaftiz ediyorum” diyerek kendini suya bıraktı. Bunu gören kadınlar, hatta bütün kalabalık su da onu yutmak için bekleyen foklar bulunduğuından “kendini suya atma” diye öyle bir yakardılar ki sonunda vali dahi gözyaşlarına hâkim olamadı. Yine de Thekla İesus Khristos adına kendini suya attı. Bu sırada foklar yıldırım ışıltısı ateşini görünce su yüzeyinde ceset olarak salındılar; Thekla'nın etrafını ise ne havyanların ona ulaşabilecekleri de onun çıplaklığının görüleileceği şekilde bu ateşin dumanı sarmıştı.*

[35] *Bunun ardından stadyuma daha korkunç hayvanlar bırakılınca kadınlar çığlık attılar, ayrıca yoğun bir koku olacak şekilde bazıları yaprak, bazıları hint sümülü, bazıları tarçın, bazıları da kına çiçeği fırlattılar. Sahneye salınan hayvanlarsa sanki uykuya tutulmuşlarcasına Thekla'ya dokunmadılar. Bunun sonucunda Aleksandros valiye “son derece ürkütücü boğalarım var. Bunları dövüşçüye bağlayalım” dedi. Vali de kaşlarını çatıp “ne istiyorsan yap” diyerek onay verdi. Bunun üzerine Thekla'yı boğaların ortasında ayağından bağladılar, ayrıca daha da öfkelenerek kadını öldürsünler diye hayalarının dibine kızgın demirler koydular. Böylece boğalar öne doğru fırladılar, ama Thekla'nın etrafında yanmakta olan alev ipleri tutuşturdu, Thekla da böylece bağlı olmaktan kurtuldu.*

[36] *Tryphaena tiyatronun sıralarının üzerindeki alanın yanında ayakta dururken bayıldı, bu nedenle kadın köleler “ecemiz Tryphaena öldü” diye bağırdılar. Bunun üzerine vali (dövüşü) durdurdu, tüm şehri korku kapladı ve Aleksandros valilinin ayaklarına kapanarak “bana ve kentime merhamet edin, şehrim yıkılmadan vahşi hayvan dövüşçüsünü serbest bırakın. Zira akrabası, Ece Tryphaena arenanın girişinde öldüğüne göre, İmparator bunları duyacak olursa, bizimle birlikte şehri de derhal yok edecektir” dedi.*

[37] *Bunun üzerine vali Thekla'yı vahşi hayvanların ortasından çağırdı ve ona “Sen kimsin, etrafında ne var da vahşi hayvanların hiçbirisi sana dokunmadı” dedi. Thekla da “Ben yaşayan Tanrı'nın hizmetkârıyım. Etrafımdakine gelince, bu da Tanrı'nın hoşnut kaldığı oğluna inanmış olmamdır. Onun sayesinde hiçbir hayvan bana dokunmadı. Çünkü kurtuluş tek yolu ve sonsuz bir yaşam tek dayanağı odur. Zira o dertliler için bir sığınak, mazlumlar için teselli, umutsuzlar için bir barınak olmuştur ve şurası kesindir ona inanmayan kişi yaşamayacak, tersine sonsuza kadar ölü kalacaktır.*

[38] Vali bunları dinleyince giysilerinin getirilmesini emretti ve “elbislerini giy” dedi. Bunun üzerine Thekla şunları söyledi: “Hayvanların arasındayken çıplaklığımı örten kişi mahşer gününde de bana kurtuluş elbisesini giydirecek”. Sonra da elbiselerini alarak giydi. Ardında da vali derhal resmi bir belge göndererek “Tanrı’nın hizmetkârı ve ona dindarca bağlı (θεοσεβής) Thekla’yı size katılmak serbest bırakıyorum” dedi. Bunun üzerine bütün kadınlar sanki tek bir ağızdan çıkıyormuşçasına “Thekla’yı kurtaran Tanrı tektir” diyerek öyle yüksek bir sesle bağırdılar ki bütün kent bu sesle sarsıldı.

[39] Bu sırada Tryphaena da muştulu haberi alınca kalabalıkla birlikte Thekla’yı karşıladı ve ona sarılarak “ölülerin dirildiğine şimdi inanıyorum, kızımın yaşadığına şimdi inanıyorum. İçeriye gel, seni bütün mallarımın varisi yapacağım” dedi. Bunun üzerine Thekla onunla birlikte içeri girdi ve hizmetlilerin birçoğunun da inanacağı ve evi büyük bir mutluluk saracak şekilde Tanrı sözlerinin Tryphaena’ya öğreterek evde sekiz gün dinlendi.

İlk çağ misyonerlerinin bu faaliyetleri Hristiyanlığın bölgede filizlenmeye başlamasına neden olmuştur. Ancak bu süreç içerisinde İseviler bu uğurda çok cefa çekmiş, çok kurban vermiştir. İmparator Nero’yla başlayan Hristiyan avı sonraki imparatorlar döneminde de devam etmiştir. İmparator Traianus zamanında Apollonialı bir asker olan Zosimos Antiokheia’da oturan vali Domitianus tarafından tutuklanmış ve Konane’ye götürülerek yapılan işkencelerin ardından orada öldürülmüştür¹⁵⁸¹.

Hristiyanlara uygulanan zulüm her geçen gün daha da çoğalmıştır. İmparator Diocletianus 24 Şubat 303’te bir ferman yayınlanmış ve bu fermanla imparatorluk genelinde Hristiyanlara karşı soruşturmalar açılmış, kitapları ibadethaneleri yok edilmiştir¹⁵⁸². İbadet için bir araya gelmeleri bile yasaklanmıştır. Eyaletlere gönderilen bu genelgelere valiler riayet etmiştir. Bu valilerden biri ise Pisidia Eyaleti valisi Valerius Diogenes’tir. Görevde bulunduğu süre içinde denetimi altında bulunan bölgede Hristiyanlara karşı süreklilikli avı başlatmış ve bu konuda valinin kendisi de önemli bir rol üstlenmiştir Diogenes, Laodikeia Katakaumene’li M. Iulius Eugenios adında orduda yirmi yıl görev yapmış Hristiyan bir subayı işkence ederek öldürtmüştür¹⁵⁸³. İmparator Diocletianus Dönemi’le ilgili bir başka hikâye öğrenmekteyiz. Bu dönem de yaşamış olan azizelerden biri olan Marina’nın bazı kaynaklar Antiokheialı olduğunu öne sürmüştür. Aidesios adlı pagan bir babanın kızı olan

¹⁵⁸¹ BHG 1888, 1888c, 1888e s. v. Zosimos.

¹⁵⁸² Euseb. hist. ecc. 8,2,4.

¹⁵⁸³ Mitchell 1988, 18; Mitchell 1982, 110. Tabberne 2002, 124. Eugenios’ ait mezar yazıtından Diogenes’in valiliği sırasında Hristiyanlara yapılan işkencelerden de bahsedilmiştir. ILS 1112; 9480; ἐπὶ Διογένοϋς ἡγεμόνος, σπουδάσας [τ]ε ἀπαλλαγῆναι τῆς στρατείας τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν φυλάσσω, χρόνον [τ]ε βραχὺν διατρεΐψας.

Marina Hristiyanlık inancını benimsemiştir. 15 yaşına geldiğinde Hristiyanları cezalandırmak için kente gelen Asia valisi Olybrios kendisine aşık olmuş ve kendisiyle evlenmek istemiştir. Ancak kızın Hristiyan olduğunu öğrenince onu hapse attırarak 17 Temmuz'da idam edilmiştir¹⁵⁸⁴. Ancak Thekla figürü onu gölgede bırakmıştır.

Apollon şenliklerinin kutlandığı bir günde kente gelen Trophimos ve Sabbatios adlı iki yabancı birkaç kelime söyleyerek festivali eleştirmişlerdir. Ardından tutuklanıp hapse atılmışlardır. Trophimos Synnada'da, Sabbatios Antiokheia'da idam edilmiştir. Alpheiros, Aleksandros ve Zosimos adlı nalbant kardeş Hristiyanlık için Antiokheia'da 28 Eylül'de infaz edilmiştir¹⁵⁸⁵.

Constantinus'un, İsevilere din özgürlüğü tanınmasından sonra kent içerisinde yeni din yaygınlaşmaya başlamış ve nihayetinde Antiokheia, Pisidia Eyaleti'nin başpiskoposluk merkezi olmuştur¹⁵⁸⁶.

Kent içinde Hristiyanlık dönemiyle ilgili az yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtların birinde Presbeuteros Aelius Cassianus adındaki şahsın şahsın azatlığı Aelius Numius'a bir mezar inşa ettiğini öğrenmekteyiz¹⁵⁸⁷. Diğer bir yazıtta ise Aleksandros ismi zikredilmiştir¹⁵⁸⁸. Bunun dışında kentin hamamında baptisterion'un üzerinde aşağıdaki ifadeler yazılmıştır¹⁵⁸⁹.

οΓαιος	+	ἱερὸς	+	-
παν		Λος		
ὁ ἅγιος Παῦλος		Ἰ(ησοῦς) Χρ(ιστός)		

MS. 4. yüzyılda Hristiyanların mutlak zaferi sonucunda din bütün imparatorlukta yayılmıştır. İmparator Diocletianus'un düzenlemelerinden sonra yeni kurulan Pisidia Eyaleti'nin *metropolis*'i olan Antiokheia Constantinus'un Hristiyanlara din özgürlüğü tanınmasıyla büyük bir Hristiyan kenti konumuna da gelmiştir. Bu yüzyılda Aziz Paulus için kent içinde bir kilise inşa edilmiştir. Bu kilise Antiokheia'nın en büyük kilisesiydi. Antiokheia'nın Aziz Paulus'la olan bağlantısı muhtemelen kilisenin ve kentin refahına katkıda bulunan hacıları ve toplumun kendi kimliğini anlamasında önemli bir rol oynamış olmalıydı¹⁵⁹⁰. Ayrıca kentin Paulus tarafından ziyaret edilmesi burayı kenti ayrı bir önemli kılmıştır. Kent daha sonraki yıllarda Hristiyan hacılar tarafından ziyaret edilmiştir. Yapılan

¹⁵⁸⁴ Eyice 2002, 119.

¹⁵⁸⁵ Eyice 2002, 120.

¹⁵⁸⁶ Not. ep. 10,480; Not. ep. 13,330.

¹⁵⁸⁷ Calder 1912, 97 no. 26

¹⁵⁸⁸ Calder 1912, 97 no. 27.

¹⁵⁸⁹ Calder 1912, 98 no. 29.

¹⁵⁹⁰ Herring – Harrington 2011, 124.

kazılarda Piskopos Optimus dönemine tarihlenen yazıtlar ele geçirilmiştir¹⁵⁹¹. Bu şahıs 381 yılında toplanan Konstantinopolis konsilinde kent temsil etmiştir. Kent içinde ve etkin bir rol oynamıştır. Ayrıca 5. ve 6. yüzyıla tarihlenen, kilisenin kuzey yolu ile avlu arasındaki merkez kapısının mermer eşiğindeki mozaikler üzerinde bulunan ve Aberkios’a ait olan yazıt, Antiokheia’nın bazı üyelerinin zenginliklerini kanıtlamaktadır. Burada ele geçmiş yazıtlar çok büyük olasılıkla yapının gelişimi için yapılan para bağışlarını göstermektedir¹⁵⁹². MS. 4 yüzyılda güney-doğu Phrygia’daki Laodikeia Katakakumene’nin piskoposu Eugenios’un mezar yazıtında kilisenin yapıları ve tüm süslemeleri için yaptığı katkılardan bahsedilmiştir¹⁵⁹³. Zengin elit üyeler tarafından yapılan bu tür bağışlar, Antiokheia’daki euergetism kalıplarında bir değişiklik olduğunu göstermektedir. Hristiyanlık euergetismi, kilise inşası ve etik, öğretisel olarak tasdik edilmiş aktiviteler üzerine yoğunlaşmaktaydı¹⁵⁹⁴. Para ve mülkler kiliseye bağışlanmış ve kilise sosyal hizmet aracı olarak bir rol üstlenmiştir. Kiliseler önemli topluluk merkezleri haline geldiğinde elitlerin *patronus*’luğu Hristiyanlığın ilerlemesine ve kilise cemaatinin sıkıca örgütlenmesine neden olmuştur¹⁵⁹⁵.

Paulus Kilisesine rağmen kent merkezinde MS. 5. yüzyılın başına kadar büyük basilikalar bulunmamaktadır. Antiokheia’daki iki büyük basilika, daha küçük merkezi kilise, Men Tapınağı’ndaki kilise 4.–6. yüzyıllar arasında inşa edilmiştir. Kentte birden fazla kilise bulunması kentin ve yerleşiklerinin zenginliği, piskoposluk merkezi statüsüne sahip olması ve kentin tarihsel önemiyle açıklanabilir. Bu yapıların inşa edilmesi kararında kilise cematleri önemli rol oynamıştır.

Antiokheia MS. 3. yüzyılın ikinci yarısından itibaren koloni kenti olma özelliğini giderek kaybetmeye başlamıştır. Kent içinde Hristiyanlık kurumları ön plana çıkmış ve bunlar kentin sosyo ekonomik yaşamı üzerinde oldukça etkili olmuşlardır. Bu dönemde ele geçen yazıtlarda Antiokheia’nın kültürel yapısı Hristiyanlıkla özdeşleşmiştir. Bu döneme ait yazıtlar genellikle piskopos isimleriyle dini memuriyetlerin varlığından ibarettir. Her halükarda Antiokheia, Paulus ve Azize Thekla tarafından ziyaret edilmesine (bk. aş.), pek çok *martyroi* hikâyesinin sahnesi olmasına,¹⁵⁹⁶ üstelik MS. 4. yüzyılın başından itibaren Pisidia

¹⁵⁹¹ Taşlıalan 2002, 12–14; ἐπὶ τοῦ αἰδεσιμωτάτου/ ἐπισκόπου Ὀπτιμο[υ]/Εἰδομενεὺς ἀναγνώστη[ς]/εὐξάμενος τῷ Θεῷ/ τὴν εὐχὴν ἀπέδωκε; Herring – Harrington, 2011, 120.

¹⁵⁹² Taşlıalan 2002, 13; Mitchell – Waelkens 1998, 213.

¹⁵⁹³ Tabbernee 1997, 426–436.

¹⁵⁹⁴ Jones 1986, 971–972; Herring – Harrington 2011 125.

¹⁵⁹⁵ Fox 1987, 669–670.

¹⁵⁹⁶ Schultze 1922–1926, 366–368.

Eyaleti'nin *metropolis*'i yapılmasına rağmen kilisenin gelişim tarihi açısından neredeyse hiçbir öneme sahip değildir.¹⁵⁹⁷.

¹⁵⁹⁷ Krş. Levick 1968.

SONUÇ

Pisidia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Antiokheia jeopolitik konumu nedeniyle hem Hellenistik hem de Roma Dönemi'nde koloni olarak organize edilmiş ve her iki dönemde de kente dışarıdan kolonistler getirilmiştir. Böylelikle kent çok uluslu bir etnik yapıya bürünmüştür. Hellenistik Dönemde kentin kuzeyinde artan Galat tehlikesi Seleukoslar'ı kendi toprak bütünlüğünü korumaya sevk etmiş bunun sonucunda kent Seleukos kolonisi olarak organize edilmiştir. Seleukosların MÖ. 2 yüzyılın başında bölge üzerinde hâkimiyetini kaybetmesiyle Antiokheia'nın arasında bulunduğu bölge Roma kontrolüne geçmiştir. Ancak Antiokheia'ya özerk kent ilan edilmiştir. MÖ. 1 yüzyıldan itibaren Crassus, Caesar, Marcus Antonius ve Augustus gibi generaller yönetimi tek başına ele geçirmek istedikleri için kendi ordularını oluşturmuşlardır. Bu generallerin kendi içinde tek adam olabilmek için verdikleri mücadele iç savaşı beraberinde getirmişti. MÖ. 31 yılında *Actium* Zaferi'yle iç savaşı sona erdirerek imparatorluğun mutlak hâkimi olan Augustus devletin sosyo-ekonomik problemlerini çözmeye çalışmıştır. Bu problemler içinde en önemlisi bu yüzyılda generallerin oluşturduğu lejyonlardı. Zira bunlar her an isyan edip imparatorluğu büyük bir felakete sürükleyebilirdi. Nitekim Augustus bu sorunu çözebilmek için askerlerini Roma'dan uzak yerlere yerleştirmiştir. Bu anlayışın sonucunda kurulan kolonilerden biri de Antiokheia'dır. Kente yerleştirilen veteranus'lar *Legio VII Octavianus*'un ordusunun bir parçasıyken *Legio V* ise Marcus Antonius'un ordusuna dâhildir. Veteranların ve onların soyundan gelenlerin isimleri bunların Latium, Etruria, Galia Cisalpina ve Gallia Narbonensis'ten askere alındıklarını ve bunlardan Antonius için çarpışmış olan bazılarınsa Anadolu'da oturan *negotiatores* ya da Anadolu kökenli *peregrini* arasından celb edildiklerini düşündürmektedir. Bu kolonistlerin bazıları İtalya'dan Anadolu'ya gönderilirken bazıları ise kolonideki *negotiatores* ailelerine mensuptur. Bu ailelerin üyeleri ya Antiokheia kolonileştirilmeden önce kentte oturuyor ya da Antonius'un lejyonlarında celb edilmiş olmalıydılar. Bu isimler arasında Anicius, Arellius, Baebius, Calpurnius, Coelius, Cornelius, Iunius, Magius, Memmius, Mummius, Munatius, Pescennius, Rupilius, Sempronius, Septimius, Servilius, Stianus, Terentius, Valerius, Vibius. Bu isimler kent içinde yaygın olarak kullanılmakla beraber Arellius, Creperius ve Stianus adlarına seyrek rastlanılmaktadır.

Antiokheia yerleştirilen bu aileler yazıtların da gösterdiği gibi kolonin ilk yüzyılında oldukça etkin bir pozisyonlarda bulunmuşlar ve daha sonra *senatus* sınıfına girmişlerdir. Tiberius zamanında Sergii ailesinden *senatus* sınıfına yükselen iki kardeş L. Paulus ve Q. Sergius koloninin ilk *senator*'larıdır. Yine de Vespasianus Dönemi Antiokheia için bu

anlamda özel bir öneme sahiptir. Nitekim bu dönemde Antiocheia'daki üç ayrı aileye mensup şahısların *senatus* sınıfına dâhil edildiği bilinmektedir: MS. 73/74 yılında *adlectio inter tribunicios* aracılığıyla *senatus* sınıfına alınan C. Caristanius Fronto; Iulius Paullus ve Galatia procurator'u P. Anicius Maximus'un oğlu Anicius Maximus. Bu sonuncu şahşın *senatus* sınıfına alınması, Vespasianus'un, eski silah arkadaşı P. Anicius Maximus'un Britania seferindeki kahramanlıklarına duyduğu saygının ve ona karşı gösterdiği vefanın sonucudur.

Augustus'un kolonizasyon hareketleri çerçevesinde İtalya'nın yoksul bölgelerinden gönderilen bu *veteranus*'lar müsadere yoluyla yoksul halkların topraklarını istimlâk etmiş ve işletmişlerdir. Kent içinde bir *tribus* oluşturularak kent vatandaşları *Sergia tribus*'una kaydedilmiştir. Ancak bunun dışında da *tribus*'lar bilinmektedir. Bilinen birinin biri *Romana*'dır. Bu veri Antiokheia'da koloni *vicus*'larının Yunan *polis*'lerindeki *phyle*'lerin karşılığı olmadığını göstermektedir. Bunlar bir kentin yerel semtleridir. Buradaki *tribus*'lar, Malaca'daki *curia*'nın karşılığı olan seçim birimleridirler. Koloninin kurulmasıyla birlikte koloni vatandaşları *Sergia tribus*'una kaydedilmiştir. Ancak kentin yerel kökenli bu elit aileleri daha sonraki yüzyıllarda koloni vatandaşlığına kabul edilmiş ve MS. 1 yüzyıldan itibaren Roma vatandaşlık hakkı alarak özellikle MS. 3. ve 4 yüzyılda koloninin politik hayatında önceki yüzyıllara göre daha etkin bir rol oynamışlardır.

Kent yazıtları Antiokheia'nın idari kurumlarının da Roma yönetimiyle beraber değiştiğini kanıtlamaktadır. Kentin baş yöneticisi *duumvir*'in idaresi altında bulunan *aedilis*, *praefectus*, *quaestor* gibi memuriyetlerde kent düzeninin işleyişinde görev almıştır. Bunun yanında koloni hüviyetinin zayıflamaya başladığı MS. 3 yüzyılla birlikte Antiokheia'nın koloni öncesi sakinleriyle koloninin yurttaşları arasındaki statü farkının azaldığı ve belki de bunun bir sonucu olarak koloni tüzüğünde yer almayan ve Yunan kökenli ya da Yunanlaşmış *incolae* veya *atributi* için *grammateus*, *gymnasiarkhos*, *agonothetes* gibi Yunan dünyasına özgü memuriyetlerin oluşturuldukları görülmektedir. Benzer bir durum koloninin *ksystarkhes*'i için de geçerlidir.

Antiokheia'da da MS. 1. yüzyıldan başlayarak MS. 4. yüzyıla kadar 15 kişiye *patronus* unvanı verildiği bilinmektedir. MS. 3. yüzyıla tarihlenen ve *patronus* isimlerinin korunmadığı üç yazıt fragmanı dışarıda bırakılacak olursa, ismen bilinen on iki *patronus*'un dördü MS. 1 yüzyıla, beşi MS. 2. yüzyıla, biri MS. 3. yüzyıla ve yine ikisi ise MS. 4. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bunlardan üçü Galatia Eyaleti valisidir: Cn. Pompeius Collega; L. Antistius Rusticus ve P. Calvisius Ruso Iulius Frontinus). M. Arruntius ise MÖ. 6 yılında Via Sebaste'yi tamamlayan Galatia Valisi Cornutus (Arruntius) Aquila'nın oğludur. Bunlar arasından L. Antistius Rusticus'un bu unvanı alma nedeni Domitianus Dönemi'ne tarihlenen

bir kararname aracılığıyla bilinmektedir. İmparator Domitianus Dönemi'nde kötü geçen kış şartlarından ötürü kentte hububat kara borsaya düşmüş ve bunun sonucunda tahıl fiyatları artmıştır. Bu sorunun çözümü için kent sakinleri yetkili makam olan valiye başvurmuş ve ondan gereken önlemleri alması istemiştir. Rusticus bir kararname yayınlayarak duruma el koymuş ve her bir litre tahıl için ücret belirlemiştir. Diğer valilere bu unvanın verilmesi ise koloni sakinlerinin merkezi otoriteyle iyi ilişkilerini sürdürmek gayreti ve bu yöneticilerin kente yapmış olduğu hayırhaylıkla açıklanabilir. Kent vatandaşlarından C. Caesennius Proculus Staeus ve C. Flavius Baebianus, Maximinea festivaline yapmış oldukları katkılardan dolayı bu unvanı almışlardır. Her halükarda *patronus* kavramının MS. 1. ve 4. yüzyıllar arasında söz konusu olmakla birlikte özellikle MS. 2. yüzyılda yaygın olduğu dikkat çekmektedir.

Antiocheia'nın yurttaş sayısının erken dönemde yükselmesi, koloninin gelişmesinin ve sakinlerinin Italik kökenli olmasından ziyade Galatia Valilerinin koloni için takındıkları olumlu tutumun ama daha da önemlisi imparator aile üyeleriyle ve onların dostlarıyla kurulan yakın ilişkilerin sonucudur: Kentin en önemli caddesine Tiberia Platea adının verilmesi, Tiberius'un kardeşi Drusus'a; dostları P. Sulpicius Quirinius ve M. Servilius'a ve Tiberius'a Agrippina Minor'u eş olarak veren Cn. Domitius Ahenobarbus'a onursal *duovir* (*honoris causa*) verilmesi Tiberis'la kurulan yakın ilişkinin kanıtıdır. Tiberius'un yeğeni ve evlatlığı Germanicus Germanicus Caesar'ın damadı L. Cornelius Felix'e de aynı şekilde onursal *duumvir* takdim edilmesi İmparator çevresiyle kurulan yakın ilişkiler korunmaya çalışıldığını göstermektedir.

Antiocheia kadınların pozisyonu tam olarak belli değildir. Diğer kentlerde olduğu gibi çok güçlü kadın profilleri görülmemektedir. Kremna ve diğer Pisidia koloni kentlerinde kazılar çok fazla yapılmamış olmasına rağmen ele geçen epigrafik belgelerde çok az olsa da kent içinde imar faaliyetlerine girişmiş kadınların isimleri belgelenmektedir. Kremna kentinin önde gelenlerinden Ulpia Rutilla Longilla ve Ulpia Eumeliana Caesiana kentin *bule*'si tarafından onurlandırılmıştır. Ancak Antiocheia'da bu tür örneklerle rastlanmamaktadır. Antiocheia'da onurlandırılan şahıslardan biri 113 yılı *suffectus consul*'u Servus Corbelius Dolabella Pompeius Marcellus'un eşi olan Iulia Agrippina'dır. Büyük olasılıkla kentte yaptığı bir hayırhaylıktan dolayı onurlandırılmıştır. Kent yazıtlarında adı geçen diğer Antiocheialı kadınlar Calpurnia Paula, Sergia Paullina, Ulpia Cornelia, Ulpia Paula'dır. Bu kadınlar soylu bir aileden gelmiş olmalarına rağmen kent içindeki etkinlikleri bilinmemektedir.

Epigrafik ve edebi kaynaklar Antiocheia kentinin en önemli kültürünün Men Askaenos olduğunu göstermektedir. Antiocheia'nın kuzeyinde kent territoryumu içindeki Sağır ve

Kumdanlı'da nerdeyse tamamı Yunanca kaleme alınmış ve hepsi MS. 3 yüzyılda dini bir grubu ifade eden Tekmoreioi Ksenoi ilişkin yazıtlar bulunmaktadır. Bu grup adından anlaşılacağı üzere birbirine yabancı insanların bir araya gelerek oluşturduğu dinsel bir gruptu. Özellikle MS. 3 yüzyılda bu yazıtların dikilmesi bu dönemde kent içinde yayılan Hristiyanlık karşısında kendi kültlerini yaşatma isteğinin beyhude çabası olarak görülebilir. Bu kültürle beraber ikincil önemli derecedeki kült ise Artemis'tir. Kentte Men Askaenos'tan sonra en önemli kültürün Artemis olması, Seleukos Dönemi'nde Magnesia am Meandrum'dan kolonistlerin Antiokheia'ya getirilmesiyle açıklanabilir. Her gelen topluluk kendi inançlarını beraberinde getirmekle birlikte geldiği topraklarda hali hazırda bulmuş olduğu inançları da benimsemiştir. Bu durum hem Seleukos hem de Roma Dönemi'nde sürmüştür. Gelen topluluklar Men Askaenos'a büyük saygı göstermiş ve ona adakta bulunmuşlardır. Kendi getirdikleri kültürler de kent içinde vücut bulmuştur ve dinsel açıdan da bir çok kurum Roma'dan alınarak koloniye entegre edilmiştir. Bunlar *augures pontifices*, *flamines* ve çeşitli *sacerdos*'luklardır. Koloninin elit sınıfı tarafından üstlenilen bu rahiplik makamlarından pek çoğu koloninin MS. 3 yüzyılın son yıllarına kadar varlığını sürdürmüştür. *Lex Colonia Genetiva Iulia* yasasından hareketle *Capitolum*'un üç büyük tanrısı *Iupiter*, *Iuno* ve *Minerva*'ya 4 gün boyunca kentin baş magistratı tarafından festivaller ve gladyatör oyunları düzenleneceğinden bahsedilmektedir. *Iupiter* kültü Antiokheia'da olduğu gibi diğer birçok koloni kentinde yazıtlar vasıtasıyla bilinmektedir. Diğer iki tapınım da başka koloni kentlerinde belgelenmiştir. *Lex Colonia Genetiva Iulia* yasasından ve diğer koloni kentlerinden ele geçen yazıtlardan hareketle kolonide Minerva ve Iuno tapınımlarının olması beklenmelidir.

Kent demografisi Antiokheia'nın koloni statüsü aldığı hem Hellenistik hem de Roma Dönemleri'nde kozpolit bir yapı sergilemektedir. Koloni sakinleri Yunanların, Friglerin, Pisidlerin ve Yahudilerin arasına yerleştirilmiş veteranlardan oluşmaktadır. Bunun dışında koloninin yakınında bulunan kentlerde Pers isim örneklerine rastlanırken antik yerleşimde bu isimlere rastlanmamaktadır. Antiokheia'nın koloni öncesi yerleşimcilerinin ne kadarına koloni yurttaşlığı verildiğini belirlemek mümkün değildir. Ama eğer kolonisi öncesi *polis*'te, belli bir sayıda Romalı *negotiatores* vardysa veya MÖ. 25 yılında yerleştirilen şahısların kendileri doğu'dan askere alınmışlarsa bu durum eski ve yeni sakinlerin giderek daha büyük oranda asimile olmalarına ve *adtributi*'ye kolonistlerle politik eşitlik tanınmasına yardımcı olmuş olmalıdır. Koloni nasıl oluşturulmuş olursa olsun yukarıda da değinildiği gibi toplum içinde Pergamon'un kültürel etkisi altında bulunan ve aynı zamanda ilişkileri yansıtan Yunan ve yerel gelenekler varlıklarını sürdürmüşlerdir. Latince en azından idari terminolojide özellikle

Caesar ve *legatus*'ları için yapılan ithaflarda oldukça fazla kullanılmıştır. Buna karşın MS. 295 yılından önceye tarihlenmeyen *decurio* protokolları Yunanca kaleme alınmıştır.

Antiokheia MS. 3 yüzyılda koloni statüsünü kaybetmeye başlamış ve MS. 4 yüzyılda bu özelliğini tamamen yitirmiştir. İmparator Diocletianus'un yaptığı düzenlemelerden sonra Pisidia Eyaleti'nin başkenti olmuş, MS. 4. yüzyılda Hristiyanlığın kentte kök salmasıyla *piskopos*'luk *metropolis*'i haline gelmiştir. Bu dönem içerisinde kent kilise cemaati tarafından yönetilmeye başlanmıştır ve *diakonos*, *anagnostes*, *episkopos* vb. kilise memuriyetleri oluşturulmuştur. Kent bu dönemde eyalet başkenti olmasına ve konsillerde düzenli olarak temsil edilmesine rağmen Antiokheia kilisenin Hristiyanlığın gelişim açısından nerdeyse hiçbir önemi yoktur. Antiokheia'nın tarihi MS. 13 yüzyıla kadar takip edilebilmektedir.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

ABSA	The Annual of the British School at Athens, Londra 1894/95–.
AE	L'année épigraphique, Paris 1888–.
AJA	American Journal of Archaeology: The Journal of the Archaeological Institute of America, Princeton – Boston 1895–.
AJAHFA	The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts, Baltimore 1885–1896.
AJPh	American Journal of Philology, Baltimore 1880–.
AMS	Asia Minor Studien, Bonn 1990–.
ANRW	H. Temporini – W. Haase (ed.), Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung, Berlin – New York 1972–.
AntTard	Antiquité tardive, Paris 1993–.
AS	Anatolian Studies. Journal of the British School at Ankara, Londra 1951–.
ASAA	Annuario della (Regia) Scuola archeologica di Atene e delle missioni italiane in Oriente, 1–16, Bergamo – Roma 1914–1942; NS 1-, Roma 1942–.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı, Ankara 1893–
BCH	Bulletin de correspondance hellénique, Paris 1877–.
BHG	F. Halkin, Bibliotheca Hagiographica Graeca (Société des Bollandistes), Brüksel ³ 1957.
CCGG	Cahiers du Centre Gustave Glotz, Paris 1990–.
CIG	A. Böckh (ed.), Corpus Inscriptionum Graecarum, Berlin 1828–1877.
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum, Berlin 1863–.
CJ	The Classical Journal, Chicago 1905-1906–.
CPh	Classical Philology: A Journal Devoted to Research in Classical Antiquity, Chicago 1906–.
CQ	Classical Quarterly, (Oxford – New York 1907–; NS 1951–.
CR	The Classical Review, Oxford 1887–.
CRAI	Comptes rendue de l'Académie des Inscriptions et Belles

	Lettres, Paris 1857–.
DTCFD	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara 1942–.
DHA	Dialogues d'histoire ancienne, Besançon – Paris 1974–.
DNP	H. Cancik – H. Schneider (ed.), Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike, Stuttgart – Weimar 1996–.
EA	Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens, Bonn 1983–.
FIRA	S. Riccobono, Fontes Iuris Romani Antejustiniani I–III, Floransa ² 1968.
GRBS	Greek, Roman and Byzantine Studies, Durham 1958–.
IAntiokeia	M. A. Byrne – G. Labarre, IK 67: Nouvelles Inscriptions d'Antioche de Pisidie d'après les Note-books de W. M. Ramsay, Bonn 2006.
ICentral Pisidia	G. H. R. Horsley – S. Mitchell, IK 57: The Inscriptions of Central Pisidia: Including Texts from Kremna, Ariassos, Keraia, Hyia, Panemoteichos, the Sanctuary of Apollo of the Perminoundeis, Sia, Kocaaliler, and the Döşeme Boğazı, Bonn 2000.
IDidyma	A. Rehm, Didyma II. Die Inschriften, Berlin 1958.
IEphesos	H. Engelmann – D. Knibbe – R. Merkelbach, IK 14: Die Inschriften von Ephesos, vol. 4 (nos. 1001–1445), Bonn.1980.
IG	Inscriptiones Graecae, Berlin 1903–.
IGR	R. Cagnat (ed.), Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes I–IV, Paris 1906–1927.
IHierapolis	W. Judeich, Inschriften, şurada: C. Humann – C. Cichorius – W. Judeich – F. Winter, Altertümer von Hierapolis IV (Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archäologischen Instituts, Ergänzungsheft 4), Berlin 1898, 67–202.
IK	Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Bonn 1972–.
IKlaudiopolis	F. Becker-Bertau, IK 31: Die Inschriften von Klaudiopolis, Bonn 1986.
ILaodikeia	T. Corsten, IK 49: Die Inschriften von Laodikeia am Lykos. Teil I. Die Inschriften, Bonn 1997.

ILS	H. Dessau (ed.), <i>Inscriptiones Latinae Selectae I–III</i> , Berlin 1892–1916.
IMagnesia	O. Kern, <i>Die Inschriften von Magnesia am Meander</i> , Berlin 1900.
IPergamon III	C. Habicht, <i>Die Inschriften des Asklepieions</i> . Mit einem Beitrag von Michael Wörrle [<i>Altertümer von Pergamon VIII,3</i>], Berlin 1969.
IPrusias ad Hypium	W. Ameling, <i>IK 27: Die Inschriften Prusias ad Hypium</i> , Bonn 1985.
IStratonikeia	M. Ç. Şahin, <i>IK 21–22: Die Inschriften von Stratonikeia</i> , Bonn 1981–1990; M. Ç. Şahin, <i>IK 68: The Inscriptions of Stratonikeia III</i> , Bonn 2010.
JAS	<i>Journal of Archaeological Science</i> , Londra – New York 1974–.
JASSS	<i>The Journal of Academic Social Science Studies</i> , Ankara 2008–.
JBL	<i>Journal of Biblical Literature</i> , Atlanta 1890–.
JGRChJ	<i>Journal of Greco-Roman Christianity and Judaism</i> , Sheffield 2004–.
JHS	<i>Journal of Hellenic Studies</i> , Londra 1880–.
JÖAI	<i>Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts</i> , Viyana 1898–.
JRS	<i>The Journal of Roman Studies</i> , Londra 1911–.
JQR	<i>The Jewish Quarterly Review</i> , Pensilvanya 1889–.
KKS	<i>Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu</i> , Ankara 1991–.
LBW	P. Le Bas – W. H. Waddington, <i>Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure. III. Inscriptions grecques et latines recueillies en Grèce et en Asie Mineure</i> , Paris 1870.
MAMA	<i>Monumenta Asiae Minoris Antiqua</i> , Manchester 1928–.
MDAI(A)	<i>Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts, Athenische Abteilung</i> , Berlin 1876–.
MEFRA	<i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma 18810–.
Numen	<i>Numen: International Review for The History of Religions</i> , Leiden 1954–.

OGIS	W. Dittenberger (ed.), <i>Orientis Graecae Inscriptiones Selectae</i> I–II, Leipzig 1903–1905.
PIR ¹	P. von Rohden – E. Klebs – H. Dessau (ed.) <i>Prosopographia Imperii Romani saec. I – III</i> , Berlin 1897–1898.
PIR ²	E. Groag – A. Stein – L. Petersen (ed.) <i>Prosopographia Imperii Romani saec. I – III</i> , Berlin 1933–.
PLRE	<i>The Prosopography of the Later Roman Empire</i>
I	A. H. M. Jones – J. R. Martindale – J. Morris, <i>The Prosopography of the Later Roman Empire (A.D. 260–395)</i> , Cambridge 1971.
II	J. R. Martindale, <i>The Prosopography of the Later Roman Empire (A.D. 395–527)</i> , Cambridge 1980.
IIIA–B	J. R. Martindale, <i>The Prosopography of the Later Roman Empire (A.D. 527–641)</i> , Cambridge 1992.
RBPh	<i>Revue belge de philologie et d'histoire</i> , Brüksel 1922–.
RE	G. Wissowa et al., <i>Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft</i> , Stuttgart – Münih 1893–1980.
RIDA	<i>Revue internationale des droits de l'antiquité</i> , Brüksel 1948–.
RPh	<i>Revue de philologie, de littérature et d'histoire anciennes</i> , Paris 1845–.
SERP	W. M. Ramsay (ed.), <i>Studies in the History and Art of the Eastern Provinces of the Roman Empire</i> , Aberdeen 1906.
SEG	<i>Supplementum Epigraphicum Graecum</i> , Leiden et al. 1923–.
SIG	W. Dittenberger, <i>Sylloge Inscriptionum Graecarum</i> I–IV, Leipzig 1915–1924.
TAD	<i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> , 6. sayıdan itibaren, Ankara 1956–.
TAM	<i>Tituli Asiae Minoris</i> I–V, Viyana 1901–1981.
TAPhA	<i>Transactions and Proceedings of the American Philological Association</i> , Atlanta NS: 1974–.
WS	<i>Wiener Studien. Zeitschrift für klassische Philologie, Patristik und lateinische Tradition</i> . Institut für Klassische Philologie der Universität Wien 1879–.
ZfN	<i>Zeitschrift für Numismatik</i> , Berlin 1874–.
ZPE	<i>Zeitschrift Papyrologie und Epigraphik</i> , Bonn 1967–.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar*Acta apost.**Acta apostolorum*

K. Aland – M. Black – C. M. Martini – B. M. Metzger – A. Wikgren (ed.), The Greek New Testament, Stuttgart² 1968, 416–528.

*Acta Paul. et Thec.**Acta Pauli et Thecla*

R. A. Lipsius (ed.), Acta Apostolorum apocrypha, vol. 1, Hildesheim² 1972, 235–271.

AG

Anthologia Graca

H. Beckby (ed.), Anthologia Graeca I–IV, Münih² 1965–1968.

*Apost. const.**Constitutiones Apostolorum/Διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων*

M. Metzger (ed.), Les constitutions apostoliques, 3 vols. [Sources chretiennes 320, 329, 336], Paris 1985–1987.

App.

Appianos

civ.

Bellum civile

P. Viereck (ed.), Appian's Roman History, Cambridge 1964.

Syriaca

Syr.

P. Viereck – A. G. Roos – E. Gabba (ed.), Appiani historia Romana, vol. 1, Leipzig 1939.

Aristeid.

Aelius Aristides

or.

Orationes

C. A. Behr, The Complete Works of P. Aelius Aristides, Leiden 1: 1986 – 2: 1981.

Arr.

Fl. Arrianus

an.

Alexandri Anabasis / Ἀλεξάνδρου ἀναβάσις

A. G. Roos – G. Wirth (ed.), Flavii Arriani quae exstant omnia (vol. 1: Alexandri anabasis), Leipzig 1967.

Asc.

Q. Asconius Pedianus

Corn.

Pro Cornelio

A. C. Clark (ed.), Q. Asconii Pediani orationum Ciceronis quinque enarratio, Oxford 1907.

- Pis.* *In Senatu Contra L. Pisonem*
A. C. Clark (ed.), Q. Asconii Pediani orationum Ciceronis quinque enarratio, Oxford 1907.
- Athen.* *Athenaios*
deipn. *Deipnosophistae / Δειπνοσοφισταί*
G. Kaibel (ed.), Athenaei Naucraticae deipnosophistarum, Leipzig 1887–1890.
- Basil.* *Basilios*
ep. *Epistulae/ἐπιστολαί*
Y. Courtonne (ed.), Saint Basile. Lettres, 3 vols, Paris 1957–1966.
- Cass. Dio* *Cassius Dio*
Historiae Romanae / Ἱστορίαι Ῥωμαϊκαί
U. P. Boissevain (ed.), Cassii Dionis Cocceiani historiarum Romanarum quae supersunt, Berlin² 1955.
- Cic.* *M. Tullius Cicero*
Att. *Epistulae ad Atticum*
D. R. Shackleton Bailey (ed.), Epistulae ad Atticum. Cicero's Letters to Atticus, Oxford 1965–1968.
- Cat.* *Cato Maior de senectute*
K. Simbeck (ed.), M. Tulli Ciceronis scripta quae manserunt omnia, fasc. 47, Leipzig 1917.
- Cluent.* *Pro A. Cluentio*
A. C. Clark (ed.), M. Tulli Ciceronis Orationes, vol. 1, Oxford 1905.
- Dom.* *De domo sua*
W. Peterson (ed.), M. Tulli Ciceronis Orationes, vol. 5, Oxford 1911.
- Flac.* *Pro L. Valerio Flacco*
A. C. Clark (ed.), M. Tulli Ciceronis Orationes, vol. 4, Oxford 1911.
- har. resp.* *De haruspicum response*
W. Peterson (ed.), M. Tulli Ciceronis Orationes, vol. 5, Oxford 1911.

- leg.* *De legibus*
G. de Plinval (ed.), *De legibus. Cicéron, Traité des lois*, Paris 1968.
- leg. agr.* *De lege agraria*
A. C. Clark (ed.), *M. Tulli Ciceronis Orationes*, vol. 4, Oxford 1909.
- Mur.* *Pro L. Murena*
A. C. Clark (ed.), *M. Tulli Ciceronis Orationes*, vol. 1, Oxford 1905.
- nat. deor.* *De natura deorum*
W. Ax (ed.), *M. Tulli Ciceronis scripta quae manserunt omnia*, fasc. 45, Leipzig 1933.
- off.* *De officiis*
C. Atzert (ed.), *M. Tulli Ciceronis scripta quae manserunt omnia*, fasc. 48, Leipzig 1932.
- Phil.* *In M. Antonium Orationes Philippicae*
A. C. Clark (ed.), *M. Tulli Ciceronis Orationes*, vol. 2, Oxford 1918.
- Sul.* *Pro Sulla*
A. C. Clark (ed.), *M. Tulli Ciceronis Orationes*, vol. 6, Oxford 1911.
- Vat.* *In P. Vatinius testem interrogatio*
W. Peterson (ed.), *M. Tulli Ciceronis Orationes*, vol. 5, Oxford 1911.
- Verr.* *In Verrem*
W. Peterson (ed.), *M. Tulli Ciceronis Orationes III*, Oxford 1917.
- Q. Cic.
pet. *Commentar. Petitionis*
W. S. Watt (ed.), *M. Tulli Ciceronis Epistulae*, vol. 3, Oxford 1958.
- Conc. Oecum. Anno 451* E. Schwartz (ed.), *Concilium Universale Chalcedonense anno 451 (Acta conciliorum oecumenicorum, vol. 2.1.1–2.1.3)*, Berlin 1935–1965.

- Dig. *Digesta Iustiniani*
T. Mommsen – P. Krüger (ed.), *Corpus Juris Civilis* I/13, Berlin 1920.
- Diod. Diodoros
Bibliotheca historica / Βιβλιοθήκη ιστορική
F. Vogel – K. T. Fischer (post I. Bekker – L. Dindorf), *Diodori bibliotheca historica*, Leipzig 1888–1906.
- Dion. Hal. Dionysios Halikarnasseus
ant. *Antiquitates Romanae* / ῥωμαϊκὴ ἀρχαιολογία
K. Jacoby (ed.), *Dionysii Halicarnasei antiquitatum Romanarum quae supersunt*, Leipzig 1885–1905.
- Eus. Eusebios
hist. ecc. *Historia ecclesiastica* / ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία
G. Bardy (ed.), *Eusebe de Cesaree. Histoire ecclesiastique* [Sources chretiennes 31, 41, 55], Paris 1952–1958.
- mart. Pal.* *De martyribus Palaestinae* / Περὶ τῶν ἐπὶ Παλαιστίνης μαρτύρων
G. Bardy (ed.), *Eusebe de Cesaree. Histoire ecclesiastique*, vol. 3, [Sources chretiennes 55], Paris 1958, 121–174.
- Fest. Sextus Pompeius Festus
De verborum significatione
W. M. Lindsay (ed.), *Festi De verborum significatu quae supersunt cum Pauli epitome*, Leipzig 1913.
- Flor. Annii Florus
epit. *Epitome de T. Livio Bellorum omnium annorum DCC*
E. Malcovati (ed.), *L. Annaei Flori quae exstant*, Roma 1972.
- Front. Sex. Iulius Frontinus
aqu. *De aquae ductu urbis Romae*
C. Kunderewicz (ed.), *Sex. Iulii Frontini De Aquaeductu Urbis Romae*, Leipzig 1973.
- Gai. Gaius
inst. *Institutiones*
B. Kübler – E. Seckel (ed.), *Gai institutiones*, Stuttgart 1935.

Gell.	Aulus Gellius
<i>n. Att.</i>	<i>Noctes Atticae</i> P. K. Marshall (ed.), A. Gellii Noctes Atticae, Oxford 1968.
Georg. Syn.	Georgios Syncellus
<i>chron.</i>	<i>Ecloga Chronographica</i> / έκλογή χρονογραφίας A. A. Mosshammer (ed.), Georgius Syncellus, Ecloga chronographica, Leipzig 1984.
Greg. Naz.	Gregorius Nazianzenus
<i>Caes. frat.</i>	<i>Funebris in laudem Caesarii fratris oratio (or. 7)</i> / Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ἐπιτάφιος F. Boulenger (ed.), Gregoire de Nazianze. Discours funebres en l'honneur de son frere Cesaire et de Basile de Cesaree, Paris 1908, 2–56.
HA	Historia Augusta E. Hohl (ed.), Historia Augusta, Leipzig 1971.
Harpok.	Harpokration
<i>lex.</i>	<i>Lexicon in decem oratores Atticos</i> / Λέξεις τῶν δέκα ῥητόρων W. Dindorf (ed.), Harpocratonis lexicon in decem oratores Atticos, Oxford 1853.
Hdt.	Herodotos
	<i>Historiae</i> / Ἱστορίαι P.-E. Legrand (ed.), Herodote. Histoires (Historiae), Paris 1932–1954.
Hierok.	Hierokles
<i>syn.</i>	<i>Συνέκδημος</i> E. Honigmann (ed.), Le Synekdomos d'Hiérokles, Brüksel 1939.
Hieron.	Hieronymos
<i>Lucifer.</i>	<i>Dialogus adversus Luciferianos</i> A. Canellis, (ed.), Sancti Hieronymi Presbyteri Opera III: Opera polemica – (iv) Altercatio Luciferiani et Orthodoxi (Corpus Christianorum Lat. 79B), Turnhout 2000.
Hor.	Q. Horatius Flaccus
<i>sat.</i>	<i>Saturae (sermones)</i>

- F. Klingner (ed.), Q. Horati Flacci Opera, Leipzig 1959.
- Ios. Fl. Iosephus
ant. Iud. Antiquitates Judaicae / ιστορίαι τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας
 B. Niese (ed.), Flavii Iosephi opera, vol. 1–4, Berlin² 1955.
- Iuven. D. Iunius Iuvenalis
Saturae
 W. V. Clausen (ed.), A. Persi Flacci et D. Iuni Iuvenalis Saturae, Oxford 1959.
- Ksen. Ksenophon
an. Anabasis / Κύρου ἀνάβασις
 E. C. Marchant (ed.), Xenophontis opera omnia, vol. 3, Oxford 1904.
- Lex agr.* *Lex Agraria*
 Şurada: Bruns 1909, 73–89 no. 11; FIRA I, 102–121 no. 8; Crawford 1996 (I), 113–180 no. 2.
- Lex Iul. agr.* *Lex Iulia agraria*
 Şurada: Bruns 1909, 95–96 no. 15; FIRA I, 138–140 no. 12; Crawford 1996 (II), 763–767 no. 54.
- Lex Iul. mun.* *Lex Iulia municipalis*
 Şurada: Bruns 1909, 102–110 no. 18; FIRA I, 140–152 no. 13; Crawford 1996 (I), 355–391 no. 24.
- Lex Mun. Tar.* *Lex municipii Tarentini*
 Şurada: Bruns 1909, 120–122 no. 27; FIRA I, 166–169 no. 18; Crawford 1996 (I), 301–312 no. 15.
- Lex rep.* *Lex (Acilia?) repetundarum*
 Şurada: Bruns 1909, 53–73 no. 20; FIRA I, 84–102 no.7; Crawford 1996 (I), 65–111 no. 1.
- Lex Rubr.* *Lex Rubria de Gallia Cisalpina*
 Şurada: Bruns 1909, 97–101 no. 16; FIRA I, 169–175 no.19; Crawford 1996 (I), 461–477 no. 28.
- Lex XII tab.* *Lex duodecim tabularum*
 Şurada: Bruns 1909, 15–44; FIRA I, 26–75; Crawford 1996 (II), 555–721 no. 40.

- Lact.
mort. pers. L. Caecilius Firmianus Lactantius
De mortibus persecutorum
J. F. Dübner (ed.), *De mortibus persecutorum*, Paris 1863.
- Liv.
T. Livius
Ab urbe condita
R. S. Conway – C. F. Walters (ed.), *Titii Livi Ab Urbe Condita*, vol. 1–3, Oxford 1919–1950; R. S. Conway – S. K. Johnson (ed.), *Titii Livi Ab Urbe Condita*, vol. 4, Oxford 1953; A. H. McDonald (ed.), *Titii Livi Ab Urbe Condita*, vol. 5, Oxford 1969.
- Mart.
ep. M. Valerius Martialis
Epigrammata
W. Heraeus – J. Borovskij (ed.), *Epigrammata M. Valerii Martialis Epigrammaton Libri*, Leipzig 1976.
- Mikh. Psell.
Eur. et Geo. Mikhael Psellos
De Euripide et Georgio Piside iudicium
A. R. Dyck, Michael (ed), *Psellus: The essays on Euripides and George of Pisidia and on Heliodorus and Achilles Tatius* [Byzantina Vindobonensia 16], Viyana 1986, 39–50.
- Nik.
frag. Nikolaos Damaskenos
Fragmenta
K. Müller (ed.), *Fragmenta Historicorum Graecorum* vol. 3, Paris 1869, 348–464.
- Not. dig.
Notitiae dignitatum
O. Seecks, *Notitiae dignitatum, accedunt Notitia Urbis Constantinopolitanae et Latercula provinciarum*, Berlin 1899.
- Not. ep.
Notitiae episcopatum
J. Darrouzès, *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae* [Géographie ecclésiastique de l’empire byzantin 1], Paris 1981.
- Plat.
leg. Platon
Leges / νόμοι
J. Burnet (ed.), *Platonis opera*, vol. 5 (624a–969d), Oxford 1907.

Plaut.	T. Maccius Plautus
<i>Bacch.</i>	<i>Bacchides</i> F. Leo (ed.), <i>Bacchides Plauti Comoediae</i> , vol. 1, Berlin 1895.
<i>curc.</i>	<i>Curculio</i> F. Leo (ed.), <i>Curculio Plauti Comoediae</i> , vol. 1, Berlin 1895.
<i>rud.</i>	<i>Rudens</i> F. Leo (ed.), <i>Rudens Plauti Comoediae</i> , vol. 2, Berlin 1896.
Plin.	C. Plinius Caecilius Secundus
<i>epist.</i>	<i>Epistulae</i> R. A. B. Mynors (ed.), <i>C. Plini Caecili Secundi Epistularum Libri Decern</i> , Oxford 1966.
Plin.	C. Plinius Secundus
<i>nat. hist.</i>	<i>Naturalis historia</i> C. Mayhoff (ed.), <i>C. Plini Secundi Naturalis Historiae Libri XXXVII</i> , Leipzig 1875–1906.
Plut.	Plutarkhos
<i>Aem.</i>	<i>Aemilius Paullus</i> / Αἰμίλιος Παῦλος K. Ziegler (ed.), <i>Plutarchi vitae parallelae</i> , vol. 2.1, Leipzig ² 1971, 184–222.
<i>Ant.</i>	<i>Antonius</i> / Ἀντώνιος K. Ziegler (ed.), <i>Plutarchi vitae parallelae</i> , vol. 3.1, Leipzig ² 1971, 60–148.
<i>Cam.</i>	<i>Camillus</i> / Κάμιλλος K. Ziegler (ed.), <i>Plutarchi vitae parallelae</i> , vol. 1.1, Leipzig ⁴ 1969, 197–248.
<i>mor.</i>	<i>Moralia</i> R. Westman (post M. Pohlenz ed.), <i>Plutarchi moralia</i> , Leipzig 1959.
Pol.	Polybios <i>Historiae</i> / Ἱστορίαι T. Buttner-Wobst (ed.), <i>Polybii historiae</i> , Stuttgart ² 1962–1967.
Poll.	Iulius Polluks
<i>onom.</i>	<i>Onomasticon</i> / Ὀνομαστικόν E. Bethe (ed.), <i>Pollucis onomasticon</i> , 2 vols, [Lexicographi

- Graeci 9], Leipzig 1900–1931.
- Porph.
comm. Hor. Pomponius Porphyrio
Commentum in Horati sermones
 A. Holder (ed.), Pomponi Porfyronis Commentum in Horatium Flaccum, Innsbruck 1894.
- Ps.-Skym.
Nic. reg. Pseudo-Skymnnos
Ad Nicomedem regem / Εἰς Βασιλέα Νικομήδην
 K. Müller (ed.), Geographi Graeci Minores, vol. 1, Paris 1855, 196–237.
- R. gest. Div. Aug.* Res gestae Divi Augusti
 E. Diehl (ed.), Res Gestae Divi Augusti. Das Monumentum Ancyranum, Bonn³ 1918.
- Serv.
Aen. Maurus Servius Honoratus
In Vergilii Aeneidos libros
 G. Thilo (ed.), Servii Grammatici qui feruntur in Vergilii Carmina commentarii, vols. 1–2, Leipzig 1878–1884.
- Sok. Sch.
hist. ecc. Sokrates Skholastikos
Historia ecclesiastica / ἐκκλησιαστική ἱστορία
 W. Bright (ed.), Socrates' ecclesiastical history, Oxford² 1893.
- Steph. Byz.
 Stephanos Byzantios
Ethnica / Ἐθνικά
 A. Meineke (ed.), Stephan von Byzanz. Ethnika, Berlin 1849.
- Strab.
 Strabon
Geographica / Γεωγραφικά
 H. L. Jones (ed.), The Geography of Strabo, Londra 1917–1938.
- Suet.
 C. Suetonius Tranquillus
De vita Caesarum
 M. Ihm (ed.), C. Suetoni Tranquilli opera, vol. 1, Leipzig 1908.
- Symm.
epist. Q. Aurelius Symmakhos
Epistulae
 J.-P. Migne (ed.), Patrologia Latina, vol. XVIII, Paris 1848, 145–406.
- Tac.
 Cornelius Tacitus

- ann.* *Annales*
C. D. Fisher (ed.), *Cornelii Taciti Annalium Ab Excessu Divi Augusti*, Oxford 1906.
- hist.* *Historiae*
C. D. Fisher (ed.), *Cornelii Taciti Historiarum Libri*, Oxford 1911.
- Theoph.
chron. *Chronographia* / χρονογραφία
C. de Boor (ed.), *Theophanis chronographia*, Leipzig 1883.
- Thuk.
Historiae / Ἱστορίαι
H. S. Jones – J. E. Powell (ed.), *Thucydides Historiae I–II*, Oxford 1942.
- Ulp.
frag. *Fragmenta Tituli XXVIII ex Corpore Ulpiani*
F. Girard – F. Senn, *Textes de droit romain*, vol. I, Paris⁷ 1967, 414–449 n. 13.
- Varro
ling. *De lingua Latina*
G. Goetz – F. Schoell (ed.), *M. Terenti Varronis de Linguae Latinae quae supersunt*, Leipzig 1910.
- Vell.
Historia Romana
J. Hellegouarc'h (ed.), *Velleius Paterculus : Histoire Romaine*, Paris 1982.
- Zos.
Historia nova / Ἱστορία νέα
F. Paschoud (ed.), *Zosime. Histoire nouvelle*, Paris 1971–1989.

Modern Kaynaklar

- Abbott – Johnson 1926 F. F. Abbott – A. C. Johnson, *Municipal Administration in the Roman Empire*, Princeton 1926.
- Abdallah 2005 Z. B. B. Abdallah, *Catalogue des Inscriptions Latines Inédites*

- de Limisa (Ksar Lemsa), *Antiquités Africaines* 40–41, 2005, 99–203.
- Adak – Wilson 2012 M. Adak – M. Wilson, Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia, *Gephyra* 9, 2012, 1–40.
- Adkins – Adkins 2004 L. Adkins – R. A. Adkins, *Handbook to Life in Ancient Rome*, New York 2004.
- Akalın 2006 A.G. Akalın, Hellenleştirme’de Bir Yerleşim Ögesi: Katoikia, *Tarih Araştırmaları Dergisi* 25/39, 2006, 65–74.
- Akgün – Kaya 2015 E. Akgün – Kaya, Eski Edebi Yunan Kaynakları 3, Sofist ve Biyografi Yazarı Philostratos. Şurada: *Akron* 9: Eskiçağ Araştırmaları 7, (ed.) A. V. Çelgin, N. E. Akyürek Şahin, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 251-270.
- Akgün – Kaya 2016a E. Akgün – Kaya, Anadolu’da II. Sofistik Dönem: Sofist Retor ve Filozofların Kamusal Alandaki Etkinlikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2016.
- Akgün – Kaya 2016b E. Akgün – Kaya, Roma İmparatorluk Dönemi’nde Doğu Kökenli Sofistler: Marcus Antonius Polemon ve L. Vibullius Hipparkhos Tiberius Claudius Attikos Herodes, Şurada: *Akron* 12, Eskiçağ Araştırmaları 9, (ed.) A. V. Çelgin, N. E. Akyürek Şahin, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 231-265.
- Aktüre 2003 S. Aktüre, *Anadolu’da Demir Çağı Kentleri*, İstanbul 2003.
- Alföldy 1977 G. Alföldy, *Konsulat und Senatorenstand unter der Antoninen. Prosopographische Untersuchungen zur senatorischen Führungsschicht*, Bonn 1977.
- Ameling 1983 W. Ameling, *Herodes Atticus, I Biographie, II Inscriftenkatalog*, Hildesheim/Zürich/New York 1983.
- Anderson 1898 J. G. C. Anderson, A Summer in Phrygia II, *JHS* 18, 1898, 81–128.
- Anderson 1913 J. G. C. Anderson, Festivals of Men Askaenos in the Roman Colonia at Antioch of Pisidia, *JRS* 3, 1913, 267–300.
- Arnaoutoglou 1998 I. Arnaoutoglou, *Ancient Greek Laws. A Sourcebook*,

- Londra 1998.
- Arrundell 1834 F. V. J. Arundell, *Discoveries In Asia Minor. Including A Description Of The Ruins Of Several Ancient Cities And Especially Antioch Of Pisidia*, Londra 1834.
- Balland 1981 A. Balland, *Fouilles de Xanthos VII: Inscriptions d'époque impériale du Létoon*, Paris 1981.
- Bar-Kochva 1976 B. Bar-Kochva, *The Seleucid Army: Organization and Tactics in the Great Campaigns*, Cambridge 1976.
- Barnes 1982 T. D. Barnes, *The New Empire of Diocletian and Constantine*, Cambridge 1982.
- Barrier 2009 J. W. Barrier, *The Acts of Paul and Thecla: A Critical Introduction and Commentary*, Tübingen 2009.
- Baz 2015 F. Baz, *Merkezi Pisidia'daki Bazı Roma Kolonileri'ndeki İmparator Kültünün Varlığına İlişkin Değerlendirme*, *Phaselis* 1, 2015, 261–275.
- Bean 1959 G. E. Bean, *Notes and Inscriptions of Pisidia*, *AS* 9, 1959, 67–117.
- Bean 1960 G. E. Bean, *Notes and Inscriptions from Pisidia*, *AS* 10, 1960, 43–82.
- Bean 1970 G.E. Bean, *Kitabeler*, *TAD* 19/2, 1970, 99–102.
- Bean – Mitford 1970 G. E. Bean – T. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia 1964-1968* (*Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 102; ETAM 4*), Viyanan 1970.
- Belayche 2009 N. Belayche, *Luna/MHN ΑΣΚΑΗΝΟΣ: Un dieu romain à Antioche (Pisidie)*, şurada: O. Hekster – S. Schmidt-Hofner – C. Witschel (ed.), *Ritual Dynamics and Religious Change in the Roman Empire: Proceedings of the Eighth Workshop of the International Network Impact of Empire* (Heidelberg, July 5–7, 2007), Leiden – Boston 2009, 327–348.
- Belke 1984 K. Belke, *Tabula Imperii Byzantini 4: Galatien und Lykaonien* (*Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 172*), Viyana 1984.
- Belke – Mersich 1990 K. Belke - N. Mersich, *Tabula Imperii Byzantini 7: Phrygien und Pisidien* (*Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 211*),

- Viyana 1990.
- Beloch 1926
- Bérard 1892 V. Bérard, *Inscriptions d'Asie Mineure* (II), BCH 16, 1892, 417–446.
- Berger 1953 A. Berger, *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, 2. Basım, Philadelphia The American Philosophical Society
- Birley 1981 A. R. Birley, *The Fasti of Roman Britain*, Oxford 1981.
- Birley 1969 E. Birley, *Septimus Severus and the Roman Army*, *Epigraphische Studien* 8, 1969, 63–82.
- Birley 2002 A. R. Birley, *Officers of the Second Augustan Legion in Britain*, şuradan: R. J. Brewer (ed.), *Birthday of the Eagle. The Second Augustan Legion and the Roman Military Machine*, Cardiff 2002, 103–124.
- Bleicken 1974 J. Bleicken, *In provinciali solo dominium populi Romani est vel Caesaris. Zur Kolonisationpolitik der ausgehenden Republik und Friheren Kaiserzeit*, *Chiron* 4, 1974, 359–414.
- Bond 2007 S. E. Bond, *Ob Merita: The Epigraphic Rise and Fall of the Civic Patrona in Roman North Africa*, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, University of North Carolina, Department of History, USA 2007.
- Bosch – Atlan 1947 E. Bosch – S. Atlan *Antalya Bölgesinde Araştırmalar I. Antalya Kitabeleri*, *Belleten* 11, 1947, 87-125.
- Boyacıoğlu 2013 F. Boyacıoğlu, *Ernest Renan'ın Hristiyanlığın Kökenleri 3: Aziz Paul/Paulus İsimli Kitabında Lystra/Hatunsaray*, *JASSS* 6/6, 2013, 263–275.
- Bowersock 1969 G. W. Bowersock, *Greek Sophists in the Roman Empire*, Oxford 1969.
- Bowersock 1982 G. W. Bowersock, *The Imperial Cult: Perceptions and Persistence*, şurada: B. Meyer - E. P. Sanders (ed.), *Jewish and Christian Self-Definition*, vol. 3: *Self-Definition in the Graeco-Roman World*, Londra 1982 171–182.
- Bowie – Elsner 2009 E. Bowie – J. Elsner, *Philostratus*, Cambridge University Press 2009.
- Bowie 2014 E. Bowie, *Becoming Wolf, Staying Sheep*, şurada: J. M.

- Madsen – R. Rees (ed.), *Roman Rule in Greek and Latin Writing*, Boston 2014, 39–78.
- Bremen 1996 R. V. Bremen, *The Limits of Participation, Women and Civic Life in the Greek East in the Hellenistic and Roman Periods*, Amsterdam 1996.
- Bremmer 1996 J. N. Bremmer, *Magic, Martyrdom and Women's Liberation in the Acts of Paul and Thecla*, şurada: J. N. Bremmer (ed.), *The Apocryphal Acts of Paul and Thecla*, Kampen 1996, 36–59.
- Brixie – Drew-Bear 1978 C. Brixie – T. Drew-Bear, *Un Nouveau Document Néo-Phrygien*, *Kadmos* 18, 1978, 50–54.
- Broughton 1938 T. R. S. Broughton, *Roman Asia Minor*, şurada: T. Frank (ed.), *An Economic Survey of Ancient Rome IV*, Baltimore 1938, 499–918.
- Broughton 1951–1986 T. R. S. Broughton, *The Magistrates of the Roman Republic*, vols. I–II: New York 1951; vol. III (Suppl.) Atlanta 1986.
- Bru 2009 L'origine des colons romains d'Antioche de Pisidie, şurada H. Bru (ed.), *L'Asie Mineure dans l'Antiquité: échanges, populations et territoires*, Rennes 2009, 263–287.
- Bru 2017 H. Bru, *La Phrygie Parorée et la Pisidie septentrionale aux époques hellénistique et romaine*, Leiden 2017.
- Bruns 1909 C. G. Bruns, *Fontes Iuris Romani Antiqui*, Tübingen⁷ 1909.
- Brunt 2001 P. A. Brunt, *Italian Manpower 225 B.C–A.D 14*, Oxford 2001.
- Bunson 2002 M. Bunson, *Encyclopedia of the Roman Empire*, New York 2002.
- Cadbury 1931 H. J. Cadbury, *Eratus of Corinth*, *JBL* 50/2, 1931, 42–58.
- Calder 1912 W. M. Calder, *Colonia Caesarea Antiochea*, *JRS* 2, 1912, 78–109.
- Calder 1920 W. M. Calder, *Studies in Early Christian Epigraphy*, *JRS* 10, 1920, 42–59.
- Campanile 2002 M. D. Campanile, *Un iscrizione latina dei decurioni di Antiochia*, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M. Thomas (ed.), *Actes du Ier congres international sur Antioche de Pisidie*, Lyon 2002, 213–220.

- Carrington 1957 P. Carrington, *The early Christian Church* vol. 1, Cambridge 1957.
- Cheesman 1913 G. L. Cheesman, *The Family of the Caristanii at Antioch in Pisidia*, JRS 3, 1913, 253–266.
- Christol 2013 M. Christol, *L'oeuvre de Valerius Diogenes à Antioche de Pisidie: Compléments au dossier épigraphique sur les interventions urbanistiques*, ZPE 186, 2013, 279–287.
- Christol et al. 2001 M. Christol – T. Drewbear – M. Taşlıalan, *L'empereur Claude, le chevalier C. Caristanius Fronto Caesianus Iullus et culte imperial à Antioche de Pisidie*, Tyche 16, 2001, 1–20.
- Christol – Drew-Bear 1998a M. Christol – T. Drew-Bear, *Le Prince et ses représentants aux limites de l'Asie et de la Galatie: Un uouveau questeur et un nouveau proconsul d'Asie sous Septime Sévère*, CCGG 9, 1998, 141–164.
- Christol – Drew-Bear 1998b M. Christol – T. Drew-Bear, *Vétérans et soldats légionnaires à Antioche de Pisidie*, şurada: G. Paci (ed.), *Epigrafia Romana in Area Adriatica. Actes de la IXe Rencontre Franco-Italienne sur l'épigraphie du monde romain organizzata sotto il ptracinio dell'aiegl e del minister degli Affairi Esteri*, Macerata 10-11 Novembre 1995, Pisa – Roma 1998, 303–332.
- Christol – Drew-Bear 1999 M. Christol – T. Drew-Bear, *Antioche de Pisidie. Capitale provinciale et l'oeuvre de M. Valerius Diogenes*, AntTard 7, 1999, 39–71.
- Christol – Drew-Bear 2002 M. Christol – T. Drew-Bear, *Un nouveau notable d'Antioche de Pside et les prefets de duumviri de la colonie*, Anatolia Antiqua 10, 2002, 277–289.
- Christol – Drew-Bear 2004 M. Christol – T. Drew-Bear, *Caracalla et son médecin L. Gellius Maximus a Antioche de Pisidie*, şurada: S. Colvin (ed.), *The Greco-Roman East, Politics, Culture*, Cambridge 2004, 85–118.
- Christol – Drew-Bear 2007 M. Christol – T. Drew-Bear, *P. Anicius Maximus, Legat du Proconsul d'Afrique M(anius) Acilius Glabrio, et Les Grandes Families d'Antioche de Pisidie*, Anatolia Antiqua 15,

- 2007, 225–232.
- Christol – Drew-Bear 2009 M. Christol – T. Drew-Bear, Une famille de notabilité précoce à Antioche de Pisidie: les Volumnii, *L'Antiquité Classique* 78, 2009, 169–193.
- Churcin 2014 L. A. Churcin, The end of Local Magistrates in the Roman Empire, *Gerión* 32, 2014, 271–287.
- Collas-Heddeland 2002 E. Collas-Heddeland, Une famille bilingue d'Antioche, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M. Thomas (ed.), *Actes du Ier congrès international sur Antioche de Pisidie*, Lyon 2002, 169–175.
- Cohen 1978 G. M. Cohen, The Seleucid Colonies. Studies in Founding, Administration and Organization (*Historia Einzelschriften* 30), Wiesbaden 1978.
- Cohen 1991 G. M. Cohen, Katoikia, Katoikoi and Macedonians in Asia Minor, *Ancient Society* 22, 1991, 41–50.
- Cornell 2001 T. J. Cornell, s. v. Populus, şurada: S. Hornblower – A. Spawforth (ed.), *The Oxford Classical Dictionary*, Oxford 1999, 1224.
- Coşkun 2009 A. Coşkun, Das Edikt des Sex. Sotidius Strabo Libuscidianus und die Fasten der Statthalter Galatiens in augusteischer und tiberischer Zeit, *Gephyra* 6, 2009, 159–164.
- Coşkun 2012 A. Coşkun, Bibliographische Nachträge zu den Fasten der Provinz Galatien in augusteischer und tiberischer Zeit, *Gephyra* 9, 2012, 124–127.
- Crawford 1996 M. H. Crawford, *Roman Statutes*, vols. I-II, Londra 1996.
- Çokbankir 2010 N. Çokbankir, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asya Agonları ve Sporcuları*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2010.
- Dabrowa 2009 E. Dabrowa, Colonial Coinage and Religious Life of Roman Colonies, şurada: C. Wolff – Y. L. Bohec (ed.), *L'armée romaine et la religion sous le Haut-Empire Romain*, *Actes du quatrième Congrès de Lyon*, Paris 2009, 65–72.
- Darrouzès 1970 J. Darrouzès, Recherches sur les ΟΦΙΚΙΑ de le Église

- Byzantine, Paris 1970.
- Demirer 2004 Ü. DEMİRER, Pisidia Antiokheiası Büyük Bazilika Taban Mozaikleri, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004 Antalya.
- De Martino 1965 F. De Martino, Storia della costituzione romana, vol. IV/2, Napoli 1965
- Degryse et al. 2005 P. Degryse – J. Schneider – J. poblome – M. Waelkens – U. Haack – P. Muchez, A Geochemical Study of Roman to Early Byzantine Glass from Sagalassos, South-west Turkey, JAS 32/2, 2005, 287–299.
- Degrassi 1952 A. Degrassi, I fasti consolari dell' Impero Romano dal 30 av anti Cristo al 613 dopo Cristo, Roma 1952.
- Deininger 1965 J. Deininger, Die Provinziallandtage der römischen Kaiserzeit von Augustus bis zum Ende des 3. Jhs. N. Chr., Münih 1965.
- Demougin 1992 S. Demougin, Prosopographie des chevaliers Romains Julio-Claudiens (43 av. J.-C. – 70 ap. J.-C.) [Collection de l'Ecole Française de Rome 153], Roma 1992.
- Demougin 1999 S. Demougin at all, L'ordre équestre: histoire d'une aristocratie (IIe siècle av. J.-C.–IIIe siècle ap. J.-C.): Actes du colloque international organisé, Bruxelles – Leuven 5–7 Octobre 1995, Rome 1999.
- Dessau 1913 H. Dessau, A Roman Senator under Domitianu and Trajan, JRS 3, 1913, 301–309.
- Detschew 1957 D. Detschew, Die Thrakischen Sprachreste, Viyana 1957.
- Devijver 1976–1987 H. Dejiver, Prosopographia militiarum equestrum quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum I–III+Suppl., Leuven 1976–1987.
- Dejiver 1989 H. Dejiver, The Equestrian Officers of The Roman Imperial Army, Amsterdam 1989.
- Devijver 1996 H. Devijver, Locale Elite, Equestrians and Senators: A. Social History of Roman Sagalassos, Ancient Society 27, 1996, 105–162.
- Dobson 1978 B. Dobson, Die Primipilares: Entwicklung und Bedeutung,

- Laufbahnen und Persönlichkeiten eines römischen Offiziers-ranges, Bonn 1978.
- Dmitriev 2005 S. Dmitriev, *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Oxford 2005.
- Drew-Bear 1994 T. Drew-Bear, *Pisidia Antiocheia'sının Parlak Dönemlerini Yansıtan Yazıtlar*, AST 12, 1994, 13–17.
- Drew-Bear 1996 T. T. Drew-Bear, *Antiocheia ve Astra'da Yapılan Araştırmalar*, AST 13/2, 1996, 103–104.
- Drew-Bear 1997 T. Drew-Bear, *Pisidia Antiocheiası'ndan Yeni Yazıtlar*, AST 14/1, 1997, 73–78.
- Drew-Bear 1998 T. Drew-Bear, *Pisidia Antiokheia Yeni Yazıtlar*, AST 15/1, 1998, 361–366.
- Drew-Bear 1999 T. Drew-Bear, *Pisidia Antiokheia Tiyatrosunun Yazıtları*, AST 17/1, 1999, 209–214.
- Drew-Bear-Labarre 2002 T. Drew-Bear – G. Labarre, *Les Trois Statues de la Concorde a Antioche de Pisidie*, EA 34, 2002, 71–92.
- Eck 1970 W. Eck, *Senatoren Von Vespasian bis Hadrian. Prosopographische Untersuchungen mit Einschluss der Jahres- und Provinzialfasten der Staathalter*, Vestigia, Beiträge zur Alten Geschichte Band 13, Münih 1970.
- Eck 1979 W. Eck, *Die staatliche Organisation Italiens in der hohen Kaiserzeit*, Vestigia 28, Münih 1979.
- Eck 1982 W. Eck, *Jahres- und Provinzialfasten der senatorischen Staathalter von 69/70 bis 138/139*, Chiron 12, 1982, 281–362.
- Eck 2008 W. Eck, *Augustus*. Şurada: A. Barrett (ed.), *Lives of the Caesars*, Oxford 2008, 7–37.
- Eck – Pangerl 2005 W. Eck – A. Pangerl, *Neue Konsulndaten in Neuen Diplomen*, ZPE 152, 2005, 229–262.
- Eillers 2001 C. Eillers, *Roman Patrons of Greek Cities*, Oxford 2001.
- Elliot 2004 T. Elliot, *Epigraphic Evidence for Boundary Disputes in the Roman Empire*, University of North Carolina 2004.
- Elvers 1996 K. L. Elvers, *DNP I*, 1996, s. v. Anicus, 702–703.
- Engelmann 1977 H. Engelmann, *Zu Inschriften aus Ephesos*, ZPE 26, 1977, 154–156.

- Enßlin 1939 W. Enßlin, RE XVIII.1, 1939, 805 s. v. Optimus 2.
- Erol-Özdizbay 2012 A. Erol-Özdizbay, Agonistic Prize Crowns on the Coins of Perge, *Adalya* 15, 2012, 218–221.
- Ertekin 2013 E. Ertekin, Principatus Döneminde Lycia et Pamphylia Eyaleti'nde Görev Yapmış Olan *Curatores Rei Publicae* ve *Correctores*, *JASSS* 6/6, 2013, 497–524.
- Eyice 2002 S. Eyice, Thekla at Antioch, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşhahan – C. M. Thomas (ed.), *Actes du Ier congres international sur Antioche de Pisidie*, Lyon 2002, 111–122.
- Farnum 2005 J. H. Farnum, *The Positioning of the Roman Imperial Legions*, Oxford 2005.
- Feissel 1987 D. Feissel, Nouvelles données sur l'institution du πατήρ τῆς πόλεως. *Inscriptions de Cilicie*, Paris 1987, 215–220.
- Feldman 1991 L. H. Feldman, Abba Kolon and the Founding of Rome, *JQR* 81 1991, 239–266.
- Ferrary 1999 J–L. Ferrary, The Hellenistic World and Roman Political Patronage, şurada: P. Cartledge at all. (ed.), *Hellenistic Constructs: Essays in Culture, History, and Historiography*, Londra 1999, 105–119.
- Flacelière 1949 R. Flacelière, *Inscriptions de Delphes de l'époque imperiale*, BCH 73, 1949, 464–475.
- Forbes 1955 C. A. Forbes, Ancient Athletic Guilds, *CPh* 50/4 1955, 238–252.
- Forsythe 2012 G. Forsythe, *Time in Roman Religion One Thousand Years of Religious History*, New York 2012.
- Franke 2007 P. R. Franke, *Roma Döneminde Küçük Asya*, (çev. N. Baydur – B. T. Baydur), İstanbul 2007.
- Franke 1980 P. R. Franke, Zu den Homonoia-Münzen Kleinasiens, şurada: E. Olshausen (ed.), *Stuttgarter Kolloquium zur Historischen Geographie des Altertums* 1, 1980 (*Geographica Historica* 4), Stuttgart 1987, 81–102.
- French 1984 D. French, Roma Yolları ve Mil Taşları, *AST* 2, 1984, 123–129.

- French 1990 D. French, 1989 Roma Yolları Mil Taşları ve Yazıtları Araştırması, AST 8, 1990, 229–240.
- French 2012 D. French, Roman Roads and Milestones of Asia Minor, vol. 3.2: Galatia (British Institutes at Ankara, Electronic Monograph 2, 2012).
- French – Mitchell 1977 D. French – S. Mitchell, Roma İmparatorluğu’nun İlk Devrinde Pisidia’da Yollar ve Ulaşım, TAD 24/1, 1977, 213–218.
- Garnsey 1998 P. Garnsey, Cities, Peasants and Food in Classical Antiquity. Essays in Social and Economic History, Cambridge 1998.
- Geagen 1968 D. J. Geagen, Notes on the Agonistic Institutions of Roman Corinth, GRBS 4, 1968, 70–80.
- Gelzer et al. 1898 H. Gelzer – H. Hilgenfeld – O. Cuntz, Patrum Nicaenorum nomina latine, graece, coptice, syriace, arabice, armeniace, Leipzig 1898.
- Girard – Senn 1977 F. Girard – F. Senn, Les lois des romains, Napoli 1977.
- Gonzáles 1989 J. Gonzáles (ed.), Estudios sobre Urso Colonia Iulia Genetiva, Sevilla 1989.
- Gonzáles 2003 J. R. González, Historia del las legiones romanas, Madrid 2003.
- Gordon 2001 R. L. Gordon, s. v. Pontifex, DNP 10, Stuttgart 2001.
- Grant 1970 R. M. Grant, Augustus to Constantine the Thrust the Christian Movement into the Roman World, Londra 1970.
- Graindor 1927 P. Graindor Inscriptions attiques d’ époque romaine, BCH 51 1927, 245–328.
- Güven 1987 S. N. Güven, Anadolu’da Roma Takları, AST 4, 1987, 103–107.
- Gwynn 2012 D. M. Gwynn, Episcopal Leadership, şurada S. F. Johnson (ed.), The Oxford Handbook of Late Aniquity, Oxford 2012, 876–915.
- Halfmann 1979 H. Halfmann, Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr., Hypomnemata Heft 58, Göttingen 1979.
- Halfmann 1982 H. Halfmann, Die Senatoren aus den kleinasiatischen Provin-

- zen des römischen Reiches vom 1–3. Jahrhundert (Asia, Pontus-Bithynia, Lycia-Pamphylia, Galatia, Cappadocia, Cilicia), şurada: Epigrafia e ordine senatorio. Atti del colloquio internazionale AIEGL, Rom, 14–20 maggio 1981, Roma 1982, 603–649.
- Halfman 1986 H. Halfmann, *Itinera Principum. Geschichte und Typologie der Kaiserreisen im Römischen Reich*, Stuttgart 1986.
- Halfmann 2007 H. Halfmann, *Italische Ursprünge bei Rittern und Senatoren aus Kleinasien*, şurada: G. Urso (ed.), *Tra Oriente e Occidente Indigeni, Greci e Romani in Asia Minore*, Atti del convegno internazionale Cividale del Friuli, 28–30 settembre 2006, Pisa 2007, 167–187.
- Hamilton 1842 W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor; Pontus and Armenia II*, Londra 1842.
- Hansen 1994 G. W. Hansen, *Galatia*. Şurada: D. J. W. Gill – C. Gempf (ed.), *The Book of Acts in Its Graeco-Roman Setting*, Michigan 1994, 377–396.
- Hardie 1912 M. Hardie, *The Shrine of Men Askaenos at Pisidian Antioch*, JHS 32, 1912, 111–150.
- Hellenkemper – Hild 2004 H. Hellenkemper – F. Hild, *Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien* (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 320), Viena 2004.
- Heppding 1907 H. Heppding, *Die Arbeiten zu Pergamon 1904–1905*, MDAI(A) 32, 1907, 241–417.
- Hermansen 1978 G. Hermansen, *The Population of Imperial Rome: The Regionaries*, Historia 27, 1978, 129–168.
- Hild 2008 *Die Via Sebaste in Kleinasien*, şurada: C. Stavrakos – A.-K. Wassiliou – M. K. Krikorian (ed.), *Hypermachos. Studien zu Byzantinistik, Armenologie und Georgistik. Festschrift für Werner Seibt zum 65. Geburtstag*, Wiesbaden 2008, 59–71.
- Hild – Restle 1981 F. Hild – M. Restle, *Tabula Imperii Byzantini 2: Kappadokien* (Denkschriften ÖAW, phil.-hist. Kl. 149), Viena 1981.
- Hoet-van Cauwenberghe 2002 C. Hoet-van Cauwenberghe, *Statius Anicius, Decurion d'Antioche*, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M.

- Thomas (ed.), *Actes du Ier congrès international sur Antioche de Pisidie*, Lyon 2002, 153–167.
- Holder 1980 P. A. Holder, *Studies in the Auxilia the Roman army from Augustus to Trajan*, Oxford 1980.
- Holleaux 1907 M. Holleaux, *Inscriptions de Priène*, BCH 31, 1907, 382–388.
- Holtheide 1983 B. Holtheide, *Römische Bürgerrechtspolitik und römische Neubürger in der Provinz Asia*, Freiburg 1983.
- Honigmann 1939 E. Honigmann, *La liste originale des pères de Nicée*, Byzantion 14, 1939, 17–76.
- Horsley 2000 G. H. R. Horsley, *Homer in Pisidia: Aspects of the History of Greek Education in a remote Roman Province*, Antichthon 34, 2000, 46–81.
- Hum 1999 C. Hum, *Advocates*, surada: G. W. Bowersock at all (ed.), *Late Antiquity: A Guide to the Postclassical World*, Cambridge 1999, 277–278.
- Hüttl 1933 W. Hüttl, *Antoninus Pius*, Prag 1933.
- Imhoof – Blümer F. Imhoof-Blumer, “Zur griechischen und römischen Münzkunde”, SNR 14, 1908, 70-86.
- İnan 1970 J. İnan, 1970 Kremna Kazısı Raporu, TAD 19/2, 1970, 51–97.
- İnan – Rosenbaum 1966 J. İnan – E. Rosenbaum, *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor*,
- Jones 1954 A. H. Jones, *The Date and the Value of the Verona List*, JRS 44, 1954, 21–29.
- Jones 1964 A. H. M. Jones, *The Later Roman Empire, 284 – 602. A Social and Economic and Administrative Survey*, Oxford 1964.
- Jones 1966 A. H. M. Jones, *The Greek City from Alexander to Justinian*, Oxford 1966.
- Jones 1982 C. P. Jones, *A Family of Pisidian Antioch*, Phoenix 36/3, 1982, 264-271.
- Jones 2002 B. W. Jones, *The Emperor Domitian*, Londra 2002.
- Jordon 1871–1907 H. Jordon, *Topographie der Stadt Rom im Alterthum I–II*, Berlin 1871–1907.
- Junkelmann 2000 M. Junkelmann, *Familia Gladiatoria. Die Helden des*

- Amphitheaters, şurada: E. Köhne – C. Ewigleben (ed.), Caesaren und Gladiatoren. Die Macht der Unterhaltung im antiken Rom, Mainz 2000, 39–80.
- Jüthner 1902 J. Jüthner, Die Augusteia in Olbasa, WS 24, 1902, 285–291.
- Karaman 1991 D. Karaman, Yalvaç Tarihi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1991.
- Karakostas 2001 J. V. Karakostas, Justice and Games: The Brabeus, şurada: R. W. Wallace – M. Gagarin (ed.), Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte, Evanston, Illinois, 5.–8. September 2001 (Akten der Gesellschaft für Griechische und Hellenistische Rechtsgeschichte Band 16), Viyana 2005, 303–315.
- Karlowa 1885 O. Karlowa, Römische Rechtsgeschichte I, Leipzig 1885.
- Karlowa 1901 O. Karlowa, Römische Rechtsgeschichte II, Leipzig 1901.
- Katsari – Mitchell 2008 C. Katsari – S. Mitchell, The Roman Colonies of Greece and Asia Minor. Questions of State and Civic Identity, Atheneum 95, 2008, 219–247.
- Kaya 2005 M. A. Kaya, Anadolu’da Galatlar ve Galatya Tarihi, İzmir 2005.
- Kaya 2000 M. A. Kaya, Suriye Krallığı’nın Büyük Menderes Havzası’ndaki Kolonileri, Tarih İncelemeleri Dergisi 15, 2000, 121–136.
- Kaweru – Rehm 1914 G. Kaweru – A. Rehm, Das Delphinion in Milet, Berlin 1914.
- Kolb 1974 F. Kolb, Zur Geschichte der Stadt Hierapolis in Phrygien: Die Phylleninschriften im Theater, ZPE 15, 1974, 255–270.
- Kearsley 2002 R. A. Kearsley, Cult of the Dioskouroi, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M. Thomas (ed.), Actes du Ier congrès international sur Antioche de Pisidie, Lyon 2002, 401–415.
- Keil 1953 J. Keil, Vertreter der zweiten Sophistik in Ephesos, JÖAI 40, 1953, 5–26.
- Keppie 1984 L. Keppie, The Making of the Roman Army From Republic to Empire, Londra 1984.
- Keppie 2000 L. Keppie, Legions and Veterans, Roman Army Papers 1971–

- 2000, Stuttgart 2000.
- Kern 1900 O. Kern, Die Inschriften von Magnesia am Meander, Berlin 1900.
- Kienast 1990 D. Kienast, Römische Kaisertabelle. Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie, Darmstadt 1990
- Kirbihler 2008 F. Kirbihler, Les grands-prêtres d'Éphèse: aspects institutionnels et sociaux de l'asiarchie, şurada: A. D Rizakis – F. Camia (ed.), Pathways to Power Civic: Elites in the Eastern Part of the Roman Empire, Atina 2008, 107–149.
- Klose 1987 D. O. A. Klose, Die Münzprägung von Smyrna in der Römischen Kaiserzeit, Berlin 1987.
- Knibbe 1972–1975 D. Knibbe, Neue Inschriften aus Ephesos IV, JÖAI 50, 1972–1975, 1–80.
- Kontoleon 1889 A. E. Kontoleon, ΕΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΣΟΝΟΣ ΑΣΙΑΣ, MDAI(A) 14, 1889, 88–114.
- Kornemann 1900 E. Kornemann, RE IV, s. v. *Colonia*, Stuttgart 1900.
- Kornemann 1933 E. Kornemann, RE XVI, s. v. *Municipium*, Stuttgart 1933.
- Kornemann 1939 E. Kornemann, RE XVIII, s. v. *Oppidum* Stuttgart 1939.
- Kriekhaus 2006 A. Kriekhaus, Senatorische Familien und ihre patriae (1./2. Jahrhundert n. Chr.), Hamburg 2006.
- Krzanowska 1970 A. Krzanowska, Monnaies coloniales d'Antioche de Pisidie, Warszawa 1970.
- Kubitschek 1894 W. Kubitschek, RE I, s. v. *Aedilis*, Stuttgart 1894.
- Kübler 1901 B. Kübler, RE IV.2, s. v. *Decurio*, Stuttgart 1901.
- Labarre – Drew-Bear 2002 G. Labarre – Th. Drew-Bear, Les trios statues de la concorde à Antioche de Pisidie, EA 34, 2002, 71–92.
- Labarre – Özsait 2006 G. Labarre – M. Özsait, Nouveaux *duoviri* d'Antioche de Pisidie et dédicaces au dieu Men, Anatolia Antiqua 16, 2008, 153–163.
- Labarre – Özsait 2007 G. Labarre – M. Özsait, Une salle de banquet pour Men et les *Volumnii* d'Antioche de Pisidie, DHA 33/2, 2007, 91–114.
- Labarre – Özsait 2008 G. Labarre – M. Özsait, Nouveaux *duoviri* d'Antioche de Pisidie et dédicaces au dieu Men, Anatolia Antiqua, 16/2008, 153–163.

- Laffi 2007 U. Laffi, *Colonie e Municipi Nello Stato Romano*, Storia e Letteratura 239, Roma 2007.
- Lambrechts 1936 P. Lambrechts, *La composition du Sénat romain, de l'accession au trône d'Hadrien à la mort de Commode*, 117–192, Paris 1936.
- Lane 1964 E. Lane, *A Re-Study of The God Men*, Berytus 15, 1964, 1–58.
- Lane 1967 E. Lane, *A Re-Study of The God Men*, Berytus 17, 1967, 81–106.
- Lane 1971 E. Lane, *Corpus Monumentorum Religionis Die Menis I*, Leiden 1971.
- Lane 1975 E. Lane, *Corpus Monumentorum Religionis Die Menis II*, Leiden 1975.
- Lane 1975 E. Lane, *The Italian Connection: An Aspect of the Cult of Men*, *Numen* 22/3 1975, 235–239.
- Lane 1976 E. Lane, *Corpus Monumentorum Religionis Die Menis III*, Leiden 1976.
- Lane 1978 E. Lane, *Corpus Monumentorum Religionis Die Menis IV*, Leiden 1978.
- Langhammer 1973 W. Langhammer, *Die rechtliche und soziale Stellung der Magistratus Municipales und der Decuriones: in der Übergangsphase der Städte von sich selbstverwaltenden Gemeinden zu Vollzugsorganen des spätantiken Zwangsstaates (2.-4. Jahrhundert der römischen Kaiserzeit)*.
- Laniado 2002 A. Laniado, *Recherches sur les notables municipaux dans l'Empire protobyzantin (Travaux et mémoires. Monographies 13)*, Paris 2002.
- Laporte 2000 J.-P. Laporte, *La Legio VIIa et la deduction des colonies augusteennes de Cesarienne*, *şurada: şurada: Y. Le Bohec – C. Wolff (ed.), Les légions de Rome sous le Haut-Empire. Actes du congrès de Lyon (17-19 septembre 1998)*, Lyon 2000, 555–579.
- Le Quien 1740 M. Le Quien, *Oriens Christianus I–III*, Paris 1740.
- Leschhorn 1992 W. Leschhorn, *Die Anfänge der Provinz Galatia*, *Chiron* 22,

- 1992, 315–336.
- Levick 1958a B. Levick, Two Pisidian Colonial Families, JRS 48, 1958, 74–78.
- Levick 1958b B. Levick, An Honorific Inscription from Pisidian Antioch, AS 8, 1958, 219–222.
- Levick – Jameson 1964 B. Levick – S. Jameson, C. Creperius Gallus and his Gens, JRS 54, 97–106.
- Levick 1965 B. Levick, Two Inscriptions from Pisidian Antioch, AS 15, 1965, 53–62.
- Levick 1967a B. Levick, Unpublished Inscriptions from Pisidian Antioch, AS 17, 1967, 101–121.
- Levick 1967b B. Levick, Roman Colonies in Southern Asia Minor, Oxford 1967.
- Levick 1968a B. Levick, RE Suppl. XI, 1968, 49–61 s. v. Antiocheia.
- Levick 1968b B. Levick, RE Suppl. XI, 1968, 859–871 s. v. Komama.
- Levick 1970a B. Levick, Dedications to Men Askaenos, AS 20, 1970, 37–50.
- Levick 1970b B. Levick, RE Suppl. XII, 1970, 990–1006 s. v. Parlais.
- Levick 1971 B. Levick, The table of Men, JHS 91, 1971, 80–92.
- Levick 1999 B. Levick, Tiberius the Politician, London – New York 1999.
- Libenam 1900 W. Liebenam, Städteverwaltung in römischen Kaiserresich, Leipzig 1900.
- Liebenam 1905 W. Liebenam, RE V, s. v. Duovir, Stuttgart 1905.
- Lintott 1999 A. Lintott, The Constitution of the Roman Republic, Oxford 1999.
- Lott 2004 J. B. Lott, The Neighborhoods of Augustan Rome, Cambridge 2004.
- Luzzatto 1950 G. I. Luzzatto, Appunti sul ius Italicum, RIDA 5, 1950, 79–110.
- Magdalino 1991 P. Magdalino, Anagnostes. Şurada: A. P. Kazhdan et al (ed.), The Oxford of Byzantium, Oxford 1991, 84.
- Mackie 1983 N. Mackie, Local Administration in Roman Spain A. D 14–212, Oxford 1983.
- Macro 1980 A. D. Macro, The Cities of Asia Minor under the Roman

- Imperium, ANRW II. 7. 2 (1980): 658–697.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor I–II*, Princeton 1950.
- Malavolta 1985 M. Malavolta, *Ius Italicum*, şurada: E. De Ruggiero (ed.), *Dizionario epigrafico di antichità romane*, vol. IV fasc. 74, Roma 1985, 2333–2339.
- Mann 1983 J. C. Mann, *Legionary Recruitment and Veteran Settlement During the Principate*, Londra 1983.
- Marek 2003 Chr. Marek, *Pontus et Bithynia. Die römischen Provinzen im Norden Kleinasien*, Mainz 2003.
- Marquardt 1881–85 J. Marquardt, *Römisches Staatverwaltung I–III*, Leipzig 1881–1885.
- Martindale 1980 J. R. Martindale *The Prosopography of the Later Roman Empire: A.D. 395–527*. Cambridge 1971.
- Mastino 2014 A. Mastino, L. Cossonius L. F. Stell(latina tribu) Gallus Vecilius Crispinus Mansuanius Marcellinus Numisius Sabinus pro consule provinciae Sardiniae e la constitutio del Forum Traiani, *Geriön* 32, 2014, 199–223.
- Maxfield 1981 V. A. Maxfield, *The Military Decorations of the Roman Army*, Berkeley – Los Angeles 1981.
- Mendel 1914 G. Mendel, *Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines*, Constantinople 1914.
- Millar 1990 F. G. Millar, *The Roman Coloniae of the Near East: a Study of Cultural Relations*, şurada: H. Solin – M. Kajava (ed.), *Roman Eastern Policy and Other Studies in Roman History. Proceedings of a Colloquium at Tvärminne 2–3 October 1987 (Societas Scientiarum Fennica Commentationes Humanarum Litterarum 91)*, Helsinki 1990, 7–58.
- Millar 1999 F. G. Millar, *Civitates Liberae, Coloniae and Provincial Governors under the Empire*, *Mediterraneo Antico* 2, 1999, 95–103.
- Milner 1998 N. P. Milner, *An Epigraphical Survey in the Kibyra-Olbasa Region Conducted by A.S. Hall*, Ankara 1998.
- Mitchell 1976 S. Mitchell, *Requisitioned transport in the Roman Empire: A new Inscription from Pisidia*, *JRS* 66, 1976, 106–131.

- Mitchell 1979 S. Mitchell, Iconium and Ninica: Two Double Communities in Asia Minor, *Historia* 28/4, 1979, 409–438.
- Mitchell 1980 S. Mitchell, Population and the Land in Roman Galatia, *şurada: ANRW II.7.2* 1980, 1053–1081.
- Mitchell 1982 S. Mitchell, The Life of Saint Theodotus of Ancyra, *AS* 32 1982, 93–113.
- Mitchell 1988 S. Mitchell, Maximinus and the Christians in A.D 312: A New Latin Inscriptions, *JRS* 78, 1988, 105–124.
- Mitchel 1993 S. Mitchell, *Anatolia, Land, Men and Gods in Asia Minor I–II: The Celts in Anatolia and Impact of Roman Rule*, Oxford–New York 1993.
- Mitchell 1994 S. Mitchell, Three Cities in Pisidia, *AS* 44, 1994, 129–148.
- Mitchell 1995 S. Mitchell, *Cremna in Pisidia An Ancient in Peace and in War*, Londra 1995.
- Mitchell – Waelkens 1998 S. Mitchell – M. Waelkens, *Pisidian Antioch, The Site and its Monuments*, Londra 1998.
- Mitford 1947 T. B. Mitford, Notes on Some Published Inscriptions from Roman Cyprus, *ABSA* 42 (1947): 201–230.
- Mommsen 1952 T. Mommsen, *Römisches Staatsrecht* vol. I, II, III., Graz 1952.
- Mommsen 1905 T. Mommsen, *Die Stadtrechte der latinischen Gemeinden Salpensa und Malaca in der Provinz Baetica, Gesammelte Schriften I*, Berlin 1905, 265–382.
- Mowery 2006 R. L. Mowery, Paulus and Caristanus at Pisidian Antioch, *Biblical Studies* 87, 223–242.
- Muscalu 2011 B. Muscalu, Lucius Caesennius Sospes, an Amicius Domitiani?, *Scripta Classica*, 2011, 311–319.
- Münzer 1929 F. Münzer, *RE* II, 6, 1929, s. v. Statius, col. 2213–2214.
- Nicols 1980 J. Nicols, Pliny and The Patronage of Communities, *Hermes* 118, 1980, 365–385.
- Nicols 2014 J. Nicols, *Civic Patronage in the Roman Empire (Mnemosyne Supp. Vol 365)*, Boston 2014.
- Nollé 1995 J. Nollé, *Colonia und Socia der Römer. Ein neuer Vorschlag zur Auflösung der Buchstaben SR auf den Münzen von*

- Antiocheia von Pisidien, şurada: C. Schubert – K. Brodersen (ed.), Rom und der Griechische Osten. Festschrift für Hatto H. Schmitt zum 65. Geburtstag, Stuttgart 1995, 350–370.
- Nutton 1971 V. Nutton, L. Gellius Maximus, Physician and Procurator, CQ 21, 1971, 262–272.
- Oertel 1921 F. Oertel, RE XI, 1,2, 1921, s. v. Katoikoi, col. 2–26
- Oktan – Şaroğlu 2014 M. Oktan – G. Şaroğlu, Eine neue Widmungsinchrift des Statthalters Valerius Diogenes für Konstantin den Großen aus dem pisidischen Antiochia, Adalya 17, 2014, 209–220.
- Ossi 2011 A. J. Ossi, The Arch of Hadrian and Sabina at Pisidian Antioch: Imperial Associations Ritual Connections and Civic Euergetism, şurada: E. K. Gazda – D. Y. Ng (ed.), Building a New Rome: The Imperial Colony of Pisidian Antioch (25 BC – AD 700), Ann Arbor 2011, 85–108.
- Öğüt 2006 S. P. Öğüt, Principatus Dönemi Küçük Asia’ında Gösteriler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- Özlem – Aytaçlar 2006 P. Özlem – Aytaçlar, Yazıtlar ve Antik Kaynaklar Işığında Batı Anadolu’da Entelektüeller, İstanbul 2006.
- Özcan 2008 A. Özcan, Pisidia Bölgesinde Roma İmparatorluğunun Yapı Propagandası ve Politikası, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.
- Özsait 1985 M. Özsait, Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi, İstanbul 1985.
- Öztürk 2012 N. Öztürk, Hıristiyanlığın İlk Yıllarında Akdeniz Ülkelerini Etkisi Altına Alan Kadın: Thekla, Fe Dergi: Feminist Eleştiri 4/1, 2012, 42–49.
- Pace 1921 B. Pace, Barla, ASAA 3, 1921, 45–50.
- Pailler 1985 J.-M. Pailler, Rome au cinq régions?, MEFRA 97, 1985, 785–797.
- Paoli 1938 J. Paoli, “Marsyas et le ‘ius Italicum’” Mél Rome 55, 1938, 96–130.
- Papadakis 1991 A. Papadakis, s. v. Deacon, şurada: A. P. Kazhdan et al. (ed.),

- The Oxford Dictionary of Byzantium, Oxford 1991, 592.
- Parke – Wormell 1956 H. W. Parker – D. E. W. Wormell, *The Delphic Oracle*, vol. 1, Oxford 1956.
- Parker 1928 H.M.D. Parker, *The roman Legions*, Oxford 1928.
- Parker 2013 B. Parker, 'Works of the Law' and the Jewish Settlement in Asia Minor, *JGRChJ* 9, 2013, 42–96.
- Paunov – Roxan 1997 E. I. Paunov – M. Roxan, The Earliest Extant Diploma of Thrace A.D. 114, *ZPE* 119, 1997, 269–279.
- Peek 1980 W. Peek, *Griechische Versinschriften aus Kleinasien*, Viyana 1980.
- Peker 2012 G. Peker, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pamphylia'da Kent Memuriyetleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2012.
- Pelgrom 2012 J. Pelgrom, *Colonial Landscapes*, Leiden 2012.
- Perez 2015 A. B. Perez, Apamea and the integration of a Roman Colony in Western Asia Minor, şurada: S. T. Roselaar (ed.), *Processes of Cultural Change and Integration in the Roman World*, Leiden 2015, 136–153.
- Pflaum 1953 H.G. Pflaum, La Chronologie de la Carrière de L. Caesennius Sospes, *Historia* 2/4, 1954, 431–450.
- Platner – Ashby 1929 S. B. Platner – T. Ashby, *A Topographical Dictionary of Rome*, Oxford 1929.
- Pleket 1973 H. W. Pleket, Some Aspects of the History of the Athletic Guilds, *ZPE* 10, 1973, 197–227.
- Potter 1996 D. Potter, Palmyra and Rome: Odaenathus' Titulature and the use of the Imperium Maius, *ZPE* 113, 1996, 271–285.
- Premmerstein 1918 A. v. Premmerstein, *RE* X 1918, s. v. Ius Italicum.
- Price 2004 S. R. F. Price, *Rituals and Power: The Roman Imperial Cult in Asia Minor*, Cambridge University Press 1984.
- Price 2004 S. R. F. Price, *Ritüel ve İktidar: Küçük Asya'da Roma İmparatorluk Kültü* (çev. T. Esin), Ankara 2004.
- Puech 2002 B. Puech, *Orateurs et Sophistes Grecs Dans Les Inscriptions D'époque Impériale*, Paris 2002.

- Ramsay 1885 W. M. Ramsay, Notes and Inscriptions from Asia Minor, AJAHFA 1, 1885, 138–151.
- Ramsay 1888 W. M. Ramsay, Antiquites of Southern Phrygia and the Border Lands (II), AJAHFA 4, 1888, 6–21.
- Ramsay 1892 W. M. Ramsay, The Church in the Roman Empire Before A.D. 170, Londra 1892.
- Ramsay 1895–1897 W. M. Ramsay, Cities and Bishoprics of Phrygia being an Essay of the Local History of Phrygia from the Earliest Times to the Turkish Conquest I–II, Oxford 1895–1897.
- Ramsay 1905 W. M. Ramsay, Lycaonian and Phrygian Notes, CR 19/7, 1905, 413–429.
- Ramsay 1911–12 W. M. Ramsay, Sketches in the Religious Antiquites of Asia Minor, ABSA 18, 1911–12, 37–79.
- Ramsay 1912 W. M. Ramsay, The Tekmoreian Guest-Friends, JHS 32, 1912, 151–170.
- Ramsay 1916 W. M. Ramsay, Colonia Caesarea (Pisidian Antioch) in the Augustan Age, JRS 6, 1916, 83–134.
- Ramsay 1917 W. M. Ramsay, Studies in the Roman Province Galatia I. The Homanadeis and the Homanadensian War, JRS 7, 1917, 229–283.
- Ramsay 1918 W. M. Ramsay, Studies in the Romam Province Galatia: II. Dedications at the Sanctuary of Colonia Caesarea, JRS 8, 1918, 107–145.
- Ramsay 1924 W. M. Ramsay, Studies in the Roman Studies Province Galatia. VI Some Inscriptions of Colonia Caesarea Antiochea, JRS 14, 1924, 172–205.
- Ramsay 1930 W. M. Ramsay Anatolica Quaedam, JHS 50, 1930, 263–287.
- Ramsay 1933 W. M. Ramsay, Review of Supplementum Epigraphicum Graecum: Vol. V, JHS 53, 1933, 313–318.
- Ramsay 1941 W. M. Ramsay, The Social Basis of Roman Power in Asia Minor, Aberdeen 1941.
- Reid 1913 J. S. Reid, The Municipales of the Roman Empire, Cambridge 1913.
- Reitzenstein 2011 D. Reitzenstein, Die lykischen Bundespriester. Repräsentation

- der kaiser-zeitlichen Elite Lykiens (Klio. Beihefte Neue Folge Band 17), Berlin 2011
- Rémy 1986 B. Rémy, L'Évolution administrative de l'Anatolie aux trois premiers siècles de notre ère (Collection du Centre d'Études Romaines et Gallo-Romaines, 5), Lyon 1986.
- Rémy 1989 B. Rémy, *Varia Anatolica II: Les Carrieres Senatoriales dans les Provinces Romaines D'Anatolie au Haut-Empire* (31 av. J.C.–284 ap. J.C. Pont – Bythinie, Galatie, Cappadoce, Lycie–Pamphylie et Cilicie), İstanbul – Paris 1989.
- Reynolds 1959 J. Reynolds, Adoption of Patrons by Cities in the Roman World, *RBPh* 37/4, 1959, 1149–1152.
- Ritti 1985 T. Ritti, *Hierapolis. Scavi e ricerche I: Fonti letterarie ed epigrafiche*. Roma 1985.
- Ritterling 1925 E. Ritterling, *RE* XII,2, 1925, 1329–1829 s. v. Legio.
- Ritterling 1928 E. Ritterling, Münze aus Antiochia Pisidiae, *ZfN* 38, 1928, 56–58.
- Robert 1927 L. Robert, Études d'épigraphie grecque, *Revue de Philologie* 53, 1927, 97–132.
- Robert 1928 L. Robert, Études Épigraphiques, Première Série, *BCH* 52, 1928, 407–425.
- Robert 1937 L. Robert, *Etudes Anatoliennes, Recherches sur les Inscriptions Grecques de l'Asie Mineure*, Paris 1937.
- Robert 1940 L. Robert, *Les Gladiateurs dans l'Orient grec*, Paris 1940.
- Robert 1948 L. Robert, Anadolu'nun Eskiçağ Şehirleri, *DTCFD* 6/5, 1948, 531–542.
- Robert 1949 L. Robert, *Hellenica VII*, Paris 1949.
- Robert 1963 L. Robert, Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine, Paris 1963.
- Robert 1973 L. Robert, Sur des inscriptions de Délos: 1. Sur un proxène d'Antioche de Carie, şurada: Études déliennes (*BCH Suppl.* 1), Paris 1973, 435–466.
- Robert 1982 L. Robert, Une vision de Perpétue martyre à Carthage en 203, *CRAI* 1982, 228–276.
- Robert 1983 L. Robert, Documents d'Asie Mineure, *BCH* 107, 1983, 497–599.

- Robert 1984 L. Robert, Documents d'Asie Mineure, BCH 108, 1984, 457–532.
- Robert – Robert 1955 J. Robert – L. Robert, Deux inscriptions de Carie, şurada: Mélanges Isidore Lévy (Université libre de Bruxelles. Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves 13), Brüksel 1955, 553–568.
- Robinson 1924 D. M. Robinson, A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and at Sizma, AJA 28, 1924, 435–444.
- Robinson 1925 D. M. Robinson, Notes on Inscriptions from Antioch in Pisidia, JRS 15, 1925, 253–262.
- Robinson 1926a D. M. Robinson, Greek and Latin Inscriptions from Asia Minor, TAPhA 57 1926, 195–237.
- Robinson 1926b D. M. Robinson, The Res Gestae Divi Augusti as Recorded on the Monumentum Antiochenum, AJPh 47/1, 1926, 1–54.
- Robinson 1992 O. F. Robinson, Ancient Rome, City Planning and Administration, Londra – New York 1992.
- Roisman – Worthington – Waterfield 2015 J. Roisman – I. Worthington – R. Waterfield, Live of Attic Orators, Text from Pseudo-Plutarch, Photius and the Suda, Oxford 2015.
- Roselaar 2011 S. Roselaar, Colonies and Processes of integration in the Roman Republic, MEFRA 123, 2011, 527–555.
- Rostovtzeff 1941 M. Rostovtzeff, The Social and Economic History of the Hellenistic World, Oxford 1941
- Rouché 1981 C. Rouché, Asia and Aphrodisias in the Third Century, JRS 71, 1981, 103–120.
- Rouché 1993 C. Rouéche, Performers and Partisans at Aphrodisias in the Roman and Late Roman Periods, (with appendix IV by Nathalie de Chaisemartin), (Journal of Roman Studies Monographs 6), 1993.
- Rubin 2011 B. Rubin, “Ruler Cult and Colonial Identity: The Imperial Sanctuary at Pisidian Antioch”. Eds. E. Gazda *et al.*, *Building a New Rome: The Imperial Colony of Pisidian Antioch (25 BC – AD 700)*. Ann Arbor (2011) 33-60
- Saffrey 1988 H. D. Saffrey, Un nouveau Duovir à Antioche de Pisidie, AS 38, 1988, 67–69.

- Salomies 2001 O. Salomies, Roman Nomina in the Greek East Observations on some Recently Published Inscriptions, *Arctos* 35, 2001, 139–174.
- Salomies 2006 O. Salomies, Roman Names in Pisidian Antioch Some Observations, *Arctos* 40, 2006, 91–107.
- Salomies 1987
- Sartre 2001 M. Sartre, Les colonies romaines dans le monde grec. Essai de synthèse, *Electrum* 5, 2001, 111–152.
- Schalit 1960 A. Schalit, The Letter Antiochus III to Zeuxis Regarding the Establishment of Jewish Military Colonies in Phrygia and Lydia, *JQR* 50/4, 1960, 289–318.
- Schumacher 1978 L. Schumacher, Die vier hohen römischen Priesterkollegien unter den Flavien, den Antonien und den Severen (69–235 n. Chr.), *ANRW* 16. 1, 1978, 655–819.
- Schuler 1996 C. Schuler, Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien (*Vestigia Beiträge zur Alten Geschichte* 50), München 1996.
- Schulten 1912 A. Schulten, *RE* VII, s.v. Forum, 1912.
- Schultze 1922–1926 V. Schultze, *Altchristliche Städte und Landschaften*, II: Kleinasien 1–2, Gütersloh 1922–1926.
- Schumacher 1973 L. Schumacher, Prosopographische Untersuchungen zur Besetzung der vier hohen römischen Priesterkollegien im Zeitalter der Antonine und Severer (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Mainz 1973).
- Schürer 1986 E. Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ (175 B.C.–A. D. 135)*, vol III, part I, Edinburgh 1986.
- Sherk 1951 R. K. Sherk, *The Legates of Galatia from Augustus to Diocletian*, Baltimore 1951.
- Sherk 1979 R. K. Sherk, A Chronology of the Governors of Galatia, A.D. 112–285, *AJPh* 100/1, 1979, 166–175
- Sherk 1980 R. K. Sherk, Roman Galatia: The Governors from 25 B.C. to A. D. 114, *ANRW* II.7/2, 1980, 954–1052.
- Sherwin-White 1966 A. N. Sherwin-White, *The Letters of Pliny. A Historical and*

- Social Commentary, Oxford 1966.
- Sherwin-White 1996 A. N. Sherwin-White, *The Roman Citizenship*, Oxford 1996.
- Sickinger 1999 J. P. Sickinger, *Public Records and Archives in Classical Athens*, Londra 1999.
- Small 1982 J. P. Small, *Cacus and Marsyas in Etrusco-Romand Legend*, Princeton – New Jersey 1982.
- Safreyy 1988 H.D. Safreyy, *Un nouveau Duovir a Antioche de Piside*, AS 38, 1988, 67–69.
- Somer 2003 P. Somer, *Roma Hukukunda Vergilendirme*, şurada: S. Öztekin – M. K. Yıldırım – N. Deren–Yıldırım (ed.), Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul 2003, 697–716.
- Speidel 1980 M.P. Speidel, *Legionaries from Asia Minor*, ANRW II. 7/2, 1980, 730–746.
- Spitzl 1984 T. Spitzl, *Lex Municipii Malacitani*, Münih 1984.
- Stein 1915 A. Stein, *Untersuchungen zur Geschichte und Verwaltung Ägyptens unter römischer Herrschaft*, Stuttgart 1915.
- Stein 1927 A. Stein, *Der römische Ritterstand, ein Beitrag zur Social- und Personengeschichte des römischen Reiches* (Münchner Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte 10), Münih 1927.
- Steinwenter 1918 Steinwenter, RE X, 1918 Stuttgart, s. v. *Iurisdictio*
- Stek 2008 T. D. Stek, *Sanctuary and Society in Central-Southern Italy (3rd to 1st centuries BC) A Study into Cult Places and Cultural Change after the Roman Conquest of Italy*, Universiteit van Amsterdam 2008.
- Sterrett 1888a J. R. S. Sterrett, *The Wolfe expedition to Asia Minor*, Boston 1888
- Sterrett 1888b J. R. S. Sterrett, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*, Boston 1888.
- Strobel 1994a K. Strobel, *Zeitgeschichte unter den Antonien: Die Historiker des Partherkrieges Des Lucius Verus*, şurada: ANRW 34/2, 1994, 1315–1360.
- Strobel 1994b K. Strobel, *Keltensieg und Galatersieger*, şurada: E. Schwertheim (ed.), *Forschungen in Galatien (Asia Minor*

- Studien XII), Bonn 1994, 67–96.
- Strobel 1996 K. Strobel, *Die Galater*, Berlin 1996.
- K. Strobel, *Zur Geschichte der Legiones V (Macedonica) und VII (Claudia pia felix) in der frühen Kaiserzeit und zur Stellung der Provinz Galatia in der augusteischen Heeresgeschichte*, şurada: Y. Le Bohec – C. Wolff (ed.), *Les légions de Rome sous le Haut-Empire. Actes du Congrès de Lyon (17-19 septembre 1998)*, Lyon 2000, 515–528.
- Sugliano 2005 A. Sugliano, *La Composizione Civica delle Colonie Romane d'Asia Minore*, şurada: M. G. A. Bertinelli – A. Donati (ed.), *Il cittadino, lo straniero, il barbaro, fra integrazione ed emarginazione nell'antichità. Atti del Incontro Internazionale di Storia Antica (Genova 22–24 maggio 2003)*, Roma 2005, 437–452.
- Syme 1958 R. Syme, *Tacitus I-II*, Oxford 1958.
- Syme 1937 R. Syme, *Pamphylia from Augustus to Vespasian*, *Klio* 30, 1937, 227–231 (= *Roman Papers I*, Oxford 1979, 42–46)
- Syme 1977 R. Syme, *The Enigmatic Sospes*, *JRS* 67, 1977, 38–49.
- Syme 1984 R. Syme, *P. Calvisius Ruso One Person or Two*, *ZPE* 56, 1984, 173–192.
- Syme 1987 R. Syme, *Isaura and Isaura: Some Problems*, şurada: E. Frézouls (ed.), *Sociétés urbaines, sociétés rurales dans l'Asie Mineure et la Syrie hellénistiques et romaines (Actes du colloque organisé à Strasbourg novembre 1985)*, Strasbourg 1987, 131–147.
- Syme 1988 R. Syme, *Roman Papers IV*, Oxford 1988.
- Syme 1995 R. Syme, *Anatolica: Studies in Strabo* (A. Birley ed.), Oxford 1995.
- Şahin 2014 *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae. Likya Eyaleti Roma Yolları (Tarihi İçerik: M. Adak)* [Gephyra Monografi Dizisi 2], İstanbul 2014.
- Şahin – Adak 2007 S. Şahin – M. Adak, *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae (Monographien zur Gephyra 1)*, İstanbul 2007.

- Şenocak 2014 M. B. Şenocak Anadolu'da Roma Lejyonları ve Askeri Birlikleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.
- Taberna 2002 W. Taberna, Keeping the Faith: Montanism and Military Service, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M. Thomas (ed.), Actes du Ier congrès international sur Antioche de Pisidie, Lyon 2002, 123–136.
- Takmer – Önen 2007 B. Takmer – N. T. Önen, Via Sebaste: Anadolu'nun En İyi Korunmuş Roma Yolu'nun Varsak'tan Geçen Güzergahı, Varsak Belediyesi Kültür Yayınları 2, Antalya 2007, 1–32.
- Takmer – Tüner 2008 B. Takmer – N. Tüner Önen, Batı Pamphylia'da antik yol araştırmaları: Via Sebaste'nin Perge-Klimaks arası güzergâhında yeni bir yol kalıntısı, Adalya 11, 2008, 109–133.
- Talloon 2007 P. Talloon, One Question, Several Answers: the Introduction of the Imperial Cult in Pisidia, M. Meyer (ed.) Neue Zeiten - Neue Sitten. Zu Rezeption und Integration römischen und italischen Kulturguts in Kleinasien (Wiener Forschungen zur Archäologie 12), Viyana 2007, 233–242.
- Talloon – Alp 2007 P. Talloon – N. Alp, Pisidia Kültürleri Antik Çağda Burdur İlinde Dinsel Hayat, şurada: G. Yıldız – Z. Yıldırım – Ş. Kazan (ed.), I. Burdur Sempozyumu 16–19 Kasım 2007, Burdur 2007, 738–747.
- Tarn – Graffith 1952 W. W. Tarn – G. T. Graffith Hellenistic Civilisation, Cambridge 1952.
- Tarpin 2002 M. Tarpin, Vici et Pagi dans l'Occident romain (Collection de l'École française de Rome 299), Roma 2002.
- Taşlıalan 1993 M. Taşlıalan, Pisidia Antiocheia'sı Augustus Kutsal Alanı ve Tapınağının Rekonstrüksiyonu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1993.
- Taşlıalan 1999 M. Taşlıalan, Pisidia Antiocheiası 1997 Yılı Çalışmaları, KKS 9, 1999, 21–39.
- Taşlıalan 2002 M. Taşlıalan, Excavations at the Church of St. Paul, şurada: T.

- Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M. Thomas (ed.), *Actes du Ier congrès international sur Antioche de Pisidie*, Lyon 2002, 9–32.
- Trebilco 1994 P. R. Trebilco, *Jewish Communities in Asia Minor*, Cambridge 1994.
- Tod 1969 M. N. Tod, *A Selection Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century B.C.* R. Meiggs – D. Lewis (ed.), Oxford 1969.
- Touloumakhos 1988 J. Touloumakhos, *Zum Römischen Gemeindepatronat im Griechischen Osten*, *Hermes* 116, 1988, 304–324.
- Torelli 1982 M. Torelli, *Ascesa al Senato e Rapporti Con I Territori d'Origine Italia: Regio IV (Samnium)*, *Epigrafia a Ordine Senatorio* II 1982, 165–199.
- Trombley 2014 F. R. Trombley, *Hellenic Religion and Christianization c. 370–529*. 2014.
- Turner 1914 C. H. Turner, *Canons attributed to the Council of Constantinople, A.D. 381, together with Names of the Bishops from Two Patmos MSS ΠΟΒ'ΡΟΓ'*, *Journal of Theological Studies* 15, 1914, 161–178.
- Urloiu 2013 R. L. Urliou, *Again on II Triana Fortis, History and Civilization* 2, 2013, 30–44.
- Uzunaslanc 2013 A. Uzunaslanc, “*Epigrafik ve Arkeolojik Araştırmalar Işığında Pisidia Antiocheia: Kent Tarihine İlişkin Yeni Gözlemler*”, şurada: B. Hürmüzlü, M. Fırat, A. Gerçek (eds.) *Pisidia Araştırmaları*, Isparta 2013, 312–343.
- Valentini–Zucchetti 1940–1953 R. Valentini – G. Zucchetti, *Codice topografico della città di Roma I–IV*, Roma 1940–1953.
- Valvo 2007 A. Valvo, *Origine e Provenienza Delle Gentes Italiche nella Provincia di Galazia in Età Giulio-Claudia*, şurada: G. Urso (ed.), *Tra Oriente e Occidente Indigeni, Greci e Romani in Asia Minore*, *Atti del convegno internazionale Cividale del Friuli*, 28–30 settembre 2006, Pisa 2007, 151–162.
- Vermaseren 1987 M. J. Vermaseren, *Corpus Cultus Cybelae Attisque (CCCA)*, I Asia Minor, Köln 1987.

- Verveat 1999 F. J. Verveat, Tacitus Domitus Corbulo and Traianus' Bellum Parthicum, *L'antiquité Classique* Tome 68, 1999, 289–297.
- Veyne 1961 P. Veyne, Le Marsyas colonial et l'indépendance des cites, *RevPhil* 35, 1961, 87–98.
- Ville 1981 G. Ville, La Gladiature en Occident des Origines À la Mort de Domitien, Rome 1981.
- Vittinghoff 1952 F. Vittinghoff, Römische Kolonisation und Bürgerrechtspolitik unter Caesar und Augustus, *Abh. Ak. Wiss. Mainz* 14, 1951, Mainz 1952.
- Von Aulock 1979 H. von Aulock, Münzen und Stadte Pisidiens II, *IstMitt Beiheft* 22, 1979.
- Waelkens 1985 M. Waelkens, Pisidian Antioch: Finds in the Museum of Konya, Afyon and Istanbul, *AST* 3, 1985, 191–198.
- Waelkens 1986 M. Waelkens, Die Kleinasiatischen Türsteine, Mainz 1986.
- Watkins 1979 T. H. Watkins, Roman Citizen Colonies and Italic Right, *şurada*: C. Deroux (ed.), *Studies in Latin Literature and Roman History*, vol. I, Brüksel 1979, 59–99.
- Watkins 1982–83, T.H. Watkins, Coloniae and ius Italicum in the Early Empire, *CJ* 78 1982–83, 319–336.
- Weiss 1992 P. Weiss, Pisidien: Eine Historische Landschaft im Licht ihrer Münzprägung, *şurada*: E. Schwertem – S. Freud (ed.), *AMS* 6: *Forschungen in Pisidien*, Bonn 1992, 143–165.
- Weaver 1972 P.R.C Weaver, *Familia Caesaris, A Social Study of the Emperor's Freedmen and Slaves*, 1972.
- Wesener 1965 G. Wesener, *RE* XXIV, 1965, s. v. Quaestor, 801–827.
- Widemann 1989 T. E. J. Widemann, *Adults and Children in the Roman Empire*. London 1989.
- Wilcken 1936 U. Wilcken, *Die Bremer Papyri*, Berlin 1936.
- Wiseman 1971 T. P. Wiseman, *New Men in the Roman Senate 139 B.C.–A.D. 14*, Oxford 1971.
- Wissowa 2001 G. Wissowa, *Sacerdos*, *DNP* Band 10, 2001, Stuttgart, s. v. *Sacerdos*.
- Wolfram 1979 H. Wolfram, *Geschichte der Goten. Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts. Entwurf einer histo-*

- rischen Ethnographie, Münih 1979.
- Woodward 1910–1911 A. M. Woodward, Inscriptions from Western Pisidia ABSA 17, 1910–1911, 205–214.
- Wörrle 1988 M. Wörrle, Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien, Vestigia 39, Münih 1998.
- Wright 2012 N. L. Wright, The House of Tarkondimotos: a late Hellenistic Dynasty between Rome and the East AS 62, 2012, 69–88.
- Zack 2014a A. Zack, Forschungen über die rechtlichen Grundlagen der römischen Außenbeziehungen während der Republik bis zum Beginn des Prinzipats V. Teil: Das *Ius Italicum* und die kaiserzeitliche Befreiung des provinzialen Grundbesitzes von der Besteuerung: eine Kritik der Deutung von Friedrich Carl von Savigny, Göttinger Forum für Altertumswissenschaften 17, 2014, 247–308.
- Zack 2014b A. Zack, Forschungen über die rechtlichen Grundlagen der römischen Außenbeziehungen während der Republik bis zum Beginn des Prinzipats. IV. Teil: Der Unterschied zwischen den *civitates foederatae* und den *civitates liberae*. Der Personenstand einer Bürgerschaft und der Gemeindestatus, Göttinger Forum für Altertumswissenschaften 17, 2014, 131–180.
- Zehnacker 1960 M.H. Zehnacker, Les ‘a commentariis praefectorum praetorio’ origine et évolution d’une fonction de l’administration impériale Mélanges d’Archéologie et d’Histoire 72, 1960, 221–236.
- Ziegler 1978–82 Z. Ziegler, Zur Münzpägung der römischen Kolonie Cremna in Pisidien unter Aurelian. SNR 82, 1978, 89–92.
- Zgusta 1964 L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen, Prag 1964.
- Zuckerman 2002 C. Zuckerman, The Dedication of a Statue of Justinian at Antioch, şurada: T. Drew-Bear – M. Taşlıalan – C. M. Thomas (ed.), Actes du Ier Congrès International sur Antioche de Pisidie, Lyon 2002, 243–255.

EK 1 – TESTIMONIA

Lex Coloniae Genetivae Iuliae

Edisyon: CIL II 5439 = ILS 6087 = FIRA I, 177–198 no. 21 = Abbott – Johnson 1926, 300–317 no. 26 = Girard – Senn 1977, 200–222 no. 3 = Crawford 1996 (I), 393–454 no. 25; ayrıca bk. Gonzáles 1989 ayrıca bk. AE 2001, 32.

LXI. cui quis ita manum inicere iussus erit, iudicati iure manus iniectio esto itque ei sine fraude sua facere liceto. Vindex arbitrato Iiviri quive iure dicundo praeit locuples esto. Ni vindicem dabit iudicatumve faciet, secum ducito. Iure civili vinctum habeto. Si quis in eo vim faciet, ast eius vincitur, dupli damnas esto colonisque eius coloniae HS CCICC CCICC dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet petitio, Iiviro quive iure dicundo praeit exactio iudicatioque esto.

LXII. Iiviri quicumque erunt, iis Iiviris in eos singulos lictores binos, accensos singulos, scribas binos, viatores binos, librarium, praeconem, haruspicem, tibicinem habere ius potestasque esto. Quique in ea colonia aediles erunt, iis aedilibus in eos aediles singulos scribas singulos, publicos cum cincto limo IIII, praeconem, haruspicem, tibicinem habere ius potestasque esto. Ex eo numero, qui eius coloniae coloni erunt, habeto. Iisque Iiviris aedilibusque, dum eum magistratum habebunt, togas praetextas, funalia, cereos habere ius potestasque esto. Quos quisque eorum ita scribas lictores accensos viatorem tibicinem haruspicem praeconem habebit, iis omnibus eo anno, quo anno quisque eorum apparebit, esto, neve quis eum eo anno, quo magistratibus apparebit, invitum militem facito neve iubeto neve eum cogito neve ius iurandum adigito neve adigi iubeto neve sacramento rogato neve rogari iubeto, nisi tumultus Italici Gallicive causa. Eisque merces in eos singulos, qui Iiviris apparebunt, tanta esto: in scribas singulos HS CIC CC, in accensos singulos HS DCC, in lictores singulos HS DC, in viatores singulos HS CCCC, in librarios singulos HS CCC, in haruspices singulos HS D, praeconi HS CCC, qui aedilibus apparebunt: in scribas singulos HS DCCC, in haruspices singulos HS C, in tibicines singulos HS CCC, in praecones singulos HS CCC. Iis sine fraude sua capere* liceto.

LXIII. Iiviri, qui primi ad pr. K. ianuar. Magistratum habebunt, apparitores totidem habento quot singulis apparitores ex hac lege habere licet. Iisque apparitoribus merces tanta esto, quantam esse oporteret, si partem IIII anni apparuissent, ut pro portione, quam diu apparuissent, mercedem pro eo caperent*, itque iis sine fraude sua capere liceto.

LXIV. Ilviri quicumque post coloniam deductam erunt, ii in diebus X proximis*, quibus eum magistratum gerere coeperint, at decuriones referunto, cum non minus duae partes aderint, quos et quot dies festos esse et quae sacra fieri publice placeat et quos ea sacra facere placeat. Quot ex is* rebus decurionum maior pars, qui tum aderunt, decreverint statuerint, it ius ratumque esto, eaque sacra eique dies festi in ea colonia sunt.

LXV. Quae pecunia poenae nomine ob vectigalia, quae coloniae Genetivae Iuliae erunt, in publicum redacta erit, eam pecuniam ne quis erogare neve cui dare neve attribuere potestatem habeto nisi at ea sacra, quae in colonia aliove quo loco colonorum nomine fiant, neve quis aliter eam pecuniam sine fraude sua capito*, neve quis de ea pecunia ad decuriones referundi neve quis de ea pecunia sententiam dicendi ius potestatemque habeto. Eamque pecuniam ad ea sacra, quae in ea colonia aliove quo loco colonorum nomine fient, ilviri sine fraude sua dato attribuito itque ei facere ius potestasque esto. Eique cui ea pecunia dabitur sine fraude sua capere* liceto.

LXVI. Quos pontifices quosque augures G. Caesar, quive iussu eius coloniam deduxerit, fecerit ex colonia Genetiva, ei pontifices eique augures coloniae Genetivae Iuliae sunt, eique pontifices auguresque in pontificum augurum collegio in ea colonia sunt, ita uti qui optima lege optumo iure in quaque colonia pontifices augures sunt erunt. Iisque pontificibus auguribusque, qui in quoque eorum collegio erunt, liberisque eorum militiae munerisque publici vacatio sacro sanctius esto uti pontifici Romano est erit, aeraque militaria ea omnia merita sunt. De auspiciis quaeque ad eas res pertinebunt augurum iuris dictio iudicatio esto. Eisque pontificibus auguribusque ludis, quot publice magistratus facient, et cum ei pontifices augures sacra publica coloniae Genetivae Iuliae facient, togas praetextas habendi ius potestasque esto, eisque pontificibus auguribus que ludos gladiatoresque inter decuriones spectare ius potestasque esto.

LXVII. Quos pontifices quosque augures G. Caesar, quive iussu eius coloniam deduxerit, fecerit ex colonia Genetiva, ei pontifices eique augures coloniae Genetivae Iuliae sunt, eique pontifices auguresque in pontificum augurum collegio in ea colonia sunt, ita uti qui optima lege optumo iure in quaque colonia pontifices augures sunt erunt. Iisque pontificibus auguribusque, qui in quoque eorum collegio erunt, liberisque eorum militiae munerisque publici vacatio sacro sanctius esto uti pontifici Romano est erit, aeraque militaria ea omnia merita sunt. De auspiciis quaeque ad eas res pertinebunt augurum iuris dictio iudicatio esto. Eisque pontificibus auguribusque ludis, quot publice magistratus facient, et cum ei pontifices augures sacra publica coloniae Genetivae Iuliae facient, togas praetextas

habendi ius potestasque esto, eisque pontificibus auguribus que ludos gladiatoresque inter decuriones spectare ius potestasque esto.

LXVIII. Iiviri praefectusve comitia pontificum augurumque, quos hac lege facere oportebit, ita habeto, prodicito, ita uti Iivirum creare facere sufficere hac lege oportebit.

LXIX. Iiviri qui post coloniam deductam primi erunt, ii* in suo et quicumque Iiviri in colonia Iulia erunt, ii in diebus LX proximis*, quibus eum magistratum gerere coeperint, ad decuriones referunto, cum non minus XX aderunt, uti redemptoribusque, qui ea redempta habebunt quae ad sacra resque divinas opus erunt, pecunia ex lege locationis adtribuatur solvaturque. Neve quisquam rem aliam at decuriones referunto neve quot decurionum decretum faciunto antequam is* redemptoribus pecunia ex lege locationis adtribuatur solvaturve decurionum decreto, dum ne minus XXX atsint, cum ea res consulatur. Quot ita decreverint, ei Iiviri redemptoribus attribuendum solvendumque curato, dum ne ex ea pecunia adtribuant, quam pecuniam ex hac lege ad ea sacra, quae in colonia aliove quo loco publice fiant, dari adtribui oportebit.

LXX. Iiviri quicumque erunt ei praeter eos, qui primi post hanc legem facti erunt, ei in suo munus ludosve scaenicos Iovi Iunoni Minervae deis deabusque quadriduom maiore parte diei, quot eius poterit, arbitrato decurionum faciunto inque eis ludis eoque munere unusquisque eorum de sua pecunia ne minus HS ∞ ∞ consumito et ex pecunia publica in singulos Iiviros dum taxat HS ∞ ∞ sumere liceto, itque is* sine fraude sua facere liceto, dum ne quis ex ea pecunia sumat neve adtributionem faciat, quam pecuniam hac lege ad ea sacra, quae in colonia aliove quo loco publice fient, dari adtribui oportebit.

LXXI. Aediles quicumque erunt in suo munus ludos scaenicos Iovi Iunoni Minervae triduom maiore parte diei, quot eius poterit, et unum diem in circo aut in foro veneri faciunto, inque eis ludis eoque munere unusquisque eorum de sua pecunia ne minus HS ∞ ∞ consumito deve in singulos aediles HS ∞ sumere liceto, eamque pecuniam Iivir praefectusve dandam adtribuendam curanto itque iis sine fraude sua capere liceto.

LXXII. Quotcumque pecuniae stipis nomine in aedis sacras datum inlatum erit, quot eius pecuniae eis sacris superfuerit, quae sacra, uti hac lege data oportebit, ei deo deaeve, cuius ea aedes erit, facta fuerint, ne quis facito neve curato neve intercedito, quo minus in ea aede consumatur, ad quam aedem ea pecunia stipis nomine data conlata erit, neve pecuniam alio consumito neve quis facito, quo magis in alia re consumatur.

LXXIII. Ne quis intra fines oppidi coloniaeve, qua aratro circumductum erit, hominem mortuom inferto neve ibi humato neve urito neve hominis mortui monimentum aedificato. Si quis adversus ea fecerit, is colonis coloniae Genetivae Iuliae HS ICC dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet exactioque esto. Itque quot inaedificatum erit Iivir aedilisve dimoliendum curanto. Si adversus ea mortuus inlatus positusve erit, expianto uti oportebit.

LXXIV. Ne quis ustrinam novam, ubi homo mortuus combustus non erit, propius oppidum passus D facito. Qui adversus ea fecerit, HS ICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet persecutioque ex hac lege esto.

LXXV. Ne quis in oppido coloniae Iuliae aedificium detegito neve demolito neve disturbato, nisi si praedes Iivirum arbitrato dederit se redaedicaturum, aut nisi decuriones decreverint, dum ne minus L adsint, cum ea res consulatur. Si quis adversus ea fecerit, quanti e(a) r(e)s erit, tantam pecuniam colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae qui volet petitio persecutioque ex hac lege esto.

LXXVI. Figlinas teglarias maiores tegularum CCC tegulariumque in oppido coloniae Iuliae ne quis habeto. Qui habuerit it aedificium isque locus publicus coloniae Iuliae esto, eiusque aedificii quicumque in colonia Genetiva Iulia iure dicundo praerit, sine dolo malo eam pecuniam in publicum redigito.

LXXVII. Si quis vias fossas cloacas Iivir aedilisve publice facere inmittere commutare aedificare munire intra eos fines, qui coloniae Iuliae erunt, volet, quot eius sine iniuria privatorum fiet, it is facere liceto.

LXXVIII. Quae viae publicae itinerave publica sunt fuerunt intra eos fines, qui coloniae dati erunt, quicumque limites quaeque viae quaeque itinera per eos agros sunt erunt fueruntve, eae viae eique limites eaque itinera publica sunt.

LXXIX. Qui fluvi rivi h lacus aquae stagna paludes sunt in agro, qui colonis huiusce coloniae divisus erit, ad eos rivos h lacus aquasque stagna paludes itus actus adquae haustus iis item esto, qui eum agrum habebunt possidebunt, uti iis fuit, qui eum agrum habuerunt possederunt. Itemque iis, qui eum agrum habent possident habebunt possidebunt, itineris aquarum lex iusque esto.

LXXX. Quot cuique negotii publice in colonia de decurionum sententia datum erit, is cui negotium datum erit eius rei rationem decurionibus reddito referto que in diebus cl proximis* quibus it negotium confecerit quibusve it negotium gerere desierit, quot eius fieri poterit sine dolo malo.

LXXXI. Quicumque Iiviri aedilesve coloniae Iuliae erunt, ii scribis suis, qui pecuniam publicam colonorumque rationes erit, antequam tabulas publicas scribet tractetve in contione palam luci nundinis in forum ius iurandum adigito per Iovem deosque penates sese pecuniam publicam eius coloniae concustoditurum rationesque habiturum esse, uti quod recte factum esse volet sine dolo malo, neque se fraudem per litteras facturum esse scientem dolo malo. Uti quisque scriba ita iuraverit, in tabulas publicas referatur facito. Qui ita non iuraverit, is tabulas publicas ne scribito neve aes apparitorium mercedemque ob eam rem capip*. Qui ius iurandum non adegerit, ei HS ICC multa esto, eiusque pecuniae cui volet petitio persecutioque ex hac lege esto.

LXXXII. Qui agri quaeque silvae quaeque aedificia colonis coloniae Genetivae Iuliae quibus publice utantur, data adtributa erunt, ne quis eos agros neve eas silvas vendito neve locato longius quam in quinquennium, neve ad decuriones referto neve decurionum consultum facito, quo ei agri eaeve silvae veneant aliterve locentur. Neve is venierint, itcirco minus coloniae Genetivae Iuliae sunt. Quique iis rebus fructus erit, quot se emisse dicat, is in iuga inque annos singulos HS C colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae qui volet persecutioque ex hac lege esto.

COL V.

XCI. Si quis ex hac lege decurio augur pontifex coloniae Genetivae Iuliae creatusve erit, tum quicumque decurio augur pontifex huiusque coloniae domicilium in ea colonia oppido propiusve it oppidum passus ò? Non habebit annis V proximis*, unde pignus eius quot satis sit capi, is in ea colonia augur pontifex decurio ne esto quique Iiviri in ea colonia erunt, eius nomen de decurionibus sacerdotibusque de tabulis publicis eximendum curanto, uti quod recte factum esse volet, idque eos Iiviros sine fraude sua facere liceto.

XCII. Iiviri quicumque in ea colonia magistratum habebunt, ei de legationibus publice mittendis ad decuriones referunto, cum maior pars decurionum eius coloniae aderit, quotque de his rebus maior pars eorum qui tum aderunt constituerit, it ius ratumque esto. Quamque legationem ex hac lege exve decurionum decreto, quot ex hac lege factum erit, obire oportuerit neque obierit qui lectus erit, is pro se vicarium ex eo ordine, uti hac lege decurionumve decreto dari oportet, dato. Ni ita dederit, in res singulas, quotiens ita non fecerit, HS CCICC colonis huiusque coloniae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet petitio persecutioque esto.

XCIII. Quicumque Iivir post colon(iam) deductam factus creatusve erit quive praef(ectus) qui ab Iivir(o) e lege huius coloniae relictus erit, is de loco publico neve pro loco publico neve ab redemptore mancipe praedeve donum munus mercedem aliutve quid kapito

neve accipito neve facito, quo quid ex ea re at se suorumve quem perveniat. Qui atversus ea fecerit, is HS CCICC CCICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet petitio persecutioque esto.

XCIV. Ne quis in hac colonia ius dicito neve cuius in ea colonia iuris esto nisi Iiviri aut quem Iivir praefectum reliquerit aut aedilis, uti hac lege oportebit. Neve quis pro eo imperio potestateve facito, quo quis in ea colonia ius dicat, nisi quem ex hac lege dicere oportebit.

XCv. Qui recipatores dati erunt, si eo die quo iussi erunt non iudicabunt, Iivir praefectusve ubi ea res agitur eos recipatores eumque cuius res agitur adesse iubeto diemque certum dicito, quo die atsint, usque ateo, dum ea res iudicata erit, facitoque, uti ea res in diebus XX proximis*, quibus de ea re recipatores dati iussive erunt iudicare, iudicetur, uti quod recte factum esse volet. Testibusque in eam rem publice dum taxat hominibus XX, qui coloni incolaeve erunt, quibus is qui rem quaeret volet, denuntietur facito. Quibusque ita testimonium denuntiatur erit quique in testimonio dicendo erunt, curato uti at it iudicium atsint. Testimoniumque si quis quit earum rerum quae res tum agetur, sciet aut audierit, iuratus dicat facito, uti quod recte factum esse volet, dum ne omnino amplius homines XX in iudicia singula testimonium dicere cogantur. Neve quem invitum testimonium dicere cogito, cui ei, cuia res tum agetur, gener socer, vitricus privignus, patronus libertus, consobrinus sit propiusve cognatione atfinitateve contingat. Si Iivir praefectusve qui colonis petet, non aderit ob eam rem, quot ei morbus sonticus, vadimonium, iudicium, sacrificium, funus familiare feriaeve denicales erunt, quo minus adesse possit sive is propter magistratus potestatemve populi Romani minus atesse poterit: quo magis eo absente de eo cui is negotium facesset recipatores sortiantur reiciantur res iudicetur, ex hac lege nihilum rogatur. Si privatus petet et is, cum de iudicium fieri oportebit, non aderit neque arbitrato Iiviri praefective ubi agetur excusabitur ei harum quam causam esse, quo minus atesse possit, morbum sonticum, vadimonium, iudicium, sacrificium, funus familiare, ferias denicales eumve propter magistratus potestatemve populi Romani atesse non posse : post ei earum rerum, quarum hac lege quaestio erit, actio ne esto. Deque siremps lex resque esto, quasi si neque iudices relecti neque recipatores in eam rem dati essent.

XCvI. Si quis decurio eius coloniae ab Iiviro praefectove postulabit uti ad decuriones referatur, de pecunia publica deque multis poenisque deque locis agris aedificis publicis quo facto quaeri iudicarive oporteat: tum Iivir quive iure dicundo praeit de primo quoque die decuriones consulito decurionumque consultum facito fiat, cum non minus maior pars

decurionum atsit, cum consuletur. Uti maior pars decurionum, qui tum aderint censuerint, ita ius ratumque esto.

XCVII. Ne quis livir neve quis pro potestate in ea colonia facito neve ad decuriones referto neve decurionum decretum facito fiat, quo quis colonis coloniae patronus sit atopteturve praeter eum, cui colonis agrorum dandorum atsignandorum ius ex lege Iulia est, eumque, qui eam coloniam deduxerit, liberos posterosque eorum, nisi de maioris partis decurionum quitum aderunt per tabellam, cum non minus L aderunt, cum ea res consuletur. Qui adversus* ea fecerit, HS ICC colonis eius coloniae dare damnas esto, eiusque pecuniae colonorum eius coloniae cui volet esto.

XCVIII. Quamcumque munitionem decuriones huiusce coloniae decreverint, si maior pars decurionum atfuerit, cum ea res consuletur, eam munitionem liceto, dum ne amplius in annos singuios in que singulos puberes operas quinas et in iumenta plaustraria iuga operas ternas decernant. Eique munitioni aediles qui tum erunt ex decurionum decreto praesunto. Uti decuriones censuerint, ita muniendum curanto, dum ne invito eius opera exigatur, qui minor annorum XIII aut maior annorum LX natus erit. Qui in ea colonia intrave eius coloniae fines domicilium praediumve habebit neque eius coloniae colonus erit, is eidem munitioni uti colonus pareto.

XCIX. Quae aquae publicae in oppido coloniae Genetivae adducentur, livir, qui tum erunt, ad decuriones, cum duae partes aderunt, referto, per quos agros aquam ducere liceat. Qua pars maior decurionum, qui tum aderunt, duci decreverint, dum ne per it aedificium, quot non eius rei causa factum sit, aqua ducatur, per eos agros aquam ducere ius potestasque esto, neve quis facito, quo minus ita aqua ducatur.

C. Si quis colonus aquam in privatum caducam ducere volet isque at livirum adierit postulabitque, uti ad decuriones referat, tum is livir, a quo ita postulatum erit, ad decuriones, cum non minus XXXX aderunt, referto. Si decuriones maior pars qui tum atfuerint, aquam caducam in privatum duci censuerint, ita ea aqua utatur, quot sine privati iniuria fiat, ius potestasque esto.

CI. Quicumque comitia magistratibus creandis subrogandis habebit, is ne quem eis comitis pro tribu accipito neve renuntiato neve renuntiari iubeto, qui in earum qua causa erit, e qua eum hac lege in colonia decurionem nominari creari inve decurionibus esse non oporteat non liceat.

CII. Livir qui hac lege quaeret iudiciumve exercebit, quod iudicium uti uno die fiat hac lege praestitutum non est, ne quis eorum ante horam I neve post horam XI diei quaerito neve iudicium exerceto. Isque livir in singulos accusatores, qui eorum delator erit, ei horas III, qui

subscriber erit, horas II accusandi potestatem facito. Si quis accusator de suo tempore alteri concesserit, quot eius cuique concessum erit, eo amplius cui concessum erit dicendi potestatem facito. Qui de suo tempore alteri concesserit, quot eius cuique concesserit, eo minus ei dicendi potestatem facito. omnino omnibus accusatoribus in singulas actiones dicendi potestatem fieri oportebit, totidem horas et alterum tantum reo quive pro eo dicet in singulas actiones dicendi potestatem facito.

CIII. Quicumque in colonia Genetiva Iivir praefectusve iure dicundo praeerit, eum colonos incolasque contributos quocumque tempore coloniae finium defendendorum causa armatos educere decuriones censuerint, quot maior pars qui tum aderunt decreverint, id ei sine fraude sua facere liceto. Eique Iiviro aut quem Iivir armatis praefecerit idem ius eademque esto, uti militum populi Romani in exercitu populi Romani est, itque ei sine fraude sua facere liceto ius potestasque esto, dum it, quot maior pars decurionum decreverit, qui tum aderunt, fiat.

CIV. Qui limites decumanique intra fines coloniae Genetivae deducti facti que erunt, quaecumque fossae limitales in eo agro erunt, qui iussu C. Caesaris dictatoris imperatoris et lege Antonia senatusque consultis plebique scitis ager datus assignatus erit, ne quis limites decumanosque opsaeptos neve quit immolitum neve quit ibi opsaeptum habeto, neve eos arato, neve eis fossas opturato neve opsaepto, quo minus suo itinere aqua ire fluere. Si quis adversus* ea quit fecerit, is in res singulas, quotienscumque fecerit, HS ∞ colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet persecutioque esto.

CV. Si quis quem decurionum indignum loci aut ordinis decurionatus esse dicet, praeterquam quot libertinus erit, et ab Iiviro postulabitur, uti de ea re iudicium reddatur, Iivir quo de ea re in ius aditum erit, ius dicito iudiciaque reddito. Isque decurio, qui iudicio condemnatus erit, postea decurio ne esto neve in decurionibus sententiam dicito neve Iiviratum neve aedilitatem petito neve quis Iivir comitis suffragio eius rationem habeto neve Iivirum neve aedilem renuntiato neve renuntiari sinito.

CVI. Quicumque colonus coloniae Genetivae erit, quae iussu C. Caesaris dictatoris deducta est, ne quem in ea colonia coetum conventum coniurationem.....

CXXIII. Iivir ad quem de ea re in ius erit, ubi iudicibus, apud quos ea res agetur, maiori parti eorum planum factum non erit, eum de quo iudicium datum est decurionis loco indignum esse eum qui accusabitur ab his iudicibus eo iudicio iubeto. Qui ita erit, quod iudicium praevaricationis causa factum non sit, is eo iudicio hac lege esto.

CXXIV. Si quis decurio coloniae Genetivae decurionem coloniae Genetivae hac lege de indignitate accusabit, eumque quem accusabit eo iudicio hac lege condemnarit, is qui quem

eo iudicio ex hac lege condemnarit, si volet, in eius locum qui condemnatus erit sententiam dicere, ex hac lege liceto itque eum sine fraude sua iure lege recteque facere liceto, eiusque is locus in decurionibus sententiae dicendae rogandae hac lege esto.

CXXV. Quicumque locus ludis decurionibus datus atsignatus relictusve erit, ex quo loco decuriones ludos spectare oportebit, ne quis in eo loco nisi qui tum decurio coloniae Genetivae erit, quive tum magistratus imperium potestatemve colonorum suffragio geret iussuque C. Caesaris dictatoris consulis prove consule habebit, quive pro quo imperio potestateve tum in colonia Genetiva erit, quibusque locos in decurionum loco ex decreto decurionum coloniae Genetivae dari oportebit, quod decuriones decreverint, cum non minus dimidia pars decurionum adfuerit cum ea res consulta erit, ne quis praeter eos, qui supra scripti sunt, qui locus decurionibus datus atsignatus relictusve erit, in eo loco sedeto neve quis alium in ea loca sessum ducito neve sessum duci iubeto sciens dolo malo. Si quis adversus ea sederit sciens dolo malo sive quis adversus* ea sessum duxerit ducive iusserit sciens dolo malo, is in res singulas, quotienscumque quit de ea re adversus* ea fecerit, HS ICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae qui eorum volet recipatorio iudicio aput Iivirum praefectumve ex hac lege ius potestasque esto.

CXXVI. Iivir, aedilis, praefectus quicumque coloniae Genetivae Iuliae ludos scaenicos faciet, sive quis alius coloniae Genetivae Iuliae ludos scaenicos faciet, colonos genetivos incolasque hospitesque atventoresque ita sessum ducito, ita locum dato distribuito atsignato, uti de ea re de eo loco dando atsignando decuriones, cum non minus L decuriones, cum ea res consuletur, in decurionibus adfuerint, decreverint statuerint sine dolo malo. Quot ita ab decurionibus de loco dando atsignando statutum decretum erit, ita hac lege ius ratumque esto. Neve is qui ludos faciet aliter aliove modo sessum ducito neve duci iubeto neve locum dato neve dari iubeto neve locum attribuito neve attribui iubeto neve locum atsignato neve atsignari iubeto neve quit facito, quo aliter aliove modo, adque uti locus datus atsignatus attributusve erit, sedeant, neve facito, quo quis alieno loco sedeat, sciens dolo malo. Qui adversus* ea fecerit, is in res singulas, quotienscumque quit adversus* ea fecerit, HS ICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui volet recipatorio iudicio aput Iivirum praefectumve persecutioque hac lege ius potestasque esto.

CXXVII. Quicumque ludi scaenici coloniae Genetivae Iuliae fient, ne quis in orchestram ludorum spectandorum causa praeter magistratum prove populi Romani, quive iure dicundo praerit et si quis senator populi Romani est erit fuerit, et si quis senatoris filius populi Romani est erit fuerit, et si quis praefectus fabrum eius magistratus prove, qui provinciarum Hispaniarum ulteriorem Baeticae praerit optinebit, erit, et quos ex hac lege

decurionum loco decurionem sedere oportet oportebit, praeter eos qui supra scripti sunt ne quis in orchestram ludorum spectandorum causa sedeto, neve quisque magistratus prove populi Romani qui iure dicundo praeit ducito, neve quem quis sessum ducito, neve in eo loco sedere sinito, uti quod recte factum esse volet sine dolo malo.

CXXVIII. Ilvir aedilis praefectus coloniae Genetivae Iuliae quicumque erit, is suo quoque anno magistratu imperioque facito curato, quod eius fieri poterit, uti quod recte factum esse volet sine dolo malo magistri ad fana templa de lubra, quem ad modum decuriones censuerint, suo quoque anno fiant eique decurionum decreto suo quoque anno ludos circenses, sacrificia pulvinariaque facienda curent, quem ad modum quitquit de iis rebus, magistris creandis, ludis circensibus faciendis, sacrificiis procurandis, pulvinaribus faciendis decuriones statuerint decreverint, ea omnia ita fiant. Deque iis omnibus rebus quae supra scriptae sunt quotcumque decuriones statuerint decreverint, it ius ratumque esto, eique omnes, at quos ea res pertinebit, quot quemque eorum ex hac lege facere oportebit, faciunto sine dolo malo. Si quis adversus* ea fecerit quotienscumque quit adversus* ea fecerit, HS CCICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui eorum volet recipatorio iudicio aput Iivirum praefectumve persecutioque ex hac lege ius potestas esto.

CXXIX. Ilviri aediles praefectus coloniae Genetivae Iuliae quicumque erunt decurionesque coloniae Genetivae Iuliae quicumque erunt, ii omnes decurionum decretis diligenter optemperanto sine dolo malo faciuntoque uti quot quemque eorum decurionum decreto h facere oportebit ea omnia agant faciant, uti quod recte factum esse volet sine dolo malo. Si quis ita non fecerit sive quit adversus* ea fecerit sciens dolo malo, is in res singulas HS CCICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui eorum volet recipatorio iudicio aput Iivirum praefectumve persecutioque ex hac lege ius potestasque esto.

CXXX. Ne quis Iivir aedilis praefectus coloniae Genetivae Iuliae quicumque erit ad decuriones coloniae Genetivae referto neve decuriones consulito neve decretum decurionum facito neve de ea re in tabulas publicas referto neve referri iubeto neve quis decurio de ea re, qua de ea re agetur, in decurionibus sententiam dicito neve decretum decurionum scribito, neve in tabulas publicas referto, neve curato, quo quis senator senatorisve filius populi Romani coloniae Genetivae patronus atoptetur sumatur fiat nisi de trium partium decurionum decreto per tabellam facito et nisi de eo homine, de quo tum referetur consuletur, decretum decurionum fiat, qui cum ea res agetur, in italiam sine imperio erit. Si quis adversus ea ad decuriones rettulerit decurionumve decretum fecerit faciendumve curaverit inve tabulas publicas rettulerit referre iusserit sive quis in decurionibus sententiam dixerit decurionumve

decretum scripserit inve tabulas publicas rettulerit referendumve curaverit, in res singulas, quotienscumque quit adversus* ea fecerit, is HS CCICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui eorum volet recuperatorio iudicio aput Iivirum interregem praefectum persecutioque ex hac lege ius potestasque esto.

CXXXI. Ne quis Iivir aedilis praefectus coloniae Genetivae Iuliae quicumque erit ad decuriones coloniae Genetivae referto neve decuriones consulito neve decretum decurionum facito neve de ea re in tabulas publicas referto neve referri iubeto neve quis decurio de ea re in decurionibus sententiam dicito neve decretum decurionum scribito neve in tabulas publicas referto neve curato, quo quis senator senatorisve filius populi Romani coloniae Genetivae Iuliae hospes atoptetur, hospitium tesserave hospitalis cum quo fiat, nisi de maioris partis decurionum per tabellam facito et nisi de eo homine, de quo tum referetur consuletur, decretum decurionum fiat, qui cum ea res agetur, in italiam sine imperio erit. Si quis adversus ea ad decuriones rettulerit decretumve decurionum fecerit faciendumve curaverit inve tabulas publicas rettulerit referri iusserit sive quis in decurionibus sententiam dixerit decretumve decurionum scripserit inve tabulas publicas rettulerit referendumve curaverit, is in res singulas quotienscumque quit adversus ea fecerit, HS CCICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui eorum volet recuperatorio iudicio aput Iivirum praefectumve persecutioque hac lege ius potestasque esto.

CXXXII. Ne quis in colonia Genetiva post hanc legem datam petitor quicumque in colonia Genetiva Iulia magistratum petet, magistratusve petendi causa in eo anno, quo quisque anno petitor magistratum petet petiturusve erit, magistratus petendi facito neve at cenam quem vocato neve convivium habeto neve facito sciens dolo malo, quo quis suae petitionis causa convivium habeat ad cenamve quem vocet, praeter dum quod ipse petitor in eo anno, quo magistratum petat, vocarit dum taxat in dies singulos hominum VIII convivium habeto, si voelt, sine dolo malo. Neve quis petitor candidatus* donum munus aliudve quit det largiatur petitionis causa sciens dolo malo. Neve quis alterius petitionis causa convivia facito neve quem ad cenam vocato neve convivium habeto, neve quis alterius petitionis causa cui quit donum munus aliutve quit dato donato largito sciens dolo malo. Si quis adversus* ea fecerit, HS ICC colonis coloniae Genetivae Iuliae dare damnas esto, eiusque pecuniae cui eorum volet recuperatorio iudicio aput Iivirum praefectumve actio petitio persecutioque ex hac lege ius potestasque esto.

CXXXIII. Qui coloni Genetivi Iulienses hac lege sunt erunt, eorum omnium uxores, quae in colonia Genetiva Iulia hac lege sunt, eae mulieres legibus coloniae Genetivae Iuliae

virique iuraque ex hac lege, quaecumque in hac lege scripta sunt, omnium rerum ex hac lege habento sine dolo malo.

CXXXIV. Ne quis Iivir aedilis praefectus coloniae Genetivae, quicumque erit, post hanc legem ad decuriones coloniae Genetivae referto neve decuriones consulito neve decretum decurionum facito neve de ea re in tabulas publicas referto neve referri iubeto neve quis decurio, cum ea res agetur, in decurionibus sententiam dicito neve decretum decurionum scribito neve in tabulas publicas referto neve referendum curato, quo cui pecunia publica aliutve quid honoris habendi causa munerisve dandi pollicendi prove statua danda ponenda detur donetur.....

Lex Municipii Salpensani

Edisyon: CIL II 1963 = ILS 6088 = FIRA I, 202–208 no. 23 = Abbott – Johnson 1926, 367–374 no. 64 = Girard – Senn 1977, 223–228 no. 4; ayrıca bk. AE 2001, 1205.

Ut magistratus civitatem Romanam consequantur.

XXI. Qui Iivir aedilis quaestor ex hac lege factus erit, cives Romani sunto, cum post annum magistratu abierint, cum parentibus coniugibusque ac liberis, qui legitumis nuptis quaesiti in potestatem parentum fuerint, item nepotibus ac neptibus filio natis natabus, qui quaeque in potestate parentum fuerint; dum ne plures cives Romani sint, quam quod ex hac lege magistratus creare oportet.

Ut qui civitat(em) Roman(am) consequantur, maneant in eorundem m(ancipi)o m(anu) potestate.

XXII. Qui quaeque ex h. l. exve edicto imperatoris Caesaris Augusti Vespasiani, imperatorisve Titi Caesaris Augusti, aut imperatoris Caesaris Augusti Domitiani patris patriae, civitatem Romanam consecutus consecuta erit: is ea in eius, qui civis Romanus hac lege factus erit, potestate manu mancipio, cuius esse deberet, si civitate Romana mutatus mutata non esset, esto idque ius tutoris optandi habeto, quod haberet, si a cive Romano ortus orta neque civitate mutatus mutata esset.

Ut qui c(ivitatem) R(omanam) consequentur, iura liberatorum retineant.

XXIII. Qui quaeve ex hac lege exve edicto imperatoris Caesaris Vespasiani Augusti, imperatorisve Titi Caesaris Vespasiani Augusti aut imperatoris Caesaris Domitiani Augusti civitatem Romanam consecutus consecuta erit: is in liberos libertasve suos suas paternos paternas, qui quae in civitatem Romanam non venerit, deque bonis eorum earum et is, quae libertatis causa inposita sunt, idem ius eademque condicio esto, quae esset, si civitate mutatus mutata non esset.

De praefecto imp(eratoris) Caesaris Domitiani Aug(usti).

XXIV. Si eius municipi decuriones conscriptive municipesve imperatori Caesari Domitiano Augusto patri patriae Ilviratum communi nomine municipum eius municipi detulerint, imperatorque Domitianus Caesar Augustus pater patriae eum Ilviratum receperit et loco suo praefectum quem esse iusserit: is praefectus eo iure esto, quo esset si eum Ilvirum iure dicundo ex hac lege solum creari oportuisset, isque ex hac lege solus Ilvir iure dicundo creatus esset.

De iure praef(ecti), qui a Ilvir(o) relictus sit.

XXV. Ex Ilviris qui in eo municipio iure dicundo praeerunt, uter postea ex eo municipio proficiscetur neque eo die in id municipium esse se rediturum arbitrabitur, quem praefectum municipi non minorem quam annorum XXXV ex decurionibus conscriptisque relinquere volet, facito ut is iuret per Iovem et divum* Augustum et divum* Claudium et divum* Vespasianum Augustum et divum* Titum Augustum et genium imperatoris Caesaris Domitiani Augusti deosque penates; quae Ilvirum qui iure dicundo praeest, hac lege facere oporteat, se, dum praefectus erit, dum taxat quae eo tempore fieri possint facturum, neque adversus ea facturum scientem dolo malo; et cum ita iuraverit, praefectum eum eius municipi relinquo. ei qui ita praefectus relictus erit, donec in id municipium alteruter ex Ilviris adierit, in omnibus rebus id ius eaque potestas esto, praeterquam de praefecto relinquendo et de civitate Romana consequenda, quod ius quaeque potestas hac lege Ilviris qui iure dicundo praeerunt datur. Isque dum praefectus erit quotiensque municipium egressus erit, ne plus quam singulis diebus abesto.

De iure iurando Ilvir(um) et aedil(ium) et q(uaestorum).

XXVI. Duoviri qui in eo municipio iure dicundo praesunt, item aediles qui in eo municipio sunt, item quaestores qui in eo municipio sunt, eorum quisque in diebus quinque proximis* post hanc legem datam; quique Ilviri aediles quaestoresve postea ex hac lege creati erunt, eorum quisque in diebus quinque proximis*, ex quo Ilvir aedilis quaestor esse coeperit, priusquam decuriones conscriptive habeantur, iuranto pro contione per Iovem et divum* Augustum et divum* Claudium et divum* Vespasianum Augustum et divum* Titum Augustum et genium Domitiani Augusti deosque penates: se, quodcumque ex hac lege exque re communi municipum municipi Flavi Salpensani censeat, recte esse facturum, neque adversus hanc legem remve communem municipum eius municipi facturum scientem dolo malo, quosque prohibere possit prohibiturum; neque se aliter consilium habiturum neque aliter daturum neque sententiam dicturum, quam ut ex hac lege exque re communi municipum eius municipi censeat fore. Qui ita non iuraverit, is hs X (milia) municipibus eius municipi

dare damnas esto, eiusque pecuniae deque ea pecunia municipum eius municipi cui volet, cuique per hanc legem licebit, actio petitio persecutio esto.

De intercessione Ilvir(um) et aedil(ium) [et] q(uaestorum).

XXVII. Qui Ilviri aut aediles aut quaestores eius municipi erunt, his Ilviris inter se et cum aliquis alterutrum eorum aut utrumque ab aedile aedilibus aut quaestore quaestoribus appellabit, item aedilibus inter se, item quaestoribus inter se intercedendi, in triduo proximo* quam appellatio facta erit poteritque intercedi, quod eius adversus hanc legem non fiat, et dum ne amplius quam semel quisque eorum in eadem re appelletur, ius potestasque esto, neve quis adversus ea quid, quom intercessum erit, facito.

De servis apud Ilvir(um) manumittendis.

XXVIII. Si quis municeps municipi Flavi Salpensani, qui Latinus erit, aput Ilviros, qui iure dicundo praeerunt eius municipi, servom suom servamve suam ex servitute in libertatem manumiserit, liberum liberamve esse iusserit, dum ne quis pupillus neve quae virgo mulierve sine tutore auctore quem quamve manumittat, liberum liberamve esse iubeat: qui ita manumissus liberve esse iussus erit, liber esto, quaeque ita manumissa liberave esse iussa erit, libera esto, uti qui optumo iure latini libertini liberi sunt erunt; dum is qui minor XX annorum erit ita manumittat, si causam manumittendi iustam esse is numerus decurionum, per quem decreta hac lege facta rata sunt, censuerit.

De tutorum datione.

XXIX. Cui tutor non erit incertusve erit, si is eave municeps municipi Flavi Salpensani erit, et pupilli pupillave non erunt, et ab Ilviris, qui iure dicundo praeerunt eius municipi, postulaverit, uti sibi tutorem det, et eum, quem dare volet, nominaverit: tum is, a quo postulatum erit, sive unum sive plures collegas habebit, de omnium collegarum sententia, qui tum in eo municipio intrave fines municipi eius erunt, causa cognita, si ei videbitur, eum qui nominatus erit tutorem dato. Sive is eave, cuius nomine ita postulatum erit, pupillus pupillave erit, sive is, a quo postulatum erit, non habebit collegam, collegave eius in eo municipio intrave fines eius municipi nemo erit: tum is, a quo ita postulatum erit, causa cognita in diebus X proximis*, ex decreto decurionum, quod cum duae partes decurionum non minus adfuerint, factum erit, eum, qui nominatus erit, quo ne ab iusto tutore tutela abeat, ei tutorem dato. Qui tutor hac lege datus erit, is ei, cui datus erit, quo ne ab iusto tutore tutela abeat, tam iustus tutor esto, quam si is civis Romanus et ei adgnatus proximus* civis Romanus tutor esset.

Lex Municipii Malacitani

Edisyon: CIL II 1964 = ILS 6089 = FIRA I, 208–219 no. 24 = Abbott – Johnson 1926, 374–381 no. 65 = Girard – Senn 1977, 229–238, no. 5; Spitzl 1984, 14–27; ayrıca bk. AE 2001, 61.

[De nominatione candidatorum].

LI. [Si ad quem diem professio] fieri oportebit, nullius nomine aut pauciorum, quam tot quod creari cportebit, professio facta erit, siue ex his, quorum nomine professio facta erit, pauciores erunt quorum h(ac) l(ege) comitiis rationem habere oporteat, quam tot [quot] creari oportebit: tum is qui comitia habere debebit proscribito, ita u(t) d(e) p(lano) r(ecte) l(egi) io p(ossint), tot nomina eorum, quibus per h(anc) l(egem) eum honorem petere licebit, quod derunt ad eum numerum, ad quem creari ex h(ac) l(ege) oportebit. Qui ita proscripserunt ii, si uolent, apud eum, qui ea comitia habiturus erit, singuli singulos eiusdem condicionis nominato, ique item, qui tum ab is nominati erunt, si uolent, singuli singulos apud eundem eademque condicione nominato; isque, apud quem ea nominatio facta erit, eorum omnium nomina proponito, ita ut d(e) p(lano) r(ecte) l(egi) p(ossint), deque is omnibus item comitia habeto, perinde ac si eorum quoque nomine ex h(ac) l(ege) de petendo honore professio facta esset intra praestitutum diem petereque eum honorem sua sponte coepissent neque eo proposito destitissent.

De comitiis habendis.

LII. Ex Iluiris qui nunc sunt, item ex is, qui deinceps in eo municipio Iluiri erunt, uter maior natu erit, aut, si ei causa quae inciderit q(uo) m(inus) comitia habere possit, tum alter ex his comitia Iluir(is), item aedilibus, item quaestoribus rogandis subrogandis h(ac) l(ege) habeto; utique ea distributione curiarum, de qua supra comprehensum est, suffragia ferri debebunt, ita per tabellam ferantur facito. Quique ita creati erunt, ii annum unum aut, si in alterius locum creati erunt, reliqua parte eius anni ieo honore sunt, quem suffragis erunt consecuti.

In qua curia incolae suffragia ferant.

LIII. Quicumque in eo municipio comitia Iluiris, item aedilibus, item quaestoribus rogandis habebit, ex curiis sorte ducito unam, in qua incolae, qui ciues R(omani) Latiniue ciues erunt, suffragium ferant, eisque in ea curia suffragi latio esto.

Quorum comitis rationem haberi oporteat.

LIV. Qui comitia habere debebit, is primum Iluir(os) qui iure dicundo praesint ex eo genere ingenuorum hominum, de quo h(ac) l(ege) cautum comprehensumque est, deinde proximo quoque tempore aediles, item quaesto res ex eo genere ingenuorum hominum, de quo

h(ac) l(ege) cautum comprehensumque est, creandos curato; dum ne cuius comitis rationem habeat, qui Iluiratum petet, qui minor annorum XXV erit, quiue intra quinquennium in eö honore fuerint; item qui aedilitatem questuramue petet, qui minor quam annor(um) XXV erit, quiue in earum qua causa erit, propter quam, si c(iuis) R(omanus) esset, in numero decurionum conscriptorumue eum esse non liceret.

De suffragio ferendo.

LV. Qui comitia ex h(ac) l(ege) habebit, is municipes curiatim ad suffragium ferendum uocato ita, ut uno uocatu omnes curias in suffragium uocet, eaeque singulae in singulis consaeptis suffragium per tabellam ferant. Itemque curato, ut ad eis tarn cuiusque curiae ex munieipibus eius munieipi terni sint, qui eius curiae non sint, qui suffragia custodiant, diribeant, et uti ante quam id faciant quisque eorum iurent: se rationem suffragiorum fide bona habiturum relaturum que. Neue prohibito, q(uo) m(inus) et qui honorem petent singulos custodes ad singulas cistas ponant. Iique custodes ab eo qui comitia habebit, item ab his positi qui honorem petent, in ea curia quisque eorum suffragium ferto, ad cuius curiae cistam custos positus erit, e[o]rumque suffragia perinde iusta rataque sunt ac si in sua quisque curia suffragium tulisset.

Quid de his fieri oporteat, qui suffragiorum numero pares erunt.

LVI. Is qui ea comitia habebit, uti quisque curiae cuius plura quam alii suffragia habuerit, ita priorem ceteris eum pro ea curia factum creatumque esse renuntiato, donec is numerus, ad quem creari oportebit, expletus sit. Qua in curia totidem suffragia duo pluresue habuerint, maritum, quiue maritorum numero erit, caelibis liberos non habend, qui maritorum numero non erit; habentem liberos non habend; plures liberos habentem paucio res habend praeferto priorem que nuntiato ita, ut bini liberi post nomen impositum aut singuli puberes amissi uirue potentes amissae pro singulis sospitibus numerentur. Si duo pluresue totidem suffragia habebunt et eiisdem condicionis erunt, nomina eorum in sortem coicito, et uti cuiusque nomen sorti dictum erit, ita eum priorem aus renuntiat[o].

De sortitione curiarum et is, qui curiarum numero pares erunt.

LVII. Qui comitia h(ac) l(ege) habebit, is relatis omnium curiarum tabulis nomina curiarum in sortem coicito, singularumque curiarum nomina sorte ducito, et uti cuiusque curiae nomen sorte exierit, quos ea curia fecerit, pronuntiari iubeto; et uti quisque prior maiorem partem numeri curiarum confecerit, eum, cum h(ac) l(ege) iurauerit caueritque de pecunia communi, factum creatumque renuntiato, donec tot magistratus sint quod h(ac) l(ege) creari oportebit. Si totidem curias duo pluresue habebunt, uti supra comprehensum est de is qui

suffragiorum numero pares essent, ita de is qui totidem curias habebunt facito, eademque ratione priorem quem que creatum esse renuntiato.

Ne quid fiat, quo minus comitia habeantur.

LVIII. Ne quis intercedito neue quit aliut facito, quo minus in eo municipio h(ac) l(ege) comitia habeantur perficiantur. Qui aliter aduersus ea fecerit sciens d(olo) m(alo), is in res singulas HS X(milia) municipibus munieipii Flauī Malacitani d(are) d(amnas) e(sto), eiiusque peeuniae deque ea pecun(ia) munieipi eius munieipii qui uolet, cuique per h(anc) l(egem) licebit, actio petitio persecutio esto.

De iure iurando eorum, qui maiorem partem numeri curiarum expleuerit.

LIX. Qui ea comitia habebit, uti quisque eorum, qui Iluiratum aedilitatem quaesturamue petet, maiorem partem numeri curiarum expleuerit, priusquam eum factum creatumque renuntiet, iusiurandum adigito incontionem palam per Iouem et diuom Augustum et diuom Claudium et diuom Vespasianum Aug(ustum) et diuom Titum Aug(ustum) et genium imp(eratoris) Caesaris D[omitia]ni Aug(usti) deosque Penates, se quae ex h(ac) l(ege) facere oportebit facturum, neque aduersus h(anc) l(egem) fecisse aut facturum esse scientem d(olo) m(alo).

Ut de pecunia communi municipum caueatur ab is, qui Iluiratum quaesturamue petent.

LX. Qui in eo municipio Iluiratum quaesturamue petent quique propterea, quod pauciorum nomine quam oportet professio facta esset, nominatimin eam condicionem rediguntur, ut de his quoque suffragium ex h(ac) l(ege) ferri oporteat: quisque eorum, quo die comitia habebuntur, antequam suffragium feratur arbitrato eius qui ea comitia habebit praedes incommune municipum dato pecuniam communem eorum, quam in honoresuo tractauerit, saluam is fore. Si d(e) e(a) r(e) is praedibus minus cautum esse uidebitur, praedia subsignato arbitrato eiusdem. Isque ab iis praedes praediaque sine d(olo) m(alo) accipito, quoad recte cautum sit, uti quod recte factum esse uolet. Per quem eorum, de quibus Iluirorum quaestorumue comitiis suffragium ferri oportebit, steterit, q(uo) m(inus) recte caueatur, eius qui comitia habebit rationem ne habeto.

De patrono cooptando.

LXI. Ne quis patronum publice municipibus municipii Flauī Malacitani cooptato patrociniūmue cui deferto, nisi ex maioris partis decurionum decreto, quod decretum factumerit, cum duae partes non minus adfuerint et iurati per tabellam sententiam tulerint. Qui aliter aduersus ea patronum publice municipibus municipii Flauī Malacitani cooptauerit

patrociniumue cui detulerit, is HS X(milia) n(ummum) in publicum municipibus municipii Flauī Malacitani d(are) d(amnas) e(sto); et is, qui aduersus h(anc) l(egem) patronus cooptatus cuiue patrocinium delatum erit, ne magis ob eam rem patronus municipum municipii Flauī Malacitani esto.

Ne quis aedificia, quae restitutus non erit, destruat.

LXII. Ne quis in oppido municipii Flauī Malacitani quaeque ei oppido continentia aedificia erunt, aedificium detegito destruito demoliundumue curato, nisi [de] decurionum conscriptorumue sententia, cum maior pars eorum adfuerit, quod restitu[tu]rus intra proximum annum non erit. Qui aduersus ea fecerit, is quanti e(a) r(es) e(rit), t(antam) p(ecuniam) municipibusmunicipi Flauī Malacitani d(are) d(amnas) e(sto), eiusque pecuniae deque ea pecunia municipi eius municipii, qui uolet cuique per h(anc) (egem) licebit, actio petitio persecutio esto.

De locationibus legibus locationum proponendis et in tabulas municipi referendis.

LXIII. Qui Iluir i(ure) d(icundo) p(raeerit), uestigalia ultroque tributa, siue quid aliud communi nomine municipum eiūs municipi locari oportebit, locato. Quasque locationes fecerit quasque leges dixerit, quanti quit locatum sit et [qui] praedes accepti sint quaeque praedia subdita subsignata obligataue sint quique praediorum cognitores accepti sint, in tabulas communes municipum eius municipi referantur facito et proposita habeto per omne reliquom tempus honoris sui, ita ut d(e) p(lano) r(ecte) l(egi) p(ossint), quo loco decuriones conscriptiue proponenda esse censuerint

De obligatione praedum praediorum cognitorumque.

LXIV. Quicumque in municipio Flauio Malacitano in commune municipum eiūs municipi praedes facti sunt erunt, quaeque praedia accepta sunt erunt, quique eorum praediorum cognitores facti sunt erunt: ii omnes et quae cuiusque eorum tum [fuerunt] erunt, cum praes cognitorue factus est erit, quaeque postea esse, cum ii obligati esse coeperunt coeperint, qui eorum soluti liberatique non sunt non erunt aut non sine d(olo) m(alo) sunt erunt, eaque omnia, quae eorum soluta liberataque non sunt non erunt aut non sine d(olo) m(alo) sunt erunt, in commune municipum eiūs municipii item obligati obligataque sunt, uti ii eaue p(opulo) R(omano) obligati obligataue essent, si aput eos, qui Romae aerario praessent, ii praedes iique cognitores facti eaque praedia subdita subsignata obligataue essent. Eosque praedes eaque praedia eosque cognitores, si quit eorum, in quae cognitores facti erunt, ita non erit, qui quaeue soluti liberati soluta liberaltaque non sunt non erunt aut non sine d(olo) m(alo) sunt erunt, Iluiris, qui ibi i(ure) d(icundo) prae[e]runt, ambobus alteriue eorum

ex decurionum conscriptorumque decreto, quod decretum cum eorum partes tertiae non minus quam duae adessent factum erit, uendere legemque his uendundis dicere ius potestasque esto; dum ea[m] legem is rebus uendundis dicant, quam legem eos, qui Romae aerario praeerunt, e lege praediatoria praedibus praedisque uendundis dicere oporteret, aut si lege praediatoria emptorem non inueniet, quam legem in uacuom uendendis dicere oporteret; et dum ita legem dicant, uti pecuniam in fore municipi Flauī Malacitani referatur luatur solutur. Quaeque lex ita dicta [e]rit, iusta rataque esto.

Ut ius dicatur e lege dicta praedibus et praedis uendundis.

LXV. Quos praedes quaeque praedia quosque cognitores Iluiri municipii Flauī Malacitani h(ac) l(ege) uendiderint, de iis cuicumque i(ure) d(icundo) p(raeerit), ad quem de ea re in ius aditum erit, ita ius dicito iudiciaque dato, ut ei, qui eos praedes cognitores ea praedia mercati erunt, praedes socii heredesque eorum iique, ad quos ea res pertinebit, de is rebus agere easque res petere persequi recte possit.

De multa, quae dicta erit.

LXVI. Multas in eo municipio ab Iluiris praefectoue dictas, item ab aedilibus quas aediles dixisse se aput Iluiros ambo alterue ex iis professi erunt, Iluir, qui i(ure) d(icundo) p(raeerit), in tabulas communes municipum eiūs municipi referri iubeto. Si cui ea multa dicta erit aut nomine eiūs alius postulabit, ut de ea ad decuriones conscriptosue referatur, de ea decurionum conscriptorumue iudicium esto. Quaeque multae non erunt iniustae a decurionibus conscriptisue iudicatae, eas multas Iluiri in publicum municipum eius municipii redigunto.

De pecunia communi municipum deque rationibus eorundem.

LXVII. Ad quem pecunia communis municipum eiūs municipi peruenerit, heresue ei ius isue ad quem ea res pertinebit, in diebus X X X proximis, quibus ea pecunia ad eum peruenerit, in publicum municipum eiūs municipi eam referto. Quique rationes communes negotiumue quod commune municipum eius municipi gesserit tractauerit, is, heresue eiūs [isue] ad quem ea res pertinebit in diebus X X X proximis, quibus ea negotia easue rationes gerere tractare desierit quibusque decuriones conscriptique habebuntur, rationes edito redditoque decurionibus conscriptisue cuiue de his accipiendis cognoscendis ex decreto decurionum conscriptorumue, quod decretum factum erit cum eorum partes non minus quam duae tertiae adessent, negotium datum erit. Per quem steterit, q(uo) m(inus) ita pecunia redigeretur referretur quoue minus ita rationes redde[rentur, is, perquem steterit q(uo) m(inus) rationes redderentur quoue minus pecunia redigeretur, referret[ur], heresque eius isque ad

quem ea res qua de agitur pertinebit, q(uanti) e(a) r(es) erit, tantum et alterum tantum municipibus ei(ius) municipi d(are) d(amnas) e(sto), eiusque pecuniae deque ea pecunia municipum municipii Flau(i) Malacitani < eius ea pecunia municipum Flau(i) Malacitani > qui uolet cuique per h(anc) l(egem) licebit, actio petitio persecutio esto.

De constituendis patronis causae, cum rationes reddentur.

LXVIII. Cum ita rationes reddentur, Iluir, qui decuriones conscriptosue habebit, ad decuriones conscriptosue referto, quos placeat publicam causam agere, iique decuriones conscriptiue per tabellam iurati d(e) e(a) r(e) decernunto, tum cum eorum partes non minus quam duae tertiae aderunt, ita ut tres, quos plurimi per tabellam legerint, causam publicam agant, iique qui ita lecti erunt tempus a decurionibus conscriptisue, quo causam cognoscant actionemque suam ordinent, postulanto, eoque tempore quod is datum erit transacto, eam causam uti quod recte factum esse uolet agunto.

De iudicio pecuniae communis.

LXIX. Quod m(unicipum) m(unicipii) Flau(i) Malacitani nomine petetur ab eo, qui eius municipi municeps incolaue erit, quodue cum eo agetur quod pluris HS oo sit neque tanti sit, ut [de ea re proconsulem ius dicere iudiciaque dare ex hac lege oporteat: de ea re Iluir praefectus, qui iure dicundo praeerit eius municipii, ad quem de ea re in ius aditum erit, ius dicito iudiciaque dato.

Acta apost. 13,14–52

[13,14] αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. [13,15] μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς λέγοντες, Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ τίς ἐστὶν ἐν ὑμῖν λόγος παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. [13,16] ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε. [13,17] ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, [13,18] καὶ ὡς τεσσαρακονταετὴ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, [13,19] καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χανάαν κατεκληρονόμησεν τὴν γῆν αὐτῶν [13,20] ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ [τοῦ] προφήτου. [13,21] κάκειθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν, ἔτη τεσσαράκοντα. [13,22] καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν τὸν Δαυὶδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα, ὃ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, Εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. [13,23] τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγεν τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, [13,24] προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ. [13,25] ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν, Τί ἐμὲ ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. [13,26] Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεόν, ἡμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη. [13,27] οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν, [13,28] καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες ἠτήσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν [13,29] ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. [13,30] ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· [13,31] ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλὴμ, οἵτινες [νῦν] εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. [13,32] καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, [13,33] ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ δευτέρῳ, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. [13,34] ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἶρηκεν ὅτι Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά. [13,35] διότι καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. [13,36] Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ καὶ εἶδεν διαφθοράν, [13,37] ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν οὐκ εἶδεν

διαφθοράν. **[13,38]** γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, [καὶ] ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι **[13,39]** ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται. **[13,40]** βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις, **[13,41]** Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ἔργον ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν **[13,42]** Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. **[13,43]** λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρναβᾶ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον αὐτοὺς προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. **[13,44]** Τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου. **[13,45]** ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ Παύλου λαλουμένοις βλασφημοῦντες. **[13,46]** παρρησιασάμενοί τε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρναβᾶς εἶπαν, Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη **[13,47]** οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος, Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. **[13,48]** ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον **[13,49]** διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι’ ὅλης τῆς χώρας. **[13,50]** οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρῶτους τῆς πόλεως καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ Βαρναβᾶν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. **[13,51]** οἱ δὲ ἐκτιναζάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἐπ’ αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκόνιον, **[13,52]** οἱ τε μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

Acta Paul. et Thec. 26–39

[26] Καὶ ἀπέπεμψεν Παῦλος τὸν Ὀνησιφόρον πανοικὶ εἰς Ἰκόνιον, καὶ οὕτως λαβόμενος τὴν Θέκλαν εἰς Ἀντιόχειαν εἰσῆλθεν. ἅμα δὲ τῷ εἰσέρχεσθαι αὐτούς, συριάρχης τις Ἀλέξανδρος ὀνόματι ἰδὼν τὴν Θέκλαν ἠράσθη αὐτῆς, καὶ ἐξελιπάρει τὸν Παῦλον χρήμασι καὶ δώροις. ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν· Οὐκ οἶδα τὴν γυναῖκα ἣν λέγεις, οὐδὲ ἔστιν ἐμή. ὁ δὲ πολὺ δυνάμενος, αὐτὸς αὐτῇ περιεπλάκη εἰς τὸ ἄμφοδον· ἡ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ Παῦλον ἐζήτει. Καὶ ἀνέκραγεν πικρῶς λέγουσα· “Μὴ βιάσῃ τὴν ξένην, μὴ βιάσῃ τὴν τοῦ θεοῦ δούλην. Ἰκονιέων εἰμὶ πρώτη, καὶ διὰ τὸ μὴ θέλιν με γαμηθῆναι Θαμύριδι, ἐκβέβλημαι τῆς πόλεως. Καὶ λαβομένη τοῦ Ἀλεξάνδρου περιέσχισεν αὐτοῦ τὴν χλαμύδα καὶ τὸν στέφανον ἀφείλετο ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν θρίαμβον.

[27] Ὁ δὲ ἅμα μὲν φιλῶν αὐτήν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχυνόμενος τὸ γεγονὸς αὐτῷ, προσήγαγεν αὐτήν τῷ ἡγεμόνι, κάκεινης ὁμολογησάσης ταῦτα πεπραχέναι κατέκρινεν αὐτήν

εἰς θηρία. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐξεπλάγησαν καὶ ἀνέκραξαν παρὰ τὸ βῆμα· “Κακὴ κρίσις, ἀνοσία κρίσις”. Ἡ δὲ Θέκλα ῥήτησατο τὸν ἡγεμόνα ἵνα ἀγνὴ μείνῃ μέχρις οὗ θηριομαχήσῃ. Καὶ τις <βασίλισσα> πλουσία, ὀνόματι Τρύφαινα, ἥς ἡ θυγάτηρ ἐτεθνήκει, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τήρησιν, καὶ εἶχεν εἰς παραμυθίαν.

[28] Ὅνικα δὲ τὰ θηρία ἐπόμεπεν, προσέδῃσαν αὐτὴν λεαίνῃ πικρᾷ, καὶ ἡ βασίλισσα Τρύφαινα ἐπηκολούθει αὐτῇ. ἡ δὲ λέαινα ἐπάνω καθεζομένης Θέκλης περιέλειχεν αὐτῆς τοὺς πόδας, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐξίστατο· ἡ δὲ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς ἦν Ἰερόσυλος. Αἱ δὲ γυναῖκες μετὰ τῶν τέκνων ἔκραζον ἄνωθεν λέγουσαι ὦ θεέ, ἀνοσία κρίσις γίνεται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Καὶ ἀπὸ τῆς πομπῆς πάλιν λαμβάνει αὐτὴν ἡ Τρύφαινα· ἡ γὰρ θυγάτηρ αὐτῆς Φαλκονίλλα ἦν τεθνεῶσα, καὶ κατ’ ὄναρ εἶπεν αὐτῇ· “Μῆτερ, τὴν ξένην τὴν ἔρημον Θέκλαν ἔξεις εἰς τὸν ἐμὸν τόπον, ἵνα εὕξηται ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ μετατεθῶ εἰς τὸν τῶν δικαίων τόπον.

[29] Ὅτε οὖν ἀπὸ τῆς πομπῆς ἐλάβανεν αὐτὴν ἡ Τρύφαινα, ἅμα μὲν ἐπένθει ὅτι ἔμελλεν εἰς τὴν αὐρίον θηριομαχεῖν, ἅμα δὲ καὶ στέργουσα ἐμπόνως ὥς τὴν θυγατέρα Φαλκονίλλαν εἶπεν· “Τέκνον μου δεύτερον Θέκλα, δεῦρο πρόσσευξαι ὑπὲρ τοῦ τέκνου μου, ἵνα ζήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας· τοῦτο γὰρ εἶδον ἐν ὕπνοις. ἡ δὲ μὴ μελλήσασα ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτῆς καὶ εἶπεν· “Ὁ θεός μου, ὁ υἱὸς τοῦ ὑψίστου ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, δὸς αὐτῇ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῆς, ἵνα ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Φαλκονίλλα ζήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας”. Καὶ ταῦτα εἰπούσης Θέκλης ἐπένθει ἡ Τρύφαινα ἐπέχουσα τοιοῦτον κάλλος εἰς θηρία βαλλόμενον.

[30] Καὶ ὅτε ὄρθρος ἐγένετο, ἦλθεν Ἀλέξανδρος παραλαβεῖν αὐτὴν, αὐτὸς γὰρ ἐδίδου τὰ κυνήγια, λέγων· “Ὁ ἡγεμὼν κάθηται καὶ ὁ ὄχλος θορυβεῖ ἡμᾶς· δὸς ἀπαγάγω τὴν θηριομάχον”. ἡ δὲ Τρύφαινα ἀνέκραξεν ὥστε φυγεῖν αὐτὸν λέγουσα· “Φαλκονίλλης μου δεύτερον πένθος ἐπὶ τὴν οἰκίαν γίνεται, καὶ οὐδεὶς ὁ βοηθῶν· οὔτε τέκνον, ἀπέθανεν γάρ, οὔτε συγγενής, χήρα γάρ εἰμι. ὁ θεὸς Θέκλης τοῦ τέκνου μου, βοήθησον Θέκλῃ”.

[31] Καὶ πέμπει ὁ ἡγεμὼν στρατιώτας ἵνα ἀχθῇ Θέκλα. ἡ δὲ Τρύφαινα οὐκ ἀπέστη, ἀλλὰ αὐτὴ λαβομένη τῆς χειρὸς αὐτῆς ἀνήγαγεν λέγουσα· “Τὴν μὲν θυγατέρα μου Φαλκονίλλαν ἀπήγαγον εἰς τὸ μνημεῖον· σὲ δέ, Θέκλα, εἰς θηριομαχίαν ἀπάγω”. Καὶ ἔκλαυσεν Θέκλα πικρῶς καὶ ἐστέναξεν πρὸς κύριον, λέγουσα· “Κύριε ὁ θεὸς ᾧ ἐγὼ πιστεύω, ἐφ’ ὃν ἐγὼ κατέφυγα, ὁ ῥυσάμενός με ἐκ πυρός, ἀπόδος μισθὸν Τρυφαίνῃ τῇ εἰς τὴν δούλην σου συμπαθησάσῃ, καὶ ὅτι με ἀγνὴν ἐτήρησεν”.

[32] Θόρυβος οὖν ἐγένετό τε καὶ πάταγος τῶν θηρίων καὶ βοή τοῦ δήμου καὶ τῶν γυναικῶν ὁμοῦ καθεσθεισῶν, τῶν μὲν λεγόντων· “Τὴν ἱερόσυλον εἰσάγαγε”· τῶν δὲ λεγουσῶν· “Ἀρθήτω ἡ πόλις ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ ταύτῃ· αἶρε πάσας ἡμᾶς, ἀνθύπατε· πικρὸν θέαμα, κακὴ κρίσις”.

[33] Ἡ δὲ Θέκλα ἐκ χειρὸς Τρυφαίνης ληφθεῖσα ἐξεδύθη καὶ ἔλαβεν διαζώστραν καὶ ἐβλήθη εἰς τὸ στάδιον. Καὶ λέοντες καὶ ἄρκοι ἐβλήθησαν ἐπ’ αὐτήν. Καὶ πικρὰ λέαινα προσδραμοῦσα εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς ἀνεκλίθη· ὁ δὲ ὄχλος τῶν γυναικῶν ἐβόησεν μέγα. Καὶ ἔδραμεν ἐπ’ αὐτήν ἄρκος ἡ δὲ λέαινα δραμοῦσα ὑπήντησεν καὶ διέρρηξεν τὴν ἄρκον. Καὶ πάλιν λέων δεδιδαγμένος ἐπ’ ἀνθρώπους ὃς ἦν Ἀλεξάνδρου ἔδραμεν ἐπ’ αὐτήν· καὶ ἡ λέαινα συμπλέξασα τῷ λέοντι συνανηρέθη. Μειζόνως δὲ ἐπένθησαν αἱ γυναῖκες, ἐπειδὴ καὶ ἡ βοηθὸς αὐτῇ λέαινα ἀπέθανεν.

[34] Τότε εἰσβάλλουσιν πολλὰ θηρία, ἐστῶσης αὐτῆς καὶ ἐκτετακυίας τὰς χεῖρας καὶ προσευχομένης. ὥς δὲ ἐτέλεσεν τὴν προσευχήν, ἐστράφη καὶ εἶδεν ὄρυγμα μέγα πλήρες ὕδατος, καὶ εἶπεν· “Νῦν καιρὸς λούσασθαί με”. Καὶ ἔβαλεν ἑαυτὴν λέγουσα Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑστέρᾳ ἡμέρᾳ βαπτίζομαι. Καὶ ἰδοῦσαι αἱ γυναῖκες καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐκλαυσαν λέγοντες· “Μὴ βάλης ἑαυτὴν εἰς τὸ ὕδωρ”, ὥστε καὶ τὸν ἡγεμόνα δακρῦσαι, ὅτι τοιοῦτον κάλλος φῶκαι ἔμελλον ἐσθίειν. ἡ μὲν οὖν ἔβαλεν ἑαυτὴν εἰς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ· αἱ δὲ φῶκαι πυρὸς ἀστραπῆς φέγγος ἰδοῦσαι νεκραὶ ἐπέπλευσαν. Καὶ ἦν περὶ αὐτὴν νεφέλη πυρός, ὥστε μήτε τὰ θηρία ἄπτεσθαι αὐτῆς, μήτε θεωρεῖσθαι αὐτὴν γυμνῇ.

[35] Αἱ δὲ γυναῖκες ἄλλων θηρίων βαλλομένων φοβερωτέρων ὠλόλυναν, καὶ αἱ μὲν ἔβαλλον φύλλον, αἱ δὲ νάρδον, αἱ δὲ κασίαν, αἱ δὲ ἄμωμον, ὥς εἶναι πλῆθος μύρων. Πάντα δὲ τὰ βληθέντα θηρία ὥσπερ ὕπνω κατασχεθέντα οὐχ ἦψαντο αὐτῆς· ὥς τὸν Ἀλέξανδρον εἰπεῖν τῷ ἡγεμόνι· “Ταύρους ἔχω λίαν φοβερούς, ἐκείνοις προσδήσωμεν τὴν θηριομάχον”. Καὶ στυγνάσας ἐπέτρεψεν ὁ ἡγεμὼν λέγων· “Ποίει ὃ θέλεις”. Καὶ ἔδησαν αὐτὴν ἐκ τῶν ποδῶν μέσον τῶν ταύρων, καὶ ὑπὸ τὰ ἀναγκαῖα αὐτῶν πεφυρωμένα σίδηρα ὑπέθηκαν, ἵνα πλείονα ταραχθέντες ἀποκτείνωσιν αὐτήν. Οἱ μὲν οὖν ἥλλοντο· ἡ δὲ περικαιομένη φλόξ διέκαυσεν τοὺς κάλους, καὶ ἦν ὥς οὐ δεδεμένη.

[36] Ἡ δὲ Τρύφαινα ἐξέψυξεν ἐστῶσα παρὰ τὴν ἀρήναν ἐπὶ τοὺς ἄβακας, ὥστε τὰς θεραπαινίδας εἰπεῖν· “Ἀπέθανεν ἡ βασίλισσα Τρύφαινα”. Καὶ ἐπέσχεν ὁ ἡγεμὼν, καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἐπτύρη· καὶ ὁ Ἀλέξανδρος πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἡγεμόνος εἶπεν· “Ἐλέησον καὶ με καὶ τὴν πόλιν, καὶ ἀπόλυσον τὴν θηριομάχον, μὴ καὶ ἡ πόλις συναπόληται. Ταῦτα γὰρ ἐὰν ἀκούσῃ ὁ Καῖσαρ, τάχα ἀπολέσει σὺν ἡμῖν καὶ τὴν πόλιν, ὅτι ἡ συγγενὴς αὐτοῦ Τρύφαινα ἡ βασίλισσα ἀπέθανεν παρὰ τοὺς ἄβακας”.

[37] Καὶ ἐκάλεσεν ὁ ἡγεμὼν τὴν Θέκλαν ἐκ μέσου τῶν θηρίων καὶ εἶπεν αὐτῇ· “Τίς εἶ σύ; καὶ τίνα τὰ περὶ σέ, ὅτι οὐδὲ ἐν τῶν θηρίων ἦψατό σου”; ἡ δὲ εἶπεν· “Εγὼ μὲν εἰμι θεοῦ τοῦ ζῶντος δούλη· τὰ δὲ περὶ ἐμέ, εἰς ὃν εὐδόκησεν ὁ θεὸς υἱὸν αὐτοῦ ἐπίστευσα· δι’ ὃν οὐδὲ ἐν τῶν θηρίων ἦψατό μου. Οὗτος γὰρ μόνος σωτηρίας ὄρος καὶ ζωῆς ἀθανάτου ὑπόστασίς ἐστιν· χειμαζομένοις γὰρ γίνεται καταφυγή, θλιβομένοις ἄνεσις, ἀπηλπισμένοις σκέπη, καὶ ἀπαξαπλῶς ὃς ἐὰν μὴ πιστεύσῃ εἰς αὐτόν, οὐ ζήσεται ἀλλὰ ἀποθανεῖται εἰς τοὺς αἰῶνας”.

[38] Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι ἱμάτια καὶ εἶπεν· “Ἐνδύσαι τὰ ἱμάτια”. Ἡ δὲ εἶπεν· “Ὁ ἐνδύσας με γυμνὴν ἐν τοῖς θηρίοις, οὗτος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἐνδύσει με σωτηρίαν”. Καὶ λαβοῦσα τὰ ἱμάτια ἐνεδύσατο. Καὶ ἐξέπεμψεν εὐθέως ὁ ἡγεμὼν ἄκτον λέγων· “Θέκλαν τὴν τοῦ θεοῦ δούλην τὴν θεοσεβῆ ἀπολύω ὑμῖν”. Αἱ δὲ γυναῖκες πᾶσαι ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ καὶ ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἔδωκαν αἶνον τῷ θεῷ λέγουσαι· Εἰς θεὸς ὁ Θέκλαν σώσας”, ὥστε ἀπὸ τῆς φωνῆς σεισθῆναι πᾶσαν τὴν πόλιν.

[39] καὶ τὴν Τρύφαιναν εὐαγγελισθεῖσαν ἀπαντῆσαι μετὰ ὄχλου καὶ περιπλακῆναι τῇ Θέκλῃ καὶ εἰπεῖν· “Νῦν πιστεύω ὅτι νεκροὶ ἐγείρονται· νῦν πιστεύω ὅτι τὸ τέκνον μου ζῆ·δεῦρο ἔσω, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σοὶ καταγράψω”. ἡ μὲν οὖν Θέκλα εἰσῆλθεν μετ’ αὐτῆς καὶ ἀνεπαύσατο εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς ἡμέρας ὀκτώ, κατηχήσασα αὐτὴν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὥστε πιστεῦσαι καὶ τῶν παιδισκῶν τὰς πλείονας, καὶ μεγάλην εἶναι χαρὰν ἐν τῷ οἴκῳ.

EK 2 – NÜMİZMATİK TESTIMONIA

ED: BMC 7; SNG Cop 11

TARİH:

ÖY: Hilal içinde sağa dönük Men Başı

AY: ANTIO HRILOC yazısının içinde sağa dönük bir boğa

ED: SNGFr 1069v

TARİH:

ÖY: Sağa dönük Hermes Büstü/ A-NTIOC

AY: Yarım sağa dönük Horoz/ CO-LONI-A I

ED: Mueller 996

Tarih: MS. 177–180

ÖY:L. Aurelius Commodus Başı

AY:Sol tarafa dönük Tykhe, elinde dal ve bereket boynuzu tutmakta/ ANTIOCHAE COLONEIA

ED: SNG Cop 26cf

Tarih: MS. 177–180

ÖY: Başı sola dönük Men Başı

AY: Bucranium üzerinde ayakta duran Nike ve sağda bir horoz.

ED: Krzy-XXIV-43

ED: SNGFr 1120

Tarih: MS. 193–211

ÖY: Sağa dönük Septimius Severus

AY: Sola dönük Genius ayakta durmakta
elinde dal ve bereket boynuzu tutmakta/
ANTIOCH GEN COL CAE

ED: BMC 73

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük Gordianus başı

AY: Elinde mızrak ve kalkan tutarak ilerleyen
Mars

ED: Krzy 14.77

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük Gordianus başı

AY: Sağa doğru iki öküzle toprağı işleyen
kolonistler/ CAE ANTIOCH COL

ED: SNG Cop 65

Tarih: MS. 193–211

ÖY: Sağa doğru ışık saçan Septimius Severus
Pert. Aug.

AY: Peplos içinde başı sağa dönük Fortuna
elinde dal ve bereket boynuzu tutmakta

ED: Kryz 7

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük Gordianus başı

AY: Victoria elinde kalkan tutmakta

ED: Kryz 79

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük Gordianus başı

AY: Sağda ikizleri emziren dişi / CAE
ANTIOCH COL S.R

ED: SNG Cop 66

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük Gordianus başı

AY: Sağa dönük, dizinde typanum tutmuş Kybele, altında aslanlar

ED: SNG Cop 72

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük ılık saçan Gordianus başı

AY: Sağda pruvada Tahta oturtulmuş Aphrodites, sol elinde palmye dalı tutmakta altta eros yer almakta

ED: Kryz 6

Tarih: ?

ÖY: Sağa dönük ılık saçan Philippus II

AY: Sola doğru oturmuş Hygeia, altardan yükselen yılanı beslemekte

Tarih: MS. 225–244

ÖY: Sağa dönük Gordianus başı

AY: Sola doğru başını çevirmiş ve kanatlarını açmış bir kartal CAE ANTIOCH COL S.R

ED: SNGvA 4971

Tarih: MS. 244–249

ÖY: Sağa dönük ılık saçan M. Iulius Philippus başı

AY: Irmak Tanrısı Anthios

ED: SNG vA 4974

Tarih: ?

ÖY: Sağa dönük ılık saçan Philippus II

AY: Sola doğru yürüyün Eirene, elinde zeytin dalı ve krallık asası tutmakta/ CAES ANTIOCH COL, S-R

ED: Kryz 14

Tarih: MS. 251–253

ÖY: Sağa dönük ışık saçan Volusianus

AY: Sola dönük miğferli Athena, sol elinde mızrak tutmakta ANTIOCHI COLON S-R¹⁵⁹⁸

ED: SNG France 1089–1090; SNG Levante; Krzyzanowska I/

Tarih: MS. 139–161

ÖY: Sağa dönük ışık saçan M. Aurelius başı

AY: Sola dönük Marsyas, omuzları üzerinde şarap tulumu tutmakta¹⁵⁹⁹

¹⁵⁹⁸ <http://www.wildwinds.com/coins/greece/pisidia/antioch/t.html>: Marsyas sikkesi hariç diğer sikkeler bu adresten kopyalanmıştır.

¹⁵⁹⁹ <http://www.asiaminorcoins.com/gallery/thumbnails.php?album=270>

EK 3 – TABLOLAR

EK 3.1: *Duumviri* Listesi

C. Albucius Firmus	MS. ?
C. Anicius Caesianus	MS. 1. yüzyıl
L. Calpurnius Frugi	MS. 2. yüzyıl
C. Caristanius Fronto Caesianus Iulius	MS. 1. yüzyıl
Titus Claudius Pulcher	?
L. Cornelius Marcellus	?
Titus Flavius Ferox	?
C. Flavonius Anicianus Sanctus	MS. 2. yüzyıl
A. Flavonius Sanctus Varronianus	MS. 2. yüzyıl
Cn. Dottius Plancianus	MS. 2. yüzyıl
C. Iulius Asper Pansinianus	MS. 1 yüzyılın ortası
C. Iulius Straton	MÖ. 1. yüzyılın sonu – MS. 1. yüzyılın başı
L. Munatius Plancus	?
C. Octavius Proculus	MS. 50
Saturninus	?
Statius Pescennius	MS. 1. yüzyıl (MÖ. 9)
C. Septimius Postumus	?
M. Septimius Silo	?
P. Sulpicius Quirinius	MS 1. yüzyılın başı
M. Servilius	MS. 1. yüzyılın başı
Ulpus Tatianus Marcellus	?
C. Valerius Gallus	?
C. Valerius Niger Optumus	?
T. Volumnus Varro	?
L. Vehillius Ferox	?

EK 3.2: Aedilis Listesi

C. Albucius Firmus
 Titus Baebius Asiaticus
 Maximus Evius Domitius Valerianus
 L. Flavius Paulus
 Maximianus

EK 3.3: Patroni Coloniae Listesi

M. Arruntius	MS. 1. yüzyıl?	Sterrett 1888b, 149 no. 128; CIL III 6834; Ramsay 1916, 97.
Cn. Pompeius Collega	Vespasianus	CIL III 6817=ILS 998.
L. Antistius Rusticus	Domitianus	AE 1925, 126a.
C. Caristianus Fronto	Domitianus	ILS 9485.
P. Calvisius Ruso Iulius Frontinus	Traianus	AE 1914, 267.
M. Albucius Firmus	Traianus	Sterrett 1888b, 144 no. 117, CIG 6823; Ramsay 1941, 147.
L. Flavonius Paullinus	MS. 2. yüzyıl	Levick 1958 , 48 74.
C. Flavonius Anicianus Sanctus	MS. 2. yüzyıl	I Eph. IV 1238=AE 1975, 801=SEG 26, 1274; Levick 1958 , 48 74.
Cn. Dottius Plancianus	MS. 2. yüzyılın sonu	CIL III 6837=ILS 5081; CIL III 6835, 6836.
C. Arrius Calpurnius Frontinus Honoratus	MS. 3. yüzyıl	Sterrett 1888b, no. 110; CIL III 6810; ILS 7198; Sterrett 1888b, no. 111; LBW 1819; CIL III 290=6811; Sterrett 1888b, no. 112; CIL III 6812; AE 1914, 130; Calder 1912, 101 no. 33.
ignotus	MS. 3. yüzyıl	CIL III 6823.
ignotus	?	AE 1965, 15a.
ignotus	MS. 3. yüzyıl	CIL III 6820.
C. Caesennius Proculus Staeanus	MS. 4. yüzyıl	Lane 1971, 105-106 no. 168–

		170; Anderson 1913, 289–290 no. 17–19.
C. Flavius Baebianus	MS. 4. yüzyıl	Lane 1971, 105-110 no. 168–174; Anderson 291–294, nos 20–23.

EK 3.4: *Veterani* Listesi

M. Ceius: AE 1998, 1387	<i>Legio V Gallica</i>	Orta İtalya-Etruria
Publius Carbo: AE 1998, 1386	<i>Legio V Gallica</i>	?
C. Carbo: AE 1998, 1386	<i>Legio V Gallica</i>	?
Quintius Vibius Aquila: AE 1998, 1388.	?	Parma/Etruria
Quintius Mannaesus: AE 1998, 1389	<i>Legio V Gallica</i>	Orta İtalya-Etruria
L. Pomponius Niger: AE 1920, 75	<i>Legio V Gallica</i>	?
M. Tiberius: CIL III. 6828	<i>Legio V Gallica</i>	Etruria
Titus Campasius: CIL III suppl. 6824.	<i>Legio V Gallica</i>	Etruria
Titus Cissonius: CIL III 6825	<i>Legio V Gallica</i>	Etruria
Titus Cissonius: Sterrett 1888a, 391	<i>Legio VII</i>	Etruria
L. Coelius	<i>Legio VII</i>	Etruria

EK 3.5: *Nomina Gentilica* Listesi

SERGII

<u>Sahıs</u>	<u>Ordo</u>	<u>Görev</u>	<u>Tarih.</u>
L. Sergius	S.	<i>Curator Riparum et alvei Tiberis</i>	MS. 42-47
Quintus Sergius Paullus	S.	<i>Proconsul provinciae Cypri</i>	MS. 46-48
L. Sergius Paullus	S.	<i>IV vir viarum curandarum</i> <i>Tribunus Militum Legionis VI Ferratae</i> <i>Quaestor</i>	
L. Sergius Paullus	S.	<i>Consul suffectus</i> (?) <i>Asia Proconsul'u</i> <i>Praefectus urbi</i> <i>Consul II (ordinarius)</i>	MS. 151. MS. 166-167 MS. 168

CARISTANII

C. Caristanius Fronto Caesianus Iulius	E.	<i>Praefectus fabrum</i> <i>Tribunus militum Legionis XII</i> <i>Fulminatae</i> <i>Praefectus Cohortis Bosporanorum</i> <i>Pontifex, sacerdos, Praefectus P.</i> <i>Sulpici Quirini Ilviri, Praefectus M.</i> <i>Servili</i>	Claudius Dönemi.
C. Caristanius Fronto	S.	<i>Tribunus militum</i> <i>Praefectus alae Bosporanorum</i> <i>adlectus in senatum inter tribunicios</i> <i>promotus inter praetorios</i> <i>legatus pro praetore provinciae Ponti</i> <i>et Bithyniae</i> <i>leg. Aug. Leg. Hispanae</i> <i>Leg. Aug. Lyciae et Pamhyliae</i> <i>Consul suffectus</i>	MS. 73-74 MS. 75-76 MS. 76-77 MS. 78-80/81 MS. 81-84 MS. 90

C. Caristanius Fronto

Halfman

1979, 129 no.
32; PIR² C
414.**C. Caristanius Paulinus**

S.

*Legio XII Fulminata'nın tribunu
militum'u
Sacerdos
Duumvir*

Halfman

1979, 129 no.
33; PIR² C
427.**C. Caristanius Iulianus**

S.

*Legio XII Fulminata'da tribunu
militum (angusticlavus
Praefectus alae
Praetor inter civis et inter peregrinos
legatus pro praetore provinciae
proconsul Provinciae Achaiae*

MS. 100-1

FLAVONII**Sextus Flavonius Naevius**

?

?

L. Flavonius Paullinus

E.

?

MS. 2 yy.
ortası**Flavonia Menadora***İ. S. 165/168 yılı suff. cos. C. Novius
Priscus'un eşi?***C. Flavonius Anicius
Sanctus**

E.

*Duumvir*2. yy. son
çeyreği

?

Flavonius Paullinus

E.

*procurator*2. yy. son
çeyreği**Flavonius Lollianus**

S.

?

MS. 3 yy.
başı**P. Flavonius Paullinus**

S.

*Lyciae-Pamphyliae valisi*İS. 2.yy. sonu
3. yy. başı.

ANICII

C. Anicius Caesianus	?	<i>Duumvir</i>	?
		<i>III Gallicae legionis tribunus militum</i>	?
P. Anicius Maximus	E.	<i>XII Fulminatae legionis Primus pilus</i>	?
		<i>II legionis Praefectus Castrorum</i>	
		<i>Aegyptus'ta Praefectus Exercitus</i>	MS. 43
		<i>Duumvir</i>	
		<i>Provinciae Galatiae, Ponti, Lyciae-</i>	MS. 39
		<i>Pamhyliae'in procurator</i>	MS. 71-72.
Anicius Maximus	S.	<i>Provinciae Ponti-Bithyniae proconsul</i>	?
P. Anicius Maximus	S	<i>Legatus Proconsularis Africae Provinc.</i>	MS. 167.

NOVII

C. Novius Priscus	S.	<i>Consul Suffectus</i>	MS. 152.
C. Novius Rusticus	S.	<i>Decemvir stlitibus iudicandis, VI</i>	
Venuleius Apronianus		<i>Ferrata Caparcotna Legio'nuntribunus</i>	
		<i>laticlavius</i>	
		<i>quaestori</i>	
		<i>candidato, legato Asiae,</i>	
		<i>tribuno) candidato designato</i>	

CALPURNII

Titus Calpurnius Frugus	?	?	?
L. Calpurnius	?	?	?
L. Calpurnius Frugus	?	<i>dumvir, sacerdotes, praefectus fabrum, I.</i>	
		<i>Praefectus Alae Vinimiciae</i>	
L. Calpurnius Paullinus			
L. Calpurnius Longus		<i>Pontifex</i>	
M. Calpurnius Rufus	S.	<i>Praefectus frumenti dandi ex</i>	
		<i>Leg. pr. pr. prov. Cypri</i>	Hadrianus
		<i>Leg. pr. pr. prov. Ponti et Bithyniae</i>	Dönemi
		<i>Leg. pr. pr. prov. Asiae</i>	

Proconsul Achaiae

L. Calpurnius Proculus	S.	?	?
Calpurnius Regianus	S	?	?
L. Calpurnius Regianus	S.	?	?

EK 4 - INDICES

Imperatores

- Tiberius Caes. Aug. Sterrett1888a, 348; CIL III 6803; ILS 101; Levick 1967a, 1; AE 2001, 1918; IAntiokheia 147.
- Nero Claudius Caes. Aug. Germanicus Calder 1912, no. 32.
- Imp. Caes. Vespasianus Aug. Calder 1912, 104 no. 42; PIR² C 240; Levick 1967a, 102 = Sterrett1888a, 346; CIL III 6804.
- Imp. Caes. Domitianus Aug. Dessau 1913, 301 no. 2.
- Imp. Caes. L. Septimius Severus Pertinax Aug. IAntiokheia 148.
- Imp. Caes. M. Aur. Antoninus Aug. Christol-Drew-Bear 2004, 86.
- Imp. Caes. M. Aur. Severus Alexander P. F. Aug. SEG 31, 1133.
- Imp. Caes. P. L. Egnatius Gallienus P. F. Inv. Aug. IAntiokheia 158.
- Imp. Caes. L. Domitius Aurelianus P. F. Inv. Aug. Robinson 1926a, 277 no. 55.
- Imp. Caes. C. Aur. Val. Docletianus P. F. Inv. Aug. Sterrett 1888b, 178, 178–181; CIL III 6962–6963.
- Imp. Caes. M. Aur. Val. Maximianus P. F. Inv. Aug. Sterrett 1888b, 178, 178–181; CIL III 6962–6963.
- Imp. Caes. Galerius Val. Maximianus P. F. Inv. Aug. Levick 1967a, 103–104 no. 4–5; 105 no. 8–9; IAntiokheia 149; 154; 157.
- Imp. Constantinus P. F. Inv. Aug. Sterrett 1888b, 147, 124; CIL III 6805–6806; IAntiokheia 155.
- Imp. Caes. C. Val. Licinianus Licinius P. F. Inv. Aug. Levick 1967a, 103 no. 4; 105 no. 8; IAntiokheia 154.
- Fl. Cl. Constantinus P. F. Aug. IAntiokheia 159; Kontrol Sterrett 1888b, 178/181; CIL III 6962–6963.
- Fl. Iulius Constantius P. F. Aug. IAntiokheia 159; Sterrett 1888b, 178/181; CIL III 6962–6963.

[Imp. Caes. Fl. Valens P. F. Aug.]	Levick 1965, 59.
Fl. Valentianus P. F. Aug.	IAntiokheia 160.
Imp. Caes. Fl. Gratianus P. F. Aug.	Levick 1965, 59; IAntiokeia 160.
Fl. Thediosius P. F. Aug.	IAntiokheia 160.
Fl. Petrus Sabbatius Iustinianus Aug.	Zuckerman 2002, 244 (= SEG 52, 1369).

Legati

L. Antistius Rusticus	Ramsay 1924, 176 no. 6; Robinson 1925, 255–258.
L. Caesennius Sospes	Sterrett 1888b, no. 98; LBW 1816; CIL III 291 = 6818; Ramsay 1924, no. 12; ILS 1017; AE 1962, 164.
P. Calvisius Ruso Iulius Frontinus	Dessau 1913, 301; Robinson 1925, 258 no. 9; AE 1914, 267.
L. Cossonius Gallus Vecilius Crispinus	Sterrett 1888a, no. 365 CIL III 6813; Ramsay
Mansuanus Marcellinus Numisius Sabinus	1941, no. 142; ILS 1038.
L. Fabius Cilo Septiminius Catinus	Ramsay 1924, 184 no. 7; AE 1926, 79.
Acilianus Lepidus Fulcianus	
L. Nonius Calpurnius Asprenas	Calder 1912, 104 no. 42.
Cn. Pompeius Collega	Sterrett 1888b, 148 no. 125 = CIL III 6817 = ILS 998.
P. Sulpicius Quirinius	Cheesman 1913, 253 no. 1 = ILS 9502; Cheesman 1913, 253 no. 2 = ILS 9503.

Praeses Provinciae Pisidiae

Valerius Diogenes	Sterrett 1888b, 146 no. 122, 123; 124; Ramsay 1924, 196 no. 25; Levick 1967a, 105 no. 8.
Saturninus Secundus	Calder 1912, 86 no. 5
Fl. Proculus Macedo	Levick 1965, 59 no. 2.

Diğer Roma Görevlileri

Maximinus Attianus (<i>quaest. pr. pr. Asiae</i>).	IAntiokheia 148
Sempronius Senecio (<i>proconsul Asiae</i>)	IAntiokheia 148

Honestiores

C. Iulius Straton	Calder 1912, 108 no. 43; AE 1914, 134.
C. Albucius Firmus	Lane 1971, 113 no. 178: CIL III 295=6829;

	Sterrett 1888b, 129 no. 101; ILS 5070; Ramsay 1941, 150.
M. Albucius Firmus	Sterrett 1888b, 144 no. 117; CIL III 6823; Ramsay 1941, 149
Publius Anicius Maximus:	Sterrett 1888b, 127 no. 99; CIL III 6809; ILS 2696.
Aristodemos	IAntiokheia 1.
Aurelius Dionysios	Sterrett 1888b, 121 no 92 [B]; Calder 1912, 80 no. 1(B); IGR III 301;1490 (A); Merkelbach/Stauber Steinepigramme Band III, s. 403.
C. Aufidius Balbus	SEG 6, 552
Aurelius Polites	Robinson 1926a, 236 no. 72.
C. Baebius Asiaticus:	Robinson 1926a, 235 no. 71
Brakhylllos	IAntiokheia 6
C. Caesennius Proculus	Lane 1978, 14 no. 7.
Titus Caesennius Septimus Gellius	IAntiokheia 11.
Flavonius Lollius	
C. Calpurnius Collega Makedon	SEG 32, 1302; SEG 33, 1159; Ramsay 1919,1-5
C. Calpurnius Makedon	SEG 32, 1302; SEG 33, 1159; Ramsay 1919,1-5
L. Calpurnianus Regianus	Sterrett 1888b, 154 no. 139; CIG 3979; LBW 1189; IGR III 299.
L. Calpurnianus Frugus	Sterrett 1888a, 220 no354; CIL III 6831; IAntiokeia 163.
L. Calpurnius Longus	Ramsay 1924, no. 5; Sterrett 1888a, 278 no. 397; AE 1926, 78.
M. Aquillius Calpurnianus Magnus	SEG 6, 551; Ramsay 1924, 201 no. 39.
C. Caristianus Fronto Iulius Caesianus	Cheesman 1913, 253 no. 2; ILS 9503;
C. Caristianus Fronto (81-96):	Sterrett 1888b, 134 no. 108; Cheesman 1913, 262 no. 5; IGR III 300; Cheesman 1913, 260 no. 4; ILS 9485; AE 1914, 262; AE 1914, 260; AE 2001, 1920; Cheesman 1913, 253 no. 1; ILS

	950 ; AE 1913, 235; AE 2001, 1919
Titus Caristianus Calpurnius Rufus	Cheesman 1913, 260 no. 4; ILS 9485; AE 1914, 262.
Ti. Claudius Marcianus	Labarre-Özsait 2008, 156.
Ti. Claudius Mucianus	Robinson1926a, 237 no. 74
Ti. Claudius Paullinus:	Sterrett 1888b, 148 no. 127; LBW 1191; CIL III 302=6850.
Ti. Claudius Pulcher	Robinson1926a, 237 no. 74.
C. Creperius	AE 1964, 173.
Servius Cornelius Dolabella Pompeius Marcellus	Levick 1958b, 219-222.
L. Cornelius Marcellus	Sterrett 1888b, 132 no. 105; CIL III 6833; ILS 7199.
Cn. Dottius Plancianus:	Sterrett 1888b, 139 no. 113; LBW 1821; CIL III 297=6837; ILS 5081; Sterrett 1888b, 140 no. 114; LBW 1822; CIL III 296; Sterrett 1888b, 141 no. 115.
Dottius Marullinus	Sterrett 1888b, 139 no. 113; LBW 1821; CIL III 297=6837; ILS 5081; Sterrett 1888b, 140 no. 114; LBW 1822; CIL III 296; Sterrett 1888b, 141 no. 115.
C. Ennius Ancharenus Silanus	Ramsay 1924, 197 no. 28.
Eugenia	IAntiocheia 1.
Maximus Evius Domitius Valerinus	SEG 6, 588; Robinson, 1926a, 221 no. 44.
Gaius	
C. Flavius Baebianus	Anderson 1913, 295 no. 24a.
L. Flavius Crispinus	CIL III 6838; Ramsay 1924, 190 no. 11 [I]; ILS 7200a; LBW 1190.
L. Flavius Longus	CIL III 6838; Ramsay 1924, 190 no. 11 [I]; ILS 7200a; LBW 1190; Sterrett 1888a, no. 358; CIL III 6840; Ramsay 1924, 191 no. 12.
L. Flavius Paulus	LBW 1190; Sterrett 1888a, 221 no. 358; CIL III 6840; Ramsay1924, 191 no 12.
Sextus Flavonius Naevius	Lane 1971, 111 no. 176.

Titus Flavius Ferox	Ramsay 1924, 197 no. 27
C. Flavonius Anicianus Sanctus	Levick 1958a, 74.
C. Flavonius Paullinus	Levick 1958a, 74.
Flavonius Sanctus Varronianus:	Labarre-Özsait 2008, 153-163.
Publius Flavonius Paulinus	Robinson 1926a, 230 no. 62.
Flavonia Menadora	Sterrett 1888b, 131 no. 104; CIL III 6814; 6815; 6816; ILS 8976 Levick 1958, 75; Ramsay 1924, 189 no. 10.
Gaia Modesta	Sterrett 1888a, 221 no. 358= CIL III 6840; Ramsay 1924, 190 no. 11a.
L. Gellius Maximus	Calder 1912, 95 no. 25; Ramsay 1916, 133; Ep. Epigr. 5. 1884. 579, 1346; Sterrett 1888b 136 no. 109; Christol-Drew-Bear 2004, 92-96.
Iulius Domnus	Sterrett 1888b, 150 no. 135; IGR III 303.
Iulia Agrippina	Levick 1958, 219-222.
Decimus Iunius Rufinus:	Levick 1958, 219-222.
Iunius Frugus	Levick 1958, 219-222.
Iunia Maxima	Levick 1958, 219-222.
Licius Silanus	Levick 1967a, 106 no 11.
Manlius Torquatus	IAntiokheia 168.
Maximianus	Anderson 1913, 296 no. 26.
Marcellus	IAntiokheia 2.
L. Munatius Plancus:	Levick 1967a, 107 no. 12.
C. Novius Rusticus Venuleinus	IAntiokheia 165; Sterrett 1888b, 131 no. 104;
Apronianus:	CIL III.6815; Levick 1958a, 75; Ramsay 1916, 130.
C. Novius Priscus	IAntiokheia 165; Sterrett 1888b, 131 no. 104; CIL III 6815; Levick 1958a, no. 75; Ramsay 1916, 130.
C. Octavius Proculus:	Calder 1912, 99 no. 31; Ramsay 1941, 173 no. 167a; AE 1914, 128; Sterrett 1888b, 144 no. 118 no. 2; CIG III 6822.
Quintus Vivius Crispus	Sterrett 1888a, 220 no. 356:
Regianus	IAntiokheia 3

Saturninus	Sterrett 1888b, 143 no. 116; CIL III 6844; ILS 7202
Saturninus Secundus	Calder 1912, 86 no. 5.
Secundus	Sterrett 1888b, 123 no. 96.
Sotion	IAntiokheia 6.
C. Valerius Gallus;	Levick 1967a, 108 no. 14; AE 1967, 504.
C. Valerius Niger	Safreyy 1988, 67-69.
C. Ulpus Baebianus	Lane 1978, 32 no. 81.
Ulpia Cornelia	Lane 1978, 32 no. 81.
Ulpus Tatianus Marcellus	Sterrett 1888b, 154 no. 139; CIG 3979; LBW 1189; IGR III 299.

Index Tenoires

Adrastos:	Lane 1978, 24 no. 49; SEG 31, 1181.
Aelius Abas	Lane 1978, 32 no. 82; SEG 31, 1209.
Aelius Cassinus	Calder 1912, 97 no. 26
Publius Aelius Iulianus	Lane 1978, 15 no. 11; SEG 31, 1144.
Aelius Nomios:	Calder 1912, 97 no. 26; SEG 31, 1281.
Auleius Claudianus	SEG 31, 1281.
Aerius	IAntiokheia 87.
Agrippina:	IAntiokheia 86.
L. Allaios	Lane 1978, 37 no. 102; SEG 31, 1227.
Quintus Allaios	Lane 1978, 37 no. 102; SEG 31, 1227.
Aleksandros	Sterrett 1888b, 157 no. 143; Calder 1912, 97, no. 25b; SEG 6, 584.
Aleksandros (Zographos):	Lane 1971, 217; Hardie 1912, 135 no. 39;:
Amia	Sterrett 1888a, 224 no. 363=IAntiokheia 82.
Anathonikos	Levick 1967a, 115 no. 38.
Decimus Ancharenus Martialis	Calder 1912, 102 no. 35.
Statius Anicius:	Hoet-VanCauwenberghe 2002, 153.
Publius Anicius Erotes	Sterrett 1888a, 222 no. 359; CIL III 6830; Ramsay 1941, 67.
Anicia Gaia	Sterrett 1888a 359; CIL III 6830.
Publius Anicius Galaktos	Lane 1978, 18 no. 21; SEG 31, 1154.
Statius Anicius Syneros	Hoet-Van Cauwenberghe 2002, 153.

Anicia (Aniketeia?) Zoe	Sterrett 1888a, 222 no. 360.
C. Anicius Antipatros	Levick 1967a, 114 no. 36
C. Annus Niger	Lane 1978, 23 no. 44; SEG 31, 1176.
C. Antestius	Lane 1978, 25 no. 55; SEG 31, 1187.
Tertius Antestius	Lane 1978, 21 no. 36; SEG 31, 1168.
Antheios	Lane 1978, 16 no. 14; SEG 31, 1147.
Antiokhos	Lane 1971, 135 no. 245; Hardie 1912, 143 no. 68.
Antios	Calder 1912, 90 no. 10; Ramsay 1916, 133; krş. SEG 6, 1023.
Antipas	Lane 1978, 18 no. 23; SEG 31, 1156.
Antipatros	Lane 1971, 128 no. 220; Hardie 1912, 136 no. 42.
M. Antonius Rufus	Lane 1978, 33 no. 85; SEG 31, 1212.
Aphia:	Calder, 1912, 91 no. 14; Ramsay 1916, 133.
Quintus Appius Marcianus	IAntiokheia 113.
Apollonios	Lane 1978, 32 no. 79; SEG 31 1207; IAntiokheia 76.
Aponius	Lane 1978, 40 no. 114; SEG 31, 1236; Lane 1978, 45 no. 133; SEG 31, 1255.
Aqulas	Calder 1912, 90 no. 10; Ramsay 1916, 133.
Aqulas Hilaros	Lane 1978, 19 no. 26; SEG 31, 1159.
Argeia	Lane 1971, 121 no. 200.
Quintius Arrius Corinthus	Robinson 1926a, 237 no. 75
Artemidoros:	Levick 1967a, 114 no. 35; Anderson 1913, 5.
Artemon	SEG 6, 570; Lane 1978, 28 no. 69; SEG 31, 1197.
Artemisia Mantoun	Sterrett 1888b, 157 no. 142.
Askanios	Lane 1971, 127 no. 214; Hardie 1912, 135 no. 36.
Askles	Lane 1978, 13 no. 3; SEG 31, 1138.
Asklepiades	Lane 1971, 117 no. 185; Hardie 1912, 126 no. 7.
Asklepios	Lane 1978, 27 no. 63; SEG 31, 1193;

	IAntiokheia 85.
Asklepiodoros	IAntiokheia 93.
Asteius	Lane 1978, 12 no. 44.
Attalos	Lane 1978, 24 no. 48; SEG 31, 1180; SEG 6, 570.
Attia	IAntiokheia 115.
Auksanon	IAntiokheia 88.
Atticianus	Levick 1970a, 46 no. 24
Attius Verus	Lane 1978, 15 no. 12; SEG 31, 1145.
Auksanon	Lane 1971, 152 no. 288; Lane 1978, 11 no. 39.
Aulus Arellius	Ramsay 1924, 197 no. 30=SEG 6, 564.
Aulus Voconius	Lane 1978, 26 no. 61.
Aunmes	Lane 1971, 118 no. 192; Hardie 1912, 129 no. 14.
Gallos Auphustius	Lane 1978, 5 no. 9; Lane 1971, 127 no. 215; Hardie 1912, 135 no. 37.
Aurelia Artemia	SEG 2, 748.
Aurelius Asklepiades	IAntiokheia 73; Ramsay 1924, 198 no. 33; SEG 6, 591, 593–594.
Aurelius Attalos Neos	IAntiokheia 4.
Aurelius Auksanon	IAntiokheia 73; Ramsay 1924, 198 no. 33; SEG 6, 591, 593–594.
Aurelia Babis	Sterrett 1888a, 224 no. 363.
Aurelius Candidus	Sterrett 1888b, 155 no. 140; CIG 3981
Aurelia Dikaisyne	Calder 1912, 89 no. 9.
Aurelia Eirene	Ramsay 1924, 198 no. 33; SEG 6, 591, 593–594.
Aurelius Europos	Lane 1978, 9, no. 29; Lane 1971, 148 no. 277.
Aurelia Eutykhia	Anderson 1913, 290 no. 19a.
Aurelia Iman Kerdonos	CIG 3977.
Aurelia Longilla	IAntiokheia 84.
Aurelius Makedon	Sterrett 1888b, 153 no. 138

M. Aurelius Kastor	Ramsay 1924, 199 no. 34; SEG 6, 562.
Aurelia Maxima	Calder 1912, 92 no. 18.
Aurelius Menekles	IAntiokheia 84
Aurelius Persikos	Anderson 1913, 290 no. 19a.
Aurelia Procula	Lane 1971, 143 no. 261; Lane 1964; 37-38.
Aurelius Proculus	Lane 1971, 143 no. 261; Lane 1964; 37-38
Aurelia Stratonike	Sterrett 1888b, 155 no. 140; CIG 3891.
Aurelia Tateis	Ramsay 1924, 198 no. 33; SEG 6, 593.
Aurelius Theodoros	Ramsay 1924, 196 no. 24.
Aurelia Valentina	Sterrett 1888b, 154 no. 138.
Bartholomeos	Ramsay 1924, 196 no. 24.
Bassus	Lane 1978; 6 no. 18; Lane 1971, 135 no. 244; Hardie 1912, 142 no. 67; Lane 1978, 49 no. 154
Bianor	IAntiokheia 4
Blastos	Lane 1978, 15 no. 10; SEG 31, 1143.
Bubalos	Lane 1978, 5, no. 10; Lane 1971, 128 no. 220; Hardie 1912, 136 no. 42.
C. Caecilius Postumus	Ramsay 1924, 198 o. 31.
L. Caecilianus	Lane 1978, 37 no. 101.
Caesennius Dikos	Lane 1978, 23 no. 42; SEG 31, 1174.
L. Caesennius Marcianus	Ramsay 1924, 199 no. 37.
Caesennius Onesimos	Lane 1971, 116 no. 180; Hardie 1912, 123 no. 2.
Caesinnius Philetos	Lane 1971, 116 no. 180; Hardie 1912, 123 no. 2.
Calbius Zotikos	Levick 1967a, 115 no. 37
Calpurnia Caetrania	IAntiokheia 89.
Calpurnius Chresmus	Robinson 1926a, 228 no. 58
A. Calpurnius Fronton	Lane 1978, 42 no. 126; SEG 31, 1248.
Dekmos Calpurnius Frugi	Lane 1978, 7 no. 24; Lane 1971, 265 [3].
L. Calpurnius Agathon	Labarre-Özsait 2008, 156.
Calpurnius Frugi Frontianus	Robinson 1926a, 228 no. 58.
Calpurnius Marcus	Calder, 1912, 91 no. 12.

Calpurnia Paula	Calder, 1912, 91 no. 12.
C. Calpurnius Ulis	Lane 1971, 130 no. 226; Hardie 1912, 137 no. 48.
L. Calpurnius Agathemeros	Lane 1978, 35 no. 96; SEG 31, 1223.
C. Calpurnius Zosimos	Lane 1971, 150 no. 280; Lane 1978, 9, 32.
C. Calpurnius Zotikos	Lane 1971, 150 no. 280; Lane 1978, 9, 32.
C. Carrinatis	Calder 1912, 103 no. 38; IAntiokeia 190.
Titus Campasius (veteranus):	Sterrett 1888a, 275 no. 393; CIL III 6824; ILS 2237.
Cipius	Lane 1978, 41 no. 121; SEG 31, 1243.
Cipius Agrippinas	Lane 1971, 137 no. 247; Hardie 1912, 144 no. 70.
Cipius Suntrophos	Sterrett 1888b, 151 no. 136.
Titus Cissonius (veteranus)	CIL III 6825=ILS 2238.
Titus Cissonius (veteranus)	Sterrett 1888a, 275 no. 391.
Cissonia Polla	Levick 1967a, 116 no: 42.
Claudius	Sterrett 1888b, 163 no. 153; Calder 1912, no. 20.
Claudius Dokimos	Lane 1978, 33 no. 86; SEG 31, 1213.
Claudius Euporos	Lane 1978, 33 no. 86; SEG 31, 1213
M. Claudius Clitomachus	Lane 1971, 257; Lane 1971, 256; Ramsay 1918, 118
Claudius Paulus	Lane 1971, 141 no. 199; Hardie 1912, 131 no. 21.
Claudius Priscus	Lane 1971, 141 no. 257; Ramsay 1918, 118.
Publius ?(Ti.) Claudius	Lane 1971, 293; Lane 1978, 11 no. 43; Levick 1970a, 45 no. 19.
Ti. Claudius Epinicus	Lane 1971, 100 no. 160; Cheesman 1913, 258, no. 3; AE 1914, 261.
Ti. Claudius Frugi	Lane 1971, 151 no. 284.
Claudia Lukia	Ramsay 1924, 197 no. 30= SEG 6, 564
Ti. Claudius Pasinianus Summarudes	Lane 1971, 153 no. 290
Ti. Claudius Prosdocimus	Robinson1926a, 237 no. 74.
Ti. Claudius Sporus	Robinson1926a, 237 no. 74.

Claudius Taurus:	Lane 1971, 141 no. 257; Ramsay 1918, 118.
L. Coelius (veteranus)	Christol-Drew-Bear 1998, 309-311.
Cornelia	Levick 1967a, 110 no. 21.
Cornelia Antonia	Lane 1971, 141 no. 256; Ramsay 1918, 118.
L. Cottius Aleksandros:	Robinson 1926a, 237 no. 75
C. Curtius Alexander	IAntiokheia 193.
Curtia Hora	IAntiokheia 193.
Damalas	IAntiokheia 111.
Debbora	SEG 30 1507/1903=MAMA IV 202.
Dekmos Lucilius	Lane 1971, 144 no. 265; Levick 1970, 49, no. 3
Demetrios	Lane 1971, 121 no. 200;
Demosthenes	IAntiokheia 117.
Rufus Derecius	Lane 1978, 42 no. 124; SEG 31, 1246.
Titus Derecius	Lane 1978, 42 no. 124; SEG 31, 1246.
Dinearkhos	IAntiokheia 69.
Diodomunes	Lane 1978, 14 no. 5; SEG 31, 1139.
Diogenes	Lane 1978, 24 no. 47; SEG 31, 1179.
Diogenianus	Robinson 1926a, 226 no. 52=SEG 6, 571
Diomedes	Robinson 1926a, 229 no. 61=SEG 6, 575.
Dionysios	SEG 2, 748
Dokimos	Lane 1978, 9 no. 29; Lane 1971, 148 no. 277.
Domnion	Levick 1967a, 115 no. 38
Dottia Kharine	IAntiokheia 71.
Eidomeneus	SEG 52, 1385.
Eilemoles	IAntiokheia 69.
Eirene	Levick 1967a, 113 no. 29.
Enottius	Sterrett 1888b, 162 no. 151.
Epiktetos	Lane 1978, 35 no. 92; SEG 31, 1219.
Ermaios	SEG 2, 748.
Eros	AE 1998, 1388.
Erotos	Lane 1971, 147 no. 274; Levick 1970, 47 no. 25.
Eudoia	Sterrett 1888b, 162 no. 151.

Eudoias	IAntiokheia 83.
Eudaimonos	IAntiokheia 82.
Eumenes	Robinson 1926a, 233 no. 66=SEG 6, 579.
Eubulos	Lane 1978, 8, 25; Lane 1971, 268
Eudaimon	Lane 1971, 144 no. 264; Lane 1964, 37 no. 42.
Eudoksos	Lane 1971, 119 no. 195; Ramsay 1915, 376; Hardie 1912, 130 no. 17.
Eugnomon:	Lane 1978, 24 no. 46; SEG 31, 1178; Lane 1978, 42 no. 125; SEG 31, 1247.
Euksenos	Lane 1978, 29 no. 71; SEG 31, 1199.
Eunoia	Robinson 1926a, 223 no.45; SEG 6, 589.
Eunous	IAntiokheia 81.
Eupator	Lane 1978, 9 no. 29; Lane 1971, 277.
Euporos	Lane 1978, 29 no. 71; SEG 31, 1199.
Euarestos	Lane 1978, 5 no. 10; Lane 1971, 128 no. 220; Hardie 1912, 136 no. 42.
Euretus;	Lane 1978, 28 no. 67.
Eutukhia	Sterrett 1888b, 151 no. 136.
Eutykhianos	Levick 1967a, 113 no. 31
Eutukhis	Lane 1971, 147 no. 274; Levick 1970, 47 no. 25.
C. Evlius Marcus	Lane 1971, 154 no. 291; Lane 1978, 11 no. 41.
C. Evius Fronto	Lane 1978, 46 no.140; SEG 31, 1261.
M. Fannius Marcellus	Lane 1978, 38 no. 108.
Flavius Agathion	Lane 1971, 133 no. 233; Hardie 1912, 139 no. 56.
Flavius Agathon	Lane 1978, 22 no. 41; SEG 31, 1173.
Flavia Camilla	Ramsay 1924, 199 no. 38; Sterett 1888a, 189 no. 312.
Flavius Cincius Eilaros	Lane 1971, 134 no. 241; Hardie 1912, 141 no. 63.
C. Flavius Longus	Lane 1971, 140 no. 254; Levick 1967a, 118,

	no. 48.
Titus Flavius Calpurnius Hierokles	Calder 1912, 102 no. 34; AE 1914, 131.
Titus Flavius Diomedianus	Ramsay 1924, 199 no. 38; CIL III, 6802; Sterrett 1888a, 189 no. 312.
Titus Flavius Ferox	Ramsay 1924, 197 no. 27
Flavia	Levick 1967a, 114 no. 32
Flavius Moredios	Robinson 1926a, 221 no. 43.
Flavia Muse	Lane 1978, 16 no. 15; SEG 31, 1148.
Flavius Niketes	Lane 1971, 134 no. 239; Hardie 1912, 141 no. 62.
Flavius Pantagathos	Lane 1978, 20 no. 28; SEG 31, 1161.
Flavius Patrinus	Lane 1971, 123 no. 201; Hardie 1912, 131 no. 23.
Licius Flavius Tittianus	Lane 1978, 28 no. 65.
L. Flavius Velox	Lane 1978, 16 no. 15; SEG 31, 1148.
Titus Flavius Anicius Attalos	Lane 1978, 38 no. 108.
Titus Flavius Iustus	Lane 1978, 38 no. 108.
Titus Flavius Rufus	Lane 1978, 28 no. 65.
Flavonius:	Lane 1971, 155 no. 294; Lane 1978, 12 no. 44.
Aulus Flavonius Helios	Lane 1978, 17 no. 18; SEG 31, 1151.
L. Flavonius Maximus	Lane 1978, 35 no. 95; SEG 31, 1222.
L. Flavonius Paullinus	Levick 1970a; 37 no. 1.
Publius Flavonius Althinus	Lane 1978, 17 no. 18; SEG 31, 1151.
Quintus Flavonius:	Lane 1978, 31 no. 78; SEG 31, 1206.
Quintus Flavonius Titus Munetius	Sterrett 1888a, 222 no.360.
Skamandros	
Felix	SEG 31, 1282
Fulvius Lucius	IAntiokheia 90
T. Flavius Fronto	Sterrett1888a, 223 no. 361; CIL III 6847; Ramsay 1941, 35 no. 25.
Gaille	Sterrett 1888b, 133 no. 106; Calder 1912 90 no. 11.
C. Makedon	Lane 1978, 48 no. 149; SEG 31, 1270.

C. Nikanor	Lane 1978, 8 no. 27; Lane 1971, 147 no. 273.
Gallicus	Lane 1971, 133 no. 237; Hardie 1912, 141 no. 6.
Ge	Robinson 1926a, 232 no. 64= SEG 6, 577.
Gamos	Lane 1971, 119 no.195a, 195b; Ramsay 1915, 376;; Lane 1978, 24 no. 50; SEG 31, 1182.
Gnostos	Lane 1971, 144 no. 264; Lane 1964, 37 no. 42.
Heliodoros	Robinson 1926a, 233 no. 66=SEG 6, 579.
Hermokrates	IAntiokheia 93.
Hermogenes	IAntiokheia 108.
Helaros	Lane 1978, 17 no. 18; SEG 31, 1151.
Helios:	Lane 1978, 17 no. 18; SEG 31, 1151.
Hermas	Lane 1971, 116 no. 184; Lane 1978, 3 no. 3; Hardie 1912, 126 no. 6.
Hermogas	Lane 1978, 13 no. 3; SEG 31, 1138.
Hilaros	Robinson 1926a, 226 no. 52=SEG 6, 571
Himeros	Lane 1978, 5 no. 10; Lane 1971, 128 no.220; Hardie 1912, 136 no. 42.
Hostila Orestina	Lane 1971, 117 no. 189; Hardie 1912, 127 no. 11.
Hyginos	Lane 1978, 22 no. 39; SEG 31, 1171.
Ignatia	Calder 1912, 103 no. 39
Iman	Sterrett 1888a, 224 no. 363.
Imbros (Imbras)	Lane 1971, 151 no. 283; Lane 1978, 10 no. 35.
Iunius	Lane 1978, 7 no. 21; Lane 1971, 141 no. 258.
Ioannes	IAntiokheia 110.
Iulia Artemis	Robinson 1926a, 227 no. 54.
Iulius Belus	Lane 1971, 131 no. 231; Hardie 1912 139 no. 54.
Dionysios Iulius Celer	Lane 1971, 123 no. 202; Hardie 1912, 131 no. 24.
Iulius Euprepes	Lane 1978, 25 no. 53; SEG 31, 1185.

L. Iulius Frugi	Robinson 1926a, 226 no. 53=SEG 6, 572.
M. Iulius Helios	Lane 1971, 209; Hardie 1912, 133 no. 31.
Makedon Iulius	Lane 1978, 25 no. 53; SEG 31, 1185.
C. Iulius Orpheus	Robinson 1926a, 227 no. 54.
Iulia Matrona	Sterrett 1888b, 163 no. 152.
Tiberius Iulius Menophilos	IAntiokheia s. 85.
Iulius Zotikos	Sterrett 1888b, 163 no. 152.
Iucundus	Sterrett 1888b, 157 no. 143; Calder 1912, 97 25b; SEG 6, 584.
Iustus	IAntiokheia 187.
Kallikles	Lane 1971, 123 no. 204; Hardie 1912, 131 no. 26.
Karika:	SEG 6, 570
Karpimos	Lane 1978, 48 no. 151; SEG 31, 1272.
Kastor	Lane 1971, 125 no. 211; Hardie 1912, 133 no. 33.
Khratine	Levick 1967a, 114 no. 35.
Kontas	Lane 1978, 42 no. 124; SEG 31, 1246.
Kyrion	Lane 1978, 40 no. 115; SEG 31, 1237.
Kumetos	Lane 1971, 127 no. 214; Hardie 1912, 135 no. 36.
Kuntis	Lane 1978, 6 no. 17; Lane 1971, 135 no. 242; Hardie 1912, 141 no. 65.
C. Lartius	Levick 1967a, 110 no. 18.
Leandros	Lane 1978, 42 no. 123; SEG 31, 1245.
Liburnus	Levick 1967a, 111 no. 26.
C. Livius Marcellus	IAntiokheia 79.
Lokas	Lane 1971, 129 no. 221; Hardie 1912, 136 no. 43.
Lolus	Lane 1971, 117 no. 186; Hardie 1912, 126 no. 8.
Lucas	Lane 1978, 15 no. 9; SEG 31, 1142.
Lucianus	Lane 1971, 150 no. 282; Levick, 1970, 44 no. 18.

Lucius	Lane 1971 116 no. 184; Hardie 1912 126 no. 6.
Lucilius	Lane 1971, 150 no. 282; Lane 1978, 10 no. 34.
L. Antonius	Lane 1971, 121 no. 197; Hardie 1912, 130 no. 19.
L. Attianus	Lane 1971, 117 no. 187; Hardie 1912, 126 no. 9.
Lucius Cathemerus	Lane 1971, 133 no. 236; Hardie 1912 141 no. 59.
Lucilla Domna	IAntiokheia 79.
Luciscus	Lane 1971, 128 no. 218; Hardie 1912, 135 no. 40.
L. Lollius Priscus	Lane 1971, 147 no. 271; Lane 1964, 38 no. 45.
L. Lucilius	Ramsay 1924, 118 no. 8.
Quintus Lutatius Chryseros	IAntiokheia 191.
L. Malius Flacus	Sterrett 1888b, 153 no. 137; IGR III 305
C. Malius Maximus	Sterrett 1888b, 153 no. 137; IGR III 305.
L. Malius Maximus	Sterrett 1888b, 153 no. 137; IGR III 305.
L. Umbricianus	Lane 1978, 31 no. 77; SEG 31, 1205.
Lutronius Marcianus	Lane 1971, 152 no. 286; Lane 1978, 10 no. 37; Levick 1970a, 43 no. 15.
Lusimakhos	Lane 1971, 101 no. 161.
Manes	Robinson: 1926, 232 no. 63=SEG 6, 576; Lane 1978, 25 no. 51; SEG 31, 1183.
Mantia	Levick 167a, 115 no. 37.
Manius	Lane 1978, 20 no. 29; SEG 31, 1162.
Mantos Lucius	Lane 1978, 5 no. 12; Lane 1971, 130 no. 228; Hardie 1912, 139 no. 51.
Mantos Marcus	Lane 1978, 5 no. 12; Lane 1971, 130 no. 228; Hardie 1912, 139 no. 51.
Marcela	CIG 3977
Marcellus Gaius Vibius:	Lane 1978, 5 no. 9; Lane 1971, 127 no. 215;

	Hardie 1912, 135 no. 37.
Marcias	Lane 1971, 152 no. 288; Lane 1978, 11 no. 39.
Marcus	Levick 1967a, 114 no. 32.
M. Aquilas	Lane 1978, 46 no. 141; SEG 31, 1262.
M. Ceius (veteranus)	AE 1998, 1387.
M. Eros	Lane 1971, 121 no. 198; Hardie 1912, 131 no. 20.
M. Serapios	Lane 1978, 4 no. 7; Lane 1971, 124 no. 206; Hardie 1912, 132 no. 28
Maria Gaia	Lane 1971, 154 no. 293; Lane 1978, 11 no. 43.
Maroddes	IAntiokheia 69.
Mateis	IAntiokheia 93.
Maximianus	IAntiokheia 144
Maximus	Levick 1967a, 113 no. 29; Lane 1978, 13 no. 2; SEG 31, 137.
Maximus Petronius	Lane 1978, 21 no. 32; SEG 31, 1164.
Maximus Sestulios:	Lane 1978, 20 no. 31; SEG 31, 1163.
Memmas	Robinson 1926a, 232 no. 64=SEG 6, 577.
Menados	Lane 1978, 13 no. 3; SEG 31, 1138.
Menandros	Lane 1978, 24 no. 49; SEG 31, 1181.
Menekles	Anderson 1913, 270 no.5.
Menodora	Lane 1971, 118 no. 193; Hardie 1912, 129 no. 15.
Mercurius	Lane 1978, 23 no. 43; SEG 31, 1175.
Menophilos	Calder 1912, 95 no. 23
Menodotos	IAntiokheia 78.
Quintus Mettius Diokyrides	Calder 1912, 91 no. 15.
Mimma?	Lane 1978, 49 no. 154.
Modestos	Lane 1971, 24 no. 207; Hardie 1912, 132 no. 29.
Mordius	Robinson 1926a, 221 no. 43.
L. Mordius Threptianus	Robinson 1926a, 237 no. 75

Memmia Paula	Ramsay 1924, 118 no. 8.
Mnesitheos:	Lane 1971, 125 no. 212; Hardie 1912, 133 no. 34
Munatius	Lane 1971, 152 no. 288; Lane 1978, 11 no. 39; Levick 1970a, 40 no. 5.
Munetius Maximianus	Sterrett 1888a, no. 353.
M. Munatius Polion	Sterrett 1888b, 147; IAntiokheia 78.
M. Munatius	Lane 1978, 113; SEG 31, 1235.
Memmia Munetia Maxima	Sterrett 1888a, 219 no. 353.
Quintus Munetius Eutykhes	Sterrett 1888b, 160 no. 147.
Nais	IAntiokheia 170.
Nebia Elpis	IAntiokheia 78.
Neon	Lane 1978, 39 no. 111; SEG 31, 1234.
Neratius Abaskantos	Lane 1971, 114 no. 179; Hardie 1912, 121 no. 1.
L. Nerutius	Sterrett 1888a, 274 no. 390.
Nerutia Matrona	SEG 52, 1391; AE 2002, 1461; Blondeau 2002, 221.
Neratius Postumus	Lane 1971, 114 no. 179; Hardie 1912, 121 no. 1.
Appos Netrius	Lane 1978, 6 no. 14; Lane 1971, 133 no. 234; Hardie 1912, 140 no. 57.
C. Nikanor	Lane 1978, 50 no. 160; SEG 31, 1279.
Ti. Nikanor	Lane 1978, 50 no. 160; SEG 31, 1279.
Nikarete	Calder 1912, 92 no. 19.
Nikephoros	Levick 1967a, 117 no. 45.a
Niketas	IAntiokheia 116.
Nikias:	Calder 1912, 90 no. 11.
Numeria Venusta	Lane 1971, 248; Ramsay 1915, 374 fig.
Onesimos:	Lane 1971, 135 no. 243; Hardie 1912, 142 no. 66; Lane 1978, 45 no. 133; SEG 31, 1255.
Opnadeios	Robinson 1926, 232 no. 63=SEG 6, 576.
M. Oppius Spurius Gemellus	Labarre-Özsait 2008, 161.
Ortesianus Maximus	Sterrett 1888b, 155 no. 140; CIG 3981.

Nonius Optatus	Sterrett 1888b, 148 no. 126; CIL III 6856; Ramsay 1916, 91
Nonia Paulina	Sterrett 1888b, 148 no. 126; CIL III 6856; Ramsay 1916, 91.
Novius Saturninus	Sterrett 1888b, 162 no. 150; Calder 1912, 89 no.8.
Novius Khrysoallos	Sterrett 1888b, 162 no. 150; Calder 1912, 89 no. 8.
Oppia Tertia	Ramsay 1924, 188 no. 8.
Quintius Kallinikos	SEG 52, 1391; AE 2002, 1461; Blondeau 2002, 221.
Quintius Nuvius Marcianus	CIG 3980.
Pankarpos	Lane 1971, 260; Lane 1964, 36, 37.
Pamphylos	SEG 30, 1507/1903; MAMA IV 202.
Papios	Calder 1912, 96 no. 25a
Papos	Lane 1978, 13 no. 3; SEG 31, 1138.
Papulos	Levick 1967a, 114 no. 33
Passennia	Lane 1978, 14 no. 4.
Patricius	IAntiokheia 108
Patroklos	Lane 1978, 36 no. 98.
Paulina	Ramsay 1916, 203.
Paulinianus	Lane 1978, 16 no. 15; SEG 31, 1148.
Paulines	Lane 1978, 16 no. 15; SEG 31, 1148.
C. Pepius	Ramsay 1924, 177 no. 2
Statius Pescennius	CIL III 6843; ILS 7201.
M. Petilius	Sterrett 1888b, 145 no. 120; LBW 1824; CIL III 303=6857; IGR III 307
Petronia Philina	CIG 3980
Petronia Frontina	IAntiokheia 113.
L. Petronius Alexander	IAntiokheia 185.
Petronia Paulle	SEG 6, 565.
Petronia Paula	Lane 1978, 20 no. 30; SEG 31, 1162.
Phaidros	Lane 1971, 120 no. 196; Hardie 1912, 130 no. 18.

Philia	Robinson 1926a, 223 no 46.
Piso	Sterrett 1888b, 160 no. 146; Calder 1912, 92 no. 16.
C. Plotius Pontponianus	IAntiokheia 74.
Plution	Ramsay 1924, 199 no. 34; SEG 6, 562.
L. Pomponius Niger (veteranus):	Ramsay 1916, 90 no. 1; Ramsay 1941; 61 no. 43.
Pomponius	Robinson 1926a, 220 42; SEG 6, 567.
Pomponia Marylla:	Calder, 1912, 91 no. 14; Ramsay 1916, 133.
Polle	IAntiokheia 89.
Potamos	Lane 1971, 121 no. 200; Hardie 1912, 131 no. 22.
M. Priscus	Ramsay 1924, 196 no. 23.
Prima	Lane 1971, 143 no. 263; Lane 1978, 7 no.23.
Apulius Proclus Gaius	Lane 1978, 5, 11; Lane 1971, 225; Hardie 1912, 137 no. 47.
Proteus	Lane 1978, 17 no. 19; SEG 31, 1152.
Protion	Calder 1912, 93 no. 22.
Publius Antonius	Lane 1971, 121 no. 197; Hardie 1912, 130 no. 19
Publius Carbo (veteranus)	AE 1998, 1386
Publius Petronius	Lane 1978, 32 no. 80; SEG 31, 1208.
Publius Vetilius	Lane 1971, 123 no. 203; Hardie 1912, 131 no. 25.
Pubnuaios	Lane 1971, 117 no. 190; Hardie 1912, 127 no. 12.
Pumpulius	Lane 1971, 117 no. 195b; Lane 1971, 195a; Ramsay 1915, 376; Hardie 1912, 130 no. 17.
Quintius Attius	Lane 1971, 131 no. 232; Hardie 1912, 139 no. 55; 32; Lane 1978, 10 no. 117; SEG 31, 1239.
Quintus Hermes	Lane 1978, 21 no. 35; SEG 31, 1167.
Quintus Lucinius Naevus	Lane 1971, 142 no. 261; Lane 1964; 37, no. 38.

Quintus Lollius	Lane 1971, 124 no. 208; Hardie 1912, 132 no. 30.
Quintus Lutus	Lane 1978, 48 no. 150; SEG 31, 1271.
Lucius Quintius	Robinson 1926a, 228 no. 57; SEG 6, 573.
Quintius Mannaëus (veteranus)	AE 1998, 1389.
C. Quintus Severus	Levick 1967a, 115 no. 37.
Quintus Tauros	Lane 1978, 23 no. 45; SEG 31, 1177.
Quintius Vibius (veteranus)	AE 1998, 1388.
Romanus	IAntiokheia 107.
Rubria Tertia	Sterrett 1888b, 146 no. 121; Eph. Epigr. 5, 1884, 580, 1353; CIL III 6859
L. Rupilius Bion	IAntiokheia 112.
L. Rupilius Claudianus	IAntiokheia 112.
L. Rupilius Theophilos	IAntiokheia 112.
Salina Saturnina	Sterrett 1888b, 158 no. 144
Satrina Karullia Secunda	Lane 1978, 14 no. 5; SEG 31, 1139.
Saturninus	Lane 1978, 26 no. 58; SEG 31, 1190.
Mar(cus) Sat(urninus):	Lane 1978, 26 no. 57; SEG 31, 1189.
Secunda	Sterrett 1888b, 163 no. 153; Calder 1912, 93 no. 20.
Secundus	IAntiokheia 91; Lane 1971, 129 no. 223; Hardie 1912, 137 no. 45.
M. Senpronius Karpos	Lane 1971, 138 no. 253; Levick 1967a, 117 46.
Gaius Sentius	Lane 1978, 24 no. 25; SEG 31, 1158.
L. Sentius Marcellus	Lane 1978, 39 no. 112.
L. Sentius Maximus	Lane 1971, 114 no. 179; Hardie 1912, 136 no. 44; Lane 1978, 17 no. 17; SEG 31, 1150; Lane 1971, 129 no. 222;
Sentia Utilia	Lane 1971, 129 no. 222; Hardie 1912, 136 no. 44.
Maximus Sentius Affinus Onesimos	Calder 1912, 92 no. 19.
Septimia Severa	IAntiokheia 115.

Septimius Philomenos	IAntiokheia 94.
Sergianus Longus	IAntiokheia 85.
Sertorius	IAntiokheia 133.
Servilia	IAntiokheia 72; Lane 1971, 116 no. 184; Lane 1978, 3 no. 3; Hardie 1912, 126 no. 6.
Servilianus	IAntiokheia 72.
C. Servilius Murtilius:	Lane 1971, 143 no. 262; Lane 1964, 37 no. 39.
C. Servilius Trophimos	Lane 1978, 15 no. 8; SEG 31, 1141.
Sosios	Lane 1978, 8 no. 25; Lane 1971, 146 no. 268.
Stephanos	Calder 1912, 84 no. 2.
Sirius Iulianus	IAntiokheia 89.
Straton	SEG 6, 570
Stratonike	Lane 1978, 32 no. 79; SEG 31, 1207.
Synetes	SEG 2, 748.
L. Tarutius Marcellus	Lane 1978, 28 no. 66; SEG 31, 1195.
Tateis	IAntiokheia 69.
Tateis Marylla	IAntiokheia 76.
Telemakhos	IAntiokheia 4.
C. Terentius Attianus	SEG 6, 565.
Terentia Marcella	Ramsay 1924, 196 no. 23.
Terentius Protus	Robinson 1926a, 219 no. 42; SEG 6, 567.
Petila Tertia	Sterrett1888b, 145 no. 120; LBW 1824; CIL III 303=6857; IGR III 307.
Tertius	Hoet-VanCauwenberghe 2002, 153.
Thalamos	Lane 1978, 13 no. 1; SEG 31, 1136.
Thallus	Lane 1978, 28 no. 67.
M. Tiberius (veteranus):	Robinson 1926a; 227 no. 56; CIL III 6828.
Tibius Mikia.?:	IAntiokheia 30.
Lucas Tillius Kriton	Lane 1971, 137 no. 248.
Timotheos	Calder 1912, 93 no. 21.
Titia	IAntiokheia 187.
Tittianus	Lane 1971, 134 no. 238; Hardie 1912, 141 no. 61.

Titus	Sterrett 1888b, 160 no. 146; Calder 1912, 92. no. 16.
Torquatua	IAntiokheia 187.
Trophimos	Lane 1971, 125 no. 210; Hardie 1912, 133 no. 32.
Trophimos Makedon	Lane 1978, 8 no. 26; Lane 1971, 151 no. 285
Turrus	Calder 1912, 103 no. 38
M. Ulpius Anicius Firmus	Lane 1978, 8 no. 28; Lane 1971, 148 no. 275 [3].
M. Ulpius Pudes Pompianus	Lane 1978, 4 no. 7.
M. Ulpius Paulinus	Lane 1978, 17 no. 16; SEG 31, 1149.
M. Ulpius Rudens Pompeianus:	Lane 1971, 139 no. 251; Lane 1978, 6 no. 19.
C. Ulptonius Maximus	Lane 1971, 127 no. 216; Hardie 1912, 135 no. 38.
Vacarnius Gaius	Lane 1971, 133 no. 235; Hardie 1912, 140 no. 58.
Valeria Faustina	IAntiokheia 31.
Valerianus	Robinson 1926, 228 no. 57=SEG 6, 573
Valerius	Sterrett 1888a, 217 no. 347; Lane 1971, 133 no. 237; Hardie 1912, 141 no. 60; Lane 1978, 18 no. 23; SEG 31, 1156.
Dekmos Valerius	Robinson 1926a, 229 no. 60.
C. Valerius	Lane 1971, 130 no. 227; Hardie 1912, 137 no. 50.
L. Valerius Niger	Hardie 1912, 132 no. 27.
Valerius	Lane 1978, 27 no. 63; SEG 31, 1193.
Valerius Nikandros	Lane 1978, 38 no. 109; SEG 31, 1233.
L. Valerius Sentianus	Lane 1978, 15 no. 10; SEG 31, 1143.
Quintius Vaternius Rufus	Robinson 1926a, 228 no. 59
L. Vehilus Ferox	Lane 1978, 20 no. 30; SEG 31, 1162.
Verginius Kyrillos:	IAntiokheia 87.
M. Verrius Aleksandros	Ramsay 1924, 198 no. 31.
Vettiarius Quintus	Lane 1978, 12, 45.
C. Vettius Umbricianus Maximus	Lane 1971, 118 no. 191, Hardie 1912, 129 no.

	13.
Vettia (Veturia) Mangilla	Lane 1971, 153 no. 289; Lane 1978, 11 no. 40.
C. Vettius	Lane 1971, 143 no. 263; Lane 1964, 37,41.
L. Vettius:	Lane 1978, 37 no. 104; SEG 31, 1229.
M. Vettius	Lane 1978, 33 no. 84; SEG 31, 1211.
Titus Vettius Kapiton Neos	Lane 1971, 143 no. 263; Lane 1964, 37 no. 41.
C. Veturius	Lane 1978, 22 no. 38; SEG 31, 1170.
Quintus Veturius Aleksandros	Lane 1978, 34 no. 88; SEG 31, 1215.
Vibia	Ramsay 1916, 90 no. 61 no. 1; Ramsay 1941, 43; AE 1920, 75
Vibiane	Sterrett 1888b, 162 no. 150; Calder 1912, 89 no. 8.
C. Vibius Vitales	Lane 1971, 114 no. 179; Hardie 1912, 121 no. 1.
Salvius Vinnicus	Robinson 1926a, 236 no. 73
Vio Paulos	Lane 1971, 116 no. 181; Lane 1978, 3 no. 2; Hardie 1912, 124 no. 3.
Vibius Firmus Kapiton	Lane 1978, 7 no. 20; Lane 1971, 139 no. 252, Pace, 1916-20, 57, no. 51; SEG 2, 750
Vipsanius	Lane 1978, 49 no. 155
Viria Domna	Sterrett 1888b, 159 no. 145.
M. Virrius Genucius Antonianus	Lane 1971, 112 no. 177.
M. Virrius Genucius Sanctus Antonianus	Lane 1971, 112 no. 177.
Titus Visennius Maximus	Lane 1978, 9 no. 31; Lane 1971, 149 no. 279.
Zosime	Lane 1978, 22 no. 40; Lane 1978 14 no. 20; SEG 31, 1172.
Zosimos	Lane 1971, 118 no. 194; Hardie 1912, 130 no. 16; SEG 31, 1139; IAntiokheia 88.
Zotike	Robinson 1926a, 224 no. 50; SEG 6, 570
Zotikos	Sterrett 1888b, 151 no. 136; IAntiokheia 111.

EK – 5 CONCORDANS

AE**1911**

103dn. 1350.

1913

235dn. 730, 758.

1914

128dn. 638, 1069.

131dn. 760.

134dn. 1113.

260dn. 642, 730.

262dn. 1047.

263dn. 1326.

264dn. 1332.

1926

78dn.1094.

79dn. 1402.

1928

99dn.1008.

1960

35dn. 991.

1962

164dn. 852.

1964

173dn. 1097.

1967

499=AE 1999 1615.....dn. 866.

504dn. 645.

1972

624=Bean – Mitford 1970, 4.....dn. 949.

1974

137dn. 329.

634dn. 260.

641 dn. 1130.

1975

801 dn., 1063.

1996

591 dn. 275.

1998

1386 dn. 1207.

1387 dn. 1208.

1388 dn. 1216.

1999

1613 dn. 866

1614 dn. 866

1615=AE 1967 499 dn. 866

1616=CIL 6806 dn. 866, 864.

1620 dn. 866

2001

1919 dn. 730.

1919 dn. 730, 758.

1920 dn. 642, 730.

2002

397b dn. 373.

547 dn. 1017.

1452 dn. 334.

1454 1015.

1455 (a)..... dn. 1138, 1196.

2004

1673 dn. 373.

Anderson**1898**

71 dn. 390.

1913

3 dn. 1240, 1247.

4dn. 1265.
 9dn. 1179.
 10dn. 361, 1178.
 12dn. 1323, 1324, 1378.
 13dn. 739, 962, 963, 1172, 1325
 14dn. 780, 1173, 1326.
 16dn. 780, 1174, 1327, 1378.
 17dn. 415, 962, 963, 1175, 1329.
 18dn. 415, 1176, 1332.
 19dn. 415, 776, 1330.
 20dn. 415, 430, 776, 788, 1332, 1333.
 21.dn. 731, 788, 1177, 1332, 1334.
 22dn. 431, 788, 1332, 1336.
 23dn. 731, 788, 1152, 1332, 1335.
 25dn. 778.
 26dn. 1350.

Bean – Mitford 1970

4=AE 1972 624.....dn. 949.

Bean

1959

52dn. 1203.

1960

100dn. 1121.

101dn. 1204

Bosch – Atlan 1947

13dn.633, 1065.

Calder 1912

5dn.868, 1534.

6dn. 1534.

10dn. 1235.

12dn. 1225.

16dn. 1234.

24dn. 1370.

26dn. 1587.

27 dn. 1588.

28..... dn. 835.

29 dn. 1589.

31 dn.638, 883, 1070.

33 dn. 1453, 1462.

34..... dn. 425, 760.

37 dn. 636, 1116.

38..... dn. 1147.

Cheesman 1913

1=ILS 9502..... dn.630, 695, 730, 758

2=ILS 9503..... dn. 642, 730, 1040.

4 dn. 979, 1047.

CIG

2811 dn. 797, 1467.

2988..... dn. 1191.

3871=IGRR IV 686 dn. 771

3979 dn.644.

3980 dn. 1211.

3981 dn. 1215.

3979 dn. 1375.

6822 dn.694.

6823 dn. 975.

CIL

I

577=X 1781..... dn.579.

1181 dn.578.

II

1343 dn.584.

3695 dn.584.

1305 dn. 598.

2026 dn. 601.

III

290=6811..... dn. 962, 1462.

291=6818..... dn. 852.

- 295=6829 dn. 602, 628, 684, 1345, 1356.
 296=6835dn. 710, 1050, 1346, 1351.
 297=6837dn. 635, 711, 1049, 1346,
 1350.
 297=6837dn. 634, 745.
 302=6850dn. 1189.
 304=6874=12148dn. 1398.
 605dn. 689.
 2526dn. 359.
 4111dn. 689.
 4298dn.112.
 6183dn. 112.
 6805dn. 1541.
 6806=AE 1999, 1616.....dn. 864, 866.
 6807dn. 1541.
 6808dn. 1541.
 6809=ILS 2696dn. 1026.
 6810dn. 1462.
 6812dn. 1462.
 6813dn. 856.
 6814dn. 1000.
 6815dn. 990.
 6816dn. 990.
 6817=ILS 998=Sterrett 1888b, 125dn.
 951.
 6820dn. 1403.
 6821=ILS 2708dn. 883.
 6822dn. 737.
 6824dn.321.
 6825=ILS 2238dn. 272, 324, 1209.
 6826dn. 325.
 6829=295dn. 602.
 6831dn. 759, 1034.
 6833dn. 703, 765, 1170.
 6834 dn. 935.
 6836 dn. 1052.
 6838 dn. 420, 455, 603, 761, 1475.
 6839 dn. 419, 456, 604, 688, 715.
 6840 dn. 687, 705, 716.
 6843 dn. 693, 710, 729, 1019.
 6844 dn. 639, 704.
 6845 dn. 640, 641, 1073.
 6847 dn. 411.
 6974 dn. 1493.
 12149 dn. 1088.
 12151 dn. 1089.
 14401a dn. 1503.
 14401 dn. 1501, 1502.
 13661=ILS 8932..... dn. 866, 1532.
- IV**
- 60 ILS 6375 dn. 1431.
- V**
- 1451=IAquleia 1614..... dn. 365.
 2819=ILS 980..... dn. 942.
 3118 dn. 370.
 3204..... dn. 370.
 7914 dn. 689.
- VI**
- 253 dn. 1004.
 282=ILS 5615..... dn. 1436.
 449, 450, 452=ILS 3617, 3620. dn. 1421.
 451 dn. 1420.
 453 dn. 1420.
 760 dn. 1420.
 766 dn. 1436.
 826 dn. 1422.
 975=ILS 6073..... dn.1424, 1433.
 1057 dn. 1132.

10347dn. 335.
 1375dn. 671.
 12389dn. 671.
 14406dn. 335.
 14407dn. 335.
 14420dn. 343.
 15626dn. 900.
 30960=ILS 3621dn. 1428.
 31545=ILS 5926dn. 1003.
 32518dn.350, 371.
 37865dn. 900.
 40319=31270=ILS 128dn. 1447.

VIII

68=ILS 6095dn. 892.
 3294dn. 661.
 4580dn. 689.
 4597dn. 689.
 4600dn. 689.
 4601dn. 689.
 4874dn. 689.
 8995dn. 689.
 9666dn. 661.
 11880dn. 351.
 18909dn. 1423.

IX

422dn. 627, 692.
 980dn. 662.
 1656dn. 661.
 2451-2455dn. 1134.
 2511-2514dn. 1134.
 2854dn. 660.
 3153dn. 995.
 5843dn. 356, 374.
 6082³⁴dn. 340.

X

3752dn. 1424.
 3804=ILS 3004dn. 892.
 4417dn. 336.
 4648dn. 598.
 4856dn. 587.
 793dn. 662.
 892dn. 914.
 5673dn. 362.
 1781dn. 578, 615.
 6017dn. 662.
 6491dn. 378.
 6502dn. 378.

XI

528dn. 358.
 1421dn. 570.
 3254dn. 335.
 5001dn. 327.
 6205dn. 328.
 6253dn. 330.
 6281dn. 375.
 6350dn. 375.
 6390dn. 348, 368.
 7769dn. 336.
 8095dn. 347, 349, 369.

XII

261dn.689.
 529dn. 689.
 3316dn.576.
 3317dn. 576.
 4371dn. 689.
 4372dn. 689.
 4396dn. 689.
 4401dn. 689.

- 4402dn. 689.
 4403dn. 689.
 4405dn. 689.
 4417dn. 689.
 4420dn. 689.
- XIV**
- 256dn. 1133.
 2625dn. 660.
 2078=ILS 1209dn. 1426
 2755dn. 344.
 3293dn. 353.
 4594dn. 360.
- Çokbankir 2010**
- 92-97 no 1dn. 797, 1467.
 235dn. 1179.
 236dn. 1178.
 238dn. 1174.
 239dn. 1175, 1328.
 240dn. 1328.
 241dn. 1332.
 242dn. 1176, 1332.
 243dn. 1322.
 335dn. 1343.
 336dn. 1343.
- Demougin**
- 1992**
- 470dn. 937
 622dn. 1021, 1022.
- 1999**
- 49dn.1064.
- Dessau 1913**
- 1dn.1456.
- Dejiver 1989**
- 12dn. 1035.
- 17dn. 1044.
- Engelmann 1977**
- 2dn.1063.
- Halfmann 1979**
- 3dn. 1003.,
 9dn. 1004, 105.
 13dn. 979.
 20dn. 991.
 28dn. 946.
 32dn. 984.
 33dn. 1044.
 34dn. 1045, 1046.
 35adn. 970.
 35bdn. 1022.
 60dn. 394.
- Hamilton 1842**
- 180dn. 1345.
- Hardie 1912**
- 1dn. 1131, 1205.
 2dn. 392.
 13dn. 1123.
 17dn. 1254.
 18dn. 1241, 1242, 1243, 1244.
 25dn. 467.
 27dn. 794.
 33dn. 1250.
 39dn. 468.
 42dn. 1246, 1267.
 49dn. 1232.
 50dn. 1232.
- Head 1901**
- 91dn. 771.
 92dn. 771.
 93dn. 771.

Hepding 1907

23dn1062.

IG**I²**

46dn 69.

VII

311dn. 923.

IGR**III**

299dn. 644, 1375.

305 (B)dn. 1138, 1196.

306dn. 1205.

400dn. 1088.

157=OGIS 533dn. 911.

412dn. 789, 1343.

413dn. 1343.

415dn. 1373.

725dn. 1031.

768=ILS 215dn. 948.

1412dn. 789.

1492dn. 1343.

1493dn. 1343.

IV

280dn.1062.

701=MAMA IV 52dn. 922.

IGRR**IV**

686dn. 771.

IAntiokheia

9dn. 1352.

11dn. 786, 1337.

12dn. 787, 1323.

16dn. 1296.

17 dn. 434.

18 dn. 1286.

21 dn. 1338.

22 dn. 1338.

27 dn. 1279, 1282.

31 dn. 1381.

32 dn. 1290.

36 1036.

59 dn. 1146.

65 dn 225, 1300.

66 dn. 1280.

69 dn. 1285, 1289.

71 dn. 361.

74 dn. 1217.

78 dn. 1169, 1218.

79 dn. 1219.

81 dn. 1236.

83 dn. 1237.

84 dn. 1275.

85 dn. 435, 436, 809, 1220, 1355.

89 dn. 1221, 1364.

90 dn. 1222, 1384.

92 dn. 1288.

93 dn. 1292.

95 dn. 986, 1202.

110 dn. 812, 815, 824, 827, 832, 1552.

113 dn. 1223.

115 dn. 1225.

116 dn. 1554.

141 dn. 1535.

148 dn. 874.

187 dn. 1171.

190 dn. 1149.

163 dn. 629, 759.

- 193dn. 438.
 209dn. 417.
- IApameia**
 5dn. 462.
 6dn. 462.
- IAquileia**
 1614=CIL V 1451dn. 365.
- ICentral Pisidia**
 5dn. 1374, 1379, 1385.
 21dn. 1087.
 31dn. 294.
 52dn. 314, 315.
 166dn. 1492.
- IDidyma**
 22dn. 828.
 23dn. 828
 24dn. 828.
- IEphesos**
 1238dn. 987.
- IKlaudiupolis**
 T25dn. 797, 1467.
- ILaodikeia**
 83dn. 830.
- IMagnesia**
 61=OGIS 233dn. 219.
 59dn. 228.
 80dn. 228.
 81dn. 228, 230.
- IPergamon**
 32dn. 1190.
- IPrusias ad Hypium**
 T10.....dn. 797, 1467.
- ISmyrna**
 200dn. 364.
- ILS**
 128 CIL VI 40319=31270..... dn. 1447.
 215=IGR III 768..... dn. 948.
 950 dn. 758.
 980=CIL V 2819 dn. 942.
 998=CIL III 6817= Sterrett 1888b, 125
 dn. 951.
 1017 dn. 852.
 1038 dn. 856.
 1094 dn. 995.
 1209=CIL XIV 2078 dn. 1426.
 1216 dn. 1424.
 2237 dn. 321.
 2238 dn. 272, 324, 1209.
 2696=CIL III 6809 dn. 1026.
 2708=6821 dn. 883.
 3004=CIL X dn. 892.
 3309=CIL VI 766 dn. 1436.
 3617, 3620=CIL VI 449, 452 . dn., 1434.
 3618 dn. 1421.
 3620 dn. 1421, 1434.
 3621=CIL VI 30960 dn. 1428.
 4914=CIL VI dn. 1422.
 5070 dn. 602, 628, 684, 1356.
 5081 dn. 635, 711, 745, 1050, 1346.
 5395 dn. 1431.
 5615=CIL VI 766 dn. 1436.
 5926=CIL VI 31545 dn. 1003.
 6073=CIL VI 975 dn. 1424, 1433.
 6095=CIL VIII dn. 892.
 6073 dn. 1424, 1433, 1452.
 6375=CIL IV 60 dn. 1431.
 7199 dn. 703, 765, 1170.
 7200 dn. 419.

7200a.....dn. 603.	195 dn. 1254.
7201dn. 693.	196 dn. 1241, 1242, 1243, 1244.
7202dn. 704.	203 dn. 467.
7203dn. 1088.	211 dn. 1250.
7485dn. 1450.	214 dn. 1287.
8976a.....dn. 1000.	217 dn. 468, 1198, 1264.
9017dn. 1423.	220 dn. 1246, 1267
9502dn. 630, 695, 1037, 1040.	222 dn. 376.
9503dn. 1037, 1040.	227 dn. 1232.
9414dn. 458.	249 dn. 1090.
Knibbe 1972-9175	254 dn. 422.
1dn. 1063.	256 dn. 410.
Kontoleon 1889	257 dn. 409.
72dn. 1215.	263 dn. 1124.
Lane	264 dn. 1253.
1964	268 dn. 1252.
41dn. 1124.	270 dn. 1245.
1971	274 dn. 1251, 1261, 1262.
164dn. 1323, 1324, 1378.	275 dn. 429.
165dn. 739, 780, 1172, 1325, 1378.	279 dn. 1154.
166dn. 361, 780, 1173, 1326, 1378.	283 dn. 1199.
167dn. 780, 1174, 1327, 1378.	290 dn. 396, 1364.
168dn. 963, 964, 1175, 1329.	293 dn. 398, 405.
169dn. 1176, 1332.	1978
170dn. 963, 964, 1330, 1332.	7 dn. 432.
171dn. 1333.	10 dn. 1205, 1246.
172dn. 1177, 1334.	11 dn. 1230.
173dn. 1336.	16 dn. 433.
174dn. 342, 1335.	15 dn. 424.
176dn. 1053.	25 dn. 1252.
177dn. 1153.	28 dn. 429.
178dn. 1345, 1356.	29 dn. 464, 1201.
179dn. 1131.	30 dn. 352, 648, 1158.
191dn. 1123.	31 dn. 1154.

32dn. 439.
 38dn. 1156.
 39dn. 1197.
 42dn. 393.
 43dn. 399.
 45dn. 1128.
 46dn. 1258.
 47dn. 1249.
 48dn. 1266.
 61dn. 1231.
 62dn. 1155.
 65dn. 423.
 69dn. 1239, 1248.
 71dn. 1259, 1260.
 74dn. 1382.
 80dn. 440.
 81dn. 428.
 82dn. 1278.
 86dn. 400, 401.
 92dn. 1257.
 108dn. 416.
 109dn. 1372.
 122dn. 1256.
 124dn. 379, 381.
 128dn. 1082.
 136dn. 1380.
 140dn. 1162.
 148dn. 1157.
 178dn. 601.

LBW

158dn. 1192.
 1190dn. 418, 419, 455, 456, 603.
 1200dn. 1398.
 1620bdn. 1467

1815dn. 693.
 1816dn. 852.
 1818dn. 602, 1345, 1356.
 1819dn. 962, 1462.
 1821dn. 635, 711, 1050, 1346.
 1822dn., 1051, 1353.

Levick

1965

1dn. 304.
 2dn. 870.

1967a

12dn. 637, 738, 1166, 1456.
 14dn. 645, 747.
 15dn. 417, 421.
 29dn. 1238
 42dn. 325.
 45dn. 1202, 1371.
 48dn. 422.

1970a

4dn. 397, 1364.
 8dn. 1161.
 10dn. 404.
 19dn. 399.
 25dn. 1251.

MAMA

I

130dn. 389.

III

37dn. 388.

IV

52=IGR IV 701.....dn. 922.
 202dn. 224, 1299.
 297dn. 798

VII

- 328dn. 1283.
- VIII.**
- 373dn. 434.
- 404dn. 811, 1180.
- 421dn. 797, 1467.
- 473dn. 832.
- Mendel 1914**
- 1382dn. 11523.
- 1384dn. 1390.
- Milner 1998**
- 132dn. 1203.
- OGIS**
- 211dn. 197.
- 290dn. 198.
- 314dn. 199.
- 233=IMagnesia 61dn. 219.
- 532dn. 1349.
- 533=IGR III 157dn. 911.
- Özlem – Aytaçlar 2006**
- 17dn. 1192.
- Peek 1980**
- 38dn. 773.
- 39dn. 224, 1299.
- Polat – Öğüt 2006**
- 305dn. 1350.
- 306dn. 1346.
- 307dn. 1350.
- Puech 2002**
- 69dn. 811, 1180.
- 243dn. 1192.
- Ramsay**
- 1895-1897**
- 438dn. 1539.
- 1905**
- 1dn. 795.
- 10dn. 1370.
- 12dn. 1367.
- 14dn. 426.
- 1911**
- 12dn. 387.
- 1912**
- 2dn. 1543.
- 24dn. 402.
- 26dn. 1543.
- 29dn. 392.
- 1916**
- 1dn. 697.
- 2dn. 649.
- 3dn. 649.
- 6dn. 769.
- 38dn. 1148.
- 4dn. 648.
- 1924**
- 1dn. 1116.
- 5dn. 140, 1095, 1350.
- 6dn. 312, 953.
- 10dn. 1000.
- 11adn. 419, 455, 603.
- 11[II]dn. 420, 456, 604, 688, 705.
- 12dn. 687, 706, 716, 852.
- 22dn. 441.
- 24dn. 463.
- 27dn. 421, 632, 746.
- 30dn. 466.
- 31dn. 341, 1150.
- 34dn. 469, 1199.
- 36dn. 1159.
- 39dn. 427.

- 40dn. 1054.
- 1933**
- 560dn. 1542.
- 561dn. 1542.
- 1941**
- 43dn. 696, 697.
- 142dn. 856.
- 147dn. 975.
- 167a.....dn. 638.
- Rémy 1989**
- 29dn. 968.
- 65dn. 253.
- 77dn. 857.
- 93dn. 895.
- 94dn. 249.
- 95dn. 251, 836, 837.
- 96dn. 253, 890.
- 97dn. 909.
- 98dn. 258.
- 107dn. 838.
- 108dn. 843.
- 155dn. 840, 950.
- 159dn. 841.
- 162dn. 842, 954.
- 255dn. 988.
- Robinson 1926a**
- 40dn. 1125
- 44dn. 686, 748, 1160.
- 51dn. 1097.
- 62dn. 988.
- 67dn. 816, 826.
- 68dn. 1546.
- 69dn. 1546.
- 70dn. 1546.
- 71dn. 685.
- 72dn. 1453, 1459.
- 73dn. 383, 1229.
- 74.....dn. 403, 631, 713.
- Rouche 1993**
- 13.....dn. 1358.
- 14.....dn. 1358.
- SEG**
- 2**
- 745dn. 1342.
- 4**
- 381dn. 1278.
- 6**
- 551dn. 728.
- 552dn. 1199.
- 558dn. 777, 1254.
- 560dn. 1542.
- 561dn. 773, 1542.
- 562dn. 469.
- 565dn. 441, 1226.
- 567dn. 1210.
- 572dn. 1227.
- 580dn. 816, 826.
- 588dn. 686, 748.
- 592dn. 208.
- 17**
- 742dn. 1278.
- 19**
- 786dn. 1203.
- 26**
- 1274dn. 1062.
- 30**
- 1507dn. 224.
- 1536dn. 773.

1903dn. 224.	1556 dn.1543.
31	SERP
323dn. 380.	1 dn. 1205.
1143dn. 1205	2 dn. 795.
114dn. 1230.	3 dn. 1383.
1162dn. 648, 1158, 1201.	5 dn. 795.
1170dn. 1156.	16 dn. 387.
1171dn. 1197.	18 dn. 796.
1192dn. 1155.	22 dn. 300, 1368.
1179dn. 1249.	23 dn. 402.
1180dn. 1266.	24 dn. 1369.
1192dn. 363.	Sterrett 1888a
1197dn. 1239, 1248.	353 dn.1067.
1199dn. 1259, 1260.	354 dn.759, 1033.
1209dn. 1278.	358 dn. 716.
1213dn. 401.	361 dn. 411
1219dn. 1257.	364 dn. 426.
1233dn. 1372	369 dn. 1543.
1244dn. 1256.	370 dn. 1543.
1246dn. 379, 381.	371 dn. 1543.
1148dn. 424.	375 dn. 1543.
1149dn. 433.	376 dn. 796.
1208dn. 440.	380 dn. 300, 1366, 1368.
1258dn. 1380.	389 dn. 1035.
1201dn. 799.	397 dn. 140 , 1094, 1350.
1269dn. 1157.	374 dn. 387.
1664dn. 795.	441 dn. 1398.
32	Sterrett 1888b.
1302dn. 811, 1180.	92 dn.1545.
49	96 dn. 773.
1856dn. 811, 1180.	98 dn. 852.
52	101 dn. 628, 684, 1345, 1346, 1356.
1390dn. 1138.	103 dn. 1000.
58	105 dn. 765, 1170.

106dn. 1212.
 111dn. 962, 1052, 1457.
 112dn. 1456.
 113dn. 635, 711, 744, 1050, 1346.
 114dn. 635, 711, 1051, 1346, 1353.
 115dn. 635, 711, 1346.
 116dn. 639.
 117dn. 975.
 118dn. 693, 883.
 125=CIL III 6817=ILS 998dn. 951.
 127dn. 1189.
 136dn. 1234.
 137dn. 1196.
 138dn. 1214.
 139dn. 1375.

140 dn. 1215.
 142 dn. 1269.
 144 dn. 292, 372, 1213.
 145 dn. 1228, 1263.
 146 dn. 1233.
 144b dn. 354.
 147 dn. 1168, 1205

Vermaseren 1987

65 dn. 1390.

TAM

V

221 dn. 200.
 517 dn. 831.
 1166 dn. 197

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Gülcan KAŞKA

Doğum Yeri – Tarihi : Tunceli – 10.02.1979

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Atatürk Lisesi, Elazığ, 1996.

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü, Antalya, 2005.

Yüksek Lisans

Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü Ana Bilim Dalı, Antalya, 2010.

Tez Konusu : Kappadokia, Paphlagonia, Pontus, Kilikia Bölgeleri'nin Dağları.

Doktora Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı, Antalya, 2017.

Tez Konusu : Hellenistik Apoikia'dan Roma Colonia'sına: Antiochiea ad Pisidiam Örneğinde Bir Koloni Kentinin Yerleşim ve İdari Tarihi.

Yabancı Dil : İngilizce.

Bilimsel Faaliyetler

Aldığı Destekler/Burslar/Ödüller:

- TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı, Westfälische Wilhelms Universität, Münster/Almanya (15.10.2015-31.07.2016).
- Suna - İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Doktora Araştırma Bursu (2012).

Katıldığı Bilimsel Kongre/Sempozyum/Toplantılar:

1. Şaroğlu, G. "Pisidia Antiokheia'daki Yerel Aileler ve Senato Kariyerleri", I. Ulusal Pisidia Araştırmaları Sempozyumu (5-6 Kasım 2012), Isparta, 355-364.

Uluslararası Sempozyum ve Kongrelerde Sunulan Bildiriler:

1. Kaşka, Gülcan, Westfälische Wilhelms Universität, Münster/Almanya Haziran 2016 (Konuşmacı).

Yurt Dışı Deneyimleri:

- Westfälische Wilhelms Universität, (10 ay). Münster/Almanya 15/10/2015–31/07/2016.

SCI İndekslerde Yayımlanan Makaleler

1. Oktan, M.-Şaroğlu, G. “Eine neue Widmungsinschrift des Statthalters Valerius Diogenes für Konstantin den Großen aus dem pisidischen Antiochia” Adalya XVII, 2014, 209-220.

Uluslararası/Ulusal Kitap ya da Kitaplarda Bölümler:

1. Şaroğlu, G. “Antik Kaynaklarda Kaisereia ve Argaios Dağı”, Şurada: Akron 8: Eskiçağ Araştırmaları 6, (ed.) A. V. Çelgin, N. E. Akyürek Şahin, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 137-158.
2. Kaşka, G. “Pisidia’daki Antiokheia’nın kent Demografisi” Şurada: Akron 13: Eskiçağ Araştırmaları 7, (ed.) A. V. Çelgin, N. E. Akyürek Şahin, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 177-189.

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Çalışmaları:

1. Şaroğlu, G. “Antik Kaynaklarda Amanos ve Kasion Dağı” MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz 2013, sayı 9. 46-58.
2. Hürmüzlü Kortholt, B - Kaşka, G. - Fırat, M., "Geç Antik Dönem’de Konane", SDÜ FEF Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2015, Sayı: 36, 25-46.

İş Denevimi

Projeler:

- Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü’nde kısmi zamanlı Kütüphane Görevlisi
- Pisidia Antiokheia Kazısı (Epigraf/2008–2015).
- Kremna ve Çevresi Çevresi Yüzey Araştırması (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Epigraf 2013)
- Şeref Höyük/Komama ve Çevresi Yüzey Araştırması (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Epigraf/01/09–09/15/2014).
- Aleksandria Troas Kazısı (Epigraf 2015-)

Çalıştığı Kurumlar:

Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü’nde kısmi zamanlı Kütüphane Görevlisi

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Dışarıdan Görevlendirmeli Öğretim Görevlisi (Isparta, 2008–2017)

E-Posta: gul_saroglu@hotmail.com